

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 09681

SHMUESN MIT OYSTRALISHE
SHRAYBERS

Yitzhak Kahn

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

יצחק קאהאן

★

„שמועסן“

מיט אויסטראלישע שרייבערס

- ליטעראטור-קריטיק
- ליטעראטור-געשיכטע
- עסייען
- אימפרעסיעס
- פען-פארטרעטן

YITZHAK KAHN

"SHMUESN"

MIT AUSTRALISCHE SHREIBERS

("Chats" with Australian writers)

COPYRIGHT BY
Y. KAHN

7/42 WILGAH ST., EAST ST. KILDA,
MELBOURNE, AUSTRALIA

יצחק קאהאן

„שמוצסן“ מיט
אויסטראלישע
שרייבערס

דאס בוך דערשיינט מיט דער הילף פון דער סטיפענדיע.
וואס דער מחבר האט באקומען פאר דעם צוועק פון דעם
„ליטעראטור באארד ביי דעם אויסטראלישן ראט“, אונטער
דער אפטרופסות פון אויסטראלישן פרעמיער-מיניסטער.

„ווי גוט און וואַרעס און היימיש איז געווען אין אונדזער צוזאַמענלעבן. וויפל שיינקייט, ליכטיקייט און נשמהדיקייט איז געווען אין אונדזער הויז, — אַ הויז דאַרף מען אױך געבן אַ נשמה“.

קריסטינאַ סטיד

לזכר עולם

דעם ליכטיקן אַנדענק פון מיין הנהגן.

קרוב פיר צענדליק יאָר — מיין איבערגעגעבנסטע לעבנס־באַגלייטערין, — מיטגעלעבט מיט מיין ליטעראַרישער און קולטור־געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט. וויפל ליכטיקייט און שיינקייט זי האָט פאַרשפּרייט אַרום זיך — איז אַזוי פּריציטיק, אומגעריכט פון מיר געוואָרן אַוועקגעריסן.

„עס קען נישט זיין טויט די נשמה פון אַ מאַמען כאַטש אַלע
זענען שטערבלעך, אַבער די מאַמע אַליין איז באַשטימט אייביק
צו לעבן. ווען זי גייט אַוועק פון דער וועלט לאַזט זי נאָך זיך
זיכרונות — און דעם אַנדענק פון אַ מאַמען...“

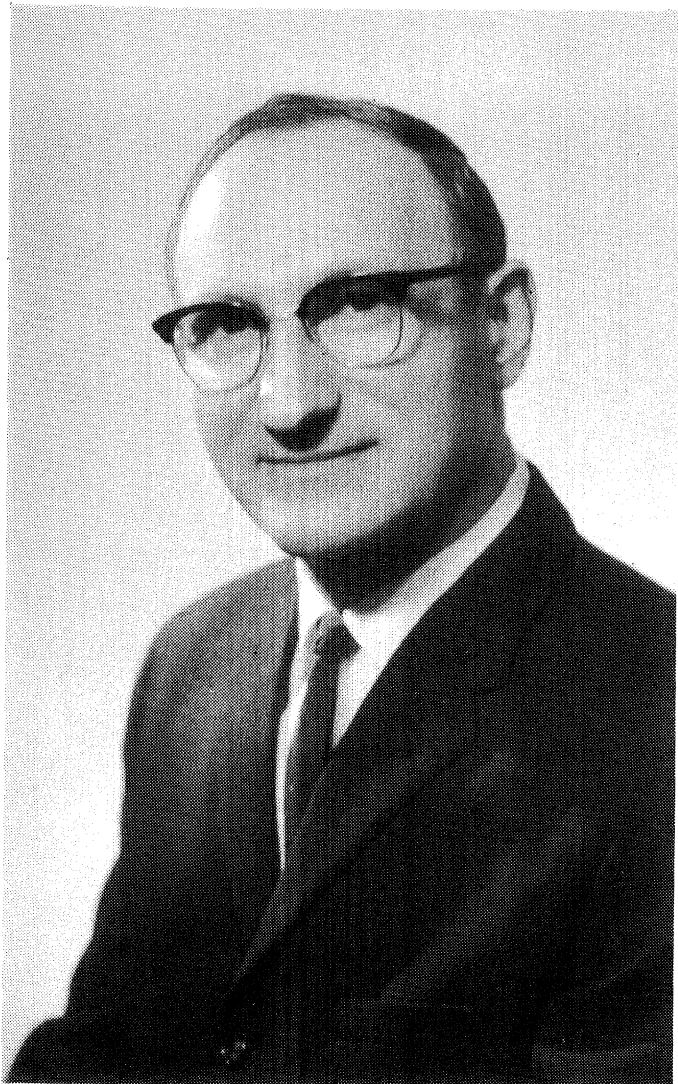
איסאַאק (יצחק) באַבעל

מיט ליבשאַפט פאַר מיין שמואלן

א י נ ה א ל ט

זייט	
11	„שמועסן“ מיט קאלאניאלע שרייבערס
23	ראלף באַלדערעווו (א רויבעריי מיט געווער) . . . . .
28	היים און גלות (וועגן מאַרטין בוידס ווערק) . . . . .
46	הענרי עטל ריטשאַרדסאָן (די גליקן פון ריטשאַרד מאַהאַני) . . . . .
54	פערמענטאַציע פון אויסטראַלישן נאַציאָנאַליזם . . . . .
	הענרי לאַוסאָן און י. מ. ווייסענבערג
65	— פון אַ היסטאָרישער פערספעקטיוו . . . . .
70	קיילי טענענט (איינע פון דעם הענרי לאַוסאָן שבט) . . . . .
75	קריסטינאַ סטיד (איר אַרט אין דער אויסטראַלישער ליטעראַטור)
103	קעטערין סוזאַנאַ פריטשהאַרד . . . . .
108	ווענס פאַלמער (צווישן צוויי ליטעראַרישע וועלטן) . . . . .
117	אורבאַניזאַציע אין דער ליטעראַטור . . . . .
121	„דער גילגול פון אַ ניגון“ (וועגן פעטריק ווהייטס ווערק) . . . . .
142	מערי גילמאַרס פּאַעזיע . . . . .
147	דיכטער און דיכטונג (וועגן דער אויסטראַלישער פּאַעזיע) . . . . .
165	נענסי קיסנינג . . . . .
	עלען מאַרשאַל — דער פיינער קינסטלער פון דער קורצער
173	דערציילונג . . . . .
	נאַרמאַן לינדזעי (דער שרייבער, דער מאַלער און בוך-
185	אילוסטראַטאָר) . . . . .
	די דילעמע פונעם יידישן עמיגראַנטישן לעבן
201	(וועגן יהודה וואַטענס יידישער טעמאַטיק) . . . . .

	זייט
214	אבאָרידזשינים (וועגן עלאַנאַר דאַרקס שאַפן) . . . . .
	„קאַפּריקאַרניאַ“ (די אַנטוויקלונג פון וויסער ציוויליזאַציע
221	אויף אבאָרידזשינישער טעריטאָריע . . . . .
228	„אַרעמער מענטש מיין לאַנד“ . . . . .
242	מאַרים וועסט (איינער פון די דערפאַלגרייכסטע שרייבערס) . . .
256	אַ גאַסט אויף אַ ווייל . . . . .
266	ראַנדאַלף סטאַן (פון דער יונגער גענעראַציע) . . . . .
	טאַמאַס קינילי — איינער פון די צוזאַגנדיקע אויסטראַלישע
274	נאַוועליסטן . . . . .
299	דייוויד מאַרטין . . . . .
305	פּרענק דאַלבי דייוויסאָן און משה סטאַזוסקי . . . . .
310	אַ דיאַלאָג צווישן אַ יידישן און אויסטראַלישן שרייבער .

ד"ר מחבר יצחק קאהאן

במקום און הקדמה

„שמועסן“ מיט קאלאניאלע שרייבערס

איך האב פארבראכט במשך פון לאנגע מאנאטן אין דער געזעל-שאפט פון די קאלאניאלע אויסטראלישע שרייבערס. עס האט זיך מיר געדאכט, אז זיי זענען געווען מיינע פארבעטענע געסט אויף א „פארטיי“ און מיר רעדן זיך דורך וועגן דעם לעבן פון זייער צייט, אין דעם פרעמדן, נייעם לאַנד, און זיי דערציילן מיר וועגן די קאטארושניקעס און וועגן די פרייע קאלאניסטן אין די ערשטע „וויקע-לעך-יאָרן“, ווי אזוי זיי האָבן זיך געדארפט ראַנגלען מיט דער פיזישער אויסטראלישער סביבה, וואָס האָט אַרויסגעוויזן אַזאַ „אומפריינדלעך פנים“ פאַרן אייראָפּעיִשן מענטש.

איך האָב זיי געזאָגט, אַז עפעס ענלעכס האָבן דאָך אויך דורכגע-מאַכט די פּיאָנערן-קאלאניסטן, אין אַמעריקע, דרום-אַפּריקע, קאַנאַדע, וועלכע האָבן אויך געדארפט בייקומען אומגעהויערע שוועריקייטן צו אַקלימאַטיזירן זיך אין אַ ראַדיקאַל אַנדערשדיקע פיזישע סביבה, וואָס שייך דער גייסטיקער סביבה, איז נאָך אין אויסטראליע געווען אַ געמיינ-זאַמע מוטער-שפּראַך (ענגליש) פון כמעט אַלע פאַרשיקטע אָדער פרייע קאלאניסטן. די 25 פּראָצענט אירלענדער אין אויסטראליע, וואָס זענען געקומען פון די צוויי בריטישע הויפט-אינדזלען, זענען דאָך געווען פון „בריטיש סטאַק“ און די 10 פּראָצענט פון די עטנישע מיעוטים (דייטשן, דענער און אַנדערע), זענען געוואָרן שנעל אַסימילירט.

אַנדערש איז אָבער פאַרגעקומען דער פּראָצעס אין אַמעריקע. די אימיגראַנטן האָבן געהערט צו אזוי פיל פאַרשיידענע נאַציאָנאַליטעטן און פעלקערשאַפטן פון אייראָפּע, צווישן וועלכע זיי האָבן געלעבט דורך לאַנגע דורות, געהאַט אַן אייגענע שפּראַך („מוטער-שפּראַך“) און יעדע עטנישע עמיגראַציע איז געווען ווי אַ באַזונדער מין פּלאַנצונג, וואָס איז געוואָקסן אין דעם אייגענעם אבותדיקן גאַרטן. אין אַמעריקע איז מען געוואָרן אַמעריקאַנער, זיך געמזוט אויסלערנען צו רעדן אַ פרעמד לשון, אַ צעבראַכענער ענגליש, איז געוואָרן דאָס לשון און די קושניע, אין וועלכער עס האָט זיך אויסגעשמידט די אַמעריקאַנער געשיכטע. די וואָס

האָבן אויף די אייראָפּעישע שלאַכטפעלדער געפירט צווישן זיך די בלוֹ-טיקסטע מלחמות, זענען אויפן אַמעריקאַנער באַדן געוואָרן די פריינט־לעכסטע און איבערגעגעבנסטע שכנים, מיט אַ ניי־געבוירענעם לאַקאַלן פּאַטריאָטיזם — אַמעריקאַניש.

די קאַלאַניאַלע שרייבערס וואָס האָבן זיך צוגעהערט צו מיינע רייד, האָבן מיך דאָ איבערגעריסן און געזאָגט: „דער אויסטראַלישער קאַנטינענט איז דאָך געווען לכתחילה, פאַר די אייראָפּער, אַ שטראַף־קאַלאַניע; אַ קאַטאַרגע־סיסטעם מיט צוואַנג־אַרבעט, און אַ שוידערלעכע באַהאַנדלונג פון די פאַרשיקטע דורך אַ ברוטאַלער אַדמיניסטראַציע.“

הענרי סאַווערי, וואָס איז געזעסן די גאַנצע צייט און געשוויגן, האָט זיך אָפּגערופן צו מיר: — איך האָב אויף מײן אייגענער הויט דורכגעמאַכט די אַכזריות און דאָס איזדיעקעווען זיך איבער אונדו, קאַטאַרזשניקעס. אין מײן בוך „קווינטוס סערווינטאַס“ האָב איך באַ־שריבן דעם קאַטאַרגע־סיסטעם אין די אויסטראַלישע קאַלאַניעס.

איך האָב גלייך געענטפּערט, אַז כ׳האַב זיין בוך געלייענט און אויך פון אַנדערע שרייבערס, וואָס האָבן אויסגעפאַרשט דעם סיסטעם און אַנגעגעבן אויטענטישע נעמען און געשעענישן. איך האָב אַנגעוויזן אויף מאַרקוס קלאַרק, וואָס איז געזעסן אויף דער „פאַרטיע“ אין אַ ווינקל און שטיל אַריינגערעדט צו אַ באַקאַנטן שרייבער, איך האָב אים צוגערופן צום „טיש“ און אים אויסגעפרעגט וועגן זיין ראַמאַן — די צייט פון זיין נאַטירלעכן לעבן.

איך האָב אים געמאַכט קאַמפּלימענטן, אַז דאָס וועט פאַרבלייבן לדורות אַ קלאַסיש ווערק, מחמת עס פאַרמאַגט עכטע, בעלעטריסטיש־קרעפטיקע שילדערונגען און בילדער פון דער קאַלאַניאַלער תקופה. ער דאַרף זיך אַבער אויסהיטן און פאַרטרייבן פון זיך, ווי זלידנע פליגן, מעלאַדראַמאַטישע אַקצענטן, מיט וועלכע ער האָט ליב צו באַגלייטן זיין שרייבן.

ביי דער געלעגנהייט האָב איך זיי אַלעמען דערציילט עפעס, וואָס איז געווען אַ נייעס פאַר זיי: כאַטש אַ לענגערע צייט האָבן זיך אַנגע־זענע אויסטראַלישע משפחות געשעמט מיט זייער אָפּשטאַם פון קאַטאַרזשניקעס, פאַרשיקטע און אויסגעשפיגענע פון דער אַלטער היים (ענגלאַנד). אַבער נישט לאַנג צוריק, האָט דער היסטאָריקער און מעדי־קער ד״ר דזשאָן קאַבלעי, דווקא געוואַלט אויסזוכן דעם „יחוס־בריוו“ פון די אויסטראַלישע נאַציאָנאַלע אבות. ער האָט נאַכגעפאַרשט די נעמען, אַדרעסן פון די פאַרשיקטע און — צוליב וואָס פאַר אַ חטאים — אין אַט דעם פאַרוואַרפענעם עק וועלט. ער האָט פון די ענגלישע געריכטן אַרויסבאַקומען קאַפּיעס פון זייערע אַקטן, ווי עס איז גענוי

פאַרצייכנט די פראַצעסן פון יעדן איינעם: עלטער, באַשעפטיקונג . . . און אַט טאַקע פון דער „עליטע“ איינברעכערס, קעשענע-גנבים, פראַס-טיטוטקעס, האָט זיך אָנגעהויבן אַ ניי אייראָפּעיִש פּאַלק אויפן פינפטן קאַנטינענט, וואָס האָט במילא, אין דער אויסטראַלישער געשיכטע באַקומען דעם עקוויװאַלענט פון די — מייפלאַנערס אָדער פון „די טעכ-טער פון דער אַמעריקאַנער רעװאָלוציע“.

איך האָב פון מיין טעקע אַרויסגענומען אַן אויסשניט פון אַן אַלטער לאַנדאַנער צייטונג „מאַרנינג כראַניקל“ פון 11טן מאי 1787, וווּ עס איז דאָ אַ מעלדונג, אַז „דער פּלאַט מיט די פאַרמשפטע, האָט היינט באַקו-מען די לעצטע פאַראַרדענונג אָפּצושווימען — קיין באַטאַני ביי“ (היינט: סיִדנעיִ). ווער האָט זיך דאָן געקענט פאַרשטעלן, וואָס פאַר אַ וויכטיקע היסטאָרישע דאַטע דאָס וועט ווערן!

די טעמע איז אַריבער אויף דער געשיכטע פון דעם ערשטן פּלאַט פאַרשיקטע, וואָס האָט אַרומגערייזט איבער ימים — און אין וואָס פאַר אַ באַדינגונגען! — ביז עס האָט ענדלעך דערגרייכט די אויסטראַלישע ברעגעס, און דורך דעם אַוועקגעשטעלט דעם ערשטן ווינקל-שטיין פאַר אייראָפּעיִשער ציוויליזאַציע אויף דרום, און געבורט פון אַ ניי פּאַלק — אַן אויסטראַלישן.

דער שמועס איז אַריבער צו דער לאַגע אין ענגלאַנד, אינעם 18טן יאָרהונדערט. ביי די וועב-מאַשינען האָבן געאַרבעט 10-12 יאָריקע קינ-דער, 18 שעה אַ טאָג. מען האָט זיי געשלאָגן, ווען זיי פלעגן פון מידיקייט איינדריםלען ביי דער אַרבעט. יתומים, 9-10 יאָריקע קינדער פלעגן אין די גרויסע שטעט אַרבעטן ביי קוימענקערערס. מען פלעגט זיי צווינגען אַריינצוקריכן אין די שמאַלע פּאַבריק-קויענס, וווּ זיי זענען גענוצט געוואָרן ווי אַ מענטשלעכע באַרשט. אַזוי אויך אין די רייכע הייזער. עס האָט געהייסן: זיי זענען אויף דער לער ביי די קוימענקערערס . . .

מען האָט דערמאָנט, אַז פרויען און קינדער האָבן געאַרבעט אין די קוילן-גרובנס און יונגערהייט געשטאַרבן. נעגער-שקלאַפן פון אַפריקע זענען געשמידטע אַין קייטן געפירט געוואָרן קיין אַמעריקע, זיי פלעגן פאַרקויפט ווערן אויפן אָפענעם מאַרק.

נישט קיין ווונדער, וואָס אַט אין די גרויזאַמע באַדינגונגען, זענען די טורמעס אין ענגלאַנד געווען איבערפולט (די שטראַפן פאַר די מינד-סטע פאַרברעכנס — טויט-שטראַף, אויסגעביטן אויף קאַטאַרגע-פאַר-שיקונג). דער איבערפלוס פון די טורמעס איז צוערשט טראַנספּאָרטירט געוואָרן צו די אַמעריקאַנער קאלאָניעס. און ווען זיי האָבן זיך שפּעטער אָפּגעזאַגט אַריינצונעמען — איז אונטערגעקומען די אויסטראַלישע

קאלאניע. אבער אויך אויסטראליע, ווי פריער אמעריקע, האט זיך אפגעזאגט (אין מיטן 19טן יארהונדערט) אריינצונעמען די קאטארזש-ניקעס פון ענגלאנד, אבער עס זענען שוין דאן געווען א 150 טויזנט פארשיקטע. איבעריק צו באמערקן, אז דער רוב פון זיי זענען געווען אנאלפאבעטן.

הענרי סאווערי האט ווידער אנגעהויבן דערציילן וועגן די באדינ-גונגען אין לאנד, ווען ער איז אנגעקומען, דער הארטנעקיקער באדן האט געשטעלט א שטארקן ווידערשטאנד דעם מענטש, ארויסגעוויזן צו אים אזא פיינטלעכקייט און פארשלאסן זיין פרוכטיקייט, וואס איז געווען פארמאכט אויף זיבן שלעסער... שווער געווען פארן וויסן מענטש צו פארשטיין די נאטור: אַנשטאַט וואָלד איז געווען בוש, איינער ענלעך צום אַנדערן, געווען עקאליפטוס-ביימער מיט זייער שיינקייט, אבער דער פארשיקטער, פארביטערטער מענטש, האט זיי נישט געקענט זען. עס האט גענומען פיל יארן ביז זיין אויג האט זיך צוגעוויינט און דערקענט די שיינקייט פון דער נייער לאַנדשאַפט, צו דערקענען וואָר-יאַציעס און קאַליר-ניאַנסן פון דער נייער וועלט, לגמרי נישט ענלעך צו די פון דער אַלטער וועלט.

עס איז געווען פאר זיי אַן אַנטפלעקונג, ווען איך האָב דערציילט, אז דער אויסטראלישער בוש האט שפעטער באַקומען גאַר אַ פאַר-טיפּטע אַנאַלאָגיע און געוואָרן ווי אַ מעטאַפּאָר צו פאַרשן די יחידישע מענטשלעכע נשמה, דעם מענטשלעכן „איך“. אַז די אויסטראַלישע ליטעראַטור האָט אין איר גאַנג דערגרייכט אַ הויכקייט און טיפּקייט אין אַ נאַציאָנאַל אייגענעם לבוש, וועלכער איז אין זיין אינערלעכן מהות און כאַראַקטער, אויך אוניווערסאַל. „דאָס ברענענדיקע האַרץ פונעם קאַנטינענט, האָב איך באַמערקט, האָט באַקומען אַ נייע סימבאָל-לישע באַנעמונג, ווי די אייגענע פּוסטיקייט און משוגענע ליידיקייט“...

מאַרקוס קלאַרק האָט זיך געחידושט איבער אַזאָ אויפּפאַסונג פון דער אויסטראַלישער סצענע מיט אירע גרויסע באַרג-פעלדזן און בוש-ביימער. מיט זייער ערנסט, זאָגט ער, דערמאָנען זיי מיר אין אַ לוויה. פון די ביימער און פלאַנצן ווייעט אַזאָ אומהיימלעכע מעלאַנכאָליע. זייערע פלאַכן זענען אַן באַשיצונג. זיי שווייגן. זע די נעמען וואָס די בערג האָבן באַקומען, לויט די ליידיגן זייערע: צרות-באַרג, שוידער-באַרג; פאַרצווייפּלונגס-באַרג... אמת, פון די ליידיקע בערג גייט אויף אַזאָ מוראדיקע גראַנדיעזקייט. אַבער אויף מיר מאַכט עס דעם איינדרוק, ווי עס וואַלט אין זיי געווען עפעס אַ מין צו להכעיסדיקע ביטערניש, ביז רציחה...

ער איז שטיל געבליבן א וויל, עפעס זיך פארטראכט און א זאג געטאן: — עס איז מיר איצט געקומען אויפן געדאנק די ביבלישע געשיכטע פון יעקב מיט עשיון. איך האב געטראכט, פארוואס, לויט דער ביבלישער געשיכטע, האט דער פרייער עשיו בעסער געוואלט האבן זיין ירושה אין דעם פרייען מדבר-זאמד און נישט אין די גרויסע רייכטימער פון מצרים? איך קען עס נישט פארשטיין, קוקנדיק אויפן אויסטראלישן מדבר . . .

— לאמיר בעסער רעדן וועגן דיין ווערק, האב איך זיך אפגערופן צו אים. דו שרייבסט אין „זיין נאטירלעכן לעבן“ וועגן די ארעסטאנטן און זייערע אויפזעערס, זאגסט דארט ארויס א געדאנק, וואס זעט אויס ווילד . . . עפעס באקומט מען דעם איינדרוק, אז צווישן די שמייערס און די געשמייערע, איז געווען א מין פסיכישע נאענטקייט, א קרובה-שאפט, ווי צווישן מאכטהאבער און שקלאף. דאס שיינט דאך צו זיין אבסאלוט זינלאז.

עס האט מיך באזונדערס געמאטערט, ווען איצט ווערט דער זעל-בער צוגאנג, דורך אייניקע היינצייטיקע שרייבערס, אויך באנוצט לגבי דעם קרבן פון היטלערס קאנצענטראציע-לאגערן. מען טייטשט אויס מיטן גראבן פינגער, היות די קרבנות זענען געווען אין פיל גרע-סערע צאלן, ווי זייערע וועכטערס, און זיך נישט צעבונטעוועט קעגן זיי, איז עס מסתמא דערפאר, וואס זיי האבן אקצעפטירט די אויטארי-טעט פון די (נאצישע) היטערס, מחמת עס איז געווען א שטומער שותפות צווישן זיי . . . דאס איז אזא שוידערלעכער געדאנק, מחמת ער בא-טראכט נישט די הילפלאזיקייט פון קרבן, פנים אל פנים מיט די בא-וואפנטע היטערס. עס איז פשוט א באליידיקונג, א מין שענדונג פון קרבן, פון זיין פסיכישער גלייכגעוויכט . . .

— מען טייטשט מיך שלעכט אויס, האט מארקוס קלארק מיר גע-ענטפערט. איך האב באשריבן דעם סיסטעם פון דער קאלאניע: אוי-טאריטעט — און די שענדלעכע באציאונג פון די אפיצירן, וועכטער און גייסטלעכע, צו די פארשיקטע — דורך ברוטאליטעט און אונטער-דריקונג — צו אלעמען גלייך, צו די שולדיקע ווי צו די אומשולדיקע! דער ראמאן באהאנדלט דעם סיסטעם פון שטראף-לאגער, וואס האט געהאט פאר א ציל צו שאפן א דעמאראליזירטע שקלאפן-מאסע. מען צווינגט דעם ארעסטאנט דיוויס, ער זאל שמייסן דעם ארעסטאנט קירק-לענד. אין דעם איז דא דער אויסגערעכנטער פלאן — א פיניקונג-ראפינירטער — פון דעמאראליזירן די ארעסטאנטן-קרבתות.

ווען דיוויס זאגט זיך אפ אויסצופירן דעם באפעל — ער וויל נישט שמייסן דעם חבר — ווערט ער דערפאר אליין געשמיסן. דאס איז געווען דער קארומפירטער שטראף-סיסטעם אין דער קאלאניע.

ביים רעדן, האָט מאַרקוס קלאַרק זיך דערוואַרעמט און מיט היץ אנגעהויבן רעדן אין אַן העכערן טאָן וועגן די פאַרברעכנס פון דער מאַכט אין אויסטראַליע לגבי די פאַרשיקטע — צווישן זיי אויך פיל אומשולדיקע מענטשן, וואָס האָבן נישט געהערט צו דער א״ג אונטער-וועלט פון דער ענגלישער געזעלשאַפט.

איך האָב זיך איינגעהערט אין דעם, וואָס ער דערציילט און גע-טראַכט וועגן דעם נאַצי־פּעריאָד אין אַקופירטן אייראָפּע, אין די קאַנ-צענטראַציע־לאַגערן און גאַז־אויוונס. איך האָב אין געדאַנק געמאַכט פאַרגלייכן, ווי אַזוי עס האָט „פּראַגרעסירט“ די ברוטאַליטעט פון מאַכט במשך פון די לעצטע 150 יאָר.

מאַרקוס קלאַרק האָט באַמערקט מיין פאַרטראַכטיקייט און מיך אנגעכאַפט ביי דער קלאַפּע: — הער זיך צו. מיין העלד רופּוס דייוויס, איז געוואָרן באַשולדיקט אין גנבה און דערפאַר פאַרשיקט געוואָרן. ער איז אַבער געווען אומשולדיק. איך האָב גענומען פון די געריכטס־פּראַטאַקאָלן און פון באַריכטן, און זיי בעלעטריזירט. איך האָב געשילדערט, אי די ענגלישע געזעלשאַפט, אי די פאַרשיקונגס־קאַלאַניע. און איך האָב געזען די געשיכטלעכע איראַניע, וואָס אין 1789, ווען רופּוס דייוויס איז פאַרשיקט געוואָרן קיין אויסטראַליע, איז ער סך־הכל אַלט געווען 14 יאָר! געווען איז דאָס דער יאָר פון דער גרויסער פּראַנצויזישער רעוואַלוציע מיט אירע שיינע לאַזונגען פון פּרייהייט, גלייכהייט, ברידערלעכקייט . . . אַבער די הערלעכע דעקלאַ-ראַציע פון מענטשן־רעכט, איז הימל־ווייט געווען פון סידנעי . . . דעריי-בער פאַרענדיק איך מיטן עפּילאָג, ווען דייוויסעס טויטער קערפּער שווימט אַרום אויפן ים . . .

ער איז שטיל געבליבן, מיט אַן אומעטיקן בליק, און געקוקט צום פענצטער.

איך האָב איבערגעריסן די שטילקייט און באַמערקט: איך זע אין דיין בוך אַ געשיכטלעך ווערק פון דעם קאַלאַניאַלן פּעריאָד אין דעם לאַנד. דו שילדערסט אַ בילד פון דער אויסטראַלישער שטראַפ־קאַלאַניע מיט איר איזאָלירטקייט פון דער וועלט; איינזאַמקייט, שנאה, פאַרצווייפלונג און סאַדיזם פון דער אַדמיניסטראַציע פון איין זייט, און די אומפריינטלעכע דאָן אויסטראַלישע נאַטור — פון דער צוויי-טער. מען זאָגט, אַז איידער מען האָט זיך דערוווסט אין דער וועלט וועגן דער עקזיסטענץ פון דעם אויסטראַלישן קאַנטינענט (און שפּע-טער וועגן דעם „סיסטעם“) האָט ער געהאַט א שם, ממש פון אַ גן־עדן־ווינקל אויף גאַטס ערד, פריי פון קאַרופּציע, פאַרפאַלגונגען. דער ווירק-לעכער אמת איז געקומען, ווי אַ פאַרפינצטערניש אין מיטן העלן

טאג . . . אבער מיט 150 יאר שפעטער, בין איד אן עדות פון אן אומ־פארגלייכלעכער מער שוידערלעכער פארפינצטערניש אין הארץ פון אייראפע . . . איז דאס דער גאנג פון דער מענטשלעכער געשיכטע? עס כאפט מיך ארום אַ פארצווייפונג, ווען איך קוק געשיכטלעך . . . מאַרקוס קלאַרק, האָט מיך נישט געלאָזט פאַרענדיקן דעם זאַץ און גלייך אַ זאָג געטאָן: — איך האָב טאַקע אַ פעסימיסטישן בליק אויף דער מענטשלעכער געשיכטע. הער זיך צו וועגן מיין לעבן: נאָך מיין טאַטנס טויט בין איך אַוועק קיין אויסטראַליע. כ'בין נאָר אַלט געווען 16 יאָר. איך האָב יאָרן לאַנג געלעבט אין דער קאַלאָניע און געהאַט אין איר אַ טרויעריקע דערפאַרונג. זיך צוגעזען ווי עס ווערן דאָ פאַר־ניכטעט ווערטן, הייליקייטן פון דער אַלטער וועלט, געזען ווי מען שמיסט מענטשן ביז צום טויט (קירקלענדן), זיך צוגעקוקט צום סאַט־ראַפּ פּירר, געזען האַמאָסעקסואַליסטישע פאַרגוואַלדיקונגען, קאַניבאַ־ליזם . . . דורכגעלעבט קראַנקהייטן און נויט. פון דעם אַלעמען האָט זיך ביי מיר אַוועקגעשטעלט די פּראַגע: איז דאָס אַלץ אַ מענטשנס נאַטירלעך לעבן? עס איז אויסגעוואַקסן ביי מיר דער פעסימיזם פון האַפענונגסלאַזיקייט פאַר דער קאַלאָניע, און בכלל פאַרן מענטש און זיין צוקונפט . . .

ער האָט זיך אויפגעהויבן פון בענקל און איז גלייך ארויס פון צימער אַ שאַקל געטאָן מיטן קאַפּ צום עולם אויף דער „פאַרטיע“ און שטיל פאַרמאַכט נאָך זיך די טיר. מיר האָבן נאָכגעקוקט זיין אומעטיקן אַוועקגיין.

מיין בליק איז געגאַנגען פון איינעם צום אַנדערן און זיך אַפּגע־שטעלט אויף הענרי קינגסלעי. איך האָב אַנגעהויבן מיט אים צו רעדן וועגן זיין בוך „די דערמאַנונגען פון דזשעפּרי האַמלון“. ער איז צופּרידן געווען פון די שבחים, וואָס כ'האַב אים געגעבן וועגן זיינע באַטאַנישע באַשרייבונגען: „לויט מיין מיינונג, האָב איך צו אים געזאָגט, האָט די אויסטראַלישע לאַנדשאַפט באַקומען אין אייער שאַפּן אַן עכטע פאַר־שפיגלונג. די פּאַונאַ און פּלאַראַ קומען אַרויס אַזוי לעבעדיק דורך אייער פען, און די פּרטימדיקע באַשרייבונגען זענען אַזוי ממשותדיק, אַז עס וועט בלייבן אַ פּלאַסטיש בילד לדור דורות. מען זעט ווי אַזוי עס האָט אין אייערע צייטן אויסגעזען די וועלט פון חיות און פייגל אויף דעם קאַנטינענט. אַבער וואָס שייך דעם סוזשעט, גיט איר נאָר אַ בילד פון איין קוק־ווינקל — דעם אַדלשיכט, וואָס איז טאַקע געווען דער הערשנדיקער אין די קאַלאָניעס פאַרן פּעריאַד פון גאַלדי־פּיבער אין לאַנד. דאָך איז עס איינזייטיק באַהאַנדלט. לויט מיין מיינונג האָט איר די באַקלעיס, די ברענטוודס צו פיל אידעאַליסטיש געשילדערט. עס קענטיקט זיך עפעס אויך אין אייער שאַפּן אַ מין מיסטישע קוואַליטעט

אין דער באהאנדלונג פון די פערסאנאזשן, ווי אויך פון דער ברייטער לאנדשאפט.

העגרי קינגסלעי האט מיך רואיק אויסגעהערט, נישט איי-בערגעריסן אין מיטן רעדן, ווי אנדערע האבן געטאן, נאר ווען איך בין שטיל געבליבן, האט ער זיך אפגערופן: — איך האב געוואלט שאפן א טרילאגיע פון א גאנצער עפאכע. אין דעם ערשטן באנד האב איך פארטראכט ארויסצוברענגען דעם הינטערגרונט פון די באקלעיס, פון די טאראנטאס אין ענגלאנד, ערשט אין צווייטן באנד — דעם אויפקום פון אן אויסטראלישער גענעראציע פאר דער גאלד-אנטדעקונג אין לאנד. אין דריטן באנד — פארזעצן דעם סוזשעט פון א גרופע מענטשן, וואס פארלאזט א ציוויליזירטע עקזיסטענץ אין דער אלטער וועלט, און קומט אריין אין א נייער וועלט — אין א פרימיטיו-ווער סביבה, א ווילדעניש, מיט נסיונות און שטרויכלונגען און זיי קומען ארויס פון די אלע נסיונות באנייטע.

עס איז נישט אין גאנצן ריכטיק ווי דו זאגסט, האט ער זיך צו מיר געוואונדן מיט זיין איראנישן שמיכל, אז איך האב זיך בלויז פארנומען מיטן פריצישן קלאס. איך האב אויך מענטשן פון פאלק, געוויזן זייער הומאנישקייט און ווארעמקייט.

דאס איז אמת, האב איך דערווידערט, האלטנדיק זיך ביי מיינס, איר האט געשילדערט די פאסטאראלע וועלט פון פריצישן שיכט, וועל-כער איז גאר שטארק רעפרעזענטירט אין דעם ווערק. די מענטשן פון אנדערע שיכטן און קלאסן פארנעמען נישט קיין צענטראלן ארט.

— מיין ליבער פריינד, איך האב אין מיינע פערסאנאזשן פארשפיגלט אדללייט און פראסטע לייט, ארנטלעכע מענטשן און טונקעלע פארשויונען, אוןאנטוריסטן און שטילע — אלע צוזאמען שאפן דאס פולע בילד. עס זענען דאך אין דעם לאנד געקומען נישט ווייניק אוןאנטורע-זוכערס — און זיי זענען אויך א באשטאנד-טייל פון דעם אויטענטישן בילד. זיי אלע פארקערפערן א געוויסע עפאכע אין דער אויסטראלישער געשיכטע, און פונקט, ווי איך האב גע-טראכט, אז מיינע באשרייבונגען פון דער אויסטראלישער טאפאלאגיע און געאלאגיע, וועט אין א שפעטערדיקער תקופה זיין א גאר ווערט-פולער דאקומענט, מחמת א גרויסער טייל פון די פייגל און חיות וועלן ביסלעכווייז פארשווינדן פון דעם קאנטינענט און מען וועט זיי קענען זען נאר אין מיינע שילדערונגען; אזוי וועט אויך געשען מיט דער מענטשלעכער לאנדשאפט, וואס וועט אין לויף פון יארן זיך ענדערן, א סך פון דעם וואס מיר האבן היינט, וועט אפשר שפעטער בכלל נישט זיין במצא.

ער האָט פאַרמאַכט די אויגן און אַ פאַרחלומטער אָנגעהויבן שטיל דערציילן, ווי אזוי עס האָט אויסגעזען דאָס לאַנד פאַר די מענטשן פון ענגלאַנד, וואָס זענען געקומען ווי פרייע מענטשן, פון זייער אייגענעם ווילן, אַלץ וואָס זיי האָבן דאָ געטראָפֿן איז געווען ניי, ווילד און פרעמד : „די ביימער, די גראַזן, די אַלע באַשעפענישן און דער גאַנצער באַשאַף איז געווען אזוי אַנדערש אין אַט דעם נייעם לאַנד פון דרום : אַ נייער הימל און אַ נייע ערד, און איך האָב געשטרעבט פאַרפיקסירן די אַנדערשקייט פון דעם קאלאניאלן פעריאָד.“

אויף דער „פאַרטיע“ זענען געווען פיל אַנדערע פאַרבעטענע קאלאָניאַליע שרייבערס, ווי באַלדערעווד, קענדאַל, גאַרדאָן, ווענטוואַרטא, וועלכער האָט, אגב, אויך געלייענט זיינס אַ פאַעמע, וואָס ער טרוימט אַלץ צו זען אין אויסטראַליע. דאָס וואָס דאָס לאַנד איז אָפגעשניטן און איז אזוי ווייט פון דער אַלטער וועלט, האָט ער געגלויבט, וועט טאַקע מאַכן, צוליב קאַמוניקאַציע־שוועריקייטן, אוממעגלעך דאָס אומקערן זיך צוריק צום פאַטערלאַנד.

איך האָב זיך צוגעהערט ווי אזוי ער שטעלט זיך פאַר די אַנט־וויקלונג פון די קאלאָניעס צו אַ פרייער געזעלשאַפט מיט אייגענע פאַלי־טישע אינסטיטוציעס אַנצופירן מיטן לאַנד. ער האָט אָנגעוויזן אויף דער אַנטוויקלונג פון דער וואַל־אינדוסטריע, די אַנטדעקונג פון גאַלד, דער וווקס פון דער אַגרי־קולטור און די אויסזיכטן פון אַן אינדוסטריע־לעך אַנטוויקלונג און פון קאַמוניקאַציע.

אינער פון די שרייבערס, אַ גרויסער לך, האָט ווענטוואַרטאָן איבערגעהאַקט און זיך אָפגערופֿן : — הערנדיק דיינע תהלהבותדיקע רייד וועגן דער אויסטראַלישער צוקונפט, טראַכט איך, צי גרויס־ברי־טאַניע האָט נישט אַמאַל געמאַכט אַ גרויסן קאַרדינאַלן פעלער ! די ענלענדער האָבן אפשר בעסער געדאַרפט די קאַטאַרוזשניקעס איבער־לאָזן אין ענגלאַנד און אליין קומען אָהער אויפצושטעלן אַ נייע אויסטראַליע.

דער עולם האָט זיך צעלאַכט פון דעם וויץ, אָבער דער ווייטער־דיקער שמועס איז צוריק אַוועק וועגן דעם, אַז דאָס לאַנד איז פאַר־וואַרפֿן הינטער די הרי חושך, און די וואָס קומען פון אַן אייראָפּעיִש לאַנד, פון אַ גייסטיקער לעבעדיקער סביבה, דערשפירן דאָ אַן איינ־זאַמקייט, דער גאַנצער אַוניווערס איז דאָ פיינטלעך צום מענטש ! דעריבער זענען די היגע שרייבערס איינגעשטעלט מיטן פנים צו ענג־לאַנד (צו דער „היים“). מען לעבט אויף דער נייער ערד מיט אַן ענגלישן שטייגער־לעבן.

ווענטוואַרטא האָט ווידער געטענהט, אַז די אָפגעזונדערטקייט פון דעם קאַנטינענט און פון די אייראָפּעיִשע קולטור־קוואַלן, פאַראייניקט

די מענטשן דא אין א קיבוץ. די באפעלקערונג וואקסט. אין משך פון די לעצטע 10 יאָר (1855—1865), האָט ער אונטערגעשטרעאָך, איז די באפעלקערונג געשטיגן פון 800 טויזנט אויף אַנדערהאַלבן מיליאָן. אמת, די אויסטראַלישע געשיכטע איז דערווייל נאָר פאַרבונדן מיט דער צייט, וואָס דאָס לאַנד האָט דורכגעמאַכט ווי אַ בריטישע קאָלאָניע, אָבער בריטאַניע איז דאָך אויך אַמאָל געווען אַ קאָלאָניע פון רוים, און ס'האָט זיך שפעטער אַזוי געענדערט. דאָס דערוואַרט אויך אויסטראַליע.

צווישן עולם אויף דער „פאַרטיע“ זענען געווען אַ היפשע צאָל אירלענדער, וועלכע האָבן נישט געהאַט קיין שטאַרקע סיבה ליב צו האָבן ענגלאַנד . . . זיי האָבן שוין באַטראַפן אַ 25% פון דער באַפעל-קערונג אין לאַנד, און געזוכט אָפצושוואַכן דעם ענגלישן איינפלוס. איך האָב זיך צוגעהערט צו זייערע אַרגומענטן און זייער ווילן צו שאַפן אַ באַזע פאַר אַן אויסטראַלישער אייגענער קולטור. נישט געווען קיין ווונדער, דעריבער, זייער גלויבן אין דעם לאַנד. די אירלענדער זענען געוואָרן דער רוקן-ביין פון אויסטראַלישן נאַציאָנאַליזם. זיי האָבן אַרויס-געגעבן פון זיך קעמפערס און בויערס פון אומאַפהענגיקייט. באַגלייט אַלץ מער מיט דעם געבורט-צייכן פון אַן אויסטראַליש פאַלק.

דער געבורט פון אַן אַנגלאַ-זאַקסישער ראַסע אויף דער אויסטראַ-לישער ערד און די פאַרפלאַנצונג פון אייראָפּעיִשער ציוויליזאַציע, איז געווען אַ פרעמד געוואַקס אויף דעם פרעמדן קאָנטינענט. אומזיכער צו קענען שלאָגן וואַרצלען אין דעם האַרטנעקיקן בתולה-באָדן. דער עקספּערימענט איז געווען ווירקלעך עפעס ניי אין דער וועלט-געשיכטע. דעריבער איז נישט קיין ווונדער דער פעסימיזם, דער צווייפל צי דאָס לאַנד וועט קענען אָבסאַרבירן די אייראָפּעיִשע ציוויליזאַציע און קול-טור? און צי עס וועט טאַקע זיין מעגלעך, ווי די ווענטוואַרטהס האָבן געגלויבט, איבערצווואַרפן אַ בריק צווישן דער אַלטער און נייער וועלט. משמעות, אַז בעת דער קאָלאָניאַלער תקופה, בפרט ביים אָנהייב, איז דאָס געווען אַן אוטאָפּיע.

דורך מיינע „שמועסן“, צוגעטראַכטע, פונקט ווי די „פאַרטיע“, האָב איך זיך באַמיט צו פאַרשפּיגלען די טענדענצן און ריכטליניעס פון די קאָלאָניאַלע שרייבערס; היסטאָרישע געשעענישן, פאַרגלייכן מיט די פון אונדזער לעצטער עפאַכע און אַנווייזן, אַז די צענטראַלע מאַטיוון פון אונדזער היינטיקער ליטעראַרישער פּילאָזאָפּיע — פּחד, אַנגסטן, מורא — האָבן ביי די קאָלאָניאַלע שרייבערס אין אויסטראַליע זיך פערמענטירט אין פאַרשידנאַרטיקע פאַבולעס.

ווען מיר וועלן זיי אינטעגרירן אין היינטיקע טערמינען, קומען מיר צוריק צו די זעלבע הויפט־פראגעס, וואָס ווערן דורכגעלופטערט אין דער מאָדערנער ליטעראַטור אויף אַן אוניווערסאַלן פאַרנעם: — דער מענטש האָט מורא: פאַר וועמען? פאַר זיך אַליין? פאַר זיינע מיטמענטשן? ער וויל אַנטלויפן פון זיין מורא, פון די אַנגסטן און פחד — וואָס זענען נישט די זעלבע, ווי די אַטענישע פאַטום־פּילאָזאָפּיע פונעם מענטשלעכן גורל — נאָר זענען אידענטיש מיט קאַפּקאָס מאָ־קאַברישע וויזיעס וועגן דעם יחיד אין דער היינטיקער וועלט, אין אַ געזעלשאַפט פון טיפּער שפּאַנונג אין די מענטשלעכע באַציונגען. אַט די אומיכערקייט איז אין אַלע צייטן געווען דער גינסטיקער באַדן פאַר דעם אויפקום פון די גרויזאַמע דיקטאַטאָרן, וואָס האָבן זייער אייגענע אומזיכערקייט, אין וועלכער זיי האָבן כסדר געלעבט, פאַר־וואַנדלט אין אַ קאַשמאַר־פּחד פאַר זייערע מיטמענטשן, וועלכע זיי האָבן אַפּגערוימט פון וועג... זענען דען נויטיק אילוסטראַציעס?

אומקערנדיק זיך צוריק צו מיין אויסטראַלישער טעמע, צו דער אַנטוויקלונג, וואָס דאָס לאַנד האָט דורכגעמאַכט — בפרט אין דעם לעצטן האַלב יאָרהונדערט, נישט נאָר אין טעכנאָלאָגיש־אינדוסטריעלן זין, נאָר באַזונדערס גייסטיק־קולטורעל; אין דער ליטעראַטור, קונסט, ווי אין נאַציאָנאַלן באַוווסטזיין; אין אידייען, ווי אין שטייגערישן לעבן. גראַד אין די לעצטע 25 יאָר, זענען מיר עדות, ווי פון איראַפּע זענען אַנגעקומען קיין אויסטראַליע מיליאָנען מענטשן רייך אין קולטורעלער פאַרשיידנאַרטיקייט. די מאָנאָליטישע אַנגלאַ־זאַקסישע ראַסע, וואָס האָט געגאַרט דורכן שמעלץ־טאָפּ צו שאַפן אַן אוניפּאַרמירטן קאָליר, האָט זיך אַנגעשטויסן אויף עטנישע קולטורן מיט פאַרשיידענע אַקצענטן, ווערטן, געשמאַקן, און אַפילו שפּיזן (אגב, דאָס לעצטע האָבן פיל אוי־סטראַליער גאַנץ געשמאַק אַדאַפּטירט אין זייער „מעניו“). דאָס גייע אויסטראַליע איז געוואָרן קולטורעל רייכער. דער איינגעשטעלטער דור־רותיקער לעבנס־שטייגער איז געוואָרן דינאַמיש מער באַוועגלעך, באַ־וירקט סיי דורך די דערמאַנטע מאַטיוון, ווי בכלל דורך די ראַשיקע ענדערונגען, אין דער היינטיקער שנעל זיך־באַוועגנדיקער וועלט.

ווען די קאלאָניאַלע שרייבערס וואַלטן אויפגעשטאַנען תּחית־המתים און געזען די קאלאָסאַלע ענדערונגען פון דעם לאַנד, וואַלטן זיי זייערע אייגענע אויגן נישט געגלייבט. אָבער אַ שעפּעריש לעבעדיק פּאַלק קען נישט ווערן אַן עגיפּטיש־באַלזאַמירטע מומיע פאַרן מוזעאום. און דער היינטיקער אויסטראַלישער שרייבער, וואָס האָט אין זיך דעם כּוח צו קענען אינטערפּרעטירן מיט אַריגינעלע וויזיעס די ווערטן פונעם אויסטראַלישן לעבן, די געשיכטלעכע ווי די פון זיין אייגענער גענעראַציע, וועלכע ער שפּירט אין זיינע ביינער — געפינט טאַקע

אויס, אז לאַיאליטעטן הייבן זיך אן מיטן לאַקאלן עלעמענט, וועלכער גיט וואַרצלען און דערנערונג, אָבער עס פאַרענדיקט זיך נישט ביי דעם. דאָס אייגענע גאַציאָנאַלע באַרייכערט זיך אַ סך, דורך אַ צוזאַמענטרעף פון קולטורן, וועלכע באַאיינפלוסן זיך קעגנזייטיק דורך געזונטע פאַר-דייאונגס-אַרגאַנען.

עס איז אָבער גאַנץ כאַראַקטעריסטיש די ווערטער וואָס ס'האַט אַרויסגעבראַכט דער שרייבער י. ד. פרינגל וועגן זיין אַדאַפּטירט לאַנד, אויסטראַליע: „איך לעב דאָ און עס געפעלט מיר דאָס לאַנד. אָבער צי בין איך אַן אויסטראַליער (אין עטנישן זין)? ניין, איך גלויב נישט, אַז ס'איז מעגלעך צו אַסימילירן זיך אין אַ ניי לאַנד, אין וועלכן מען קומט אין עלטער, לאַמיר זאָגן, פון איבער 20 יאָר. די אַסאַציאַציעס פון דער קינדהייט זענען תמיד פיל שטאַרקער ווי די פונעם שפּע-טערדיקן לעבן“. דאָס איז אַ ריכטיקער כלל, און ווי יעדער כלל, האָט ער זיינע אויסנאַמען, אָבער דאָס געהערט שוין צו אַן אַנדער טעמע.

איך האָב אין דער אָפהאַנדלונג וועגן די אויסטראַלישע קאָלאַ-ניאַלע שרייבערס, נישט געוואַלט ארויסהייבן דירעקט יידישע פראַב-לעמען, אָבער איך גלויב, אַז דער יידישער לייענער וועט אליין איינזען, ווי אזוי די באַהאַנדלטע טעמאַטיק רופט זיך איבער מיט פיל פראַגן פון אונדזער יידיש לעבן און שאַפן, מיט אונדזערע אַספּיראַציעס און האַפענונגען; דאָס אַלץ וואָס באַוועגט זיך אין דעם היינטיקן קרייז פון אונדזער לעבן, טרעפט זיך, אין געוויסע פונקטן, צונויף מיט די דערפאַ-רונגען אין אויסטראַליע, וועלכע איך האָב דאָ באַרירט. מיר זענען טאַקע אַן אַלט פּאָלק און דאָס אויסטראַלישע פּאָלק וועט בקרוב ערשט ווערן 200 יאָר אַלט, אָבער ער לעבט אין דער נייער וועלט מיט דער-פאַרונגען פון וועלכע מיר קענען אַ סך לערנען.

ראַלף באַלדערעוווד

(„א רויבעריי מיט געווער“)

ט. א. בראוני, וועלכער האָט זיך באַנוצט מיטן פּסעוודאָנים באַלדערעוווד, האָט אָנגעשריבן בערך אַ 16 ביכער, אָבער נאָר איין בוך האָט אים באַרימט געמאַכט און איז במשך פון די ערשטע 50 יאָר נאָך זיין דערשיינען איבערגעדרוקט געוואָרן אין עטלעכע צענדליק אויפלאַגעס. דאָס בוך איז דראַמאַטיזירט געוואָרן און געהאַט גרויס דערפאַלג אויך אויף דער בינע און אויך אין פּילם. דאָס בוך מיטן טיטל „אַ רויבעריי מיט געווער“ האָט שוין הינטער זיך אַ געשיכטע פון קנאַפע 100 יאָר און עס געהערט דעריבער צו די זעלטענע דער־שיינונגען, וואָס עס האָט נישט פאַרלוירן דעם אינטערעס פון לייע־נער און צושויצער, אַ 100 יאָר נאָך זיין דערשיינען.

מיט וואָס דערקלערט זיך דער פענאַמען? ערשטנס איז עס אַן עפיק פון אַ לעבעדיקער קינסטלערישער קרעאַציע, ס'רוב באַזירט אויף אויטענטישע פאַקטן, צווייטנס, די דראַמאַטישע עלעמענטן פון אַ גאַלעריע טיפן, וועלכע זענען אַ טייל פון דער אויסטראַ־לישער קאָלאָניאַלער געשיכטע און זענען לעבעדיק פאַרטרעטירט מיט זייער לשון אויפפיר, האַנדלונג און אידיאַם.

עס איז אַ קינסטלערישע שאַפונג, וועלכע פאַרמאַגט א חוץ אירע פאַלקישע טיפן אויך אַ מין ביראָנישן העלד מיטן נאַמען סטאַר־לייט, שוין אַ געבוירענער אין דער קאָלאָניע מיט אַ פאַרגאַנגענהייט וואָס איז אי אַריסטאָקראַטיש אי מיסטעריעז. ער ווערט דער אָנפיר־רער פון אַ גענגסטער־באַנדע, וואָס איז נישט געקומען פון דער אַלטער וועלט, נאָר שוין געבוירן אין דער קאָלאָניע און דאָס איז זייער היים, וואָס האָט זיי געקאָנט געבן אַ רואיק לעבן, ווען זיי וואַלטן געגאַנגען אויפן דרך הישר צו באַאַרבעטן די נחלה פון זייער אַלטן פאַטער און נישט אַוועקלאָזן זיך אויפן וועג פון רויבעריי.

דער אויטאָר האָט די רויבערייען פאַרבונדן מיט אַן אידי, וואָס רופט זיך איבער מיט די באַוויסטע ראַבין הוד געשיכטעס. אין דער אויסטראַלישער קאָלאָניע האָבן זיי געטראָגן דעם כאַראַקטער פון די

באווסטע בוסרענדזשערס, וועלכע האָבן — ווי אַ סאַציאַלע גרופע — אַרויסגעווויזן זייער פאַראַכטונג פאַר דער מאַכט, פאַר דער אויטאָריטעט פון דער פּאָליציי, וועלכע איז געשטאַנען אויף דער זייט פון די רייכע קאַלאָניסטן און פון די אייגנטימערס פון די רייכע פאַרם־פּלאַנטאַציעס. די אַרעמע קליינע פאַרמערס, די סטאַציע־הענט, די אַרבעטערס, סימפּאַטיזירן מיט די בוסרענדזשערס און דעריבער קומט די פּאָליציי אָן שווער זיי צו כאַפֿן. אין דער דערציילונג ווערט דער פּאָליציי־אינספּעקטאָר, סער פּערדינאַנד מאַרינגער, איבערמאַנעוורירט פון דער חברה אָנפאַלערס, וואָס האָבן די סימפּאַטיע פון די נידעריקע שיכטן, וועלכע זעען אין די בוסרענדזשערס, נישט סתם קיין געוויינט־לעכע רויבערס, וואָס באַפאַלן און באַרויבן מענטשן, מחמת זיי, די אָנפאַלערס, נעמען זיך אָן די קרוידע פון די אַרעמע און זענען קעגן די רייכע.

דערביי איז כאַראַקטעריסטיש צו באַמערקן, אַז דער מחבר גופא, איז פּראָפּעסיאָנעל און סאַציאַל געווען דער היטער פון געזעץ. ער איז געווען אַ קאַמישיאָנער און פּאָליציי מאַגיסטראַטאָר. אליין אַ קאַלאָניסט, אַ מיטגליד פון „מעלבאָרנער קלוב“, די סאַמע סמעטענע פון דער געזעלשאַפֿט, וואָס איז געשטאַנען אויף דער זייט פון „געזעץ און אָרדענונג“ און עקסטרעם קאָנסערוואַטיוו אין דער פּאָליטיק. פון דעם קרייז זאל זיך אויסטיילן אַ מענטש און ווערן דער מחבר פון אַ ראַמאַן, אין וועלכן ער גלאַמאָריזירט די יונגע מענער, וועלכע האָבן צוליב סאַציאַלע סיבות און נויט — אַפט צוליב אַ טריקעניש אין דעם יאָר — זיך פאַרקערעוועט אויפן וועג צו רויבעריי. און דער וואָס איז לויט זיין סטאַטוס געשטאַנען אויף דער זייט פון געזעץ, ווייזט גאָר אַרויס סימפּאַטיע און פאַרשטענדעניש פאַר די סיבות פון זייערע פאַרברעכנס, טאַקע פאַר רויבעריי פון אַ גענגסטער גרופע.

דער מחבר נוצט אַלס נאַראַטאָר פון דער געשיכטע, אַן אומגע־בילדעטן אַרבעטער, דיק מאַרסטאָן — ער איז דער ערשטער עכטער אויסטראַלישער כאַראַקטער־טיפ אין דער קאַלאָניאַלער בעלעטריסטיק, וועלכער איז געשילדערט פּולבלוטיק אין אַ לעבעדיק לשון און שפּאַ־נענדיקער אַקציע.

דער מחבר האָט געוווסט, אַז ער דאַרף דאָ צוימען זיין ליטע־ראַרישע שפּראַך און לאָזן זיין העלד רעדן מיט זיין אייגענעם לשון, וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פאַר אַזאַ חברה־מאַן. ער הייבט אָן צו דער־ציילן וועגן זיך בזה הלשון: „מיין נאַמען איז דיק מאַרסטאָן, אַ גע־בוירענער לעבן סידנעי. כ'בין 20 יאָר אַלט, 6 פוס הויך ... 13 סטאָן די וואָג און זייער שטאַרק אַקטיוו ... כ'רייס זיך נישט צו שלעגע־רייען — נישט דאָ און נישט ערגעץ אַנדערש. אַבער עס וועט דאַרפן

זיין אַ גאַר שטאַרקער מאַן ער זאָל מיך אַוועקלייגן אויף די לאַפּאַטקעס".

דיק און דזשים מאַרסטאַן, די צוויי ברידער, האָבן לכתחילה געפירט אַ באַלעבאַטיש לעבן אויף די גאַלדפעלדער ביז זיי זענען געקומען אין קאַנטאַקט מיט סטאַרלייטן און האָבן זיך מיט אים פאַר-בונדן... סטאַרלייט איז געשטאַנען בראש פון אַ געגנטער גרופע. ער איז געווען איר גרויסער אַרגאַניזאַטאָר מיט אַ סך שוונג און אינציאַטיוו. ער פלעגט קענען פאַרקויפן אַ טויזנט געגנבעטע בהמות און נעלם ווערן אונטער די אויגן פון דער פּאַליציי.

ווידער דזשים און דיק מאַרסטאַן, פאַרקערפערן אַלע גוטע קוואַ-ליטעטן פון די בושרענדזשערס מיט זייער קאַוואַלערסקן רייטן אויף פּערד, זייער בראַוואַדאָ און געוואַגטקייט ביים דורכפירן די „אַקציעס“ און בעיקר, ביי זייער פּאַנאַנדערטיילונג צווישן אַרעמע און רייכע אין גייסט פון די „ראַבין הוד“ געשיכטעס. דאָס לעצטע איז אַ דאַמ-נירנדיקער מאַטיוו אין דעם בוך.

היסטאָריש גענומען, האָט דער מחבר אַביסל צופיל גלאַמאַרי-ירט די בושרענדזשערס און די באַציונג פון פּאַלק צו זייערע אַנפּאַלן אויף דער פּאַליציי. מיר וויסן, אַז מען האָט זיך צו די רויבער-באַנ-דעס נישט באַצויגן אַזוי סימפּאַטיש, ווי דער מחבר וויל עס האָבן.

בלויז אין אַזעלכע פּאַלן, ווי עס איז געשען ביי בען האַל, ווע-מענס פרוי אַ פּאַליציאַנט האָט פאַרפירט אין דער אַפּוועזנהייט פון מאַן, דאָ איז די סימפּאַטיע געווען אויף דער זייט פון באַעוולטן מאַן, וועלכער האָט זיך גענומען דאָס רעכט זיך אַפּצורעכענען פאַר דער עוולה, וואָס איז אים געשען... אַבער אין אַלגעמיין האָט די עפנט-לעכע מיינונג, אויך פון די אַרעמע שיכטן, נישט סימפּאַטזירט מיט די, וואָס זענען אַוועק אויף שלעכטע וועגן...

אַבער עס גייט אונדז נישט אין דער היסטאָרישער פינקטלעכ-קייט פון דער באַציונג צו די בושרענדזשערס, נאָר אין דעם בעלעט-ריסטישן לבוש אין וועלכן דער מחבר האָט איינגעהילט זיינע חברה-לייט. לעבעדיק און פאַרביק איז געשילדערט דער ראַדיקאַלער גייסט פון די וואָס האָבן שוין געהערט צו די געבוירענע אין דער קאַלאַניע, פאַר וועלכע דאָס אויסטראַלישע איז געווען די היים און נישט דאָס אַלטע לאַנד, ערגעץ ווייט אַוועק איבער די ימים.

מען דאַרף געדענקען, אַז די ערשטע 100 יאָר איז די אויסטראַ-לישע קאַלאַניאַלע ליטעראַטור געווען אַן עמיגראַנטישע נאַסטאַלגיע-ליטעראַטור, וואָס האָט געפרוּווט זינגען אירע לידער אויף אַ פרעמדער ערד...

ראלף באלדרעוווד האט אין זיין געלונגענעם ווערק רעפלעקטירט די רעבעליע קעגן ענגלישן סנאביזם און קעגן די קאנווענציע-נעלע ענגלישע ווערטן. עס זענען פאראן אין בוך אפטע אנמערקונגען וועגן ענגלאנד, אבער דאס איז נישט די היים פון די מאָרסטאָנס. גראַד די אויסטראַלישע בוש-לאַגדשאַפט איז געווען זייער וויגעלע און ס'איז לעבעדיק געשילדערט אַט די לאַנדשאַפט פון דער קאַלאַ-ניע מיט אירע פּערסאָנאַזשן און חברה-לייט.

דער מחבר האט זיי געשטאַלטיקט מיט איבערצייגונג און קרעפֿ-טיק באַשריבן זייערע קענטיקע אויסטראַלישע קוואַליטעטן, באַזונדערס זייער באַציונג צו די מאַכט-אַרגאַנען. ער באַגלייט זיי מיט די היי-מישע הומאַריסטישע ווילגאַריטעטן, בילדלעך און עמאַציאָנעל. די שפּראַך פון די מאַרסטאָנס איז נישט קיין אַקספּאַרדער ענגליש. נאָר דער ספּעציפּישער אויסטראַלישער דיאַלעקט מיט זיין „סלענג“ און לאַקאַליזם. די טיפּן זענען אינדיווידואַליזירט, זיי זענען מיט אַלע פּיטשעווקעס אויסטראַליער.

אין תוך גענומען, איז דאָס בוך אַ מעשה מיט אַ מאַראַל, און דער מאַראַלישער עלעמענט האַלט אָן אין דעם ווערק פון אָנהייב ביזן סוף. אַ שאַד נאָר וואָס דער מחבר האַט ווייניק אַכט געלייגט אויף דער אַנטוויקלונג פון זיינע כאַראַקטערן. זיין גאַנצע מי איז געווען אין דער ריכטונג פון דער שפּאַנענדיקער אַקציע, פון אַ לעבעדיק לשון און פון שילדערן די פאַרשוניען, וועלכע קענען אַפּטאָן אַ „שטיקל אַרבעט“ אַבער זיך אויך אָננעמען פאַר די געקרויודעטע און מיט אַ רעוואָלווער אין האַנט אַפּראַטעווען אָנגעשראַקענע פּרויען, וועלכע ווערן טעראַריזירט. דאָס ווערק „רויבעריי מיט געווער“ איז שטאַרק געלייענט געוואָרן בעת עס האַט זיך, פאַרצייטנס, געדרוקט אין המשכים אין „סידניער מעיל“. שפּעטער, ווען עס איז דערשינען אין בוך-פאַרם, האַט עס גלייך אַרויסגערופן אַן אויסערגעוויינלעכן דערפאַלג אין ענגלאַנד און אין אויסטראַליע.

פאַר ענגלאַנד האַט זיך דורך דעם ווערק אַנטפּלעקט, אַז זי איז שוין נישט מער די היים פאַר די געבוירענע אין דער אויסטראַלישער קאַלאָניע. אַ חוץ דעם, האַט זיך אין די שילדערונגען אַרויס-געוויזן נישט נאָר דאָס לעבן פון די וואָס גייען אַוועק אויף די וועגן פון רויבעריי, נאָר אויך די באַציונגען צווישן די העכערע קלאַסן און די אַרבעטער. זיי זענען געוויזן געוואָרן גאַר אין אַנדער ליכט, ווי אין די ענגלישע ראַמאַנען פון דעם פּעריאָד, וווּ די אַריסטאָקראַטיע און דאָס פּאַלק זענען אין ענגלאַנד געווען — לויט דיזראַעליס באַ-צייכענונג — צוויי באַזונדערע פעלקער. אין דער אויסטראַלישער קאַלאָניע איז אַזאַ מחיצה נישט געווען, און דאָס איז געווען אַ נייעס

פֿאַר די ענגלענדער, וועלכע האָבן געלעבט 10 טויזנט מייל ווייט פֿון דער אַמאַליקער פֿאַרשיקונגס־קאַלאָניע.

ווידער פֿאַר די אויסטראַלישע לייענערס, האָט אַזאַ בוך געהאַט אַ באַזונדער רייץ. סיי די קאַנסטרוקציע פֿון דעם ראַמאַן, סיי דער סאַציאַלער צוגאַנג פֿון מחבר און די באַגלייטונג פֿון לאַקאַלן קאַלאָריט און די פיינע כאַראַקטעריזאַציע פֿון „היימישע“ פֿאַרשויענע — אַלץ צוזאַמען האָט געשאַפֿן די אַטראַקציע פֿאַר דעם ווערק, וואָס האָט עד היום נישט פֿאַרלוירן דעם אינטערעס.

דער פֿאַקט גופּא, וואָס דאָס בוך איז געוואָרן עטלעכע מאל פּילמירט און ווערט סעריעסווייז לעצטנס דראַמאַטיזירט אויפֿן ראַדיאָ, זאָגט עדות, אַז אַ ווערק וואָס איז דערשינען אין 1889, פֿאַרמאָגט אין זיך די קוואַליטעטן, וואָס דערלאָזן נישט עס זאָל פֿאַרדעקט ווערן מיט דעם שטויב פֿון צייט. גאַנץ ווייניק ווערק האָבן געהאַט דעם מזל — אַפילו די ווערק פֿונעם זעלבן מחבר — און דאָס איז צו פֿאַר־דאַנקען די ליטעראַרישע קוואַליטעטן, דעם ספּעציפּישן סושעט, און דאָס לעבן גופּא, וואָס דאָס ווערק פֿאַרמאָגט, ווי אַ גאַנצעס.

אודאי זענען אויך פֿאַראַן פעלערן, נישט אַלע טיפֿן זענען אַרויסגעקומען אַזוי עכט און איבערצייגנדיק, ווי די ברידער מאַר־סטאַנס און אַ ריי אַנדערע כאַראַקטערן, אָבער די בלויזן וואָס פֿאַר־מינערן עפעס פֿון דער קוואַליטאַטיווער וואָג, קענען אָבער נישט צו־נעמען פֿון דער פּולקייט, וואָס דאָס ווערק פֿאַרמאָגט אין זיין גאַנצ־קייט. עס איז אַ בוך וואָס וואַרפט אַ פּראָזשעקטאַריש ליכט אויף אַ ראַמאַנטישן פּעריאָד אין דער אויסטראַלישער געשיכטע, אויף אַן איבערגאַנגס־פּעריאָד, ווען עס האָט זיך גענומען אויספּיקן דער אוי־סטראַלישער נאַציאָנאַליזם פֿון די 1890־ער יאָרן און אויף דער גע־שיכטלעכער אַרענע האָט זיך באַוויזן שוין נישט אַן אימיגראַנטישער עלעמענט, און שוין אויך נישט דער אַנגעלאַפּענער ערב־רבֿ פֿון דעם פּעריאָד אינעם גאַלד־פּיבער — נאָר פֿון די פֿאַרשידענע עלעמענטן — אַנגעקומענע און הי־געבוירענע — האָט זיך גענומען אויספֿאַרמירן אַ ניי־פֿאַלק — אַן אויסטראַליש פֿאַלק.

היים און גלות

(וועגן מאַרטין בוידס ווערק)

מאַרטין בויד געהערט צו די אויסטראַלישע שרייבערס, וואָס האָבן זיך פאַרשאַפט אַ בעסערע רעפּוטאַציע אין אַמעריקע און אין ענגלאַנד, ווי אין אויסטראַליע. זיינע ביכער האָבן באַקומען אַ גוטן אַפּרופּ אין די אַנגלאַ-זאַקסישע לענדער און אייניקע קריטיקערס האָבן אים פאַרגליכן צו דזשאָן גאַלסוואַרטי. די שבחים זענען געגאַנגען אַזוי ווייט ביי די אויסלענדישע רעצענזענטן, אַז זיי האָבן באַצייכנט זיינע נאָוועלן וועגן דער משפּחה לענגטאַנס, ווי „די אויסטראַלישע פאַרטייט זאַגאַ“.

אין אויסטראַליע איז מען פיל מער קריטיש צו זיין שאַפּן, די קריטיקער האַלטן אים פאַר אַ מינאַרן נאָוועליסט, זיי וואַרפּן אים פאַר, אַז ס'פעלט אין זיינע ווערק פאַרטיפּקייט און אַפילו ערנסטקייט. לויט מיינע איינדרוקן, זענען די איבערגעטריבענע סופּערלאַטיוון פון איין זייט און די צו שאַרפע קריטיק — פון דער צווייטער זייט אומבאַרעכטיקט.

דאָס פאַרגלייכן אים צו דזשאָן גאַלסוואַרטי איז שטאַרק איבער-געטריבן, מחמת ער האָט אין זיין שאַפּן נישט דערגרייכט די טיפּקייט פון גאַלסוואַרטיס „פאַרטייט זאַגאַ“, אין וועלכער עס איז אויף אַזאַ מייסטערהאַפּטן אופן פאַרשפּיגלט דער ענגלישער מיטל-קלאַס און די סאַציאַלע געשיכטע פון אַ גאַנצער עפּאָכע אין ענגלאַנד. גאַלסוואַרטיס „דער מאַן פון אייגנטום“ און מאַרטין בוידס ווערק און העלדן, האָבן בלויז אַ שייכות דערמיט, וואָס זיי טרעפּן זיך אויף אַ בשותפותדיקן באַדן פון מיטל-קלאַס-שיכט. אָבער סיי קינסטלעריש און סיי פּראַב-לעמאַטיש איז צווישן ביידע שרייבערס דאָ אַזאַ אַנדערשקייט; און בפרט איז דאָך ביי גאַלסוואַרטיס טיפּן נישטאַ דער פּראַבלעם — היים און גלות. זייער לעבן איז אין „איין וועלט“, בעת ביי מאַרטין בויד איז עס צווישן צוויי וועלטן: ענגלאַנד און אויסטראַליע.

איך האָב באַצייכנט בוידן, ווי אַן אויסטראַלישער שרייבער.

מחמת ער און זיינע אבות זענען אויסטראליער. אבער ער גופא האט אויסטראליע נישט באטראכט פאר זיין היימלאַנד. נישט נאָר צוליב דעם וואָס ער האָט אַרומגעוואַנדערט כסדר איבער אייראָפּע און ס'רוב פון זיינע יאָרן זיך אויסגעלעבט דאָרט (זיינע לעצטע יאָרן אין רוים און פאַר דעם אין ענגלאַנד), מען קען זאָגן, אַז ער איז בכלל פאַר-בליבן אָן אַ לאַנד במשך פון זיין גאַנץ לעבן, און דאָס נישט דערפאַר וואָס ער האָט מער געלעבט אין אויסלאַנד ווי אין אויסטראַליע, מחמת פיל אַנדערע אויסטראַלישע שרייבערס לעבן יאָרן לאַנג אין אויס-לאַנד, שאַפן דאָרט זייערע ווערק, אַבער די היים זייערע פאַרבלייבט אויסטראַליע. דאָס איז אַבער נישט געשען מיט דעם נע-וונד מענטש, מאַרטין בויד.

פאַר אַ יידישן שרייבער, וועמען עס איז גוט באַקאנט דער פּראָב-לעם „נאַציאָנאַלע שליחות“ (אין דער ליטעראַטור), איז באַזונדערס אינטערעסאַנט געווען צו לייענען דעם וויכוח צווישן מאַרטין בויד און זיינס אַ קריטיקער, צי זיינע (בוידס) ווערק דערפילן אַ נאַציאָנאַלע שליחות פאַר דער אויסטראַלישער ליטעראַטור? בכלל די פּראָבלע-מאַטיק אַרום היים און גלות, קאַסמאָפּאָליטיש און נאַציאָנאַל, טערמי-נען, וואָס קלינגען אָפּ ווי אַ גלעקל אין אונדזערע אויערן פון דער נאַענטער פאַרגאַנגענהייט, און בפרט דער פּראָבלעם פון „היים“ און „גלות“ מיט וועלכן עס זענען פול מאַרטין בוידס ווערק. זיי זענען ס'רוב בעלעטריזירטע, אויטאָ-ביאָגראַפישע דין-מאַסקירטע פאַר-טרעטן פון זיינע פאַרצווייגטע משפחות, פון העכערן מיטלקלאַס, וואָס האָבן במשך פון פיל דורות געלעבט אין ענגלאַנד, צווייגן פון זיי זענען אַריבערגעטראָגן געוואָרן קיין אויסטראַליע (געקומען ווי אימי-גראַנטן נאָך פאַרן גאַלד-פּיבער אין אויסטראַליע) אין די 1850ער יאָרן.

זיי זענען געוואָרן אַ באַשטאַנדטייל פון דער קאָלאָניאַלער אַריס-טאַקראַטיע, וואָס האָט נאָר-וואָס אַנגעהויבן שלאָגן וואַרצלען אינעם אויסטראַלישן באָדן. דאָס זענען אַבער נאָר געווען פיזישע וואַרצלען, אַזוי צו זאָגן, מחמת זייערע גייסטיקע, זענען ווייטער געבליבן אין ענגלאַנד פון וואַנען זיי האָבן אַעצויגן זייער קולטור-יניקה. מען האָט טאַקע געלעבט אין אויסטראַליע, אַבער אין האַרצן האָט געטוליעט אַ נאַגנדיקע בענקשאַפט צו דער היים, וואָס האָט געמיינט: ענגלאַנד; און צום אייראָפּעישן קאָנטינענט מיט זיין ציוויליזאַציע, קולטור.

ביים לייענען מאַרטין בוידס דערציילונגען, הגם די כאַראַקטערן, די מיליע, די סוזשעטן זענען אַזוי ווייט, אין פיל דימענסיעס, פונעם יידישן אימיגראַנטישן לעבן אין דער נייער וועלט, אַבער דער לייט-מאַטיוו — נאַטטאַליע — קומט כסדר אויפן געדאַנק, און עס רופט

זיך איבער מיט דער בענקשאפט צום היימישן שטעטל מיט זיין שטיי-
גערשיקייט און מיט זיין גאנצער ציוויליזאציע, וואָס פאַרנעמט אַזאַ
באַדייטנדיקן אַרט אין דער יידישער ליטעראַטור.

מאַרטין בויד איז אַ שרייבער מיט אַ באַדייטנדיקער קולטור און
מיט אַ סאָפיסטיצירטן סטיל. זיינע שילדערונגען פון דער פסיכישער
טראַנספּאָרמאַציע און די חבלי-לידה אויף אַ נייעם באַדן — בפרט
אַ קרקע-בתולהדיקער באַדן, ווי עס איז געווען אויסטראַליע אין 19טן
יאָרהונדערט (און באַדייטנדיקע שטחים זענען נאָך עס עד-היום אויף
דעם קאָנטינענט...).

אויב דער באַגריף מענטש, און דאָס מענטשלעך לעבן, איז בכלל
אַ פּראָצעס, ווערט עס דאָך פּילפאַכיק מער, ווען דער מענטש ווערט
איבערגעפּלאַנצט פון איין קאָנטינענט אויף אַ צווייטן, וואָס זענען
נישט נאָר געאָגראַפּיש אַזוי ווייט איינער פון אַנדערן, נאָר אויך אין
זייער גאַנצער פיזישער נאַטור זענען די אונטערשיידן צווישן זיי
קאָלאָסאַלע!

די אָפטע נסיעות פון אויסטראַליע קיין ענגלאַנד (אַ „היים“)
זענען פאַררועבט אין סוזשעט פון בוידס נאַוועלן, און זיי פאַרנעמען אַ
גרויסן אַרט אין די שילדערונגען פון אַזאַ מין רייזע (אין די באַדינג-
גונגען פון יענע צייטן) און אין די צייכענונגען פון די כאַראַקטערן
גופא.

אַבער איידער מיר טרעטן צו באַהאַנדלען די ווערק און זייערע
העלדן, וועלן מיר זיך אויף אַ ווייל אָפּשטעלן אויף דעם אויטאָ-
ביאָגראַפּישן רוי-מאַטעריאַל פון וועלכן דער מחבר האָט געפורעמט
זיינע פּערסאָנאַזשן; אויף די אָפּצווייגן פון זיינע עלטערן, וואָס זענען
פאַרשפּיגלט זייער בולט אין זיינע ווערק.

איך וויל דערביי באַמערקן, אַז ביי אלע שאַטן-זייטן, וואָס מען
קען געפינען אין מאַרטין בוידס שאַפּן — און זיי קענטיקן זיך גאַנץ
בולט פאַרן קריטישן אויג — פאַרמאָגן די ביכער זיינע אַ געוויסע
שאַרם אין די כאַראַקטעריזאַציעס, טייל מיט שאַרפּער סאַטירע, אַנ-
דערע, מיט איראַנישער מילדקייט און לייכטן הומאָר (ביים שילדערן
די נייע אויפגעקומענע גביראַקראַטיע פון די הערשנדיקע קלאַסן אין
אויסטראַליע). עס קענטיקט זיך אויך גאָר בולט דעם מחברס טעג-
דענץ צום מיסטעריעזן פון דער מענטשלעכער נשמה.

אַבער קודם — צום אויטאָביאָגראַפּישן עלעמענט, און נאָך דעם
— צו דער בעלעטריזאַציע.

מאַרטין בויד איז געבוירן געוואָרן אין לוצערן (שווייץ) אין 1893. זיינע עלטערן זענען פונקט צו יענער צייט געווען אויף איינער פון זייערע לענגערע נסיעות פון אויסטראַליע קיין אייראָפּע, וואָס זיי פלעגן, פאַרהעלטנישמעסיק, מאַכן זייער אָפּט, בכדי אַ ביסל זיך „אַפּצופּרישן“ אויפן אייראָפּעישן קאָנטינענט פון דעם אויסטראַלישן קלימאַט ...

מאַרטינס פּאַטער האָט געשטאַמט פון אירלענדישע פּריצים, צווישן וועלכע די פּאַמיליע בויד האָט פאַרמאַגט אַן אַלטן יחוס-בריוו פון דור-דורות, ווען אַ טייל פון דער משפּחה האָט אויסגעוואַנדערט קיין אויסטראַליע, איז ער אויך אינעם נייעם לאַנד געווען הויך אויפן סאַציאַלן לייטער. איינער פון די בוידס איז געוואָרן אַ מיליטערישער אַטאַשע און סעקרעטאַר ביי די ערשטע גובערנאַטאָרן פון דער קאָלאָניע — וויקטאָריע.

אין דער משפּחה האָט קורסירט אַ ווערסיע וועגן אַ געוויסער שפּאַנישער אורבאַבע, וועמענס בלוט פון די מיטללענדישע לענדער האָט זיך אויסגעמישט מיט דעם אירלענדישן, און דאָס האָט זיך אָפּגערופּן אין שפּעטערדיקע דורות. אַט די לעגענדע שפּילט אַ געוויסע ראָל אין דער כאַראַקטעריזאַציע פון מאַרטין בוידס העלד, דער יונגער דאַמיניק.

פון דער מוטערס צד — די בעקעטס — אַ נאָך גרעסערער יחוס! מאַרטינס זיידע, סער וויליאַם בעקעט, איז געווען הויפּט-ריכטער אין דער אויבנדערמאָנטער קאָלאָניע וויקטאָריע. די חתונה-פאַרבינדונג צווישן ביידע משפּחות, וועלכע האָבן צוזאַמען מיט זייערע פּריינד געהערט צו דער קאָלאָניאַלער אַריסטאָקראַטיע, איז בעלעטריסטיש פאַר-קערפּערט אין בוידס שאַפּן. זיי האָבן זיך געהאַלטן אָפּגעזונדערט פון המון-עם, וואָס האָט אין די יאָרן פון גאַלד-פּיבער פאַרגעשטעלט מיט זיך אַן אַנגעלאַפּענעם ערב-רב פון דער גאַנצער וועלט. די בעקעטס האָבן געהאַט א שם נישט נאָר מיט זייער יחוס און עשירות, נאָר אויך מיט זייערע שאַרפע צונגען ... — קלוגע און שאַרף-באַרעדעוודיקע מיט אַ חוש פאַר הומאַר און קאַמיזם, האָבן זיי, קודם יעדער זאָך געזען פון אַ גראַטעסק-קאַמישער זייט. אַט דער שטריך איז געווען קענטיק אין דער גאַנצער בעקעט-משפּחה, אָבער גאָר באַזונדערס ביי מאַרטינס מוטער.

פון דער נאַטור אַ באַהעמיקערין, אַ מאַלעריין, האָט זי ווי אַ קינסט-לער פּיינט געהאַט אַלץ, וואָס איז געווען סנאָביש, קאַנווענציאָנעל און פּרעטענצייעל. אַן אינטערעסאַנטער טיפּ: פון איין זייט האָט זי פאַר-מאַגט אַ טיף-רעליגיעזע נאַטור ביו דעם עקסטרעם פון פּורייטאַניש-קייט און פון דער צווייטער — אַ בונטאַרין קעגן די איינגעפונדעוועטע

פאמיליע-טראדיציעס און בכלל קעגן דעם גאנצן שטייגערישן לעבנס-נוסח פון איר משפחה.

איר זון מאָרטין, האָט פון דער מוטער געירשנט זיין עסטעטישע באַהעמיע, אָבער נישט איר אַסקעטישע פאַרם פון קריסטלעכקייט. ער האָט שוין געזוכט האַרמאָניע צווישן קערפער און גייסט — אין זיינע ווערק איז דאָס שטאַרק אַקצענטירט ביי אַ ריי העלדן — מיט אַ גאַר עסטעטישן אויסדרוק-געפיל פאַר פאַרם און טראַדיציע. דאָס איז וואַרשיינלעך געווען איינע פון די טרייב-כוחות פון זיין אַרומרייזן אָפט און זוכן אין די קאָטעדראַלן און קונסט-גאַלעריעס אין אייראָפּע, וואָס קומט בעלעטריסטיש צום אויסדרוק אין די אַרויסזאָגונגען און מעדיטירונגען פון געוויסע פּערסאָנאַזשן אין זיינע ווערק.

וועגן געניאַליטעט, צי דאָס גייט איבער בירושה, זענען פאַראַן קעגנזעצלעכע ביישפּילן. וויל איך צו זיי צוגעבן די געשיכטע פון דער משפּחה-פאַרבינדונג צווישן די בעקעטס און די בוידס, פון וועל-כער עס איז אַרויסגעקומען אַ גרויסע קינסטלעריש-שעפּערישע גאַנצע דינאַסטיע, וואָס האָט צו פאַרצייכענען גרויסע דערגרייכונגען אין דער אויסטראַלישער קינסטלערישער וועלט.

מאַרטינס ביידע עלטערן זענען געווען קונסט מאַלערס. קען מען היינט זען די גענעטישע איינפלוסן אין דער משפּחה בויד מיט אירע אַנגעזעענע קונסט-מאַלערס. עס זענען דאָ אין דער בויד-משפּחה סקולפּטאָרן און קונסט-טעפּערס. איינער פון די בוידס איז פון די באַרימטסטע אַרכיטעקטן אין אויסטראַליע און מאַרטין גופא איז אַ שרייבער, אַ נאָוועליסט מיט טיפּער בקיאות אין קונסט-ענינים.

אַט די קינסטלער-משפּחה האָט הינטער זיך אַ רייכע געשיכטע מיט משפּחה-געשעענישן אין קאָלאָניאַלן אויסטראַליע און אויך אין ענגלאַנד. מאַרטין בויד האָט זיך ברייט באַנוצט מיט זיין משפּחה-אַלבוּם צו פּורעמען זיינע בעלעטריסטישע פּערסאָנאַזשן, וואָס האָבן געלעבט צווישן צוויי וועלטן.

דער דראַנג צו באַזוכן די „היים“ איז ביי דעם מיטל-קלאַס און בכלל ביי מענטשן פון דער „געזעלשאַפּט“ געווען אזוי שטאַרק, אַז יונגע מאַמעס פלעגן פּועלן ביי זיך איבערצולאָזן זייערע קליינע קינד-דער אויף לאַנגע מאַנאַטן ביי פּרעמדע מענטשן און זיך לאָזן אויף די גאַנץ שווערע שיף-רייזעס הין און צוריק. דאָס שיפן זיך אין יענע צייטן אויף אַזאַ ווייטן שטח, באַגלייט אָפט מיט שווערע ים-קראַנק-הייטן, האָט נישט געקענט אָפהאַלטן פון פאַרן, און דער כוח פון נאַטשאַליגע צו זען די „היים“, האָט גובר געווען אַלע מניעות.

אין זיינע אויטאָביאָגראַפישע ביכער שילדערט מאַרטין בויד

די געשפרעכען ביי זיי אין שטוב צווישן די עלטערן און באקאנטע וועגן ענגלאַנד, וואָס ער האָט זיך אָנגעהערט זינט זיין קינדהייט. מען האָט געווינט אין אויסטראַליע, אָבער געאַטעמט האָט מען מיט ענגלאַנד. די דערציִונג איז געווען אַן ענגלישע. אַזוי אויך די גאַנצע אַטמאָספּער אין שטוב, אין דער סביבה. עס רופט זיך ממש איבער מיט שלום אַשם „אַנטי קוֹחִין“ אויף דער איסט סייד.

דער לימוד פון דער אויסטראַלישער געשיכטע אין שול, האָט אים אויסגעזען אַזוי אומוויכטיק, אַז ער האָט זי אָפּילו נישט געוואָלט לערנען, און דורכגעפאַלן דערפאַר בעת די עקזאַמענס אין מעלבורנער אוניווערסיטעט. דערמאָן איך די אַלע פאַקטן, ווייל זיי שפּילען זיך אָפּ אויף פאַרשידענע אופנים אין זיינע ראַמאַנען און דערציילונגען, לייכט מאַסקירט אין בעלעטריזירטע פּערסאָנאַזשן. נאָר אונטער די מאַסקעס און סימבאָלן קענטיקן זיך די פאַרשידנאַרטיקע גלידער פון זיין משפּחה-וועלט, וואָס איז אין איר סאַציאַלער ראַם, אויסשליסלעך די „געזעלשאַפּט“.

דאָס איז די וועלט, וועלכע ער האָט אַזוי גוט געקענט, זי באַ- שרייבן, געשטאַלטיקט אין קאַמפּאָזיציאָנעלע צוגעטראַכטע טיפּן מיט אַ צומיש פון אויטענטישע סימבאָלן און אויטאָביאָגראַפּישע עלעמענטן.

עס וואָלט פאַרנומען צופיל פּלאַץ זיך אָפּצושטעלן אויף אַלע זיינע ווערק, און עס איז אויך נישט נויטיק, מחמת אין די מער וואָגיקערע ווערק איז פאַרקערפּערט דאָס תּוּכיקע פון זיין שאַפּן. אין „לוצינדאָ ברייטפּאַרד“, בעיקר אינעם ערשטן טייל, וואָס איז דער געלונגענ- סטער פון דעם ווערק, איז געשילדערט אויפן אויסטראַלישן הינטער- גרונט אַ רייכע גאַלעריע געשטאַלטן ביי וועלכע עס קומען פאַר אינער- לעכע קאַנפּליקטן אין זייערע האַנדלונגען, שייכותן און רעאַגירונגען צווישן זייער אויסערלעכער און אינערלעכער וועלט.

דער צווייטער טייל פונעם ווערק טראַגט שוין אַריבער די סצענע קיין ענגלאַנד, אָפּשפּיגלענדיק די ענדערונגען און די נייע דערפאַרונגען אינעם לעבן פון ענגלישן מיטל-לאַס אין היינטיקן יאָרהונדערט. דער מחבר האָט אין דעם ווערק, ווי אין פיל אַנדערע, געפרוּווט שאַפּן אַ פּול בילד פון די צוויי פאַרשידענע וועלטן (אוי- סטראַליע—ענגלאַנד) צוויי באַזונדערע ציוויליזאַציעס, ווי אַזוי זיי האָבן באַווירקט די כאַראַקטערן, וואָס האָבן געלעבט אין ביידע לענ- דער פון די צוויי פאַרשידענע קאַנטינענטן.

מיט סאַרקאָזם שילדערט ער, ווי דער ענגלישער מענטש האָט געקוקט פון אויבן אַראָפּ אויפן אויסטראַליער.

אין „די טאָולנע קרוין“ זאָגט דער פּאָטער צום זון: „וואָס ביסטו אַ קאַטאַרזשניק? צי עפעס אַ גאַלדגרעבער? ביסט געבוירן געוואָרן אין ענגלאַנד, דאָרט איז דיין היים. ווען מיר וועלן „ריטייערן“ וועלן מיר (פון אויסטראַליע) צוריקפאַרן קיין ענגלאַנד.“

דער עלטערער אימיגראַנטישער דור זעט בלויז די שאַטן-זייטן פון אויסטראַלישן קאַנטינענט: ער איז ליידיק, די בוש-פיייערן און פאַרפלייצונגען בושעווען כראַניש יעדעס יאָר. אום זומער — די סובֿטראַפֿישע היצן, וואָס טריקענען אויס דאָס לאַנד, דעריבער — אַ מאַנגל אין וואַסער.

אויך די נעמען פון די ערטער אין אויסטראַליע און אין ענגלאַנד (אין מאַרטין בוידס ווערק) סימבאָליזירן דעם אונטערשייד צווישן די צוויי לענדער. אין ענגלאַנד האָבן זיי די נחלה אין „וואַטערפאַרק“ — וואַסער און פאַרקן. עס פאַרמאָגט טראַדיציע, אַ דורותדיקן לעבנס-סטיל מיט שטאַרקע עמאַציעס. מען שפירט אַז עס האָט אַ נשמה.

אַבער אין אויסטראַליע, וווינען זיי אין „וועסטהיל“, אַ באַרג אין מערב, אָן די עלעמענטן פון וואַסער און פאַרק, וואָס באַטייטן: קאַנטינואַיטעט פון אַ ישוב. דעריבער קען נישט די עלטערע גענע-ראַציע איינזיצן אין דעם נייעם לאַנד. עס ציט זיי מיט אַ מאַנגע-טישן כוח צום אייראָפּעישן קאַנטינענט, צו דער „היים“, צו „וואַטער-פאַרק“. פאַרן דורות פון ענגלישן מיטלקלאַס הין און צוריק און אין די געענדערטע פּאַנאָראַמעס צווישן די צוויי העמיספּערעס, זענען פאַרשפּיגלט די העלדן, זייערע לעבנס.

די נייע דורות, שוין געבוירענע אין אויסטראַליע, הייבן אָן שפירן אַ צוגעבונדנקייט צום לאַנד. דער יונגער אַסטין זאָגט צו זיין טאָטן: „מיר לעבן נישט אין ענגלאַנד.“ ער וויל נישט פאַרן קיין קעמברידזש שטודירן, נאָר זיך לערנען אין דער מעלבאָרנער „גרעמער-סקול“. אַט די רייד פון זון רעגט אויף דעם טאָטן. ער שרייט אויס: „אין ענגלאַנד וועסטו באַקומען אַ דערציונג פון אַן אַדלמאַן... וואָס קענסטו דאָ ווערן?“

די דיאַלאָגן גיבן דעם מחבר אויך אַ מעגלעכקייט צו שילדערן דעם חינוך-סיסטעם אין אויסטראַליע אין דער קאָלאָניאַלער תקופה. דער פּרינציפּאַל פון דער שול, אַליין נישט לאַנג געקומען פון ענג-לאַנד, וויל די יונגע אויסטראַליער פון דער „געזעלשאַפֿט“ מאַכן פאַר ענגלישע אַדללייט. בילדונג איז דאָך געווען דאָן נאָר צוטריטלעך פאַר די פאַרמעגלעכע שיכטן, דעריבער איז דער ציל נישט צוליב

עפעס א פראפעסיאנעלער קאריערע, נאר צו מאכן פון יינגל — אן אדלמענטש . . .

מארטין בויד גיט א קרעפטיקע שילדערונג פון חינוך-סיסטעם אין דער קאלאניע און פון דער בונטארישקייט, וואס עס הייבט אן ארויסווייזן דער יונגער דור. דער קאמף צווישן דורות שפיגלט זיך אפ אויף דער גרענעץ-ליניע צווישן תקופות. אויך אין ענגלאנד איז שוין קענטיק די דעקאדענץ פון די אריסטאקראטישע שיכטן. עס איז שוין דא אן אנדער ענגלאנד מיט א געענדערטער סאציאלער סטרוק-טור, פון די פריצישע דילטאנס און „וואטערפארקס“.

א גרויסער פעלער אין בוידס ווערק באשטייט אין דעם, וואס ער לייגט נישט קיין גרויס אכט אויף דער סאציאלער ראם מיט אירע צוזאמענשטויסן און אנדערע אימפליקאציעס. ער איז עפעס, ווי נישט פאראינטערעסירט צו ווייזן די ראדיקאלע סאציאלע ענדע-רונגען צווישן דער אלטער און נייער וועלט. ערגעץ מערקט ער נאר אן די שפירונגען פון יונגן דור, אן מען קען נישט צוריקגיין אין צייט און איבערהערן אלטע לעבנס-דערפארונגען. ער גיט אן מערקונג-גען אויך אויף דעם קארדינאלן אונטערשייד פון ביידע לענדער, וואס אין ענגלאנד האט זיך יעדער געדארפט אידענטיפיצירן מיטן עבר און ווערן אן אנאכראניסטישע רעפליקע פון זיינע אבות און אור-אבות, און קוקן אויפן לעבן מיט די אויגן פון 18טן יארהונדערט; בעת אין אויסטראליע האט זיך אלץ אנגעהויבן פון בראשית: די סצע-נע איז געווען פריש און ניי. די מענטשן — נישט פארשטייפט, נאטירלעך אין זייער פשטות, פריינדלעכקייט און ברייטהארציקייט. אבער די ארויסזאגונגען און אנדייטונגען באקומען נישט קיין בעלעט-ריסטישע פולבלוטיקע געשטאלטיקונגען, דער לייענער זאל זיי זען און דערשפירן.

מארטין בוידס העלדן מאכן, ס'רוב, דורך א שווערן פראבלעם פון זיך-אידענטיפיקאציע. זיי לעבן דורך אנטווישונגען, פארלוירענע שאנסן, דורכגעפאלענע האפענונגען. די „שער“ צווישן אויסגע-טרוימטן און רעאלן לעבן, איז אריינגעפלאכטן אין דער קאנווע פון אלע זיינע ווערק.

אין „אויסברוך פון ליבע“, „א שווערער יונגערמאן“, „די טאוולנע קרוין“ און „לוצינדא ברייטפארד“ — צו דערמאנען נאר עטלעכע פון זיינע צוויי צענדליק ביכער, צו וועלכע עס וועט אונז נאך אויסקומען נישט איין מאל זיך אומצוקערן — גייען די העלדן

דורך פארשידענע קלעפ, וואָס דאָס לעבן טראַגט זיי אונטער. אָבער טראַץ די שווערע איבערלעבונגען, גייען זיי נישט אַוועק פון לעבן, פון דער וועלט, מיט אַ קלאַפּ אין דער טיר... זיי קערן זיך אום צו אַקצעפטירן דאָס לעבן אויף אַן אַנדער פּלאַך. דורך דעם, אַנטדעקן זיי זיך גופא אין אַ ניי ליכט.

אָבער נישט אַלע ווילן אַקצעפטירן דאָס קאַנווענציאָנעלע לעבן און זיי רייסן זיך איין מיט דער „געזעלשאַפּט“, ווי דאָמיניק „אַ האַר“ בער יונגערמאַן“, וועלכער וויל בשום אופן זיך נישט צופאַסן... (זיין רעאַגירן אין שולקלאַס, ווען דער לערער באַליידיקט שטאַרק אַ שילער (פאַר אַלע אין קלאַס) צוליב זיין אַפּגעטראַגענעם אַנצוג...)

ער טרעט ארויס קעגן אויטאָריטעט און דאָס פירט אים צו איזאָלירטקייט און איינזאַמקייט. אָבער זיינע פירונגען זענען דורכאויס אין הסכּם מיט זיין נאַטור, און ער וועט זיך נישט אָפּשטעלן פאַר קיין זאַך אין זיינע האַנדלונגען, אפילו ווען עס דראַט אים מיט פאַר-ניכטונג. די א"ג „געזעלשאַפּט“ פאַראורטיילט זיינע האַנדלונגען, מחמת זי וויל נישט, אָדער קען נישט פאַרשטיין, אַז זיי פליסן אַרויס פון זיין „אויטענטישן פאַרטעט“, פון זיין ערלעכקייט צו זיך אליין, לויט די אייגנשאַפטן פון זיין נאַטור. אָבער פאַר דעם אַרום, דערגייען נישט זיינע הומאַנישע, עטישע אימפּולסן, וועלכע דעפינירן די קוואַליטעט פון זיין אינדיוידואַליטעט אין דעם געראַנגל מיט דער געזעלשאַפּט-לעכער מאַראַל.

נישט פאַרלייקענען זיך אליין, איז אַ כאַראַקטעריסטישער שטריך ביי פיל פון בוידיס פּערסאָנאַזשן. אין זיינע „לענגטאַן“ ראַמאַנען מעדי-טירן די העלדן זייער א סך וועגן מאַראַל, וועגן ערלעכקייט, וועגן אַ גלויבן מיט וועלכן דער מענטש זאָל קענען לעבן. זיין אידעאָלער מענטש וואַלט געדאַרפט פאַרמאַגן דעם פיזישן געבוי פון אַן אַנטיקן גריכישן אַטלעט און די נשמה פון דאָסטאָיעווסקיס אַ כאַראַקטער-טיפּ. אָבער וווּ געפינט מען אַט דעם אידעאָלן טיפּ? זוכט דער מחבר זיינע העלדן זאָלן קענען לעבן אין האַרמאָניע מיט דער נאַטור-וועלט, און אויף דעם באַדן קומט פאַר דער צוזאַמענשטויס צווישן זייערע ציווילע און מאַראַלישע פליכטן.

בכלל פאַרנעמט דער מאַראַלישער קריזיס אַ באַדייטנדיקן אַרט אין מאַרטין בוידיס שאַפּן. אין דעם אופן וועלכן דער מחבר באַנוצט אין אויססאַרטירן כאַראַקטערן, סיטואַציעס, ביים אַרויסהייבן די יחי-דים, וועלכע זענען אין קאַנפליקט מיט דער געזעלשאַפּט, אַט די וואָס וואַרפט זיי אַן געזעצן, סאַנקציאָנירט דורך דער מלוכה, וואָס זענען אין סתירה מיט זייער מאַראַלישן אימפּעראַטיוו.

די קאנפליקטן אין זיך און ארום זיך, באגלייטן נאכאנאנד די הויפט־פערסאנאזשן, ווי אַסטין און אַליס לענגטאָן, סטיווען און לאַוראַ בינגהעם, דאַמיניק און העלענע — צו דערמאָנען נאָר אַ קליינעם טייל העלדן פון די הויפט־ווערק. זיי זוכן אַלע צו באַנעמען די ווערטן פון לעבן מיט אַלע זיינע סתירות. דאַמיניק גופא גיט זיך אָפּ אַ חשבון, אַז מען קען די סתירות אינעם מענטש נישט אָפּשליסן אין באַזונדערע קעמערלעך. עס בלייבן צווישן זיי האַלב־אָפּענע טירעלעך, וואָס רופן טייל מאָל אַרויס גאָר נישט קיין פּאַראַויסגעזעענע שטורעמס. אָבער אויך די שטורעמס אין דער נשמה, מיט זייערע דונערן און בליצן קענען געבן אַ זין דאָס לעבן, אויב נאָך זיי קומט דער רעגנבויגן, וואָס ברענגט פרידן דער נשמה. צי קומט ער אָבער שטענדיק? און צי קומט ער צו דער צייט? פּאַרשפּעטיקט ער נישט אָפּט אין לעבן? ... דער מחבר מעדיטירט וועגן דעם דורך זיינע פּערסאָנאזשן. זאָגט אַליס אַזוי זיך אַרויס וועגן דעם גאַנג פון איר לעבן: „צייטנווייז זע איך, ווי אַזוי אונדזער לעבן האָט געדאַרפט זיין. איך האָב עס קלאָר געקענט גלייך זען באַלד נאָך אונדזער חתונה (מיט אַסטין). אָבער עס האָט אויסגעזען מיר אוממעגלעך עס צו קענען ענדערן, אונדזערע נאַטורן ציען אונדז אָפּ אויף אַנדערע וועגן, צו באַדינגונגען וואָס זענען נישט אָפהענגיק פון אונדז. און איך קען נישט טראַכטן פון איין מענטש אפילו, ביי וועמען דאָס זאָל נישט האָבן געשען אין אַזאַ אַדער אַנדער מאָס“.

אגב איז אַליס אַן אויטענטישער כאַראַקטער־טיפּ, וועלכן דער מחבר האָט ארויסגענומען פון זיין משפּחה־אַלבום. זי פיגורירט ווי אַ קאָמפּאָזיציאָנעלע געשטאַלט אין אַ ריי ווערק, און איז אויך די הויפט־העלדין אין זיין בוך „די טאָולנע קרוין“.

אַליס איז געווען מאַרטינס אַ באַבע. געפונען האָט ער אירס אַ טאָגבוך אין וועלכן עס זענען געווען צוגעקלעפט עטלעכע פּאַר־טריקנטע רויזן. . . אויפן סמך פון דעם, באַמערקט דער מחבר, האָט ער געשאַפן דעם סוזשעט פון איר ראַמאַנטיש לעבן, וועלכן ער האָט בעלעטריסטיש געפורעמט, אי אויפן סמך פון איר טאָגבוך און אי פון זיינע אייגענע דעראַינערונגען.

נאַטירלעך האָט דער מחבר נישט געוואָלט געבן קיין פּאַטאַ־גראַפֿיש בילד פון איר וועזן, נאָר זי איבערגעפורעמט לויט זיין וויזיע, פון איר לעבן און וועלט, אין וועלכער ער האָט אויך איינגערעמט פיל אַנדערע מיטגלידער פון זיין משפּחה, אונטער פּאַרשיידענע ליטע־ראַרישע מאַסקעס. ער האָט אייניקע אויטענטישע פּערסאָנאזשן און זייער וועלט רעקאָנסטרוואירט אויף אַן אופן, זיי זאָלן קענען ווערן בעלעטריסטיש אַקצעפּטירט, ער פירט מיט זיי דיאַלאָגן ארום די גורל־

קאמפלעקסן, פאסירונגען און צופעליקע זאכן פון זייערע לעבנס, וואָס זענען פאָרגעקומען אָדער האָבן פאָטענציעל געקענט געשען. זאכן וואָס האָבן, בשעתם, מסתמא אויסגעזען פון קליינער באַדייטונג, האָבן דורך אַ דיסטאַנץ באַקומען אַן אַנדער פערספעקטיוו.

דער מחבר האָט געצייכנט מאַמענטן פון מענטשלעכע לעבנס, ווען די העלדן האָבן זיך נישט דעצידירט צו גיין אויף דעם וועג, וועלכן זיי האָבן געדאַרפט גיין. אין רעזולטאַט — די ריסק, די קלעפּ, וואָס דער צופאַל (אָדער רופט עס: גורל) האָט צוגעטיילט זיי, און די נאַענטסטע פון דער משפּחה... מאַרטין בויד האָב ליב אַ סך צו מעדיטירן, דורך זיינע העלדן, וועגן דעם גאַנג פון אַ יונגן מענטש, ווען ער איז אין פּולן שוונג און די פּאַמיליע־נעסט איז פאַר אים אַ קייט... „ווען מען איז יונג, וויל מען אַנטלויפן פון דער פּאַמיליע־וויגעלע... ווען מען ווערט אַלט, זוכט מען צוריקגיין צו דער נעסט, אָבער זי איז שוין מער נישטאַ...“

מאַרטין בויד האָט אַן אויג פאַר אַבסערוואַציע. טייל מאַל, באַ־ווייזט ער אונטער דעם אויבערפּלאַך פון אַ לייכטן סטיל צו געבן אַ געוויסע טיף פון כאַראַקטעריזאַציע מיט פיינע צייכענונגען פון מענטשן, סצענקעס, בילדער — דער עיקר פון דעם שיכט, וועלכן דער מחבר האָט גוט געקענט פון דער נאַענט — ער האָט דאָך אליין געשטאַמט פון אים.

די שאַרפּסטע סאַטירישע פּיילן פאַר דעם קלאַס, האָט ער איבער־געלאָזט פאַר די „פרויען פון דער געזעלשאַפּט“ מיט זייערע סאַציאַלע אַקטיוויטעטן — די בעלער, פאַרטיעס, וווּ זיי קענען זיך באַווייזן מיט די טייערע קליידער און צירונג... אָבער אויך די מענער פונעם זעלבן קלאַס ווערן נישט געשווינט. דער „אַדלמאַן“ וויליאַם וועין, פאַרט אַוועק פון ענגלאַנד קיין אויסטראַליע כלומרשט צוליבן קליי־מאַט, אָבער פאַקטיש האָט ער אין קלוב ביי די קאַרטן געשווינדלט און געמוזט עוקר זיין.

אין דער קאַלאַניע (גיט דער מחבר אַ שטאַך) האָט ער געוואַלט ווערן אַ בישאָף, גלויבנדיק, אַז דאָס וועט זיין פיל בעסער „ווי פריי־צייטיק צו קומען אין גי־עדן“... ער זשאַלעוועט אויך נישט קיין סאַטירישע פּיילן פאַר זיין קלאַס אין ענגלאַנד, ווי לגבי אויסטראַליע, אין וועמענס כאַראַקטערן ער האָט אָבער אַריינגעגעבן אַ שטאַרקן געפיל פאַר אַרנטלעכקייט. נאַטירלעך נישט אין אַלע. דער סאַטירישער סטיל קומט ביי אים אַמשטאַרקסטן צום אויסדרוק ביים שילדערן די דעקאָדענץ פון ענגלישן אַדל, פון דעם פּריץ „ער האָט אויסגעזען, ווי ער וואַלט אויפגעגעסן די בעסטע שפּייז דורך זיינע לעצטע פּופּציק

יאר, אבער פון דעם איז אפנים גאר נישט דורכגעגאנגען צו דער גערן זיין מוח..."

אין "לוצינדא ברייטפארד", ווי אין פיל אנדערע ווערק, באַ שרייבט ער פיר דורות פון דער משפחה ווען, אין וועלכע ער האט אריינגעגעבן פיל אויטאביאגראפישע סימבאלן. זיינע טיפן טיילן זייער לעבן צווישן ענגלאנד און אויסטראליע, און אין ביידע, פילן זיי זיך נישט אין דער היים. ווינענדיק אין אויסטראליע בענקט מען נאך ענגלאנד (א "היים"), ווען מען פארווירקלעכט שוין דעם חלום, דער פילט מען ערשט די איבערגעריסענע ווארצלען, די אילווע.

ליידי לענגטאן האט א האלב פון איר לעבן זיך ארומגעטראגן מיט דעם טרוים אומצוקערן זיך א היים פון איר לאנגן גלות-לעבן (אויסטראליע). ווען זי האט ענדלעך עס דערגרייכט — איז געקומען די גרויסע אנטווישונג. עס אנטפלעקט זיך די "שער" צווישן טרוים און ווירקלעכקייט. איר נסיעה איז געווען אין גרויסער דורכפאל אין אלע הינזיכטן. איצט זעט זי איין, אז זי האט געמאכט א שרעק לעכן פעלער, זי האט נאר איין פארלאנג: צוריק א היים (איצט שוין: אויסטראליע). די "היים" איז געאגראפיש און פסיכיש געענדערט געווארן, אבער מיט שווערע דורכגעלעבטע לעבנס-קריזיסן, ווי עס האט דורכגעמאכט זיין הויפט-העלדין אליס.

ער כאראקטעריזירט זי פון א באשטימטער טיף, באזונדערס אין בוך "די טאוולנע קרוין", ווו ער פארגלייכט צוויי קעגנזעצלעכע טיפן: די שטארק עגאצענטרישע העטטי, וואס זוכט בלינד איר אייגענע באפרידיקונג. אין איר געיעג נאך דעם, ארט איר נישט אויף א האר די לידן, וואס זי האט פארשאפט אנדערע (אליסן). אבער אין רעזולטאט, באקומט זי נישט מער ווי די פאפירענע קרוין, בעת די שטילע, איידעלע אליס באקומט די ווערטפולע אמתע קרוין.

זי איז דער אידעאלער טיפ זיינער, מיט טיפער מענטשלעכער פארשטענדעניש פאר יענעם באגאנגענע זינד און עוולות לגבי איר. זי שטרעקט ביים סוף אויס א ווארעמע, פריינדלעכע האנט צו העטטין. אויך אנדערע וויל זי פארהיטן פון די טעותים און דערפארונגען, וואס זי האט דורכגעמאכט. און ווי עס טרעפט אפט אין לעבן, אפילו ווען מען באקומט שוין דאס וואס מען האט געשטרעבט, איז עס געקומען צו שפעט, ווען מען האט שוין נישט קיין כוחות עס אויסצונוצן...

ווען ער שילדערט די אילוועס פון א טייל פערסאנאזשן, דער מאנט מען זיך אין די שילדערונגען פון טאלסטאס פויעריס, וועלכע פארלאזן זייערע היימען און אלץ וואס זיי האבן בכדי צו קענען פארן צו די "ווארעמע טייכן", וואס עקזיסטירן נאר אין זייער פאנטאזיע...

טראגן זיך די העלדן אַרום מיט אַ חלום דורך וועלכן זיי זוכן זיך צו ראָטעווען פון דער איינזאַמקייט, ווי דאַמיניק, וואָס איז אַ בונטאַר קעגן אַלץ און אַלעמען פון זיין ארום; ווי סטיפען, וואָס האָט געהאַט גרויסע אָספיראַציעס און ווערט לסוף פאַרזונקען אין שטראָם פון גלייכגילטיקייט צום לעבן. מאַכן אַ טייל פון די העלדן דורך די טיפע שפּאַנונג צווישן קערפּער און גייסט, צווישן זייער פיזישן וווינאַרט און גייסטיקער היים, מחמת עס פעלט די האַרמאָנישע גלייכגעוויכט צווישן ביידע.

מען קען פאַרוואַרפן דעם מחבר, הלמאי ער פרעזענטירט זיינע הויפּט־העלדן אין זייער איזאָלירטקייט. אוודאי איז דאָס אַ רעזולטאַט פון זייער אויסנעמעלעכער פּאַזיציע אין דער סאָציאַלער סטרוקטור פון דער קאָלאָניאַלער געזעלשאַפּט. עס פעלן די אונטערשטע שיכטן, וואָס האָבן דאָך מער, ווי די אויבערשטע, באַווירקט דאָס אויספּורע־מען פון אַ ניי פּאַלק אויף דעם אויסטראַלישן קאָנטינענט. די פּראָ־פּילד־צייכענונגען פון עמד־פּאַלק זענען אַנעמיש־בלאַס און גראַד זיי, די נידעריקערע שיכטן זענען דאָך געווען די גרונט־לייגער פון דאָס „נייע הויז“ מיט אַ נשמה („אַ הויז דאַרף מען אויך געבן אַ נשמה“).

מאַרטין בויד האַלט זיך אָבער כסדר אין דער באַגרענעצטער ראַם פון אויבערשטן שיכט. צו ערשט פון דעם אַדל און שפּעטער פון די זין זיינע, וואָס גייען שוין אריין אין דער ביזנעס־וועלט און זיי ווערן די טאַגעבער און פירער פון דער „געזעלשאַפּט“.

אין „אויסברוך פון ליבע“, וואָס איז אַ מין בעלעטריזירטע דאָ־קומענטאַציע־שילדערונג פון די יאָרן ערב דעם ערשטן וועלט־קריג, מאַכט שוין דער זון פון דעם הויפּט־ריכטער גרויסע פאַרמעגנס פון לאַנד־מסחרים. עס גייט אָן אַ שטאַרקע אורבאַנישע אַנטוויקלונג פון די אַלטע און נייע פאַרשטעט („סאַבורבס“) אין און ארום מעלבּורן. אָבער דער אויבערשטער שיכט, וואָס האָט ביזן ערשטן וועלט־קריג אזוי משפיע געווען אין דער קאָלאָניע, איז אַלץ פאַרבליבן אַ פרעמדער אין זיין מענטשאַליטעט, געבליבן ווייטער ענגלענדער.

נאַטירלעך קען מען דאָס נישט גענעראַליזירן, אָבער בדרך כלל, האָט זיך די גרופע נישט אויסגעטיילט פון איר קלאַס צו יענער צייט אין ענגלאַנד און צו דער גרופע האָט אויך געהערט דער מחבר, מאַר־טין בויד. כאַראַקטעריסטיש: פאַר די קינדער פון מיטל־קלאַס איז אַרבעט געווען אַ חרפה, אַרבעטן אויף פּאַסטנס — אַ חוץ־הויך־מילי־טערישע אָדער פּאַליטישע — איז באַטראַכט געוואָרן ווי אַ בולטע דערנידערונג. פון דעם איז נאָך היינט פאַרבליבן דער אויסטער־לישער אַנאַכראָניזם, וואָס אַ מענטש, וועלכער אַרבעט נישט אויף פרנסה ווערט אין לעגאַלע דאַקומענטן פאַרשריבן: אַדלמאַן.

דער מחבר שטעלט זיך אָפּ זייער פיל אין זיינע ווערק אויף מאַמענטן, ווען רעאַליטעט ווערט באַווירקט דורך איראַציאָנעלע פירונג גען און עמאַציעס. ער באַהאַנדלט זיי אין ליכט פון זיינע העלדנס טאַפלטע לאַיאַליטעטן — ענגלישע און אויסטראַלישע. אָבער די פּער־סאַנאַזשן זענען פאַרװעבט, אינטעלעקטועל און עמאַציאָנעל, אין דער קאַנווע פון זייער צייט.

מיט אַ דינער איראַניע צייכנט ער די איראַציאָנעלע אויפפירונג פון די, וואָס מוזן אַראַפּגיין פון דער געשיכטלעכער אַרענע, אָבער קלאַמערן זיך נאָך מיט דעם כוח פון נאַסטאַליגע צו די אַלטע גוטע צייטן... אין אַט די שילדערונגען איז דאָ אַ סענסיטיווע שפּירונג צו די מענטשלעכע שוואַכקייטן און צו די עלעמענטן פון פאַרירשונג און צופאַל — וואָס פאַר אַ ראל זיי באַוווּיזן צו שפּילן אין מענטשלעכן לעבן.

גייען אַוועק שילדערונגען, ווי מענטשן מאַכן זיך אַליין אומ־גליקלעך דאָס לעבן, מחמת עס איז נישט אַוועק אַזוי ווי זיי האָבן זיך עס פאַרגעשטעלט... דאָס זעט אויך איין לוצינדאָ, ווען זי באַמערקט, אַז נישט דאָס וואָס זי האָט יאָ דערגרייכט האָט איר געקענט מאַכן גליקלעך, נאָר גראַד דאָס וואָס זי האָט נישט באַוווּיזן, איז די הויפּט־מניעה צו קענען לעבן גליקלעך...

מאַרטין בויד, האָט פּונקט ווי זיינע העלדן, דורכגעמאַכט די אויבנדערמאָנטע טאַפלטע לאַיאַליטעטן און פאַרבליבן פאַקטיש „אין קיינעם לאַנד“. זיין קינדהייט און יוגנט האָט ער פאַרבראַכט אין אויסטראַליע. ער איז אַלט געווען 21 יאָר ביים אויסברוך פון דער ערשטער וועלט־מלחמה און וואָלונטירט אין דער אַרמיי, און ווי פיל יונגע מענטשן פון זיין קלאַס אין אויסטראַליע, איז ער אַוועק קיין ענגלאַנד, וווּ מען האָט געהאַט פאַרבינדונגען... און באַקומען הויכע מיליטערישע ראַנגעס...

נאָכן קריג איז מאַרטין בויד שוין פאַרבליבן אין ענגלאַנד און דאַרט אַנגעהויבן שרייבן (אונטערן פּסעוודאָנים מאַרטין מיללס). ער האָט אַ צייט שטודירט אַרכיטעקטור, עס איז אָבער נישט געוואָרן זיין פּראָפּעסיע, נאָר אין זיין שאַפן קענטיקט זיך אַ געוויסע אַרכי־טעקטור־ליניע אין דער קאַנסטרוקציע פון די דערציילונגען. זיין גרויסע שוואַכקייט, אויך אין די בעסערע ווערק וואָס ער האָט געשריבן, באַשטייט קודם אין דעם, וואָס ער האָט נישט פאַרמאָגט קיין וויזיע.

ווי אזוי „דאָס אויסגעטרומטע נייע הויז“ זאָל אויסזען? ווי אזוי זאָל אויסזען די געזעלשאַפט? וואָס פאַר אַ מענטשן דאַרפן דאַרט לעבן?
 ער איז געווען אַן אינערלעך צעריסענער מענטש, אַן וואַרצלען אין קיין לאַנד. ער האָט אָבער געהאַט טיפע וואַרצלען אין הומאַניש-קייט און אין אוניווערסאַליזם. דעריבער האָט ער כסדר געוואַנדערט איבער דער וועלט, ביז ער איז פאַרבליבן אין רוים. פאַרוואָס עפעס רוים? אפשר האָט ער זי באַטראַכט ווי די וועלט-מעטראָפאָליע? און אפשר אויך צוליב דעם אויפשריפט, וואָס ער האָט געזען אויף דעם פונדאַמענט פון דער סטאַטוע פאַר סאַנטאַנדער אין רוים? „פאַטערלאַנד, איז פאַר מיר דער ווינקל אויף דער ערד, וווּ עס הערשט גערעכטיקייט.“ אָבער נישט דער אויפשריפט! וואַרשיינלעכער, האָט דער אומרו זיינער גענאַנט, אים נישט געלאָזט אינזיצן אויף אַן אָרט, און אויך זיין גרויסער אינטערעס פאַר די גאַטישע קאַטעדראַלן, צי פאַר לעאַנאַרדוס מאַלערייען און פאַר דער קלאַסישער קונסט פון 18טן יאָרהונדערט — אַלץ צוזאַמען האָט געמוזט זיין די סיבה פון זיין ווינאַרט אין אייראָפּע און נישט אין אויסטראַליע.

לאַמיר דאָ אונטערשטרייכן, אַז בויד איז נישט דער איינציקער אויסטראַלישער שרייבער, וואָס איז פרייוויליק אַוועק זוכן זיך א היים אין אַן אַדער לאַנד — מחמת אויסטראַליע האָט זיי אויסגעזען פראַ-ווינציעל-באַגרענעצט, און אויך קולטורעל אָפהענגיק פון אייראָפּע און אמעריקע (פלוס — צו דערגרייכן אויך אַ נאַמען אין דער וועלט...). אַן ענלעכע דערשיינונג איז דאָך מיט אַ תקופה פריער אויך פאַרגעקומען מיט אַמעריקאַנער שרייבער. זיי פלעגן ארויספאַרן קיין אייראָפּע, מחמת זייער אייגן לאַנד האָט זיי אויסגעזען צו זיין נאָר אַ קולטור-קאַלאַניע פון אייראָפּע. פון דער אייראָפּעישער ליטעראַטור און קונסט האָט מען דאָך טאַקע געצויגן די יניקה!

אָבער מיט יאָרן שפעטער איז אייראָפּע געקומען קיין אמעריקע. וועט די זעלבע דערשיינונג אויך נישט פאַרקומען מיט אויסטראַליע? אין בוידס ווערק קומען פאַר פיל וויכחים וועגן דער אויסטראַ-לישער צוקונפט, ווי אזוי עס דאַרף אויסזען איר קולטור און ציוויל-ליזאַציע? די וואָס האָבן געגלויבט אין דער צוקונפט פון דעם אוי-סטראַלישן קאַנטינענט, האָבן נישט געוואַלט עס זאָל ווערן אַ קאַפייע פון אייראָפּעישן.

דער מחבר זאָגט זיך אַרויס דורך איינעם פון זיינע פערסאָנאַזשן (ראַדקליף), אַז אויסטראַליע דאַרף שאַפן איר אייגענע ציוויליזאַציע, עס זאָל אַרויסוואַקסן פון אייגענעם באַדן, אַז דער קאַנטינענט וואָס זעט אויס אזוי בראַשיתדיק-יונג און ניי פאַרן וויסן מענטש — זאָל דאָס אויך חל זיין אויפן הומאַנישן געביט, אַז אַלץ זאָל זיך אָנהייבן

מעשה-בראשית, אויפסניי, און מען זאל נישט אימפארטירן די אלע איבלען אהער פון דער אלטער וועלט.

אין די מעדיטירנדיקע דיסקוסיעס, וואס זענען ווי מאן צעשפרייט איבער א ריי ווערק פון דעם מחבר, ווערט ארויסגעבראכט א ריי אינטערעסאנטע געדאנקען און דעפיניציעס וועגן קולטור, פאלק, ראסע, לאַנד, און וועגן דעם שעפערישן גייסט בכלל, וואס באוועגט א געוויסן פאלק, אין א באשטימטער תקופה, זיין זשעני זאל זיך צעבליען אין מאַלעריי, סקולפטור, און עס זאל פאַרכאַפן א קאַנטינענט, אַ גאַנצן יאַרהונדערט און מער נאָך (ווי דאָס גאַטישע אין מיטלאַלטער).

אַבער אַ חוץ אין עסטעטישע און קונסט־פּראָבלעמען, וווּ דער מחבר האָט געזוכט זיין ועלישע רו, איז ער דאָך אַזוי אינערלעך פאַר־בליבן צעריסן צווישן סענסועלן און גייסטיקן עלעמענט, צווישן דער גריכישער אידעע פון שיינקייט און דער קאַטוילישער אידעע פון דער מאַדאַנע, צווישן מענטש און דער נאַטור־וועלט. ער האָט זיין גאַנץ לעבן געזוכט שלום צו מאַכן צווישן אלע זיינע וועלטן, וואָס איז אים נישט געלונגען. דער טייוול האָט אים נישט צו רו געלאָזט, באַזוכט אים פון צייט צו צייט, ער האָט זיך געראַנגלט מיט אים, מיט די סתירות און שפאַלטן, וואָס ער האָט געלאָזן אין זיין נשמה, און גראַד אַט די „געראַנגלען מיטן טייוול“ האָבן באַגינסטיקט זיין שאַפן.

מארטין בויד האָט פאַרעפנטלעכט אַ צוואַנציק ביכער, צווישן זיי זענען פאַראַן אַ היפש ביסל אומרייפֿע ווערק, דער מחבר אליין האָט געוויסט פון זיינע אומגעראַטענע ערשטע שאַפונגען און ער האָט זיך מודה געווען אין אַ פאַלעמיק מיט זיינס אַ קריטיקעריין. נישט ווייניק גוטע שרייבערס, ווייסן מיר, האָבן שפּעטער שטאַרק חרטה געהאַט, וואָס זיי האָבן ארויסגעלאָזט אויף דער ליכטיקער שיין זייערע נישט רייפֿע פּרוכט... זיי האָבן טאַקע אין די שפּעטערדיקע געזאַמלטע ווערק נישט אַריינגענומען די אומגעראַטענע שאַפונגען.

געווען פאלן, ווען שרייבערס פלעגן אליין אויסקויפן די גאַנצע אויפלאַגע, אַ מין „קאַנפּיסקירן“ און עס פאַרניכטן (לדוגמא וואַלטער ראַטענוי מיט זיין עסיי „שמע ישראל“). אויך מאַרטין בויד וואַלט מסתמא צופרידן געווען ווען עס וואַלט אים געווען מעגלעך צו באַקן מען צוריק די גאַנצע אויפלאַגע פון עטלעכע ראַמאַנען, אויך אין די געלונגענע ווערק, האָט ער טיילן, וואָס זענען בעלעטריסטיש שטאַרק אַנעמיש, און אַט די טיילן בעטן זיך אין אַ „בלוט־טראַנספּויע...“

אַבער נאָכן אַראַפּרעכענען דאָס אַלץ, בלייבט נאָך אַלץ איבער אַ שטיק אויסטראַלישע געשיכטע אין אַ טראַנזיט־עפּאָכע — דער איבערגאַנג פון אַן ענגלישער קאַלאָניע — פּאַליטיש, גייסטיק און

קולטורעל — צו אן אומאָפּהענגיקער אַנטוויקלטער מלוכה, וואָס האָט באַקומען אין בוידס בעסערע ווערק א בעלעטריסטישן תיקון פאַראַן שטעלן, וואָס האָבן אַ פּאַעטישן אַראַמאַט און פאַר אַ גוטן צוגאַב אויך שאַרפּוין מיט געשמאַקע סאַטירישע ביסנס, באַגלייט מיט פיינע אַפּאַריזמען.

הגם עס האָט אים געפּעלט די אינטעלעקטועלע ברייטערע האַרי-זאַנטן און אויך דער קינסטלערישער טאַלאַנט צו קענען שאַפּן אַלזיי-טיקע, שלימותדיקע גרויסע ווערק, האָט ער אָבער באַוווּזן, אין זיינע געלונגענע שאַפּונגען, אַרויסצוהייבן אַ גאַלעריע געשמאַלטן מיט זייער ספּעציפּישער אינדיווידוואַליטעט, צו כאַראַקטעריזירן דעם גייסט פון די פּערסאָנאַזשן, פון אַט דעם קאַלאַניאַלן פּעריאָד און די פּאַרבינדונג-גען, וואָס שאַפּן זיך צווישן די מענטשן און לאַנד, צווישן משפּחות און זייערע פּריינד.

צו דעם דאַרף מען אויך צוגעבן, אַז אין די באַגרענעצטע ראַמען פון אַ בוך, איז פאַרשפּיגלט נאָר אַ קליינער טייל פון לעבן און ביי בוידן, פון איין שיכט נאָר.

ווען ער שילדערט די אַסטינס, די דיאַנאַס, די העלענעס, די דאַמיניקס און די צענדליקער אַנדערע טיפּן, אין זייער פּולקייט, אָדער אין פּראַפּיל, זעען מיר זיי אין דער אינדיווידועלער פּאַרב, וואָס טיילט אויס אין געשמאַלט פון אַנדערן. דער מחבר האָט געלייגט גרויס אַכט אויף דער אינדיווידוואַליטעט פונעם טיפּ, מחמת דאָס איז דאָך אויך אין הסכם מיט זיין צוגאַנג צו זוכן האַרמאָניע צווישן דער נאַטור-וועלט און דער מענטשלעכער געזעלשאַפּט. אויך אין דער נאַטור איז נישט פאַראַן קיין פינקטלעכע קאַפּיע. יעדער בוים און פּלאַנץ איז אַנדערש אין זיין פּאַרם.

ער האָט טאַקע געשמאַלטיקט די אינטעלעקטועלע אין זייער סאַפּיסטיציירטקייט, די פשוטע אין זייער איינפאַכקייט, קונסט און ליבע איז זייער פאַרבינדונגס-ליניע, דעריבער פאַרנעמען זיי אַזאַ גרויסן אַרט אין זיינע ווערק, גלויבנדיק, אַז איינס אַן אַנדערן קען נישט עקזיסטירן, ווי אַ באַוווּזן — האָט דען נישט די טראַגיק פון ליבע אַרויסגעבראַכט די שענסטע פּאַעזיע, דראַמע, מאַלעריי און מוזיק? און מענטש טיילט זיך אויך אויס פון דער נאַטור-וועלט מיט זיין „הייליקן פּיער“.

אין זיין אויטאָ-ביאָגראַפּישן בוך „טאַג פון מיין פּרייד“ ציטירט מאַרטין בויד די ווערטער פון טשעכאַווס אַ העלד, וועלכער זעט איין, אַז אַ חוץ פיזישער גבורה, פאַרמאַגט אַ מענטש אויף אַ הייליקן פּיער, וואָס ברענגט אים נענטער צו גאָט.

פאַר מאַרטין בויד איז דער הייליקער פייער אַ מיין געטלעכער הומאַניזם, וואָס איז געבליבן לעבן ביי די בעסטע זיין פון דער מענטש-הייט דורך טויזנטער יאָרן. ער האָט געגלויבט, אַז געוויסע משפחות זענען פון דער השגחה אויסגעטיילט געוואָרן אַפצוהיטן דאָס פייער און דאָס רופט זיך איבער מיט אונדזער היימישן: אתה בחרתניזם... עס גלויבט זיך נישט, ער זאָל האָבן געמיינט אָט די אויסדער-וויילטע זאָלן זיין פון דעם קלאַס, וועלכן ער האָט אַזוי שאַרף סאַר-קאַסטיש געשילדערט... ווי זאָגט ער דורך זיינס אַ העלד: „די גרעס-טע פאַרביטערונג לאָזן מיר אויס צו די, וואָס מיר האָבן אַמאָל געליבט און האָבן זיך אַנטוישט אין זיי“ די אַנטוישונג אין זיין אויבערשטן שיכט שטייט אויסער ספק!

נאָר אין די טרעגער פון עסטעטיק און קונסט, האָט ער געזען די טרעגערס פון „געטלעכן הומאַניזם“. ער האָט דעם הומאַניזם אַרומ-געזוכט פון לאַנד צו לאַנד, פון מענטש צו מענטש. געזוכט אים אויפן אייראָפּעישן קאָנטינענט, צוריקגעקומען קיין אויסטראַליע, וווּ ער האָט אַנגעשריבן זיין ווערק „די טאַולנע קרוין“ (1949) און ווידער זיך דער-פילט נישט „אין דער היים“.

די איראַניע פון דער אויסטראַלישער געשיכטע האָט אים צוגע-שפילט ער זאָל פאַרקויפן זיין גרויס פריזיש הויז מיט אירע פּרעכ-טיקע אַנטיקן געבראַכט פון ענגלאַנד, אַ הויז וווּ עס איז געווען דורות-דיקע טראַדיציע פון זיינע אַבות און אור-אַבות — דער אַדלקלאַס פון דער אַלטער וועלט — זאָל איבערגיין נישט צו קיין אַנדערן, ווי צו אַ רייכן אויסטראַלישן חזרים-פאַרמער...

הענרי עטל ריטשאַרדסאָן

(„די גליקן פון ריטשאַרד מאַהאַני“)

דער מענלעכער פסעוודאַנים (פון דער ראַמאַניסטין עטל פלאַ-רענץ לינדזעי) זאָגט זייער פיל וועגן דעם סטאַטוס פון אַ פרוי, נאָך אין די ערשטע צענדליקער יאָרן פון היינטיקן יאָרהונדערט, וואָס האָט דורך אַ מענערישן נאָמען, געהאַפט צו האָבן מער מזל אין דער ליטעראַטור.

די אויבנדערמאָנטע ראַמאַניסטין האָט עס אָבער דערגרייכט אַ דאַנק איר טאַלאַנט און נישט סתם צוליב אַזאַ אָדער אַנדער נאָמען. זי האָט זיך פאַרשאַפט איר ערלעך־פאַרדינטן רוים דורך איר גרויסן ווערק „די גליקן פון ריטשאַרד מאַהאַני“. איר פאַרטרעט־מייסטער־שאַפט פון דעם הויפּט־העלד, איבערהויפּט בעת זיין יוגנט; די גאַנצע קאָנסטרוקציע פון אויפבויען דעם כאַראַקטער־טיפ פון ריטשאַרד מאַהאַני, וואָס לאַזט איבער דעם איינדרוק פון ערלעך און אמתדיק און אוניווערסאַל.

הגם עס איז געשילדערט אויפן הינטערגרונט פון קאַלאַניאַלן אויסטראַליע (דער „גלות“) אין 19־טן יאָרהונדערט, פאַרמאָגט עס דאָך אַט די דויערנדיקע ווערטן, וואָס בלייבן, כמעט תמיד אומפאַרענ־דערט, ווייל זיי וואַרצלען אין דעם כאַראַקטער פונעם מענטש.

איך האָב נישט צופעליק באַנוצט דאָס וואָרט „אוינווערסאַל“, וועגן איר ווערק. להיפוך צו לאַוסאַנען און פוירפי, האָט הענרי עטל ריטשאַרדסאָן נישט געזוכט די נאַציאָנאַלע אידענטיטעט (ווי עס האָבן געטאָן אירע פאַרגייער), נאָר דעם אוניווערסאַלן הומאַניזם פון דער אייראָפּעיִשער טראַדיציע, אַן אַ שום ספעציפישן נאַציאָנאַלן שטעמפל. דאָס מיינט נישט, אַז דאָס ווערק פאַרמאָגט נישט בכלל אַ נאַציאָנאַלע ראַם מיט אַ צענטראַלער פראַגע: „וואָס מיינט צו זיין אַן אויסטראַ־ליער?“ איז עס נאָר צוליבן געאַגראַפישן אַספעקט? אָדער איז עס פאַרבונדן מיט פיל מער?

ווען דער הויפּט־העלד, ריטשאַרד מאַהאַני זוכט זיך אליין צו געפינען, ווען ער זוכט דעם זין פון זיין לעבן, זיין אָרט אין דער

געזעלשאַפט, דעם זין פון זיין שווערן געראַנגל, פּרעגט ער זיך: — ווער בין איך? וואָס פאַר אַ זין האָבן די ליידן, וועלכע איך מאַך דורך אין מיין לעבן? און וואָס טוט מען צו באַזייטיקן די איבלען, וועלכע איין מענטש איז גורם דעם אַנדערן?

די גרויסקייט פון דער טרילאַגיע ליגט נישט נאָר אין דער כאַראַקטעריאַציע פון אַזאַ אַדער אַנדערן העלד, נאָר אין דעם אופן פון איר צוגאַנג צו דערפאַרונגען, צו אידעאַלן, צו גלויבונגען, צו אוי־טענטישע פאַקטן און זיי איבערשאַפן דורך אַ שעפּערישער פאַנטאַזיע, זיי זאָלן ווערן סוגעסטיוו.

די מחברין האָט אַזוי אַרגאַניזירט איר ווערק, אַז ס'זאָל געבן די אילוזיע פון טיפּער באַדייטונג און אַרדענונג אין דעם גאַנג פון די געשעענישן, זיי זאָלן אַרויסברענגען מער, ווי די פאַקטן גופאַ אַנטהאַלטן אין זיך, — דאָס וואָס מיר רופן אָן: דערפאַרונג. און צו דעם אויך שאַפן אַ גלייכגעוויכט אין די פאַראַדאַקסן פון לעבן מיט זיינע לאַגישע סתירות, געראַנגלען, אַמביציעס, קאָנטראַסטן פון פאַרשיידענע מענטשן מיט זייערע אינערלעכע ריסק, דערוואַרטונגען און פאַדע־רונגען פון לעבן, מענטשן וואָס פאַסן זיך לייכט צו, און אין קעגנזאַץ, די נישט־צופאַסלערס, וועלכע זוכן זייער אינדיווידועלע דערפילונג אויף זייערע אייגענע באַדינגונגען און וואַרפן אָפּ, מיט פאַראַכטונג, די פאַרלאַנגען פון דער געזעלשאַפט.

די מחברין פּסיכאָלאָגירט זייער פיל איבער דעם פּראָצעס פון סאָציאַלער צופאַסונג אויך אין איר אויטאָביאָגראַפישן ראַמאַן „דאָס באַקומען חכמה“, וווּ זי באַהאַנדלט ערלעך און רייף אירע שול־יאַרן אין דער פּרעסביטעריאַנער שול, אין יענע יאָרן, ווען זי האָט דאָס געשריבן (1910) איז דאָס געווען אַ גרויסע געוואַגטקייט, מחמת עס קענטיקט זיך די פּיאַנערישקייט פון דער „ווימענס ליבעריישן“ באַוועגונג.

אויסטראַליע האָט בכלל געהאַט אַ גאַנץ באַדייטנדיקע צאָל שריי־בערינס און קעמפּערינס פאַר פרויען עמאַנציפּאַציע שוין אין 19טן יאָרהונדערט. די שרייבערינס, קעטערין העלען ספּענס, קעמפּעל פּרייד, אַדאַ קעמבלידזש, מיילס פּרענקלין, האָבן אין זייער שאַפן ארויסגערוקט פאַרגעשריטענע סאָציאַלע אידיען און פּראַבלע־מען, וועלכע זיי האָבן איינגעהילט אין אַ בעלעטריסטישן לבוש. אַבער גאָר פון אַן אַנדערן קאָליבער איז די טרילאַגיע פון הענרי עטל ריטשארדסאָן, זי איז געווען אַ ראַמאַניסטישן פון אַ גאָר הויכער קראַפט, און אין אירע קינסטלערישע הויך־פונקטן, האָט זי מיט אַזאַ פּרעציוזקייט געשטאַלטיקט דאָס לעבן פון אַ געשיכטלעכן פּעריאָד, ווען דאָס לעבן פון אַ יחיד פאַרקערפּערט דעם אויסבליק פון אַ פּאַלק.

די מחברין האָט דעם פּאַרטערט פּונעם הויפּט-העלד, צוזאַמען מיט די אַנדערע פּאַרטערטן, אַריינגעפאַסט אין דער היסטאָרישער ראַם פּון 19טן יאָרהונדערט אין אויסטראַליע, מיט איר קאַלאָניאַלער געזעל-שאַפט. די שילדערונגען פּון גאַלדפּיבער אין לאַנד, וואָס האָט צוגע-צויגן אַן ערבֿרוב פּון פּאַרשידענע פעלקער איבער גאַרער וועלט, וואָס איז געקומען זוכן גאַלד. די וואָס דער מזל האָט נישט צוגע-שפּילט האָבן געפונען בלויז האַרץ-ווייטיק און פּאַרדרוסן, נישט קענענ-דיק זיך אַקלימאַטיזירן אין דעם האַרטן פּרעמדן באַדן.

דאָס איז אַ גוט-באַקאַנטע טעמאַטיק אין דער אויסטראַלישער ליטעראַטור. אין די ראַמאַנען פּון מאַרטין בויד טרעפּן מיר זיך אָן זייער אָפט מיט דער דערשיינונג, פּון די משפּחות וואָס קענען זיך נישט אַקלימאַטיזירן, מאַכן דורך כל-ערליי פּרוסטראַציעס, און וואַנ-דערן כסדר איבער דער ים-ליניע קיין אייראָפּע און ענגלאַנד. נאַטירלעך האָבן זיך דאָס נאָר געקענט דערלויבן די פּאַרמעגלעכע קלאַסן, אַבער נישט די אַרעמע, וואָס האָבן נישט געהאַט די מעג-לעכקייטן צו וויזיטירן פעריאַדיש די אַלטע „היים“, אָדער שיקן זייערע זין צו דערציען זיך דאָרט.

ריטשאַרד מאַהאַני טראַגט זיך אויך הין און צוריק איבער ימים, געטריבן פּון אַ גייסטיקן אומרו. ער פּילט זיך איזאָלירט פּונקט אַזוי אין ענגלאַנד ווי אין אויסטראַליע, וווּ זיינע האַפּענונגען און דער-וואַרטונגען ברענגען אים צו אַ טיפּער אַנטווישונג, איזאָלאַציע און רעזיגנאַציע... דאָס איז נישט קיין פּאַראיינצלטע דערשיינונג. אויך טאַנגיע איז אַנטוישט און ציניש צום לאַנד, אַבער ער לעבט נישט אין איזאָלירטקייט פּון מענטשן.

עס איז כאַראַקטעריסטיש דער געשפּרעך צווישן דאָקטער מאַ-האַני און דעם אַפּטיקער טאַנגיע וועגן זייער צוגאַנג צום לעבן. מאַהאַני איז בכוח אויך אַפּצושאַצן די גוטע זייטן פּון אויסטראַלישן לעבן, אַבער נישט טאַנגיע. ער זאָגט: „עס איז אַ סך זינלאַזע רייד וועגן לעבן, און וואָס בענטער אַ מענטש קומט צו צום סוף, אַלץ מער קען ער זען די לעכערלעכקייט פּון דעם אַלעם, וואָס איז געווען אין זיין לעבן, דאָס לעבן האָט נישט קיין זין, דאָקטער... אַלצדינג וואָס מיר טוען איז צו האָבן אַ זיכערן דאָך איבערן קאַפּ און אַ ביסן אין מויל — און דאָס זאָל זיין אויך פאַר די הילפּלאַזע באַשעפּענישן, וואָס זענען פּון אונדז אַפהענגיק“.

אין די שפּעטערדיקע יאָרן, ווען מאַהאַני לעבט איבער איין אומ-גליק נאָכן אַנדערן, דערמאַנט ער זיך צוריק אין טאַנגיעס ווערטער וועגן לעבן און זיין ענדגילטיקן זין: אויסגעטאָן פּון אַלע פּראַזן, פּון

די רויזן און פאלשע סענטימענטן, אין וועלכע מיר האָבן עס ליב צו באַקליידן, האָט עס פּאַקטיש נאָר איין (דעם אויבנדערמאָנטן) ציל. איז עס כדאי? ...

ער דערמאָנט זיך די ווערטער „אויך די וואָס זענען אָפהענגיק פון אונדז“ בעת ער ווערט באַלד אַליין אין גיכן אָפהענגיק פון אַנ-דערע ... זיין משוגעת, זיין ווערן לעבעדיק באַגראָבן אין אַ לונאַטישן אַנשטאַלט, דאָס אַלץ וואָס ער האָט אויפגעשטעלט אַרום זיך — דאָס לעבן גופא, דער קאַמף אין וועלכן דער מענטש מוז פאַרשפּילן ביים סוף ...

ביי דער זייט פון אַט די ווערטער, פּראָזן, וואַקסן אויס אימאַזשן פון סימבאָלן, וואָס גיבן אריין אין אינהאַלט אַ טיפּערע באַדייטונג. אַזוי אויך די רייכע טעקסטור, די שורות וואָס וויברירן מיט אַזוי פּיל אַנדייטונגען פון שטימונגען אין דעם לעבנס-געמיט פון די העלדן (לדוגמא, ביים אַפטייקער טאַנגיע).

די אויטאָרין האָט זיך פאַרמאַסטן זייער גרויס אין דער טרילאָגיע : בעלעטריסטיש דאָקומענטירן די קאָלאָניאַלע געזעלשאַפט און דאָס לאַנד (אויסטראַליע), וועלכע איז פּאַקטיש דער הויפט פּראָטאַגאָניסט. עס איז די געשיכטע פון דערפאַלג-זוכן, „גלות“, דורכפאַל, משוגעת, ביים דור וואָס האָט זיך געראַנגלט מיט כל-ערליי שוועריקייטן : פייערן, טרוקענישן, אומגערעטענישן, חובות, קראַנקהייטן. גאָר באַזונדערס איז דאָס געווען זייער שווער פאַר די לאַנד-זוכערס („סעלעקטאָרס“).

די מחברין האָט זיי באַגעגנט מיט צוויי עלעמענטן : רעאַליזם און ראַמאַנטיזם. אין דער ערשטער העלפט פון דער טרילאָגיע איז דער איינדרוק, אַז זי האָט נאָך די טעמע נישט געפונען.

עס קענטיקט זיך שטאַרק, אַז זי פאַרלאָזט זיך צופּיל אויף דאָקו-מענטאַציע. דאָס ברענגט איר צו אַפטע דעפעקטן ביים אַראַגניזירן דעם מאַטעריאַל, און עפעס אַן אומזיכערקייט אין דער האַנט, וואָס וואַרפט אַן די צייכענונגען. אַבער וואָס נענטער די מחברין קומט צו אין שילדערן די יאָרן פון איר פּערזענלעכער דערפאַרונג (דער הויפט-העלד מאַהאַני איז באַזירט אויף איר פּאַטער, דער ענגליש-אירלענדישער דאָקטער), אַלץ מער איז זי בכוח צו פאַרטיפּן די טעמע מיט אַלע אירע אימפּליקאַציעס.

אין צווייטן באַנד פון דער טרילאָגיע, איז דאָ אַן עפיגראַף וועגן „די וואָס גייען אַדורך דעם ים“. מחמת דאָס איז צוגעפאַסט צו די אימי-גראַנטן קיין אויסטראַליע (אויך אין אַנדערע מעבר לים לענדער), באַטאַנענדיק דורך די באַדייטנספולע ווערטער אינעם ערשטן טייל פון

פערז, אַז „זיי ענדערן זייערע הימלען, אָבער נישט זייערע הערצער“...

מאָהאַני, וואָס איז פאַרבליבן אין דעם נייעם לאַנד אַ פּולשטענדיק פּרעמדער, האָט זיך דערמאָנט אין דער געשיכטע פון אַלטן ייד, וואָס האָט געוויינט ביי די טייכן פון בבל... אַט די ווערטער האָבן זיך אַריינגעפאַסט אין זיין געמיט און ער דעצידירט זיך צוריקצופאַרן קיין ענגלאַנד. ער איז געווען ביי זיך זיכער, אַז אַן ענדערונג פון דעם לאַנד און דער סביבה, וועט ממש ווּנדער באַווייזן. „איצט האָט ער געווען, אז ער דאַרף וואַגן און מער נישט אַפּלייגן. לאַזן פריי די עלע-מענטן, וואָס האָבן אים געהאַלטן אין תּפּיסה“. מיר האָבן דאָ דאָס בילד פון די עקספּאַטריאָרטע מיט זייער דילעמע, פאַר וועלכע די „היים“ איז תּמיד דאָס לאַנד 10 טויזנט מייל אַוועק...

ביים סוף פון ערשטן באַנד ווערט עס מאַטיווירט מיט דעם אימאָזש פון אַ גרויזאַמער פּאַסקודנער אַדאַפּטירטער מאַמע (דאָ — די אויסטראַ-לישע גאַלדפּעלדער): „איצט האָט זי זיי געהאַלטן געפאַנגען אַן קייטן... אַן כּישוף; ליגנדיק עפעס ווי אַ פאַרציטישע מאַנסטער-פּרוי אונטער דער זון, אירע ברוסטן פריי, נאַקעטע, האָט זי געקוקט מיט אַזאַ בייזער מינע אין איר אויג...“

אויך אין ענגלאַנד האָט מאָהאַני נישט געפונען קיין זעלישע רוי — און איז צוריק אין אויסטראַליע, וווּ ער מאַכט, ביים סוף, שלום מיט עפעס, וואָס איז פיל גרעסער ווי די ענינים פון זיין דערפאַלג און דורכפאַל — ער מאַכט שלום מיט דער אויסטראַלישער ערד, וווּ ער קומט צו זיין אייביקער רוי... „די רייכע פריינדלעכע ערד האָט אַריינגענומען זיין פּוילנדיקן קערפּער“, אָבער זיין מקום מנוחה האָט זיך אויסגעטיילט פונעם אַלגעמיינעם באַדן, ווי דאָס לאַנד „וואַלט קיין מאַל נישט געוואַלט פאַרוואַנדלען אין איר אייגנס זיין קאַפּריזונעם, שלעפּערישן גייסט“ (די מחברין באַצייכנט דאָס לאַנד „רייך און פריינד-לעך“, וואָס איז זיכער נישט געווען די מיינונג פון מאָהאַנין). די צייט האָט געטאָן אירס: אַלץ וואָס איז געווען שטערבלעך אין מאָהאַנין איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין שטויב.

אַ געוויסע צייט האָבן שטאַלצע הענט געזאַרגט אַפּצוהיטן זיין קבר, אַוועקגעשטעלט אַ צלם מיט זיין נאַמען, אַנגעמערקט די יאַרן און טעג פון זיין לעבן אויפן ערדישן עולה-רגל זיין... מיט יאַרן שפּעטער איז אַלץ וואָס איז געווען אויבן-אויף פאַרשווונדן. די ערד האָט אים אַדאַפּטירט... און ער האָט שלום געמאַכט מיט איר. „שלום צו מאַכן דורך טויט“, וועלכער עפנט דעם וועג „צום אמתן וויסן“.

ביי אַנדערע העלדן פון דעם ווערק (מערי, פּוירדי, הענרי און פיל

אנדערע) איז אויך דא אַזא צוגאַנג, אַז דאָס עכטע וויסן קען נאָר קומען דורך טויט און פייניקונגען אין דעם לאַנד פון דיין גייסט. „ווען דו לעבסט און ליידסט גענוג לאַנג אויף אַן אַרט, זאָגט איינע פון די העלדן (דזשוד), פאַרלאַזטו דאָס אַרט נישט פולשטענדיק, מחמת דיין גייסט בלייבט דאָרט.“ די מחברין האָט דאָ פאַרשפּיגלט סימבאָליש־מעטאָפּי־זישע עלעמענטן. זי האָט געהאַט אַ געוויסע צייט אַן אינטערעס אין ספּיריטואַליזם, געשריבן וועגן דעם, אָבער אין דעם ווערק האָט עס נישט משפיע געווען.

„די גליקן פון ריטשארד מאַהאַני“, וואָס איז געשאַפן געוואָרן אויפן יסוד פון אַ דאָקומענטאַרישער אויטאָ־ביאָגראַפיע, איז דורך דער קינסטלערין פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ פּילפאַך ברייטערן לייזונט, ווי אַ פאַמיליע־כראַניק און מעמואַרן־אַלבום... עס איז אַ שע־פּערישע אויסברייטערונג פון זיך, פון די קינדער־יאָרן — די שטאַרק־סטע ווירקונג שפּעטער ביי פּיל ראַמאַניסטן — אַ רעקערעאַציע פון אויסטראַליע, פון איר געזעלשאַפט, ספּעציעל פון מעלבורן, באַגלייט מיט טיפּער מענטשן־קענטעניש.

אין דער גאַנצער עפיק איז נישט פאַראַן כמעט, קיין איין שוואַך־גע־צייכנטער כאַראַקטער. עס איז קענטיק אַזא אַנען פון דער ווירקלעכער עקזיסטענץ פון מענער און פרויען, וואָס זענען ארויסגעקומען אזוי איבערציגנדיק פון אירע צייכענונגען.

די מענטשלעכע איזאָלירטקייט, דער קאַנטראַסט צווישן דער זיכערקייט פון די פאַרמעגלעכע מיט דער איינזאַמקייט פון דער אַרעמ־קייט, איז בולט פאַרשפּיגלט אין דער אויסערלעכער געזעלשאַפטלע־כער סצענע. די מאַכט וואָס געלט האָט געהאַט, ספּעציעל אין 19טן יאָרהונדערט אין אויסטראַליע, ווי אַ פאַרקערפּערונג פון חכמה, איידלקייט, און ווי דער „יעיל־שליסל צו אַלע מענטשלעכע נויטן און סאָציאַלער אַוואַנסירונג. דער דראַנג נאָך געלט און די מורא צו פאַרלירן עס, ווי עס וואַלט געווען דער פאַרלוסט פון אַלע מענטש־לעכע וואַליאַרן... דער אַמביציעזער העלד, וועלכער זעט דאָס לאַנד נאָר אין געלט־טערמינען, און מחמת אים געלונגט עס נישט אין אוי־סטראַליע צו מאַכן, ווי אַלע אַנדערע (וואָס האָבן יאָ באַוויזן עס צו דערגרייכן און שפּעטער זיך אומקערן אַ „היים“ און לעבן ווי אַן אַדל־מאַן). האָט ער דורכגעמאַכט די טראַגעדיע, ווי עס איז געשען מיט דעם פּאַטער פון דער מחברין, וועמען זי האָט נאָר געדענקט פון אירע קינדער־יאָרן.

אינטערעסאַנט איז דאָס לעבן פון דער מחברין גופאַ, וואָס האָט ביי 17 יאָר פאַרלאַזט דאָס לאַנד און איז אוועק קיין דייטשלאַנד.

דארט האָט זי זיך באַקענט מיט דעם פּראָפּעסאָר דזשאָן דזשאָרדזש ראַבערטסאָן, אַ באַוווּסטער וויסנשאַפּטלער, וואָס איז געוואָרן איר מאָן. ער האָט איר אַ סך געהאַלפּן מיט אידייען און אויך אין טאַג־טעגלעכן לעבן, פון וועלכן זי איז אין פיל הינזיכטן געווען אַפהענגיק פון אים.

זי האָט אַ גאַנץ לעבן געליטן עפעס פון אַ געפיל פון אומזיכער־קייט, כמעט ביז פּאַניק, און ווי מאַדנע עס קומט אויס, ווען מען לייענט, ווי אַזוי זי איז מיט שרעק פון פּאַטאָליזם נאַכגעפּאַרן איר מאַן פון איין קאַלעדזש צום אַנדערן, אומעטום וווּ ער האָט געאַרבעט; אַדער דער עלעמענט פון איר נאַטור אריינצופאַלן אין פּאַניק יעדעס מאָל ווען ער איז געקומען שפעט פון דער אַרבעט.

דערביי זענען צווישן זיי געווען מאַדנע באַציונגען. עס ווערט דורך איינער פון אירע ביאָגראַפֿיס (דאַראַטהי גרין) אָנגעדייט, אַז די חתונה איז קיין מאָל נישט געוואָרן קאַנסומירט (דערמאָנט זיך די געשיכטע צווישן בערנאַרד שאָו און זיין פרוי...), אינטעלעקטועל איז געווען צווישן זיי אַ האַרמאָניש צוזאַמענלעבן, אָבער „וואָס דאָס האָט באַטייט עמאַציאָנעל און פיזיש איז אַן ענין פון ספּעקולאַציע“ (דאַראַטהי גרין).

ווי דערמאָנט פריער, איז זי פון אויסטראַליע אַוועק אין אירע יונגע יאָרן (געפּאַרן קיין לייפּציג שטודירן מוזיק) און זיך צוריק אומגעקערט קיין אויסטראַליע נאָר אויף אַ קורצער צייט, ווען זי האָט געשריבן „די גליקן פון ריטשאַרד מאַהאַני“: אָבער דאָס לאַנד וווּ זי האָט פאַרבראַכט אירע יוגנט־יאָרן, איז פאַרביבן דער יסוד פאַר איר בעסטן קינסטלערישן ווערק.

אירס אָן אַנדער באַוווּסט ווערק „מאַריס געסט“, האָט שוין אַ סך קלישעס פון דער ראַמאַנטיש־ליטעראַרישער איינשטעלונג אין יענעם פעריאָד וועגן דער ראַל פונעם קינסטלער הינטער גוטס און שלעכטס...

א ביסל מער געלונגען איז איר פריער דערמאָנטער אויטאָביאָ־גראַפֿיש בוך („דאָס באַקומען חכמה“) אין וועלכן איר ליטעראַרישער פּראָטאַטיפּ, לאַוראַ, אַ קינסטלערין, וואָס איז אָפּגעוונדערט פון דער וועלט, און איז אַריינגעטון מיט לייב און לעבן אין דער וועלט פון עבר, פון וועלכן זי פורעמט אויס אירע קינסטלערישע שאַפּונגען. לאַוראַ טיילט זיך אויס פון אַרום נישט נאָר מיט איר אינטעליגענץ און רייכער פּאַנטאַזיע, נאָר אויך מיט אירע אָנונגען, באַגלייט פון אַ בונטאַרישן העפּטיקן ווידערשטאַנד קעגן די קאַנאָניזירטע געזעל־שאַפּטלעכע נאָרמען. איר אינדיווידואַליסטישע נאַטור איז אַזאַ בולטער

קאנטראסט צו אירע סנאבישע חברטעס און פריינד מיט זייערע פליאט-קעס און צביעות. אין דעם ווערק „מאָריס געסט“ האָט זי נאָר אוי-בערפלעכלעך געוויזן די עמאַנציפּירטע, אָבער אומבאַלאַנסירטע, „נייע פּרוי“, וואָס פּאַרניכטעט אַ גוט דערצויגענעם יונגעראַן מיט גאַנץ באַשיידענע אַמביציעס.

אַט די יוגנט־ווערק זענען אָבער נאָר געווען שטאַפלען צו איר גרויסער ליטעראַרישער דערגרייכונג, וואָס האָט אַרויסגעהויבן איר טאַלאַנט און קינסטלערישע אינדיווידואַליטעט צו אַ פענאַמען, וואָס קומט נישט צו אָפט אין דער ליטעראַטור, נאָר באַווייזט זיך פון צייט צו צייט, ווי אַ פענאַמען אויפן האַריזאָנט.

פערנוענטאָציע פון אויסטראַלישן נאַציאָנאַליזם אין דער ליטעראַטור

(הענרי לאָסאָן און נאַציאָנאַלע קולטורן)

דער וואַקסנדיקער שטאַלץ פון נאַציאָנאַלע קולטורן האָט זיך פאַרשפּרייט איבער איראָפּע, אַ דאַנק דער פאַרביליקונג פון דער טעג-לעכער פרעסע, און די אויסברייטערונג פון בילדונג, וואָס איז אַרייַנגעדרונגען צווישן די ברייטסטע פּאַלקס-מאַסן. דער גייסט פון נאַציאָנאַליזם האָט זיך אַזוי פאַרשטאַרקט, אַז אין געוויסע צייטן (און אויך אין געוויסע לענדער אין איראָפּע) איז עס דערגאַנגען צום שאַוויניזם.

דער עפּאָס פון נאַציאָנאַליזם איז גייסטיק-קולטורעל גענערט און באַלעבט געוואָרן דורך פּאַלקלאַר, פּאָעזיע, מוזיק, מאַלעריי. אָבער דער איראָפּעיִשער נאַציאָנאַליזם האָט פאַרהייליקט דעם עבר, בעת דער אויפגייענדיקער נאַציאָנאַליזם אין דער נייער וועלט (אַמעריקע און אויסטראַליע) האָט פאַרהייליקט די צוקונפט און נישט נאָכגע-פּאָלגט די קלישעס פון איראָפּעיִשן נאַציאָנאַליזם.

די אונטערשיידן צווישן דער אַלטער און נייער וועלט זענען געווען אַזעלכע קאַלאַסאַלע, אַז זיי האָבן געמוזט משפּיע זיין די אַנדערשקייט אויך אויפן געביט פון נאַציאָנאַליזם. אויף די אונטער-שיידן איז כדאי דאָ זיך אַביסל אַפּצושטעלן, — און עס איז פאַראַן וועגן דעם אַ גענוגנדיקע באַלייכטונג אין דער ליטעראַטור — באַזונדערס דורך אַמעריקאַנער שרייבערס. איך וועל זיך באַנוצן דאָ מיט די אַרבעטן פון דאַניעל י. בורשטיין צו אילוסטרירן אַט די אַנדערשקייט.

אין זיין ווערק וועגן „אַמעריקאַנער און דעמאָקראַטיע“ און אין זיינע אַנדערע אַנאַליטישע באַלייכטונגען, זעט מען דעם אונטערשייד צווישן איראָפּע און אַמעריקע — און אין אונדזער טעמע — וויל איך זיך בעיקר אַפּשטעלן, ווי כ'האַב אַנגעמערקט אין טיטול פון דער אַפּהאַנד-

לונג — אין שייכות מיט דער אויסטראלישער ליטעראטור, מיט איר אויסדרוק פון דעם אויפגייענדיקן נאציאנאליזם, סוף 19טן יארהונדערט.

ווי עס ווייזט אן דאָנעל י. בורשטין, איז אין מערב־איראָפּע פאָרגעקומען די פערמענטאציע פון נאציאנאליזם נאָך אין אָנהייב פונעם 14טן יארהונדערט. דער טערמין נאָציע (פון לאַטיין: נאָסצי — געוואָרן געבוירן). האָט פאָרמאָגט געוויסע בייטענער פון א שבת־קיבוץ. עס ווערט אין אַלגעמיין דאָן באַנוצט פאָר מענטשן, וואָס האָבן די זעלבע אַבות, און געבוירן געוואָרן אין אַ באַשטימטן געגנט.

אַבער דער פעאָדאָליסטישער סיסטעם, וואָס האָט צוגעבונדן מענטשן צו אַ באַשטימטן שטח לאַנד, האָט זיך אָנגעטראָפּן מיטן קאָטויליזם, וואָס האָט יעדן איינעם געמאַכט פאָר אַ מיטגליד פון אַט דער אַוניווערסאַלער קירכע.

האָט זיך אַבער אין דעם סיסטעם אַריינגעמישט די פראָטעס־טאַנטישע רעפאָרמאַציע, וועלכע האָט אַנטוויקלט נייע סעקטעס פון קריסטנטום. דורך זיי איז די פריערדיקע אַלץ־אַרומנעמענדיקע לאַיאַ־ליטעט צו דער איינציקער קאָטוילישער קירכע צעשפּילטערט געוואָרן אין נאציאנאָלע קירכעס. שטופנווייז האָבן זיך געשאַפּן לאַיאַליטעטן, וואָס האָבן אויסגעדריקט ליבשאַפט צום אַרט פון געבורט (לע פייס), וואָס איז געוואָרן פאָרוואַנדלט אין אַן איבערגעגעבנקייט אויף לעבן און טויט צו אַ פּאַטערנאַנד (לע פאַטריע).

אַבער דער מאָדערנער נאציאנאליזם האָט זיך ערשט אויסגעפּו־רעמט אין 19טן און אין 20טן יארהונדערט. עס האָט באַקומען אַ נייעם אויסדרוק און דערפירט צו אַ מצב פון שאַוויניזם (ווי באַוווסט, שטאַמט דער באַגריף שאַוויניזם, פון אַ געוויסן זעלנער מיטן נאָמען ניקאָלאַס שאַוויין, וועלכער האָט געדינט בעת דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע און אויך אין די שפּעטערדיקע נאַפּאָלעאָנישע מלחמות און ער האָט זיך קונה שם געווען מיט זיין מיליטאַנטישן ענטוויאַזם). די טעגלעכע פּרעסע, ווען זי איז געוואָרן אַ מאַסן־אַרטיקל, האָט פיל בייגעשטייערט צו פראַפּאַגירן די שאַוויניסטישע ליידנשאַפטן מיט די פאַרגיפטעטע רעזולטאַטן.

דער קאַפּיטל פון דער מאָדערנער איראָפּעיִשער געשיכטע איז אויסגעווייקט אין בלוט דורך די מלחמות און מאַכט־קאַמפּן פאָר גרע־נעצן און טעריטאָריעס. דער נאציאנאליזם אין איראָפּע האָט דערפירט צו פיל קרבנות. צו דער אַנטשטייאונג פון פליטים, וואָס זענען אַוועק אין דער וועלט זוכן פאָר זיך אַ היים.

אָודאי זענען אויך געווען נאָך פיל אַנדערע סיבות, וואָס האָבן גורם געווען מענטשן זאָלן עמיגרירן פון דער אַלטער וועלט אין נייע

וועלט־טיילן — עקאָנאָמישע מאַטיוון האָבן דאָ געשפּילט אַ באַדייטנ־דיקע ראָל, אָבער נישט פון קליינער באַדייטונג אין עמיגראַציע. האָט צוגעשפּילט דער שאַוויניזם, וואָס האָט זיך צעגאַסן איבער אייראָפּע; נאַציאָנאַלע און ראַסן־פּאַראָרטיילן, באַגלייט מיט די דינאַסטיע־מלח־מות, זענען געווען די טרייב־כוחות צו עמיגרירן קיין אַמעריקע, ווי קיין אויסטראַליע.

עס זענען פּאַראַן גרויסע אונטערשיידן צווישן די ביידע לענדער, אין זייער אַנטשטייאונג און אַנטוויקלונג, אָבער עס זענען אויך דאָ געמיינזאַמע וואַרצלען פון די אימיגראַנטן אין ביידע קאָנטינענטן. קיין אַמעריקע זענען געקומען בריטישע קאַלאָניסטן, געקומען פון אַן אַלטן וועלט־פּאַלק און אויך אין אַמעריקע זיך באַטראַכט — אַ לאַנגע צייט — ווי אַ טייל פון אים. דאָס זעלבע איז פּאַרגעקומען אין אויסטראַליע. די פרייע אימיגראַציע האָט געבראַכט נישט ווייני־קער ווי 96% פּראָצענט „בריטיש סטאַק“.

ווידער דער קריג וואָס איז אויסגעבראַכן אין אַמעריקע פאַר דער אומאָפּהענגיקייט, איז דאָך געווען אַ רעזולטאַט, וואָס בריטאַניע האָט נישט געוואַלט געבן די קאַלאָניסטן, אין דער נייער וועלט, אַ יושר־דיקן סטאַטוס. און ווי עס געשעט אָפּט, ווען מען ציט שטאַרק אַריבער דאָס שטריקל, פּלאַצט עס ...

אָבער קיין אַמעריקע זענען געקומען אויך פון אַנדערע פעלקער: דייטשן, איטאַליענער, טשעכן, יידן, פּאָליאַקן, אירלענדער און אויך נעגער (געבראַכט פון אַפריקע). די אַלע עטנישע גרופּעס, וואָס האָבן זיך צוזאַמענגעטראָפּן אויף אַ בשותפותדיקן באַדן, האָבן אין משך פון יאָרן אויסגעארבעט אַ „אַמעריקאַנער מאַרקע“ פון נאַציאָנאַליזם. ס'רוב אימיגראַנטן וואָס זענען געקומען ווי פּליטים פון אייראָפּעישן נאַציאָנאַליזם, האָבן ווילנדיק־נישט־ווילנדיק, דורכן געמיינזאַמען לעבן און שאַפן, אויסגעפורעמט אַ פּאַלק

לויט אַלע וואַרשיינלעכקייטן האָבן די אַלע עטנישע גרופּעס קודם געוואַלט האָבן אַ באַדן אונטער די פּיס, איינאַרדענען זייער נייעם לעבן, און מסתמא דאָך נאָך נישט אין זינען אפילו געהאַט צו באַטראַכטן זיך פאַר אַ פּאַלק. זיי האָבן געטראַכט וועגן פּרנסה. צו פּאַרזאָרגן זיך, די קינדער און אייניקלעך און עס איז זיי אין דער לינקער פּאַה נישט געלעגן, אַז זיי דאַרפן אויספורעמען אַ פּאַלק.

ריכטיק באַמערקט דער מחבר, דאַניעל י. בורשטיין, אַז די אַמע־ריקאַנער קאַלאָניסטן, סיי די וואָס זענען געבליבן אויפן זעלבן באַדן, וועלכן זיי האָבן געזוכט אַפּצורייניקן און פּאַרזייען עס זאָל תבואה ברענגען (אַ חוץ דעם), האָבן זיי געדאַרפט בויען וועגן, גראַבן קאַנאַלן; אַנדערע ווידער האָבן זיך פּאַרנומען מיט שטעט אויפשטעלן, בויען

און אַרגאַניזירן פאַבריקן, געפֿינען קונים פֿאַר זייערע אויסאַרבע־טונגן; און אויך די קאַלאַניסטן, וועלכע האָבן אוועקגעוואַנדערט אויפֿן מערבֿ פֿון אַמעריקאַנעם קאַנטינענט. צו זוכן זייע שאַנסן און האָבן מער מזל־ברכה אין די ערטער, וואָס זענען נאָך נישט געווען אַזוי באַפעלקערט — זענען אויך נישט געגאַנגען בויען אַ פֿאַלק, נאָר זיך אליין, בעסערע שאַנסן צו געפֿינען פֿאַר זיך און פֿאַר די קינדער. „פֿאַלק“ איז געווען נאָך דאַן ביי זיי אַ פרעמדע אָדער זייטיקע זאַך.

עס איז דאָך בכלל געווען אַ ספּק ביי אַט דער גענעראַציע בעת דער אַמעריקאַנער רעוואָלוציע, צי עס איז נאָר אפֿילו מעגלעך איבער אַזאַ ריזיקן לאַנד־שטח, מיט פֿאַרשידענע קלימאַטן, פעלקער, רעליגיאַס, טראַדיציעס — איבער אַזאַ ריזיקן קאַנטינענט צו קענען שאַפֿן נאָר איין פֿאַלק? שפּעטער האָט זיך טאַקע דאָס גאָר אַרויסגעוויזן פֿאַר אַ מעלה און שטאַרקייט, — אין די אַלע אויבנדערמאַנטע עלעמענטן, וואָס מ'האַט פֿריער געהאַלטן פֿאַר אַ באַריערע צו קענען זיין איין פֿאַלק, אָבער דאָס איז שוין אַ באַזונדער ענין.

ווען מיר קומען צום קאַפיטל אויסטראַליע, האָבן מיר שוין דאָ די גרויסע אַנדערשקייט פֿון דער באַפעלקערונג אין 19טן יאָרהונדערט, ווי עס איז געווען אין אַמעריקע. אמת, בעתן גאַלד־פֿיבער, איז מען זיך אָנגעלאָפֿן קיין אויסטראַליע פֿון אַלע וועלט־טיילן, אָבער ווען דאָס גאַלד־זוכן האָט זיך אויסגעלאָזט, זענען די אימיגראַנטן געקומען, כמעט, נאָר פֿון בריטאַניע, מיט אַ קליינעם צומיש פֿון אַנדערע לענדער און עטנישע גרופֿן.

און פֿונקט ווי די ערשטע קאַלאַניסטן אין אַמעריקע האָבן זיך באַטראַכט, ווי אַ טייל פֿון ענגלישן פֿאַלק, איז דאָס זעלבע פֿאַרגעקומען מיט די ענגלישע אימיגראַנטן אין אויסטראַליע (איך שטעל זיך אָפֿ וועגן דעם אויספֿירלעך אין אַנדערע אָפּהאַנדלונגען, באַזונדערס וועגן מאַרטין בוידס ווערק). די פֿערמענטאַציע פֿון אַן אויסטראַלישן נאַציאָנאַליזם, האָט זיך ערשט אָנגעהויבן ביים סוף פֿון דעם 19טן יאָרהונדערט. און דער באַווסטזיין פֿון אויסטראַלישקייט, ווי אַ נאַציאָנאַלער שטריך, האָט זיך אָנגעהויבן אין דער אויסטראַלישער ליטעראַטור, ווען עס איז שוין געווען אַן אויסטראַליש געבוירענע גענעראַציע.

עס איז אויפֿגעקומען אַ נייע גייסטיקע סביבה, וואָס האָט געהאַט אירע וואַרצלען אין דער פיזישער סביבה, מיט איר גאַנצער אַנדערש־קייט פֿון ענגלאַנד — די מוטערלאַנד פֿון די אויסטראַלישע קאַלאַניעס. אין לויף פֿון די קאַלאַניאַלע יאָרן איז אינעם לאַנד אויסגע־וואַקסן אַ ניי פֿאַלק, און אַ נייע מענטשלעכע האַפֿענונג. אין דעם זיין טרעפט זיך אויסטראַליע צונויף מיט אַמעריקע, וואָס איז אויך דאָך

געווען אן ענגלישע קאלאניע ביז איר רעוואלוציע און קריג קעגן בריטאניע (וואס האט דערמעגלעכט די אומאפהענגיקייט פון די פאָר-אייניקטע שטאַטן, 1776).

אין די אויסטראַלישע קאלאָניעס איז אזוי נישט געשען. צו קיין רעוואַלוציע קעגן דער מוטערלאַנד איז עס נישט דערגאַנגען אין פאָר-ליטישן זין פון וואַרט, אָבער אין דעם גייסטיקן זין — יאָ. זייענדיק כולו בריטיש, האָט זיך במילא די אויסטראַלישע קולטור אָנגעהויבן מיט דעם הינטערגרונט פון טשאַסער, שעקספיר, ביראָן, דיקענס. די גאַנצע מענטשאַליטעט איז געווען אַן ענגלישע און די פּאַעזיע, וואָס האָט, למשל, געשאַפן דער פּאַעט אדאָם לינדזעי גאַרדאָן, איז אויך געווען בכדי צופרידנצושטעלן די ענגלענדער. די קאלאָניאַלע שרייבער אין דער לאַנד, האָבן געשריבן אויף אַן ענגלישן אופן — קוקנדיק אויף די אויסטראַלישע קאלאָניעס דורך ענגלישע בריילן. עס האָט זיי געפעלט אי דער אַפטימיזם לגבי אַ צוקונפט פאַרן לאַנד אי אַן אויסטראַלישע אידענטיטעט-דעפיניציע פאַר זיך גופא, צו קענען שטעלן זיך אויף די אייגענע פיס און נישט זיך אָנשפּאַרן אויף זייערע ענגלישע קוליעס.

אָבער, ווי עס זאָגט דער חומש, „ויקם דור חדש אשר לא ידע את יוסף“. עס איז אויפגעקומען א נייער דור פון אויסטראַלישע שריי-בערס, געבוירענע און אויפגעבראַכטע אין דעם לאַנד, און זיי האָבן עס באַטראַכט פאַר זייער גייסטיקער געבורט-לעגיטימאַציע און אַוועק-געשטעלט די פּראָגע: וואָס מיינט צו זיין אַן אויסטראַליער? די זעלבע פּראָגע האָט זיך, וואַרשיינלעך, אויך געשטעלט פאַר דעם דור אין אַמעריקע, וואָס האָט אָנגעהויבן זוכן אַן אייגענע אידענטיטעט, אַ טי-פערן זין פאַרן אייגענעם לעבן, וואָס זאָל האַרמאָניזירן מיט דער נאַטור פון דעם קאָנטינענט, און מיט די ניי-געשאַפּענע באַדינגונגען אין לאַנד.

איך ווייס זייער גוט פון די אונטערשיידן צווישן די שטאַטן פון אַמעריקע און די שטאַטן פון אויסטראַליע; ווי אַנדערש עס איז זייער סאַציאַל-היסטאָרישע קאָנסטרוקציע. צווישן די ביידע לענדער זענען טאַקע פאַראַן אזוי פיל אַנדערשקייטן אין פיל הינזיכטן. עס איז גענוג אין אילוסטראַציע: ביזן נאָכן צווייטן וועלט-קריג האָט אויסטראַליע נישט געהאַט קיין גרויסע עטנישע מינדערהייטן (דאָס האָט זיך טאַקע געענדערט אין די לעצטע עטלעכע צענדליק יאָר, זינט אויסטראַליע האָט געעפנט ברייט אירע טויערן פאַר אַ פּלאַנירטער גרויסער מאַסן-אימיגראַציע). אָבער דעם פּעריאָד וועלכן מיר באַהאַנדלען דאָ, איז דער קאָנטינענט געווען האַמאָגעניש בריטיש — אזוי ביזן סוף צווייטן וועלט-קריג.

אין די 90ער יארן פון פאריקן יארהונדערט האט זיך געשאפן אַ ריס אין דער אויסטראלישער ליטעראטור און קולטור. דער זשור-נאל „ביולעטין“ האט אָנגעהויבן זאַמלען אַרום זיך די שרייבערס, וואָס באַטראַכטן אין זייער שאַפן אויסטראַליע פאַר זייער לאַנד און נישט ענגלאַנד. בראש פון די שרייבערס האָבן זיך אַרויסגערוקט אזעלכע היינט גוט-באַוואוסטע נעמען, ווי הענרי לאַוסאַן, פּוירפּי, און נאָך אַנדערע דאָן יונגע שרייבערס, וועלכע האָבן געגלויבט אין אַן אייגנ-אַרטיקער אויסטראַלישער צוקונפט.

זייער גלויבן איז געווען באַזירט אויף דעם שעפּערישן פּאַטענ-ציאַל פונעם אויסטראַלישן פּאַלקס-מענטש און אויף דעם נייעם הומאַ-נישן בליק אויפן לעבן. יעדער פון די שרייבער האָט געשילדערט פון זיין אַבסערוואַציע און פאַרשטענדעניש פארן נייעם לאַנד, פאַר די ערטער און כאַראַקטערן, וועלכע ער האָט אַמבעסטן געקענט און גע-זוכט אַן אויסדרוק מיט וואָס אויסטראַליע קען און דאַרף זיין אַנדערש פון איראַפּע.

אויספורעמען אַן אויסטראַלישע אידענטיטעט, וואָס זאָל זיך באַפרייען פון דער קאַלאַניאַלער קולטור, אויפהערן אימיטירן די אַלטע קולטור פון איראַפּע מיט איר שטייגערישקייט, און אַנצייכענען פאַר זיך אַ וועג פון גייסטיקער אומאַפהענגיקייט אויף דעם אויסטראַלישן הינטערגרונט, איז געווען די אידיי פון די „ביולעטין“-שרייבערס. די ריכטליניע איז געווען צו שאַפן אַ האַרמאָניע צווישן מענטש און נאַטור, נישט אויפן באַדן פון אַן איראַפּעישער פּאַסטאָראַלער אידיליע, נאָר אויפן גרונט פון דער האַרבער אייגענער לאַקאַלער רעאַליטעט מיט אירע בוש-לאַנדשאַפטן און בוש-מענטשן.

הענרי לאַוסאַן, וועלכער ווערט באַטראַכט פאַר דעם אויסטראַ-לישן טשעכאַוו, אָבער דעם יידישן לייענער, וועלכער איז אויסגע-בונדן מיט דער יידישער ליטעראַטור, דערמאָנט ער מער וויסענ-בערגן. אין זייערע שאַפונגען רופן זיי זיך אָפט איבער איינער מיטן אַנדערן, און אויך זייער ליטעראַרישער אויפשטייג איז פאַרגעקומען כמעט אין דער זעלבער צייט (ביי הענרי לאַוסאַן האָט זיך זיין ליטע-ראַרישע קאַריערע נאָר אָנגעהויבן אַביסל פריער). לאַוסאַן איז בשעתו געווען איינער פון די גלענצנדיקסטע אַבסערוואַטאָרן. זיין פּעציפּישער טאַלאַנט איז געלעגן אין אויספורעמען אויף אַ נאַטוראַליסטישן אופן די כאַראַקטערן פון אַ לאַקאַלן הינטערגרונט און דורך זיי אַנטפלעקן דעם אויסטראַלישן לעבנס-אופן. ער האָט זיינע טיפן געשטאַליטיקט מיט פּרעציזיקייט און עקאַנאָמיע פון וואַרט. דאָס וואָס ער האָט באַ-שריבן האָבן די לייענער געוויסט, איז די ריינע וואַר וועגן זייערע בוש-פאַרשוינען.

אין זיינע כאַראַקטער־צייכענונגען איז אויך דאָ אַ געפיל־טיפּקייט און אַ שאַרפע סענסיטיווקייט פאַר דאָס ספּעציפישע אין זייער וועזן. נישט פון קליינער באַדייטונג איז, וואָס ער האָט זיינע פּערסאָנאַזשן געגעבן אין אַן עכטן אויסטראַלישן אידאָם. הומאַנישקייט און פּשטות זענען געוואָרן די קען־צייכנס פון זיין שאַפן. צו דעם האָט ער אזוי גוט געוואָסט דעם סוד פון וואָרט: צימצום.

איך האָב אויף אַן אַנדער אַרט («אויפן צעשיידוועג», ז"ו 390—400) זיך אויספירלעך אָפּגעשטעלט אויף די ווערק און אויפן שאַפונגס־וועג פון הענרי לאָוסאָן. זיינע דערציילונגען זענען פאַר־בליבן עד היום אַ שול, אַ ריכטיגער פאַר שפּעטערדיקע גענעראַציעס — שוין עטלעכע דורות שרייבערס — צו וויסן ווען צו שטעלן אַ פּונקט, ווען צו לאָזן מחוץ (דער דערציילונג) אומנויטיקע זאַכן, און ווי אזוי צו ציימען עמאַציאָנעלקייט אין זייער שאַפן (ביי פּרויען־טיפּן האָט ער עס ווייניקער אויסגעמיטן, ווי לגבי מענער־געשטאַלטן), אויך וויפּל אַכט אַ שרייבער דאַרף באַזונדערס לייגן אויף דעם אָנהייב און סוף פון אַ דערציילונג, און וויפּל געפיל מען קען אַריינגעבן פאַר דער מיסטעריע פון לעבן און פאַר דער חשיבות פונעם מענטשלעכן יחיד. דאָס זענען געווען ממש גרונט־פּרינציפּן אין זיין שאַפן, פון וועלכע נאָכפּאָלגנדיקע דורות שרייבערס האָבן אַ סך געלערנט, אָדער האָבן געדאַרפט לערנען...

וואָס מיר גייט יאָ אַבער אין אַרויסהייבן אין דער אָפּהאַנדלונג, איז דער נאַציאָנאַלער עלעמענט, וועלכן ער האָט דורך זיין שאַפן אַריינגעבראַכט אין דער אויסטראַלישער ליטעראַטור. פאַר אים איז אויסטראַליע געווען דאָס לאַנד פון האַרצן, וווּ עס איז געשטאַנען זיין וויגעלע און וווּ עפעס טיף האָט געוואַרצלט אין אים. ער און זיינע מיטצייטלערס האָבן אַריינגעבראַכט דעם נאַציאָנאַלן גייסט אין דער אויסטראַלישער ליטעראַטור מחמת „דאָס איז מיין פּאַלק און כ'וועל זיין מיט אים ביון סוף“, ווי דאָס האָט שפּעטער פאַרמולירט וואָנס פּאַלמער, אַ נאָכפּאָלגער פון דער לאָוסאָן טראַדיציע, — פון אַ ריכ־טונג, וואָס איז געוואָרן אַן עמוד אש.

די לאָוסאָן־וויזיע איז אויך היינט פאַרבליבן אין די מילי־צייכנס פון דער אויסטראַלישער ליטעראַטור. זיינע נאָכפּאָלגער פאַרמאַגן היינט ברייטערע אַרזיזאָנטן, אַבער אין טיפּקייט גלאַנצט נאָך ווייטער אַרויס לאָוסאָנס נאַמען, ווי אַ סימבאָל פון אַ נייעם אויפגייענדיקן פּאַלק, וואָס איז אַרויסגעוואַקסן פון זיין קאַלאָניאַלן וויקל־שנור און געדענקט זיין קינדזייט, מחמת די אַסאַציאַציעס פון דער קינדזייט זענען תמיד פיל שטאַרקער, ווי די פון די שפּעטערדיקע יאַרן. לאָוסאָן צוזאַמען מיט אַזעלכע קרעפטיקע פּראָזע־קינסטלער ווי

פּוירפּי, ריטשארדסאָן, ד'אַרק, פּאַלמער, ווהייט, וועלכע פּאַרנעמען עד היום זייער אַרט אויף דער מזרח-וואַנט פון דער אויסטראַלישער ליטעראַטור, מהמת דער נאַציאָנאַלער גייסט דערנערט זיך נאָר פּרוּכ-טיק פון לאַקאַלן באַדן. עס איז אַ מין קעגנזייטיקער איינפלוס, ווי וואַלט ווהייטמאַן האָט ערגעץ באַמערקט, אַז דער פּרוּוושטיין פון אַ דיכ-טערס אַבסאַרביין זיין לאַנד, איז אויך אַפּהענגיק אויף וויפל דאָס לאַנד גופא האָט אים אַזוי וואַרעם אַבסאַרבירט, ווי ער זי... כאַטש לאַוסאַנס פּערזענלעכער גורל איז ווייט געווען פון זיין זוניק-באַשיינט... (זיין פיזישער מום, די איינזאַמע קינדער-יאָרן — אויך די שווערע יאָרן זיינע אין שפּעטערדיקן לעבן), דאָך האָט ער טראַץ אַלעם געהאַט שטאַרקע פּליגל און אַ שאַרפּן אויג אויפצוהייבן דעם נאַציאָנאַלן גייסט פון אויסטראַלישן פּאַלק.

מערקווירדיק איז, וואָס זייענדיק דער ערשטער פון אַן אויסטראַ-ליש געבוירענעם דור קינסטלערס, איז זיין צוגעבונדנקייט צום לאַנד אַזוי שטאַרק, אַז זיין נאַציאָנאַליזם איז געוואָרן אַ ווינקל-שטיין אין דער אויסטראַלישער ליטעראַטור. דאָס פּאַרענגלישן זיין פּאַמיליע-נאַמען פון לאַרסען אויף לאַוסאַן, צו פּאַרווישן דעם אַפּשטאַם פון זיין נאָרוועגישן פּאַטער, דעם מאַטראַז פּיטער לאַרסען, וועלכער איז פּאַרכאַפט געוואָרן פון דעם גאַלד-פּיבער אין לאַנד און איז פּאַרבליבן שוין אַ תּושב.

זיין ענגלישן יחוּס-בריוו («בריטיש סטאַק») האָט ער באַקומען פון דער מאַמען, אַזוי אויך פון איר די ירושה פון זיין שרייבערישן טאַלאַנט. זי איז געווען אַ קעמפּעריין פּאַר סאַציאַלע רעפּאַרמען און אַ בונטאַרין קעגן דער קאַנווענציאָנעלקייט פון דער אינסטיטוציאָנעלער געזעלשאַפט. פון דער מאַמען האָט ער טאַקע געירשנט דעם בונטאַרישן גייסט, און דאָס אַוועקשטעלן זיך אויף דער זייט פון די סאַציאַל-דער-נידעריקטע און באַעוולטע אין לעבן. פונקט ווי ביי זיין מאַמען, האָט אויך ביי אים שטאַרקער געקלאַפט דער פּולס פון אויסטראַלישן חלוּם, דער טרוים מון אַן אידעאַלער צוקונפּט פּאַרן לאַנד. הגם ער האָט געשריבן מיט אַ געצוימטן סטיל, האָט ער עס באַהויכט מיט אַ ברייט האַרץ, וואָס האָט זיך איבערגערופן מיט דעם פּולס פון זיינע לייענער איבער דער לענג און ברייט פון לאַנד.

זיינע בעסערע דערציילונגען פּאַרמאַגן נאָך היינט אַ טוי-פּריש-קייט אין דעם אופּן, ווי ער פּאַרבילדלעכט און געשטאַלטיקט די מענטשן, זייערע טראַכטונגען און עמאַציעס. ער האָט ווי אַ גוטער סטיליסט, אין זיינע הויך-קינסטלערישע מאַמענטן, ווייט איבערגעשטיגן אַנדערע גוטע סטיליסטן מיט זיין גראַפּישן כּוח, מיט זיינע אַקצענטירונגען און באַשרייבונגען, מיט זיין פּיינעם הומאַר און דינעם פּאַטאַס, און אויך

מיט זיין שאַרפער סאַטירע ביים אַנווייזן אויף מענטשלעכע שוואַכקייטן און לעכערלעכקייטן.

ווי מאָדנע דאָס לצל טוט זיך אַמאָל אַ שפּיל מיטן מענטש, ווען ער קען אויפכאַפן דאָס קאַמישע ביי יענעס אָבער ביי זיך אַליין נישט באַמערקן אַ שטריך, וואָס פאַסט גאַר נישט פאַר אים... און אַזאָ קוריאָז איז טאַקע געשען מיט לאַוסאַנען.

ווען ער איז געפאַרן קיין ענגלאַנד, האָט דער רעדאַקטאָר פון „ביולעטיין“, אַרטשיבאַלד, באַשטעלט צו מאַכן פון אים אַ פאַרטרעט ביים מאַלער לאַנגסטאַף. מען האָט לאַוסאַנען געמאַכט אַ גוט אויסגע- פאַסטן אַנצוג, אַ שטייף העמד מיט קראַכמאַליעטע מאַנקעטן — אַ העמד, וואָס ער האָט זיכער צום ערשטן מאַל געטראָגן אַזאָ אין זיין לעבן. ביים פּאַזירן האָט ער כסדר געשפּירט די אַנקראַכמאַליעטקייט און געהאַלטן אין איין אַרויסציען די מאַנקעטן, מען זאָל זיי גוט אַרויסזען אויפן פאַרטרעט... .

דער גוטער פאַרטרעטיסט לאַנגסטאַף, האָט נישט געוואָלט די מאַנקעטן זאָלן שאַפן אַ פאַלשע נאַטקע וועגן לאַוסאַנס מהות, האָט ער זיי דעריבער נישט אַרויפגעלאָזט אויפן פאַרטרעט. ווען לאַוסאַן האָט דערזען דעם פאַרטיקן פאַרטרעט, איז זיין ערשטע פּראָגע געווען: „פאַרוואָס האָסטו נישט געמאַלן מיינע מאַנקעטן?“... .

איך דערצייל נישט דעם עפּיזאָד צוליב פאַרמינערן לאַוסאַנען, חלילה. עס איז דאָך גאַר אַ קלייניקייט דער גאַנצער קוריאָז, אָן שום באַדייטונג פאַר זיין טאַלאַנט און הויכן אַרט וואָס ער פאַרנעמט אין דער אויסטראַלישער ליטעראַטור. עס וואַרפט גאַר אַ געוויסע ליכט אויף די מענטשן, וואָס האָבן אַזאָ שאַרפע סענסיטיווקייט אויפצו- כאַפן דעם קלענסטן שמץ פון לעכערלעכקייט ביי יענעם און איראַגני- זירן איבער דעם (ווי דאָס האָט געקענט מיט טאַלאַנט טאָן אַזאָ קינסט- לער ווי לאַוסאַן). אָבער זיי פאַרלירן די שפּירקראַפט לגבי זיך גופאַ. און דער שטריך איז דאָך אַזוי כאַראַקטעריסטיש לגבי פּיל באַגאַבטע, גרויסע פּערזענלעכקייטן. אויף דער טעמע קען מען פאַקטיש אַנשרייבן אַ גאַנצן בוך מיט אַנעקדאָטן, אָבער דאָס געהערט נישט צו דער אַפּהאַנדלונג.

מיין טעמע איז וועגן דער פּערמענטאַציע פון נאַציאָנאַליזם אין דער אויסטראַלישער ליטעראַטור, און דאָס מיינט נישט דעם עקסטרע- מען נאַציאָנאַליזם, וואָס גרענעצט זיך מיט שאַוויניזם, גאַר מיט אויס- טיילן די נאַציאָנאַלע שטריכן פון דעם אויסטראַלישן מענטש און פון דער אויסטראַלישער סצענע וואָס איז אַנדערש ווי די פון אייראָפּע. דער פאַרדינסט פון הענרי לאַוסאַן און זיינע מיטציטלערס איז באַ- שטאַנען בעיקר אין דעם וואָס זיי האָבן געעפנט נייע טראַקטן, נייע

אינערלעכע לאַנדשאַפטן פונעם אויסטראַלישן מענטש און לעבן, און דערמיט אַוועקגעלייגט די יסודות פאַר אַ נאַציאָנאַלער ליטעראַטור מיט קינסטלערישע ווערטן, ריכטונגען און קוואַליטעטן פון לעבן. אַט די גרופע מיט לאַוסאַנען בראש, האַט מצליח געווען צו אַנטפלעקן ליטעראַריש פאַר דער וועלט דעם אויסטראַלישן קאַנטינענט, די מקומות, די מענטשן וועלכע זיי קענען אַמבעסטן. זיי, און עטלעכע דורות שרייבערס נאָך זיי, האַבן זיך צוריק אומגעקערט צו זייער קינדהייט און יוגנט, צוריק צו אַנטדעקן דעם עבר (אַ דערשיינונג, וואָס קומט היינט פאַר כסדר אויך אין אונדזער יידישער ליטעראַטור), באַלעבן די פערסאָנאַלע דורך שאַרפער אַבסערוואַציע און כאַראַקטע-ריזאַציע מיט זייער פּוּלבלוטיקער סאַציאַלער סביבה.

ביי לאַוסאַנען איז דער דריילינג — שאַרפזין, הומאַר און סאַ-טירע — הגם נישט תמיד אין איין געשפאַן געגאַנגען, אָבער האַט אים זייער אַפט באַגלייט אין זיינע ליטעראַרישע געלונגענע בוש-עקספּרעסיעס. אמת, די אויסטראַלישע ליטעראַטור איז אין איר אַנט-וויקלונג און אין איר קינסטלערישער און אינטעלעקטועלער סאַפיסטי-צירטקייט, היינט ווייט אַוועק פון דער קליינשטעטלדיקער און בוש-ליטע-ראַטור. עס איז אויפגעקומען דער אורבאַנישער סושעט פון דער גרוי-סער שטאָט (אַ רעזולטאַט פון דעם אַנטוויקלטן אורבאַניזאַציע-פּראָצעס אין היינטיקן יאַרהונדערט), אַ נייע טעמאַטיק און פּראַבלע-מאַטיק איז פאַרשפּיגלט אין די היינטיקע ראַמאַנען און אין די קורצע דערציילונגען, צייטנווייז אויך מיט אַ מער עלאַקווענטערן אויס-דרוק, ווי אין לאַוסאַנס שאַפן. אָבער דער נאַציאָנאַלער תוכן אין שאַפן האַט אויך היינט זיין יניקה אין דער לאַוסאַן-טראַדיציע מיט אירע פונדאַמענטאַלע פּרינציפן און ריכטליניעס פאַר דער צוקונפט.

לאַוסאַן איז געווען באַגרענעצט אין זיין טעמאַטיק, וואָס האַט לרוב נאָר ארומגענומען די מאַנאַטאַנישקייט פונעם אויסטראַלישן מענטש אין זיין בוש-לעבן. אָבער דער כוח פון זיין טאַלאַנט, וואָס איז געקומען צו אים סטיכיש ווי פון אַ קוואַל-פלוס, האַט אַנטפלעקט אין דער באַגרענעצטער ראַם אַ ברייט פעלד פאַר פאַסירונגען און מענטשן, אַ פּרייקייט צו באַהאַנדלען די פאַרשיידנקייט פונעם מענטש-לעכן גורל און זיינע אויסוירקונגען אויפן לעבנסגאַנג.

מענטשלעכע לעבנס זענען אין דער ראַם פון זייער פאַמיליע-געשיכטע, ווי קרעלן אַרױפגעצויגן אויף אַ שנירל. יעדער קרעל איז באַפאַרט מיט זיין ספּעציפישער פאַרב-אינדיווידוואַליטעט, מיט מעלות און חסרונות, וועלכע שטעלן מיט זיך פאַר — אין זייער גאַנצקייט — דעם גאַנצן מענטשן. די דערשיינונג איז אויך געווען אין דער לאַוסאַן-משפּחה, און ווי עס טרעפט אַמאַל באַווייזט זיך אין אַזאַ שנירל קרעלן

— אמאל אין א יובל — א פענאמען פון געניאליטעט, א קרעל, וואס בלישטשעט און פינקלט מיט זיינע אויסערגעוויינלעכע קאלירן, אבער ביסלעכווייז, ווערט דאס שנירל קרעלן פארטונקלט, פארבלאסט, עס מאכט דורך א מין עקליפס — א ירידה פון דער פריערדיקער בליאנקענדיקער געניאליטעט.

אט דעם פראצעס האט טאקע דורכגעמאכט לאוסאן, וואס האט זיך באוויזן ווי א מעטעאר אויף דעם אויסטראלישן ליטערארישן האַריזאנט. זיין שיינען האט אַנגעהאַלטן אַ גוטן צענדליק יאָר (1890—1900), אמת, אויך אין די לעצטע צוויי צענדליק יאָר פון זיין לעבן, זענען געווען מאַמענטן, ווען ער האָט אַ לייכט געטאָן מיט פונקען און בליצן פון זיין פלאַקערדיקן אַלטן פייער. אָבער זיי זענען געקומען אַלץ זעלטענער, מחמת זיין ליטעראַרישער כוח איז שוין געווען אין אַ צושטאַנד פון גייסטיקער ירידה. וועלן מיר זיך נישט אָפשטעלן אויף זיינע דעפרעסיע-יאָרן, באַגלייט מיט פאַרשידענע עקסצעסן פון קליינלעכע און פערזענלעכע באַציונגען . . . דאָס איז טאָקע אַ טייל פון זיין פערזענלעכער ביאָגראַפיע, אָבער עס גייט נישט אַריין אין די ראַמען פון דער אָפּהאַנדלונג. וואָס אונדז אינטע-רעסירט, איז דער צושטייער זיינער — זיין ליטעראַרישע ירושה, וואָס איז פאַרבליבן פון זיינע קינסטלערישע הויך-פונקטן און זייער באַדייטונג און ראַל אין אויספורעמען דעם נאַציאָנאַלן כאַראַקטער פון דער אויסטראַלישער ליטעראַטור.

אויב די ליטעראַטור פון דעם קאַנטינענט האָט באַקומען אין דער וועלט א הויכע רעפּוטאַציע, און אַ ריי שרייבערס פון דעם לאַנד זענען געוואָרן וועלט באַרימט; אויב די אויסטראַלישע ליטעראַ-טור ווערט היינט געלערנט אין אוניווערסיטעטן און געלערנטע פון אויסלאַנד קומען אין לאַנד שטודירן די שאַפונגען פון די היגע שריי-בערס; אויב אויסלענדישע פאַרלאַגן זוכן מאַנוסקריפטן פון אויסטראַלישע ראַמאַניסטן און דערציילערס, מחמת זיי קענען ווערן „בעסט סעלערס“ — איז דאָס אַלץ, טיילווייז, צו פאַרדאַנקען דער לאַוסאָן-טראַדיציע.

הענרי לאָסאָן און י. נ. ווייסענבערג — פון אַ היסטאָרישער פערספעקטיוו

נישט לאַנג צוריק האָט מען אין די אויסטראַלישע ליטעראַרישע קרייזן אויף אַ פייערלעכן אופן אָפגעצייכנט די 50סטע יאָרצייט פון דעם אויסטראַלישן פראָזאיקער הענרי לאָסאָן. ביים צוהערן זיך צו די גרויסע לויב-געזאָנגען האָב איך געטראַכט וועגן לאָסאָנס אַ בן-דור אין פּוילן, י. מ. ווייסענבערג, וועמענס 35סטע יאָרצייט איז אויסגע-פאלן אין דער זעלבער צייט און עס איז אפילו נישט דערמאָנט געוואָרן מיט קיין וואָרט וועגן דעם אין וועלכער ס'איז יידישער ליטעראַרי-שער אויסגאָבע. איך האָב געזען דעם אונטערשייד, ווי אַזוי די אויסט-ראַליער געדענקען די בויער פון זייער ליטעראַטור און דערמאָנען ביי יעדער געלעגנהייט זייערע שאַפונגען, זייערע דערגרייכונגען און אויפ-טוען, און ביי אונדז ווערט עס פאַרזונקען אין דער פאַרגעסניקייט. אויב עס ווערט נאָך ערגעץ דערמאָנט און אָפגעצייכנט אַ קיילעכדיקע יאָרצייט-דאַטע פון אונדזערע קלאַסיקער, האָבן אַבער שוין נישט דעם זעלבן מזל די שרייבערס נאָך זיי.

פאַרוואָס האָב איך גראַד אָנגערופן דעם נאָמען ווייסענבערג? ווייל ער האָט מיט דעם אויסטראַליער לאָסאָן אַ סך געמיינזאַמקייט און גייסטיקע קרובהשאַפט. זיי זענען ברידער אין גייסט, כאַטש איינער האָט דעם אַנדערן נישט געקענט און פון אים נישט געהערט. ביידע קינסטלער זענען געווען בויערס פון זייערע נאַציאָנאַלע ליטעראַטורן אויף צוויי ווייטע צווישן זיך לענדער און קאָנטינענטן; ביידע אַזוי אַנדערש און דאָך אַזוי נאָענט אין זייער טעמאַטיק און באַהאַנדלונג פון סוזשעט. ביידע זענען געווען ווונדער-קינדער, וואָס האָבן זיך, ווי מעטעאָרן, אַזוי פלוצים באַוויזן אויפן ליטעראַרישן האַריזאָנט. און ווי מעטעאָרן אויך אַזוי פלוצלונג פאַרשווונדן פון קינסטלערישן האַרי-זאָנט, ווען די שכינה פון זייער טאַלאַנט האָט זיך אָפגעקערט פון זיי און זיי האָבן איבערגעלעבט זייער ליטעראַרישן עקליפס אַ היפש ביסל יאָרן פריער פון זייער פיזישן טויט.

עס איז דא אַזוי פיל געמיינזאַמקייט סיי אין דעם שאַפן פון ביידע קינסטלער, סיי אין זייער פערזענלעכן טראַגיום און אויך אין די סיבות פאַרוואַס זייער קינסטלערישער טויט איז געקומען פאַרן ביאַ-לאַגישן, אַז עס איז כדאי אַ ביסל ברייטער זיך אַפצושטעלן אויף דעם פראַצעס פון זייער באַרג-אַרויף און באַרג-אַראַפּ... און כאַטש עס איז „פאַלג מיך אַ גאַנג“ פון זשעליכאַוו ביז סידנעי, איז עס נאָר שייך אין געאַגראַפיע, אָדער אין נאַטור-פּיזאַזש, אָבער וואָס איז נוגע ליטעראַטור, פאַלן אַפּ געאַגראַפישע ווייטקייטן און נאַציאָנאַלע לברוש-באַריערעס. מיר וועלן באַלד זען ווי ווייטענבערג מיט לאַוסאַנען טרעפן זיך אויף אַ בשותפותדיקן באַדן.

אין מיין בוך „אויפן צעשיידוועג“ האָב איך געגעבן אַן אַפּ-שאַצונג וועגן דער אַנשטייאונג און אַנטוויקלונג פון דער אויסטראַ-לישער ליטעראַטור. איך האָב דערמאַנט די קאַלאַניאַלע באַדינגונגען פון אויסטראַליע במשך דעם 19טן יאָרהונדערט און ווי אַזוי די שריי-בער, וואָס זענען שוין געווען געבוירענע אין אויסטראַליע, האָבן ביים סוף פון דעם יאָרהונדערט געלייגט די פונדאַמענטן פאַר אַ נאַציאָנאַל-נאַלער אויסטראַלישער ליטעראַטור.

הענרי לאַוסאַן איז געווען איינער פון די פּיאָנערן, וואָס האָט געהאַלפן צעאַקערן ליטעראַריש די אויסטראַלישע קרקע-בתולה און ביי דער אַרבעט זיך אַליין קינסטלעריש צעבלייט. מען קען דאָ אויך מאַכן אַנאַלאַגיעס מיט דעם אַנהייב פון דער יידישער ליטעראַטור און מיט דער ביטול-באַציאָנונג צו די „זשאַרגאַנאווע“ שרייבער, מחמת אין אויסטראַליע האָט זיך איבערגעחזרט דער זעלבער פראַצעס, שוין נישט אויפן שפראַכלעכן באַדן, נאָר פון סנאַביסטישן קוק ווינקל, וואָס די זין און אייניקלעך פון פאַרשיקטע קאַטאַרוזשניקעס גייען גאָר שאַפן אַן אויסטראַלישע ליטעראַטור, אַ מיין שפּחה פאַר דער האַרנטע — ענגלאַנד.

הענרי לאַוסאַן האָט זיי באַלד מיט זיינע ערשטע דערציילונגען געוויזן, וואָס עס מיינט אַן אייגענע אויסטראַלישע ליטעראַטור, און ער, ווי ווייטענבערג אין זיין געראַטענעם אַנהייב אין דער יידישער ליטעראַטור, איז גלייך אַריין מיט זיין רעכטן פּוס.

די ערשטע דערציילונג זיינע („זיין פאַטערס חברה“) האָט גלייך צוגעצויגן די אויפמערקזאַמקייט פון דעם קריטיקער א. ג. סטיפענס, אַ מענטש מיט אַ הויכער אייראָפּעיִשער קולטור, לויט זיין קאַליבער אַ מיין אויסטראַלישער בעל-מחשבות, וועלכער האָט זיך ענטוויאַסטיש אַפּגערופן וועגן דעם יונגן אויפגייענדיקן שטערן אויף דעם אויסטראַ-לישן ליטעראַרישן האַריוואַנט. דערביי איז מיט לאַוסאַנען נאָך פאַר-געקומען אַזאַ קוריאַז: ער האָט אַפּגעדרוקט אַ פאַעמע אין אַ זשור-

נאל. ווען דער פראפעסאר פאר ליטעראטור אין סידנעיער אוניווער-
סיטעט האט עס איבערגעלייענט, האט ער צו זיך ארויסגערופן דעם
מחבר. ווי נשתומם איז ער געווארן, ווען ער האט דערזען פאר זיך
כמעט א יינגל — און שוין מיט אזא דיכטערישער קראפט. ער האט
באטראכט דאס ווונדערבארע קינד און געלייגט אויף אים גרויסע
האפענונגען, פונקט אזוי ווי בעל-מחשבות אויף וויסענבערגן.

ווען מען לייענט וואס בעל-מחשבות האט געשריבן וועגן וויסענ-
בערגן, זיין באגייסטערונג פאר וויסענבערגס געזונטן נאטוראליזם,
זיינע לויב-געזאנגען פאר דער אריגינילער טעמאטיק, פאר דער
פרישקייט פון זיינע נייע פארבן, די לעבעדיקייט פון זיין דיאלאג און
דעם קערנדיקן טיפאזש פון וויסענבערגס דערציילונגען, פון וועלכע
עס קענטיקט זיך אזוי בולט דער פילזייטיקער טאלאנט פון יונגן מחבר
— איז פארשטענדלעך דער ענטוויאסטישער אויספיר פון בעל
מחשבותן: „וויסענבערג איז א גרויסער טאלאנט, אפשר די גרעסטע
האפענונג אונדזערע“...

וויסן מיר איצט זייער גוט, אז אט די נביאות איז נישט מקוים
געווארן, אבער די אפשאצונגען פון וויסענבערגס ווערק האבן געהאט
א סאלידן געזונטן יסוד, אויף וועלכן מען האט דעמאלט געקענט לייגן
גרויסע האפענונגען. שוין זיין ערשטע דערציילונג „דור הולך ודור
בא“ (1904) האט צוגעצויגן צום מחבר די אויפמערקזאמקייט פון
בעסערן לייענער. גאר א גרויסן רושם האט געמאכט זיין דערציילונג
„די משוגענע אין דארף“ (1905), וואס האט זיך אויסגעטיילט מיט
אירע צארטע, לירישע טענער.

און אזוי איז יעדן יאר דערשינען וויסענבערגס א ניי ווערק,
וואס האט בארעכטיקט בעל-מחשבותעס האפענונגען. וויסענבערגס
„דאס שטעטל“ (1906) האט זיך פולשטענדיק אויסגעטיילט לויט דער
באהאנדלונג און סוועטע פון שלום אשס ווערק אונטער דעם זעלבן
נאמען. און אין משך פון פינף יאר (1904—1909) האט זיך אנטפלעקט
די פילזייטיקייט פון וויסענבערגס וואקסנדיקן טאלאנט: הומאר און
איראניע (אין „א מעשה מיט א ציג“ און אין „חיים אהרן“); די
שלעכטיקייט פון דער פרוי („צום איידעם אויף קעסט“, „א שלעכטע
פרוי“), די נישט-טאלערנאנץ צו נאך-קאנפארמיסטן („דער חוב“) און
דינע עראטישע מאטיוון („דער חוב“).

די דערציילונגען האבן געהאט דעם חותם פון אן אריגינעלן
קינסטלער, וואס גיט דעם יידישן לייענער ארויסגעריסענע שטיקער
לעבן פון הארעפאשעם מאסן-מענטש, המונישע טיפן פון די הינטער-
געסלעך אין שטעטל מיט זייער אוממיטלבראקייט פון דערוואקסענע
מענטשן פון א פארגרעבטער סביבה („דער טאטע און די בנימ“).

וואס פארמאגן נישט קיין אינטעליגענטישקייט, אבער טיפע מאַראַלישע וואַרצלען, דער גורל איז גרויזאָם. ער טיילט זיי צו קלעפּ, אַ קאַרגן כּוּחַ פּרײַד און פּעַרדײַשע פּאַרצײעס פּיין און טרויער.

אין די דערציילונגען איז פאַרשפּיגלט דעם קינסטלערס אַן אייגן לעבנס־געפּיל, זײַן קינסטלערישער אינסטינקט האָט געפּירט סטיכיש זײַן פּעַדער, וואָס האָט זיך באַוועגט צווישן די שמאַלע גרענעצן פון זײַן גײסטיקן האַרײַזאָנט. דאָס האָט פּריציטיק דערפּירט צו זײַן קינסט־לערישן עקליפּס און טראַגזום אין זײַנע שפּעטערדיקע יאָרן. די זעלבע טראַגעדיע איז פאַרגעקומען מיט הענרי לאַוסאַן, וואָס איז אויך געווען באַגרענעצט אין זײַנע אינטעלעקטועלע האַרײַזאָנטן און איז געבליבן שטעקן בײַ זײַנע פּי־טרייבער, טרעמפּס, וואַלשערערס און „פּאַבס“ (ביר־שענקען). און בעת די אויסטראַלישע ליטעראַטור איז אַוועק אין איר אַנטוויקלונג מײלן ווייט פּאַראַויס, איז ער געבליבן איינגע־שרומפּן אין זײַן באַגרענעצטער מיליע אויף די קליינע אָפּשניטן פון לעבן, וויסענבערגן, ווי הענרי לאַוסאַן, האָט געפּעלט אַ קינסטלערישע אידײע, אַ דרך מיט פּאַרטיפּטע זעאונגען און באַנעמונגען.

עס איז געווען ריכטיק, וואָס בעל־מחשבות האָט אין וויסענ־בערגן באַוונדערט דעם פּענאַמען, „ווי איז דער ערגסטער, ברודיק־סטער אַטמאָספּער. ווי אַיטלעכער פּרט פאַר זיך איז סם־המוות פאַר דער גײסטיקער אַנטוויקלונג. באַווייזט זיך פּלוצלונג אַן איינצלנער, מיט זעלטן אויסגעלייטערטע חושים, מיט אַ ווונדערלעך־קינסטלערישן בליק אויפן לעבן“. אבער דער מאַנגל אין בילדונג און קולטור האָט געמאַכט זײַן טאַלאַנט נאָר אָפהענגיק פון סטיכיע, וואָס האָט אים טאַקע געגעבן פּליגל, אבער אַן די ליכט פון אינטעלעקטועלער אַנטוויק־לונג. ער איז פאַרבליבן אין זײַן גײסטיקן האַרײַזאָנט ביזן סוף פון זײַן לעבן „דער פּויער פון זשעליכאָוו“, אינטעלעקטועל שטאַרק באַ־גרענעצט, און דאָס האָט געלייגט אַ שטעמפל אויף די יאָרן פון זײַן שפּעטערדיקן שאַפּן.

דאָס איז אויך געשען מיט דעם אויסטראַלישן הענרי לאַוסאַן און עס איז כאַראַקטעריסטיש, וואָס ביידע האָבן אויסגעלאָזט זײער גאַנצן צאָרן צו די „אינטעליגענטן־שרײַבער. אַט דער קאַמפּלעקס בײַ ביידע שרײַבער (בײַ וויסענבערגן איז נאָך געווען אַ צוגאַב — „ליטוואַקעס“) איז דאָך אויסגעוואַקסן פון זײער קינסטלערישער איינגע־שרומפּנקייט אין דעם גאַנג און אַנטוויקלונג פון דער ליטעראַטור.

ווען מיר באַטראַכטן אבער ביידע שרײַבער פון אַ היסטאָרי־שער פּערספּעקטיוו, דאַרף מען זיי אָפּגעבן דעם כּכּבּודיקן אַרט, וואָס זיי פאַרנעמען אין דער געשיכטע פון דער יידישער און אויסטראַלישער ליטעראַטור. די קערנער, וואָס זיי האָבן פאַרזײט, זענען דאָך אויפ־

געגאנגען מיט אַ גרויסער שפע. און אויב זייער פערזענלעכער שניט זעט אויס צו זיין קליין (אין כמות) — אָבער זיכער נישט אין איכות — פון אַ ליטעראַריש־שעפּערישער פּערספּעקטיוו). האָבן זיי דאָך אין זייער געשיכטלעכער ראָל אַזוי פיל בייגעשטייערט מיט זייער שעפּערישער אַרבעט פאַר זייערע נאַציאָנאַלע ליטעראַטורן. זיי האָבן געלאָזט נאָך זיך עטלעכע דורות תלמידים, וואָס האָבן אַ סך צו פאַרדאַנקען זייערע רביס. ביים אָפּצייכענען זייערע יאַרצייטן און ביים אָפּגעבן כבוד זייערע נעמען, וועט נישט זיין איבעריק צו דערמאָנען די שווערע באַדינגונגען, אין וועלכע זיי האָבן געלעבט און געשאַפן זייערע ווערק. ווען זיי זענען נאָך געווען יונג אין יאָרן, זענען זיי שוין געווען זאַט און רייך אין צרות... די אויסטראַלישע שרייבער טראַגן אַ שולד־געפיל, ווען זיי דערמאָנען, אַז זיי האָבן געלאָזט הענרי לאַוסאַנען אויסגיין פון הונד־גער, דערלאָזט ער זאל זיך אַוועקשטעלן ביי די אַנקומענדיקע שיפן און אויסשטרעקן זיין האַנט נאָך אַן „הלוואה“... און וויסענבערג האָט אויסגעמאַסטן די שאַסייען צו די פּוילישע שטעט און שטעטלעך מיט צעריסענע שיך און אַ ליידיקן מאַגן. אויך אין דעם האָבן ביידע שרייבער געטיילט דעם זעלבן טראַגישן גורל...

קיילי טענענט

(איינע פון דעם הענרי לאָוסאָן שבט)

קיילי טענענט איז נאָכגעגאַנגען די פוסטריט פון הענרי לאָוסאָן אין איר ליטעראַרישן שאַפן. אירע כאַראַקטערן געהערן אָבער לרוב, צו דער פּעריפּעריע פון דער געזעלשאַפט, די אַרומשלייכנדיקע פּאַר-שויןען פון שטאָט און דאָרף, היימלאָזע, נאָמאַדן, וואַגאַבונדן, אָן וואַרצלען, לעבנדיק ביים ראַנד פון דער געזעלשאַפט, ווייזן זיי אַרויס מוט, אומאַפּהענגיקייט און פּרייהייט וואָס פּאַרלאַנגט אַפט אַפּילו העראַיזם; עפּעס וואָס מען קען נישט געפונען ביי די אויבערשטע שיכטן.

אין איר ערשטלינג „טיבוראָן“ שילדערט זי אַרבעטסלאָזע אין אַן אויסטראַליש שטעטל בעת די דעפּרעסיע יאָרן. מיר זעען בילדער און סצענקעס פון טיפן פון דער פּעריפּעריע, זייערע באַציונגען צו דער לאַקאַלער פּאַליציי און צו דער „סאַסייטי“; אַ ראַמאַנטישע געשיכטע פון אַ שרייבערין, אַ „ליטעראַרישע לידי“, מיט אַ פּעריפּעריע־טיפּ. די מחברין האָט נישט אַרויסגעוויזן אין ערשטן ווערק צופיל איי-בערקלייבערישקייט אין איר אויסוואַל און באַהאַנדלונג פון פּאַבולע און טיפּיאָציע. אייניקע טיפן זעען אויס יאָ צו זיין אויטענטיש מיט זייערע שטאַרקייטן און שוואַכקייטן, אָבער אין אַלגעמיין איז איר בכור נישט געווען צופיל געראַטן ...

מיר טרעפן זיך ווידער מיט ענלעכע טיפן אין איר ראַמאַן „די קעמפּערס“. זיי זענען אָבער אין דעם ווערק שוין בולטער אינדיי-ווידואַליזירט, אַ סך מער ווי אין איר „טיבוראָן“. די מענער און פּרויען זענען דאָ שוין מער פּאַרשפּיגלט אין באַוועגונג, אין זייערע וואַנדער-רונגען פון שטאָט צו שטאָט נאָך־זוכן אַרבעט, אָדער לעבן פון קצבה, וואָס זיי באַקומען אויפן וועג.

טיילווייז רופן זיך די פּערסאָנאַזשן איבער מיס שטיינבאַקס שיל-דערונגען פון „די טרויבן פון גרימזאַרן“ — די וואַנדערונגען אויף די וועגן, ווי אויסגעוואַרצלטע, באַדנלאָזע מענטשן. אָבער די מחברין שטעלט אַוועק דאָ דעם טראַגישן עלעמענט, וועלכן מיר זעען אין

שטיינבאקס העלדן אזוי בולט קלאַר, לגמרי אין אַ זייט, און מיר זענען אים נאָר, ווי אין הינטערגרונט. עס איז אוודאי דאָ אַ גרויסער אונטערשייד צווישן אַט די ביידע שרייבער, נישט נאָר אין טאַלאַנט, נאָר אויך אין דער באַהאַנדלונג פון סוזשעט. קודם, גיט טענענט אַריין הומאָר אין אירע פאַרשווינען, וואָס מאַכן נישט קיין טראַגעדיע פון זייער וואַגאַבונדיש לעבן, עס גלאַנצט אַרויס אַ מין פּריילעכער הע-ראַיזם אין זייערע באַציונגען מיט דער פּאָליציי, וועלכע נעמט זיי, פאַרשטענדלעך, נישט אויף מיט אַ בכבודיקן קבלת-פנים . . . אָבער די אויסטראַלישע נאַמאָדן האָבן נישט קיין טבע אַרומצוטראַגן זיך מיט ביטערע זכרונות — זיי האָבן גאַרנישט פאַרמאָגט, און זיי פאַר-לירן גאַר נישט, אַ חוץ אַ ביסל בייזקייט און גרויזאַמקייט, וואָס זיי טרעפן אָן אין לעבן, זיי זענען אָבער געבענטשט מיט געדולד און מיט אַ „פּריילעכן לונג-און-לעבער“. דאָס טראַגישע ווערט דורך זייער הומאָר טראַנספּאָרמירט אין אַ טראַגיי-קאַמעדיע.

איר בוך „פאַרלוירענער הימל“ באַהאַנדלט שוין אַ סטאַטיש לעבן אין אַ פּישער-שטעטל. אינעם שטעטל געפינען זיך אויך צוויי שטאַ-טישע געסט, אַ ביבליאָטעקאַרין און איר פּריינד. עס איז כאַראַקטע-ריסטיש פאַר איר שאַפן, וואָס אין אירע שטאַטישע סוזשעטן פעלט די ספּעציפּישקייט פון איר הומאָר, וואָס קענטיקט זיך אזוי בולט אין אירע וואַגאַבונדישע סוזשעטן, זי באַנצט אַ סאַטיריש-הומאַריס-טישע פעדער לגבי געוויסע כאַראַקטערן און „באַוועגונגען“, לאַקאַ-ליזירטע, אין פּלאַץ און צייט-אַפּשניט.

אין אירע באַשרייבונגען פון שטאַט און דאַרף, האָט זי אַרויס-געהויבן די ספּעציפּישע טיפן מיט וועלכע די א״ג געזעלשאַפט האָט אַ קנאַפּע שייכות, דאָך קען מען זיי באַצייכענען ווי נאַציאָנאַלע. די מחברין גייט זיי נישט אידעאָליזירן, נאָר בלויז פאַרשטעלן פאַרן לייענער ווי „זיי שטייען און גייען“.

אָבער עס פעלט אַ געוויסע ראָם, נישט נאָר אַ קינסטלערישע, פאַר זייער איינרעמונג, נאָר אויך אַ פּילאָזאָפּישע, אַ סאַציאַלע און אַפּילו טיילמאַל, אַ פּאָליטישע. די געשילדערטע סיטואַציעס, די פאַר-שווינען, זענען ס'רוב אַמוזירנדיקע. זי באַהאַלט נישט אויס זייערע טראַגישע מאַמענטן, אָבער זי אַקצענטירט זיי נישט. גיכער זוכט זי צו באַטאַנען דאָס אַבסורדאַלע, וואָס נעמט אָן די פאַרם פון סאַטירע און הומאַריסטישער רעאַליטעט.

אירע ראַמאַנען און דערציילונגען זענען ס'רוב באַזירט אויף אירע פּערזענלעכע דערפאַרונגען, סיי די סידנעיער „סלאַמס“, ווי פון די הינטערלאַנד שטעטלעך. אַט איז אַ שילדערונג פון די באַדינג-גונגען אינעם אויסטראַלישן הינטערלאַנד : „...במשך פון ניין יאָר

איז זייער ווייניק רעגן געפאלן. איצט איז די חמימה פונעם זומער צוריק געווען אויף דעם אָרט. דער גראַז און די ביימער האָבן ווידער געהאַט אַ שטויביק אַש־קאַליר... ס'איז געווען אַ האַרטנעקיק לאַנד, אויסגעריבן נאַקעט דורך די הייסע ווינטן, ווי פון אַ גליענדיקן אווון. די האַרטע פעלדזן איבערן אויבערפלאַך, און די מענטשן, זענען אויס־געמאַטערט געוואָרן."

זי גיט אַ שילדערונג פון די טריקענישן, ווען די פאַרמערס האָבן אפילו נישט געקענט זיך דערלויבן צו געבן אַ טרונק וואַסער דעם וואַנדערנדיקן מענטש, כאַטש אַ פרוי און קינד האָבן זיי קיין מאָל נישט אָפגעזאָגט... בכלל זענען אירע באַשרייבונגען פון שטאַט און דאָרף רעאַליסטיש, אָבער דער חסרון אירער באַשטייט בעיקר אין די כאַראַקטעריזאַציעס. זי דרינגט נישט אריין טיפער אונטער דער הויט פון אירע מענער און פרויען־טיפן, וועלכע צייכענען זיך נישט אויס מיט צופיל אינדיווידועלקייט. אייניקע טיפן (און אויך שטעט־באַשרייבונגען) קענען זיין אומעטום: אין אייראָפּע, אין אַמעריקע און אויך אין אַנדערע לענדער. ווידער ווי אוניווערסאַלע געשטאַלטן פעלט זיי הומאַנישע פאַרטיפטקייט. זי ליידיט בכלל פון פלאַכקייט. אָבער זי פאַרמאָגט יא אַן אויג פאַר אַבסערוואַציע, טיילמאָל אַ גאַנץ שאַרפע פאַר דער אויסערלעכקייט פון מענטש, דורך דער ענדערונג זיינער אין לויף פון יאָרן, ווי זי שילדערט אין „פאַרלוירענעם גן־עדן". זי גיט דאָרט אַ שילדערונג וועגן קעללי סטאַרברייסעס פרוי, דזשאַמייקאַ, וועלכע איז געוואָרן די דע־פאַקטאַ ווייב פון אַלעק סטודערמאַן און זי גיט אַט די צייכענונג וועגן איר: „...דזשאַמייקאַ איז אַמאָל געווען אַ שיינקייט. אַ הויכע בלאַנדינקע מיט אַ מירמל־ווייסן קערפער און קאַלט־בלויע אויגן. אַפילו איצט, אין איר מיטליעריקער פעטס, מאַכט זי נאָך אַלץ דעם איינדרוק פון זויבערקייט און שטאַרקייט: עס האָט אויסגעזען ווי עטלעכע אַקער, מיט אַ קאַלירטן דרוק אויף אַ קלייד, וויקלט אַרום איר פאַרנעמיקן רעם, אמת, די קיך איז געווען זויבער און געשיינט מיט איר גלאַנץ..."

פאַראַן ביי איר אַנדייטונגען און באַשרייבונגען פון לעבנס־קאַגן־פליקטן, אָבער עס פעלט אין זיי די שפאַנונג פון גורלס ענדגילטיקן נצחון, געזען פון אַ געוויסער טיף. די צענטראַלע פיגורן, אין זייער גאַנצער פאַרשידנאַרטיקייט פון כאַראַקטעריזאַציע, וויטאַליטעט, זענען ווייט נישט תמיד די אינטערעסאַנטסטע. טייל מאָל, ווען זי ווייזט פאַר־שוניגען, צי פלעצער און ישובים, אפילו ווען מיר האָבן הנאה פון באַטראַכטן זיי, איז עס אָבער אויך פונקט, ווי מיר וואַלטן שנעל דורכ־געפאַרן אויף אַ טור און דער „גייד", וואָס ווייזט אונדז אַן אויף די פלעצער און מענטשן, פאַרענדיקט זיין טור און מיר פאַרגעסן גלייך.

וואָס ער האָט אונדז אַקאַרשט געוויזן, מחמת מיר האָבן עס נישט באוויזן דורכצולעבן אינטענסיוו, עס זאָל קענען וויטאַליזירן אונדזערע חושים ...

די מחברין ליידט אויך פון מאַנגל אין אָפּקלייב: וואָס אַרייַן־צונעמען און וואָס אַרויסצולאַזן. די הויפּט־פיגורן און די מינאַרע כאַראַקטערן, באַקומען ביי איר די זעלבע מאָס וויטאַליטעט, און עס פעלט זיי ביידע גלייך אַ גענוגנדיקע מאַטיווירונג פאַר זייער אויפּפירונג. דאָס נישט קענען זיך קאַנצענטרירן אויף דעם צענטראַלן עלעמענט, אויף דער הויפּט־אידיי פונעם ווערק און פון זיין צענטראַלן כאַראַקטער איז, מסתמא, אַ רעזולטאַט פון דעם, וואָס עס פעלט ביי איר קינסטלערישע דיסציפלין, פון קענען פאַרטיפן זיך און באַווירקן דעם לייענער ער זאָל זיך קאַנצענטרירן אויפן וויכטיקסטן פונקט.

ביים לייענען אירע שאַפונגען, האָב איך געטראַכט, אַז כירוורגיע איז נישט נאָר וויכטיק אין דער מעדיצין, נאָר אויך אין ליטעראַרישע ווערק, אַ שרייבער דאַרף אַראָפּנעמען אַ ביישפּיל פון אַ גוטן גערטנער, וועלכער שניידט אַרום פון בייער צווייגן אום ווינטער, הגם די צווייגן גיבן נאָך פרוכטן, ער טוט דאָס אָבער וויסנדיק, אַז דורכן אַרומשניידן זיי, וועט ער שפעטער אַרויסבאַקומען מער געזונטערע פרוכטן.

אַרויסלאָזן פון אַ ווערק, מיינט נישט בלויז די שלעכטע זאַכן, טיילמאַל איז אויך נויטיק גוטע פיצלעך אויסצושניידן פון מאַנוסקריפט. מחמת זיי שטערן די גאַנצקייט פונעם אַלגעמיינעם בילד, פון דעם חסרון ליידן פיל שרייבערס און אויך די מחברין, וועלכע מיר באַהאַנדלען דאָ. במילא, האָבן אַט די קריטישע באַמערקונגען נישט בלויז אַ שייכות צו איר.

זי האָט אויך נישט באוויזן אַוועקצושטעלן אין פאַקוס דעם אינ־דיווידועלן כאַראַקטער, ער זאָל זיין פאַרשפיגלט אין איר שאַפן ווי אַ יחיד און נישט בלויז ווי אַ פאַרקערפערונג פון אַ סאָציאַלער גרופע. אירע העלדן אַנטפלעקן זיך דורך אַקציע און קאַנווערסאַציע, און זיי פאַרמאַגן אַ שטאַרקן לעבנס־ווילן. עס גייט אפילו אַרום אַן אַנעקדאָט, אַז אינער פון אירע העלדן, וועלכן זי שילדערט אַ טויטן, איז שטאַרק געריט געוואָרן פון איר שילדערונג, אין וועלכן ער האָט זיך אַליין געזען פאַרשפיגלט ... דאָס רופט זיך דאָך איבער מיט מאַנגערס חומש־לידער, ווען די אימהות לייענען וועגן זיך אין צאינה וראינה ...

איך וואָלט געקענט אַנוריון אויף נאָך פעלערן ביי איר (איך מייך דער עיקר איר נישט קענען דערגרייכן אויף אַ לאַקאַלן הינטערגרונט אונט־ווערסאַל־הומאַנישע ווערטן און הויכן), אָבער דערמיט וואָלט איך נישט געקענט באַלאַנסירן מיט אירע מעלות — און זי פאַרמאַגט זיי בלתי

ספק — מחמת די קלענערע און גרעסערע פעלערן, וואָלטן אַריבער-געווויגן די גוטע זייטן פון איר ליטעראַרישן שאַפֿן.
צו אירע ליטעראַרישע מעלות, געהערן די פּאָעטישע עלעמענטן פון איר פּראָזע, איר פיינעם אויער פאַר דעם שפּראַך-ריטעם, דאָס אויסמיידן, ווי נאָר מעגלעך, קלישע-רייד און דאָס קענען דערציילן וועגן אירע העלדן פשוט און אוממיטלבאַר. פאַראַן ביי איר דער קלי-מאַט פון לאָסאַנס „מייטשיפֿ“ טראַדיציע (חברישקייט), גוטהאַרציקייט און קוראַזש ביי אירע העלדן (ס'רוב גענומען פון לעבן, נאָר אַנטוויקלט און פאַרגרעסערט מיט שעפּערישער פּאַנטאַזיע). איר פּאַנטאַזיע איז אַ וויזועלע; אַפּשפּיגלען דעם מענטש אַזוי ווי זי זעט אים, און ווען זי דערזעט היפּאָקריזיע און קאַרופּציע, נוצט זי גלייך איר שאַרפע סאַטירי-שע פעדער.

און זי קען זיין בייסיק, ווי זי טוט עס לגבי דער סנאָבישער סאַציאַל-לער טוערין, מרס. קאָלפּילד (אין „טיבוראָן“): „די שפיצן אַרום איר האַלדז האָבן איר געגעבן דעם אויסזען פון אַן אַריסטאָקראַטקע, וואָס האָט באַגעגנט אַן אומגליקלעכן, און מיט אַ ריח“... זי גיט אַ זאָג וועגן דעם אומסימפּאַטישן רעסטאָראַטאָר-אייגנטימער, מר. ליטשין — „ער האָט זיך געוויקלט אין זיינע אייגענע עמאַציעס, ווי אַ הונט, וואָס האָט אויפן וועג געפונען אַ באַזונדער הנאהדיקע זאַך“.
אַ פּליוס איז איר קאַנדענסירטער סטיל, נאָכפּאָלגנדיק דעם זשור-נאַליסטישן פּרינציפּ: — זאָג וואָס דו האַסט צו זאָגן און שטעל אַ פונקט. נישטאָ ביי איר קיין מעדיטאַציעס און טעאַריעס וועגן לעבן. זי אילומינירט נאָר דעם אויבערפּלאַך פון לעבן, און נוצט נישט אויס די מעגלעכקייטן פאַר טראַגעדיע, צו אַנטוויקלען דעם העלד פון זיין לאַקאַלן הינטערגרונט צו אַן אוניווערסאַלער הויך. פאַר דעם ליענער, וואָס האָט ליב לייכטע, פרייע און קורצע זאַצן, איז די מחברין גלענצנדיק. איר סטיל איז מסתמא אַן איבערבלייב פון איר זשורנאַל-ליסטישער פּראַקטיק נישט אַפּצוגעבן אומנויטיקן פּלאַץ אימאַזשן, אויב זי קען זיך באַגיין אַן זיי... .

קריסטינא סטיד

(איר אַרט אין דער אויסטראלישער ליטעראַטור)

אין דער פרעסע איז לעצטנס געווען געמאָלדן, אַז פעטריק ווהייטס ערשטע פרעמיע פאַר אויסטראַלישע שרייבערס, האָט באַקומען די ראַמאַניסטין קריסטינאָ סטיד. די סומע (זעקס טויזנט דאָלאַר) איז די גרעסטע יערלעכע פרעמיע, וואָס איז געגעבן געוואָרן אַן אויסטראַלישן שרייבער.

היות עס איז נישט אָנגעמערקט פאַר וועלכן ווערק זי האָט באַקומען די פרעמיע, קען מען דרינגען, אַז עס איז איר געגעבן געוואָרן נישט פאַר אַ ספעציפישן ווערק, נאָר פאַרן גאַנצן שאַפן אירן. מעגלעך, אַז דאָס לעצטע בוך, וואָס איז נישט לאַנג צוריק דערשינען פון דער מחברין — „דער קליינער האַטעל“, האָט אויך משפיע געווען, זי זאָל ווערן אויסגעטיילט פון דער גרויסער פּלעיַאָדע אויסטראַלישע שרייבערס. וועלן מיר זיך דאָ אַ ביסל אַפּשטעלן אויף דעם דאָזיקן ווערק.

„דער קליינער האַטעל“ האָט דעם הינטערגרונט פון שווייצאַריע, נאָכן צווייטן וועלט־קריג. אין דעם קליינעם האַטעל פון מאַדאַם באַנאַרד, פאַרברענגען פאַרשידענע טיפן, וועלכע גיבן אויס מער, ווי זיי קענען זיך דערלויבן. צווישן די קליענטן געפינט זיך דער מאַנאַק ב. פון בעלגיע. דער „אַדמיראַל“ און נאָך אַנדערע ביזאַרע פאַרשוויינען פון פאַרשידענע פעלקער: איטאַליענער, דייטשן, פּראַנצויזן, שווייַצאַריער, וועלכע געפינען זיך אויף איין פּלאַץ און זייערע לעבנס פאַרקיניפן זיך (ריכטיקער: פאַרפּלאַנטערן זיך) מיט זייערע פּרוסטראַציעס, און אַגאַניע.

די פּערסאָנאַזשן זענען טרויעריקע, קאַמישע און אומעטיקע טיפן. די געסט און די באַדינערס זענען אַריינגעצויגן אין קעגנזייטיקע אינ־טריגעס, נישט ווייניק מיט עטנישע באַליידיקונגען, איינער קעגן אַנדערן. ווי דריקט זיך אויס מרס. טראַלאַפּ — דער איינציקער טיפּ, וואָס איז נישט קיין שקלאַף צום באַנק־ביכל, — זי זאָגט: „מענטשן ליידן און מיר רופן זיי מיט נעמען; אַבער זיי ליידן די גאַנצע צייט.

איך האלט זיך נישט פאַר קיין חכמה, טיילווייז גאַר דערפאַר, וואָס איך קען נישט גלייבן, אָ דאָס לעבן מיינט טאַקע עס זאָל זיין העסלעך”.

עס שיינט, אָז די מחברין האָט ווי געזוכט, ביים האַטעל־טישל, דעם פּרוּוו ליב צו האָבן מענטשן. געזוכט אַ געוויסע סטאַביליטעט און געוויזן, ווי אַזוי מענטשן קענען מיט זייערע אייגענע הענט פאַר־פלאַנטערן זייערע לעבנס, ווי עס פירט אויס די מאַדאַם באַנאַרד.

די באַדייטונג פון דעם בוך, באַשטייט אין דעם, וואָס נאָכן אַוועק־לייגן אים, זעט דער לייענער פאַר זיך די קאַלעקציע טיפן, קאַפּריזע פאַרשוניען טאַקע, וועמענס רעאַלע לעבנס דער לייענער קען טרעפן אַרום זיך, און זיי קענען געלערנט ווערן פונעם בוך מער, ווי ער ווייסט וועגן זיינע שכנים, מיט וועלכע ער לעבט אַפּ צענדליקער יאָרן. ער לערנט אויך, אָז ליב האָבן מענטשן איז אַזאַ גוטע זאַך און איז אַזוי נייטיק פאַר יעדן איינעם עס צו באַקומען אין לעבן. אָבער פיינט האָבן — איז עס.

שרייבער און ווערק האָבן אויך זייער מזלדיקן שטערן, וואָס באַגלייט זייער לעבן. פאַראַן אַזעלכע ווערק, ווי למשל „מאָבי דיק“, וואָס איז יאָרן־לאַנג נישט געלייענט געוואָרן. ערשט מיט אַ 100 יאָר שפּעט־טער, האָט מען זיך געכאַפּט. אָז ס'איז אַ גרויס מייסטער־ווערק, און עס האָבן אָנגעהויבן דערשיינען פיל אָפּהאַנדלונגען און ביכער וועגן דעם ווערק (און דעם אַרט וואָס קומט אים) און זיין מחבר, וועלכער איז ערשט מיט הונדערט יאָר שפּעטער געוואָרן אומשטערבלעך ...

אָ דאָס איז נישט קיין אינצלאַפּאַל, באַווייזט אויך די געשיכטע מיט קריסטיןאַ סטידס בוך „דער מאַן וואָס האָט ליב געהאַט קינדער“. הגם דאָס ווערק האָט נישט געדאַרפט וואַרטן אַ הונדערט יאָר צו באַקומען אָנערקענונג. האָט עס אָבער יאָרן־לאַנג נישט געהאַט קיין גרויסן אָפּקלאַנג. קריטיקערס און לייענערס האָבן עס געהאַלטן פאַר אַ דורכפאַל. ערשט מיט יאָרן שפּעטער, האָט מען זיך געכאַפּט. אָז ס'איז אַ גרויס ווערק, און עס האָט זיך איבערגעהזרט די זעלבע גע־שיכטע ווי מיט „מאָבי דיק“, כאַטש מיט ווייניקער סופּערלאַטיוון וועגן דעם מחבר.

קריסטיןאַ סטיד, געהערט צו די אויסטראַלישע שרייבערס וואָס לעבן אין אויסלאַנד. זי איז די אַממיינסטן קאַסמאָפּאַליטישע שריי־בערין פון כמעט אַלע עקספּאַטריאירטע שרייבערס. איר אוניווערסאַ־ליום איז פאַרשפּיגלט טעמאַטיש, אידיאיש ווי אויך קינסטלעריש־אורבאַניש. נאָר אין אַ טייל פון אירע ווערק איז דאָ דער אויסטראַלי־שער הינטערגרונט און נאַטור־פּיזאַזש. דאָס קומט בולט צום אויס־דרוק אין איר בוך „זיבן אַרעמע מענטשן פון סידנעי“.

אירע אנדערע ווערק, ווי „די זאלצבורגער געשיכטעס“, דאָס
הייז פון אַלע פעלקער“ (בשעתו אַ „בעסט סעלער“) און נאָך אנדערע
שאַפונגען, האָבן שוין נישט אויסטראַליע אַלס הינטערגרונט. אַמת,
אַז אין די „זאלצבורגער דערציילונגען“ זענען אויך פאַראַן עטלעכע,
וועלכע זענען פאַרבונדן מיט אויסטראַליע, אָבער ס'רוב מיט אנדערע
לענדער.

דאָך בוך „זאלצבורגער דערציילונגען“ איז דערשינען מיט איבער
פערציק יאָר צוריק (1934), אָבער עס פאַרמאָגט עד היום אַ פרישקייט
ביים אַנטפלעקן אַ ברייטע גאַמע פון פאַרשידענע כאַראַקטערן, וועלכע
געהערן צו אַ ריי נאַציאָנאַליטעטן.

די מחברין ברענגט זיי צונויף אויף אַ פעסטיוואַל אין זאַלצבורג
(עסטרייך), און זי גיט אימאַזשן פון די פּערסאָנאַזשן, פון זייערע עמאַ-
ציעס און פּרוסטראַציעס, ביים שטרעבן צו דערגרייכן פּערזענלעכע
שלימות און ווירדע אין דער געזעלשאַפט. עס ציט אַריין דעם לייענער
אין די געשיכטעס, דורך וועלכע עס אַנטפלעקט זיך דער מענטש,
זיין אויסערלעכקייט און אינערלעך וועזן.

שוין אין אַט דעם געראַטענעם ערשטלינג פון דער מחברין קענ-
טיקן זיך די אימאַזשן, וועלכע שימערירן אין אירע שפּעטערדיקע
ווערק מיט זייער אַריגינעלקייט; און וואָס זיי זענען תמיד אויפן
ריכטיקן פּלאַץ. האַסט דעם איינדרוק ביים לייענען, אַז דעם אימאַזש,
וואַלט אויף דעם אַרט עפּעס געפּעלט און דאָס בילד וואַלט געווען
נישט שלימותדיק, איך וועל דאָ, לדוגמא, נאָר געבן אירס אַ זאָג
וועגן דער מורא ביי מיידלעך, חלילה, נישט צו ווערן פאַרזעסן...
„אַ גלעזערנע שויב איז געווען אין דער ברוסט פון יעדן מיידל, דורך
וועלכן די אנדערע מיידלעך האָבן געקענט זען דעם שטשור, וואָס
גריזשעט איר...“ בולטער און שאַרפּער קען שוין, דוכט זיך, נישט
זיין אויסגעדריקט. אי עס איז צוגעפאַסט אויפן ריכטיקן אַרט, און
עס טרעפט אין פינטל...

די אורבאַניסטישע טעמע פאַרנעמט אַ צענטראַלן אַרט אין איר
שאַפן, און דורך אַזאַ ווערק, היי „זיבן אַרעמע מענטשן פון סידנעי“ —
מיט דער גרויסער שטאַט, ווי דער הינטערגרונט — האָט זיך קריס-
טינאָ סטיד אַרויסגערוקט אויבן אַן, צו די ערשט־ראַנגיקע ראַמאַניסטן.
זי האָט אין דעם ווערק אַרויסגעבראַכט דעם אימאַזש פון דער גרויס-
שטאַטישקייט, און אוועקגעשטעלט אין פאַקוס דאָס מאַדערנע לעבן
אין אַ מעטראַפּאָליע, מיט אירע סאַציאַלע און אידעאָלאָגישע
אַנטוויקלונגען.

עס איז כאַראַקטעריסטיש פאַר איר שאַפן, דער אַפּנויג פון דער

נאטוראליסטישער קאנווענציאנעלער טראדיציע, וואָס האָט געהערשט אין דער אויסטראַלישער ליטעראַטור, מיט דעם אַקצענט אויפן סאָ-ציאָלן רעאַליזם. צוליב דעם דורכפאַל פון „אויסטראַלישן חלום“ זוכן די פּערסאָנאַזשן דורך אַ ראַמאַנטישער בענקשאַפּט, צו אַנט-לויפן פון דעם אַרומיקן סאָציאַלן געדאַנגל. עס איז אַן אַנטריניקונג פון דער אינדיווידועלער פּערזענלעכקייט אויפצוהאַלטן די מענטש-לעכע ווירדע אין דער אויסטראַלישער געזעלשאַפּט בעת דער עקאָ-נאָמישער דעפּרעסיע.

דאָס ווערק גופא, באַוועגט זיך אויף די קאָנטראַסט-ליניעס צווישן פּראָזאַטישן און פּסיכאָלאָגישן רעאַליזם. עס איז באַהויכט מיט אַ פּאַ-עטישן סטיל, און מיט לירישע שילדערונגען פון די שפּאַנונגען און נשמה-ריסן, די העלדן מאַכן אַ פּרוּוו צו לייזן די סתירות צווישן דעם יחיד און דער געזעלשאַפּט, צווישן דער געזעלשאַפּט און דער נאַטור, כאַטש טיילווייז צו קענען האַרמאָניזירן די אינדיווידועלע אינערלעכקייט מיט דער אויסערלעכער וועלט.

דער העלד גרעגאָרי טשעמבערליין, איז אַן אייגנטימער פון אַ צווייט-ראַנגיקער דרוקעריי, אָבער אויך אַ פּולשטענדיקער שליםמזל. זיין מצב — אַ קלאַגעדיקער, ער קען סוף-וואָך נישט „פאַרבינדן אַן עק מיט אַן עק“, צוזאַמענשלעפּן אויף שכירות פאַר זיינע אַרבעטער, מוז ער אַנקומען צו געלט-גיריקע, טונקעלע פאַר-שוניען נאָך הלוואות... קלאַר, אַז ער גליטשט זיך צום אַפּרונט.

אַ צווייטער העלד — מייקל, אַ מענטש מיט זייער אַ שוואַכן כאַראַקטער, באַגייט זעלבסטמאָרד. ער האָט זיך נישט געקענט צו-פאַסן צו דער וועלט און צו זיינע דעפּרעסיווע לעבנס-באַדינגונגען, שפּרינגט ער אין אַפּגרונט אַריין... אפילו ווען ער וואַלט יאָ פאַר-מאָגט אין זיך אַ שטאַרקן לעבנס-ווילן, וואַלט עס אים אויך נישט געקענט אַפּראַטעווען פון אומקום. ער האָט אַ שוועסטער, קעטערין רעסטלעס, וועלכע איז אויך נישט ווייניקער געפּלאַגט, אומגעדולדיק און צערייצט ווי איר ברודער. זי איז אַ סך ענלעך צו אים, נאָר מיט דעם אונטערשייד, וואָס זי וויל לעבן, פאַרמאָגט אויך אַ שטאַרקערן כאַראַקטער פון אים, און קען באַהערשן אירע אימפּולסיווע עמאָציעס מיט וועלכע עס ראַנגלט זיך איר אינטעלעקט. בעת איר ברודער איזאַלירט זיך פון דער וועלט, אין וועלכער ער האָט געזען אַזאַ צע-פּוילטקייט, און זיין נאַטור האָט נישט געקענט מאַכן שלום מיט איר צושטאַנד, איז זיין שוועסטער קעטערין, מער גענויגט צו ראַנגלען זיך מיט דער וועלט ביז זי וועט רעאַליזירן איר הויפּט-שטרעבונג — ליבע.

כאַטש דאָס איז איר הויפּט-פאַרלאַנג, ווערט זי כסדר געשליידערט

פון איין פארלאנג צו א צווייטן, אבער באוועלטיקט ווערט זי נאָר פון איר וויכטיקסטער שטרעבונג — ליבשאַפט צום ברודער — אַ סוד וואָס זי באַהאַלט אויס פון אים. צוליב דעם סוד בלייבט זי אין אוי-סטראַליע, כאַטש איר פריינד ברוך, האָט אויסגעאַרבעט פאַר איר אַ פלאַן צו פאַרלאָזן דאָס לאַנד און זיך פאַרנעמען מיט אַ העראַישער אונטער-נעמונג. זי נעמט עס נישט אָן, ווייל זי ווייסט, אַז איר ברודער וועט מיט איר נישט מיטפאַרן, בלייבט זי אויפן אָרט, מיר טרעפן זי, ביים סוף פון בוך, לערנען אין אַ מוסטער-אַנשטאַלט פאַר פסיכיש-קראַנקע. אַט די צוויי העלדן — מייל און קעטערין — זענען אינעם צענטער פון שושעט, וואָס שמידט צו די אויפמערקזאַמקייט פון לייער, נער צו די סצענקעס, צו די אימאַזשן, וועלכע די מחברין האָט באַ-הויכט מיט איר אייגנאַרטיקן סטיל, און באַגלייט מיט אַ פיינער איראַ-ניע און דינעם הומאָר. ווי אַן אילוסטראַציע פון איר סטיל וועל איך ציטירן אַ קורצן אָפּזאַץ פון ברוכס צימער, פון אַ קינדערשן געשפּרעך וועגן דעם הויז, די מענטשן, וועלכע לעבן דאָרט און וואָס זיי טוען ... „אין דעם הויז איז געוויינטלעך זייער שטיל, טראַץ דעם וואָס אַ גאַנצע נאַכט איז אין די פענצטער געווען ליכטיק. ווען עס קומט אַבער שבת און זונטיק, האָט אין דעם גאַנצן אַרום געזשומעט מיט קינדער. יעדער איז אַרומגעגאַנגען מיט פאַרשאַרטע אַרבל, מען האָט געקלאַפט מיט די טירן, וואָס האָבן זיך גלייך געעפנט צו די שלאַפ-צימערן. הינטער די פענצטער האָבן זיך קליינע יינגלעך געאַמפּערט, געשריגן, געאַרבעט מיט די פויסטן :

— מיין מאַמע איז נישט קיין הור“, האָט איינער געשריגן.

— זי איז יאָ! פאַרוואָס איז זי נישט ?

— ניין, וויילס מאַמע איז נישט. זי האָט שטענדיק די זעלבע

חברה־לייט, און זי האָט דריי נאָר“ ...

אין דעם ווערק זענען פאַראַן צוויי הויפט-צענטערס, ווי די הויפט-פּערסאָנאַזשן זענען געבוירן געוואָרן און אויסגעוואַסן — צערייצטע מענטשן. עגאַצענטריש, אומגעדולדיק, ווערן זיי געבייטשט און געשליי-דערט דורך זייער לעבנס-גורל. די מענער, פרויען, זענען פיזיש און פסיכיש קראַנק, טיילווייז אויך פּערווערו. פאַרשידן זענען די לעבנס-וועגן פון די דורכגעפאַלענע, אומגליקלעכע מענטשן, ס'רוב אינטעלעק-טועלע, וואָס געפינען זיך אויף פאַרשידענע שטאַפלען פון לעבן, זיי האַלטן זיך אין איין שפּאַרן — מיט זייערע צעשרויפטע נערוון — וועגן אַלץ און אַלעמען אין דער וועלט. איבער אַ ריי סצענקעס שוועבט אַ לייכטע איראַניע, וואָס פּרוווט, מאַמענטווייז פאַרדעקן אַ טיפּערע אַלגעמיינע טראַגעדיע, וואָס געפינט זיך אונטערן אויבערפלאַך פון

זייערע רייד און אַמפּערנישן — דער דורכפאַל פון „אויסטראַלישן חלום“.

דאָס ווערק איז פול מיט סצענקעס, וואָס פאַרשפּיגלען די דורכ-פאַל, און גיט אַן עקספּרעסיע דעם געמיט-צושטאַנד פון די דורכ-געפאַלענע און פאַרביטערטע אויפן לעבן און אויפן לאַנד («עס האָט קיין מאָל נישט געדאַרפט געפונען ווערן»). עס איז די פאַרביטע-רונג אויף די געלט-גייציקע, וואָס האָבן פאַרלוירן זייער מענטשלעך פנים, אויף אַ לאַנד וואָס האָט אין זיין אינגעווייד געהאַט אַזוי פיל גאָלד, אָבער נישט קיין וואָסער צו לעשן דעם דורשט ... דעריבער איז אַזוי פאַרשטענדלעך, ווען בלאַנט פּרעגט: „וואָס טוען מיר דאָ?“ ער באַטראַכט די אימפּאַרטירטע ציוויליזאַציע פון אייראָפּע פאַר אַן אומזין אויף אַט דעם סוב-טראַפּישן קאָנטינענט. פאַר וואָס פּרעגט ער, זאָלן מיר נישט קענען אויסאַרבעטן אונדזער אייגענעם גורל? ...

געשילדערט אויפן הינטערגרונט פון סידנעיס „וואַסטאַן ביי“, זעען מיר בילדער פון פישער-לעבן ביים ים-ברעג, סצענקעס מיט המונים פון אַט דער אויסטראַלישער קאָסמאָפּאָליטישער גרויסשטאַ-טישקייט, צוזאַמענגעפלאַכטן מיט בילדער און עפּיזאָדן פון אינטע-לעקטואַלן מיט זייערע אינערלעכע און אויסערלעכע קאָנפליקטן; אוי-סערלעכע אַריינבליקן אין צירינג-געשעפטן און אינערלעכע וויזיעס פונעם אויסטראַלישן מענטש און לעבן, דאָס ווערק גופא זעט אויבער-פלעכלעך אויס צו זיין נישט גאַר כאַראַקטעריסטיש פאַר אויסטראַליע, אפשר פאַר קיין שום לאַנד נישט. אָבער אַז מען קוקט אַריין טיפּער אין די כאַראַקטערן, זעט מען, אַז הגם זיי האָבן אין אַ געוויסער מאָס געמיינזאַמקייט אין זייערע לעבנס-פּראָצעסן מיט דעם לאַנד, זענען זיי אָבער לחלוטין אינדיווידואַליסטיש אין זייער טראַכטן, פילן און רעאַגירן.

דאָס בוך „זיבן אַרעמע מענטשן פון סידנעיס“ פאַרמאָגט קוואַלי-טעטן פון סטיל און מעטאָדיק. עס טיילט זיך אויס פון אירע אַנדערע ווערק מיט די אימאַזשן פון די כאַראַקטעריזאַציעס, אַלץ צוזאַמען — ווייזט אַן אויף דער שפּערישקייט פון אַ קינסטלעריק, וואָס האָט באַוויזן אַריינצוברענגען אין איר שאַפן פונקען געניאַליטעט, וואָס זענען אין דער ליטעראַטור נישט קיין צו אַפּטע דערשיינונג. עס אַנט-פלעקט זיך בלויז ביי אַ קליינער מינדערהייט, וואָס ווערט, דורך דער מערהייט, זייער אַפּט אפילו באַטראַכט מיט גרויס חשד ...

אין דען וויליאַם בלעיק, דורך דעם רוב פון זיינע מיטצייטלעכערס, נישט באַטראַכט געוואָרן פאַר אַ קאַפּעטשקע געריט? ... זיין טאַלאַנט און געניאַלקייט איז דערקענט געוואָרן דורך עטלעכע יחידי סגולה,

וואס האבן, א דאנק זייער חוש און וויסן, געקענט אפקלייבן דאס גאלד פון זיין שאפן.

דאס זעלבע באציט זיך אויך צום שאפן פון קריסטינא סטיד מיט איר אינטעלעקטועלן אימאזשיניסטישן סטיל, אויף וועלכן מען האט זיך אין אויסטראליע ווייניק אפגעשטעלט. אויף וויפל עס איז ריכטיק דער זאג, אז אין לעצטן סך-הכל ווערט יעדעס ווערק, וואס פרעטעני-דירט אויף קונסט, געמשפט לויט זיין סטיל, דארף מען וועגן דעם סטיל פון דער מחברין זאגן, אז עס פארמאגט א שטארקע אינדיוויד-דואליטעט, און איז רייך אין ניואנסן פון שילדערן שטימונגען, עמא-ציעס און אויסטערלישקייטן אין מענטשלעכן לעבן; אין זיינע דורכ-פאלן, ווי אין זיינע דערגרייכונגען. ווען מיר וועלן צו דעם צוגעבן נאך די פאעטישע עלעמענטן פון איר פראזע און די פארטיפטע פסי-כאלאגישע באשרייבונגען פון אינטעלעקטועלן און עמאציאנעלן צושטאנד ביים העלד, דאן זעט מען ערשט איר גרויסן טאלאנט.

אז מען לייענט, ווי זי שילדערט דעם צושטאנד פון טערעזען («פאר ליבע אליין»), וועגן דער פרוי, וואס קען נישט טראכטן וועגן קיין שום אנדער זאך אין לעבן, ווי וועגן ליבע און סעקס. די פען-צייכענונג פון איר היסטעריע און מעלאדראמאטישקייט; די עקספרע-סיע, וואס די מחברין גיט דאס ביזארע און גראטעסקע אין א קאש-מאר-וועלט, די צייכענונג פון א ציוויליזאציע, וואס נעמט צו ביים יחיד די מעגלעכקייט צו קענען רעאליזירן זיין פאטענציאל, אבער דאך, לאזט זי נישט פארצווייפלען דעם העלד. זי גיט אים א וויזיע פון א צוקונפט מיט האפענונג פאר דער יחידישער פערזענלעכקייט צו קענען דערגרייכן די שלימות און קוואליטעט פון לעבן.

אין איר בוך («קאטערס ענגלאנד») טרעפן מיר ווידער זיך אן אויף דעם פראבלעם פון דעם יחיד און די געזעלשאפט, וועלכע איז א גרויזאמע געטין... זי טוט א כאפ אן דעם יחיד ביים קארק און צעשמעטערט אים. זי בארובט אים, נעמט צו ביי אים די פרוכט פון זיין מי. צווינגט אים צו ארבעטן, קינדער האבן; «טייל מאל טראכט איך, אז דאס לעבן איז א מין מאדנע קראנקהייט, וואס אטאקירט פארשידענע מענטשן אין פארשידענע צייטן, און עס ווערט דיר זייער שלעכט, ווען די וועלט לאזט אראפ דעם פארהאנג קעגן דיר...» דאס זאגט די מחברין דורך איינעם פון אירע פערסאנאזשן אין דעם בוך. זי מעדיטירט אויך וועגן לעבן און טויט: — איז דער טויט דער גרויסער אמת? פרעגט אן אנדערע העלדין. און דער ענטפער איז: מיין גרויסער אמת איז, נישט צו לעבן אין א וועלט פון היפא-קריזיע, אפגארעריי, ליגנט, נישט צו לעבן אין א וועלט פון אילווע, וואס איז נאר אפיום פארן הארץ... עס גייט א לאנגער שמועס

אָוועק וועגן לעבן, וועגן טויט, „פון וואַנען וויסן מיר, אָז הינטער אים איז גאַר נישטאָ? ...”

וועל איך זיך נישט אָפּשטעלן אויף די מעדיטאַציעס צי „דאַרט“ איז דאָ עפעס, וואָס מיר קענען זיך נישט פאַרשטעלן; נאָר אויף די העלדן גופא, וועלכע אינטערעסירן אונדז מיט אַלע זייערע אַנטוי- שונגען אין פריינדשאַפט, אין מענטשלעכקייט. „וויסטו וואָס פריינד- שאַפט איז? פּרעגט איינע, שול, אין קירכע, איז דאָס גוט.“ אַבער לעבן באַשטייט נישט פון וויין, נאָר פון שוואַרצן לעבל ברויט... גייען די העלדן דורך דעם פייער און מבול פון לעבן, „טרעפסט אַמאָל עמעצן אויפן וועג, האָסט צוזאַמען מיט אים אַ שעה ביי אַ פּרעמדן פייער, אַבער נאָכדעם איז צוריק די איינזאַמקייט פון וועלכער דו קענסט נישט אַנטלויפן...“ דערמאַנט זיך איינע פון די העלדינס וועגן איר מאַן טאָם. ער איז געווען פאַר איר „דער פּרימאַרגן פון דער וועלט“. דאָס זיין צוזאַמען איז געווען גוט, וואַרעם, הימיש. מען איז געזעסן שעהן שטיל, ווי געליבטע, וואָס האָבן צווישן זיך עפעס דעצי- דירט, כאַפּנדיק אַ בליק, פון צייט צו צייט, איינער אויפן אַנדערן... מ'האַט זיך געטרויט, ביז... .

דאָס דערציילערישע פאַרמאַגט דעם אַראַמאַט פון טראַגזום און איראַניע. דאָס לעבן גופא האָט די העלדן שוין מער גאַר נישט וואָס פאַרצולייגן, וואָס צו לערנען. אין זייערע איינשטעלונגען — אַ געמיש פון אידעאָליזם און ציניזם, פון אורבאַניזם און מאַדערניזם — אָן אַפּשפּיגלונג פון דער וועלט אין וועלכער מיר לעבן.

די מחברין האָט אַ סך דערפאַרונגען פון איר פּערזענלעכן לעבן אַרומגענומען מיט אַ בעלעטריסטישער גאַזע. וועלן מיר דעריבער אין די ווייטערדיקע שורות זיך אָפּשטעלן אויף ביאַגראַפישע שטריכן, וועלכע מיר וועלן שפּעטער לייכט דערקענען אין אירע וויכטיקסטע שאַפונגען, באַזונדערס אין איר גרויסן ווערק „דער מאַן וואָס האָט ליב געהאַט קינדער“. אַ ווערק, וואָס פאַרמאַגט פיל אויטאָביאָגראַפישע עלעמענטן, אַבער איז ווייט נישט כולו אויטאָביאָגראַפיש אין די כאַ- ראַקטערן אָדער אין סוזשעט.

קריסטינאַ סטיד איז געבוירן געוואָרן אין 1902. גלייך נאָך איר געבורט איז איר מאַמע געשטאַרבן. איר טאַטע, דייוויד סטיד, האָט נאָך אַמאָל חתונה געהאַט, אַ סך קינדער געהאַט. קריסטינאַ איז געווען די עלטסטע פון אַ גרויסער פאַמיליע. מיר וועלן זיך שפּעטער באַגע- גענען מיט איר אונטער אַ ליטעראַרישער מאַסקע.

איר פאַטער איז געווען אַ פאַביאַנישער סאַציאַליסט, פּילאַזאַ- פּיש — אַ ראַציאָנאַליסט. ער איז געווען פּראַפעסיאָנעל באַשעפטיקט אין דעם דעפּאַרטמענט פאַר פּישעריי ביי דער רעגירונג, זייענדיק

א גרויסער אויטאָריטעט אין אויסטראַלישע פיש. די פאַמיליע האָט געלעבט אַרעם, אין אַן אַלט הויז אויף אַ באַרג, וווּ עס איז געווען איינגעאָרדנט אַ מין יאַכט־באַסיין פאַר כּל־המינים שלאַנגען, חיות, און כּל־ערליי שרצים.

קריסטינאָ איז אַלט געווען ביי 15 יאָר, ווען די פאַמיליע האָט זיך אַריבערגעצויגן קיין סידנעי. זי האָט געהאַט אַרבעט איבערן קאַפּ ביי די יינגערע קינדער אין שטוב, און איז צו זיי געווען שטאַרק צוגעבונדן, דערציילט זיי מעשיות, גרימס, אַנדערסאָנס, און אַליין צוגעטראַכטע.

נאָכן פאַרענדיקן א מיטלשול, זיך געלערנט אין אַ לערן־סעמיר־נאָר ביים סידנעיִער אוניווערסיטעט, שטודירט פּילאָזאָפּיע און פּסיר־כּאָלאָגיע און באַאיינפלוסט געוואָרן פון ניטשען.

אין 1928, איז זי אַוועקגעפאַרן קיין ענגלאַנד, נאָך דעם קיין פּראַנק־רייך, יאָרן לאַנג דאַרט געאַרבעט ווי אַ לערערין, אַ געוויסע צייט אויך פאַר דעפּעקטיווע קינדער. צוריק געקומען אין אויסטראַליע, געאַרבעט אין דער פּסיכאָלאָגישער לאַבאָראַטאָריע פון סידנעיִער אוניווערסיטעט. צוריק קיין אויסלאַנד, אַמעריקע, ענגלאַנד, וווּ זי האָט חתונה געהאַט. איר מאַן איז געווען, וויליאַם בלעיק — אַ מחבר פון מאַרקסיטיש־עקאָנאָמישע ווערק און צוזאַמען מיט אים האָט זי אַרויס־געגעבן אַן אַנטאָלאָגיע „ליבע ביי דער מאַדערנער פּרוי“.

כאַראַקטעריסטיש איז, וואָס אַלע אירע ווערק זענען דערשינען נאָך דעם, ווי זי האָט פאַרלאָזט אויסטראַליע. אפשר גראַדע דערפאַר, האָט זי געזוכט קלאַר צו מאַכן די וויזיע פון איר לאַנד, אפילו, ווען טעמאַטיש האָט זי עס איבערגעטראָגן אין די אַנדערע לענדער, אין וועלכע זי האָט געלעבט און געאַרבעט, טראַגט עס אַלץ דעם גייסטיקן אַראַמאַט פון איר אויסטראַליע.

אַ צווייטער כאַראַקטעריסטישער שטריך, וואָס זי האָט נאָך ווי אַ קינד זיך אויסגעלעבט אין איר אייגן וועלטל (עס איז פאַרשפּייגלט אין איר ליטעראַרישער מאַסקע) און פאַרקאָכט געווען אין לייענען, צוערשט גרימס און אַנדערסאָנס מעשיות, שפּעטער די דערציילונגען פון מאַפּאַסאַן. צו 13 יאָר האָט זי אָנגעהויבן זיך לערנען פּראַנצויזיש, באַהערשט די שפּראַך, און זיך אַנטציקט מיט די פּראַנצויזישע מייס־טערס אין אַריגינאַל, איר קענטשאַפּט פון פּראַנצויזיש האָט געהאַלפּן זי זאָל אַרבעטן פאַר אַ פּירמע אין פאַריז און פאַר די פאַרצווייגטע אַפּטיילונגען אין איראַפּע.

איך האָב דערמאַנט די אַלע פּרטים, באַזונדערס פון איר קינד־הייט און יוגנט, ווייל מיר וועלן זיך באַלד טרעפּן מיט זיי פאַר־

שפיגלט אין דעם סוזשעט פון אַ ריי טיפן און פון איר אייגענער בעלעטריסטישער מאַסקע אין דעם באַדייטנדיקן ווערק „דער מאַן וואָס האָט ליב געהאַט קינדער“.

דער ראַמאַן איז געשילדערט אין דער בעלעטריסטישער ראַם פון אַמעריקע: וואַשינגטאָן, באַלטימאָר, אַבער דאָס איז נאָר אויבנ־אויפיק מאַסקירט. פאַקטיש איז ער פאַרבונדן מיט איר אויסטראַלי־שער דערפאַרונג אויפן סמך פון אויטאָביאָגראַפישע, אויטענטישע פאַקטן, וועלכע זי האָט איבערגעטראָגן און בעלעטריזירט.

איך האָב דערמאָנט איר פאַטער דייוויד סטיד. ער איז געווען אַ נאַטוראַליסט און געהאָדעוועט אין זיין נחלה כל־ערליי שרצים. די צווייטע פרוי מיט וועלכער ער האָט חתונה געהאַט נאָכן טויט פון זיין ערשטער (קריסטינאַס מוטער), האָט געהערט צו דער „געזעל־שאַפט“, אַבער זי איז ווייט נישט געווען קיין צוגעפאַסטע פאַר אים. זי האָט אים געבוירן אַ כאַפּטע קינדער, יינגלעך, מיידלעך, וועלכע זענען געהאָדעוועט געוואָרן אונטער דער אויפזיכט פון זייער שטיפ־שוועסטער. די צווייטע פרוי איז אויך געשטאַרבן און ער האָט ווידער חתונה געהאַט.

צו די אויטאָביאָגראַפישע פאַקטן האָט קריסטינאַ סטיד צוגעגעבן זייער פיל פון איר שעפּערישער פאַנטאַזיע און קאָנסטרוואַרט אַ גרויס ווערק — אין דער קוואַליטעט, ווי אין צאַל זייטן — מיט קרעפּטיקע כאַראַקטעריזאַציעס, וועלכע לעבן זיך אויס פּולבלוטיק אויף די צאַל־רייכע בלעטער פון בוך.

די הויפּט־פּיגור, סעם פּאַליט — אַ פאַטער־געשטאַלט, וואָס איז אויך פאַרשפיגלט אין אירע אַנדערע ווערק, (אונטער פאַרשידענע מאַסקעס און סוזשעטן) האָט אַבער נאָר אין „דער מאַן וואָס האָט ליב געהאַט קינדער“ דערגרייכט אַזוי פיל דימענסיעס און פאַרטיפּטיקייט אין דער כאַראַקטעריזאַציע, וואָס איז אַנגעהויפּט מיט אַ סך פּרטים פון זיינע פּירונגען, מחשבות און מעשים.

זיין שטאַרקער דאָמינירנדיקער כאַראַקטער לייגט אַ שטעמפל אויף יעדן קער און ווענד פון זיין עקזיסטענץ. עס איז דורכגעלויכטן פון אינעווייניק דורך יעדער שפאַרונקע פון זיין וועזן. מיר שפּירן זיין עקזיסטענץ דורכן גאַנצן נאַראַטיוו. אפילו ווען ער איז פיזיש נישט אַנוועזנד, זעט מען אים, דורך דער פּריזמע פון זיין פרוי, אַדער דורך זיין עלטסטער טאָכטער און דורך די יינגערע קינדער. אויך דורך זיינע פּריינד וועלכע ער באַקענט בעת זיין באַזוך אין מאַלאַיע — אַנטפלעקט זיך די ראַל פון סעם פּאַליטס נאַטור, וואָס באַווירקט אַלע מיט וועלכע ער קומט נאָר ווען עס איז אין קאָנטאַקט, אפילו נאָר איין מאל.

אין אנהייב פון בוך, הייבט אן זיין עלטסטע טאכטער לואיזע, אנאליזירן אירע לאיאליטעטן צו איר פאטער. זי האט טאפל־געפילן צו אים. און דאס באאומרואיקט זי. זי ליידט גאר שטארק פון דער שטיפמאמע, און דאך וויל זי בעסער האבן איר אפענע פיינטשאפט, ווי דעם טאטנס ליבשאפט. דא הייבן מיר זיך אן צו באקענען מיט סעם פאליטס כאראקטער, זיין מאכט־תאוה איבער דער פאמיליע (נישט דערלאזנדיק צו די מינדסטע ענדערונגען פון שטייגער־לעבן און פון זיין איינגעשטעלטן סדר) איבער וועלכן עס רעגירט ביד חזקה זיין אויטאריטעט.

מאכט איז זיין גאט! און געלט איז דאך א מיטל צו מאכט, און איבער אלעם — איז ער אזוי פארעקשנט איינצוהאלטן זיין מאכט, זיין אויטאריטעט און זיינע פרינציפן, ממש נישט אפצושטעלן זיך פאר קיין שום זאך, פאר קיינע קרבנות, אבי דורכפירן זיינס.

גראבנדיק טיפער אין זיין אינערלעכן וועזן, קענטיקט זיך, און די אלע שטריכן פון זיין כאראקטער זענען א רעזולטאט פון זיין קבצנישן לעבן, א רעזולטאט פון זיין עקאנאמישער אומזיכערקייט (מיט אירע ווארצלען אין זיין אפשטאם) און דאס וואס ער זוכט ארויס־צוווייזן מיט אזא אייפערדיקייט זיין שטארקע האנט און מאכט איבער ווייב און קינדער, איז ווי א פראטעסט און קאמפענסאציע קעגן זיין פאקטועלער מאכטלאזיקייט מחוץ זיין שטוב... זיין זוכן צו קאמ־פענסירן זיך מיט אויספאנטאזירטע דערגרייכונגען — אלע שלום־עליכס מנחם מענדל — איז פסיכאלאגיש א באוויסטע דערשיינונג, און זייער גוט באגרינדעט אין דעם ווערק.

סעמס פרוי, העניע, דערשיינט ווי א מיסטעריעזע פיגור. זי ווייזט ארויס איר שנאה צו דער שטיפטאכטער (לואיזע), גלייכצייטיק שאפט זיך צווישן זיי עפעס א פרויאישע נאענטקייט, באזונדערס ווען זי דער־שמעקט דעם מאנס עראטישן אינטערעס צו דער טאכטער (וואס ער דערדריקט). עס איז מער אן אונטערבאווסטזיניקע פארבינדונג קעגן סעמס מעגלעכקייט און גלייכצייטיק, א מין באדויערן איבער דעם גורל פון ווייבלעכן מין, וואס האט אין אירע אויגן אויסגעזען אזוי ווערעמדיק... דאס האט זיך אויסגעדריקט ווי א מין מיטגעפיל צו איר שטיפטאכטער, וואס ווייסט נאך נעבעך נישט, וואס עס דערווארט זי נאכן חתונה האבן...

דאס בוך איז איינגעטיילט אין צען קאפיטלען, וועלכע נעמען ארום דריי באזונדערע פאזעס פון לואיזעס אנטוויקלונג. איר ערשטע פאזע האט דעם אימאזש פון א רייטער, וועלכער גאלאפירט אין דער פינצטערניש. ער אליין איז וואכיק, ווען אלץ ארום אים שלאפט — א באגריף פון דעם פאטענציעלן קינסטלער, וואס דערשפירט און

האָט באַשטימטע פּאַרנעפּלטע אַנונגען — ווי בכלל עס טרעפט מיט באַגאַבטע קינדער אין איר עלטער — וועלכע חלומען צו ווערן באַ-רימט אין דער צוקונפט. דערווייל זענען נאָך פאַר איר גופא נישט קלאַר אירע דרעמלענדיקע טאַלאַנטן, זי ווייסט נאָך נישט וואָס זי וויל — און קען ווערן.

אין דעם צווייטן טייל, טוט זיך אויף „טיש און אויף בענק“ אַרום דעם געבורט פון דעם זיבעטן קינד. אויף דער סצענע קומען אַרויס די הויפט־פּערסאָנאַזשן און די פּראָפּיל־פּיגורן, זיי ווערן אויס־געטיילט, יעדער באַזונדער מיט זיינע פיזישע און פּסיכישע שטריכן, מיט דעם קלאַנג פון זייערע שטימען, באַוועגונגען, העוויזות, וועלכע ווערן שאַרף געצייכנט און באַלעבט פאַרן אויג. מיר זעען זיי דורך און דורך מיט אַלע זייערע שוואַכקייטן און ספּעציפישע אייגנשאַפטן, וואָס כאַראַקטעריזירן זייערע וועזנס, יחידיש און אין קאַלעקטיוו.

דער דריטער טייל, דערגרייכט זיין הויכפּונקט, ווען העניע פאַר־לירט איר „געליבטן“, אויף וועלכן זי האָט אַזוי פּיל אויסגעשטעלט אין פּאַל פון אַ קריזיס אין איר לעבן. איצט — אין סאַמע קריטישסטן מאַמענט פון איר פאַרהייראַטן לעבן — האָט זי דערזען, ווי ווערטלאָז עס איז געווען זיין „פּריינדשאַפט“ צו איר... ווען זי באַגייט זעלבסט־מאַרד ביים סוף, איז עס נישט אַזוי דורך דעם באַווסטזיין פון אַ קלאַרן חשבון־הנפש, ווי זי שטייט אין דער וועלט — עס איז מער דורך אַנונג און פאַרצווייפּלונג, וואָס קומען פון די טונקעלע ווינקעלעך אין דער נשמה.

שוין אָבער אין ערשטן טייל, איז דאָ דער יסוד אויף וועלכן עס איז קאַנסטרוואירט דער גאַנצער בנין. דאָס איז די סצענקע פון דער פּאַמיליע פּאַליט, אַ באַשרייבונג פון דער שטוב, וואָס געהערט צו הע־ניעס פּאַטער, וועגן וועלכן מען שמועסט, אַז ער איז אַ מיליאָנער, אָבער אין דער אמתן האָט זיך כאַפטע קינדער אַ תל געמאַכט פון זיין פאַרמעגן און האַפּענונגען.

דער ערשטער קאַפיטל פירט גלייך אַריין אין דער פּאַמיליע־נעסט פון די פּאַליטס, — ווען אַלע קינדער וואַרטן אָפּ דאָס צוריק־קומען פון זייער טאַטן אַ היים, נאָך אַ וויסנשאַפטלעכער עקספּעדיציע־רייזע אין מאַלאַיע. די ערשטע קומט אַריין די מאַמע, שוין אין אַנהייב דערפילן מיר איר געמיט, איר לעבנס־ריטעם, איר קליינעם איינפלוס אויף די קינדער — דאָס אַלץ איז געצייכנט דורך אַ שאַרף אַבסער־וירנדיק אויג, אין בולטע שטריכן און אין אַ לעבעדיקן סטיל.

נאָך דעם קומען אַריין די קינדער, יעדער פון זיי — אַ באַזונ־דער טיפּ, און גלייך הייבט זיך אַן אויסטיילן, דורך רייד און באַטאַ־

נונגען, דער דיסטאנץ פון דער קינדערשער וועלט מיט דער פון די דערוואקסענע.

עס איז אַ סצענקע, וואָס איז אויבנאויפיק אַ גאַנץ געוויינט־לעכע: אַ מאַמע איז אַרומגערינגלט מיט איר כאַפּטע קינדער, וואָס דערקומשען זי מיט כל־ערליי קשיות. די מאַמע זיצט און טרינקט אַ גלאַז טיי, אַ פשוטע הייסע גלאַז טיי, פון וועלכער עס גייט אַ פאַרע. אַבער דאָס הייבט אויף פאַר אירע אויגן אַ בילד פון „טויזנט שטור־רעמס“ פון איר דורכגעאַנגענעם לעבן. זי האָט נישט געלאַכט פון די ווערטער „אַ שטורעם אין אַ גלאַז וואַסער“. עס האָבן אויפגעטויכט דעראַינערונגען, עפיזאָדן, סצענקעס פון איר לעבן, פון אַט דעם הויז, וווּ זי האָט חתונה געהאַט, טאַקע ווי זי וואַלט צום הויז געווען פאַרהייראַט, מחמת אין יעדן שטיינדל, אין יעדן ברעטל פון דער וווינונג איז געווען אַ טייל פון איר לעבן... און אויך די קינדער באַטראַכטן דער מאַמען, ווי אַ טייל פונעם הויז, צוזאַמען מיט אַנדערע שטיקער מעבל.

עס ענדערט זיך די אַטמאָספּער מיטן מאַמענט, ווען דער טאַטע קומט צוריק פון זיין רייזע און די קינדער לויפן שנעל אַוועק פון דער מאַמען, לאָזן זי זיצן אַליין, אַנגעשטרענגט, אַ צעקנייטשטע, אַ זינקענדיקע. זי שעפטשעט צו זיך אַליין: „אַ שמו־ציקער, צעבראַכענער טעלער, דאָס בין איך“.

דאָס יינגסטע קינד האָט עס אויפגעכאַפט און געפרעגט: — וואָס האַסטו געזאַגט, מאַמע? זי האָט אַ קוק געטאָן אויפן קינד — דער אימאַזש פון טאַטן — און איבערגעחזרט אירע ווערטער. אַלע קינדער האָבן זיך צעלאַכט: „מאַמע, דו ביסט נאַריש“, האָט אַיוע געזאַגט.

עס איז אַ שטאַרקע סצענקע מיט עקספרעסיע, ווי ווייט די קינד־דער באַגרייפן נישט די אַגאַניע פון דער מאַמען, הגם זיי זענען געווען אַפטע צושויער פון דעם „בירגער־קריג“ אין שטוב צווישן די עלטערן, וועלכע האָבן זיך „אַרומגעריסן פאַר די קעפּ“ צוליב צרות — דורכ־געלאָזטע שאַנסן, פינאַנציעלע זאָרגן, שטאַרקע אַרעמקייט, מיט אַ צוגאַב — פאַראַט... .

די אַלע שטורעמס האָבן די קינדער אויפגענומען מיט גלייכ־גילט, איבערלאָזנדיק די אַלע ענינים צו די דערוואַקסענע אין שטוב „וועמענס וועלט איז פאַר זיי בכלל געווען איראַציאָנעל, ווי די וועלט פון אַלימפ פאַר די פאַרצייטישע מענטשן“. עס איז פונקט, ווי דער רוב פאַלקס־מענטשן לאָזן איבער פאַליטישע ענינים צו פאַליטיקער, ווייל דאָס איז זייער ביזנעס צו פאַרנעמען זיך.

איצט איז שוין די העכסטע צייט צו באקענען זיך מיט סעם פאליטי, אזוי ווי ער ווערט כאראקטעריזירט דורך דער מחברין. קודם, זיין יסודותדיקע אומערלעכקייט, אין דעם זין פון נאָרן זיך אליין, זיין פרוי און קינדער.

ער איז איינגטלעך אליין אַ מין הויפט־קינד, וואָס איז ארומגע־רינגלט מיט אַ קאָפעליע קינדער, אייגענע און פרעמדע. ער קען זיך גאָר נישט אַנזעטיקן מיט זיי, ווי ער וואָלט זייערע לעבנס איינגע־שלונגען אין זיך, און פון דעם געוואַקסן. ער זוכט צו דאָמינירן איבער די קינדער זיינע, מיט צוויי מאַסמיטלען: אַרויסצורופן צו זיך אַ מין רחמנות, און דורך דעם שאַנטאָזשירן זיי. די קליינע יינגלעך שאַנטאָ־זשירט ער מיט פאַרשעמען, אויסלאַכן זייער מענלעכקייט; ווידער ביי די יינגעטשקע מיידלעך, שפילט ער אויף די סטרוגעס פון מוטער־אינסטינקט. דער עלטסטער טאָכטער לואיזען, שטעכעלירט ער אָפט, אַז — פרויען האָבן נישט קיין מוחות, און דאָס דערפאַר, מחמת זי גלייבט נישט, אַז אַלץ מוז זיין אזוי ווי ער זאָגט.

די דראַמע אין שטוב גייט די קינדער נישט אָן. זיי לייגן גאָר נישט קיין אַכט אויף דעם קאַמף צווישן טאַטע־מאַמע, — צווישן אַנדערן — ווער עס זאָל האָבן די השפעה אויף די קינדער? די כסדר־דיקע קריגערייען אין שטוב; במשך פון צען יאָר, האָט אין שטוב גערוישט מיט פאַררויכערטע ווערטער. משוגענערווייז האָט איינער געשריגן אויפן אַנדערן מיט הויכע באַנומענע קולות, אַדער אויף אַן אופן, ווי „אַלע שלאַנגען האָבן געצישעט“ (ז"ז 7—8). די מחברין פאַרבינדט אויך זייער אָפט די אינעווייניקסטע הויז־שטורעם מיט די דונערן און בליצן אין דרויסן.

לואיזע, דאָס עמפינדלעך מיידל, אַבסערווירט דאָס אַלץ. עס פאַר־צייכנט זיך אין איר געמיט און מחשבה, און זי טראַכט אָפט וועגן דאָס רואינירט לעבן פון אירע עלטערן, וועגן איר טאַטנס היפּאָ־קריזעס, וועגן דער אַרעמקייט אין הויז, אַז דאָס אַלץ האָט צוגע־האַלפן נאָך מער צו פאַרסמען די באַצוינגען צווישן איר טאַטן און דער שטיפּמאַמען.

סעם פאליטי איז געבוירן געוואָרן און אויסגעוואַקסן אין אַרעמ־קייט. איז דאָס געווען פאַר אים אַ מער נאַטירלעכע דערשיינונג, ווי פאַר העניען. ער האָט זיך דערמיט לייכט אָן עצה געגעבן. פאַר איר איז דאָס אַבער געווען ערגער ווי דער טויט, די ערגסטע דעגראַ־דאַציע פון אַ מענטשנס לעבן, וואָס האָט איר, לסוף, געפירט צו זעלבסטמאָרד.

די פאַרכמורעטע אַטמאָספּער אין שטוב במשך פון די יאָרן — זיי זענען פאַר לואיזען געווען די שווערסטע, די פיינלעכסטע אין

איר לעבן. די שטיפמאמע האט זיך זייער שלעכט צו איר באצויגן. דאך האט זי שטארקער געליטן פון איר טאטן צוליב זיין אַבצעסיע. אז ער דארף זי באַשיצן פון די לייַדנשאַפטן אין דער פּאָזע פון איר רייף ווערן. אַט די באַציונג האַט, ווי אוממיטלבאַר, פאַרבונדן העניען מיט דער שטיפמאַכטער. „זי (לואיזע) האַט אריינגעקוקט אין דער שטיפמאַמעס פנים, שווייגנדיק געפרעגט, נישט געפרוּווט אַוועקנעמען איר בליק, וואָס האַט געזוכט צו פאַרשטיין דער מיט וועלכער זי איז געווען אין אַ בונד פון אומגליק“ (ז' 20).

לואיזעס פיינטשאַפט צום טאטן איז אַ פאַרבייגייענדיקע. עס איז ווי פון אַ בעליחי, וואָס דערשפירט אַ סכנה פאַרן לעבן, אָבער ווי נאָר די געפאַר איז אַריבער, פאַרשווינדט די שנאה. די מחברין האַט איר כאַראַקטעריזירט, ווי אַ שאַרפע אַבסערוואַטאָרין פון לעבן. ווייל זי האַט געזען דאָס מאַן-און-ווייב לעבן פון דער ערגסטער זייט, אויך איר אייגן לעבן ווערט פון דעם אַ טייל, עס פטרט אַוועק דאָס לעבן פון די קינדער, און אירס בתוכם... איר גופא ראַטעוועט אי דער שכל הישר און די דערפאַרונג, וואָס זי האַט געלערנט פון איר שטיפ-מאַמען. אָבער די גאָר יינגע קינדער האָבן געמיינט, אַז אַלע עלטערן פירן זיך אַזוי ווי זייערע. די וועלט פון די דערוואַקסענע האַט אויס-געזען ביי זיי אַ היפּאָקריטישע.

אַן אויסנאַם איז נאָר געווען דער עלטסטער יינגל, ערנעסט. ביי אים איז געלט געווען דער באַראַמעטער צו מעסטן און פאַרשטיין די וועלט פון די דערוואַקסענע מיט זייערע פירונגען. אין נאַראַטיוו איז פאַרוועבט פיל טענות צווישן די ביידע עלטערן וועגן השפעה אויף קינדער, וועלכע איינדרוקן עס באַווינקן זיי שטאַר-קער: פון גאַס, אָדער פון שטוב? סעם פאַליט, אין זיין פאַנאַטישער איינגעגלייבטקייט אין זיך, מיינט, אַז ער קען פורעמען דעם כאַראַק-טער פון אַ קינד, ווי אַ טעפער מיט זיין שטאַף.

אָבער העניע, זייענדיק מער מיט די קינדער, ווי דער מאַן, זעט ווי די קינדער זאָפן אריין אין זיך די איינדרוקן, סענסאַציעס און שפיצלעך פון דרויסן און עס גייט זיי ווייניק אַן פון וועמען זיי קריגן עס. לואיזע ווידער שפירט די טונקלע אַנונג און גלויבן אין איר טאַלאַנט — אַ ירושה פון טאטן — צו ווערן דער אמתער נאַטור-קינסטלער פון דער מענטשלעכער נשמה.

בכלל, דער פּראָצעס פון וואַקסן — פון אַ קינד ביז צו אַ דער-וואַקסענעם — איז געבויט אויף דעם יסוד, אַז די וועלט איז גרייט דורכצולאַזן דעם מענטש, וואָס ווייסט ווהיין ער גייט. טאַקע ביים סוף פונעם בוך הערן מיר לואיזען זאָגן: „איך וועל אַרומגיין די וועלט.“ זי גלויבט, אַז זי וועט דערגרייכן דעם ציל, וואָס זי האַט זיך גע-

שטעלט. אבער דער גלויבן קומט צו לואיזען ערשט אין דער דריטער פאזע פון איר אנטוויקלונג, ווען זי גייט שוין ארויס געשטארקט פון די אלע שווערע דורכגעמאכטע נסיונות אין איר יונג לעבן, און זי געפינט אן ארט אין דער וועלט צו בליען און זיך אנטוויקלען. טאקע אונטער די פליגל פון דער שטיפמאמען געלונגט לואיזען זיך אויסצוקעמפן א וועג אין לעבן, טיילווייז א דאנק איינגשאפטן — גענעטישע — געירשנט פון אירע עלטערן; און טיילווייז א דאנק די איינגשאפטן, וואס זי האט דערווארבן פון איר ארומיקער סביבה. דאס איז שוין אבער דער עפילאג פון דער געשיכטע און מיר האלטן נאך דערווייל ביים סאמע אנהייב און מיר האבן נאך צו מאכן א ווייטן מהלך ביזן סוף.

לאמיר נאך ביי דער געלעגנהייט דא באמערקן, אז בדרך כלל, איז אין די היינטייטיקע ראמאנען, גלייך אין אנהייב פון דער אקציע פארווערט דער אינערלעכער פסיכאלאגישער אנאליז. אין דעם ווערק גייט עס צו אביסל אנדערש. לואיזעס אנטוויקלונג, איר פארשריט צו א געוויסער זעלבסטשטענדיקייט פון איר מיינונג און געדאנק, הייבט זיך ערשט אן אין דעם פינפטן קאפיטל, בעת איר פאטער איז נאך אין מאלאיע, פון די בריוו וואס ער באקומט פון דער היים, זעט ער ווי עס קרישט זיך זיין אויטאריטעט און מאכט איבער זיין פאמיליע.

לואיזעס ראנגלענישן ארויסצורייסן זיך פון איר פאטערס השפעה און זיין רעזשים הייבט זיך אן אין אירע ערשטע „הייסקול“־ארן, ווען זי מאכט פארגלייכונגען צווישן איר פאמיליע מיט אנדערע. אבער פאר דעם נאך, האט דאס עמפינדלעך מיידל אבסערווירט דעם צוואר מענלעכן פון אירע עלטערן, שפירנדיק פאראכטונג צו די, מיט וועלכע זי איז פארבונדן אין דעם הויז, בהדרגהדיק לערנט זי, ווי אן עקספערט־אבסערוואטאר, וואס זאמלט צונויף זיינע באווייזן דורך אויפגעכאפטע בליקן, רייד און אקציע. זי הייבט אן קלאסיפיצירן די בילדלעך און איבערלעבונגען אינעם הויז, וועלכע באוועגן זיך צווישן טראגעדיע און קלאונישקייט.

עס איז דא א מערקווירדיקע סצענקע, ווי דער פאטער שפראך נירט נאך זיינע קינדער, באזונדערס לואיזען, ווען ער דערוויסט זיך, אז זי איז געווארן אינטיים נאענט מיט א שול־חברטע און זי פאר געטערט איר לערערין (מיס איידע), צו וועלכער זי ווערט שטארק צוגעבונדן. דער טאטע לייענט, בגניבה, דער טאכטערס נאטיצן, אין וועלכע זי שרייבט מיט פאראכטונג וועגן אים.

ווי פריער, זוכט ער נקמה צו נעמען אין איר, פארווארפנדיק כסדר ווי מיאוס זי וואקסט אויס. לואיזע, פארביטערט פון זיינע שטע־

כיקע רייד, בעט זיך ביי אים רחמים, ער זאל איר דערלויבן פארלאזן דאס הויז, דערלויבן צו וווינען מיט דער משפחה פון איר פארשטאָר-בענער מאמען. דער פאָטער וואָרפט עס קאָטעגאַריש אָפּ און באַשול-דיקט זיין ווייב, אַז זי, באַשר, פּלאַגירט צו שאַנטאַזשירן און פאַר-טרייבן לואיזען פון שטוב, וואָס איז נישט אמת.

די משפחה פון לואיזעס פארשטאָרבענער מאמען, הייסט בייקענס. זיי זענען פון יידישן אפשטאם... דער זיידע אירער, ישראל בייקען, האָט קיין מאָל נישט מוחל געווען זיין טאָכטער וואָס זי האָט חתונה געהאַט מיט סעם פּאַליט. די מחברין, ווען זי כאַראַקטעריזירט דעם אַלטן ישראל, באַצייכנט זי אים, ווי אַן „האַרציקער פאַראַכטער“. דער זיידע מיטן אייניקל פאַרמאַגן די בשותפותדיקע שטריכן פון זיין „אין אַפּאַזיציע“. ביים אייניקל איז עס נאַטירלעך פאַרבונדן מיט די צרות און נויטן פון איר לעבן אין דעם הויז פון איר טאָטן, וווּ עס איז אויסגעוואָקסן איר פאַראַכטונג און האָס... ביים זיידן, ווייסן מיר אויך דעם מקור פון זיין פאַרדרוס און קרענקונג. די בייקענס זענען פּרום, אָבער טאַלעראַנט. זיי פּרווון נישט באַאיינפּלוסן, איר צורעדן אַריבערצוגיין צו זייער גלויבן, לואיזע איז שטאַרק באַאיינדרוקט פון זייער טאַלעראַנץ, גוטסקייט, פּשטות און ערלעכקייט.

די גוטע באַציונג פון דער בייקען-משפחה צו איר, איז ווי אַ באַל-זאַם פאַר איר גוף און נשמה. עס איז פאַר לואיזען ווי אַ קוראַרט. און זי קומט צו זיי אויף אירע יערלעכע באַזוכן מיט גרויס חשק. די מחברין באַצייכנט דאָס אָרט ווי „האַרפּערס פּערי“ (אגב פיגורירט דער זעלבער נאָמען אויך אין קריסטינאָ סטידס בוך „פאַר ליבע אַליין“), אַז „דאָרט איז אַ לאַנדשאַפט, ממש אַן אַנטיק, ווי צום ווייטסטן ענד פון הימל. עס איז אַ פּרוכטבאַר לאַנד פון קליין-פאַר-מעריי, מיט אַ דאָך איבערן קאַפּ. די מענטשן גלייבן צו זיין די קינדער פון גאָט. זיי לויבן אים מיט הכנעהדיקע מעשים, מיט דעם דונער פון זייער מיסטישן געזאַנג, און מיט אַנדערע מנהגים“ (160).

ווי אַ שטאַרקער קאַנטראַסט צו דער משפחה, איז איר שטיפּ-מוטערס פּאַמיליע, די קאַליערס, וואָס וווינט אין אַ גרויס הויז, אין מאַנאַקייקיי. די מענער און פּרויען זענען גיריק, פול מיט ליידישאַפּט פון סענסועלער ליבע. די מחברין שילדערט אויספירלעך דאָס הויז מיט די פּיל-צאָליקע טרעפּ און זאַכן אין די קאַרידאָרן, וואָס דער-גייען די יאָרן.

די שטיפּמאַמע נעמט מיט לואיזען צו איר משפחה אויף אַ באַ-

זוך, און זי הערט־אונטער די רייד וועגן מאַרד, גואַלדטאָטן; ווי אַזוי מ'קען זיך נעמען דאָס לעבן אויף פאַרשידענע אופנים, און וועגן פרוסטראַציעס ביי פאַרהייראַטע מענטשן. אַט דער שמועס צווישן העניען מיט איר מאַמען מאַכט דעם איינדרוק, ווי עס וואַלטן גערעדט צוויי מכשפות... לואיזע הערט זיך גאַנץ אויפּמערקזאַם צו וועגן וואָס מען רעדט און איר שטיפּמאַמע העניע, שלינגט כּסדר אַספּירין און פאַרטרינקט זיי מיט טיי.

זי דערציילט איר אַלטער מאַמען פון איר אומגליקלעך לעבן. וואָס פאַר אַ פאַטאַלן פעלער זי האָט געמאַכט, חתונה האַבנדיק מיט סעם פּאַליט. לואיזע פאַרגלייכט איר שטיפּבאַבען, וואָס האָט אַזוי הכּנעהדיק־טראַדיציאָנעל אַקצעפּטירט איר טאַכטערס לעבנס־אופן מיטן איידעם, בעת איר שטיפּמאַמע גופּא, איז שוין בונטאַריש, אַבער הילפּלאָז, מחמת זי נעמט אויף פאַטאַליסטיש די אַלע געשעענישן אין איר פאַרהייראַטן לעבן. זי דריקט די סכּעמע אויס אויף אַזאַ אופן: „איז עס נישט אַ ווערעמדיקער מזל? איז נישט יעדע פאַרפּוילטע זאַך אין לעבן אַ ווערעמדיקער מזל? ווען איך זע, וואָס ס'געשעט מיט די מיידלעך, וואַלט איך מיינע צוויי, געוואַלט בעסער צעטרעטן, אָדער זיי גאַר אַרויסשיקן אין גאַס, און פּטור ווערן...“

מיר פּילן, אַז לואיזע וועט שוין נישט זיין אַזוי הילפּלאָז, ווי איר שטיפּמאַמע און איר שטיפּבאַבע. די דריי דורות רעפּרעזענטירן אויך שוין דריי פאַרשיידענע וועלטן מיט אַ באַזונדערע אינדיווידואַליטעט. לואיזע לערנט פון איר שטיפּבאַבען, ווי אַזוי דאָס טראַדיציאָנעלע לעבן פון דער פּרוי, האָט איר רעדוצירט צו דעם, וואָס זי איז געוואָרן (ביים לייענען עס), איז מיר כּסדר געקומען אויפן געדאַנק פּרצעס דערציילונגען, וועגן דעם מצב פון דער יידישער אַרעמער פּרוי; און כ'האַב געזען די ענלעכע אונטערטעניקייט ביי דער פּרוי, אין יענע צייטן, פון אַזעלכע פאַרשיידענע וועלטן). און לואיזע — די פאַר־קערפּערונג פון דער יונגער בונטאַרישער גענעראַציע — נעמט זיך אונטער צו פירן דעם לאַנגן קאַמף, נישט צו דערלאָזן פאַר זיך אַזאַ שוידערלעך לעבן.

אין די שילדערונגען איז אַריינגעפּלאַכטן אַן עפיזאָד, וואָס דער־מאַנט אין די קוריאָזן פון טשאַרל דיקענס ווערק (דיקענס השּפּעה אויף קריסטיןא סטיד קענטיקט זיך בולט אין געוויסע שטעלען). עס איז אַן עפיזאָד, וואָס קומט פאַר אין קיך צווישן לואיזען און אַ יונגע הויז־באַדינערין, וואָס האָט לואיזען אַנגערופן: ממזר. לואיזע האָט עס דערציילט די עלטערע פּרויען דאַרטן אַן קרענקונג. אַבער דער שטיפּ־מאַמען מיט דער באַבען האָט עס אַזוי אויפּגעבראַכט, אַז זיי האָבן דאָס קליינע מיידל גלייך אַפּגעזאַגט.

דער שמועס אין קיך צווישן די צוויי יינגע מיידלעך איז דורך דער מחברין מייסטערהאפט געצייכנט — פונקט ווי זי האט פיל אַנ-דערע עפיוזאדן קרעפטיק געשילדערט — אמת, עס וואלט גארנישט געשאדט, ווען עס וואלט געווען אַ ביסעלע געקירצט, מחמת געוויסע שטעלן זענען מער ווי אַ קאפעטשקע צעצויגן, כאַטש זיי לייענען זיך גאַנץ געשמאַק.

בכלל האַט די מחברין ליב מאַריך צו זיין אין אירע באַשריי-בונגען, אפילו ווען עס איז נישט געווען נייטיק אזוי פיל אַנגעהויפטע איינצלעהיטן. אָבער דאָס איז איר אופן.

עס וואלט פאַרנומען צופיל פלאַץ זיך אַפצושטעלן און באַטראַכטן סעם פּאָליטס באַזוך אין מאַלאַיע; די געשפרעכען וואָס ער פירט מיט זיין כינעזישן סעקרעטאַר וואָן כאַיע, די בריוו וועלכע ער שרייבט אַ היים, די ענטפערס וואָס ער באַקומט. דאָס אַלץ איז אין תוך אַ באַ-שטאַנד-טייל פונעם אַלגעמיינעם בילד, וואָס די אויטאָרין גיט וועגן די באַציונגען מיט זיין פּאַמיליע, בעת ער איז צוזאַמען מיט זיי אין הויז, אָדער אַליין אין אויסלאַנד.

אין די שמועסן איז אויך דאָ סעם פּאָליטס קאַנצעפּציע פון אַן „אידעאָלער וועלט“, וואָס דערמאַנט אונדז אין דער היטלעריסטישער פּילאָזאָפּיע פון העכערע און נידעריקע ראַסן... " מיין סיסטעם, זאָגט סעם, איז אַ צושטאַנד, ווען די וועלט וועט ווערן אויסגעפּיעלעט פון אַלע דעגענעראַטן און שוואַכע... מענטשן וועלן פון זייער אייגענעם ווילן בעטן, מ'זאָל זיי לאָזן שטאַרבן אַ שמערצלאָזן טויט... "

דאַרפן מיר דאָ דערמאַנען, אַז דאָס ווערק איז געשריבן געוואָרן ביים סוף פון די 1930-ער יאָרן, ווען היטלער האַט שוין פּראַקטי-צירט זיין „אידעאָלע געזעלשאַפט" אין די קאַנצענטראַציע-לאַגערן פון דייטשלאַנד. קריסטינאָ סטיד האַט געזען די טיפן פון דער אינטע-ליגענץ, וואָס האָבן זיך אַנגעשטעקט מיט די ראַסיסטישע טעאָריעס, אויך אין איר בוך „דער קליינער האַטעל", זאָגט איינער פון אירע פּערסאָנאַזשן זיך אַרויס וועגן די רדיפות אויף יידן, אַז דאָס איז גאַר אין הסכּם מיט דאַרווינס טעאָריע...

ער דריקט זיך אזוי אויס וועגן דער יידן-אויסראַטונג: "... פיל פון די יידן זענען לכתחילה אפילו אַנגענעם, זיי האָבן פיינע מאַניערן, זעען אויס צו זיין זייער לעבעדיק, און זיי געפּעלן דיר, אָבער, גיט ער באַלד צו: דאָס גייט גלייך אַוועק, מחמת זיי האָבן אַזעלכע אופנים, וואָס מאַכן דיך פּילן, אַז זיי זענען אַנדערש... איך

גיי נישט באַרעכטיקן היטלערן, אָבער ער האָט געזען די סכנה באַ-
צייטנס, אָנגעוויזן אויף איר, ווען ווייניק מענטשן האָבן דאָן געלייגט
אַכט אויף אים... כאָטש איך קען נישט מסכים זיין, גיט ער פרום
צו, מיט דער אויסראַטונג פון פעלקער, דאָך וועט מען זאָגן, אַז ער איז
געווען, ווי אַ כירורג וואָס שניידט אויס גאַנגרענעס. מענטשן האָבן
עס געזען און נישט געוואָלט אָנערקענען. דאָרוויי האָט עס יאָ איינ-
געזען, און ער האָט געשטאַמט פון אַ פיינער פאַמיליע."

איך האָב בכיוון אַרויסגעבראַכט די גרעסערע ציטאַטע, מחמת
מיר, יידן, פאַרגעסן שוין אויך, ווי עס האָט אויסגעזען די אינטע-
לעקטועלע וועלט פאַרן היטלער-חורבן ("היטלערס פּילאָזאָפּן"). אמת,
נאָר אַ טייל פון די אינטעלעקטואַלן זענען פאַרסמט געוואָרן פון די
נאַצישע ראַסן-טעאָריעס, וואָס האָבן דערפירט צו דעם אַלעם וואָס
איז געשען, אָבער מען דאַרף עס נישט אונטערשאַצן!...

מיר ווייסן, אַז קריסטנאַ סטיד האָט אין איר שאַפן אַרויסגעוויזן
אַ גוטע באַציונג צו אירע יידישע כאַראַקטערן. זי האָט אין דעם
גרויסן ווערק, וועלכן מיר אַנאַליזירן דאָ, געגעבן עקפרעסיע די פּאָזי-
טיווע יידישע טיפּן, געצייכנט זיי מיט וואַרעמע שטריכן, סימפּאַטיש
פאַרן לייענער.

איר ליטעראַרישע מאַסקע, לואיזע, רעאַגירט מיט ירגזון אויפן
טאַטנס ראַסיסטישע רייד, אין וועלכע זי האָט געזען דראָנג און סכנה-
אַלאַרם. פאַר סעם פּאָליט זענען ווייב און טאַכטער אויך אַריין אין
דער קאַטעגאָריע דעגענעראַטן... זיין טעאָריע האָט פּראָפּאַגירט
אַ מאַן-שאַוויניזם: פּרויען האָבן נאָר די פונקציע צו זאָרגן פאַר דעם
פאַרלאַנג פון מאַן און פאַר זיינע נויטן, זיין נאָר מאַמעס און פּלעגע-
רינס... טאַטאַליסטישע אידייען קלינגען אָפּ אויך אין אַנדערע שטעלן
פון סעם פּאָליטס רייד, און איך גלויב, אַז די מחברין האָט דוויך
אים געזוכט צו אילוסטרירן, ווי אַזוי אַ פּסעוודאָ-וויסנשאַפטלעכע קאַנ-
צעפּציע פון אַן אידעאָלער וועלט, באַגלייט מיט אַן אוטאָפּישער
כלומרשטער אוניווערסאַלער גליקזעליקייט, האָט פאַרכאַפט אַזוי פיל
מוחות דורך דער נאַצי-פּראָפּאַגאַנדע פאַר דער צווייטער וועלט-
מלחמה, און מיר קענען זיך קלאַר פאַרשטעלן, וואָס וואָלט געשען,
ווען דייטשלאַנד וואָלט די ערשטע דערפונדן די אַטאָם-באַמבע...

אומקערנדיק זיך צום ווערק, וואָס איז געשריבן געוואָרן פאַר
דער דערפּינדונג פון אוישוויץ, מיידאַנעק און טרעבלינקע...
הערן מיר שוין סעם פּאָליטס פּרעדיקן פאַר די קינדער בעתן עסן
("דער פּילאָזאָפּ ביים פּרישטיק") וועגן אומברענגען די נישט-צוגע-
פּאַסטע, די אומהיילבאַרע, און אַז מערדעריי קען זיין שייך: "ווען איך
וואָלט געווען אַן אויטאָקראַט פון די פעלקער, באַטאַנט ער, און

כ'וואָלט געהאַט אַן אויבערמאַכט איבער אַלע לעבנס, און דאָס לעבן פון דער וועלט וואָלט געווען אין מיינע הענט, וואָלט איך אַראַנזשירט אומצוברענגען ניין צענטל פון דער מענטשהייט, צו מאַכן פּלאַץ פאַר די געזונטע און צוגעפאַסטע, איך וואָלט דאָס געמאַכט דורך גאַז-אַטאָ-קעס און קאַנצענטראַציע-לאַגערן... זיי וואָלטן געשטאַרבן אַן דעם מינדסטן ווייטיק".

וואָס פאַראַ טיפע זעערין קריסטינאָ סטיד איז געווען, פאַרויס-זעענדיק מיט אַזאַ קלאַרקייט, צו וואָס דער טאַטאַליסטישער היטלער-סיסטעם וועט דערפירן.

„דער מאַן וואָס האָט ליב געהאַט קינדער“, איז אַ ווערק פון פיל אַספּעקטן פון לעבן. עס פאַרשפיגלט די גענעטישע סיבות פון מענטש-לעבן איך, די איינפלוסן פון דער סביבה און די אינדיווידועלע אַפ-רופן און ווידערשטאַנדן צו די אַלע איינפלוסן. בכדי צו ווייזן, וואָס פאַר אַ צושטייער פאַרישונג גיט דעם מענטש, האָט די אויטאָריין געגעבן אַ לעבעדיקע סצענע פון דעם שבט פּאַליט, וועלכער מאַכט אַן אויפ-נאַמע, מקבל-פנים זיין סעמען, צו זיין צוריקקומען פון מאַלאַיע. די מנוחה וואָס האָט געהערשט אין שטוב בעת ער איז געווען אין אויס-לאַנד, ווערט באַלד צעשטערט מיט זיין צוריקקומען...

עס איז אַ שילדערונג פון אַ גרויסער „פאַרטיע“, וואָס די משפּחה אַרדנט איין לכבוד אים. דאָס גיט אַ מעגלעכקייט צו באַקענען זיך מיט יעדן באַזונדער פון זיין משפּחה. צו ערשט קומט אַריין זיין שוועסטער — זי איז טיפּיש פאַר דער פּאַליט-דינאַסטיע, פון וועל-כער סעם איז דער „צאַר“! ער, דער הויפט-העלד, איז כולו פאַר-נומען מיט זיך. זיין דאַמינירנדיקע זעלבסט-זיכערקייט, זיין עגאָ-צענטריזם; זיין אופן פון פרעדיקן פאַר ווייב און קינדער זיינע קרעדאַס, באַטראַכטנדיק זיך ווי אַ פּערזאָניפּיצירטער, פּערפעקטער אויסדרוק פון עוואָלוציע-פּרינציפּ און דאָס באַגלייט דאָך זיין הויך אַנטוויקלטן פאַראַזיטיזם.

עס קומט אַריין סעמס טאַטע, דער גרויסער האַכשטאַפּלער טשאַרלי, וועמענס ענלעכקייט צום זון, איז פונקט אַזוי, ווי די ענלעכ-קייט פון העניען צו איר מאַמען. דער טומל ווערט וואָס אַמאָל גרעסער מיטן אַנקום פון די אַלע פעטערס און מומעס פון דעם פּאַליט-שבט. אין דער סצענע איז אַריינגעפלאַכטן אַ שלאַנגען-טאַנץ דורך דעם אַלטן טשאַרלי, אַ טאַנץ, וואָס טראַגט אַ ביזאַריש-סימבאָלישן כאַראַקטער. בכלל איז דאָ אַן אַסאַציאַציע צווישן סעמען מיט שלאַנג-

גען, עפעס אזא אינטימקייט צווישן זיי (דאס נוצט טאקע אויס לואיזע אין דער פיעסע, וואס זי שרייבט וועגן איר טאטן).

די „פארטיע“ ענדיקט זיך מיט אַ שטורמישער קריגעריי צווישן מאן און ווייב אין די אויגן פון גאַנצן פּאַליט־שבט. העניע שוואַנגערט מיטן זיבעטן קינד און די קינדער פאַרשטייען נישט, ווען זיי זעען איר „וואַקסן גרויס“, און אזוי אויך בעת די געבורט־ווייען, ווען זיי שרייט אויס, און ווערט שטיל... אין מיטן דער „פארטיע“ קומט אַן אַ טעלע־גראַם, אַז ס'איז געשטאַרבן העניעס פּאַטער, דייוויד קאַליערס.

סעם באַהאַלט אויס די ידיעה פון העניען ביז נאָכן געבורט פון קינד. אויף אים אליין מאַכט עס נישט קיין איינדרוק — מיר זעען עס פון זיין געהויבענער שטימונג און גרויסקייט־מאַניע, וואָס דער־גיט צום הויכפונקט בעת דעם אימאַזש פון שלאַנגען־טאַנץ, ווען די שמחה איז אין לשער!

עס פלעכט זיך צונויף דער ווייבס יסורים. איר פּאַטערס טויט, לואיזעס יוגנטלעכע אַגאַניע, מיט דעם ווילדן שלאַנגען־טאַנץ. אַבער דורך סעמס געפילן און באַוווּסטזיין גייט גאַר נישט אַדורך די פייך פון אַ צווייטן פּערזאָן, זיין פרויס, אַדער שווערס, אין וועמענס הויז ער וויינט און האַפט צו ירשהנען. ערשט ווען ער דערווייט זיך, אַז דער אַלטער דייוויד קאַליער, האַט אים דאָס הויז נישט איבערגעלאָזט און ער מוז עס פאַרלאָזן תיכף... צו דעם — דאָס אַפּאָגן אים פון זיין פּאַסטן אין דער פּישעריי־דעפּאַרטמענט, באַגלייט מיט סקאַנדאַלן און צרות אין אַפּיס... פאַרלירט ער דעם באַדן אונטער די פּיס.

דער פולער צוזאַמענברוך זיינער מיט דער אַרומיקער וועלט פאַר־בינדט זיך מיט די פאַרשטאַרקטע קריגערייען אין שטוב, אין וועלכע עס ווערט וואָס אַמאַל מער אויך אַריינגעצויגן לואיזע.

ביי דער יינגער מיידל וואַקסן אויס גלייכצייטיק אי די נקמה־געפילן קעגן פּאַטער, אי די ענערגיע זיך אַרויסצורייסן פון דער פּאַמיליע־קלעם און ווערן פולשטענדיק אַ פרייער מענטש. אין דעם מאַמענט קומט דער אויפלייז פון דעם קנויל, וועלכער איז אין תוך שוין דאָ גלייך אין אַנהייב בוך.

לואיזע האַט זיך דאָן שוין באַקענט מיט איר שטיפּמאַמעס שופֿ־לאַד, אין וועלכן עס געפינען זיך פאַרשידענע סם־מעדיצינען. אַ חוץ דעם, רעדט סעם דאָך כסדר וועגן אַ באַרעכטיקטער מערדעריי, ווי אַ מין אויסרייסן ווילדגראַז. דאָס איז גורם ס'זאָל זיך שאַפן אין לואיזעס צעפלאַנטערטן קאַפּ דער געדאַנק אומצוברענגען ביידע עלטערן און דורך דעם זיך באַפרייען... אגב, פּסיכיש צו הרגענען ווערט זי צוגע־גרייט דורך אַ שכנה, וואָס מאַניפּולירט אויס, לואיזע זאָל דערהרגענען אַ קאַץ, וועלכע דערגייט איר די יאַרן.

אין לואיזעס אונטערבאווסטזיין האָט געטליעט אַ געדאַנק, אַז פאַר איר טאַטן און פאַר דער שטיפּמאַמען בלייבט נישט איבער קיין אַנדער אויסוועג, ווי פאַרענדיקן דאָס לעבן, און זי טוט אַריין דערייַ בער סם אין די גלעזער טיי פון אירע עלטערן, אָבער איר טאַטע מיידט אויס דעם טייט צוליב אַ קאַפּריז, גראַד דעם פּרימאַרגן צו וועלן טרינקען טיי פון אַן אַנדער גלאָז ...

נאָך דעם טראַגישן אַקט קומט פאַר די באַפּרייאונג פון לואיזען, די מאַסקע פון דער מחברין, וואָס האָט זיך אַנטוויקלט צו דער גרויַ סער פּראָזע-קינסטלעריי, קריסטינאָ סטיד ...

אָבער דער ראַמאַן, מיט זיין אויסערגעוויינלעכן „פּיקשן“ קאַמפּלעקס, איז אַ טראַגישער סך־הכל פון אַ נישט־צוגעפּאַסטן שידוך. עס וואָלט אָבער נישט געווען ריכטיק צו באַטראַכטן דאָס ווערק ווי אַ פּראָנט־אַטאַקע אויף דער פּאַמיליע־אינסטיטוציע בכלל, וואָס גע־פּינט זיך היינט צו טאָג אונטער אַ פייער אויף דער ערשטער פּראָנט־ליניע. די אומגליקלעכע פּאַרבינדונג פון העניען מיט סעם פּאַליט געהערט צו אַ באַזונדערע קאַטעגאָריע. אַזוי אויך די קאַמפּלעקס־כאַ־ראַקטערן און אויך די גאַנצע סטרוקטור פון דעם ראַמאַן מיט די באַציונגען צווישן די עלטערן און קינדער. לואיזע אליין פּילט, אַז זייער פּאַמיליע איז נישט קיין באַראַמעטער פאַר אַנדערע. זי זאָגט: „כ׳ווייס, אַז עס זענען פּאַראַן מענטשן נישט ענלעך צו אונדו. זיי זענען בעסער פאַר אונדו און נישט צעמישט אין קאַפּ ווי מיר“, און צו דעם האָט זי גלייך צוגעגעבן: „איך ווייס נאָך עפעס. אויב עס איז דאָ היינט כאַאָס וועט ער נישט זיין אייביק, פון דעם כאַאָס וועט געבוירן ווערן אַ טאַנצנדיקער שטערן! — נישטע האָט עס געזאָגט.“ סעם הערנדיק דער טאַכטערס רייז, האָט צו איר אַ זאָג געטאָן: „מיינסטו באַמת, אַז פון צעמישטייט וועט אַרויסקומען אַרדענונג? — ניין, האָט לואיזע אויסגעשריגן, ניין, ניין, פאַרשטייסט גאַרנישט. מענטשן ווי מיר פאַרשטייען נישט. איך קען מענטשן אין שול, מיט בעסערע קעפּ, בעסער פאַר אונדו.“ זי האָט זיך אָפּגעשטעלט אין מיטן זאַץ. די קלע־נערע קינדער, וואָס האָבן זיך צוגעהערט צום שמועס, האָבן מיט די אויגן איר נאַכגעפּאַלגט, געוואָלט באַנעמען, וואָס זי האָט אויסגעפּונען. פאַר זייערע יונגע מוחות איז עס געווען פּאַרנעפּלט. זיי האָבן עס נישט געקענט תּופּס זיין.

די אויטאָריי האָט אין דעם ווערק פּאַרן ליינער אַוועקגעשטעלט אַ סך פּראָגן וועגן לואיזען, העניען און סעמען, וואָס בלייבן נישט פאַר־ענטפּערט. סעם קען נישט מוחל זיין די סקעפּטיק פון זיין טאַכטער. ער טראַגט זיך אַרום מיט אַ משונהדיקן משיחישן גלויבן צו קענען

שאפן א גן-עדן אויף דער ערד, וואס זאל זיין „גאטס-פוס-בענקלע“. ער גלויבט אין זיינע קינדער: „וואס קען נאך זיין מער צוזאגנדיק, ווי א ווונדערלעך קינד? ניוטאן, איינשטיין זענען דאך אויך געווען אמאל קינדער“. ווידער העניע געהערט צו דעם סארט פרויען, וואס סימפאטיזירן מיט אלע פרויען קעגן אלע מענער. זי זעט, אז ביי איר מאן איז דאס גאנצע לעבן געווען שפיל, אזוי אויך זיינע געשעפטן... „וואס פאר א זאכן אין דער וועלט ער דארף אלץ האבן צו אמוזירן זיך“.

אין דעם ווערק „דער מאן וואס האט ליב געהאט קינדער“, האט קריסטינא סטיד געשאפן א וועלט מיט אן אייגנארטיקער רעאליטעט. עס איז געשטיצט אויף אויטאביאגראפישע עפיוזאדן, בילדער און סצענקעס, וואס די אויטאריין האט געדענקט פון אירע קינדער-יארן. זי האט זיי יארן-לאנג געטרעגן אין איר געמיט און זכרון, ווי מען געדענקט פון שטוב דאס „הענגען אן אלט פריינדלעך בילד אויפן וואנט דורך דורות“. עס קענטיקט זיך ביי איר דאס געדענקען פרטים, ווי אזוי קינדער רעאגירן אויף דערשיינונגען און געשפרעכען פון דער-וואקסענע. זי קען רייד-אופנים פון פארשיידענע פאמיליעס, און די אונטערשיידן פון קינדער-רייד ביו פון דערוואקסענע, גאר באזונדערס, איז איר אייגן דער אופן, ווי אזוי מיטגלידער פון א פאמיליע, וואס זענען צוגעוויינט איינער צום אנדערן פארשטייען זיך אויפן ווונק, אויף אן אנדייט פון א ספעציפישער פאמיליע-פראזע, וואס זאגט שוין אלץ פאר זיי. אין דעם בוך רעדט אנדערש דער טאטע צו א קינד, און אנדערש די מאמע, און גאר אנדערש רעדן די קינדער צווישן זיך.

איינע פון די וויכטיקסטע פאקטן אין דעם ווערק וועגן קינדער און דערוואקסענע, באשטייט אין איר אויפווייזן, אז די גרויסע האבן שוין פארגעסן, וואס מיינט זיין א קינד, און אז קינדער האבן דאך נאך נישט געהאט די מעגלעכקייט צו וויסן ווידער, וואס מיינט זיין א דערוואקסענער. די מערקווירדיקסטע טעקסטור פון די פארשיידענע רייד-סטיילן, וועלכע שאפן אן אטמאספער פאר דער אקציע פון א גערעדטן און נישט-דערעדטן פאמיליע-לעבן — דאס איז איר באזונדער טאלאנט.

אודאי גייט כסדר רעאליזם געפארט מיט שעפערישער פאנטאזיע סיי וועגן דער קינדער-וועלט, אי וועגן די דערוואקסענע. די אויטאריין ווייזט, ווי אזוי קינדער דערשפירן וואר דורך זייער תמימותדיקער

סענסיטיווקייט, זיי דערשמעקן שוין, ווען דערוואקסענע זענען נישט אויפריכטיק, האָבן אויסבאַהאַלטן פאַר זיי דעם אמת, און טאַקע אויך אָפּגענאַרט זיי.

אַ חוץ טיפּן וויסן פון פּסיכאָלאָגיע ביי קינדער און ביי דער-וואַקסענע, ווייזט די אויטאָריז אַרויס גרויס טאַלאַנט ביים קאַנסטרו-אירן איר גאַנצן בנין, ווירקלעך—אַ גיגאַנטישן ממש—פון מענטשלעכער עקזיסטענץ. די גאַנצע סטרוקטור פון דעם ליטעראַרישן בנין אין זיין אויבערפלאַך — און נאָך מער און נאָך שווערער — אונטערן אוי-בערפלאַך, איר אופן פון שילדערן געשעענישן, איר נאַראַטיווער סטיל, די ריטמישע ספּאַנטאַנישקייט און אוממיטלבאַרקייט, וואָס מאַכט אַ גע-שפרעך, אַ דיאַלאָג, אַ מאַנאַלאָג, אַדער די סצענקעס, אין זייער גאַנצער סטרוקטור און טעקסטור — אַנדערש ווי ביי פיל שרייבער.

אודאי באַנוצט זי פאַרשידענע קוק-ווינקלען אין דעם נאַראַטיוו. מיר זעען עס, למשל, ווען העניע דערציילט די קינדער, וואָס איז געשען בעת זי איז געגאַנגען איינקויפן אין קראָם און האָט באַ-מערקט אויפן וועג זאַכן. כאַטש די קינדער זענען דאָך מיטגעווען דאָן מיט איר און אַלץ בייגעוויינט, דאָך זעען אויס די געשעענישן אַנדערש אין זייערע אויגן, און אַנדערש ביי איר.

אין איר קאַנסטרוקציע קענטיקן בכלל זיך צוויי פאַרשיידענע פּראָצעסן: אַ סעריע פון געוויסע ענלעכע פּאַסירונגען, באַקומען מער אינטענסיטיווקייט און באַדייטונג אין זייער גאַנג, ביז עס דערגרייכט צו דער לעצטער פּאַסירונג, וואָס סומירט אין זיך אַלע פּריערדיקע; און אַ צווייטער אופן, ווען די סעריע קוואַנטיטאַטיווע ענדערונגען דער-פירן צו קוואַליטאַטיווע שינוים — צו אַ פולשטענדיקער טראַנספּאָר-מאַציע דורך די, אַדער אַנדערע האַנדלונגען, וואָס האָבן גורם געווען די ענדערונגען.

לאַמיר נאָך אַמאָל דערמאָנען דעם אויטאָביאָגראַפישן רוי-מאַ-טעריאַל: איר פּאָטער דייוויד סטיד, דער נאַטוראַליסט, האָט געטאָן אַ גרויסע פּיאָנערישע אַרבעט אויפן געביט פון קאַנסערוואַציע און פון קרייצן פאַרשיידענע מינים גרינסן. (פּאָליטיש איז ער געווען אַ פּאַביאַניסט). זיינע פאַרשונגען אין די 1920-ער און 1930-ער יאָרן האָבן צו יענער צייט, מסתמא, אַרויסגערופן ווייניק אינטערעס. אגב דעם טערמין „עקאָלאָגיע“ וואָס די מחברין באַנוצט, איז נאָך אין יענע יאָרן נישט געווען אין קורס. ווידער קריסטינאָ גופא, האָט זיך (ווי איר ליטעראַרישע מאַסקע לואיזע) אַנטוויקלט צו דער גרויסער פּראָזע-קינסטלערין — אַ טיפע אַבסערוואַטאָרין, וועלכע האָט זיך צוגעקוקט, מיט איר שאַרפן אויג, צום לעבן פון קינדער און דער-

וואקסענע. זי האט דאס אַבסערווירטע לעבן באַהויכט מיט איר אימאָ-
זשינירטער וויזיע און געוואָרן די מחברין פון אַ ריי גרויסע ווערק,
וואָס האָבן איר פאַרשאַפט אַן אינטערנאַציאָנאַלע הויכע רעפּוטאַציע.
(ווי געוויינטלעך: אין דער וועלט האַלט מען פון איר מער ווי אין
איר געבוירן־לאַנד...).

ווען מען לייענט אירע בעסערע ווערק, זעט מען ווי פון ווער-
טער וואַקסן אויס ביימער, פייגל, מענטשן. דורך אירע ריטמישע
זאַצן זעסטו אַ וועלט, וואָס זי האַט געשאַפן פון פאַנטאַזיע און רעאַליזם.
עס איז איר וועלט און אויך דיינע. מען קען אַזאַ ווערק, ווי דער
„דער מאַן וואָס האַט ליב געהאַט קינדער“ באַצייכענען, ווי אַן עקאַ-
לאַגישער ראַמאַן (לויט אונדזער היינטיקער באַנצטער טערמינאָלאָגיע),
מחמת עס איז אַ דראַמע פון אַ בעל־חי, וועלכער ראַנגלט זיך פאַר
זיין קיום, לעבנדיק אין אַ סביבה, וואָס איז צו קליין און אַרעם
פאַר אים.

דאָס גרויסע ווערק, וואָס מיר האָבן אַנאַליזירט, האַט פיל
מעלות. — איז אַבער אויך נישט פריי פון געוויסע פעלערן (איז דען
בכלל פאַראַן אַזאַ ווערק, וואָס איז כולו פערפעקציע?). עס קענטיקן
זיך פאַרן קריטישן אויג גרעסערע און קלענערע פעלערן אויף וועלכע
מען דאַרף זיך אַפּשטעלן. ווי געזאַגט איז עס קוואַליטאַטיוו און קוואַנט-
טיטאַטיוו אַ גרויס ווערק, אַבער עס האַט געקענט געקורצט ווערן
אַן שום שאַדן. אייניקע שילדערונגען האָבן בכלל געקענט בלייבן
מחוק, און נישט אריינגענומען ווערן אין סוזשעט, לכל הפחות האָבן
זיי געדאַרפט אַ סך געקירצט ווערן. אַ ביסל מער צימצום וואַלט
צוגעגעבן אַ סך געזונט דעם ווערק.

נעמען מיר, לדוגמא, די גרויסע „פאַרטיע“ פאַר סעמען (נאָך זיין
צוריקקומען פון מאַלאַיאַ). איז דאָרט פאַראַן אַזוי פיל איבעריקע טי-
ראַדעס און פּרעדיקעריי אין דער סצענקע, וואָס באַשווערן דעם לייע-
נער ביז ער זאַל מיד ווערן... אַזוי אויך ווען זי שילדערט העניעס
משפּחה. אַזוי פיל באַשרייבונגען פון צופעליקע זאַכן, וואָס מאַכן דעם
אינדרוק, אַז זיי האָבן זיך אַדורכגעגליטשט אומבאַמערקט פון
מחברס פען.

צענזור אַליין פאַר אַ מחבר איז איינע פון די וויכטיקסטע זאַכן.
טאַקע צו וויסן ווען זיך אַפּצושטעלן, וואָס אַרויסצולאָזן. עס מערקט
זיך אויך, אַז רוי־רעאַליטעט, האַט זיך אַריינגעגליטשט אייליק, מען
דאַרף ביים שאַפן תמיד געדענקען, אַז אַקטועלע פּראַצעסן דאַרפן
דורכגיין אַ בעלעטריסטישע טראַנספּאַרמאַציע.

איך בין אַבער פולשטענדיק מסכים מיט דער מיינונג פון ראַסקין,

אז עס איז שווער צו האָבן הונדערט פראָצענט קוואַליטעט אין אַ קונסט-ווערק. אין די וועלט-באַרימטסטע ווערק פעלן נישט קיין לעכער, ווער רעדט שוין פון פּגימות! באַזונדערס געפינט מען זיי אין ראַמאַנען.

אַבער נאָך דער הנחה, וויל איך מיט אַנערקענונג צוגעבן אויך די מעלות טובות. מען קען זייער לייכט זיין אַ שטרענגער קריטיקער און רייסן פון אַ ווערק לעבעדיקע שטיקער, עס זאָל גיין ממש בלוט. אַבער ווער עס טוט דאָס אָן איינזעעניש, אָן פאַרשטענדעניש פאַר פעלערן (אויך ביי גרויסע קינסטלער), דער טוט מער ווי אַ גרויסע עוולה לגבי דעם מחבר.

קריסטינאָ סמיד האָט איבערגעגאַסן פון איר אויסטראַלישן זכרון-קוואַל אַ לעבעדיקן שטראַם, וועלכן זי האָט פאַרקערעוועט אין דער ריכטונג פון אַן אַמעריקאַנער רעאַליטעט. זי האָט עס גוט אַקלי-מאַטזירט אין דער סטרוקטור און אַטמאָספּער. ווי אַ ראַמאַניסט און נאַטוראַליסט. זעט אויס, אַז קריסטינאָ סמיד איז, פונקט ווי איר פאַ-טער, פאַרויסגעלאָפן איר צייט. איר רייכע פראָזע האָט אין די יאָרן ווען זי האָט געשאַפן דאָס ווערק אויסגעזען, ווי אַן עקזאָטיש געוויקס אויפן פּאָן פון דעם סאַציאַל-רעאַליזם אין דער ליטעראַטור, וואָס איז געווען דאָן אין דער מאָדע. ערשט מיט יאָרן שפעטער האָט מען זיך געכאַפט אויף דער שיינקייט, טיפקייט און אַרכיטעקטור פונעם ווערק.

ביי די אויסלענדישע קריטיקער, האָט זי געקראָגן אַ סך לויב-ווערטער און סופערלאַטיוון פון אַ גאַר הויכער מדרגה (מען האָט אירע שאַפונגען פאַרגליכן צו היינעס „פלאָרענטינער נעכט“, צו אַנ-דערסענס „וואָס די לבנה האָט געזען“, אָדער גאַר צו „דעקאַמעראַן“).

זאָכלעך גערעדט, זעט מען אין אירע שאַפונגען: טראַגעדיעס און קאָמעדיעס, אידעאַליזם און ציניזם, פאַנטאַזיעס, וואָס דערגייען צו גוזמאות און סאַפיסטיצירטע געשיכטעס מיט אַ הומאַריסטישן און סאַטירישן עלעמענט (אונטער דעם אויבערפלאַך).

איר אויג פאַרן פּרט, פאַרן באַזונדערן זשעסט, פאַר אַן עקס-פרעסיע פון יעדן גליד און באַוועגונג פון קערפּער און דער עיקר: וואָס זי האָט די פשוטסטע זאַכן פון טעגלעכן לעבן, אַרומגענומען מיט אַזאָ לירישער מיסטעריע, דערציילנדיק דעם ליענער וואָס דאָס לעבן מיינט, איידער די געשעענישן גופא האָבן אים געוויזן, און זי בענטשט דאָס לעבן מיט אַזאָ הומאַנישער דעדיקאַציע צו די געטער פון קונסט און ליבשאַפט. מענטש און לאַנדשאַפט ווערן גורלדיק פאַרבונדן (ווען זי שילדערט העינעס זעלבסטמאָרד, טרעפט זיך דער אינערלעכער

שטורעם אין הויז צונויף מיט דעם שטורעם, וואָס גרייט זיך אין הימל.
 ביידע באַגעגענען זיך אין דער לעצטער שפּיל פּון לעבן...).

זינט 1928, לעבט קריסטינאַ סטיד אין אויסלאַנד. איר טעמאַטיק
 און טיפּיזאַציע איז ס'רוב נישט קיין אויסטראַלישע. אָבער אוי-
 סטראַליע איז געבליבן פאַר איר דאָס לאַנד, וואָס דער שרייבער,
 דזשאַן קלירי האָט אזוי באַצייכנט אין זיינס אַ ווערק («אהיימקומען».)
 ער זאָגט: «דאָס וואָס איך האָב ליב אויסטראַליע, אירע הימלען — — —
 עס איז די וועלט איבער דיר, הינטער דיר — — — עס איז די ערד,
 וווּ דיינע צוויי פיס זענען פאַרפלאַנצט...»

קעטערין סוזאנא פריטשהארד

הגם זי איז געבוירן געווארן אין פידזשי, איז זי אין איר שאפן מער אויסטראליש, ווי די געבוירענע אינעם לאַנד. די עלטערן האָבן איר געבראַכט קיין אויסטראַליע אין עלטער פון דריי יאָר. איר פאָטער איז געווען אַ רעדאַקטאָר פון אַ צייטונג אין פידזשי, האָט זי פון אים געירשנט דעם ווילן און טאַלאַנט צום שרייבן, און זי האָט געהאַט גרויס דערפאַלג מיט איר ליטעראַרישן בכור „פּיאַנערן“ (1915).

איר ערשטלינג, האָט געווונען אַ גרויסע פרעמיע, וואָס איז פאַר אַ יונגע שרייבערין געווען אַ גרויסער סטימול אין אַלע הינזיכטן. זי האָט גלייך גענומען ערנסט איר שרייבערישן באַרוף, און ווי יעדער יונגער שרייבער, געמוזט דורכמאַכן אַ לערע-פּעריאָד צו ווערן קאַמ-פּעטענט אין דער קאָנסטרוקציע פון אַ ווערק.

איר שפּעטריש לעבן קען איינגעטיילט ווערן אין דריי פּאַזעס: פון 1914 ביז 1921 — די לער-יאָרן אויפן שרייבערישן געביט. די צווייטע פּאַזע — ביז 1933. אין דעם פּעריאָד האָט זי דערגרייכט אירע הויך-פּונקטן און געשאַפן אירע בעסטע ווערק — ראַמאַנען, דערציילונגען און לידער — און נאָך דעם די דריטע פּאַזע, אין וועלכער עס איז געקומען גיכער צום אויסדרוק איר ליטעראַרישע ירידה — אַן עקליפּס, וואָס האָט שוין אָנגעהאַלטן ביזן סוף.

איר ראַמאַן „פּיאַנערן“ באַהאַנדלט טאַקע די פּיאַנערן פּונעם לאַנד, די צייטן פון די ערשטע פאַרשיקטע אין דער קאָלאָניע. אַז מען לייענט היינט דאָס ווערק, שטעלט זיך אונטער אַ פּראַגע-צייכן, צי זי האָט טאַקע פאַרדיאַ צו קריגן אַן ערשטע פרעמיע פון טויזנט פּונט? עס קענטיקט זיך פאַרן היינטיקן לייענער, אַז זי האָט נאָך דאָן אַליין נישט אויסגעפּונען אירע מעגלעכקייטן, וווּ עס ליגט דאָס יסודותדיקע פון איר שרייבערישן פּאַטענציאַל. עס הענגען נאָך אין דעם ראַמאַן לויזע צייטן, וועלכע די מחברין האָט נישט געוויסט וווּ זיי צו פאַרבינגן. עס קענטיקט זיך אויך זשורנאַליזם, וואָס וועגט איבער דעם בעלעטריסטישן עלעמענט. ווייזט אויס, אַז בשעתו, האָט דער סאַרט ראַמאַן געקענט נאָך געווינען אין אַ קאַנקורס.

אין איר ווערק „די אַרבעטנדיקע אַקסן“, האָט די מחברין באַוווּן זיך אַליין צו געפינען. זי האָט געוווּסט שוין ווי אַזוי צו אַנטוויקלען די כאַראַקטערן, וועלכע ציען זייער יניקה פון אַ באַדן און לאַנד-שאַפט, וואָס איז אַ טייל פון זייער לעבן... דאָס ווערק באַהאַנדלט די גיגאַנטישע וועלדער פון מערבֿ־אויסטראַליע און די מענטשן, וואָס זענען באַשעפטיקט אין און אַרום די וועלדער. עס איז דאָ אַן אינ־טימע פֿאַרבינדונג פון מענטש און באַדן. דאָס בוש־שטעטל איז דער צענטער, און אויך אַזוי דער טאַרטאַק מיט זיינע באַשעפטיקטע מענטשן. די שילדערונגען פון אַ ריי עפּיזאָדן, פון לעבנס־קאַנפּליקטן מיט זייער גורלדיקן אויסגאַנג. מיר זעען די שטאַרקייט פון לעבן, די וויטאַליטעט, וואָס איז גובר אַלע שוועריקייטן. די פּערסאָנאַזשן האָבן דאָ אינדיווידוואַליטעט, כאַטש דער פּסיכאָלאָגישער אַנאַליז פון זייער מהות, ליידט אַ ביסל פון אַ געוויסער אויבערפלעכלעכקייט.

אין איר בוך „קונאַרדו“, קענטיקן זיך שוין געוויסע אַספעקטן פון איר טאַלאַנט, וועלכע האָבן זיך אין די פּריערדיקע ביכער נישט באַמערקט. קונאַרדו איז אַ שבט, וואָס איז נאָך נישט געוואָרן באַרירט פון דער ציוויליזאַציע, במילא, נאָך נישט דעגראַדירט... אין דעם ווערק איז סימבאָליזירט דער גייסט פון דעם פּלאַץ, די גרויזאַמע טראַגעדיע און דער אומפאַרמיידלעכער סוף. די שילדערונג איז גענומען פון לעבן, נאָר וואַרשיינלעך אַביסל צופיל אידעאָליזירט.

אין דער סטרוקטור זענען פאַראַן חסרונות. צו פיל צעצויגנקייט אין דער באַהאַנדלער געשיכטע, וואָס מאַכט מאַנאַטאָן צום לייענען. אין די באַהאַנדלטע כאַראַקטערן פילט זיך אויך אַ מאַנגל פון אַ טיפּ־פּערן פּסיכאָלאָגישן אַנאַליז. עס איז מאַדנע, ווען דער הויפּט־כאַראַקטער, די מוטער פון יוס, פאַלט אין מיטן בוך שוין אַרויס פון דער דער־ציילונג. אמת, דאָס לעבן פון די מענטשן איז טאַקע געווען מאַנאַטאָן, אָבער דאָס באַטייט נישט, אַז אין דער שילדערונג דאַרף דאָס אַרויס־קומען נודע צום לייענען. עס איז טאַקע אַ שווערער נסיון פאַר אַ שרייבער עס בייצוקומען, און דער מחברין איז דאָס נישט געלונגן, פונקט אַזוי ווי נאָך אַנדערע פעלערן אירע, וועלכע זי איז נישט בייגעקומען.

צווישן די מעלות פון דעם ווערק, געהערט דער אַבאָרידזשיני־פּראַבלעם, וועלכן זי פּאַהאַנדלט מיט אַ געוויסער טיפּיקייט, באַזונדערס וועגן די פּרויען, וועלכע ווערן סעקסועל עקספּלאַטירט פון די ווייסע. די מחברין איז געווען פון די, וואָס האָבן מיט באַקנ־ציינער שטאַרק אַנגעוויזן אויף דער חרפהדיקער באַהאַנדלונג פון דער אַבאָרידזשינישער באַפעלקערונג.

אין איר ראָמאַן „העקסבעיס צירק“ — אַ טעמע וואָס קען זיין צוגעפאַסט פאַר יעדן לאַנד, איז דורך דער אויטאָריין פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ ספעציפיש אויסטראַלישער כאַראַקטעריזאַציע. עס איז אַ געשיכטע פון אַ קליינעם פּאַמיליע-צירק, וועלכער וואַנדערט אַרום איבער פאַרשידענע שטעטלעך אין אויסטראַליע, מיר זעען וויפל טריישאַפט, קרבנות און איבערגעגעבנקייט, וואָס די פּאַ-מיליע ברענגט אויפצוהאַלטן דעם צירק.

די אידיי פון אַ צירק איז נישט ניי אין דער ליטעראַטור, דאָך האָט די אויטאָריין באַוווּן אַריינצוגעבן אינדיווידוואַליטעט. סיי אין דער לאַנדשאַפט, סיי אין דער אַטמאָספּער פון צירק-לעבן. דאָס קענ-טיקט זיך בולט אין דעם אופן פון איר באַשרייבונג. די טראַגישע עפיזאָדן און די טראַנספּאַרמאַציע צוליב אַ פּאַרפאַל, זענען גענומען געוואָרן פון אַ רעאַלער וועלט, אַן סענטימענטן און באַפּונגען, און אַן סאַטירע. עס איז אַ פּלוס פאַר דער אויטאָריין צו קענען צוגעבן דעם אויסטראַלישן אַראַמאַט, און דעם צירק-לעבן מאַכן טיפיש פאַרן לאַנד. אַ ליטעראַרישן הויכפונקט האָט קעטערין פריטשהארד דער-גרייכט אין איר טרילאָגיע „די גאַלדפּעלדער“. די טעמע איז וועגן די מערב-אויסטראַלישע גאַלדפּעלדער. זי האָט אין דעם גרויסן ווערק געגעבן בילדער פון די גאַלדגרובנס, פון די שטרייק-מיטינגען און פון די רעדעס, זי באַהאַנדלט דעם פעריאָד פון די 1890-ער יאָרן, פון וועלכע זי האָט געטראָגן אין זיך דויערנדיקע אינדורוקן פון די פשוטע מענטשן, נישט קיין גרויס-שטאַטישע פון מעלבורן און סידנעי, נאָר פון קליינע שטעטלעך, פון פאַרמס, און פון עמד-מענטשן; פרימיטיווע, אַן ספעציפישע קוואַליטעטן, וואָס זאָל זיי אויסטיילן פון המון, מיט עפעס אויסערגעוויינטלעכס.

די מחברין קען באַשרייבן אַ סצענקע, וואָס זאָל האָבן אין זיך לעבן. נאָך בעסער, וואָס זי קען די אַקציע פאַרפלעכטן מיט פּערזענ-לעכקייט, מיט אַ גוטער כאַראַקטעריזאַציע פון די טיפן, בפרט, ווען זי באַשרייבט טראַגישע עפיזאָדן. עס טיילט זיך אויס די שילדערונג פון קונארדיס טויט, פון ארויסברענגען די אַטמאָספּער, וואָס באַ-אינדרוקט דעם לייענער.

זי איז אַן ערנסטע ראַמאַניסטין, דאָך פאַרמאַגן אירע ווערק אַ דינעם שטילן הומאָר, מיט וועלכן זי באַנוצט זיך צו אילוסטרירן איר דערציילונג. טיילמאַל גייט אויך מיט דורך איר שאַפן אַ דינער פּאַעטישער שטראַמל. אַמבעסטן קענטיקט זיך איר טאַלאַנט אין דער קאַנסטרוקציע פון אַ ווערק וואָס זאָגט עדות, אַז אירע יאָרן אויף דער לער זענען נישט געאַנגען לאַיבד. אַבער ווען עס קומט צו סטיל — איז נאָך דאָ זיך אַ סך צו ווינטשן. די דעפעקטן זענען:

קורצקייט פון זאץ און פאראגראף, וואס רייסט ממש איבער דעם שפראך-רייטעם. עס ווארפט זיך אין די אויגן איר טענדענץ צו קלי-שע-זאצן, וואס שלעפן זיך איר נאך פון אירע זשורנאליסטישע יאָרן. בכלל פארפלעכט זיך ביי איר — זשורנאליזם און ליטעראַטור, מיטן אויג אויפן לייענער, אַז באַלד וועט קומען דאָס סאַמע אינטע-רעסאַנטסטע... אָבער דאָס קומט זעלטן אָן, און עס מאַכט אַביסל אומגעוולדיק דעם לייענער, וואָס האָט א סך דערוואַרט... .

עס וואַלט געווען נישט ריכטיק, מען זאל צוליב די מינוסן פאַר-זען די פּליוסן, וואָס וועגן איבער די אַלע אויסגעוועכטע חסרונות. קודם, איר אידיאָמאַטיש לשון מיט דער געהעריקער באַפּאַרבוּנג און פּשטות, וווּ דער רעאַליזם איז פאַרבוּנדן מיטן פּאַעטישן געפּיל. דעריבער האָט גרויס דערפּאַלג געהאַט אַט דאָס גרויסע עפּיש ווערק („גאַלדפּעלדער“), וואָס איז איבערגעזעצט געוואָרן אין פּיל שפּראַכן (פּראַנצויזיש, דייטש, רוסיש, אונגאַריש, דעניש) און די מחברין איז באַטראַכט געוואָרן (דאָן) צווישן די פּירנדיקע פּראָזאַיקערס פון איר דור.

אָבער פאַרן היינטיקן לייענער, הגם ער אָנערקענט איר קאַמ-פּעטענץ אין שאַפּן אַ מאַדערניסטישע אַקציע און קאַנסטרוקציע, און אויך פּיל אַנדערע מעלות טובות פון אירע בעסערע ווערק, עס וואַרפט זיך אין די אויגן פון קריטישן לייענער. איר מאַנגל אין געפּיל פון סעלעקציע, וויסן וואָס צו לאָזן מחוץ.

דאָס איז באַזונדערס חל אויף אירע ווערק, וווּ זי אַנגאַזשירט זיך פּאַליטיש אין די געשעענישן פון איר צייט, און ווייזט בולט איר דידיאַקטישקייט און טענדענציעזקייט. דאָס איז געשען אין איר לעצ-טער פּאַזע פון שאַפּן, וואָס האָט פאַרלוירן דעם לעבעדיקן אַטעם פון וויזיע און פון קענען אויפנעמען דאָס לעבן ווי אַ גאַנצעס און נישט ווי אַ פרומע סטאַליניסטישע קאַמוניסטקע, וואָס האָט אַקצעפּ-טירט אַלץ וואָס איז געשען בימי סטאַלין... .

אין איר דריטער פּאַזע איז טאַקע פאַרגעקומען איר ליטעראַ-רישע ירידה. דער פּאַליטישער כאַראַקטער האָט דאַמינירט און עס איז אַרויסגעקומען פון איר פען פּאַליטישע פּראָפּאַגאַנדע. אין איר בוך „אינטימע פּריינד“ הערן זיך רעטאָריק־רעדעס וועגן אַרבעטער-קאַמף פּונקט, ווי אויף אַ מיטינג.

אָבער געדענקען דאַרף מען די שרייבערין פון אירע בעסערע ווערק, וווּ זי האָט זיך דערהויבן דורך טיפּקייט אין שילדערן בילדער און סצענקעס, און וווּ זי האָט אויך באַוויזן אַרויסצוברענגען כאַראַק-טער־טיפּן פון אויסטראַלישן לעבן, וועלכן זי האָט אַזוי גרונטלעך געקענט. זי האָט ריכטיק זיך אַליין אָפּגעשאַצט ביים זאָגן וועגן זיך :

„...איך קען גוט יעדער פאזע פון אויסטראלישן לעבן. איך האב גוט אַבסערווירט דאָס לעבן פון אונדזער לאַנד און פּאָלק, וועלכן איך באַשרייב מיט ליבשאַפט און אינטימער סימפּאַטיע. איך שעפּ פון די דאָזיקע קוואַלן און שטרעב זיך צו קענען ווי געהעריק אויס־דרוקן... מיין דעפעקט ווי אַ שרייבער, איז וואַרשיינלעך, וואָס כ'וויל צופיל פון דעם באַדן. אַבער איך וויל בעסער זען דאָס אַלץ און דורכפּאָלן, לויט די אוניווערסאַלע סטאַנדאַרטן, ווי זיין ווייניקער, ווי אַן עקספרעסיע פון דעם לאַנד און פּאָלק.“

ביי אַלע אירע פעלערן, האָט זי איר אַרט אין דער געשיכטע פון דער אויסטראַלישער ליטעראַטור, פון דעם פעריאָד, וואָס האָט זיך אָנגעהויבן מיטן ערשטן וועלט־קריג, ווען אויפן ליטעראַרישן האַריזאָנט האָבן זיך באַוויזן יונגע אויפגייענדיקע כוחות — פּאָעטן און ראַמאַניסטן, — וואָס זענען געוואָרן מיילן־צייכנס אין דעם גאַנג פון דער אויסטראַלישער ליטעראַטור.

צווישן די וואָס האָבן נאָכן קריג זיך אומגעקערט קיין אויסטראַליע און באַקומען אַנערקענונג, זענען געווען — צווישן אַנדערע — וואָנס פּאַלמער (וועגן אים שרייבן מיר אויף אַן אַנדער אַרט) און קעטערין סוזאנא פריטשהארד.

ווענס פאלנוער

(צווישן צוויי ליטערארישע וועלטן)

דער אויסטראלישער שרייבער ווענס פאלמער, איז געווען א נאכפאלגער פון צוויי לחלוטין אנדערשדיקע ליטערארישע וועלטן. פון איין זייט האט ער געצויגן יניקה פון דער ליטערארישער טראַדיציע פון די 1890ער יארן, פון דער אַנאָן־פּוּרפּי טראַדיציע. פון דער צווייטער זייט איז ער געווען פאַרבונדן מיט דעם מאַדערניזם פון זיין צייט — פון די 1950ער יארן.

צווישן די צוויי וועלטן איז ווייט נישט געווען קיין האַרמאָניע, און דער קאָנפּליקט צווישן זיי האָט זיך אָפּגעשפּיגלט אין זיינע ווערק. זייער צאַל איז אַ גאַנץ היפשע, מחמת ער איז געווען איינער פון די פּרוכטיקסטע אויסטראַלישע שרייבערס און געשאַפן אין פּיל זשאַנערן: ראַמאַנען, דערציילונגען, פּיעסן, קריטיק און ליטעראַרישע, אַדער היסטאָרישע ביאָגראַפּיעס.

ער איז פון דער נאַטור געווען אַ ראַמאַנטיקער, אַן אידעאָליסט, וואָס איז געקומען שטאַרק צום אויסדרוק אין זיינע ערשטע ווערק. אָבער אין זיין שפּעטערדיקן שאַפן קענטיקט זיך שוין, ס'רוב, זיין צעשיידונג מיט די ראַמאַנטישע אילוזיעס און אויך מיט זיין עמאַ־ציאָנאָליזם.

ער האָט גוט געקענט די גרויסע וועלט דורך זיינע רייזעס, אַ געוויסן פּעריאָד געלעבט אין ענגלאַנד, אָבער דאָמינירט אין זיין שאַפן האָט זיין אייגן לאַנד און פּאָלק. די סצענע האָט ער אָפּגעגעבן דעם פּשוטן פּאָלקס־מענטש און דעם המון־עם. פון זיי האָט ער גענומען זיינע העלדן און דעם זיין וואָס זיי האָבן אַריינגעגעבן אין זייער ראַציאָנעלן לעבן, ווי אין זייערע איראַציאָנעלע האַנדלונגען. דאָס האָט זיך אויך באַ־צויגן לגבי זיינע יונגע פּערסאָנאַזשן, — וועלכע ער האָט זיך באַמײט אַרויסצווײזן פאַרשטענדליש פאַר זייערע אידיען און עמאַציעס, זוכנ־דיק דעם מאַראַלישן אָפּקלאַנג אין דעם קלימאַט פון דער געגעבענער צייט, מיט אירע געראַנגלען און טיפע ריסן.

יאָרן לאַנג איז ווענס פאלמער געשטאַנען, כמעט, בראש פון וואַקסנדיקן ליטעראַרישן צענטער אין אויסטראַליע. ער איז געווען די רעפּרעזענטאַטיווע פיגור און דער עדות פון ליטעראַרישער רייפֿ-קייט. זיין שאַפן האָט געהערט צום צוואַנציקסטן יאָרהונדערט, אין גייסט, אין אַראַנזשירונג, אין זיין סטיל־מאַניר פון אַריגינאַליטעט און בעיקר — אינדיווידואַליטעט.

עס איז כדאי צו דערמאָנען דאָ זיין יחוס־בריוו, שוין דערמיט וואָס ער איז געוואָרן געבוירן אין אַ שטוב מיט ליטעראַרישע טראַג־דיציעס, פון אַן אירלענדישער היים־אַטמאָספּער, איבערגעפלאַנצט אין אויסטראַליע, זיין זיידע איז געווען נאָענט באַפריינדעט מיט אויסטראַלישע שרייבערס פונעם 19טן יאָרהונדערט (ווי ווענטוואַרטה און קענ־דעל) און אַליין מיטגעאַרבעט אין אַ סידנעיער זשורנאַל („פּאַנסט“), פון אים האָט דאָס אייניקל געירשנט דעם סטימול פאַרן ליטעראַרישן שאַפן און אויך דעם דראַנג צו זוכן מזל־ברכה אין דער וועלט.

ער איז אַוועק קיין ענגלאַנד און נאָך עטלעכע יאָר זיין דאַרט, איז ער צוריקגעקומען קיין אויסטראַליע, ווי לאָסאָן האָט שוין דאָן געקיניגט און באַאיינפלוסט מיט זיין שאַפן יונגע שרייבערס. פון לאָסאָנען האָט ווענס פאלמער געלערנט צו געבן זיין לאַנד און זיין נאַטירלעכער סביבה אַ נייע באַדייטונג. סיי די פּערסאָנאַזשן און סיי זייער לאַנדשאַפט האָבן, וויפל נאָר מעגלעך, געדאַרפט זיין געטריי דאָס לעבן, די בכורה אַפּצוגעבן דעם פשוטן מענטש, צו קענען אַן אַספּעקט פון לעבן אַריינפּרעסן אין אַן אינצידענט, און אויפהייבן אַ לעבנס־פּאַסירונג צו דער קראַפט פון אַ סימבאָל.

„די וועלט פון מענטש“ (1915) איז פאלמערס געראַטענער ערשט־לינג. אין דעם ווערק קענטיקט זיך שוין דער מחבר־נאַראַטאָר פון אַ באַדייטנדיקער טיף, זיין פעדער פירט צו דירעקטקייט און אויפ־ריכטיקייט, און איז באַהויכט מיט אַ הומאַניסטיש־דעמאָקראַטישן לעבנס־בליק.

דער מחבר מיידט אויס סתם רעטאָריק אין די פּסיכאָלאָגישע רעפּלעקסן פון זיינע פּערסאָנאַזשן. ער ווייזט אַרויס פאַרשטענדעניש פאַר די אינערלעכע רעאַליטעטן, וועלכע ער שילדערט מיט זיין סטיל : — קיל, שאַרף באַגלייט מיט פעסטן אַרומנעמענדיקן בליק.

אַפּשטעלן זיך אויף דעם אינהאַלט פון זיינע ווערק און אויף דער כאַראַקטעריזאַציע פון די העלדן, וואַלט דאָס גופא פאַרנומען אַ גאַנץ בוך. וועלן מיר דעריבער מוזן, ווי נאָר, מעגלעך, באַגרענעצן זיך צו אַן אַלגעמיינער אַפּשאַצונג פון זיין שאַפן און גאַנג אין דער אויסטראַלישער ליטעראַטור, נאָר פאַרבייגייענדיק בלויז דערמאָנען די נעמען פון זיינע הויפט־ווערק.

אין זיין טויך ראמאנען און האלבן טויך קורצע דערציילונגען — „קראָנולאָ“ (1924); „דער מענטש האַמילטאָן“ (1928); „מענטשן זענען הומאַניש“ (1930); „דורכגאַנג“ (1930); „פאַרטאַג“ (1932); די סוועיין פאַמיליע (1934); „באַזונדערע לעבנס“ (1934); „ציקלאָן“ (1947); „גאַלקאַנדאַ“ (1948) און אין פיל אַנדערע (נישט דערמאָנטע דאָ נעמען). האָט ער געשטאַלטיקט אַ רייכע גאַלעריע, אינדיווידועל-געצייכנטע טיפן, פאַרוועבט אין פאַרשידענע סוועטען.

אויף אַ נאַטוראַליסטישן הינטערגרונט, האָט ער געצייכנט סאַציאַלע גרופעס מענער, פרויען, וועלכע ער האָט, אפנים, גוט קענען געלערנט, מחמת זיי קומען צו אים פון אַ באַקאַנטער וועלט פון דעם פיזישן הינטערגרונט פון זיין לאַנד, אין וועלכן ער גיט אַריין זיין לעבנס-וויזיע — הגם טיילמאַל אַ ביסל פאַרנעפלט, דאָך שלימותדיק — מענטש, סוועטע און לאַנדשאַפט בילדן אַ גאַנצקייט.

דאָס טיפישע אין ווענס פאַלמערס אַ דערציילונג איז געוויינט-לעך באַזירט אויף אַן עפיזאָד, אויף אַ געוויסן פונקט, וואָס ער הייבט אַרויס און גיט אַריין אין אים אַן אַטעם פון וויזיע. דער עפיזאָד איז זעלטן ביי אים פון אַנעקדאָטישן כאַראַקטער און איז אויך נישט באַ-גלייט מיט אַ סורפריז-קלימאַקס. ער צייכנט פּרעציזירטע אויטענטישע בילדער אין געצוימטע ווערטער, אַן דראַמאַטישע שטאַרקע טענער, בכדי צו אינטערפּרעטירן און רעפּלעקטירן די פּערסאָנאַזשן וואָס ווייסן אַליין נישט, אָז זייערע לעבנס-פאַסירונגען מאַכן געשיכטע. דעריבער ליגט אונטער דעם אויבערפלאַך, תמיד עפעס מער, ווי דאָס באַשרי-בענע און געצייכנטע אינעם ווערק.

זיינע קינסטלערישע הויכפונקטן, האָט ווענס פאַלמער דערגרייכט אין זיין טרילאָגיע „די גאַלקאַנדאַ“. דער פאַרטעט פון מיסי דאַנעוואַן, איז וואַרשיינלעך דער שטאַרקסטער כאַראַקטער-פאַרטרעט, וואָס איז אַרויס פון זיין פעדער.

עס איז נישט קיין ראַמאַנטישע געשיכטע לויטן אַלטן קאַנווענ-ציאַנעלן נוסח, מיט אַ פאַרויס באַשטימטן סוף. דאָס וואָס דערהייבט דאָס ווערק צו זיינע הויכן, איז כאַראַקטעריזאַציע פון דעם אידע-אַליסטיש-באַפאַרבטן הויפט-העלד דאַנעוואַן, די קראַפט וואָס שטראַלט אַרויס פון זיין פּערזענלעכקייט, און רופט אַרויס ביים לייענער באַוונ-דערונג און וואַרעמקייט. דורך אַזאָ ווערק וועלן די קומענדיקע דורות קענען באַקומען אַ טיפּערן אַריינבליק אין דער אויסטראַלישער געזעלשאַפט.

דער מחבר ברענגט אַרויס די אַקציע אַן אילעניש, און איך האָב דעם איינדרוק, אָז ביים שרייבן איז אים גאַנץ ווייניק אַנגעגאַנגען בכלל די אַקציע, מחמת דער עיקר איז ביי אים דער פּסיכאָלאָגישער

אנאליז. די געשעענישן זענען געוויינטלעך פאר אים נאר די ראם אריינצושטעלן די פארטרעטן — דעם אנאליז פון יעדן טיפ באזונדער, וועגן וועלכן ער פירט א פרעלימינארן אויספארש, און שפעטער — די צייכענונג.

די גאלעריע פארשוניען וועלכע ער שילדערט, איז זעלטן דראג-מאטיש. ער לאזט זיי זיך אויסרעדן אין אלע טענער און ביי-טענער, ארויסצוברענגען אפילו זייערע באנאליטעטן. דורך דעם אופן, גיט ער א קלארן אויסדרוק און אויסבליק פון זייער פולקייט. אפילו ווען זיי שטייען צו אונדז אויסגעדרייט אין פראפיל, לאזט ער אויך כאפן א זייטיקן בליק, צו זען זייער וויטאליטעט — די וויטאלע כוחות פון א מענטשן אין זיין געראנגל מיט די נאטור-באדינגונגען, ווי אין די סאציאלע באדינגונגען געשאפן דורכן מענטש.

ווען ער ברענגט צום אויסדרוק זייערע עמאציאנעלע איבערלע-בונגען, מיינט ער אויס צו אנגאזשירן זיך פערזענלעך אין די סצענ-קעס, וועלכע ער באטראכט קיל און באזאכט, ווי זיין שטייגער איז. ווענס פאלמער ווייזט ארויס טיפע קענטעניש פון דער מענטש-לעכער נאטור, ווי ער ברענגט עס צום אויסדרוק אין די צייכענונגען פון זיינע העלדן, בעיקר פון די פאר הויפט-העלדן, וועלכע ער הייבט ארויס פון דער רייכער גאלעריע, וואס איז אגב, זעלטן פילפארביק.

ער איז זייער אפקלייבעריש אין זאכן פון פאסירונגען און אינציר-דענטן פון א גרעסערן אדער קלענערן פארנעם און באטייט, זיי מעגן זיין אזוי נישט ווארשיינלעך אין דער רעאליטעט פונעם לעבן, ווי אין דער רעאליטעט פון קינסטלערישן שאפן.

אין דער אויבנדערמאנטער טרילאגיע איז בולט זיין גוט-בא-לאנסירטע קאנסטרוקציע, א פארזיכטיקע, דער עיקר ביים רעפלעק-טירן סיטואציעס, אן רעטארישע באפוזונגען און ליטערארישע פליטערלעך.

ביים ליענען דוכט זיך, אז ער האט אריינגעזאפט אין זיך אזוי פיל לעבנס-שפריצן פון מענטשן, יחידים און גרופעס, מיט זייערע פאסירונגען און סיטואציעס, און זיי א טויכער אין ים פישט ער ארויס איינצלע געשעענישן, עפיזאדן, אויף וועלכע ער קאנצענטרירט זיך מיט זיין שארפן אויג און אויער. ער לייגט דערביי גרויס אכט נישט איבערצוכאפן די מאס דורך א צו שטארקן אקצענט, וואס זאל שטאר-קער לאזן קלאפן דעם פולס און טיפער באווירקן.

ער איז אינטיים מיט זיינע פערסאנאזשן, מיט זייערע שטארקייטן און שוואכקייטן, וועלכע ער קען אויסגעצייכנט. זייערע קאנפליקטן מיטן לאנד, מחמת זיי האבן נאך נישט געהעריק זיך צוגעפאסט צו די בא-

דינגונגען, און קענען געלערנט, ווי אזוי צו מאכן דאס לעבן באקווע-
מער און לייכטער.

טייל פון די העלדן זענען געצייכנט אין א האַרמאָנישן בונד מיט
דער אויסטראַלישער לאַנדשאַפט, אַנדערע ווי אַ קאָנטראַסט צו איר.
אין סאַמע לעצטן סך-הכל איז נאָר דער כאַראַקטער־טיפּ מיט
אַ שטאַרקן ווילן אַנגאַזשירט אין געראַנגל מיט זיין גורל און מיט
דעם גאַנצן אַרום, דער מאַטיוו איז דער דאַמינירנדיקער אין זיינע
ראַמאַנען.

אַבער בעסערס פון זיינע ראַמאַנען געפֿין איך אין זיינע קורצע
דערציילונגען, און פשוט דערפאַר, וואָס אין די גרויסע ראַמאַנען
האַט ער זיך צופיל פאַרנומען אויף ברייטע פּסיכאָלאָגישע
באַהאַנדלונגען, וועלכע האָבן, אָן שאַדן פאַרן ווערק געקענט
אויסגעמיטן ווערן. ביים לייענען האָב איך נישט איין מאל
געשפּירט, אַז ס'איז לגמרי נישט געווען גויטיק, ער זאל דאָ
אַזוי מאַריך זיין מיט דעם אויספירלעכן אַנאַליטישן דער-
ציילן פון דער געשעעניש. בעת ער האָט דאָס געקאָנט פּונקט אַזוי
גוט אַרויסברענגען דורך דער קאָנווערסאַציע און אַקציע.

דעריבער, ווייל ער האָט אין דער באַגרענעצטער ראַם פון דער
קורצער דערציילונג נישט געהאַט דעם גרויסן פּלאַץ פאַר די ברייטע
(און איבעריקע) פּסיכאָלאָגישע דיסערטאַציעס, זענען זיי (די קורצע
דערציילונגען) טאַקע אַרויסגעקומען מער שלימותדיק, דורך זיין
לייכטן דראַמאַטישן באַריר, באַגלייט מיט אַ סובטעלן הומאַר, וואָס
איז ווענס פאַלמערן אַזוי אייגן.

ער האָט אַבער געהערט צו דער קאַטעגאָריע שרייבערס, וואָס
האַבן אַ סך געדולד (און געגלויבט, אַז דאָס פאַרמאָגן אויך זיינע לייע-
נערס). און האָבן בכלל זיך פיינט צו יאָגן אין דער באַשרייבונג. דערי-
בער זעט ער, אַז די אַקציע זאל נישט פאַרן, אַדער ווי היינט, פליען
מיט אַ דזשעט־עראַפּלאַן... דער געדולדיקער לייענער ווערט דערפאַר
אַבער באַלוינט מיט דעם גענוס פון הערן דערציילן אַ גוטן נאַראַטאַר
מיט אַ שטאַרקן טאַלאַנט צו אינטערפּרעטירן דאָס אינטראַספּעקטיווע
פון דעם מענטשלעכן וועזן, און פון ספּעציפישע מענטשלעכע סיטו-
אַציעס, טיף דורכגעלויכטן פון אינעווייניק.

ווען מיר נעמען זיינע קורצע דערציילונגען „זאָלן פּייגל פליען“
און מיר באַגעגענען זיך דאָרט מיט מענטשן, וואָס מיר האָבן געמיינט,
אַז מיר קענען זיי גרונטלעך, קומט ווענס פאַלמער און ווייזט אונדז
זייערע אויסמיידדיקע קוואַליטעטן, וואָס האָבן נישט אַרויסגעוויזן
זיך פריער אין זייער פולער דערקענטעניש. אין זיינע בעסטע דער-
ציילונגען, ווי „דער ים־שפּאַרבער“, „דער בריגאַדיר“, האָט ווענס

פאלמער דערגרייכט גאר הויך אין זיינע כאראקטעריזאציעס פון א ריי טיפן און אספעקטן פון לעבן. יעדער באזונדערער אינצידענט איז פון פארוועבט אין דער קאנווע, פרעזיזירט און געצוימט, וואס פליסט מיט אַזאַ נאַטירלעכער עקספרעסיע. אַלע גוטע מעלות פון זיין טאלאַנט, פון זיין מייסטערהאַפּטער קאָנסטרוקציע און שיינעם סטיל, קענטיקן זיך בולט אין אַט די געלונגענע דערציילונגען, אין וועלכע ער האָט מיט זיין לייכטן באַריר אַריינגעגעבן, אין היימישע זאַכן, אַ נייעם פנים מיט אַ נייעם אויסדרוק-פאַרם.

באַזונדערס פאַרגעדענקט זיך גוט אַזאַ דערציילונג ווי „דינגאַ“, וואָס איז רירנדיק אַזוי אין פינאַל. איך וויל דאָ באַמערקן ווי אַפּט מען זעט די שוועריקייטן ביי פיל שרייבערס צו פאַררונדיקן ווי געהער-ריק ביים סוף פון אַ דערציילונג אָדער פון אַ ראַמאַן. נישט ווייניק גוטע שרייבערס זענען געשטרויכלט געוואָרן, ווען זיי האָבן זיך נישט געקענט קיין עצה געבן ביים סוף פון ווערק מיט די אינצידענטן, סיטואַציעס און געשפּרעכן, דעריבער געלאָזן הענגען אין דער לופטן לויזע צויטן. לשבח פון פאַלמערן דאַרף מען צוגעבן, אַז ער האָט אויסגעמיטן די שטרויכלונגען אין פיל דערציילונגען אַ דאַנק זיין געניטער טעכניק.

זיינע בעסערע קורצע דערציילונגען רופן זיך איבער מיט טשע-כאַוס, אַרום די דערפאַרונגען פון שטילע, פשוטע מענטשן, מענער, פרויען פון אַלע שיכטן מיט זייערע אינערלעכע סודותדיקע איבער-לעבונגען, וואָס זיי האָבן קיין מאַל נישט דערציילט. נישט געטיילט זיך מיט זייערע דערפאַרונגען, וואָס גאַר דעם מחברס שאַרף אויג און טאלאַנט פאַר הומאַנישקייט, האָט זיי אַנטפלעקט און באַשריבן.

ער האָט אַרויסגעבראַכט דינע ניואַנסן פון פילן און אַנען אין דעם טעגלעכן לעבנס-ריטעם פון זיינע העלדן — צו דערציילן, וואָס עס באַטייט צו לעבן אין אויסטראַליע. זיין אינשטעל איז, אַז די אוי-סטראַליער זענען אינטערעסאַנט ווי מענטשן, אַזוי ווי זיי זענען: מיט זייערע מעלות און חסרונות. אין דעם זין האָט ער נאַכגעפאַלגט די פּוסטריט פון דער לאַוסאַן-פּוירפי טראַדיציע, און דעם אידעאָליזם פון די 1890ער יאָרן.

ווענס פאַלמער האָט געהערט צו די אויסטראַלישע רעפּרעזענטאַנ-טיווע שרייבערישע פּערזענלעכקייטן, וואָס האָבן געהאַט אַ גרויסן איינפלוס אויף דער יוגנט. ער איז באַטראַכט געוואָרן ווי דער פירער פון דער דריטער גענעראַציע ליטעראַרישע פּיאַנערן, סיי אין זיין פּאַזיציע און אין זיין באַדייטונג פאַר דער אויסטראַלישער ליטעראַ-טור. זיין אידענטיפיצירן זיך מיטן פאַלקס-מענטש פון שטאַט און

דארף, זיין טיפערע וויזיע פון מענטשלעכע לעבנס, און שפריצן פון לעבנס, וועלכע ער האט ארויסגעהויבן אויף אן עפעקטיוון אופן מיט אלע זייערע אימפליקאציעס.

ווענס פאלמערן דארף מען זען אין דער ראם פון רייפיקייט פון דער אויסטראלישער ליטעראטור. זיין קולטור־אטעם, זיין טאלאנט און שרייבערישע טעכניק, האט אים ארויסגערוקט אויפן אויבן־אָן צווישן די אויסטראלישע שרייבערס אין מיטן פון דעם יארהונדערט.

נישט פארזענדיק די שוואַכקייטן זיינע אין די גרויסע ראַ-מאַנען — אייניקע פעלט אַ שטאַרקע אַקציע, אַנדערע — אַנטוישט דער פינאַל; דער מאַנגל, טייל מאַל, אויך אין אינטענסיווקייט ביים דערציילן אַ געשיכטע — דארף מען אָבער געדענקען דעם באַטייט און גרויסן פאַרנעם פון זיין גאַנצער שרייבערישער באַלעבאַטישקייט, וואָס פאַרמאַגט פיל בלייבנדיקע ווערטן אין דער ליטעראַטור.

איינע פון זיינע ווערטפולע ווערק „די לעגענדע פון די ניינציקער“ פאַרמאַגט וויכטיקע קריטישע אַפּהאַנדלונגען וועגן דער שעפּערישקייט אין דעם לאַנד פון יענעם פעריאָד; ווי אַזוי עס האַט זיך פאַרמירט דאַן דער „אויסטראַלישער טרוים“ אין דער ליטעראַרישער טראַדיציע, פאַראַלעל מיטן אויפקומענדיקן נאַציאָנאַליזם אין אַלע פּאַזעס פון אויסטראַלישן לעבן.

ווענס פאלמער באהאנדלט אין די עסייען די טעמע ליטעראטור, ווי אַ באַשטאַנדטייל פון דעם געוועב פונעם נאַציאָנאַלן לעבן; ווי די עקספּרעסיע פון אינערלעכן לעבן און פון די פונדאַמענטאַלע וואַליאַרן פון די מענטשן, ווי אַזוי די מענטשן האָבן בכלל געפורעמט זייער לעבן.

ווען מיר שאַצן אָפּ ווענס פאַלמערס אָרט אין דער אויסטראַ-לישער ליטעראַטור, איז נייטיק צו דערמאַנען זיין פרוי נעטי פאַלמער, וואָס האַט איר אייגענעם שרייבערישן יחוס מיט איר שאַפן אַ ריי גוטע ווערק.

נעטי האַט געהאַט אַ שאַרפן אינטערעס פאַר דער אייראָפּעיִשער ליטעראַטור, וואָס זי האַט איינגעהיט איר גאַנץ לעבן. אַ כאַראַקטע-ריסטישער שטריק: ביידע פאַלמערס זענען געווען שאַרפע נאַציאָ-נאַליסטן (נישט אין שאַוויניסטישן זין פון וואַרט), אָבער לעבנדיק אין פאַרשידענע פעריאָדן אין אויסלאַנד און פילנדיק זיך אומעטום, ווי אַ טייל פון אַ גרעסערן ליטעראַרישן ישוב, (זיי האָבן זיך געפילט „ביי זיך אין דער היים“ אין לאַנדאָן, ווי אין מעלבורן), אָבער עמאַ-ציאָנעל געווען תמיד אַנגאַזשירט אין אויסטראַליאַנאַ.

ווענס און נעטי פאַלמער האָבן געקוקט מיט חשיבות צו די פּיאַ-

נערישע שרייבערס פון דעם לאַנד, וואָס האָבן געשפּירט, אָן אויסטראַ-
ליע איז זייערס; וואָס האָבן געלעבט מיט דעם באַוווּסטזיין, אָן זייערע
לעבנס געהערן צו דעם לאַנד אין וועלכן זיי לעבן און שאַפן... זיי
האָבן געגלויבט אין אַ מין „גייסטיקער אויסטראַליע“ און איר ליטע-
ראַטור, ווי אַ כסדרדיקער לעבעדיקער שטראָם.

להיפּוך צו די פּריערדיקע גענעראַציעס, האָבן די פּאַלמערס
און זייער גענעראַציע זיך שוין נישט געדאַרפט ראַנגלען קעגן די
קאָלאָניאַלע פּסיכישע אייגנשאַפטן, נאָר קעגן די צו סימפּליצירטע קאָנ-
צעפּציעס וועגן די בויערס פון דעם קאָנטינענט. די 25 ביאַגראַפּישע
עסייען פון ווענס פּאַלמער („נאַציאָנאַלע פּאַרטערעט“) זענען נישט
ספּעציעל וועגן ליטעראַטור, נאָר וועגן מענטשן וואָס רעפּרעזענטירן
וויכטיקע פּאַזעס, ווי פּיאַנערן פון אויסטראַלישן לעבן און שאַפן, און
פון אויספורעמען בכלל אַ פּאַלק. ער האָט די באַדייטונג פון עבר
אַריינגענומען אין דער קעגנוואַרט, וואָס טראַץ אירע צייטווייליקע
אַפּנויגן, דעפּינירט עס דאָך די אויסטראַלישע טראַדיציע.

די שטים פון ווענס פּאַלמער, ווי אַ קריטיקער, האָט געהאַט
אַ גוטן אַפּקלאַנג אין לאַנד. דאָס זעלבע לאַזט זיך זאָגן וועגן נעטי
פּאַלמערס ביאַגראַפּישע ווערק און עסייען. זיי האָבן סטימולירט דעם
אויסטראַלישן לייענער צו האָבן אַ העכערע באַציונג צו דער אייגע-
נער ליטעראַטור. בפרט דאַרף אויסגעטיילט ווערן איר בוך וועגן הענרי
עטל ריטשאַרדסאָנס שאַפן (מיר באַהאַנדלען איר שאַפן אויף אַן
אַנדער פּלאַץ אין דעם בוך).

נאָך איידער ריטשאַרדסאָן האָט באַקומען איר גרויסן דערפּאַלג
מיט איר „אולטימאַ טהולע“, האָט זי שוין געהאַט אַ „פּאַר-פּובליסיטי“
דורך אַ גרונטלעכער אַפּהאַנדלונג פון נעטי פּאַלמער, וואָס האָט
אַוועקגעשטעלט פאַרן אויסטראַלישן לייענער אַ קלאַרע פּראַגע: „איז
דער קאָנטינענט ווירקלעך אונדזער היים? אָדער מיר זענען בלויז
אימיגראַנטן פון אַן אַנדער ציוויליזאַציע?“ ...

ווענס און נעטי פּאַלמער האָבן פיל בייגעטראַגן צו דער אינטע-
לעקטועלער און עסטעטישער אַנטוויקלונג אין אויסטראַליע, דורך
אינטערפּרעטירן קונסט-טעאָריעס און אַנטוויקלען אַ ליטעראַרישע טראַ-
דיציע, וואָס זאָל נישט זיין צוגענאַגלט צו דער ענגלישער ליטעראַטור.
מיט רעכט האָבן זיי געפּרעגט: „זענען דריי-פיר גענעראַציעס נישט
גענוג נאָך צו ווערן פאַרוואַרצלט אין דעם באַדן? צי דאַרפן מיר
פון דעם באַדן נישט קולטיווירן אונדזער אייגענע אינטעלעקטועלע און
עסטעטישע נאַרונג, נאָר לעבן אויף קעסט פון די ענגלישע מאַדעלן?

דער אויסטראַלישער נאַציאָנאַליזם אין דער ליטעראַטור איז גע-

נערט געווארן דורך די פאלמערס און דורך אַנדערע שרייבערס, וואָס האָבן געצויגן זייער ליטעראַרישע יניקה פון דעם אייגענעם באַדן. עס איז געקומען דער רוף ליב צו האָבן דאָס ווירקלעכע לאַנד ווי אַ נאַציאָנאַלע אידעע און, אַז די אויסטראַלישע געזעלשאַפט דאַרף פלעגן איר אייגענע קולטור, וואָס זאָל זיין פאַרבונדן מיט די אייגענע לעבנס־דערפאַרונגען, אַן אויסגעבאַרגטע אידיאַמען און סענטימענטן פון די ענגלישע שרייבערס.

אַט דער רוף, וואָס האָט זיך געהערט זינט די 90ער יאָרן, אויף די שפּאַלטן פון דעם זשורנאַל „דער ביולעטין“, האָט באַקומען אַ טיפּ־פערן אַפקלאַנג ביי די שרייבערס פון די נייע גענעראַציעס, וואָס האָבן געזוכט צו קולטיווירן נישט נאָר וואָל; און דעם אויסטראַלישן באַדן אויפרייסן, נישט נאָר צו זוכן מעטאַלן, נאָר אויך פאַר גייסטיקע ווערטן, פאַר קולטור און פאַר אַ געזעלשאַפט וואָס זאָל זיין עכט הומאַניש אין איר איינשטעל צום מענטש. צו זיין גלויבן, צו זיינע אידייען, וואָס נעמען אַרײַן אַלץ: פּילאָזאָפּיע, מאַראַל און סאָציאַלע אינסטיטוציעס.

אורבאניזאציע אין דער ליטעראטור

דער אורבאנישער ראָמאַן, מיט זיינע ספעציפישקייטן, איז גע-
וואַקסן מיט דער אַנטוויקלונג פון דער אינדוסטריע. לאַמיר דאָ דער-
מאַנען, אַז דער טראַדיציאָנעלער אויסטראַלישער ראָמאַן האָט זיך אין
די אַמאָליקע צייטן פאַרנומען מיטן לעבן אויפן לאַנד, מיט דער פּיאַ-
נערישקייט אין בוש, וווּ עס האָבן דאָן געלעבט באַדייטנדיקע צאָלן
פון דער באַפעלקערונג, און עס איז אויך געווען דער צענטער פון די
ווירטשאַפטלעכע אינטערעסן.

די רעלאַטיווע אַנטוויקלונג פון די שטעט איז אַ פּראָדוקט פון
דער לעצטער תקופה, בעת אין דער קאָלאָניאַלער און נאָך-קאָלאָניאַל-
לער תקופה, איז די באַזעצונג פון לאַנד געווען דער פּרימאַ פּונעם
אויסטראַלישן לעבן, די שטאָט איז געווען דאָן די סעקונדאַ, און דאָס
איז געווען אַזוי נאַטירלעך צו יענער צייט, ווען דער רובּ מנין פון
דער באַפעלקערונג איז געווען פאַרבונדן מיטן באַדן, מיט זיינע
כאַראַקטעריסטישע טיפן, בילדער, סצענקעס.

דער מצב האָט זיך קאַרדינאַל געענדערט מיט דער ראַשיקער
אַנטוויקלונג פון די שטעט, פון די מעטראָפּאָליעס, פון וועלכע עס איז
אַרויסגעוואַקסן דער אורבאנישער ראָמאַן, מיט זיינע קוואַליטעטן, טיפ-
קייטן און אַנדערשקייטן פון סטיל, ווי ס'איז געווען דער אַמאָליקער
ראָמאַן.

אמת, ביי פיל ראָמאַניסטן באַגעגענען זיך אין זייער שאַפן דער
דאַרף מיט דער שטאָט. די שטאָטישע סצענע האָט אויך דעם הינטער-
לאַנד, אָבער שוין נישט אויפן פּאָדערגרונט, ווי אין קאָלאָניאַלן ראָמאַן,
כאָטש אין סוזשעט זענען אויך אַריינגעוועבט געשטאַלטן און טיפן,
וואָס לעבן אויפן לאַנד, מיט זייער סאַציאַלן הינטערגרונט.

פון בוש, לאַנד און שטעטל, גייט אָבער שוין אַן אַן איבערוואַנ-
דערונג צו דער גרויסער שטאָט, צוליב מאַטעריעלע סיבות און צוליב
אַנדערע מאַטיוון. די שטאָטישע טעמאַטיק ווערט דעריבער די ספּערע
פון מאַדערנעם לעבן און פון דער סאָפיסטיצירטער מחשבה. די אור-

באניסטישע ראמאנען, וועלכע זענען דערשינען נאך דער לעצטער מלחמה, מיט אירע אַלע נאכפאלגן אין דרום־מזרח־אזיע און ניוגיניע, האָבן, טיילווייז, אַן אַרויסבליק ווייט איבער די גרענעצן פון זייער אייגן לאַנד.

דער אורבאנישער ראמאניסט שטעלט זיך אָפּט אַוועק די פראַגע: אין וואָס פאַר אַ טערמינען קענען מיר היינט ממשיך זיין אונדזערע התחיבותן פאַרן לאַנד? דאַרף עס זיין אין צייכענען די מעטראָפּאָליע מיט איר פּעריפּערישע סובורביאַ? און אפשר דאַרף מען זיך צוריק אומקערן צו דער לאַנדשאַפּט פון צענטראַל־אויסטראַליע? די ראַמאַניסטן, וואָס האָבן זייערע שאַפונגען באַזירט אויף שטאַט און דאַרף, זענען געצויגן געוואָרן אויף צוויי באַזונדערע וועגן, אָפּהענגיק אין אַ גרויסער מאָס פון דעם ראַמאַניסטס אינדיווידועלן אַני מאַמין און טעמפּעראַמענט. די ראַמאַניסטן וואָס האָבן זיך אַריענטירט מער אויף דער מעטראָפּאָליע, ווי אויפן הינטערלאַנד, האָבן געזוכט אויסצונוצן די גרויס־שטאָטישע טיפּן, אויפן פּאָן פון סאַציאַלן רעאַליזם, פון די אומפּריווילעגירטע שיכטן.

אין די אַ"ג פּראַלעטאַרישע ראַמאַנען פעלט טיפּיקייט פון כאַראַק־טעריזאַציע, די העלדן זאָלן קענען אַראַפּגיין פון די בלעטער צום לייענער מיט אַ לעבעדיקן אַטעם. עס האַנדלט זיך וועגן דער קוואַליטעט פון דער פּראָזע, וועגן דער אַנטוויקלונג פון דער אַקציע און דער טעכנישער פּראַבלעם פון עפּיזאָדן־סטרוקטור אַריינצופּלעכטן אין דער גאַנציקייט פון סוזשעט.

וואָס שייך רעאַליזם, ווי אַ ראַמאַן־פאַרם, געדענקען מיר, אַז דאָס טאַיעווסקי האָט אַמאָל געזאָגט, אַז יעדער רעאַליזם מיט זיינע אומבייטנדיקע געזעצן, קען זיין אומבאַגלייבלעך, און אויך אומוואַר־שיינלעך. צייטנווייז—וואָס מער רעאַל, אַלץ ווייניקער וואַרשיינלעך...

אין רעאַליסטישן ראַמאַן זענען געווען דריי שטאַפּלען: (א) די פעסטשטעלונג פון געזעענעם; (ב) דער געזעענער טיפּ מיט זיין רעווע־לאַציע פון כאַראַקטער, זאָל זיין טיפּיש פאַר זיין קלאַס, אָדער גרופּע; (ג) שטימונג, אַטמאָספּער און מאַטיווירונג זאָלן ווערן באַגרינדעט דורך פּסיכאָלאָגיש־אַנאַליטישע מעטאָדן. עס איז באַשטאַנען אין אַ מין פּאַלמעסן פון דעם כאַראַקטער־טיפּ און אים באַטראַכטן ווי דורך אַ מיקראַסקאָפּ...

אין דער אַנטוויקלונג פון ראַמאַן־זשאַנער, קענטיקט זיך היינט דאָס אָפּגעבן מער, אַ סך מער פּלאַץ, פאַרן פּסיכאָלאָגישן אַנאַליז. בעת אינעם אַמאָליקן ראַמאַן, האָט דער מחבר געלאָזט די העלדן זיך אַנט־פלעקן נאָר דורך וואַרט און אַקציע, און נאָך אַקציע איז געקומען

דעסקריפציע. אקציע איז געווען וויכטיקער ווי כאראקטעריזאציע, און די געשיכטע — וויכטיקער ווי די העלדן צו באשרייבן.

ווען מיר ליענען די אויסטראלישע היסטארישע ראמאנען — מער ווי א העלפט פון די אויסטראלישע ראמאנען, וואס פארמאגן אין זיך קינסטלערישע ווערטן, זענען היסטארישע ראמאנען און זיי זענען גאנץ רייך אין שילדערן קיבוץ-גרופעס — פון קאטארגע-סיסטעם, לאנד-פיאנערישקייט און בוש-לעבן. אבער די שוואכערע ראמאנען זענען טאקע שוואך סיי אין דער קאנסטרוקציע-פארם ווי אין כאראקטעריזאציע. און די לאקאלע סצענע שטעלט אין שאטן דאס אוניווערסאל-הומאנישע. דאס פאסטאראל-היסטארישע האט פאר-שאטנט די העלדן, און נישט ארויסגעבראכט זיי צום לעבן.

די בעסערע ראמאניסטן, ווי ריטשארדסאן אדער עלאנאר דארק (איך שרייב וועגן זיי אויף אן אנדער ארט), האבן פארשפאגלט אין זייערע ווערק די שייכות צווישן דעם יחיד מיט דער געזעלשאפט, ווי אויך מיט דער אלגעמיינער סביבה און לאנדשאפט. די דראמא-טישע סיטואציעס זענען גוט צוגעפאסט ארויסצוברענגען די קראפט פון דעם צוזאמענשטויס, דורך אויספארשן, באשרייבן און משפטן די כאראקטעריזירטע פערזענלעכקייט.

אט די קינסטלערישע אריגינעלע ראמאנען זענען באהויבט מיט שעפערשישער פאנטאזיע, און פון דעם מחברס ארומנעמענדיקער וויזיע פון דער געזעלשאפט און אויך ביים וויזן די טראנספארמאציע פון דער רעאלער פאקטישקייט צו דער ספערע פון וויזאנערישקייט, זוכנדיק מער אין דער טיף, ווי אין דער ברייט. דעריבער קען דער ליענער אנטדעקן אינעם ווערק, און אין די אימאזשן, דאס אויסערגעוויינט-לעכע אינעם געוויינטלעכן.

די צאל אויסטראלישע ראמאניסטן היינט צו טאג איז א גאנץ באדייטנדיקע, בעת אויפן שוועל פון דעם יארהונדערט זענען נאר געווען איינצלנע סאליסטן און נישט קיין גאנצע כארן ראמאניסטן. אנדערש איז געווען מיט מחברים פון קורצע דערצילונגען אין יע-נער צייט. איינער נאכן אנדערן זענען זיי געקומען מיט זייער א נייע דערשינענעם בוך. מען איז געקומען מיט מאנסקריפטן, ווער מיט א בעסערן, ווער מיט א שוואכערן, ווער מיט סתם א צוואג. אייניקע האבן אנטפלעקט אן אויפבליץ פון בריליאנטישקייט, וואס איז ווי א מעטעאר שנעל פארשווונדן נישט איבערלאזנדיק קיין שפור.

אזוי זענען דערשינען ווערק — ראמאנען, סקיצעס, אימפרע-סיעס, וועלכע האבן פארשפאגלט פסיכישע און פיזישע געראנגלען, אויך נשמה-אואנטורעס. אנדערע האבן זיך סומך געווען אויף טרא-דיציע, אויף גלויבן און נאסטאלגיע-געפיל.

היינט צו טאג טראגט דער אורבאנישער ראמאן א געוויסע שליחות אין די געשילדערטע באציונגען, געשעענישן, כאראקטערן. די סאפיסטיצירטע ראמאנען, וועלכע באזירן זייער כוח אויף דעם הומאָר און אויף דער סאַטירע פון כאַראַקטער־פּיזאַזש — די גרויסע טראַגיקאָמעדיע פונעם מענטש אויף דער ערד, זיין איינזאַמקייט... געוויסע ראַמאָנען זוכן אונטערצושטרייכן פאַטאַס, קוראַזש, מענטש־לעכע ווירדע. זיי באַטאַנען אַ געוויסן פּונקט פון מענטשלעכן כאַראַקטער. ווידער דער פּסיכאָלאָגישער אַנאַליז פונעם העלד, זיין אינער־לעכע אַנטוויקלונג, זיינע עמאַציאָנעלע שפּאַנונגען ביים זיך־רעאַליזירן, איז עס ווידער אָפּהענגיק פון דעם כוח צו קענען נעמען אַ פּראַגמאַטישן פון דערפאַרונג און עס פאַרמירן אין אַ סימבאָל, אויסצודריקן דורך אים דאָס תּוּכיקע פון מענטש, אָדער נאָר אַ מאַמענטאַלע שטימונג.

פאַראַן דערביי אויך שטרויכלונגען דורך אַקצענטירן צו שטאַרק אַ געוויסן מאַמענט, וואָס רופט אַרויס אַן אויסקרימונג פון דער גאַנצ־קייט. עס שוואַכט אָפּ דעם עפּעקט, מחמת דאָס געשילדערטע בילד איז צו ווייט פון רעאַליטעט. ווידער אויב עס ווערט דער אַקצענט געמאַכט צו שוואַך, קומט עס דאָך בכלל נישט אַרויס, אָדער נישט גענוג אימפרעסיוו.

עס איז גוט באַווסט, אַז קונסט און לעבן האָבן באַריר־פּונקטן, וווּ זיי באַגעגענען זיך אין זייערע ליטעראַרישע און רעאַליסטישע מאַסקעס. ווי אַזעלכע דאַרפן זיי טאַקע אַוועקגעשטעלט ווערן אין זייערע אייגענע מעטאָפּאָרישע און דראַמאַטישע אַקצענטן. פאַראַן אויך אַ מין ראַמאַניסטן, וואָס זענען מער פאַראַינטערעסירט אין שמועסן וועגן זייערע העלדן ווי אין דערציילן אַ געשיכטע. זיי ווילן ווייזן די „שער“ צווישן דעם וואָס מיר זענען פאַקטיש און וואָס מיר פּרע־טענדירן צו זיין אויסערלעך... און ווידער די העלדן וואָס זוכן די דערפילונג פון זייער אינדיוידוואַליטעט און עס קומט פאַר אַ צוואַנג־מענטשוים מיט דער געזעלשאַפּט. „וואָס איז געזעלשאַפּט?“ פּרעגט אַ העלד, איז עס אַ טערמין פון מאַכן מער דערטרעגלעך די פינאַלע פּוסטיקייט? אָדער בכלל אַ נאַרמאַלער בלאַף?

„דער גילגול פון א ניגון...“

(וועגן פעטריק ווהייטס ווערק)

פעטריק ווהייט איז איינער פון די באדייטנדיקסטע — אויב נישט נאך העכער — קינסטלערס אויפן אויסטראלישן קאנטינענט. זיין ניגון האט, פונקט ווי אין פרצעס דערציילונג, דורכגעמאכט אַ פאַרשיידנ־אַרטיקן גילגול אין זיינע ווערק, דורך וועלכע ער האט אַרויסגעבראַכט זיין אינערלעכע וועלט און זיינע וויזיעס פון דער אויסטראלישער דער־פאַרונג. זיינע ווערק האָבן באַקומען אַ הויכע אינטערנאַציאָנאַלע רעפּו־טאַציע, באַשאַנקען אים מיט דער נאָבעל־פרעמיע און — ווי עס טרעפט אין לעבן — האָט ער באַקומען מער אַנערקענונג אין דער וועלט, ווי אין זיין אייגן לאַנד, אויסטראַליע.

אייגנטלעך איז דאָס זיין אַדאַפּטירט לאַנד, מחמת ער איז גע־בוירן געוואָרן אין לאַנדאָן (1912), אָבער פון אויסטראַלישע עלטערן, וואָס האָבן דאָן געלעבט אין ענגלאַנד. בעתן צווייטן וועלט־קריג האָט ער אויך געדינט אין דער ענגלישער אַרמיי, געוואָרן דעמאָביליזירט אין 1948, און דאָן באַשלאָסן נישט צו וווינען מער אין ענגלאַנד, נאָר אומקערן זיך קיין אויסטראַליע, צו די בילדער און וויזיעס פון זיין קינדהייט, וואָס איז דאָך אין לעצטן סך־הכל דער טיפּסטער און ריינסטער קוואַל פון יניקה פאַר דעם שעפּערישן קינסטלער.

אַט דער באַשלוס איז געווען אַ ווענד־פּונקט נישט נאָר פאַר אים, נאָר אויך פאַר דער אויסטראַלישער ליטעראַטור, מחמת ער איז געווען דער אָנהייבער פון אַ נייעם דרך, וואָס האָט געמאַכט אַ טיפּן ריס אין דער נאַטוראַליסטישער טראַדיציע, די דאָמינירנדיקע דאָן אין דער אויסטראַלישער ליטעראַטור זינט דעם אָנהייב פון דעם יאָר־הונדערט. פעטריק ווהייט האָט געענדערט לחלוטין דעם כאַראַקטער פון אויסטראַלישן ראַמאַן דורך אַריינפירן אין אים דאָס מאַלערישע אין דער טעקסטור און פאַרב פון דערפאַרונג, סיי אין די פאַרשונגען פון פאַרציטישער פּיאַנערישקייט, ווי פון היינטייטיקן אויסטראַלישן לעבן.

אין דעם זין רופן זיך זיינע שאַפּונגען איבער מיט די פון די באַ־

רימטע אויסטראלישע קונסט־מאלערס, נאלאן, דרייסדיל און אנדערע, ביי וועלכע די וויזיעס פון קינדהייט און יוגנט זענען די וויכטיקסטע פעריאדן צוזושטעלן דעם קינסטלער אַ שפע אימאזשן מיט עמאציאָן־נעלע באַנעמונגען פון דער וועלט, וואָס זענען טאַקע געוואָרן דער הויפּט־קוואַל פון ווהייטס שפעטערדיקן רייפן שאַפן.

אין דעם ראַמאַן „דער בוים פון מענטש“, האָט ווהייט פאַר־שפיגלט דעם פולן זינען פון אַ מענטשלעך לעבן, וואָס איז אויסגע־שעפט ביזן דנאָ, אויסגעלעבט ביזן סאַמע סוף. דאָס ווערק סימבאָ־ליזירט, פאַרקערפערט אַן אַספעקט פון דער אויסטראַלישער פּיאַנע־רישקייט — פון פּיאַנערישקייט בכלל אויף אַ העכערער מדרגה — וואָס ווערט אַ געשיכטע פון דער מענטשהייט. עס אַטעמט מיט אוניווער־סאַלקייט און האָט גלייכצייטיק טיפע וואַרצלען אינעם ספעציפישן דורך פּיזאַזש און אַקציע, דורך פּילצאַליקע פרטים פון סצענע און כאַראַקטעריאַציע. עס איז אַ ווערק וואָס פאַרמאַגט באַקנאַניגער און רעדט, נישט שטאַמלענדיק, אויף פאַרשידענע פּלאַכן.

„דער בוים פון מענטש“ — זיין לירישסטע ווערק — שפיגלט אַפּ די דיסהאַרמאָניע צווישן דער מענטשלעכער געזעלשאַפט און דער נאַטור. דער „בוים“ וואָס איז אַזוי פעסט פאַרוואַרצלט אינעם באַדן, האָט פּיל צווייגן און יעדער פון זיי רייסט זיך צו ליכט, אָבער ליידיט פון איינזאַמקייט. מענטש האָט פאַטענץ צו שאַפן אַ ניי לעבן, אָבער קען זיך נישט קאַמוניקירן מיטן מיטמענטש. טראַץ זייערע געמיינזאַמע דערפאַרונגען.

דער הויפּט־העלד, סטען פאַרקער, זוכט דורכצולייכטן פון אינע־ווייניק זיינע דערגרייכונגען און דורכפאַלן; אינטערפּרעטירן דאָס וויסן וואָס איז אים געגעבן געוואָרן, אָבער געבליבן לסוף מיט זיין צעטומלטקייט און אומזיכערקייט. מיר דערשפירן זיין איזאָלירטקייט; אַ לעבן לאַנג אָפּגעלעבט מיט זיין ווייב עמי, און קען נישט מיט איר, אינעם לעצטן סך־הכל, טיילן זיך מיט זיין אַנגעזאַמלטער דערפאַרונג. ער פרווויט צו קאַמוניקירן זיך מיט זיינע באַקאַנטע. ער פאַרבינדט זיך מיטן יינגל, וואָס ברענגט אים צו פאַרלוירנקייט. אַזוי זעען מיר אים נאַכאַנאַנד ווי ער קען זיך נישט טיילן מיט זיין וויזיע ביז זיין טויט.

די גרויסקייט פון דעם ראַמאַן שטעקט נישט אַזוי ווייט אין דער כאַראַקטעריזאַציע פון סטען פאַרקער און פון אַנדערע פּערסאָנאַזשן, ווי אין דעם טראַנסצענדענטאַלן עלעמענט פון לעבן, די מיסטעריע אין דער נאַטור, אין דער יצירה. דער געראַנגל פון מענטש מיט זיין צעפּייניקטן געוויסן, מיט דער אַלענאַציע, וואָס די היינטיקע געזעל־שאַפטלעכע באַדינגונגען זענען גורם, און די הויפּט־דילעמע פון

אונדזער צייט: ווי אזוי צו פארשטיין אַנדערע מענטשן און ווערן דורך זיי פארשטאַנען? אַט די „שער“ צווישן איזאָלאַציע און קאָמוני-קאַציע — צו קענען באַטייליקן זיך אין דעם נאַרמאַלן לעבנס-פּראָ-צעס און נישט אויפגעבן די אייגענע אידענטיטעט?

און לאַמיר דאָ קודם אונטערשרייבן די סטרוקטור פון דעם ראַמאַן, די פּאַעטישע און וויזועלע עלעמענטן, די דראַמאַטיזאַציע פון דער אַרבעטס-טעגלעכער וועלט, דער „מיסטיציזם פון זאַכן“, די מאַ-גישע אַנמערקונגען און סימבאָלן — אַלץ צוזאַמען שאַפן די וויטאַ-ליטעט פונעם ווערק, וואָס האָט דעם מחבר געגעבן זיין אינטער-נאַציאָנאַלע רעפּוטאַציע, וואָס איז נאָך מער פאַרשטאַרקט געוואָרן מיט זיינע שפּעטערדיקע מייסטער־ווערק.

מיר וועלן זיך נאָך אַ סך אַפּשטעלן אויף זיינע ווייטערדיקע ווערק אין וועלכע ער האָט דערגרייכט מייסטערשאַפט. אָבער דאָ גלייך זאָגן, אַז דער הויפּט-צייכן פון אַ מייסטער־ווערק איז, אויב עס קען אַנט-פלעקן מיט יעדן נייעם לייענען און פאַר יעדן נייעם לייענער אַ פּרישן אַספּעקט פון בוך. דאָס וועלן מיר טאַקע זען אין ווהייטס ווייטערדיקע ראַמאַנען.

„וואָסס“ איז ווהייטס אַ מייסטער־ווערק. עס איז אַ קאָמפּלעקס-ראַמאַן געזען אויף פאַרשידענע פּלאַכן. דער מחבר האָט אים פאַר-טראַכט בעת די מלחמה-יאָרן, וואַנדערנדיק אין מדבר פון מיטעלן מזרח. דאָס ווערק פאַרמאַגט הויפּט-אידיען, וואָס גייען דורך ווי אַ רויטער פּאָדעם אין דער אויסטראַלישער ליטעראַטור.

אויסטראַליע איז געווען אַ צוגעפאַסט לאַנד פאַר נאַמאַדן. זענען געקומען אייראָפּעער און געטראָפּן אַ מדבר מיט אַן אומפּריינדלעכער נאַטור. אויך אין גייסטיקן זין איז אויסטראַליע געווען אַ לאַנדשאַפט אַן אַ זין פאַר דעם אייראָפּעער. די קאָלאָניאַציע פון דעם ווייסן מענטש אין אַט דעם מדבר-לאַנד האָט געפּאָדערט דריי הויפּט-עלעמענטן: אויסדויער, ענדערונג און אייביקייט.

אין „וואָסס“, ווי אין „דער בוים פון מענטש“ האָבן פּריאַריטעט די עלעמענטן וואָס האָבן געזוכט צו געבן אַ זין דער זינלאַזיקייט פון דער לאַנדשאַפט. ביידע ווערק פאַרשפּיגלען אַן אַנאַליז פון דער נאַטור און פון דעם מענטשנס אַרט אין איר. דער יונגער סטען פאַרקער ווערט שוין אינערלעך צעריסן צווישן די באַוועגלעכע ענדערונגען, נאַטשאַליע און פּערמאַנענטקייט. אפילו ווען ער האָט זיך שוין פּיזיש פאַרוואַרצלט אינעם באַדן, איז ער פּסיכיש נאָך כּסדר אין אַ צושטאַנד פון זוכן פּערמאַנענץ.

די אַקציע נעמט אַרום עטלעכע דורות. אַנהייבנדיק פון דעם פּיאַניר אויף דעם האַרטנעקיקן אויסטראַלישן באַדן, און דער לעבנסגאַנג אויף

א פאס פוסטן לאַנד וואָס ווערט קולטיווירט — ביז דאָס אַוועקגיין אין שטאַט צו דער סובערביע — דער גאַנג פון דריי גענעראַציעס.
 פעטריק ווהייט האָט אונטער די אַלגעמיינע נאַרמאַלע זאַכן אין אויסטראַליע, ווי בוש־פּיערן, טריקענישן, פאַרפלייצונגען — געשעע־נישן וואָס גייען אריין אינעם געוויינלעכן לעבן פון דעם לאַנד, ווי זיך איבערחזרנדיקע דערשיינונגען — צוגעגעבן סימבאָלן, וואָס זאָלן אין די געשעענישן אַריינגעבן פיל מער באַדייטונג, ווי זיי זענען פאַר אונדז אין רעאַלן זין.

ער האָט דאָס געטאָן דורך מעטאַפּאָר און סטרוקטור — דורך דעם ציקל פון די סעזאָנען, זייער שייכות מיט קינדהייט, יוגנט, רייפ־קייט און זקנה — צו אַנטדעקן די גאַנצקייט פון מענטשלעכן לעבן געזען דורך דער פּריזמע פון אַ קליינעם פאַרמער. יעדער טריט איז פאַרזיכטיק פּלאַנירט לויטן פאַקטישן לעבן פון רעאַלע זאַכן, און די גאַנצע אַקציע גייט נאַטירלעך פאַרויס צו אַ באַשטימטן סוף. די לעצטע ווערטער אין דעם ראַמאַן זענען: „אַזוי איז עס, אָ און אין סוף איז נישטאַ קיין ענדע.“ דאָס איז אַ קאַמענטאַר אויף דעם מיטאַס געראַנגל פון דער אויסטראַלישער דערפאַרונג צו שאַפן אַ סדר אין אַ לאַנדשאַפּט, וואָס איז פּיינטלעך צום מענטש און ווי שווער עס קומט אָן צו לערנען דאָס לשון פון דער סביבה מיט איר זין, שטימונג און מיסטעריע.

אויב סטען פאַרקער איז אַ פאַרמער און איינגעוואַרצלטער ישוב־ניק, איז „וואַסט“ אַ נאַמאַד, אַן עקספּלאָרער („עס איז נישט פאַר מיר צו בויען אַ סאַלידע הויז“) פון אויסטראַלישן קאַנטינענט. די אונטער־גענומענע גרויסע עקספעדיציע זיינע איז פאַרבונדן מיט פיל מער, ווי אויסצופאַרשן דאָס אומבאַקאַנטע הינטערלאַנד. עס איז פאַרקער־פערט אין אַן עקזאָלטירטן בעל־יסורים, אַ מין פאַרמעסטונג מיט יעזוסן, צו ווייזן, אָ נישט נאָר דאָס געשיכטלעך־לעגענדאַרע געשטאַלט, נאָר אויך דער רעאַלער מענטש קען ווערן גאַט, ווען ער וואַרפט אָפּ דאָס קאַנווענציאָנעלע פונעם לעבן.

בעת סטען פאַרקער זוכט צו לערנען דורך זיצן אויף אַן אַרט שטיל, מוז וואַסט אַרומרייזן דורך אַ מדבר, זיך אַליין פאַרוואַנדלען אין אַ מדבר, בכדי צו קענען לערנען און אַקצעפּטירן די באַגרענע־צונגען פון מענטשלעכן קערפּער און גייסט. לערנען וועגן לאַנד און וועגן זיך אַליין — און די ביידע צילן אין זייער באַהעפּטונג גיבן די סימבאָלישע פאַרם צום ווערק.

באַלד אין אָנהייב פונעם בוך איז אַנגעמערקט, אָ „אפילו ווען

די גרויסע זאמדי־שטחים זענען נאָר מעטאָפיזישע אין זייער צוקונפֿט" איז אָבער וויכטיק צו דערקענען דעם אייגענעם „איך", צו פֿאַרשן זיך אַליין. און דורך דעם גאַנצן ווערק גייט דורך דער פֿאַקט, אַז זאָמד באַשטייט פֿון צעפֿאַלענעם שטיין, און אין די טערמינען גייט אָן די באַוועגונג פֿון וואַסס — פֿון שטיין צו זאָמד, נאָך זיין טויט וועט עס איבערגיין צו — בראַנז. האָבן מיר ווידער די פֿאַרמולע: אויסדויער, ענדערונג און אייביקייט.

ווהייט האָט אַריינגעגעבן אין דעם העלד די גבורה פֿון אַ שליחות פֿון אַ הויכער פֿראַפֿאַרציע. דאָס לאַנד פֿאַרמאָגט נאָר אַ דינעם פֿרוכט־ באַרן זוים אַרום אַ גרויסן מדבר, וועלכער איז פֿאַר אויסטראַליע דאָס, וואָס דער ים איז אַמאָל געווען פֿאַר גריכנלאַנד און גרויס בריי־ טאַניע. עס רעפֿרעזענטירט דאָס אומבאַקאַנטע און מיסטעריעזע.

וואַסס איז נישט נאָר אַן אַריינדרינגער אינעם אויסטראַלישן הינ־ טערלאַנד, ער איז אויך אַ מין מיטאָס און משיי־ — אין אַ לאַנד וווּ עס פעלן ביידע. אַ פֿאַלק אָן וואַרצלען האָט באַקומען אַ מיטאָס און אים אויסגעהאַמערט אין בראַנז. מען פֿאַרגעסט אין גאַנצן וואָס איז געשען מיט דער טראַגישער עקספעדיציע, וואָס איז פֿון דעם געבליבן, ווי אַזוי דער העלד האָט אויסגעזען. מען געדענקט אים ווי אַ קריסטוס־ פיגור, אַפֿאַקאָליפֿטיש און אימפֿרעסיוו, וואָס באַוועגט זיך צווישן פֿאַקט און מיסטעריע.

לאַמיר אַריינקוקן אין דעם סוזשעט פֿון „וואַסס".

אַ מעדיציני־סטודענט פֿון דייטשלאַנד איז געוואָרן אַ פֿאַרשער פֿון באַטאַניק, אַ גרויסער סוחר אין סידנעי באַשליסט צו פינאַנסירן אַן עקספעדיציע (1845) וואָס זאָל אויספֿאַרשן דעם אויסטראַלישן הינטערלאַנד פֿון מזרח צום מערב. וואַסס פֿירט אָן מיט דער עקספעדיציע, וואָס ווערט פֿון פֿראַקטישן שטאַנדפֿונקט נישט געהע־ ריק אַרגאַניזירט און די פֿאַרטיע קומט אום אין מדבר־זאָמד.

אומצעטיילבאַר מיט דער עקספעדיציע־געשיכטע, איז פֿאַרבונדן די ליבע פֿון וואַסס מיט לאוראַ טרעוועליאַן, אַ פֿלימעניצע פֿון דעם פינאַנסיסט. אויך זי, ווי איר געליבטער, דאַרף זיך אַליין אַנטדעקן, דערקענען זיך דורך אירע פֿאַרהעלטנישן מיט וואַסס.

אַרום זיי — אַ רייכע גאַלעריע געשטאַלטן, וואָס געפינען זיך אין פֿאַרשידענע מדרגות פֿון זיך־דערקענונג. דער מחבר באַקענט אונדז מיט לאוראַס משפּחה — פֿון אַ באַקאַנטער באַקוועמלעכער וועלט, וואָס דערמעגלעכט דעם הויפֿט־העלד צו אַרגאַניזירן די עקספעדיציע צום ווייטן מיסטעריעזן אומבאַקאַנטן ...

לאוראַ וואַרנט אים קעגן דער ריזיקאַלישער אונטערנעמונג, וואָס

איז פאַרבונדן מיט סכנות און אומקום. „איז עס צוליב שטאַלץ, וואָס יעדער פון אונדז איז אזוי פאַרמשפּט“?

אַבער וואָסט, פונקט ווי פּאָסט, איז גיריק נאָך גאַט-ענלעכן וויסן. עס איז פאַר אים אַ מין פיזישע תּאוּה. זיין גלויבן אין זיך איז ממש גרענעצלאָז! ווידער לאַוראַ, פאַרקערפּערט דעם ענגלישן עמפּירי-ציִום, זי גלויבט נישט און געטרויט נישט קיין זאָך, וואָס זי קען נישט זען אָדער האַלטן. זי האָט פאַרלוירן דעם גלויבן אין גאָט, בעת וואָסט פאַראַכטעט אַטעיִזם („אַטעיִזם — איז זעלבסטמאָרד“ ז' 89).

עס איז דאָ אַ מין מיסטישע פאַרביןדונג פון אַט די צוויי הויפּט-כאַראַקטערן, וועלכע זענען באַהויכט מיט סימבאָליק. דאָס צוריקציען זיך פון רעאַליטעט, דאָס זוכן אַריינצוגיין אין אַ וועלט, וווּ מען קען נישט אונטערשיידן רעאַליטעט פון פאַנטאַזיע, לאַנדשאַפּט פון האַלד-צינאַציע, מער נאָך: דער העלד וואָס זוכט צו אַנטלויפן נישט נאָר פון געזעלשאַפּט, נאָר אויך פון שכל הישר, און ער גאַרט צו אינטערפּרע-טירן אידייען און זיי קאָמוניקירן אין אַזעלכע מאַטעריעלע פאַרמען, ווי פעלדזן און האַלץ, מעטאַל און וואַסער. „איך נעם אָן, זאָגט ער, וואַסער, מחמת פון די אַלע חומרים איז עס אַממיינסטן מוזיקאַליש“.

די קאַנפּראָנטאַציע פון אייראָפּעישער קולטור מיט אַזאַ ריזיקן ליידיקן קאַנטינענט, איז געווען די יסודותדיקע אויסטראַליש-געשיכט-לעכע דערפאַרונג. אַביעקטן און כאַראַקטערן האָבן אין ווהייטס ראַמאַנט אַ כּמו־סימבאָלישע שייכות צו די געשעענישן. נאָך כאַראַקטע-ריסטישער און אַ גאָר מערקבאַרער שטריך ביי פעטריק ווהייט איז, וואָס צאַרטקייט רעזערווירט ער נאָר פאַר געליבטע וואָס זענען צע-טיילט. דאָס געשעט ביי וואָסט און לאַוראַ — מאַן און פּרוי אין זייער סעפּערירטקייט.

ביידע זענען זיי וויזאַנערן פון אַ גלייכער מדרגה, אַבער אין פאַרשידענע ריכטונגען. זי זוכט איינצוברעכן וואָסט דעראַבערונגס-שטרעבונג צום אינפּיניטיוון, צווינגען אים זיך מודה צו זיין, אַז ער קען נישט ווערן גאָט דורך ווילן. זי פּרוּווט אים באַווירקן ער זאָל זיך צוריקקערן צו דער וואָר וואָס איז מענטשלעך. זי זאָגט: „איך גיב אויף אזוי פיל צו ווייזן, אַז מענטשלעכע אמתן זענען געטלעך“, וואָס רופט זיך איבער מיט דעם זאָג פון בלאַק: „יעדער באַזונדער מינוט אין הייליק“.

די באַדייטונג פון מענטשלעכן ווילן אין יחידישן לעבן, ווי אין היסטאָרישע פּראָצעסן, איז פאַרשפּיגלט אין דעם גאַנג פון דער עקס-פעדיציע און אין די פּילאָזאָפּישע אַרויסזאָגונגען פון די העלדן. זאָגט וואָסט צו לאַוראַן: „צוקונפּט איז ווילן“. מיט אַנדערע ווערטער: „דיין צוקונפּט איז, וואָס דו וועסט מאַכן“. אַבער פאַר יעדן פון זיי

האָט „ווילן“ אַן אַנדער זין, באַקומענדיק אַן אַנדער פאַרם, ווי זיי האָבן פון אָנהייב פּלאַנירט.

וואָסס מוז לטוף איינזען, אַז נישט אַלץ איז אָפהענגיק פון מענטש-לעכן ווילן, וואָס מוז זיך בייגן פאַר דעם ווילן פון גאָט — אַדער קאָסמישן ווילן — אַן אַנדער טערמין צו באַצייכענען דערפאַרונג, וואָס איז מחוץ דעם מענטשנס קאָנטראָל. אַזוי אַרום: נישט איבער-רייסנדיק דעם קאָנטאַקט מיט דער פיזישער לאַנדשאַפּט, ווערט די גע-שיכטע פון דער עקספעדיציע-פאַרשונג — „אַ פּערל אין דער פינצ-טערניש פון געשיכטע“.

זוכט דער מחבר דורך איינעם פון זיינע פּערסאָנאַזשן אַרויס-צוהייבן אַ וויכטיקן היסטאָריאַזאַפּישן אַספעקט, וואָס איז פאַר אַ קינסט-לער ממש אַ פּראָבלעם פון אַגאַניע. דאָס איז דער פּראָבלעם צו געבן אַ ריכטיקן חשבון פון דערפאַרונג און עס קענען ווי געהעריק קאַמוניקירן.

זאָגט אין בוך אַן אַנטיילנעמער אין דער עקספעדיציע, וועגן דעם געראַנגל פּונעם קינסטלער צו באַקליידן אין ווערטער, אין ביל-דער, די דערפאַרונג פון וואָר און וויזיע. דער העלד, לע מעשוריער דריקט עס אויס אויף אַזאַ אופן: „פון אָנהייב פּלעג איך וועלן מצליח זיין אין באַשרייבן פּונקטלעך געוויסע זאַכן, וויזן זיי אין זייער פּולער וואָר... איך האָב אַבער נישט געקענט אויסדריקן זייער פּולן אמת... מיינ גאַנץ לעבן איז געווען אַ דורכפאַל, איך האָב געלעבט אויף דעם נידערריקסטן אופן, ציללאָז, אַפּט דעגראַדירט, ביז איך האָב אויסגעפונען מיינ כּוח, איינזענדיק, אַז די מיסטעריע פון לעבן ווערט נישט געלייזט דורך דערפאַל, וואָס ווערט אַ ציל פאַר זיך. גראַדע אין דורכפאַל, אין כּסדרדיקן געראַנגל, אין ווערן אַפּט געפרוּווט, האָב איך געפונען מיינ קראַפּט“ (ז' 271).

אין אַ געוויסן זין גיט פעטריק ווהייט זיין ענטפּער אויף רילקעס באַטאַונג, אַז גאָט קומט נאָר בולט אין קונסט אַרויס אין זיין אייביקייט, מחמת דער קינסטלער שאַפּט, אין אַ זין, גאָט.

ווהייט האַלט, אַז דאָס איז אַ מין מעגאַלאַמאַניע, ווען אַ קינסטלער זוכט זיך צו אידענטיפּיצירן מיט גאָט. זיי האָבן געמיינזאַמט, און נאָר אין אַ באַגרענעצטן זין, ווי זאָגט דער מחבר: „געשריבענע ווערטער נעמט אַ לענגערע צייט ביז עס באַדעקט זיי אַ טוי, אַבער די ווער-טער פון ליליעס, וואָס שווימען אין זומערדיקע וואַסערן...“

פאַראַן שטעלן אין בוך, וואָס רופן זיך איבער מיט טאַמאַס מאַנס „דר. פּאָוסטיס“, ווען ער זאָגט, אַז מוזיק איז די איינציקע קונסט וואָס קען אוממיטלבאַר אויסדריקן דעם קאָסמישן ווילן. אַבער מוזיק דאַרף האָבן אויערן עס צו דערהערן... אין דעם ווערק מאַכן די

העלדן דורך אן איבערלעכע גרויסע טראנספארמאציע, זיי באוירקן איינער דעם אנדערן דורך דעם עלעמענט פון ליבע: וואָסט ווערט דורך דעם באַקערט צו עניוות און הומאַנישקייט און לאורא קומט צוריק צום געטלעכן גלויבן. די דורכגעפאלענע עקספעדיציע האָט באַקומען אַ מעטאָפיזישן נצחון.

די השערה, אַז וואָסט איז פאַרטראַכט געוואָרן דורך ווהייטן, ווי אַ לייטעראַרישע מאַסקע פאַר דעם דייטשן עקספלאַרער אין אויסטראַליע, לייגט לייגאַרדט. האָט אַ שטאַרקן גרונט צוליב אַ ריי מאַטיוון. דאָס ווערק איז דורך דעם מחבר פראַיעקטירט געוואָרן בעת דעם צווייטן וועלט־קריג; די שוידערלעכע היטלערי־אַרן, די קרבנות... און וואָסט עקס־פעדיציע, זיין מקריב זיין זיבן מענער, אַ שיין מיידל, אויך זיין ליב־לינגס־הונט צוליב אַן אַבסטראַקטער אידיי פון דעראַבערן... יא, עס שיינט צו זיין אַ ווערק וואָס רעפרעזענטירט דעם גייסט פון די לייגאַרדט און עס פאַרשפּיגלט דעם מעטאָפיזם פון אַ קליינער וועלט, וואָס קען ווערן אַ גרויסע וועלט מיט היטלערי־קאַשמאַרן און סטאַטיסטיקס...

אַבער אין גרונט גענומען איז דאָס בוך וואָס שיינט צו זיין אין דער קאַנצעפּציע גערמאַניש, פאַקטיש נאַר אַ רירנדיקע אויסטראַלישע געשיכטע מיט אַ קינסטלערישער אידיי. דער מחבר מאַניפּולירט מיט היסטאָרישע פאַקטן אויף אַן אופן, זיי זאָלן בולט פאַרקערפערן די אַטמאָספּער פון אַ וואָר מיט העלדישע מעשים — דורך די אַלע קאַשמאַר־עקספעדיציעס, אויסצופאַרשן דעם אויסטראַלישן קאַנטינענט אינעם 19טן יאָרהונדערט.

דורך די קאָלינס, די סטירטס, די לייגאַרדט און אַלע איבע־ריקע עקספלאַרישע עקספעדיציעס, וועלכע טראַגן דעם חותם פון אַ גרויסער עפיק, וועגן מענטשלעכן ווילן, וויזיע, אויסדויער, איבער־געגעבנקייט, באַגלייט מיט פאַנטאַזיע און גייסט, מחשבות און געפילן צו קענען בייקומען די אַלע שוועריקייטן און שטערונגען, און זיך לאָזן מיט די פרימיטיווסטע מכשירים אויף אַט די ריזיקאַלישסטע אונטערנעמונגען.

די היסטאָריקער מעגן מקנא זיין אזעלכע גרויסע היסטאָרישע נאָוועליסטן, ווי פעטריק ווהייט און אַנדערע, וועלכע בויען אויף אַ וועלט אין וועלכער זיי באַלאַנסירן צווישן וויזיאַנעריש־אַבסטראַקטן און קאַנקרעטן פאַקט. צווישן די פאַראַלגעמיינערונגען וועגן מענטש בכלל און דאָס פאַרטיקולאַרע פונעם אינדיוידועלן מענטשלעכן וועזן מיט זיין ספּעציפּישער רעאַליטעט פון געפיל און מחשבה־וועלט. דעם קינסטלערס אַריינדריןגונג אין דער יחידישער וועלט און די פּרטימדיקייט פון איר קאַמוניקירן זיך מיטן מיטמענטש און מיט

דער אומפריינדלעכער נאָטור. די קלענערע ריטמען פון מענטשלעכן לעבן מיט דעם גרעסערן ריטעם פון דער נאָטור פּראָזשעקטירט אין אַ רייכער פּראָזע־טעקסטור, וואָס האָט ווהייטס ווערק געגעבן אַן אויבן אַן אין דער אַנגלאַז־זאַקסישער ליטעראַטור.

פאַר זיין גרויסן צושטייער צו אַט דער ליטעראַטור ביים סוף פון די 1950־ער יאָרן, האָט דער מחבר טאַקע באַקומען דעם „סמיט ליטעראַטור פּריז“.

אויסראַלישע קריטיקערס האָבן אַרויסגערוקט האַרבע טענות קעגן ווהייטן, הלאַמי ער האָט שווערן אַרץ אַרויפגעלייגט אויף יעדן זייטל פון בוך. זיי האָבן געפרעגט צי געווינט דורך אַזאַ טעכניק דער שריי־בער, וואָס דערמעגלעכט נישט דורך אַ לייכטן פּראָזע־סטיל צו באַגרייפן די וויכטיקסטע זאַכן? עס איז טאַקע אַ פּראָבלעם, וואָס טראַגט מער ווי אַן עסטעטישן כאַראַקטער, כאַטש אַ קינסטלער קען זאָגן, אַז אים גייט ווייניק אָן, וואָס געוויסע ליינערס וועלן נישט זיין בכוח אַלץ צו פאַרשטיין, און אַז דער ציל זיינער איז צו שאַפן אַ ווערק פון אַן אַלגעמיינער פּערפעקציע.

טאַקע וועגן דאָס לעצטע זענען דאָ חלוקי דעות צווישן אַ ריי אויסטראַלישע קריטיקערס, וואָס זוכן לעכער אין ווהייטס גרויסע ווערק (אין וועלכע גרויסע ווערק קען מען דען נישט געפינען קיין לעכער? — י. ק.) רוקט מען אַרויס טענות וועגן מאַניעריזמען, קלישע־רייד און פּרעטענציעליקייט אין געוויסע ערטער. די טענות קענען גענומען ווערן ערנסט, אַבער אויך מיט „אַ ביטעלע זאָלן“ — ס'איז נישט לייכט צו זיין אַ נביא אין אייגענעם לאַנד... מחמת ביי אַלע אַנגעוויזענע פעלערן, בלייבט אַלץ אַ גרויסע פאַרנעמיקע קאַנצעפציע און כמעט פּערפעקציע וועגן אַ מיסטעריעזע „רייזע אין מדבר“ וואָס איז פאַר־קערפערט אין דעם ווערק, ווהייט און אַנדערע ראַמאַניסטן זעען אין מדיבר דעם פּלאַץ פון וואַנען עס קומען נביאים.

פונקט ווי ביי היפּנאָז מוז זיין די קאַאָפּעראַציע צווישן היפּנאָז־טיסט מיטן אַביעקט, אַזוי וועט אויך נאָר דער ליינער דערפילן דעם כישוף פון נאָראַטיוו, אויב ער וועט זיך אים אונטערגעבן, צו דער־שפירן די פיינקייטן פון אַ ווערק אין וועלכן דער מחבר האָט אַריינגע־געבן זיין שטאַרקסטע און סובטעלסטע ליבשאַפט פאַר זיין פּאַלק און לאַנד, וואָס איז פאַר אים די פאַרקערפערונג פון אַ מיסטעריע. דורך ווערטער און אימאַזשן אַרויסצוברענגען אַ „לאַנד מיט אַ צוקונפט“ באַגלייט מיט דער פּראָגע: „ווען וועט אַט די צוקונפט ווערן קעגנוואַרט? “ (ז' 448).

זאגאס און ראמאנען אויף געשיכטלעכע טעמעס, האָט די אוי-
 סטראַלישע ליטעראַטור צו פאַרצייכענען אַ היפשע צאַל און — צווישן
 זיי אויך פעטריק ווהייטס. ווהייט האָט אין גאַנצן שאַפן זיינעם אַרויס-
 גערוקט צוויי גרונט-פראַגעס: (1) די שייכות פונעם יחיד — באַזונ-
 דערס פון טאַלאַנטירטן יחיד — צום כלל אין אונדזער מאַטעריאַליס-
 טישער און טעכנאָלאָגישער געזעלשאַפט; (2) דער כאַראַקטער און די
 קוואַליטעט פון דער אויסטראַלישער געזעלשאַפט אין פאַרגלייך מיט
 די עלטערע און מער ציוויליזירטע אין איראַפע פון וועלכע אויסטראַ-
 ליע איז לכתחילה געוואָרן קאַלאָניזירט.

אַ ספעציעלע באַהאַנדלונג ווידמעט ווהייט די אַפגעפרעמדטע
 יחידים, וועלכע זענען אין זיין שאַפן צענטראַלע כאַראַקטערן. ער
 טיילט אויס די ערלעכע נאַטורן מיט זייער סענסיטיוויטעט און פער-
 צעפציע צו באַנעמען און אינהאַלטן דעם, ווי ער רופט אָן „מיסטישן
 חוש“ פון איינהייטלעכקייט און שלימות פון זאַכן, אזוי ווי עס האָט
 געהאַט סטען פאַרקער פאַר זיין שטאַרבן.

ווהייט האָט בכלל צוויי פונדאַמענטאַלע ווונדער אין לעבן: די
 מיסטעריע פון דער פיזישער וועלט און די מיסטעריע פון דער גייס-
 טיקער — די קאַנקרעטע און די אַבסטראַקטע.

אין „וואַסס“ האָט ער געפורעמט ביידע און אויך זייערע מעג-
 לעכקייטן פון אַ האַרמאָנישן זיווג, אָדער צו באַשטימען זייערע גרע-
 נעצן וווּ זיי טיילן זיך. אַ באַזונדער אַרט פאַרנעמען די העלדן וואַס
 לעבן ביים ראַנד פון אויסטראַלישן מדבר. זיי זענען פונקט אזעלכע
 בלינדע צו דער אויסטראַלישער לאַנדשאַפט, ווי זיי זענען עס לגבי
 זייער אייגן אינערלעכן לעבן.

גאַר פון אָן אַנדער כאַראַקטער איז זיין ווערק „דער וויזיטעקטאַר“,
 עס איז געפורעמט אויף דער סטרוקטור-הנחה, אַז דער קינסטלער,
 ווי דער וויסנשאַפטלער, פאַרנעמען זיך מיט דער זעלבער אויפגאַבע
 — הגם מיט אַנדערע מיטלען — צו אַנטדעקן און פּרעזענטירן דעם
 אמת מיט דער טיפּסטער גרונטלעכקייט, באַטאַנענדיק די ראַל פון
 קינסטלער וואַס קען פאַרגלייכט ווערן צום וויזיטעקטאַר. דער לעצטער
 פאַלמעסט דאָך מענטשן בכדי אויסצוגעפינען דעם אמת וועגן זיי, און
 אזוי טוט אויך דער קינסטלער.

דער העלד פונעם בוך, דאָפּפילד הוירטל, פאַרקורצט צו „הוירט“,
 וואַס מיינט, אַז זיין גורל איז „ווי צו טאָן“ אַנדערע, און ווי טאָן זיך
 אַליין, דורך יצירה, דעריבער ווערט טאַקע דער העלד באַשולדיקט
 דורך זיין אפיטרופות, אַז ער איז געבוירן געוואָרן מיט
 „אויגן ווי מענטערס“.

דער מחבר שילדערט אין „וויוויסעקטאר“ די געשיכטע פון א גרויסן אויסטראלישן מאָלער, א זון פון אן אַרעמען פּלאַשן-פּאַר-קויפּער, און ער באַשרייבט הוירטלס קינדער-יאָרן אין דער אַרעמע גאַס, אין סלאַמס. דאָס יינגל איז סענסיטיוו און גייסטיק מער אַנט-וויקלט ווי די אַנדערע קינדער. עמאַציאָנעל, אינטעלעקטועל און עס-טעטיש קענטיקט זיך שטאַרק זיין אַנדערשקייט אין די פּאַרמאַטיווע יאָרן. ער גיט זיך אויך פיזיש אַן עצה ביים שלאָגן זיך מיט די גאַסן-יינגלעך.

זיין מאַמע נעמט אים מיט אינעם הויז וווּ זי דינט — די באַלע-באַטים נעמען אים אריין צו זיך, און דאָס יינגל ווערט פּאַרכאַפט פון דער נייער וועלט, וואָס אַנטפּלעקט זיך פאַר אים — קאַליר, שיינקייט, סדר — און זיין אונטערבאווסטזיין זאָגט אים אונטער, אַז דאָס איז די וועלט צו וועלכער ער דאַרף געהערן.

די רייכע פּאַמיליע, די קאַרטנעיס, האָבן גאָר אַ קריפל טאַכטער און נישט קיין אייגענעם זון און דאָ האָבן זיי פאַר זיך אַ יינגל מיט הויכער אינטעליגענץ און קינסטלערישער באַגאַבונג — מאַכן זיי צוטריטלעך פאַר אים די באַדינגונגען פון דער רייכער אייראָפּעישער ציוויליזאַציע.

מיר זעען דעם יינגלס רעאַגירן אויף די אַלע דערשיינונגען אַרום אים — און מען דאַרף אונטערשרייכן, אַז בכלל פירן זיך אויף אַלע פּערסאָנאַזשן נאַטירלעך און באַגלייבט.

דער טויט פון הוירטלס פּאַטער, און זיין מאַמעס חתונה האָבן מיט אַן אַנדערן — פיזיש דערווייטערט פון זיין אייגן בלוט און פלייש, לעבט ער צוזאַמען מיט זיין נייער פּאַמיליע, וואָס האָט אים אַדאַפּ-טירט און דערצויגן.

הוירטל איז אַנדערש, דאָך נישט אַנדערש פון ווהייטס „ספּע-ציעלע“ כאַראַקטערן מיט זייער וויטאַליטעט און לעבנס-פאַרהאַרטע-וועטקייט וואָס איז אַ ירושה פון זיין אַפּשטאַם. ער גייט אַוועק אין קריג פּרייוויליק, פּאַלט אַרויס פון דער פּאַמיליאַרער סביבה און ווערט אַריינגעשליידערט אין דער וועלט פון יסורים.

מיר וועלן נישט נאַכפּאַלגן דעם גאַנצן סוזשעט: דאָס אַרומ-פּאַרן פון הויפּט-העלד איבער אייראָפּע, וווּ ער פּאַרפּלוקאַמט זיין דער-ציונג און זיין גרויסן מאַלערישן טאַלאַנט. שפּעטער זיין צוריקקומען און דעם „שאַק“ וואָס ער פּאַרשאַפט דער פּאַמיליע, אַט די, וואָס האָט אים געהאַלפּן קינסטלעריש אויסצוואַקסן (הגם די ערשטע אויס-שטעלונג פון זיינע מאַלערייען איז דורך דער קריטיק געוואָרן אַראַפּע-ריסן, איז אַבער קיין ספּק נישט אין זיין טאַלאַנט).

אין סוזשעט איז אריינגעפלאכטן א זונה, נענסי, וואָס דערפילט נישט נאָר הוירטלס סעקס־קאָנסומפציע, נאָר העלפט אים אויך מיט אירע פאָרדינסטן זיך אויסצוהאַלטן. דאָס פאָרבינדן דעם קינסטלער מיט דער פראַסטיטוטקע האָט דאָ אַ באַשטימטן ציל: וויזן די פאָר־מען דורך וועלכע דער קינסטלער איז פאָרבונדן מיט דער געזעל־שאַפט וועלכע שטיצט אים.

עס איז דאָ אין ווערק אַ קרעפטיקע שילדערונג פון נענסיס טויט צוליב אַלקאהאָל, זיך־פאָראַכטונג און פאָרצווייפלונג. דאָס געפינען איר קערפער צעשמעטערט, אַראַפגעקייקלט פון אַ פעלדו, איז גע־צייכנט שטאַרק דראַמאַטיש און איבערצייגנדיק. ליידן פונעם יחיד און ליידן פון דער וועלט אין אַלגעמיין, איז לויט פעטריק והייטס אַנמערקונגען אַ וויכטיקער טייל פון אויספורעמען דעם געטלעכן ציל — מחמת, ווי דער קינסטלער איז אויך גאָט אַליין אַריינגעצויגן אין די ליידן פון זיין באַשאַף. די פילאָזאָפיע פון ליידן איז פאָרשפיגלט ביי פיל שרייבער פון דער וועלט־ליטעראַטור (אין אַלע זשאַנערן). עס איז אַ טעמע פאַר זיך, וועלן מיר דעריבער שטעלן דאָ אַ פונקט.

והייט זוכט צו געפינען אַ פאָרשטענדיקונג מיט דער גאַנצקייט פון לעבן, נישט אויסלאָזנדיק מן הצד קיין שום עלעמענט. אין ״וויזן־סעקטאָר״ איז אויך דאָ די דילעמע פונעם קינסטלער, וואָס זוכט זיין באַרעכטיקונג פאַרן לעבן און פאַר זיין קונסט. עס איז די דילעמע פון קאָמוניקירן און דערביי איינהאַלטן די אייגענע אידענטיטעט, דורך אַפגעזונדערטקייט פון לעבן, בכדי דורך אַ געוויסער דיסטאַנץ עס בעסער צו באַנעמען. זיין דראַמאַטיזירן מענטשלעכע ריסן און קאַנ־פליקן דורך אילוסטרירן פאָרשידענע אייגנשאַפטן, מאַנעריזמען און דעם מענטשנס פעיקייט צו גרויזאַמקייט, ביז זיך־פאָרניכטונג, אָבער אויך פון רחמים, פון זיך־מקריב זיין.

באַלד אין אָנהייב פון ״וויזן־סעקטאָר״ דערציילט אונדז דער מחבר, אַז די איבערלעבונג פון קונסט און רעליגיע זענען די זעלבע. עס איז אַ פרווואַ אַרויסצוברענגען די רעליגיעזע איבערלעבונג פון דער וועלט. גאָט, ווי אַ קינסטלער באַשאַפט די וועלט און אירע מענטשן און ער פאָרניכטעט זיי ביים דורכפירן זיי איבער די אַפגרונטן און גרויזאַמקייטן פון לעבן ביון סאַמע פינאַלן אומזין — טויט. די אַקטן פון רחמים און אכזריות זענען באַשטאַנד־טיילן פון דער יצירה און פונעם גאַנצן לעבן, וואָס האָט זיינע ווערטן טראָץ אַלע גרויזאַמקייטן און מיאוסקייטן, וואָס מיר טרעפן אינעם גאַנג פון לעבן.

והייט זוכט צו אַנטפלעקן דעם אמת פון אונטער דעם סאַציאַלן פאַגיר, אויפנעמען אים אַן מורא אויך דאָרט וווּ מען וויל אים אַמ־ווייניקסטן זען. ער ווייט אויך די פאָרבינדונג צווישן סעקסואַליזם

און קונסט אין אַ מער אַלגעמיינער פאַרם — און דעם קינסטלערס אַנגאַזשירטקייט צו זיין באַרוף דורך פאַרקערפערן דעם דראַנג צו סעקסועלער עקספרעסיע, אין דער ראַם פון מענטשלעכער נייטיקייט פון קאָמוניקאַציע און פון אינפֿיניטיוון. זיינע העלדן זענען אייביקע זוכערס פון אינפֿיניטיוון. יעדער פון זיי מיט זיין פאַרטיקולאַרן הויקער, נישט שטענדיק זעבאַר פון אויבערפלאַך, נישט שטענדיק אין זעלבן פאַרם.

די געפילס־וועלט פאַרנעמט אין זיינע ווערק אַ גאַר באַדייטנדיק אַרט, ווי אַ טייל פון ירושה און צוליב דער איבערצייגונג, אַז אינטע־לעקט איז דורכגעפאַלן צוליב דער דיספּראָפּאָרציע פון ווערטן, וואָס מיר האָבן אים צוגעשריבן. דעריבער זיין מעטאַפֿיזישע קאַנצעפּציע וועגן מענטש און זיין יחידישקייט.

אין זיין „דער מומענט געשיכטע“ האָט ווהייט געשאַפן אַן אַנדער בעלעטריסטישע אילוסטראַציע פון דער הנחה, אַז די שוואַכע אין אינטעלעקט פאַרמאָגן אין זייער פּשטות — און אויך אַ דאַנק דעם מאַנגל אין עגאַ־אַנגאַזשירטקייט — אַ טיפּערן אַריינבליק אין לעבן, ווי די נאַרמאַלע בעלי־שכלס.

טעאָדאָראַ גודמאַן שטעלט זיך אַנטקעגן (באַזונדערס אינעם ערשטן טייל פון בוך) דעם קאַנפּאַרמיזם פון דער געזעלשאַפּט. זי וואַרפט עס אָפּ דורך איזאַלאַציע, דורך אויסמיידן חתונה צו האָבן מיט פּרענק פּעראַט און מיט האַנטלעי גלאַרקסאַן, מחמת עס וועט פאַרניכטן איר ערלעכקייט. דער טויט פון איר מאַמען באַפרייט זי לחלוטין פון אַלע שייכותן מיט מענטשן (אַ חוץ מיט איין שוועסטער־קינד).

דאָס בוך פאַרענדיקט זיך מיט איר פּסיכישן צושטאַנד, וואָס מיר באַצייכענען: משוגעת. אָבער גראַדע די משוגעים פאַרמאָגן די אייגנ־שאַפּט אַריינצודרינגען אונטער דעם אויבערפלאַך פון מענטשלעכע רייד און מעשים, ווען זיי האָבן אָפּגעוואַרפן די ווערטן פון דער געזעלשאַפּט און איר וואַר, זוכנדיק אַ נייע רעאַליטעט.

ווהייטס פאַראינטערעסירונג מיט די וואָס האָבן אָפּגעוואַרפן דעם געזעלשאַפּטלעכן קאַנפּאַרמיזם, אַדער זענען פון אים אַליין אָפּגע־וואַרפן געוואָרן צוליב זייער אַנדערשקייט, איז פאַרקערפערט אין פאַר־שידענע כאַראַקטערן פון זיינע ווערק, און אויף אַ גאַר ספּעציפֿישן אופן אין „דער מומענט געשיכטע“.

ווען טעאָדאָראַ גודמאַן איז נאָך געגאַנגען אין שול, האָט שוין איר לערער און פּרינציפּאַל פאַרויסגעזען איר לעבנסוועג. ער טראַכט וועגן דעם וואָס ער וואַלט איר געדאַרפט זאָגן און זי צוגרייטן צו

איר גורל. כאַראַקטעריסטיש איז אַ ציטאַט פון זיין נישט געהאַלטענער רעדע וועלכע איך ציטיר :

„טעאָדאָראַ, כ'וועל דיר זאָגן דעם אמת. וואַרשיינלעך וועסטו קיין מאָל נישט חתונה האָבן. . . וועסט נישט זאָגן די זאַכן וואָס זיי ווילן פון דיר הערן, חנפּענען די גאווה זייערע, די פּוסטקייט. וועסט אפילו נישט באַנעמען פאַר וואָס, עס וועט דיר אינסטינקטיוו נישט קליידן. פיל זאַכן וועסטו לערנען פון דערפאַרונג, וועסט זען קלאַר אונטער דער מענטשלעכער הויט. . . וועסט דורכגיין דאָס לעבן אין סענסי-טיווע שיד, וויל דו ביסט ערלעך.

דו וועסט וואַרשיינלעך אויסוואַקסן מיאוס און מחמת דו וועסט זיין אַן עקרה, וועסטו זיין ביידע : פאַראַכטעט און געערט. וועסט קיין סטאַטוע קיין מאָל נישט מאַכן, וועסט נישט שרייבן קיין פאַעמע און נישט קיין מוזיק, כאַטש דו וועסט צעריסן ווערן דורך אַלע אַגאַניעס פון מוזיק. אַן איינזאַמער מענטש מיט דער אוממעגלעכקייט צו קענען בויען בריקן פון איין לעבן צו אַן אַנדערן, און נישט שעפּעריש. . . אַבער אין געוויסע צערטלעכע מאַמענטן וועסטו קענען זאָגן : מיין קינד“.

די פּסיכישע טראַנספּאַרמאַציע פון אַט די טעאָדאָרס, גייט אַראָפּ פון די בלעטער פון בוך לעבעדיק צום ליענער, הגם אין געוויסע מאַמענטן איז שווער נאַכצופאַלגן דעם ריכטיקן מיין פון מחבר. אַבער דער גרונט־מאַטיוו פון נאָן־קאַנפּאַרמיזם און פון כאַראַקטער־רעוועלאַציע, איז געשטאַלטיקט אין טערמינען פון בולטע אימאַזשן און מיט דעם סכּום פון גרויסע דורכגעמאַכטע יסורים.

והייטס העלדן ווערן ס'רוב ביים ענדע פאַרניכטעט, צי דורך דער געזעלשאַפט אָדער דורך דער אייגענער אוממעגלעכקייט שלום צו מאַכן צווישן דעם אימאַזש פון דער וועלט (ווי עס זעט אים די מער־הייט) מיט דער אייגענער פּערזענלעכער וויזיע. דאָס געשעט אויך מיט דעם רוב פון די פּראָטאַגאַניסטן פון והייטס בוך „רייטערס אויפן רייטוואַגן“.

דער אייראָפּעיִשער אינטעלעקטואַל און פליט פון דייטשלאַנד, הימלפאַרב און דער אַנאַלפּאַבעטישער אַבאָרידזשינישער קינסטלער דובא, די וועשין מרס. גאדבאַלד, און די אַלטע בתולה מערי העיר, זענען באַשאַנקען געוואָרן צו זען די וועלט „ווי זי איז ווירקלעך“ און דערקענען איינער אין דעם אַנדערן די קוואַליטעטן, וואָס זיי האָבן געמיינזאַם. דריי פון זיי פאַלן אַבער קרבנות פון דער געזעלשאַפט, וואָס איזאָלירט זיי, ווי אַפּגעוואַרפענע און פרעמדע. . . אַלענאַציע איז פאַרקערט אויך אין „וויזיעקטאָר“. דאָס אַפּרוקן זיך פון דער ספּעציפּיש־טוישנדיקער געזעלשאַפט און אַוועק־

גיין צו זיין אינערלעכער וועלט פון שווייגן און פון אריינקוקן אין די הערצער און מחשבות פון די אַרומיקע מענטשן, וועלכע ער אָב־סערווירט אומבאַמערקט פֿאַר די דערוואַקסענע וואָס טראַכטן, אָז ער איז נאָך אַ קינד ...

אין „די סאַלידע מאַנדאַלאַ“, זעען מיר די בראַונס, וואָס זענען אַוועק פון ענגלאַנד צו ראַטעווען זיך פון קאַנפֿאַרמיסטישן דרוק, פֿאַר דער מוטער, וואָס האָט חתונה געהאַט אונטער איר יחוס, איז אויסטראַליע אַ נייער אָנהייב פון אַ נייער וועלט, וואָס איז פֿריי פון די צוימען אין דער אַלטער וועלט. עס איז גלייכצייטיק אַן אַנטלויפן פון אַן אידעאָליזירטן עבר. די בראַונס זוכן אַן אַפֿגעזונדערט ווינקעלע צו זיין אַליין מיט זיך, נישט האַבן צו טאָן מיט דער געזעלשאַפֿט, און די געזעלשאַפֿט נישט מיט זיי.

ווהייט פּרעזענטירט, דורך דער פּיינשטיין־פּאַמיליע, די קאַרומ־פּירטע איינפֿלוסן פון דער שטאַט, באַגלייט מיט דעם אידעאָל פון איראַפּעישער קולטור, פון פּרעמדע שפּראַכן, עס איז דאָ אַ מאַמענט, ווען אַרטור בראַון האָט נאָך זייענדיק אַ קינד געזען די אויפֿפירונג פון „געטערדעמערונג“ און ער פּרעגט: „ווי און ווער זענען די געטער?“ שפּעטער, האָט ער זיך שוין אויסגעלערנט צו געבן אַ פּסיכאָלאָגישע רעאַלקייט זיין וויזיע, טאַקע נאָכן איבערלייענען „די ברידער קאַראַ־מאַזאָוו“, ווען ער אַנטדעקט, אַז דאָס וואָס דער מענטש האַלט פֿאַר אַממיינסטן וויכטיק און גייטיק, איז צו געפֿינען עמעצן צו פאַרגעטערן ...

אין „דער מומעס געשיכטע“ איז דאָ אַזאַ פאַראַדאָקסאַלער זאַג וועגן נאַרמאַל און אומנאַרמאַל: „ווען דיין לעבן איז אַממיינסטן רעאַל ביסטו פֿאַר מיר משוגע“. רעאַליטעט האָט אָבער פאַרשידענע פּנימער און קען אַרומנעמען אויך אפילו דאָס, וואָס מענטשן גלויבן צו זיין רעאַל — דאָס מיינט אויך — לעגענדע. ווהייט האָט אויסגעטיילט די העלדן, וואָס פּילן זיך דעהומאַניזירט אין דער רעאַלער ווירק־לעכקייט. ער האָט געשטאַלטיקט די קאַליזיעס, וואָס פירן דעם יחיד צו טאַטאַלער אלענאַציע, און געשילדערט וויזועל דורך אימאַזשן, פאַרבן און סימבאָלן — אַט די קאַנפֿליקטן פון אונדזער היינטיקער געזעלשאַפֿט.

אין די „רייטערס“ זענען פאַראַן פיל באַריערעס דורך וועלכע עס דאַרפן אַריבערשפּרינגען די העלדן: געבורט, דערציונג, סביי־בות; ראַסן־פאַראַורטיילן טיילן פאַנאַדער, שאַפן מחיצות. אין די 4 באַזונד־דערע געשיכטעס פון דעם ווערק איז דאָ אַ פונקט וואָס פאַרקניפט זיי אין דעם נאַראַטיוו — די פיר אַזוי פאַרשידענע טיפן, צווישן וועלכע מיר טרעפן אויך א ייד.

געצייילטע יידישע העלדן האָט פעטריק ווהייט אין זיין שאַפן. מעגלעך, אַז ער האָט יידן זייער ווייניק געקאָנט פון דער נאַענט, פון אינעווייניק, צו קענען זיי דורכלייכטן, אַזוי ווי ער טוט עס מיט די צוויי טיפן אין די „רייטערס“.

דער יידישער אויפגעקומענער „אַלרייטניק“ איז געשילדערט רעאַליסטיש, נישט קאַריקאַטור־מעסיק, ווי ביי פיליפ ראָטה, אָבער אויך באַצירט מיט גראַטעסק־פאַרבן, וואָס פאַסן אים זייער צום פנים זיינעם, וואָס זוכט אַרויסצוקריכן פון זיין יידישער הויט און פאַרדעקן זיין יידישע רחבותדיקע נאַז ...

ווי אַ קעגנזאַץ צו דעם גראַב־הויטיקן טיפּ ייד, איז געשילדערט, אין גאַר וואַרעמע פאַרבן דער יידישער פליט פון דייטשלאַנד. ער איז בעלעטריסטיש אַרויסגעקומען זייער איבערצייגנדיק. ער קומט צו אונדז פון די בעלעטער אַרויס אַ פולבלוטיק לעבעדיקער, טראַגנדיק מיט זיך זיין אינדיווידועלע און נאַציאָנאַלע געשיכטע, אויף דעם וועג זיינעם פון דייטשלאַנד ביז דעם אויסטראַלישן דאַרף, וווּ ער זוכט צו שלאַגן וואַרצלען, אָבער זיי ווערן אונטערגעהאַקט דורך דער גרופע שיכורים. די קורסירנדיקע פליאַטקעס וועגן דעם פרעמדן, (דעם ייד) וואָס גייען אַרום מיט דער „פאַנטאַפּל־פאַסט“ איבערן דאַרף — און די גיפּט־מישערס זענען קירכע־מתפללים — פאַרקירצן זיין לעבן, וועלכן ער האָט אויפגעהאַלטן מיט האַפענונג. דער אַרבעטס־געבער זיינער, דער זיך־האַסנדיקער ייד דערגייט דורך זיינע פסיכישע אויס־קרימונגען צו משוגעת און זעלבסטמאָרד, אָבער נישט דער דייטשער פליט ייד, וואָס פאַרלייקנט זיך נישט און לאָזט זיך נישט באַהערשן פון פאַרצווייפּלונג אפילו אין די ערגסטע מאַמענטן פון זיין לעבן.

וויס איך נישט צי פעטריק ווהייט האָט זיך באַקענט פון דער נאַענט מיט יידישע יידן וואָס שטאַמען נישט פון דייטשלאַנד און זענען נישט קיין פראַפעסאָרן געווען ... ווייזט אויס, אַז דער מחבר האָט געזוכט דורך אים אַרויסצוברענגען זיין אני־מאמין אין שייכות מיט די יידישע איבערלעבונגען אין די היטלער־יאָרן. ער האָט געזוכט אַ העלד אַרום וועלכן ער זאָל קענען אויסוויקלען מחשבות וועגן פאַלק, ראַסע, אַפּשטאַם.

לייגט ער דאָך אַריין אין מויל פון זיין העלדין, די וועשין מרס. גאַדבאַלד אַזעלכע געדאַנקען וועגן יידן: „אַ ייד? אַלץ איינס. אַלע מענטשן זענען גלייך איידער זיי ווערן געבוירן. זיי זענען די זעלבע ביים געבורט. עס איז נאָר שפעטער דער מאַנטל, וועלכן מען האָט זיי אַנגעטאַן, וואָס מאַכט זיי אַנדערש. פאַראַן אָבער אַזעלכע, וואָס מיי־נען, אַז ס'פאַסט זיי נישט. זיי גלויבן, אַז זיי וועלן טוישן דעם מאַנטל ... זיי בלייבן דאָך אין זיך די זעלבע. נאָר צום סוף, ווען אַלץ

ווערט צוגענומען פון זיי, ווייזט זיך ארויס, און זיי האבן עס נישט גע-
דארפט. זיי זענען צוריק די זעלבע נשמות, פונקט אזוי נאקעט, ווי
זיי זענען געקומען אויף דער וועלט" . . .

פעטריק ווהייט גלויבט, און מענטשן-מאָרד, לינטשעריי האָבן
נישט קיין ספעציפישע נאַציאָנאַלע גרענעצן. זיי קענען געשען אין
יעדן לאַנד, ביי יעדן פּאָלק, אין יעדן איינעם וועלט-טייל — אויך
אפילו אין אַ שטילן אויסטראַלישן דאָרף. דער סימפּאַטישער יידי-
שער העלד, וואָס איז דעם מחבר זיכער ווייניקער באַקאַנט געווען,
ווי זיינע אויסטראַלישע טיפּן, האָט באַקומען מער קינסטלערישן
תיקון, ווי דער אויסטראַלישער אַבאָרידזשין-מאַלער, אלף דובאַ און
— אויך פון די אַנדערע טיפּן. וואָס זענען נישט נאָר געאַגראַפּיש
נאָר אויך פּסיכיש אים געווען נענטער, און געדאַרפט אים זיין מער
באַקאַנט ווי דער ייד הימלפאַרב.

אַבער דאָ קומען מיר צום פּראַבלעם פון איבערחורונגען, אי פון
צייכענונגען, אי פון כאַראַקטער-טיפּן, סימבאָלן, אפילו פון געוויסע
פּראַזן, מאַנעריזמען, ווערטער — א נסיון פאַר יעדן עכטן קינסטלער, ווען
ער דאַרף ציען יניקה פון דעם זעלבן אַנזאַמל דערפאַרונגען, אימאַזשן,
אפילו ווען זיי קומען ארויס אין אַ פּולשטענדיקער איבערשטע-
לונג אין דער בעלעטריסטישער ווירטשאַפּט זיינער, איז גאַנץ וואָר-
שיינלעך, זיי זאָלן דערמאָנען אין סטיל פון ענלעכע כאַראַקטער-טיפּן
— נאָר אַנדערש פאַרשלייערטע — קאַנסטרוואירט אין אַן אַנדער
סביבה, סוושעט — טאַקע אַ גאַנץ נייע זאַך, דאָך דערמאַנט עס אין
עפעס, וואָס מען האָט זיך שוין פּריער אַנגעטראַפּן, הגם אין אַן אַנדער
כאַראַקטעריזאַציע.

פעטריק ווהייט האָט זייער שאַרפע קריטיקער אין אויסטראַליע,
און זיי כאַפּן זיך אָן אין די אַלע פעלערן זיינע, ווי אין אַן אַבן טוב . . .
הגם מיין צוגאַנג איז אַן אַנדערער, בפרט, ביים זען ווי מען שטעלט
אַן אַ פּראָזשעקטאָר אויף יעדער פּגימהלע, דאָך, וועל איך צוגעבן,
אַז דער לייענער וואָס איז באַקאַנט מיט זיינע פּריערדיקע דערשיינענע
ווערק, וועט גלייך דערקענען יעדעס ניי בוך פון דעם מחבר, אויב
אפילו זיין נאָמען זאָל אויפן שער-בלאַט און אַנדערער ערטער נישט
זיין דערמאַנט. ווי אַנדערש עס זאָל נישט אַרויסקומען דער טיפּאַזש,
סוושעט און בכלל דאָס סטרוקטורעלע — חזרט זיך דאָך איבער אויפ-
סניי זיין סטיל און אויך געוויסע מאַנעריזמען, וואָס זענען אים אזוי
אייגן. אַבער מערקט זיך נישט ענלעכס אפילו ביי גרויסע אַקטיאָרן,
ביי קינסטלער פון דער בינע? דוכט זיך, און יא.

ביים אונטערשטרייכן דאָס אויבנדערמאַנטע, וויל איך אַבער אויך

צוגעבן וועגן פעטריק ווהייטס ליטערארישע דערגרייכונגען, וואָס זע-
נען געשטיגן פון בוך צו בוך. קיינער האָט נישט געקענט פאַרויס-
זאָגן, אַז נאָך אַזאַ ווערק ווי „דער בוים פון מענטש“ וועט ער אַנשרייבן
אַזאַ בוך ווי „וואָסס“ אין וועלכן ער האָט אַנגעשלאָגן טענער פון גראַנ-
דיעזקייט און טונקלקייטן פון דער מענטשלעכער נשמה. אומדערוואָרט
איז דער מחבר שפעטער אַרויסגעקומען מיט ווערק פון מיסטישע
און פילאָזאָפישע אימפליקאַציעס, ווי אין „וויוויסעקטאָר“ אָדער די
„סאָלידע מאַנדאָלאָ“. פעטריק ווהייטס איז בלתי ספק איינער פון די
עטלעכע געציילטע גרויסע פראָזע-קינסטלער אין דער אויסטראַלישער
ליטעראַטור, וועלכער ער האָט מיט זיינע ווערק צוגעגעבן איר גרויס
חשיבות און בייגעשטייערט צו איר אַנערקענטער פּאָזיציע אין דער
אַנגלאַ-זאַקסישער וועלט.

די אויפמערקזאַמקייט וואָס פעטריק ווהייטס ווערק האָבן אַרויס-
גערופן אין אויסלאַנד, איז באַגלייט געוואָרן מיט אַ ידיעה, אַז אין די
לעצטע יאָרן איז זיין נאָמען געווען אויף דער ליסטע פון נאָמינאַ-
ציעס צו דער נאָבעל-פרעמיע. אַ שמועה איז געווען, אַז שוין אין
1970 איז ער געווען אויף דער פינאַלער קורצער ליסטע פון די רעקאָ-
מענדירטע קאַנדידאַטן.

אין דעם זעלבן יאָר איז אַראָפּגעקומען קיין אויסטראַליע אַרטור
לונדקוויסט, דער פאַרויצער פון דעם „פּאַנעל“ וואָס רעקאָמענדירט
די קאַנדידאַטן פאַר דער ליטעראַטור נאָבעל-פרעמיע.

אָפיציעל האָט עס געהייסן, אַז ער איז געקומען צו אינפאַר-
מירן זיך און באַקענען זיך נענטער מיט דער אויסטראַלישער ליטע-
ראַטור, אָבער פּאַקטיש איז דער וויזיט געווען צו טרעפן זיך מיט
פעטריק ווהייטן, וועמען ער האָט שטאַרק פאַרערט זינט ער האָט גע-
לייענט זיין ווערק „דער בוים פון מענטש“.

נאָך מער: ווען עס איז דערשינען ווהייטס לעצטער בוך „דאָט
אויג פון שטורעם“ האָט אַרטור לונדקוויסט עס אָפּגעשאַצט ווי אַ גרויס
ווערק און דעם מחבר באַצייכנט „נישט נאָר ווי אַן אינטערפּרעטאַ-
טאָר פונעם ספּעציפישן אין אויסטראַליע, נאָר אויך אַ פיאַנר און
וועג-געפּינער אין דער מאַדערנער ליטעראַטור“. אַט די באַצייכענונג
איז מסתמא, דער רמז אויף די סטאַנדאַרטן מיט וועלכע מען רעכנט
זיך ביים געבן די נאָבעל-פרעמיע פאַר ליטעראַטור. איך גלויב נישט,
אַז פאַר דעם לעצטן ווערק האָט מען טאַקע פעטריק ווהייטן געגעבן

דעם נאָבעל־פּריז. ערשטנס איז עס ווייט פון זיין אַ מיסטער־ווערק, און זיכער נישט דאָס בעסטע, וואָס איז אַרויס פון זיין שאַפן. בכלל שטייט די פּראָגע: צי ווערט דער פּריז געגעבן טאַקע פאַר איין אַנגערופענעם ווערק, אָדער עס ווערט אין דער באַשטימונג אריינ־גענומען אין חשבון דער גאַנצער קינסטלערישער פאַרמעג פון דעם קאַנדידאַט?

וואָלט מען דען געגעבן ערנעסט העמינגוועין די נאָבעל־פרעמיע נאָר פאַר זיין „[זקן און דער ים“? דאָס זעלבע לאָזט זיך פּרעגן וועגן פיל אַנדערע ליטעראַטור־לאָרעאַטן. האָט מען דען זיי צוגעטיילט די פרעמיע נאָר צוליב דעם אַנגערופענעם ווערק פאַר וועלכן זיי האָבן אָפּיציעל געקראָגן? דערביי גיי איך נישט אַריין אין די מלוכהשע און פּאָליטישע חשבונות, וואָס קורסירן אַרום די פרעמיעס, און זיי האָבן, מסתמא, אויך אַ גרונט...

איך קען גוט פעטריק ווהייטס שאַפן, איך ווייס זיינע שטאַר־קייט און שוואַכקייטן, און איך האָלט, אַז זיין לעצט בוך האָט פון קינסטלערישן שטאַנדפונקט נישט פאַרדינט קיין אויסצייכענונג, אוודאי נישט קיין נאָבעל־פרעמיע. מחמת וואָס איז דאָ אין דעם בוך עפעס וואָס זאָל אים אויסטיילן ליטעראַריש? עס איז אַ געוויינלעכע געשיכטע פון אַ זקנה עטלעכע אַכציק יאָר אַלט, וואָס האָלט ביים שטאַרבן און עס קומען אַראָפּ צו איר די קינדער פאַרן טויט. מערקט אַן דער מחבר, אַז זיי זענען געקומען מער צוליב דער ירושה... בכדי צו שפּאַרן הוצאות פאַר קראַנקן־שוועסטערס, ווילן זיי דער מאַ־מען בעסער האָבן אין שפיטאַל. דאָס איז נישט ניי און ס'איז אויך נישט דער גאַנצער אינערלעכער תמצית פון דעם 400 זייטיקן בוך.

דער מחבר פּרוּווט אין די כאַראַקטעריזאַציעס פון די פּערסאָ־נאַזשן אָפּגראַבן אַ ריי שיכטן פון זייער לעבן, פון זייערע קאַנצעפּ־ציעס וועגן לעבן. די זכרונות פון דער מאַמען, איר חתונה האָבן, אירע געליבטע — אַט דאָס אַלץ וואָס זי האָט דורכגעמאַכט און אַרומ־גערודערט זינט איר קינדהייט און יוגנט, שטייט אינעם צענטער פון אַ שטורעם (וואָס גיט דעם טיטול און אימאַזש פאַרן בוך). ער ווייזט דעם שטורעם פון איר לעבן אין דעם גוואַלטהאַפטיקן כאַאָס פון עק־זיסטענץ, הגם דער אימאַזש גופא שיינט פון אויבן צו זיין גאָר אַ מיין רואיקער ווינקל אין דעם אַרומיקן שטורעם.

אַ חוץ די זכרונות פון דער מוטער קומען אַריין אין בוך פּראָג־מענטאַרישע דערפאַרונגען פון אירע קינדער. דורכגעפאַלענע באַציי־אונגען מיט דער מאַמען... זיי דערמאָנען זיך קינדער־יאָרן איבער וועלכע עס איז שפעטער אַנגעוואַקסן אַ געפעלשטער „איך“. דער זון

הייסט שוין „טער באַזיל האַנטער“. אַן אַקטיאָר אויף דער ענגלישער בינע, מיט אַ רייכער לעבנס־דערפאַרונג פון צוויי דורכגעפאַלענע היי־ראַטן ... זיין איצטיקע אַמביציע צו שפּילן איינע פון די שווערסטע טראַגישע שעקספּיר כאַראַקטערן, די ראַל פון „דער קעניג ליר“, איז צו קענען ברענגען צום אויסדרוק זיינע אייגענע (און זיין שוועס־טערס) אומדאַנקבאַרקייט צו דער מאַמען ...

די טאַכטער דאַראַטי, האָט איר אייגענעם הויקער פון סנאַביזם — זי טראַגט דעם טיטול „די פּרינצעסין פון לאַסקאַבאַנעס“ — אַ סאַ־טירישע פאַרב אויף אירע „דערגרייכונגען“ וואָס זי האָט באַקומען פון דער געזעלשאַפט ... דאָס ווערט קאַנפּראַנטירט מיט זייער פאַך־טישער עקזיסטענץ, הינטער די מאַסקעס פון זייער געפּעלשטן לעבן — אויך וועגן זייערע באַציאונגען מיטן פאַטער ... אַלץ צוזאַמען איז אַן אַלטע, שוין אויסגעשריבענע געשיכטע, וואָס האָט לויטן אינהאַלט און פאַרם נישט פאַרדינט מען זאָל עס בכלל פּרעמירן, שוין אָפּגע־רעדט פון צוטיילן די נאַבעל־פּרעמיע.

מיין איך דעריבער, אַז באַקומען האָט ער נישט פאַר דעם בוך, נאָר פאַר דעם ליטעראַרישן סך־הכל פון זיינע אַנדערע גרויסע ווערק, וואָס פינקלען און שיינען אַרויס מיט זייער טיפּן פאַרנעם און סטיל; בפרט פאַר דער סובטעלער באַהאַנדלונג פון זיינע כאַראַקטעריזאַציעס, און — צייטנווייז — זיין גלאַנצפולער דיאַלאָג, וואָס גיט צו אַ באַזונד־דערע דימענסיע זיינע דורכגעדרונגענע אינטערפּרעטאַציעס פון פּסי־כישע פּראַצעסן — און מענטשן זענען פּראַצעסן — בפרט די מענטשלעכע טיפע ווערטן, וועלכע ער האָט אַרויסגעהויבן. אויך פאַר זיין געלונגענער סאַטירע און פאַר די גראַטעס־שטריכן ביים צייכענען מענטשלעכע שוואַכקייטן און די פאַלשע דורכזיכטיקע מאַס־קעס אויף זייערע פּנימער ...

פּעטריק ווהייט, דער מענטש, איז אַ קאַפיטל פאַר זיך. ער איז גאָר באַשיידן, אַן פּאָזיטער עניוות. ער איז, מסתּמא, פון די איינ־ציקע, וואָס האַבן אויפריכטיק אָפּגעפּרעגט דעם אויסוואַל פון זיין קאַנדידאַטור.

אין די לעצטע עטלעכע יאָר, ווען מען האָט שטאַרק געשמעסט, אַז ער קען באַקומען די פּרעמיע, פלעגט ער זאָגן, אַז אויב דאָס זאָל געשען (אין וועלכעס ער האָט נישט געגלויבט), וועט ער טראַגן זיין גאַנץ לעבן אַ שולד־געפּיל, וואָס טאַלסטאַי, דזשאַיס, אַדער לאַרענץ — און פיל אַנדערע גרויסע קינסטלער — האַבן עס נישט באַקומען.

דאָס איז נישט געווען סתם געזאָגט, נאָר ערנסט געמיינט. ער איז נישט געפאָרן פּערזענלעך אָפּצונעמען די נאָבעל־פרעמיע, און פאָר איין וועגס אויך איינקאָסירן אויפן אָרט דעם גרויסן צוגעטיילטן כבוד. ער האָט עס מאַטיווירט העפלעך, אַז צוליב געזונט־טעמים ...

אזוי אויך ווען דער אויסטראַלישער פּעדעראַלער פּאַרלאַמענט האָט אים פּאַרבעטן צו קומען אויף דער באַערונגס־זיצונג לכבוד זיין נאָבעל־פרעמיע, האָט ער זיך אויך גאַנץ העפלעך אָפּגעזאָגט און איז נישט געקומען. פּאַרצייכן איך דאָס לשבח, ווייל אַזעלכע באַשיי־דענע גרויסע קינסטלער, וואָס זאָלן אַזוי אַנטלויפן פון כבוד איז היינט נישט לייכט צו געפינען ...

די אינטערנאַציאָנאַלע אַנערקענונג פאַר אַן אויסטראַלישן שריי־בער, האָט אויך אַ גרויסע מעלה, וואָס זי העלפט בייקומען אַ היגע קולטור־אינפּעריאַריטעט—אַ ירושה פון די אַלטע צייטן ...

נוערי גילנואַרס פּאָעזיע

פאַר אירע פּאָעטישע דערגרייכונגען האָט זי באַקומען דעם טיטול „דיים“ (דאָמע) מערי גילמאַר, אַבער מיט דעם טיטל איז זי ווייַטער פאַרבליבן די באַשיידענע, שטילע דיכטערין, וואָס האָט וועגן איר שאַפן געזאָגט: — „איך שרייב פאַר דעם מענטש, וואָס שפּאַרט זיך אָן אויף דעם לאַמפּ־קלאַץ, דער פשוטער, עמכדיקער מענטש איבער דער גאַנצער וועלט, וועלכער פילט צייטנווייז די זון און זעט די לבנה.“

אירע פּאָעטישע דערגרייכונגען דאַרפן געזען ווערן ווי אַן אַרגאַנישע גאַנצקייט. דאָס מיינט, אַז די מינאַרע שאַפונגען דאַרפן אַריינגיין אין חשבון צוגלייך מיט די מער באַדייטנדיקע ווערק, די סקאַלע פון איר טעמאַטיק נעמט אַרום: פרייד, אומעט און די קליינע פשוט־קייטן; פאַרצייכענונגען פון פאַרבייגייענדיקע בילדלעך, פּאַסירונגען, וואָס איר אויג האָט אויפגעכאַפט און פרעזערווירט דורך שעפּעריי־שער פּאַנטאַזיע און עס איינגעשפייכלערט אינעם שטח פון פּאָעזיע.

קלאַר, אַז פּאָעזיע וואַקסט אויס פון די סצענקעס ווען זיי ווערן אילומינירט דורך דעם בליץ פון אינערלעכער רעוועלאַציע, כאַטש דאָס פאַרצייכנטע זעט אויס פאַרן געוויינטלעכן אויג פון גאַנץ קליינער באַדייטונג, אַבער קען ווערן אַ באַשטאַנדטייל פון פּאָעזיע וואָס לעבט. זיכער וועט „דער מענטש וואָס שפּאַרט זיך אָן אויף דעם לאַמפּ־קלאַץ“ שטענדיק אַפּשאַצן איר דיכטונג, מחמת זי האָט געזאָרגט ער זאָל עס פאַרשטיין. און געשריבן האָט זי לאַנגע יאָרן פּאָעזיע און פּראָזע. עס נעמט אַרום אַזאַ ברייט פעלד, וואָס קיין שום אַנדערער אויסטראַלישער שרייבער האָט עס נישט אַרומגענומען. מערי גילמאַר איז פאַרכאַפט געוואָרן פון אַ סך ענטזויאַזם און עס אַרויסגעבראַכט מיט דעם אַטעם פון דערפּאָרונג, פאַרשטענדעניש און סימפּאַטיע. זי האָט געשריבן ווי אַ מיטבאַטייליקטע אין זאַכן, דאַרטן וווּ אַנדערע זענען געבליבן נאַר צושויערס. זי האָט דערלעבט צו גאָר אַ הויכן עלטער (97 יאָר) און ביי 89 יאָר נאָך פאַרעפנטלעכט איר לעצטן בוך (1954) א״נ פּערצן מענטשן].

די וואָס פאַרגלייכן איר צו הענרי לאַוסאַן (מיט זיין שאַרף־עמפּינדלעכן אויג פאַר פּאַסירונגען) זענען נישט גערעכט. עס איז

נישט יושרדיק אָנצווייטן, אַז זי האָט געקענט אַזוי לעבעדיק פאַרט-
רעטירן מענטשן פון אַ פאַרשווינדענער אויסטראַלישער עפּאָכע, ווי
לאָסאַן. דער אמת איז, אַז לאָסאַנס וויזיע איז שאַרפּער, בעת אירס
איז — ברייטער. זיין טאַלאַנט איז מער סטיכיש, ביי איר — מער
פאַררונדיקט קינסטלעריש. זי האָט דורך פּערז און עסי געגעבן
דעם הינטערגרונט אויף וועלכן די מענטשן האָבן דעמאַלט געלעבט,
און זי איז אַריינגעדראַנגען אין וועלטן, צו וועלכע לאָסאַן איז נישט
צוגעקומען.

אירע פּאָעטישע ווערק זענען נישט אָנגעפילט מיט דעם ריינסטן
פּאָעטישן מעטאַל און אירע פּאָעטישע ווערטן וואָס ווערן געוויינטלעך
געשאַפּן דורך אַ געהעריקן אַמאַלגאַם צווישן אינהאַלט און פּאַרם
זענען נישט תמיד ביי איר אַ זיווג.

אַבער אין אַלגעמיין האָט זיך ביי איר באַלאַנסירט דער „וואַס“
און דער „ווי אַזוי“. איר ערשטן בוך פּאָעזיע (מאַר'ד) האָט זי פאַר-
עפנטלעכט אין 1910 און דאָס מערקווירדיקסטע איז, וואָס אין איר
בוך געשאַפּן ביים טיפּסטן עלטער (אין „פּערצן מענטשן“) האָט זי
גראַד אירע בעסטע פּאָעטישע שאַפונגען. נישט אַלע, נאַטירלעך,
אַבער איינצלנע פּאָעמעס האָבן אַ הערלעכע וואַרט-מוזיק, פּאַנטאַזיע
און אַ זין, וועלכע באַהעפטן זיך שלמותדיק אין איין גוס.

עס איז דאָ אין זיי די קוואַליטעט פון עמאַציע, וואָס מיר דער-
קענען און באַצייכענען עס ווי גוטע פּאָעזיע. אַבער אַט די קוואַלי-
טעטן זענען אין אירע ווערק מער צעזיט, ווי קאַנצענטרירט... אירע
בעסטע זאַכן פאַרמאַגן פּגימות, אַבער אויך פיל דויערנדיקע ווערטן,
וועלכע זענען נישט צוגענאַפלט צו אַ באַשטימטער צייט. אירע
„געקליבענע פּאַעמעס“ זענען געוואָרן אַ האַנטבוך פאַר סטודענטן און
לייענערס. מיר געפינען אין זיי מחשבה, טיפע הומאַנישקייט און וויזיע.
אירע טעמעס: פּריינד, געליבטע, ווייב, מוטער, אַ פאַריאַגטע באַלע-
באַסטע, אַ שווער-אַרבעטנדיקער פּראַקטישער אידעאָליסט און נאָך
פיל אַנדערע טיפּן. זי איז געווען אין זיי אַלע, צו ערשט אין זיי, און
נאָך דעם ווי אַ פּאָעט.

זי זאָגט וועגן זיך, אַז ס'איז נישט געווען קיין געיאַגטער מיט
וועמען זי זאָל נישט מיטלויפן; נישט געווען קיין חלשותדיק האַרץ
אין וועלכער זי זאָל נישט האָבן קיין חלק. איד וועל דאָ ציטירן
איר ליד:

אַ קענען מיר וויינען,

און וויינען ברענגט פאַרלייכטערונג!

אַבער לעבן פּאָדערט מער ווי טרערן

און אַ פּאַלנדיק בלאַט.

יאָר ביי יאָר
טרערן פאלן און בלעטער פאלן.

גיאנטשע נישט אַ לאַנגן טרויער,
ווען דאָס האַרץ בליט נישט מער ;
דער בוט נישט קיין שייערן ;
עס צעאַקערט זשאָוער ביים טיר“.

מערי גילמאַר איז צאַרט, עמאַציאָנעל און וויבלעך, אַלץ איז
ביי איר אילומינירט דורך אַ פעמיניסטישן שטאַנדפונקט פון היימישן
שטוביקן לעבן. זי באַגלייט די פּערזן מיט אַ טיפּער מוזיקאַלישקייט
און מיט אַ וואַרעמען הומאַניזם. איר באַרימטע פּאַעמע „נאַציאָנאַל־
טעט“ זאָגט עדות, ווי אַזוי זי נעמט אויף אוניווערסאַליזם פון אַ נאַציאָנאַל־
נאַלן אַספּעקט, אַקצענטירנדיק, אַז די אייגענע העמד איז אַמנאַ־
ענטסטן . . . עס איז כדאי צו געבן דאָ די צוויי סטראַפּעס פון דעם ליד
און זען, ווי אַזוי זי פאַרענדיקט די סטראַפּע ביים סאַמע סוף פון ליד :

כ'האַב דורכגעמאַכט שנאה, ביטערניש,
כ'זע די וועלט ווי איינע ;
כאַטש איך קען מער נישט האַסן,
אַבער מיין זון איז נאָך אַלץ מיין זון.

אַלע מענטשן זיצן ביי גאַטס קיילעכדיקן טיש,
אַלע מענטשן דאַרפן געשפּייזט ווערן ;
אַבער דאָס לעבל אין מיין האַנט
דאָס לעבל איז מיין זונס ברויט.

מען קען פון דעם נישט אויסטייטשן, אַז די דיכטערין האָט נישט
קיין פאַרשטענדעניש פאַר די נויטן און באַדערפענישן פון אַנדערע.
אין איר שאַפן זאָגט זי פשוט און מענטשלעך אַרויס אירע דער־
פאַרונגען און חלומות פון אוניווערסאַליזם און בליקן אויפן רעאַלן
לעבן. זי האָט אינטערעס פאַרן מעטאַפיזישן אַספּעקט וואָס איז דורכ־
גענומען אינטואיטיוו, אַרומגענענדיק אין פאַרשידענע וואַריאַציעס
דאָס גייסטיקע מיטן מאַטעריעלן עלעמענט. איר פּערזענלעך לעבן
איז געווען רייך מיט דערפאַרונגען פון ביידע פאַקטאָרן, אַ קורצער
איבערבליק אויף ביאָגראַפישע שטריכן פון איר לעבן, וועט אילור־
מינרן פאַרשידענע אַספּעקטן פון איר שעפּערישן לעבנסוועג.
מערי גילמאַר איז געבוירן געוואָרן אין 1865. איר קינד־הייט

איז דורכגעגאנגען אין בוש, אונטער דער השפעה פון איר פאטער, א מערקווירדיקער מענטש, פעסטער כאראקטער, אלוזיטיק פעיק צו פארשידענע מלאכות. די ווירקונג פון זיין פערזענלעכקייט אויף דער אנטוויקלונג פון דער טאכטער איז געווען זייער א טיפע. זיין ערלעכ-קייט האט נישט געקענט שלום מאכן מיט דעם קאנפארמיזם, מיט די מיינונגען און ארויסזאגונגען פון זיין צייט. ער איז געווען זייער אינטעליגענט, זעלבסטשטענדיק אין זיין בליק אויפן לעבן, און אריי-גינעל אין זיין האלטונג און אויסבליק.

ביי אלע זיינע פעיקייטן האט ער מאטעריעל נישט געהאט קיין רחבות און די משפחה האט געוואנדערט פון ארט צו ארט. בעת אט די כסדרדיקע וואנדערונגען האט די יונגע אויפגייענדיקע דיכטערין, מערי דזשין קעמערען, אנגעזאמלט און אויפגעהיט א שלל מיט בוש-פאלקלאך און אימפרעסיעס. איר שארפער אויג פאר אבסערוואציע איז נישט דורכגעגאנגען אומבאמערקט פאר איר פאטער. ער האט אפגעשאצט און דערמוטיקט איר פינקטלעכע אויפמערקזאמקייט פאר דעטאלן, וואס איז שפעטער געקומען צום אויסדרוק, ווי א כאראקטע-ריסטישער שטריך פון איר פראזע און פאעזיע.

אין דעם פעריאד איז זי געקומען אויך אין קאנטאקט מיט אבארידזשיניס, מיט וועלכע איר פאטער איז געווען אין גאר פריינד-לעכע באציאונגען. דורך איר פאטערס באווירקונג און השגחה, האט זי באקומען א טיפערן אריינבליק אין זייער לעבנס-שטייגער און א גרונטלעכע זארג און דרך-ארץ פאר זיי, וואס זי האט שוין אנגע-האלטן ביזן סוף פון איר לעבן.

אין אירע פערזן, ווי אין די פראזע-ארבעטן, קענטיקט זיך די אינטעליגענץ און לעבנס-חכמה פון די אבארידזשיניס. זי איז געווארן פאליטיש אקטיוו אין דער אויסטראלישער לייבאר-באוועגונג און שפעטער, ווען עס האט זיך געשאפן א „נייע אויסטראליע באוועגונג“ אונטער דער אנפירונג פון וויליאם לין, האט זי זיך מיטבאטייליקט און איז אוועק מיט זיין גרופע קיין פאראגוואי.

נישט דא איז דער ארט צו רעדן, וואס איז געשען מיט דער אוטאפישער באוועגונג און איר דורכפאל.

די יונגע מערי האט אנטהאלטענענען אין דעם קאמונע-לעבן פון דער קאלאניע אין פאראגוואי, ווו זי האט חתונה געהאט מיט וויליאם גילמאר. נאכן אויפלייז פון דער קאלאניע, איז זי צוריקגעקומען קיין אויסטראליע, זיך פארנומען מיט שרייבערישער טעטיקייט און אין 1908 געווארן די רעדאקטארין פאר דער פרויען-ביילאגע פון „אוי-סטראלישן ארבעטער“. אויף דעם פאסטן איז זי פארבליבן 23 יאר.

דורך די יארן האט זי זייער א סך געשריבן, און אירע מלחמה-פאך צעמעס רעפּלעקטירן דעם קריג דורך דעם בליק און אויפפאַסונג פון אַ פּרוי.

זי האט אפּעלירט צום קאַפּ דורכן האַרץ, אַרויסברענגענדיק אירע מיינונגען וועגן סאַציאַלע פּראַבלעמען פון יענער צייט, געשריבן פיל וועגן די פּיאַנערן פון לאַנד און אַרויסגעבראַכט אויך ראַמאַנטישע פּאַנאַזיעס — אַלץ געזען דורך דער פּריזמע פון אַ פּרוי.

אַט דעם מעטאָד האט זי באַנוצט לאַנגע יאָרן, איבערגייענדיק פון לייכטערע צו ערנסטערע זאַכן און צו אַ טיף-הומאַנישער באַ-האַנדלונג ביז אַ רעליגיעזער אַקטיוויטעט. שטופּנווייז איז פּאַרגע-קומען איר אינטעלעקטועלע אַנטוויקלונג, פּאַראַלעל מיט איר דיכטע-רישער, אויסברייטערנדיק די גאַמע פון איר שאַפּן און גלויבן אין כוח פּונעם מענטש מיט זיינע יסודותדיקע מעלות. זי האט געגלויבט אין גוטסקייט, וואָס ראַנגלט זיך מיט שלעכטסקייט און מיט די אַלע איבלען פון מענטש צו מענטש.

איר ליטעראַרישער שאַפּן איז ווייט נישט פון איין גוט. פּאַראַן ביי איר זייטלעך, וואָס שטייען פעסט אויף די אייגענע פּיס — אַן איינצל זייטל קען אַמאָל זיין אַ שלימותדיק קונסט-ווערק! זי האט אַבער נישט ווייניק שוואַכע זייטלעך. הגם אויך אין זיי קען מען טייל-מאָל טרעפּן אַ פּאַעטישן אויפּבלייך, באַגלייט מיט אינטעלעקטועלער אַנגעלאַדנטער מחשבה, אַבער זיי באַווייזן זיך נישט צו אַפּט.

זי האט דעם אויסטראַלישן מענטש, זיין טעמפּעראַמענט געזען אין אויסשליסלעכע טערמינען: אַ גוטמוטיקן, עקספּאַנסיוו און לאַיאַל. פּשטות פון האַרץ, באַגלייט מיט איראַנישן רעאַליזם. דער אויסטראַ-לישער טעמפּעראַמענט, וואָס איז אין תּוך פּראַגמאַטיש, ווערט נאָר על פי טעות אַנגענומען פאַר מאַטעריאַליסטיש. זי האט געגלויבט, אַז דער אויסטראַלישער מענטש איגנאַרירט נישט קיין גייסטיקע ווערטן, אויב זיי זענען פּשוט, דירעקט און צוגענגלעך.

למען אמת דאַרף מען זאָגן, אַז מען לייענט היינט ווייניקער די פּרירערדיקע שרייבער און פּאַעטן און דאָס איז אויך חל לגבי מערי גילמאָרס ווערק. אַבער גראַד איר לעצט בוך „פּערצן מענטשן“ האט אַרויסגערופּן אַ שטאַרקן אינטערעס ביי פיל לייענער. דאָס וואָס איז פּאַרעלטערט אין איר שאַפּן, ווערט פּאַרדעקט מיט דעם שטויב פון צייט, אַבער דאָס וואָס בלייבט און האט דויערנדיקע ווערטן, האט דער דיכטערין געגעבן דעם אַרט, וואָס זי פּאַרנעמט אין דער אוי-סטראַלישער ליטעראַטור, באַגלייט מיט דער חשובער אַנערקענונג, ווי „דאַמע מערי גילמאָר“.

דיכטער און דיכטונג

(וועגן דער אויסטראלישער פאָעזיע)

פונקט ווי אין דער ענגלישער ליטעראַטור, איז אויך אין דער אויסטראַלישער, די פאָעזיע קינסטלעריש פולער, ווי די פראָזע. אמת, זי האָט צו פאַרצייכענען אַ לענגערע געשיכטע פון אַנטוויקלונג, אָנ-הייבנדיק פון דער קאָלאָניאַלער תקופה, מיט איר פליסיקן צושטאַנד פון איר שטייגער־לעבן.

עס איז נאָטירלעך, וואָס די ערשטע דיכטער אויף דעם קאָנטי-נענט, האָבן אין זייער דיכטונג פאַרשפיגלט די אַנטדעקונג פון אַ ניי לאַנד, זיי האָבן באַזונגען די פּיאָנערן, וואָס האָבן זיך געראַנגלט מיט די מדברדיקע זאַמד־שטורעמס, בוש־פּייערן, טריקענישן און פאַר-פלייצונגען. זיי האָבן אויסגעפאַרשט די לאַנדשאַפט, אירע ספּעציפּישע פאַרבן, פאַרמען, וואָס זענען געוואָרן די נאָטירלעכע פּאַלעטע פאַר זייער פּאַעטישער עקספרעסיע פון דער אויסערלעכער וועלט און פון די מענטשלעכע עמאָציעס, האַפּענונגען און אַנגסטן.

אַליין האָבן זיי זיך געשטיקט מיט דער הייסער אויסטראַלישער לופט פון דעם סוב־טראָפּישן קלימאַט. כאַטש געקומען אין לאַנד פון אייגענעם פּרייען ווילן, האָבן זיי קיין גרויס ליבשאַפט נישט געהאַט צום לאַנד — זייער גייסטיקע היים איז געווען ענגלאַנד, און די לאַנד-דאַנער קאַפּעע ...

דאָס האָט אַנגעהאַלטן אַזוי ביז די 80-ער יאָרן פון פאַריקן יאָר-הונדערט, ווען עס האָט אַ זינג געטאָן דער פּאַעט א. ב. פעטערסאָן (פּסעוודאָנים „באַנדזשאַ“) און זיך באַרימט געמאַכט מיט זיין ליִדער־בוך „דער מאַן פון סנאָ ריווער“. ער באַזינגט שוין דאָס זוניקע לאַנד מיט אַ ספּעציפּיש־אויסטראַלישן אידיאָם און באַזינגט שוין דעם בוש־מענטש, באַגלייטנדיק דאָס געזאַנג מיט הומאָריסט־סאַטירישע עפּיזאָדן. ער האָט אַ סך געזאַנגען וועגן דעם פּאַסטאָראַלן גאַלאַפּ־רייטער און זיין שיינעם געיעג־פּערדל. זיינע ליִדער און באַלאַדעס פאַרמאַגן אי לירישע שייניקייט וועגן מענטשלעכע עמאָציעס און אויך וועגן זאַכן, וואָס זענען נאָענט געווען דעם פּאַלקס־מענטש. אַט די

בוש-באלאדעס האָבן זייער פּאַרדינסט, מחמת זיי האָבן אַרײַנגעבראַכט דעם אויסטראַלישן קאָנטינענט אין דער דיכטונג און זיין פיזאַזש מיט גרויס טאַלאַנט געצייכנט.

די רייפיקייט פון דער אויסטראַלישער דיכטונג איז געקומען מיט עטלעכע צענדליק יאָר שפּעטער, און דער ערשטער גרויסער לירי-שער פּאָעט פון דעם לאַנד איז בלתי ספק, דזשאָן שאָו נילסאָן. זיין ערשטע פּאָעמע («ווען זענען די מלאַכים אָמנאַענטסטן») האָט ער אָנגע-שריבן צו 16 יאָר. אין דער פּאָעמע איז פּאַראַן די פּרישקייט און יוגנטלעכקייט פון שפּירן די ווונדער פון לעבן. זיין פּאָעטישער פּאַר-מעג איז כּסדר געוואַקסן מיט דעם אומאויפהערלעכן זיך ווונדערן, וואָס אַנטפלעקט אַ וואַרעמען הומאַניזם און געזאַנג צום לעבן.

אין מיטן פון די 1920-ער יאָרן, האָט אויפן אויסטראַליש-דיכטערישן האַריזאָנט זיך באַוויזן אַזאַ טאַלאַנטירטער פּאָעט, ווי קענעט שלעזאַר, וועלכער האָט אין לאַנד אַ סך חסידים זיינע, און איז ביז זיין טויט געווען אַ רעפּרעזענטאַנטיווע פיגור אין דער אוי-סטראַלישער דיכטונג. ער איז געשטאַנען בראש פון נייע ריכטונגען און אַנטוויקלונגען פון דער מאַדערנער דיכטונג אין דעם לאַנד און איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט אין דער פּאָעזיע געשריבן און באַזונגען אורבאַניש די מאַדערנע מעטראָפּאָליע. זיינע פּאָעמעס באַזירן זיך אויף קונסט-ווערק; מוזיק, מאַלעריי, וואָס האָבן זיין דיכטונג געגעבן ברייטע האַריזאָנטן. ער האָט הומאַניזירט די נאַטור, די לאַנד-שאַפטן און אַרײַנגענומען אין זיין טעמאַטיק סימבאָליש-פּאַרקער-פּערטע צושטאַנדן פון דער מענטשלעכער מחשבה; פון צייט, זכרון און געשיכטע.

ער האָט דאָס זייער אימפּרעסיוו פּאַרקערפּערט אין זיין פּאָעמע „פינף וויזענט פון קאַפיטאַן קוק“. זיין חוש פאַר שפּראַך, פאַר דער פּאָעטישער דיקציע, וואָס באַוועגט זיך צווישן ספּעציפּיש-אויסטראַלישן און אוניווערסאַלן אַספּעקט — אין די אַלע ביידע, האָט ער מיט פי-נעזיע אינטערפּרעטירט סובטעלייטן, און די אויסטראַלישע פּאָעזיע, וואָס האָט זיך קאַנצענטרירט אויף דער לאַנדשאַפט, אויף חיות און בלומען, האָט אין שלעזאַרן געפונען אַן איבערוועקסלער אויף נייע טראַקטן, וועלכע פירן צו „שטאַט-פּאָעזיע“.

איז דאָ אויפן אַרט צו באַמערקן, אַז דאָס לויפן פון דאָרף (און פאַרם) אין שטאַט אַרײַן איז אין דעם פּעריאָד פּילפאַך געשטיגן. במילא, איז דער אורבאַנישער עלעמענט פון סידנעי און מעלבורן טעמאַטיש פּאַרשטאַרקט געוואָרן אין דער ליטעראַטור. נישט קיין ווונדער, וואָס ער ווערט באַטראַכט ווי די פּאָעט-פיגור פון די היינט-

צייטיקע אויסטראלישע דיכטער, וואָס ציען זייער יניקה פון דער איי-ראַפּעישער קולטור-ירושא.

שלעזאַר האָט אויך געשריבן פיינע באַלערנדיקע עסייען וועגן פּאָעזיע. ער איז נישט געווען קיין אָנהענגער פון אַ מאַראַל-פּאָעזיע, און אין איינעם פון זיינע עסייען שטעלט ער אַוועק די פּראַגע: — וואָס מאַכט אַ שורה פון גוטער פּאָעזיע אומפּאַרגעסלעך? אין זיין ענטפּער, זוכט ער די מאַגיק, די עקס-קוואַליטעט, וואָס מאַכט נישט נאָר פּאַרגעדענקען, נאָר צווינגט אויך נאָך אַמאָל איבערצוליענען און עס איינשפייכלערן אין געמיט, אין געדאַנק און זכרון.

אין זיינע עסייען שטעלט ער זיך אַ סך אָפּ אויף דעם ריטעם פון די צוזאַמענגעשטעלטע אותיות, אויף דער מוזיקאַלישקייט פון דער שורה, די אַנווענדונג פון מעטאָפּאָר, די שאַרפּקייט פון געפיל און די קאַנדענסירטע אימאַזשן. אָבער ועל כולם, גלייבט ער באַמונה שלמה אין דער מאַגישער קוואַליטעט, וואָס לאַזט זיך נישט אַנאַליזירן און ראַציאָנעל דערקלערן, אָבער עס עקזיסטירט, און איז די עסענץ פון יעדער עכטער פּאָעזיע.

יעדער פון אונדז וועט זיכער מסכים זיין מיט אים, אַז גוטע פּאָעזיע איז נישט אָפהענגיק פון צייט; צי עס איז געשריבן געוואָרן היינט, אָדער מיט אַ פּאַר הונדערט יאָר צוריק, צי גאָר מיט אַ פּאַר טויזנט יאָר צוריק. ער דריקט עס אַזוי אויס: — איך בין נאָך אלץ פאַרליבט אין דער אַלטער געטין-מאָדע, וואָס הייסט: שיינקייט. זי האָט אפשר היינט מער נישט אַזוי פיל בעלנים אויף זיך ווי אַמאָל... אָבער די היינטיקע פּאָעזיע מיט איר סאָפיסטיצירטער אוממוזיקאַל-לישקייט, וועט פאַרבלייבן נאָר אַ געשיכטלעכער קוריאַז. זי שיינט צו זיין, ווי דעמאָנסטרירן בעטהאַווענס ניינטע סימפּאָניע פּאַר אַ טויבן מענטש...

קענעט שלעזאַר האָט גלייך מיט זיין ערשטער פּאָעמע „ערד-גייסט“ (1926) באַוווּזן, אַז ער איז ווייט אַוועק פון די בוש-באַלאַדעס און בוש-פּאָעמעס. אויך אַזוי איז געווען זיין מיטצייטלער, דער פּאָעט ראַבערט פיזדזשערלאַד, וועלכער האָט מיט אַ יאָר שפּעטער (1927) זיך באַוווּזן מיט זיין פּאָעמע „דער גרעסטער אַפּלאַ“.

ביידע פּאָעטן האָבן אין זייער שאַפּן באַוווּזן, אַז ס'איז גאָר שווער אָפּצוטיילן דאָס נאַציאָנאַלע פונעם אַוניווערסאַלן, מחמת דאָס אַוניווערסאַלע מוז האָבן וואַרצלען אין דעם נאַציאָנאַל-באַוווּנדערן, אויב עס וויל נישט זיין פאַרנעפּלט. זיי האָבן זיך אָבער נישט געוואַלט באַנגוגענען מיט אַן אויבערפּלעכלעכן אויסטראַליאַניזם, נאָר געפרעגט און געזוכט אונטערן אויבערפּלאַך, דאָס סאַמע תּוכיקע, דעם טיפּערן

אָטעם צו באַנעמען די מיסטעריע פונעם מענטש, זיינע אינערלעכע נשמה־ריסן ביים צוזאַמענברוך פון זיין זיכערקייט.

די אויסטראַלישע פּאָעזיע האָט פריער אַרויסגעוויזן רייפיקייט, ווי די פּראָזע. ווייסן מיר, אַז די פּאָעטישע דיקציע, איר לשון איז גע׳וויינטלעך אַנדערש פון פשוטן טעגלעכן גערייד. איר דיקציע איז געוויינטלעך אַ פאַר גראַד ווייטער פון דעם טעגלעכן רייד־פאַרם אין אַ פּראָזאישן לשון. די ווערטער וואָס פאַסן זיך אריין אינעם פּראָצעס פון ריטעם, מעטער, מעטאַפּאָר און דאָס גלייכן, דורך וועלכע די גע׳וויינטלעכע זאַכן ווערן פאַר אונדז פאַרוואַנדלט אין סימבאָלן און אין פּאָעטיש־עקזאָלטירטע מאַטיוון.

אין זיין עסיי וועגן גוטער פּאָעזיע, האָט שלעזאַר אָפּגעפּרעגט די מיינונג פון די, וואָס גלייבן אין „אַרגאַנישער פּאָעזיע“, דאָס האָט געמיינט, אַז פּאָעמעס וואַקסן אַרויס, פּונקט ווי אַ פּלאַנץ פונעם באַדן, וואָס איז אומאַפּהענגיק אין זיין וואַקס און אַנטוויקלונג. דאָס וואָס דער פּאָעט, הייסט עס, קען נאָר טאָן, איז צו באַוואַסערן אַביסל דעם פּלאַנץ און פאַרהיטן אים פון פּראָסט.

שלעזאַר האָט געזען אין טעכניק אַ פאַרם פון ראַציאָנעלער קאַנטראָל, וואָס ליגט אין די הענט פון פּאָעט און עס באַשטימט זיין פּאָעטישן מהות. אין זיין דערמאָנטער עסיי שטעלט ער אַזעלכע פּראָגעס דעם פּאָעט, וואָס וויל שאַפן גוטע פּאָעטישע שורות: — דאַרפן זיי זיין וואָר צום לעבן? — פּרעגט שלעזאַר. באַלייכטן זיי מאַראַל, קריטיקירן זיי סאַציאַלע עוולות, טראַגן זיי אַן עטישע שליחות? זיי מעגן טאַקע אַנווייזן אויף חסד און אַרויסווייזן פאַרשטענדעניש פאַרן סאַציאַלן קאַמענטאַר און מאַראַלישן צוועק, זיי מעגן לערנען, אינ׳פאַרמירן, אַרויסווייזן אַלע חכמות פון שאַרפּזין, דאָך, מיט די אַלע גוטע זאַכן, אויב די שורות פאַרמאַגן נישט אַט דעם אומבאַוואַסטן עלע־מענט, וועלכן ער באַצייכנט: עקס, זענען די אַלע מעלות נישט אימ־שטאַנד צו מאַכן איין שורה גוטע פּאָעזיע. זיי האָבן אין זיך אַזוי פיל פּאָעזיע, ווי אַ — וועטער־קאַמוניקאַט...

אין די לעצטע עטלעכע צענדליק יאָר, האָבן זיך באַוויזן אויפן פּאָעטישן האַרזאָגט פון אויסטראַליע אַ גרופּע פּאָעטן, וואָס האָט זיך עטאַבלירט מיט אַן אינדיוידועלער פּאָעטישער דיקציע, מיט פּריש־קייט און וויטאַליטעט אין ריטעם. אַט די גרופּע צו וועלכער עס געהערן אַזעלכע נעמען ווי דזשודיט רייטה, דאגלעס סטיואַרט, א. ד. האָפּ, מעקאַלעי, נילסאָן, נענסי קיסניג, פּרענק מאַרהאוּז, רענדאַלף סטאָו, בערנאַרד אַ׳דאָוד און פיל אַנדערע, וואָס זוכן נישט קיין פאַר־ליקענונג פון דער פאַרגאַנגענהייט פון דעם לאַנד, נאָר אַ נייע אַנט־וויקלונג פונעם עבר.

איין אופן אַראַפּצוטויכן אין דער פאַרגאַנגענהייט איז, ווי צו קומען אין אַ פרעמד לאַנד און זען ווי די זאַכן זעען אויס אַנדערש, ווי ביי זיך אין לאַנד. אַבער דער באַזוך אין אַ פרעמד לאַנד טאָר בשום אופן נישט זיין, ווי עס קומט פאַר ביי געוויסע טוריסטן, וווּ דער פירער ("גיד") באַהאַלט אויס פאַר זיי די "סלאַמס", און ווייזט זיי נאָר דאָס שיינע פון פּיזאַזש.

ריכטיק זינגט, ערגעץ, דער דיכטער פּיצדזשעראַלד, באַמערקנדיק וועגן עבר (אין זיין "גין צווישן"), אַז "אויב מ'וואַלט געוואָלט דעם אמת, וואַלט די פאַרגאַנגענהייט געקענט זיין אַ גאַנץ פּיין אַרט צו מאַכן ווייזטן, אַבער דו וואַלט דאָרט נישט געוואַלט לעבן"...

אין דער אויסטראַלישער פּאַעזיע פון 19טן יאָרהונדערט, איז דאָס לאַנד נישט געוואָרן פאַרשפּיגלט, ווי די היים פאַרן גייסט־מענטש. אפילו ווען עס איז נישט געשטאַנען שוואַרץ אויף ווייס, האָט מען אויך פון די פּערזן געהערט אַ ווידערקול, אַ שטימונג פון די אַלטע ביבלישע געוויינען "ביי די טייכן פון בבל זענען מיר געזעסן און געוויינט: געדענקען דיר, אַ ציון..." (געדענקענדיק דאָס ענגלאַנד פון 19טן י"ה).

ערשט ביים סוף פון דעם יאָרהונדערט, האָט זיך באַוויזן אויפן לייטעראַרישן האַריזאָנט (אויך פּאָליטיש־געזעלשאַפטלעכן) אַ נייע ווייזע פאַר דעם לאַנד. אַבער די פּאַעטן פון אונדזער צייט זוכן אויס־צוגעפּינען דעם טיפּסטן אמת וועגן זיך און זייער גורלדיקייט — יעדער פון זיי אויף זיין אינדיוידועלן אופן — מחמת דאָס בעסטע פון דער פּאַעזיע היינט־צוטאָג איז דאָך שוין נישט די אַנטדעקונג פון לאַנד, נאָר די צופאַסונג צו אים; דער סינטעז פון אייראָפּעישער קולטור און אויסטראַלישן פּאַקט — דורך אויסזוכן אַלגעמיינע גייס־טיקע אמתן וואָס אויף אַ טיפּערן אופן באַטייט דאָס: — זיך־אַנטדעקונג און וועלט־אַנטדעקונג. צוריקשמועסנדיק איז דאָך, אין תּוך גענומען, פּאַעזיע תּמיד געווען אַ ריזע פון אַנטדעקונג דורך דעם פּראַצעס פון שאַפן, און דורך דעם פאַרשטאַרקן דעם בונד פונעם פּאַעטס אינזיך מיט די פאַרשידענע אַספּעקטן פון זיין אויסערלעכער וועלט. טאַקע אַט די אויסערלעכע און אינערלעכע רעאַליטעט־טערמינען פון מענטש־לעכע האַפּענונגען און פּחדים, אין די פאַרשידענע אַספּעקטן פון דער אויסטראַלישער סביבה, האָבן געצילט צו זוכן און געפּינען די נייטיקע עכטע גלייכגעוויכט צווישן מענטש און נאַטור אין זייער האַרמאָנישן צוזאַמענלעבן.

דזשודיט רייטה, איז היינט די אַממיינסטן אַנערקענטסטע אוי־טראַלישע פּאַעטעסע. מען קען אָן איבערטרייבונג זאָגן, אַז זי פאַר־נעמט, מיט איר פּאַעטיש שאַפן, אַן אַרט נישט נאָר אויף דער מזרח־

וואָנט פון דער אויסטראַלישער דיכטונג, נאָר אויך צווישן די לירישע פּאַעטן אין דער וועלט. אירע לידער־ביכער (איבער אַ האַלב טויז דער־שינענע) רעפּרעזענטירן מיט זיך די בעסטע און אַריגינעלסטע פּאַעזיע, וואָס איז געשאַפן געוואָרן אין דעם לאַנד.

צווישן אירע שאַפונגען האָט זי ציקלען לידער, וואָס פאַרשפיגלען אַ מין צוריק־באַשאַפונג פון געשעענישן און פרטים פון דער געשיכטע, דורך וועלכע זי זוכט צו אינטערפּרעטירן גייסטיקע זאַכן און איבערלעבונגען.

נאָר אַן אַנדער כאַראַקטער טראַגט איר פּאַעמע „אַ פּרוי צו אַ מאַן“ — אַן אייגנאַרטיקע עקספּרעסיע פון עמאַציאָנעלע איבערלע־בונגען, וואָס זענען פאַרבונדן מיט שוואַנגערשאַפט. עס איז דער ציקל־פּראָצעס פון אויפבויע פון לעבנס־פאַרמען, פון באַנייאונג און קאַנטי־ניואַיטעט, וועלכע שטעלן זיך אַנטקעגן די כוחות פון צעשטערונג.

דזשודיט רייטהס פּאַעזיע איז מער אינטואַיטיוו, ווי אינטעלעק־טועל־פּילאָזאָפּיש, און ווען זי באַזינגט די פּרוי־און־מאַן־שייכותן, נעמט עס גלייכצייטיק אַרום די פינעזיעס פון די מיסטעריעס אין דער נאַטור, פון אוניווערס. אַזוי אויך ווען זי באַהאַנדלט די דואַליטעט פון צייט און אייביקייט, כאַאַס און האַרמאָניע, באַשאַף און אומקום.

דאָס בעסטע פון איר פּאַעזיע איז וואַרעם און הומאַניש. עס איז אידיאָמאַטיש און מעלאָדיש, מיט אַ שאַרפּער עקספּרעסיע פון געפיל און מחשבה פאַר מעטאַפּיזישע דערשיינונגען. איר אופן פון פרעזענטירן די מענטשלעכע מיסטעריע, די סאַציאַלע און מאַראַלישע נויטן, וועלכע זי פאַרבינדט מיט עסטעטישע פאַרמען, אַנמערקנדיק די באַ־גרענעצטקייט אין רעאַליטעט־טערמינען, און די שטייגנדיקע דער־גרייכונגען פון מענטשלעכען טרוים.

זי פּאָלגט נאָך די טראַדיציע פון שלעזאַרן און פּיצדזשעראַלדן צו רעקאָרדירן דורך מיטאַס, אַספּעקטן פון מענטשלעכען לעבן. הגם אַ טייל פון איר שאַפן בלייבט לאַקאַליזירט, מיט אַן אינטערעס נאָר פאַר אַ באַשטימטער קלענערער אַדער גרעסערער ספּערע, פּליסט דער גרעסטער און בעסטער טייל פון איר פּאַעזיע אַריבער נאַציאָנאַלע און רעגיאָנעלע גרענעצן און גייט אריין אין דעם שטראַם פון דער וועלט־ליטעראַטור.

אירע ליבע־געזאַנגען זענען פיל מער, ווי די ליידינשאַפטן פון מאַן און פּרוי. עס איז נישט נאָר דער קרעאַטיווער לעבנס־כוח, וואָס איז גורם דעם געבורט פונעם קינד, פאַרזיכערנדיק דעם המשך פון לעבן, געבנדיק אים אַ זין — די פאַרבינדונג צווישן דורות.

ליבע מיינט אויך, ווען ליכט באַווייזט זיך פון דער פינצטערניש

ארויס; אויך אין דעם קאנפליקט צווישן די כוחות פון אויפקום מיט די כוחות פון כאָאָס און פאַרניכטונג. אין איר שטאַרקער פּאָעמע „חצות“ גיט די דיכטערין איר מעטאָפיזישע אויסטייטשונג, וואָס פינצטערניש מיינט פאַר איר. זי שרייבט:

פינצטערניש איז וווּ כ'געפין מײן ראיה,
שאַטנלאָזע ברענענדיקע נאַכט,
דאָ וווּ לעבן און טויט באַגעגענען זײַן
איז דער פייער פון זײַן געגרייט.

אין דער פּאָעמע „דער זינגער און דאָס קינד“ זאָגט דער בלינד-דער זינגער, דזשימי דעלאַני צום קינד:

מיר ביידע, דער זינגער און דאָס וויינענדיקע קינד,
דאַרפן שפּײַזן
דעם ווירבלדיקן פּאַנטאַם אויפן ווינט פון וועלטס סוף.
נאַר די וואָס קענען אָנבינדן דעם ספּערם פּונעם
גאַלדענעם זאַמען —
די טרערן פון אַ קינד, וואָס פּאַלן פאַר דעם שטויב
פון דער וועלטס ענדע,
און דאָס געזאַנג פון דעם זינגערס ליבע, וועמען דער
וועספּ פון שטויב
האַט בלינד געמאַכט.

אירע פּאָעמעס זענען לירישע רעקאָרדן פון אירע זוכענישן, בעיקר מעטאָפיזישע, סוגעסטירן זיי אַ ברייטערן אַספּעקט פון זײַן אין אַן „אומבאַקאַנטן וואָסער“, און זיי דערציילן פון אירע וויזיעס, וועלכע זי זעט בעת די פאַרשידענע פּאַזעס פון איר מעטאָפיזישן עולה רגל זײַן. זי דערציילט דעם זקן, וועלכער איז געווען אַ באַשטאַנדטייל פון איר קינדהייט:

אַלטער מאַן, זיי לייכט מיט מיר.
דעם אמת, וואָס כ'גיי דערציילן, איז אַ מין וואָסערגרוב
קיין מאַל נישט אויסגעטרוקנט, אין קיין שום טריקענישׂ.

די אויסטראַלישע פּאָעטן באַנוצן נישט צו אַפט זייער דיכטער־רישן מעדיום אַפּזודעקן דעם סאַמע תוך פון זייער אין אינעם אינדי-ווידעלן זינען. מחמת דעם, גיבן זייערע לידער און פּאָעמעס אונדז נאַר פענצטער, אָבער נישט קיין ברייטע טירן צו זייער אינערלעכער וועלט. דאָס וואָס ווערט יאָ אַנטפלעקט, האָט ווייניק שייכות מיט זיך־

אנאליז. עס שטיצט זיך מער אויף ירושה פון די אבות זייערע, און פון זייער ציבור-לעבן.

דזשודיט רייטה טיילט זיך אויס מיט דער אינטענסיווקייט פון אירע געפילן, וואָס זענען אממיינסטן פּערזענלעך און אממיינסטן אוניווערסאַל. איר פּאָעטישע עקספרעסיע פאַרמאָגט אַ מוזיקאַלישע טיפּיקייט אין וועלכער עס פאַרבינדן זיך פּשוטות און עקאָנאָמיע פון וואָרט. דורך אירע געזאַנגען עפנט זי ברייטע האַרזאַנטן פון פּאָעטישער דערגרייכונג, באַגלייט פון אַ ספּעציפּיש-פּעמיניסטישן כאַראַקטער. זי איז אַ מייסטערין פון וויזועלן אימאַזש, וואָס רייסט זיך פון די שורות אַרויס און דרינגט אַריין אין לייענערס געמיט. זי הייבט אָן טיילמאַל מיטן אַביעקטיוון און גייט איבער צום סוביעקטיוון קאָנקרעטן פון אַ פּערזאָן, אַ סצענקע, אַ זאַך, אַ פּערזענלעכע דורכלעבונג.

אויף די פּילאָזאָפּישע פּאָעטן לוייערן תמיד צוויי שטרויכלונגען: רעטאַריק און פּראָזאַטישקייט — דורך ביידע ווערט אידי פּאַרוואַנדלט אין אַבסטראַקציע. דזשודיט רייטה האָט זיך אויסגעהיט פון אַט די שטרויכלונגען. ווי אַ פּאָעט און אַ פּרוי, פּאַלגט זי נאָך מילטאָנס אָנ-ווייז, אַז „פּאָעזיע דאַרף זיין פּשוט, סענסועל און ליידנשאַפּטלעך“.

אין איר טעמאַטיק קענטיקט זיך דער מאַטיוו: פּינצטערניש, ווי אין איר פּאָעמע „דער גייער אין פּינצטערניש“, הגם ווייניקער מעטאַ-פּיזיש ווי אין חצות — ווען דער פּאָעט איז אין אַ דערדריקטער שטיי-מונג צוליב דער פּינצטערניש פון דער היינטיקער וועלט, אויך צוליב איר האָס און פּחד פאַר מלחמות. אין „גייער“ איז עס בעצם נישט אַזוי מעטאַפּיזיש ווי סאַציאַל, פּערזענלעך. עס איז פּאַרצווייפלונג אין ריטמישע שורות:

„דער גאַנג אין פּינצטערניש, די זון איז אַרויס
פון מיין געדאַנק,
קענסט טראָגן דיין האַרץ ווי אַ שטערן, ווי אַ לאַמפּ
אין דיין האַנט.
אַבער וווּ וועל איך זוכן מיין ליכט, און ווי אזוי וועל איך
געפּינען מיין האַרץ
אין דעם פּינצטערן לאַנד? “

די זעלבע פּאַרצווייפלונג קלינגט אָפּ אין איר פּאָעמע „טריקע-ניש“, וווּ זי באַקלאַגט זיך, „די זריעה, וואָס כ'האַב טייער געהאַלטן, גיט נישט קיין געבורט“ און „איצט קומען אָן די פּינצטערנישן פון דער וועלט“. די דיכטערין זוכט אַ רעאַליטעט וואָס מיידט אויס

די שרעק פאר דער נסיעה («דער רייזנדיקער און דער מלאך»); און אויך פאר דעם פחד («צוויי לידער פאר דער וועלטס סוף»), פון באַמ-בעס אונטערן בוים, וווּ קינדער שפילן זיך. זי זאָגט צום קינד, אַז זי האָט אים אַליין אַרויסגעשיקט שפילן; און זי מוז אַכטונג געבן «און כ'מוז הערן ווי הינטער דעם בלעטער-בוים טאַנצן די קינדער און זינגען מיט שרעק».

די שטימונג פון פערזענלעכער אומזיכערקייט, פון שנאה, מורא, גרויזאמקייט אין דער וועלט, אין וועלכער מיר לעבן, דער קאַנטראַסט צווישן אייביקן, אַלטן פייער — די אַפירמאַציע פון לעבן — און דעם מענטשנס באַשאַפּענעם פייער פון דער וועלטס קאַנפליקטן, אין איר פּאָעמע «אַ פאַרלאַנג צו אַ יאָר», איז די פּאָעטעסע זיך מודה אין אומזיכערקייט.

דאָך גיי איד אַן פון טאַג צו טאַג, פאַרראַטנדיק
דעם קערן פון ליכט, די טיפקייט פון פינצטערניש —
מיין לשון איז נישט גענוי, די נאַטע איז נישט די ריכטיקע,
כ'בין קיין מאַל נישט זיכער וואָס כ'זאָג —
אויף דער פּעריפּעריע פון אמת.

אין איר פּאָעמע «אַ פרוי צו אַ מאַן» איז דאָ די רירנדיקע שטימ
פון דער פרוי, וואָס רעדט, ביז זי ברעכט זיך איין... זי זאָגט צווישן
אַנדערן, צו אים, אַז דאָס איז די שאלה און די תשובה, דער באַשעפּער
און דאָס באַשאַפּטע — — —

«... דאָס איז נישט קיין קינד מיט אַ קינדערישן פנים;
דאָס האָט נישט קיין נאַמען אַנצורופן עס,
דו און איד, האָבן דאָך עס גוט געוואָסט.
דאָס איז אונדזער יעגער און אונדזער יאָגד,
דער דריטער וואָס ליגט אין אונדזער אַרומנעם.

דאָס איז די שטאַרקייט, וואָס דיין אַרעם קען,
דער טויער פון פלייש וואָס איז מיין ברוסט,
די פּרעציזע קרישטאַלן פון אונדזערע אויגן,
די פאַרפלאַכטענע, פאַרוויקלטע רויז...
דאָס איז דער בלוטס ווילדבוים וואָס וואַקסט;

אין די סימבאָלישע אימאַזשן מיט זייערע קאַנדענסירטע טאַפּל-
באַדייטן פון אויסערלעכן אַביעקט, און דאָס טראַנסצענדענטאַלע פון
דער געזעענער רעאַליטעט, אינעם ליכט פונעם אומגעזעענעם אונ-
ווערסאַלן, פון אַלץ ווערט ביי איר פּלוצים אַ סימבאָל, אַ פּיש-שאַל

— ווייל עס איז געווען אַ קעמערל פון געבורט. דאָס פלייש איז מער נישטאָ און דער דורכגאַנג פון לעבן איז „דער בריליאַנטישער טויער פון פינצטערניש אין חושך אריין“.

זי ווענדט זיך צום געוועזענעם איינוווינער פון דער שאַל, זי אייִ־דענטיפיצירט זיך מיט אים, ווי אַ טייל פונעם אַלגעמיינעם זיין. די אייביקע זאַכן פון דער ערד, זון, לבנה, ליכט, פינצטערניש, די פראַ־צעסיע פון די סעזאָנען, ווינטער, זומער, פליסן אַריין אין דעם שטראָם פון אירע אימאַזשן.

זי באַנוצט די קדמונישע סימבאָלן פון מיטאַס און רעליגיע מיט די ריטואַלן, וואָס מענטש האָט נאַכגעפאַלגט דורך לאַנגע דורות. דער דיכטערינג פרישקייט פון פערז, ווי זיין אַריגינאַליטעט, האָט זיין מקור אין איר סענסיביליטישער פעמיניטעט. די אומבאַוווסטזיניקע לעבנס־קראַפט פון אַ קינדס יצירה און דער אונטערשייד צווישן די ביאָלאָגישע פונקציעס פון מאַן און פרוי, פירט דער דיכטערין צו אַ פעמיניסטישער מעטאַפּיזיק אין וועלכער דער געליבטער איז פון ווייניקער באַדייטונג, ווי דאָס קינד. זי באַטאָנט, אַז שיינקייט און ליבע זענען די המצאות פון ספּערם אַריינצונאַרן דעם טויטלעכן וואַרעם. פעמיניסטישע אינטואיציע, אַ במקום דעם מענלעכן אינטעלעקט, ווי אַ מעטאַפּיזישער עלעמענט.

איר צוגאַנג פאַסט זיך ווייט נישט אַריין אין דער הינטערייטיקער „וויזענס ליבריישן“ אויפפאַסונג וועגן דער באַפרייאונג פון דער פרוי, און די פאַרמען וועלכע דאָס האָט אַנגענומען אין אונדזער צייט ... אין דער הינזיכט, איז דזשודיט רייטה „אַלטמאַדיש“ פונקט ווי עס איז דאָס געווען די פאַעטעסע מערי גילמאַר און אַנדערע פרויען־דיכטערניס מיט וועלכע אירע פאַעטישע שורות רופן זיך טיילמאַל איבער. אַזאַ פאַעמע, ווי אַ „פּרוי צום קינד“ פאַרשפּיגלט דעם צוגאַנג פון דער דיכטערין, ווען זי זאָגט צום קינד:

געווען ביסטו פינצטערניש, געוואַרעמט מיין פלייש
פון דער פינצטערניש איז אַרויס דער זאַמען,
דעמאַלט אַ וועלט האָב איך געמאַכט אין זיך:
די גאַנצע וועלט דו הערסט און זעסט
האַט געהאַנגען מיט טרוימערש בלוט.

דאָרט האָבן זיך באַוועגט פּילצאַליקע שטערן,
און קאָלירטע פּייגל און פּיש האָבן זיך באַוועגט;
דאָרט געשווימען זענען גליטשענדיקע קאַנטינענטן ...

איך פארדאר און דו רייסט זיך אפ פון מיר ;
 דאך, כאטש דו טאנצט אין לעבעדיקן ליכט
 איך בין די ערד, איך בין דער וואַרצל,
 איך בין דער שטענגל וואָס שפיזט די פרוכט ;
 דער רינג, וואָס פאַראייניקט דיך מיט דער נאכט.

דאָס לעבן גופא זינגט מוזיק דורך אירע אָדערן, אירע פּאָעמעס
 האָבן אַ דעפיניטיוון סכּום פון אידייען, אַ וועלטבליק פון אוניווערס,
 פון דער מענטשלעכער נאַטור און פון דער אַרומיקער לאַנדשאַפט אין
 דער אויסטראַלישער סצענע. זי איז אַ פינפטע גענעראַציע אויסטראַ-
 ליש-געבוירענע. אירע אבות האָבן געלעבט אויפן לאַנד, און זי האָט
 אין אירע „נייענגלאַנד“ פּאָעמעס באַזונגען און הומאַניזירט די היי-
 מישע לאַנדשאַפט, איר פּאַסטאָראַלע פּיאַנערישקייט, וועלכע זי האָט
 געגעבן אַ הערלעכן פּאָעטישן אויסדרוק, זי האָט אויך שוואַכע לידער,
 און ווי יעדער פּאָעט, אפילו דער גרעסטער, שרייבט דאָך אויך שלעכט-
 טע לידער. זיין מעלה באַשטייט נאָר, וואָס די שלעכטע לידער דאַמיר-
 נירן נישט אין זיין שאַפן. אָבער אַפּטמאַל ווערן זיי באַעוולט ווען מען
 גיט איינצלנע פּאָעמעס אין רעפּרעזענטאַטיווע אַנטאַלאָגיעס —
 אַ פּראָגמענט, ווייט נישט תּמיד דעם בעסטן אַפּגעקליבענעם — וואָס
 איז נאָר מסוגל צו פאַרבלאַסן דעם פּאָעטס וועלט און זיין געשטאַלט.

דאָך גלויב איך, אַז דאָס לייענען די שוואַכערע לידער פון אַ גוטן
 פּאָעט, גיט אַ מעגלעכקייט צו זען אים אין זיין גאַנצקייט, אין די
 נצחונות און מפלות פון זיין דיכטערישן שאַפן.

אין מיין אַפהאַנדלונג וועגן דער דיכטערין דזשודיט רייטה, האָב
 איך געזוכט אַקלימאַטיזירן דעם יידישן לייענער מיט די שאַפונגען
 פון איינער פון די גרעסטע דיכטערינס, פון דעם לאַנד מיט אַ נאַמען
 אין דער וועלט. איך האָב געפרווט אויסטייטשן און זען זי אין אירע
 דיכטערישע הייד-פּונקטן. אודאי זענען פאַראַן אין איר שאַפן געוויסע
 מאַנעריזמען, אָבער ווען מען רעכנט זיי אַראָפּ, בלייבט נאָך אַלץ אי-
 בער אויפן פּאָעטישן וואַגשאַל אַ גרויסע צאָל פּרעכטיקע פּאָעמעס
 לויט זייער דיכטערישן עפעקט און סטרוקטור.

די לידערביכער, וועלכע האָבן איר אַרויסגערוקט אויבן אַן
 „דער באַוועגלעכער אימאַזש“ — 1946; „אַ פּרוי צום מאַן“ — 1949;
 „דער טויערוועג“ — 1953; „די צוויי פּייערן“ און אַנדערע ווערק
 פאַרקערפערן אַ ליטעראַרישע טראַדיציע פון די טאַלאַנטירטסטע און
 רעפּרעזענטאַטיווסטע אויסטראַלישע פּאָעטן, וועמענס נעמען מיר האָבן
 שוין דערמאָנט צוזאַמען מיט דזשודיט רייטה.

פאראן ביי איר א פאעמע וועגן א פרימטיוון פלאנץ, וואס האט זיך נישט געביטן אין א געענדערטער וועלט. דאס איז נישט אנווענד- באר צו דער דיכטערין ווי צו פיל אנדערע אָנגעזעענע אויסטרא- לישע און נישט אויסטראלישע דיכטער.

דזשודיט רייטה איז עמפינדלעך צו צייט, צו עלטער, צו דער- אינערונגען פון עבר, צו מורא פאר דעם כוח פון צייט מיט זיך שטויב צו פארדעקן, באגראבן, פארניכטן, אבער אויך צו א געבורט אויפסניי. זי האט טיפע ווארצלען אין דער אויסטראלישער טראדיציע, מיט איר גאנצן הינטערגרונט. זי איז נישט קיין קינסטלעכער פלאנץ, נאר אן ארויסגעוואקסענער פון א נאטירלעכן אייגענעם באדן. לאמיר דא ציטירן פון איר פאעמע „באוועגלעכער אימאזש“:

מיר טרעפן און צעשיידן זיך איבער גארער וועלט איצט.
מיר, די פארלירענע קאמפאניע.
נעמט זיך ביי די הענט צוזאמען ביינאכט, פארגעס
די נאכט איז אונדזער קורצער גליק, שווייגנדיק,
מיר וואס האבן א סך זאכן געזוכט, ווארפנדיק זיי אלע אוועק
פאר דער איינציקער זאך, נאר איינס,
געדענקענדיק, אז דער שמאלער קבר
וועלן מיר זיין איינזאם.
(„די קאמפאניע פון געליבטע“.)

ווי אנדערע אויסטראלישע פאעטן, האט זיך אויך דזשודיט רייטה אומגעקערט אין אירע פאעמעס צו איר קינדהייט, יוגנט, צו דעם ארט וועלכן זי האט אמבעסטן געקענט, בכדי אים צוריק צו אנטדעקן. דאס האט איר גוט באליינט, און צוזאמען מיט אנדערע, טראגט זי היינט די אחריות פון ליטערארישער אנפירערשאפט. אין א בריוו צו א פריינד וועגן איר פאעטישן שאפן, וועגן דער אלגעמיינער ריכטונג פון אירע ווערק, באמערקט זי פאלגנדעס:

„איך באנוץ נאטור-סימבאלן אויסצוארבעטן מענטשלעכע פראב- לעמען (נאטירלעך מיינע אייגענע) און כ'פרווו דורכלייכטן זייער שיי- כות צו דער גאנצער מאדערנער סיטואציע — — — וואס איך וויל אין סך-הכל אויסדריקן איז מיין אייגענע דערפארונג, אז די מאדערנע „נסיעה אין דער פינצטערניש“ איז — אויב ס'איז נאר ערלעך און פולשטענדיק גענומען — א ריזע צו א נייער סארט ליכט, אז „לעבן איז דער יסוד פון אמת, און ליבע איז פארן לעבן דער דינאמישער פרינציפ“.

וועלן מיר, נאטירלעך, מסכים זיין מיט איר, אז אלץ וואס זי האט געוואלט זאגן, האט זי עס געזאגט אין אירע לידער און פאע-

מעס, צו וועלכע זי דארף נישט צוגעבן קיינע קאמענטארן. און ווי ביי יעדן גוטן פאָעט, האָט זי אויך טעמעס וועגן קינדהייט, ליבע, נאַטור, לעבן, פאַרגאַנג און געבורט. זי האָט אויך געשריבן וועגן „דער נישט געבוירענער“, באַמערקנדיק, אַז נישט אפילו די טרערן זענען געווען אירע און נישט אפילו דער טויט ...

מיין נאָמען איז געווען אַ טונקעלער קלאַנג
וואָס האָט נישט געמאַכט קיין וואָרט,
שרעק אַליין האָט ער געזאָגט
און גאָר נישט געהערט.

נישט וואַכיק נישט שלאַפיק
אויפן געשטעל פון פינצטערניש ליג איך,
הערנדיק מיין אייגענע נישט־שטימע,
וואָס איך בין געווען איך ? איך ?

(„דער נישט געבוירענער“.)

אין פיל פון אירע לידער און פאָעמעס קענטיקט זיך, אַז נאָר אַ פרוי האָט אַזוי געקענט שרייבן, הגם אַמאָליקע פאָעטעסעס האָבן זיך נישט צוגעריירט צו באַהאַנדלען אַזעלכע טעמעס ...
עס איז כדאי צו דערמאָנען אירע פאָעמעס וואָס באַהאַנדלען „די גרינע וועלט פון אַ קינד“ וווּ דאָס מוטערלעכע און פעמיניסטישע זאָגן עדות וועגן כאַראַקטער פון איר פאָעטישער דיקציע, אין וועלכער זי באַנוצט זיך מיט פולע אַדער האַלבע גראַמען, אַדער גאָר מיט דעם וויסן פערז. איבער אַלעם, איז בולט די פרעציווקייט און עקאָנאָמיע פון איר פאָעטישן אויסדרוק.

לאַמיר דאָ אויך דערמאָנען, אַז ביזן צווייטן וועלט־קריג, ווען אַוניווערסיטעט־בילדונג איז געווען אַ זעלטענע פּריווילעגיע, האָבן אויסטראַלישע פאָעטן זעלטן געהאַט אַן אַקאַדעמישן דיפּלאָם. אָבער נאָכן קריג האָבן זיך באַוויזן אופן ליטעראַרישן האַריזאָנט פאָעטן מיט אַוניווערסיטעט־בילדונג (האַופּ, באַקלעי, מעקאַלעי און פיל אַנ־דערע). די אַוניווערסיטעטן זענען פול געוואָרן מיט סטודענטן, לעק־טאַרן, פּראָפּעסאָרן, וואָס פאַרנעמען זיך מיט ליטעראַטור.
מען לערנט אין די אַוניווערסיטעטן די אויסטראַלישע ליטעראַטור, אויסטראַלישע פאָעטן גופּא, זענען די לעקטאָרן און אין זייערע פאָעטישע שאַפונגען ברענגען זיי צום אויסדרוק זייער זיך־אַנטדעקונג.
זינט דעם קריג, האָט זיך די ליטעראַרישע פּראָדוקציע ראַשיק פאַרגרעסערט. אין סאַמע ברען פון די קריגס־יאָרן זענען דערשינען אין אויסטראַליע צוויי מאָל אַזוי פיל ביכער — צווישן זיי פיל ביכער־לידער — ווי אין די יאָרן פאַרן קריג.

אויף אן אַנדער אַרט שטעל איך זיך אָפּ אויף די סיבות, פאַר-
וואָס ענגלאַנד האָט בעת דער לעצטער וועלט־מלחמה אויפגעהערט צו
זיין פאַר אויסטראַליע, דאָס וואָס זי איז געווען פריער. דער איזאַ-
לירטער קאָנטינענט האָט זיך אָפּגעריסן פון דער „מאַמען“ אויך גייס-
טיק־קולטורעל און זיך געפילט באַפרייט פון „מאַמעס פאַרטוך“.
אין דער אויסטראַלישער פראָזע און פּאָעזיע, האָבן אַרויסגע-
גלאַנצט נייע נעמען מיט קינסטלערישע צוזאַגן. דזשודיט רייטה
געהערט צו דער קליינער צאָל הויך־טאַלאַנטירטע קינסטלערס
אין אויסטראַליע מיט אַן אוניווערסאַל־אַנערקענטער רעפּו-
טאַציע, וועלכע זי האָט זיך כשר פאַרדינט מיט אירע ווערטפולע,
בלייבנדיקע פּאָעטישע ווערק.

רעדנדיק וועגן דער פּאָעזיע נאָכן לעצטן קריג, איז אויפן אַרט
צו דערמאָנען די שטימונג אין יענער צייט, ווען עס האָט זיך געעפנט
דער בלוטיקער פאַרהאַנג פון אייראָפּע — דער צוזאַמענברוך פון אַ צי-
וויליאַציע אויסגעווייקט אין בלוט פון טערראָר און מאַרד פון ענדלי-
קער מיליאָנען מענטשן. די ראַמאַנטיש־סימבאָליסטישע טראַדיציע פון
דער ליטעראַטור איז געוואָרן דיסקרעדיטירט, אַזוי זענען אויך וועלט-
באַרימטע שרייבערס, וואָס האָבן זיך איינגעשפּאַנט אין דעם וואָגן פון
מענטשן־פרעסערישן נאַציוס. דאָן האָבן פּאָעטן אויפגעטרייסלטע פון
דעם וואָס איז געשען געזאָגט: — נאָך אוישוויץ קען מער נישט זיין
קיין פּאָעזיע...

אַבער דאָס לעבן האָט זיך זיינע געזעצן. די וועלט האָט אָנגע-
הויבן צו ווערן צוריק „נאַרמאַל“ (אויף וויפל עס איז שייך צו באַ-
נוצן דעם טערמין). ראַמאַניסמן און פּאָעטן, עלטערע און יונגע, זענען
אַרויסגעקומען מיט נייע שאַפונגען און נייע דערפאַרונגען. אין דער
פּאָעזיע האָבן זיך באַוויזן פּילאָזאָפּן־פּאָעטן, וואָס האָבן זיך געראַנגלט
מיט דעם פּראַבלעם פון עקזיסטענץ (אגב, אין דער אויסטראַלישער
ליטעראַטור האָט די פּילאָזאָפּישע פּאָעזיע אַ טראַדיציע: בערנאַרד
אַ'דאָד, און פאַר אים זענען געווען אַנדערע פּילאָזאָפּן־פּאָעטן — כאַטש
נישט אין מאָל איז דער פּילאָזאָף גובר געווען דעם פּאָעט...).
ווידער די פּאָעטן ווי האָפּ אַדער מעקאַלעי האָבן זייערע אויגן גע-
ווענדעט צום ריטואַלן באַטייט פונעם לאַנד, מיטן אַקצענט אויף כאַראַק-
טער באַטאָנונג. צו פּערזאָניפּיצירן די נשמה־שפּאַנונגען פונעם היינ-
טיקן מענטש.

אין אויסטראַליע, וווּ דער כאַראַקטער פונעם לאַנד גופא, זיין
אייביקייט, איז נישט פאַרקריצט אין קולטורעלע און סאָציאַלע אינסטי-
טוציעס, ווערט אייביקייט גיכער רעפרעזענטירט אין אונדזער פּאַנ-
טאָזיע דורך בוש און לאַנד־פּלאַכן; די גרויסע בערג־פעלדזן און דער

ים, וואָס רינגלען אונדז אַרום און זונדערט אונדז אָפּ פון די אייראַ-
פעישע קוואַלן. אַנדערש איז טאַקע ביי די עלטערע קולטורן ווי
איביקייט איז איינגעקריצט אין בנינים מיט קולטור-אייגנשאַפֿטן.

אַבער צוריקקומענדיק צו אונדזער טעמע וועגן דער אויסטראַ-
לישער פּאָעזיע, מיט אירע אייגענע עסטעטישע מאָסן און ריכטונגען,
קענטיקט זיך פון איין זייט — דער באַוווּסטזיין פון אינטעלעקטועלער
פּאַרזיכטיקייט אין הינזיכט פון אידייען, קולטור. דער פּרוּוו אַנטקעגן-
צושטעלן זיך קאַנפּאַרמיזם און קאַנסערוואַטיזם, וואָס האָט אַ פּאַר-
דאַכט קעגן יעטועדן אַוואַנגאַרד פון סאַציאַלן, פּאָליטישן, גייסטיקן
אָדער עסטעטישן כאַראַקטער.

פון דער צווייטער זייט — דער וויכוח ווי אַזוי קען מען געוויינען
אַ פּובליקום פאַר פּאָעזיע אין אויסטראַליע (וואָס ווערט בדרך כלל,
זייער ווייניק פאַרקויפט און געלייענט, די קליינקייט פון אַ לייענער-
עולם איז נאַטירלעך אַ שטאַרקע מניעה פאַר אַ קינסטלער, בפרט
פאַר אַ יונגן).

ביי אַ טייל פּאָעטן איז דעריבער דאָ אַן אומוילן צו עקספּערי-
מענטירן מיט נייע פאַרמען, ריכטונגען, זוכט מען צו רעדוצירן פאַרמאַ-
ליזם און אינטעלעקטואַליזם אין פּערז, נישט נאָכפּאָלגן די פּרעטענ-
ציעלע מאָדעס. יונגע פּאָעטן, וועלכע עס געלונגט שוין יאָ אַפּצו-
דרוקן אַ פּאָעמע אויף די זייטן פון אַ ליטעראַרישן זשורנאַל, שיינט
עס צו זיין עפּעס ווי אַפּגעריסן, אַ מין געאייילט זיך, און
אוועקגעשפּאַנט.

אַבער בכלל גענומען, שטייט די אויסטראַלישע פּאָעזיע אויף
אַ זייער הויכן ניוואָ. זי איז עקספּערימענטאַל און חידושידיק. טיילמאַל
אומגעוויינטלעך אין איר פּאָעטישן אויסדרוק. פאַראַן אין איר זעאונ-
גען, וואָס זאָגן עדות, אַז די אויסטראַלישע דיכטערס קענען מער נישט
באַטראַכט ווערן פאַר עפּעס פּראַווינציאַנעלע, ווי מ'האַט געקוקט אויף
זיי פאַר 1939 (און ווי עס מיינען נאָך אין ווייטע לענדער עד היום
געוויסע לייענערס, ווען זיי הערן דעם נאָמען אויסטראַליע).

איך גלויב, אַז די גרעסטע דערגרייכונג פון דער פּאָעזיע אין
דעם לאַנד, פון דער אויסטראַלישער ליטעראַטור בכלל (זינט דעם
צווייטן וועלט-קריג), איז דאָס פילן זיך פריי צו שאַפן און טאָן דאָס
וואָס עס וויל. דאָס אייגענע רוישטאַף פונעם אויסטראַלישן לעבן
ווערט רעפּלעקטירט פון אַ נאַציאָנאַלן און אוניווערסאַלן אַספּעקט.
אויסטראַליע ווערט געזען ווי אַ טייל פון דער וועלט, און מענטשן
זענען אומעטום מענטשן, וווּ זיי זאָלן נישט לעבן. לאַמיר נעמען אַ פאַר-
אילוסטראַציעס פון דעם פּאָעט ראַנאַלד מעקוועיגס שאַפונגען. זיי זע-

נען אויסטראליש און אזוי אלגעמיין־מענטשלעך. אָט איז אַ ליד „ליב
מיד און פאַרלאָז מיד נישט קיין מאַל“ :

ליב מיד, און פאַרלאָז מיד נישט קיין מאַל,
ליב, נאָר זאָלסט מיד קיין מאַל נישט גענאַרן,
און איך וועל דיר תמיד בענטשן
אויב איך קען דיר אויסטאָן :
איך האָב געהערט עס זאָגן אַ געליבטן
צו זיין געליבטער, וווּ זיי זענען געלעגן.

ער, כאָטש ער האָט זי אויסגעטאָן,
האָט איר נישט תמיד געבענטשט ;
זי, כאָטש זי וואָלט אים נישט פאַרלאָזן
האָט אים אָפט אָפגענאַרט ; דאָך האָבן זיי געלעבט
און ווען זיי זענען געשטאַרבן, זענען זיי געלעגן זייט
ביי זייט ...

פון זעלבן פּאָעט אַ פּראָגמענט פון „מוזיק אין דער לופט“ :

„... ס'איז געווען מוזיק אין דער לופט
און די לבנה האָט העל געשיינט.
ווען דזשעק האָט זיין מיידל
אין אַ פּרייטיק־צו־נאַכטס.

זיי זענען אַוועק אין אַ קאַפע ;
די זופ איז געווען קאַלט ;
דאָס רינדערנע מאַגער
די פּלוימען פּול מיט שימל.
ס'איז געווען מוזיק אין דער לופט
און די לבנה האָט העל געשיינט
ווען זיי האָבן געגעסן מיטאַג
אַ פּרייטיק־צו־נאַכטס.

זיי האָבן פאַרמאַכט די טיר ;
מערי האָט געהאַנגען
לייכט אויף זיינע אַרעמס

פון אן אנדער שניט איז אזא פאָעט ווי דזשעפרי דאָטאָן. ער האָט באַקומען אַ רעפּוטאַציע אין אַ ריי זשאַנערן: פּאָעט, קריטיקער, פּאַרלעגער און נאַוועליסט.

זיין ראָמאַן „ענדי“ האָט ווייט נישט מצליח געווען. דער סוזשעט איז באַזירט אויף דעם מחברס דערפּאַרונגען בעתן לעצטן קריג אין אויסטראַלישן לופט-פּלאַט. דער העלד ענדי גייט אַדורך דעם צו-שטאַנד אויסצוגעפינען אַליין ווי ווייט די וועלט איז געוואָרן בעסטאַליש.

עס שטיצט זיך אויף אַ פּליער, אַ יונגער אויסטראַליער, וועל-כער איז נישט געווען מסוגל זיך אַראַפּצולאָזן, דורך די טראַגישע געשעענישן, צו בעסטאַלישקייט, און ער קומט אום ביים סוף קריג.

דער סוזשעט ליידט פון דעם, וואָס דער מחבר פּאַרלירט אויפן וועג זיינע העלדן און עס ווערט גאַר פּאַרוואַנדלט אין אַן אנדער ווערק. דעם מחבר איז גאַר נישט געלונגען די טשאַפּלינישע טראַגיש-קאָמישע מאַסקע פון זיין פּראָזע-ווערק.

אַבער אַלס פּאָעט איז ער סאַפּיסטיצירט און סענסיטיוו אין זיין שאַפּן. זיין ריטעם און מעטער איז לייכט און דיסציפּלינירט. עס קענ-טיקט זיך אַן אויג וואָס האָט קאַנטראַלירט.

דזשעפרי דאָטאָן עקספּערימענטירט אין זיין פּאָעטיש שאַפּן מיט פּאַרמען צוגעפּאַסט צו די נייע באַדינגונגען, ווען דער בוש און דאָס הינטערלאַנד, ווי דער אימאַזש פונעם „עקספּלאַרער“ האָט אויפגע-הערט צו זיין דער סימן מובהק פון אויסטראַלישקייט.

בכלל זענען זיינע ווערק מער אַדרעסירט צום אויסלענדישן לייע-נער, ווי צום אויסטראַלישן (ער איז אין דער הינזיכט ווייט נישט קיין אויסנאַם צווישן די אויסטראַלישע שרייבערס). ער וויל דעם ווייטן לייענער דערקלערן וואָס עס מיינט דער לעבנס-נוסח פון זיין לאַנד, וואָס עס מיינט צו זיין אַן אויסטראַליער אין 20טן יאָרהונדערט.

לאַמיר דאָ באַמערקן, אז די טראַדיציע פון דער אויסטראַלישער פּאָעזיע, ווי פון דער געזעלשאַפט בכלל, איז געווען אַן אַנטי-אינטע-לעקטועלע. יעדער פּאָליטישער טוער אין לאַנד, פון דער אַרבעטער-באַוועגונג בפרט, האָט דאָס געשפּירט אויף זיינע פּלייצעס. דעריבער איז פּאַר דעם אינטעלעקטואַל-פּאָעט תמיד דאָ באַריערעס אַדורכצו-שפּרינגען. דאָטאָן דער פּאָעט, ווי פיל אנדערע פון זיין מין, גיט זיך דאָך אונטער זיינע תּיכּפּדיקע דערפּאַרונגען, צי זיי זענען סענסועלע, עמאַציאָנעלע אָדער אינטעלעקטועלע.

איך האָב דאָס פּריער אילוסטרירט מיט ציטאַטן פון דאָנאַלד מעקוועיגס לידער, די לייכטקייט פון זייער טאָן, דאָס נישט זוכן אַן ענדגילטיקן זין, איז אויך אייגן דער פּאָעט ראַטאָן.

ווייסן מיר, אָו פּאַעזיע איז פּילזייטיק, זי קען טאָן אַזוי פּיל זאַכן, סיי בּנוגע דעם אימאַזש פּון מענטש, ווי פּון דער נאַטור מיט אירע לאַנדשאַפטן און סעזאָנען. דער מיטאַס פּון דער נאַטור און דער מיטאַס פּון מענטש האָט אין דער אויסטראַלישער דיכטונג באַקומען אַן אַפּ-שפּיגלונג אין דער מעטאַפּיזישער פּלאַך, ווי אין דער סענסועלער און ספּיריטועלער וועלט. עס האָט געבראַכט צום אויסדרוק די אַקלימאַ-טיזאַציע פּון די חושים, נאָך איידער דער גייסט האָט געפּונען זיין געהעריקן פּלאַץ און תּיקון.

נענסי קיסינג

נענסי קיסינג שרייבט אין פאַרשידענע זשאַנערן, זי ווייזט אַרויס אַ באַדייטנדיקע פּאָעטישע קראַפט אין איר טעכנישער קאָמפּעטענץ און זיכערקייט אין אירע פּאָעמעס און איר טעמאַטיק. אין אירע פּערזן איז פּאַראַן אַ דערפּרישונג און רייפּקייט פּון אַ פּאָעטישער דיקציע, וואָס איז אי פּאַסטאָראַל און אי פּראָזאַיש. אין אירע פּאָעטישע שאַפּונגען קענטיקט זיך דאָס מיסטעריעזע, וואָס מאַכט דערטרעגלעך דאָס לעבן. איר אָנונג פּון די לאַטענטע כּוחות, וואָס דאַרפן פּונעם אונטערבאַ-וויסטזיין ערשט קומען צום באַוויסטזיין; פּון געפיל און אינסטינקט צום פּאַרשטאַנד. איר אינטעליגענץ און אַנטוויקלטער חוש פּאַר דעם פּאָעטישן אַראַמאַט קומט צום אויסדרוק אין איר פעיקייט צו נוצן פּאָע-טישע טעכניק אויף צוויי פּלאַכן: צו פּאַרקערפּערן און גלייכצייטיק דורך זיי אויסדריקן די היסטעריע פּון דער צייט און דעם ענטוויאַזם און באַוונדערונג פּאַר דאָס נייע, וואָס אַנפּלעקט זיך אין די רוימען פּאַרן פּאַרשנדיקן מענטש. אין איינער פּון די סטראַפּעס זינגט זי:

די פּרוי וואָס וועט נאָך היינט ביינאַכט דערשטיקט ווערן,
דאָס הויז וועט פּאַרברענט ווערן; דער ערשטער מענטש
אין רויס.

דאָס יינגל וואָס וועט ראַטעווען זיין הונט; דער געווינער
אויף דער לאַטעריע
וועמענס בילעט איז נאָך נישט געדרוקט געוואָרן שיינט
אין אַ געביפט ליכט
פּון פייערן — — מיינס און מייך אייגן
נישטאַ וואָס זאָל אונדז פירן. מען וועט אונדז נישט זען
(1958—1959).

אין דער פּאָעמע „מיר האָבן דיר עס געזאָגט“, ביים אַפּשלוס, באַווייזט די פּאָעטיין איר צוגאַנג צו קינדהייט-דערפּאַרונג ביז דאָס רייף ווערן, וואָס באַטייט: אַנטדעקן, וואָס מיר וואַלטן געוואַלט אויס-באַהאַלטן פּון קינד. אין פיל פּון אירע פּאָעמעס (פּון „סקיצבון אויף דער אויסשטעלונג“) קען זיך דוכטן, אז די פּאָעטעסע האָט זיך אומ-

געקערט צו דער טעמאטיק פון פאָעמעס פאַר קינדער, בעת פאָקטיש זענען דאָס פאָעמעס פאַר דערוואַקסענע דורך אַ מין צוריקאַנטדעקונג. עס איז איר אַבסערוואַציע פון איר אייגענער קינדערשער פרייד, די מוראס, דער ענטוויאַזם, די רייכע אויספאַנטאַזירטע אַקטיוויטעטן פון איר אינערלעכן לעבן. עס איז דער צוגאַנג און אויסדרוק פון איר אייגענער פאַרלוירענער קינדהייט, ווען דערפאַרונגען זענען געווען פריש און ניי, און אזוי ווונדערלעך.

עס איז אַן אַנגענעמע דערפרישונג אַפצוגראַבן די „צווייטע קינדהייט“ אין אַ ריטמישער שפראַך. רעפּלעקטירן די וויטאַליטעט פון די אימאַזשן און די אימפּרעסיעס פון אַ וויזיט אין זאַלאַגישן גאַרטן („לעגענדעס זענען יעדן טאַג“) און ביים ים־ברעג („אַ קאַרניוואַל ביים ים־ברעג“). די ענערגיע פון אַ קינדס דירעקטער אַריינגעצויגנקייט אין זיינע תּיכּפּדיקע דערפאַרונגען, אין שול („רעפּלעקסן פון אַ גאַסט־רעדנער“), און איבער די גאַסן פון אַ פּראַווינץ־שטעטל און פאַרשטעט. די דיכטערין דערמאַנט:

זייענדיק אין קאַמפּאַניע מיט מאַרגערען
פון איר האָב איך אַנטדעקט, איך האָב געבאַרגט זכּרון
דעראינערונגען פון פאַרגעסענע געשמאַקן
ריחות פון מאכלים, שינאה און פאַראורטייל
אַ פרעמדע לאַגיק און אַ ווילדע אומלאַגיק
איך האָבן אַנטדעקט פּיין.

אין איר נאַכדענקען באַמערקט די מחברין, אַז זי האָט זיך זעלטן אַנגעטראַפּן אין איר לעבן מיט אַן אַנטיסעמיטישן פּאַל און דאָס שיינט ממש צו זיין אומגלייבלעך פאַר געוויסע אויסטראַלישע יידן, ביי וועלכע אַנטיסעמיטיזם פאַרנעמט אַן אַרט. און זי האָט דאָך קיין מאַל נישט אויסבאַהאַלטן איר יידישקייט, אומעטום, וווּ זי האָט געאַרבעט (פּאַב־ריקן, שפּיטעלער, רעגירונגס־דעפּאַרטאַמענטן, צייטונגס־ביוראָס און אַ קונסט־שול ביים סידנעיער אוניווערסיטעט). זי רעדט מיט ביטול וועגן די וואָס באַהאַלטן אויס זייער שטאַם — „איך וועל עס קיין מאַל נישט טאָן. מיין ירושה, איז פשוט, ווי מיין נאָז אויפן פנים“.

איז אַנגענעם צו לייענען אַט די שטאַלצע ווערטער פון אַן אוי־סטראַלישער דיכטערין, וועלכע האָט הינטער זיך אַ זעקס דורות פון אירע אבות אין ניו־זעלאַנד און אויסטראַליע. זי דערציילט פון אירס אַן עלטער זיידן אין ניו־זעלאַנד, וואָס האָט מיט אַ געוויסן יידן נישט געוואַלט האָבן קיין מגא ומשא דערפאַר וואָס ער האָט זיך פאַרנומען מיט אַ לאַמבאַרד־געשעפט. אין געוויסע טיילן פון איראַפּע, האָט ער געטענהט, וווּ פאַר יידן זענען געווען פאַרשלאָסן אַנדערע באַשעפּטי־

קונגען, איז לאַמבארדעריי געווען, אפשר, נויטיק צוליב פרנסה, אָבער דערווידער צום האַרצן. אין דער גייער וועלט, וווּ אַלע פּראָפעסיעס זענען פּריי, דאַרפן יידן אויסמיידן צו פאַרנעמען זיך מיט וויכעריי.

און זי איז שטאַלץ מיט איר אור־זיידן, וואָס האָט געוואָלט, יידן זאָלן זיין אַ מוסטער פאַר אַנדערע. האָב איך אין די דאָזיקע ווירדיקע שורות געזען דעם פאַרטערט פון נענסי קיסינג, וועלכע זוכט אין דעם ייד דעם מענטש און דעריבער „געוויסע יידן וואָלט איך נישט געוואָלט זען אין מיין הויז, ווי געוויסע נישט־יידן“.

איך קען אָבער נישט מסכים זיין מיט איר, הילמאי יידן זענען צו סענסיטיוו צו געוויסע באַצייכענונגען לגבי זיי מצד נישט־יידן, זיי ברענגט אַ ביישפּיל פון אַ פּאָעמע, וווּ דער דיכטער באַנוצט אַזאַ אויס־דרוק „רייך ווי אַ ייד“, דער שרייבער איז ווייט פון אַנטיסעמיטיזם, טאָ פאַרוואָס דאַרפן יידן זיין אַזוי היפּער־עמפינדלעך צו אַן עפּיטעט? די סיבה איז אַ גאַנץ פשוטע: די ביישפּילן וואָס זיי דערמאָנט פון עפּיטעטן לגבי שאַטלענדער און אַנדערע פעלקער אין דער וועלט קען מען נישט אַנווענדן לגבי יידן, וואָס האָבן אַזוי פּיל באַצאָלט מיט יסורים און בלוט פאַר שייַלאַק און בייגין עפּיטעטן, אַנגעווענדט נישט לגבי יחידים־יידן נאָר צום גאַנצן פּאָלק, און נאָך דער אוישוויץ־תּקופּה האָבן מיר אוודאי אַ גרונט צו זיין נאָך מער סענסיטיוו און פּילן זיך געטראַפּן, ווען ליבעראַלע מענטשן וואַרפן אונדז צו אַ נישט־פאַרדינטן עפּיטעט. די דיכטערין, וואָס איז געבוירן געוואָרן אין 1923, ווייסט זייער גוט וואָס איז געשען אין היטלער־איראָפּע בעת אירע יוגנטלעכע יאָרן.

כאַראַקטעריסטיש איז, וואָס איר דערציונג האָט זי דורכגעמאַכט אין אַן אַנגליקאַנישער („טשוירטש אַף אינגלענד“) מיידלשול. זי האָט געהאַט דאָרט איין יידישע חברטע פון שטרענג אַרטאָדאָקסישע עלטערן. זיי האָבן געהאַלטן, אַז נענסי קען האָבן אויף זייער טאַכטער אַ שלעכטן איינפלוס, זיי האָבן זיך צעשיידט, ווען זי איז אַלט געווען פּופּצן יאָר. לעצטנס האָט זי זיך דערוווסט, אַז די חברטע האָט אַ כינע־זישן מאַן. די שטרענגע פרומקייט פון איר עלטערנס שטוב האָט נישט געקענט פאַרהיטן פון אַ געמישטער חתונה ...

דער סידעיער פאַרט מיט זיין שיינקייט האָט אין דער אויסטראַ־לישער פּאָעזיע באַקומען אַ קינסטלערישן תּיקון ביי פּיל פּאָעטן. פאַר יעדן פון זיי איז דער פאַרט געווען אַן אַרויסרוף („טשאַלענדזש“) ווי אַזוי צו אינטערפּרעטירן זיין אייגנטימלעכקייט. נענסי קיסינג איז געקומען מיט איר פּאָעטישער שטים, באַגלייט מיט אַ סאָציאַלן אינ־סטינקט, ווי אַ תּשובּה אויף אירע פּראָגעס. איר פּאָעמע „דריי מענער

אין סידנע" פארמאגט אויך אין זיך א דראמאטישע קוואליטעט מיט דעם שווערגעוויכט פון דער סצענע. איר דריטער מאָן שיינט צו זיין דער פראַטאָטיפּ פון דער נייער פּאָעזיע :

ער באַטראַכט זיך אַ פאַרמעסטער

— ברומט אַ רחמנות און שרייט : איך בין דאָ

מיין איז די נייע שטים, דער אָנהייב

איך בין דער אינטעגראַטאָר פון ים און לאַנד

זיי גיסן זיך צוזאַמען און שמעלצן צונויף מיין מוח און בלוט.

איך זאָג".

בלויז דורך דער שטאַרקייט פון איר טאָן האַלט זי איר פּאָעמע אַוועק פון פּראָזע. עס איז דער אופן פון איר רעדן, פון איר אימאַ- גינאַטיווער וויזיע צו שפירן די דערפאַרונגען, וואָס ווערן ביי איר פאַרוואַנדלט אין אַ דערקלערונג און שאלה. ווי אַן עכטע סידנעיערין איז דער אַראַמאַט דאָ ביי איר פון דער גרויסער שטאַט און פון סו- בורבישן לעבן, באַגלייט מיט דער פשוטער פרייד פון אַ פּאַמיליע אין די סוף וואַכנטעג (זע איר דריטן זאַמלבוך לידער).

איר הויפטראַל איז פון אַן אויסטראַלישער פּאָעטעסע. איר טאַ- לאַנט איז באַזירט אויף דער אורבאַנישער קולטור ביים זוכן דעם ריכ- טיקסטן אידיאַם מיט זיין עלאַסטישקייט פון דער אויסטראַלישער דער- פאַרונג. אַ חוץ פּאָעזיע האָט זי געשאַפן אויך לייכטע סקיצן, אָנגע- נעמע פאַרן אויג און אויער. צוויי פון אירע דערציילונגען («פאַרוואַס די אינדיאַנער?» און «ווער איז געווען אליסעס ביזע פעע?») שטעלן אַוועק אין צענטער די פּראָגע : וואָס מיינט צו זיין אַן אויסטראַליער ? די מחברין האָט אויפגעכאַפּט די קוואַליטעט פון אַן אַלטן יידישן נזיר אין סידנע. הינטער זיין איזאָלירטן צושטאַנד געפינט זי אַ סאָציאַלע געשיכטע, וואָס זי פּאַלגט נאָך מיט אַ געוויסער אַמוזירנדיקער גוט- מוטיקייט; אַ ייד וואָס לעבט איזאָלירט פון דער געזעלשאַפּט פילט זיך אין דער היים, ווען ער לייענט אַ מעשה-ביכל פון אַן אינדישער פּאַ- מיליע אויף אַ פאַרם ביים טייך „גוויידר“. עס איז פאַראַן אַ געוויסע עלאַסטישקייט אין דער נייקייט פון איר פּראָזע-סטיל, באַגלייט מיט אַ לייכטן הומאָר און דינער איראַניע, וואָס איז לאַגאַדנע צום לייענען, אַבער שווער איבערצודערציילן.

די לייכטע סקיצע און דער אימאַזש פון דעם נזיר-ייד געהערט נישט צו די סקאַרבאָוע דערציילונגען מיט טיפן גענומען פון „סטאַק“. די געשיכטע פון דעם מוסולמענישן אינדישן פאַרמער, מענאַ אַבדולאַ מיט זיין ווייב און זיין יונגער פּאַמיליע אַרומגערינגלט מיט ליבשאַפט

און מיט נאַציאָנאַלע טראַדיציעס אויפן פאַרם, ווו דער גאַרטן האָט בלומען און פלאַנצן פון קאַשמיר. אין די שילדערונגען פון די קינדער, וועלכע לעבן איינזאַם — נישט וויסנדיק, אַז זיי זענען איינזאַם — און די געשיכטע פון זייער געפונענעם פויגל פאַפּווגי „רוסילאַ“. און די באַשרייבונגען פון זייער צוזאַמענטרעף מיט ווייסע קינדער, וועלכע רופן זיי מיט צונעמען... די מחברין מעדיטירט, זי מאַכט פאַרגלייבן כונגען און באַמערקט: „וויי איז צו דעם מענטש, וואָס ווערט געבוירן אַן אַ שטערן“...

אין „פאַרוואָס די אינדיאַנער“? גיט זי אַזאַ זאַג: „די אינדיאַנער זענען אַ געשיכטע אין אַ געשיכטע און כ'וועל עס דערציילן אין קעגנ-וואַרט. אָבער קודם — פאַרוואָס מיר? און זי דערציילט, אַז אין דער (יידישער) רעליגיעזער שול האָט זי זיך אויך אָפּטמאַל געוונדערט: — פאַרוואָס מיר? און פאַרוואָס: „איך אַ פאַנטעאיסט, אויב נישט אַ געצנדינעריק, אַ פאַעטעסע פון אַלע סאַרטן, אַ צונויפזאַמלער פון אויסטראַלישן פאַקלאַר פון פאַרגעסענע ווינקעלעך פון אויסטראַלישער געשיכטע; אַ רעצענזענטין פון בעלעטריסטישע ביכער; אַ געוועזענע סאַציאַלע וויסנשאַפטלערין פראַפעסיאָנעל אויסגעשולט — פאַרוואָס האָב איך, זייענדיק אַ יידישקע, חתונה געהאַט מיט אַ ייד (איר מאַן איז דר. הערצבערג — י. ק.), געבוירן קינדער, וואָס באַזוכן אַ רעליגיעזע שול, און נאַכגעגעבן דעם פאַרלאַנג פון ראַביי צו לערנען יידישע גע-שיכטע און עטיק, וועגן וועלכער, איידער איך האָב אָנגעהויבן לערנען, האָב געוויסט פונקט אזוי פיל, ווי — גאַרנישט. דריי וואָכן פאַרן אָנהייב, האָב איך, ווי אַ ביסל זאַלץ, פאַרוזכט סעסיל ראַטה, עזריאל אַבראַהאַמס, דזשעק מיערס און הענרי מילמאַן.“ זי שילדערט ווי אַזוי עס האָט אויסגעזען דער ראַביי בעת איר פריסטער קינדהייט, זיין ביבליאָטעק-צימער. זי דערמאָנט זיך, אַז זי איז אַלט געווען 5 יאָר, ווען זי האָט געהערט רעדן אַן אַלטן יידישן מאַן וואָס איז געווען דער „ספיקער“ פון נ.ס.וו. פאַרלאַמענט, סער דאַניעל, די גרויסע געזעל-שאַפטלעכע פיגור, וואָס איז אויך געווען דער פירער פונעם יידישן ישוב, האָט געוויזן וואָס מען קען דערגרייכן אויב מ'פרוּווט שווער... זי גיט אַ בילד פון לידי אייזיקס העברעישע לעקציעס און גיט אַזאַ באַמערקן מן הצד: אַלע צרות קומען אַרויס פון צוויי אומגעזעצלעכע קינדער, וואָס האָבן גורם געווען דער וועלט... וועמען מיינסטו? האָט מען זי אַ פּרעג געטאַן — משה רבינו און יעזוס...

זי באַמערקט, אגב, אַז אירער אַן עלטער-עלטער-פּעטער איז געווען דער ערשטער ייד אין ניו-זעלאַנד. און די מסורה פון דער פאַ-מיליע אירער איז, אַז זיי זענען אַנטלאָפן בעת דער שאַפּאַנישער אינק-וויזיציע קיין האַלאַנד און פון דאָרט קיין ענגלאַנד. בעת די 1840 יאָרן,

צוליב דעם הונגער, אוועק קיין ניו־זעלאַנד און פון דאָרט קיין אויסטראַליע.

כאַראַקטעריסטיש איז, וואָס זי דערציילט אין אירע מיניאַטור־בילדלעך וועגן די יידישע און קריסטלעכע מיידלעך, וועגן די פרויען מיט זייער פילאַנטראָפישער טעטיקייט, וועגן די וואָס האָבן געהערט צו דער „געזעלשאַפֿט“ גערעדט אַ פערפעקטן ענגליש, פאַרמעגלעך געווען ווי פּראָפּעסיאָנאַלן, אָדער אין געשעפטן, און די וואָס האָבן געהערט צום „המון“, די יידן פון דער שניידער־בראַנזשע, ווערטפולע מענטשן געווען, אָבער רעדן יידיש. „וואָס איז יידיש?“ פּרעגט איינע פון דער „געזעלשאַפֿט“.

— אַ מיין יידישע שפּראַך, אָבער נישט קיין געבילדעטע, אָבער אַלץ איז בעסער ווי אַ געמישטע חתונה ...

„פאַרוואָס איז בעסער חתונה צו האָבן מיט אַ יידן?“

— יידן זענען די בעסטע מענער.“

„ווען איך וואָלט געווען אַ יינגל?“

— ביסט נישט קיין יינגל, אָבער יידישע פרויען זענען די בעסטע קוכערס.“

אין די געשפּרעכן און מיניאַטור־בילדלעך איז פאַרשפּיגלט אַ שטיק אויסטראַליש־יידישע געשיכטע. מיר זעען די אַבראַהאַמס און די גרינשטיינס (די פרוי — אַ פּלאַפּקערקע ...) און אַלע אַנדערע יידישע פּערסאָנאַזשן פון דער „געזעלשאַפֿט“ וואָס איז באַשטאַנען פון יחידים, וואָס האָבן געהערט און נישט געהערט צום יידישן ישוב. די דערציילונג „ווער איז געווען אַליסעס בייע פעע?“ גיט אַ בילד פון דעם אויפקום און אונטערגאַנג פון יידישע ישובים אין די פּראָווינץ־שטעט פון אויסטראַליע. אין 1870 האָט דער „סידנע־יער מאָרנינג העראַלד“ באַמערקט, אַז די פּאַרלוירענע צען שבטים זענען נישט פאַרשוונדן געוואָרן. זיי האָבן זיך באַזעצט אַרום דער פּראָספּערינדיקער שטאָט גאַלבאָורן.

אַליס, וואָס איז געווען איינע פון זייערע טעכטער, איז געבוירן געוואָרן אין מיטן פון דעם יאָרהונדערט. און נענסי קיסניג שאַפֿט אויף דער קאַנווע אַ בילד פון דעם יידישן קליינעם קיבוץ. פון די דזשאַזעפּס מיט זייערע דריי קינדער, די סאַלאַמאַנס, די לאַזאַרוסעס, די לעוויס, וועלכע האָבן זיך נישט באַטראַכט, אַז זיי לעבן אין גלות. ס'רוב פון זיי זענען געווען ענגלישע, דייטשע און אַ פאַר פּראַנצויז־זישע יידן. רוסישע און פּוילישע זענען נישט צוגעלאָזט געוואָרן צו דעם אינטימען קרייז. אייניקע זענען באַזונדערס שטאַלץ געווען דער־מיט, וואָס זיי זענען געווען געבוירענע אויסטראַליער. זיי האָבן אָפּגע־היט זייער יידישע רעליגיע און האָבן אין דער פּראָווינציעלער פּראָס־

פערינדיקער שטאַט אויסגעבויט אַ שיינע סינאַגאָגע, אויפגעשטעלט שיינע יידישע היימען.

אַבער ביסלעכווייז האָבן די זיין פאַרלאָזט די היימען, אַוועק פון גאַלבירן איבער דער לענג און ברייט פון אויסטראַליע און עס האָט זיך אַוועקגעשטעלט די פראַגע וועגן די טעכטער: — מיט ווע- מען וועלן זיי חתונה האָבן? קיסניג באַשרייבט די פאַרשידענע טיפן פון דעם ישוב — זיי זענען טיפיש פאַרן גאַנצן יידישן קיבוץ אין אויסטראַליע — די מענער און די פרויען, די זיין און טעכטער, וואָס זענען אַוועק קיין סידנעי און מעלבורן, שפעטער ווען זיי קומען זיך צונויף צו פראַווען אַ מאָל נאָך אַ בר-מצוה אין דער גאַלבוירנער שול, וואָס ווערט וואָס אַמאָל ליידיקער, ביאַלאַגיש, און פון דעם פאַנאַ- דערפאַרן זיך. „די צען פאַרלוירענע שבטים האָבן זיך צעשפרייט“ און זיי זענען פאַרלוירן געגאַנגען פאַרן יידישן המשך.

די צענטראַלע פיגור — אַליס — איר קינדהייט, יוגנט און עלטער, איז געשילדערט אין אויסגעברייטערטע שטריכן, פאַרוואָס זי האָט נישט חתונה געהאַט און ווי אַזוי עס איז צוגעגאַנגען מיט איר אויף דער עלטער. די מחברין פאַרגלייכט די אַמאָליקע צייטן מיט די היינטיקע אין באַצוג צו געמישטע חתונות, ווי בכלל לגבי דער האַלטונג פון אַ מיידל. ווען דער אַמעריקאַנער יידישער קאַפּי- טאַן, וועמען זי באַגעגנט אין סידנעי בעתן קריג באַמערקט, אַז זיין פרוי בעטי איז נישט יידיש, ענטפערט די אַליטישקע אַליס, „מיר האָבן אַמאָל אַזעלכע זאכן באַטראַכט מיט מער ערנסט. די צייטן האָבן זיך געענדערט.“

אין דער דערציילונג איז אַפגעשפּיגלט די געשיכטע פון פיל אונטערגעגאַנגענע יידישע שטעטלעך און שטעט אין אויסטראַליע, ווו עס זענען פאַרבליבן נאָר די סינאַגאָגעס פאַרקלאַפטע און פאַר- מאַכטע אויף זיבן שלעסער. געווען יידישע ישובים אין אַזעלכע שטעט ווי דזשילאַנג, באַלאַראַט, האַבאַרט (די הויפט-שטאָט פון שטאַט טאַס- מאַניע) און וואָס איז פון דעם היינט פאַרבליבן — קיין מנין נישט אפילו אויף ראש-השנה און יום-כיפור.

עס גייט נאָך אַן אומעטיקער נאָכקלאַנג ביים פאַרענדיקן די דער- ציילונג (וואָס פאַרמאָגט אויך אַ דינעם הומאַר און לייכטע איראַניע), און דעם זעלבן גורל האָבן דאָר דורכגעמאַכט ישובים אויך אין אַנ- דערע לענדער.

נענסי קיסניג האָט אונטער איר רעדאַקציע אַרויסגעגעבן אַ בוך וועגן גאַלדפיבער אויף די אויסטראַלישע גאַלדפעלדער און מיטן 19טן יאַרהונדערט. דאָס בוך איז טאַלאַנטפול רעדאַקטירט מיט אַ פיניעם אינפאַרמאַטיוון הינטערגרונט פון יענער צייט און פון די פּערסאָנאַזשן.

די מחברין איז גערעכט, ווען זי שרייבט, אז ס'איז דא צופיל מאטעריאל פאר איין אנטאלאגיע וועגן די גאלדפעלדער, עס זאל פרעטענדירן צו זיין מער ווי אַ מוסטער". עס איז אבער אַ פיינער מוסטער, און זי טוט גוט, וואָס זי לאַזט די גאלדגרעבערס און זייערע מיטצייטלערס, באַאָבאַכטערס, רעדן און דערציילן פון דעם באַמבאַס-טישן פעריאָד אין דער אויסטראַלישער געשיכטע. דער קאַלאַניאַלער „עסטאַבלישמענט" איז צעטרייסלט געוואָרן פון דעם ערשטן גרויסן פיבער, וואָס האָט אַרומגעכאַפט דאָס לאַנד, ביי די ערשטע גאַלד אויסגראַבונגען. די אַרבעטער פון די שטעט זענען אַוועק פון זייערע אַרבעטס-פּלעצער און זיך געלאָזט נאָך דאָס „גרויסע געווינס" אויף די גאַלדפעלדער. דער גאַלדלאַנגץ האָט אויסגעגלייכט אַלעמען: דעם געבילדעטן מיט דעם אַנאַלפאַבעט. מען איז געווען אויף גלייכע טער-מינען אין די האַפּענונגען צו געפֿינען דעם אוצר. ...

עס זענען דאָ אין דער אַנטאַלאַגיע באַשרייבונגען פון פּאַרשידענע פּערוואַנען, ווי אַלפּרעד האַוויט דער קוויקער, שרייבער און ענטווי-יאַסט; פון העראַלדן לאַסעטער, דזשאַן דונמאַר לענג, און פון פּיל אַנדערע, וועלכע די רעדאַקטאָרין האָט צוזאַמענגענומען אין אַ כּראַ-נאַלאַגישן סדר דורך אַ בינדנדיקן קאַמענטאַר. עס זענען דאָ שיל-דערונגען פון קאַטאַרוזשיקעס, בושרענגערס און כינעזער, סקוואַטערס און פּאַסטוכער, וואָס זענען פון דעם פיבער פּאַרכאַפט געוואָרן און צעשרויפט אַלע מוחות איבערן לאַנד. עס זענען כּסדר אַנגעקומען פּרישע שיפּן מיט אימיגראַנטן, וואָס זענען געלאַפּן הין און צוריק איבערן קאַנטינענט צו זוכן גאַלד.

כאַראַקטעריסטיש איז, וואָס עס שרייבט דער אַפיציר דזשאַן ערסקין וועגן די אַבאַרידזשיניס, אַז כאַטש זיי האָבן געהאַלפּן די גאַלדגרעבערס צו בויען זייערע כאַטעס, אַבער קיינער פון זיי האָט נישט אַרויסגעוויזן די תּאוּוה צו גראַבן גאַלד פּאַר זיך אליין, כאַטש זיי האָבן גוט געוויסט דעם ווערט פון גאַלד. די אַנטדעקונג איז אַרויסגעקומען דורך אַ צופּעליקן אַבאַרידזשיני, וועלכער האָט מיט אַ האַק אויסגעהאַקט אַ שטיק קוואַרץ, וואָס האָט געוויגן דריי הונ-דערט געוויכט. אַ דריטל פון דעם איז געווען סאַלידע גאַלד פּאַר וועלכן זיין מייסטער דר. קער האָט באַקומען פּיר טויזנט פּונט. דער אַבאַרידזשיני (ער האָט נישט געהאַט בכלל קיין רעכט אַלס פּראַספּעק-טאָר) האָט באַקומען פּאַר זיין אַרבעט שפּייז און עטלעכע שעפּסן פּאַר זיינע קרובים. ... דער היסטאָרישער טאַג איז געווען דעם 12טן פעב-רואַר 1851 — פון דאָן אַז האָט זיך דער פיבער נישט אַפּגעשטעלט אין אויסטראַליע, מיטן אונטערשייד, וואָס פון גאַלד איז דער פיבער איבערגעגאַנגען צו מינעראַלן, לאַטעריעס און פּערדלעך-געיעג. ...

עלען נוארשאל

(דער מייסטער פון דער קורצער דערציילונג)

די קונסט פון אַ קורצער דערציילונג איז צו שאַפן אַ מיניאַטור פון אַ נאָוועלע מיט אירע באַזונדערע פאַרמען פון אַ ליטעראַרישן זשאַנער, אָן אַן אַריינפיר און אויספיר, און נישט באַגלייט מיט אַ גאַנצער גאַלעריע געשטאַלטן און טיפן, וואָס מוזן האַבן אַ ברייטערן פּלאַץ צו קענען זיך באַוועגן אויף אַ גרעסערן שטח.

דער שרייבער פון דער קורצער דערציילונג פילט זיך פרייער אין דעם זשאַנער, אַראָפּוואַרפנדיק פון זיך געוויסע פרינציפן, וואָס זענען פאַרבונדן מיט שרייבן אַ נאָוועלע (איך נעם דאָ אָן דעם טערמין „נאָוועלע“, ווי עס ווערט אין ענגליש באַנוצט פאַר אַ גרויס ווערק און ראַמאַן).

אויב דער שרייבער פון דער קורצער דערציילונג איז נישט באַגרענעצט מיט טאַלאַנט (און דאָס איז אַ גאַנץ אָפטע דער-שיינונג), קען ער אין דעם זשאַנער גרויסקייט באַווייזן. זייענדיק וויי-ניקער געצוימט פון פאַרמעלע פרינציפן, קען ער מאַנעוורירן מיט גרויסע פרייהייטן צו שרייבן, וואָס און ווי אַזוי אים געפעלט, און פאַרוואַנדלען אַ קורצע דערציילונג אין אַ גרויס קונסטווערק. דאָס האָט אַזוי קלאַסיש באַווייזן דער גרויסער מייסטער פון דער קליינער דערציילונג, אַנטאָן טשעכאָוו.

דער אויסטראַלישער שרייבער עלען מאַרשאַל, דערמאַנט דעם לייענער אַ סך מאל אין טשעכאָווס דינקייטן, באַזונדערס אין זיינע בע-סערע דערציילונגען, וועמענס „קוואַליטעטן רודערן אויף די חושים פונעם לייענער. אין זיין שאַפן איז פאַראַן אַזוי פיל מענטשלעכע וואַ-רעמקייט און סענסיטיווקייט צום מיטמענטש. אָבער ער פילט זיך אַמבעסטן אין דער געזעלשאַפט פון קינדער. ער רעדט נישט צו זיי, נאָר מיט זיי.

ער איז „ביי זיך אין דער היים“ אויך מיט שטוב-חיות, און אַפילו מיט דעם אויסטראַלישן דינגאַ, וואָס פאַרצוקט שעפּסן, געפינט ער אַ געמיינזאַמען לשון, ווי ער האָט עס באַווייזן אין איינער פון

זיינע בעסטע דערציילונגען («די דריי־פיסיקע צויג»). ער שילדערט דאָרט דראַמאַטיש דעם געיעג נאָך דער דינגאַ במשך פון לאַנגע חדשים, און די פעיקייט פון דער געיאַגטער חיה אויסצומיידן אַלע כיטרע פלענער פון דעם יעגער, ביז עס פאַלט אַריין מיט אַ פוס איינעם „טריק“־מעכאַניזם פון דעם יעגער.

אין דער דערציילונג איז דאָ אַזאַ סובטעלקייט אינעם אופן פון דעם נאַראַטיוו. די אַבסערוואַציע פון די אַלע דעטאַלן, איז אזוי פּרעציז געשילדערט. אַזוי אויך דער ריטמישער אימפּולס פון דעם גאַנצן פאַרלויף, ביז דער אַלטער יעגער טרעפט זיך אויג אויף אויג מיט זיין קרבן — און ס'פאַרשטייען זיך — ביידע ...

עס איז עפעס אין דער דערציילונג פאַראַן אַ פעסימיסטישער נאַכלאַנג, וואָס איז גאַר נישט כאַראַקטעריסטיש פאַר עלען מאַרשאַל, דעם גרויסן אַפטימיסט, וועלכער גלויבט אַזוי שטאַרק אין לעבן, אין מענטש. דער אַלטער יעגער פון „דינגאַס“, וואָס האָט אויף דער עלטער פאַרלויף יעדע קאַמוניקירונג מיט די מענטשן, מיט וועלכע ער האָט אָפּגעלעבט יאָרן. איצט איז ער פון זיי אַן אָפּגעזונדערטער, אַן איינזאַמער, געפינט ער אַ פאַרבינדונגס־שפּראַך נאָר מיט דער חיה.

עלען מאַרשאַלס ערשטע יאָרן אינעם אויסטראַלישן בוּש, זענען געווען די דעצידירנדיקע און די פאַרמירנדיקסטע פון זיין וועג, אויף וועלכן ער האָט זיך פאַרנומען. אין זיין שאַפן דאַמינירט קודם דער אויטאָביאָגראַפישער עלעמענט, דער געראַנגל זיינער קעגן די וויר־קונגען פון דעם אינפאַנטיל־פאַראַליז, וואָס האָט אים געטראַפן בעת זיין פּריסטער קינדהייט. די אויסווירקונג פון זיינע עלטערן, ער זאָל קענען לעבן מיט זיין פיזישן מום מיט אַ פּסיכישער גלייכגעוויכט — אַן דעם געפיל פון זיך־רחמנות פון איין זייט, און בייזקייט אויפן גורל, אויף מענטשן, אויפן לעבן בכלל — פון דער צווייטער זייט.

אין זיינע ווערק זענען פאַראַן גענוג שטעלן פון וועלכע מען קען זען די באַדייטונג פון זיין פאַטער אויף אים. די ערלעכקייט, איידל־קייט און פעסטקייט פון פאַטערס כאַראַקטער, האָט באַווירקט דעם זון, ער זאָל זיך פּסיכיש נישט פילן ווי אַ בעל־מום. אין זיינע ווערק, האָט ער טאַקע עס באַהאַנדלט נישט פון פיזישן אָספעקט, נאָר ווי אַ סאָ־ציאָלן פּראַבלעם פון קענען קאַמוניקירן זיך.

עלען מאַרשאַלס נצחון איבער זיין פיזישן פעלער, מיט אַלע זיינע שוועריקייטן אין לעבן איז אַ פּערזענלעכע געשיכטע, און גלייכ־צייטיק די געשיכטע פון אַלע מענער און פרויען, וועלכע האָבן געקענט בייקומען די שוועריקייטן פון זייער לעבן, פון אַזאַ אָדער אַנדערן כאַראַקטער. ער האָט אויפגענומען אין זיין שאַפן מאַמענטן פון זייערע

לעבנס, ווען עס אַנטפלעקט זיך עפעס תוכיקס. ער האָט אָבסערווירט די דראַמע פון גוטס און שלעכטס, און געוווּזן גוטסקייט, וואָס ליגט אינעם קערן פון זייער מענטשלעכקייט, הגם אָפט פאַרנעפּלט. אין געוויסע מאַמענטן, טייל מאָל אויך באַווירקט פון די דעמאָנישע עלע-מענטן: שטאַה, מוראַ, קנאַה און עגאָיזם-איזאָלאַציע, וואָס דערפירן צו אַ דעהומאַניזאַציע.

עלען מאַרשאַל האָט נישט ווייניק שטעלן, וואָס רעקאָרדירן די מענטשלעכע בעסטיע — די פינצטערסטע אייגנשאַפטן פון מענטש, אָבער אויך אַנטפלעקט אין זיינע העלדן-קרבנות, גוטסקייט, און אַ פּאָטענציעלן הומאַניזם, וואָס איז נישט אָפּגעטיילט פון די קאַנ-פּליקטן און סתירות, פון וועלכע דאָס לעבן באַשטייט. נאָר אַ מענטש וואָס האָט אַליין פאַרמאָגט אין זיך אַ סך גוטסקייט האָט אַזוי געקענט שרייבן ווי עלען מאַרשאַל.

דער מענטש און דער קינסטלער זענען אין אים תמיד געגאַנגען געאַרעמט. און פון זיינע ווערק שטראַלט אַרויס דער גלויבן, אַז קונסט אָן גוטסקייט אין איר צענטער, איז אַ דעגראַדירנדיקע קונסט — עס פירט צו קאַנצענטראַציע-לאַגערן, צו דעם מאַראַלישן און אינטעלעק-טועלן טויט פון מענטש. אין זיין שאַפן איז ער אין תוך רעאַליסטיש — אי ווען ער שילדערט די אורבאַנישע אינדוסטריעלע ספּעראַע, די שטאָטישע גאַס, די פּאַבריק — אי אין זיינע דערציילונגען פון דאָרף און בוש. אָבער זיין הויפט-קוואַליטעט ליגט אין דער סענסיטיווקייט אַרומצונעמען דאָס לעבן דורך מענטשן, איינהערן זיך אין זייערע רייד-און פּאַסירונגען, און אפילו די קלענסטע אינצידענטן, וואָס שיי-נען, אויבן אויף, צו זיין נישט וויכטיק, אַרויסהייבן זיי פון דער טריי-וואַליטעט דורך דער פּרעזיקט פון פיינער אָבסערוואַציע, פון דע-ליקאַטן באַריר, באַגלייט מיט אַ געצוימטן דיאַלאָג. דער לייענער דערפילט אין דעם אַלעם, די נאַכקלאַנגען, וועלכע וויברירן אין זיין געמיט שפּעטער, ווי דער עכאָ פון אַ גלעקל.

ער שרייבט אין פשוטע ווערטער וועגן פשוטע מענטשן, וועלכע ער האָט קענען געלערנט אין אַויסטראַליע. אָבער דער באַוווּיז, וואָס זיינע ווערק זענען געוואָרן פאַרעפנטלעכט אין פיר-און-צוואַנציק לענדער, איבערגעזעצט אין אַכצן לשונות, איינשליסלעך כינעזיש, זאָגט זייער אַ סך וועגן זיין שאַפן. ער רעדט אין זיינע ווערק אַזוי מענטשלעך-אינטיים צו פאַרשיידענע פעלקער אויף זייערע לשונות, וועגן קאַמפּלעקסן און קאַנפּליקטן אינעם לעבן פונעם פשוטן מענטש, וואָס זענען אוניווערסאַל, הגם זיי זענען איינגעטונקען אין אַ לאַקאַלן קאַלאַריט.

דער מחבר גופא האָט זיך אַזוי אויסגעדריקט וועגן זיינע דער-

ציילונגען: „וואס איך פרוו טאן אין מינע קורצע דערציילונגען, איז זוכן אריינצודרינגען אין דער וועלט פון אנדערע מענטשן. עס איז ווי איך וואלט א שייך געטאן מיט א לאמטערנע אויף א זאך אין א פינצ'טערן צימער. ווען דו רוקסט פאנאדער די פארהאנגען און זעסט אויך אנדערע זאכן אין צימער, דאן איז עס א נאוועלע. ווען דו קוקסט אויך ארויס דורך די פענצטער איבער די פעלדער, דאס איז שוין א גרויסע נאוועלע — ווי „קריג און פרידן“.

ווי אן אילוסטראציע פון עלען מארשאַלס א דערציילונג, וואס גיט טאקע א באלייכט א געוויינלעכע געשעעניש מיט א באזונדער ליכט, וועל איך דא ציטירן א פאר פאראגראפן פון זיין דערציילונג „א גאסן־סצענקע אין מיטן טאג“.

א מיידל האט געחלשט אין גאס. מענטשן, נייגעריקע, זאמלען זיך ארום מיט באדויער און סימפאטיע. דא קומט דער מחבר מיט זיין בליץ־לעמפל און באלייכט די אבסערווירנדיקע מענטשן. ער צייכנט פון אנאָמימען געזעמל א פאר פנימער, וואס ווייזן ארויס אינדיווידו־אליטעט אין דעם מאמענט.

דאס מיידל קומט צו זיך, זעט דעם נייגעריקן המון ארום זיך, רעגט עס איר אויף: — וואס האבן זיי זיך דא ארומגעשטעלט? פון המון רוקט זיך ארויס א שאַפער פון א משא־אויטא און ער פירט זי אוועק א הייס. ביים ארויסגיין פון אויטא דאנקט זי אים און באַמערקט: „א שוידערלעכע זאך איז מיט מיר געשען... און די מענטשן, שרעק־לעך, קוקן... האב איך זיך דערפילט שלעכט. נאר איר זייט געווען פריינדלעך. איר זייט אנדערש“. דער מאן האט א שמייכל געטאן און געזאגט: „ווייסטו, איך בין געווען איינער פון די מענטשן“...

עס איז נאר א שפּריץ פון א לעבנס־בילד, א ווינעט, א ביסל שאַטנדיק, א שטראל ליכט אויף איין מאמענט פון אויפפירונג און דאָכטענישן, וואס זענען אזוי מענטשלעך און עכט. און דער גוטער אַבסערוואַטאָר אין דעם שרייבער, פאַרמאָגט אויך דעם בילדערישן אויסדרוק צו קענען פאַרשפּיגלען אין איין קורצער שורה דעם מעמד פון מענטש. ער שילדערט ערגעץ א מאן וועמענס פרוי איז געשטאַרבן, און ער גיט צו: „ווען זי איז געשטאַרבן, האָט ער זיך דערשפּירט אַלט, ווי עס וואָלט פון אים אַראַפּגעפּאַלן א מאַנטל און ער האָט דער־פּילט די קעלט פון ווינט“. א מעטאַפּאָר — און דאָס בילד אין לעבע־דיק פאַר די אויגן.

עלען מאַרשאַל, דער קינסטלער און דער מענטש, האָט נאָך איינגעהאַלטן אין זיך דעם חוש פאַר ווונדער, וואָס רודערן אויף. ער זוכט, ווי בלעיק, צו בענטשן און אַקצעפּטירן דאָס לעבן אין זיין פּול־קייט, מיט די איבלען און מיט דעם געראַנגל פאַר חומאַנישע צילן.

שטייענדיק מיטן פנים צו דער נאַטור — ווייט ער די דינאַמישע שייכות צווישן מענטש און נאַטור — ווי צווישן מענטשלעכע וועזנס בכלל, דער מאַן, די פרוי, דאָס קינד.

זיינע קינדער-דערציילונגען — ס'רוב קליינע מייסטערווערק — מיט אַזאַ טיפער פארשטענדעניש פאַר קינדער-פּסיכאָלאָגיע, קומט אַמבולסטטן צום אויסדרוק אין זיין דערציילונג „דערצייל אונדז וועגן דעם אינדיק, דושאַו“. עס איז גוט באַוווסט, ווי שווער ס'איז צו רעפּראָדוצירן, ווי אַזוי קינדער רעדן. עלען מאַרשאַל האָט עס יאָ באַוויזן צו דערגרייכן, ווייל דאָס קינד איז קיין מאַל נישט אַוועק פון אים („אַ קינד איז דאָך אַ מענטש מיט זיינע אָפּענע אויגן“).

אין זיין דערציילונג „רוק זיך אָפּ, בהמה“ איז דאָ אַ פיינע שיל-דערונג, אויפן הינטערגרונט פון האַנג-קאַנג, וועגן דער אַראַגאַנץ פון די אייראָפּעער לגבי די כינעזער, לגבי די ריקשעס, און אַנדערע מענטשלעכע שלעפּ-פּערד. עס איז אַ בילדל וועגן אַ קאַרעספּאַנדענט וואָס פאַרט מיט זיין פרוי און טעכטערל אויפן ווייטן מזרח, ווי אַ שליח פון זיין צייטונג, און ער מאַכט אין זיין טאַג-בוך אַזעלכע נאַטיצן: „באַלד ביי די ערשטע פאַר שעה פון מיינ זיין אין האַנג-קאַנג, האָט אַן ענגלישער באַאַמטער, וועלכער איז געזעסן מיט מיר אויפן עראָ-פלאַן, אַ זאָג געטאַן צו מיר, ביי אַ גלעזל ביר: „ביסט איצט אויפן מזרח, איך וועל דיר געבן עטלעכע אַנווייזונגען וואָס וועלן, גלויב איך, דיר צו נוצקומען. זאַלסט וויסן, אַז איך האָב אַ גאַנץ לעבן מיי-נעם דורכגעמאַכט אויפן ווייטן מזרח, ווייס איך...“ ער האָט אים אַנגעהויבן געבן אַ סעריע עצות וועגן כינעזער „זיי זאָלן דיר אָפּ-טרעטן דעם וועג“... געדענק, אַז דו ביסט אַ וויסער מענטש און אונדזער פּרעסטיזש דאָ איז זייער וויכטיק“.

דער קאַרעספּאַנדענט איז פון זיין האַטעל-צימער אַרויס אין גאַס. עס איז געווען אַ הייסע, דושנע נאַכט. אַ ריקשאַ-מאַן איז צוגעלאָפּן צו אים — ער איז געווען צו אַלט פאַר אַ ריקשאַ-מאַן — אפשר דריי-סיק יאָר, — און מיט אַ וואַקלדיקן טריט. ער איז געווען איינגעבויגן, נישט געקענט פאַרגלייכן זיך מיט די יונגערע בחורים, וואָס האָבן אים איבערגעיאָגט.

עס גייט אַוועק דאָ אַ לענגערע שילדערונג פון דער גאַס מיט איר פּערפיום און געשטאַנק. דער לויפנדיקער מענטש, וואָס האָט ווי אַ פּערד געטראָגן דעם קאַרעספּאַנדענט אין דער ריקשאַ, איז ביים יאַגן זיך אומגעפלאָן. בלוט האָט גערונען פון זיין מויל און ער איז געלעגן מיט זיין קאַפּ אין רינשטאַק.

די גאַס איז געווען פול מיט דורכגייערס, אָבער קיינער האָט זיך נישט אָפּגעשטעלט. געכאַפּט אַ בליק און אַוועקגעאַנגען. דער

וויסער מענטש אין לייזונטנעם אַנצוג, האָט גלייך אַוועקגעדרייט דעם קאַפּ. דער קאַרעספּאַנדענט גיט צו: „איך בין איצט געווען אין מזרח...“ מען האָט געזאָגט: „פאַר די מענטשן איז שטאַרבן גאַר נישט“. „זיי שטאַרבן דאָ ווי די פליגן“.

דער מחבר באַמערקט אויך סאַרקאַסטיש, בעת ער באַשרייבט די וואַלגערנדיקע קינדער אין די רינשטאַקן, די אויגן רויטע, רינענדיקע, די פנימער פול מיט מכות... און דער קאַרדינאַל, וואָס האָט געמאַכט אַ באַזוך אין דער שטאַט האָט געזאָגט: „האַנג-קאַנג איז אַ גאַט-געבענטשטע שטאַט, אינספירירט דורך דער פרוכטבאַרקייט פון די אַרעמע“...

פון האַנג-קאַנג ביון ראַנגון — אַ נאַכט אין ראַנגון: — ביים קאַפּע-טישיל אין האַטעל, האָט אַן אַמעריקאַנערין אַריינגעלייגט איר איבערגעבליבענעם עסן אין די פאַרזשאַווערטע טעפלעך פון די מאַ-מעס, וואָס האָבן געטראָגן קינדער — „נישטאַ מער, האָט זי מיט אַ גרימאַסע געזאָגט צו די בעטלערס: גייט אַוועק פון דאַנען, האָט זי צוגעוואַרפן מיט פאַראַכטונג“.

אַ גרופע בורמעזער זענען זיך צונויפגעקומען אין אַ פּריוואַטער שטוב צו דיסקוטירן וועגן דער פאַרצייטישער בורמעזישער מוזיק. דער קאַרעספּאַנדענט און עטלעכע אייראָפּעיִשע טוריסטן זענען געקומען ביזיין. „די בורמעזער האָבן מיט איבערראַשונג געקוקט צו אונדז, ווען מיר זענען אַריין“, האָט דער קאַרעספּאַנדענט פאַרצייכנט. דער פאַרזיצער איז צוגעגאַנגען צו דער גרופע און געזאָגט: „ס'איז אַנגענעם צו טרעפן אייראָפּעער, פאַראינטערעסירטע אין דער קולטור פון אונדזער לאַנד. די מענטשן (אין צימער) האָבן אונדז אַרומגערינגלט, יונגערע און עלטערע, נייגעריק צו קענען זיך. ביי די אַפענע פענצטער האָבן מענטשן אַריינגעקוקט...“

עלען מאַרשאַל גיט אַ פאַרביק בילדל פון דעם אַוונט, פון די מענטשן אין שטוב און אין גאַס „אויגן און ציין האָבן געגלאַנצט פון דער פינצטערניש אויסנווייניק“. עס האָט זיך געשאַפן אַ פאַרבינדונג מיט די מענטשן, „וואָס מיר האָבן געטראַכט, אַז זיי זענען אַנדערש“. זיי האָבן געזונגען אַלטע בורמעזישע לידער. די רעדנער זענען געווען מומחים אין זייער פאַרצייטישן פּאַלקלאַר, געווען פאַראינטע-רעסירט עס איבערצוזעצן פאַר די אייראָפּעיִשע געסט, און די שטיל-קייט פון די צוהערערס, איז געווען „אַ שווייגן וואָס האָט גערעדט אַ לשון, וועלכן מיר האָבן געקענט“. אַן אַלטע פרוי, מיט קנייטשן פון יאָרן, האָט באַגלייט מיט אַ האַרפע, געזונגען אַ ליד אין וועלכן זי האָט אויסגעוויינט דעם מענטשנס עכטן צער.

אַן אַמעריקאַנער טוריסט, האָט אַ קריץ געטאַן צווישן די ציין : „דאָס קוויטשען און וויינען פון דער אַלטער 'באַבע-יאַכנע' מאַכט מיך משוגע — לאַמיר אַרויסגיין פון דאַנען. ער האָט זיך דורכגע-טופט אַ וועג צום דרויסן. דאָס זינגען האָט זיך גלייך אָפגעשטעלט און די מענטשן האָבן אין זייערע בליקן אַרויסגעוויזן, דאָס וואָס זיי פילן מיט זייער שוויגן — וואָס באַשולדיקט ... אַ פאַרשאַלטענע דערנידערונג פון דעם אַלעם ...

דער מחבר ווייזט אַרויס זיין סענסיטיווקייט צו ראַסן-דיסקרי-מינאַציעס. די הומאַנישע וואַרעמקייט, וואָס פליסט פון זיין פעדער צום מיטמענטש פון אַלע פעלקער און קאָלירן, האָט זיין שאַפן גע-מאַכט אַזוי אַוניווערסאַל נאָענט. עס איז נישט די פּאַליטישע, נאָר די רייזן-מענטשלעכע אַקס, וואָס ציט זיך אין זיינע ווערק און פאַר-בינדט דעם אויסטראַלישן פּאַלקס-מענטש מיטן טשעכישן, מיטן יוגאַ-סלאַווישן, צי כינעזישן.

דער אופן פון זיין נאַראַטיוו און צייכענונג איז באַגלייט מיט ליבשאַפט, מיט חכמה און קענטעניש פון מענטשלעכע פירונגען. זיין טאַלעראַנץ איז צו יעדן מענטש, אַבער ער קען נישט טאַלעריין קיין שום זאַך, וואָס דערנידערקט דעם מענטשן. צו זיינע מעלות געהערט אויך דאָס קענען אַרויסציען הומאַר פון דער שוואַרצסטער לאַגע, אַפילו ווען עס איז אויף דער נשמה שטאַרק אָנגעזאַלצן ...

אין דער דערמאָנטער דערציילונג איז אויך אַריינגעפלאַכטן אַ פיינע צייכענונג פון קינדער-פּסיכאָלאָגיע, ווען אַ קינד ווערט באַ-ליידיקט אין שול און די רעאַגירונג פונעם פּאָטער (דער דערמאָנטער קאַרעספּאַנדענט), ווי אַזוי ער קלערט אויף דעם קינד, וואָס עס קומט פאַר אין לעבן דורך דערנידערקן און באַליידיקן ... און ווי אַזוי מען דאַרף עס שטאַרק באַקעמפן.

אַנטשלאַסנקייט און מוט אין לעבן, זענען הויפּט-שטריכן אין אייניקע דערציילונגען זיינע, אין וועלכע ער שילדערט דאָס קענען בייקומען עקסטרעמע פיזישע פעלערן, ווי טויבקיט, בלינדקייט, פאַר-לירן אָן אַבר, און דאָך באַווייזן צו פירן אַ נאַרמאַלן לעבן. דער בעל-מום געהערט צו די מינדערהייטן, וואָס זענען צוליב אַזאַ אַדער אַנדער סיבה (געבורט אַדער פאַרפאַל) פון באַדינגונגען, געוואָרן איזאָלירט, און געמוט מאַכן אומגעהויערע אַנשטרענגונגען צו קענען לעבן.

„אַריבערשפּאַנטן די באַריערע“, געהערט צו די סיטואַציעס, וואָס טרעפן, אין אַ געוויסער מאָס יעדן סענסיטיוון יחיד, דעם יונגעטשקן עלען מאַרשאַל, האָט עס געטראָפן אויף אַ גרויזאַמען אופן יעדן מאַ-מענט פון זיין לעבן. זיין נצחון איבער זיין פיזישן מום, איז ביי אים פאַרואַנדלט געוואָרן אין אַן אימאַזש פון דעם געראַנגל פון יעדן

שוואַלאַזן מענטשן, וועלכער מוז דורכברעכן די איזאלירטקייט, די באַרערעס, וואָס באַשרענקען זיין לעבן, עס זאל דערגרייכן אַן אַווי-ווערסאַלן אויסבליק.

די אויטאָ-ביאָגראַפישע ביכער זיינע—דער גרעסטער טייל פון זיין שאַפן, אין קוואַנטיטעט און קוואַליטעט, איז אויטאָביאָגראַפיש — קע-נען געזען ווערן דורך פאַרשידענע אַספעקטן. זיינע ווערק: „איך קען אַריבערשפּרינגען קאַלזשעס“ (1955); „דאָס איז דער גראַז“; „אין מיין אייגן האַרץ“ (1962); „די זענען מיין פּאַלק (און)“ „די זענען מייןע שבּטיס“, זענען פּונקט אַזוי טיף-הומאַנישע, ווי קינסטלערישע. ער האָט זיך געהיט פאַר סענטימענטאַלקייט, הגם נישט תמיד זיך אויסגעהיט ...

עס איז אויך כאַראַקטעריסטיש די שטענדיקע אַרויספּאָדערונג („טשאַלענדזש“), וואָס ער שפּירט ביים טרעפן זיך מיט מענטשן, וועלן-דיק בייקומען, פּסיכיש, זיין פיזישן פעלער. ער ווייזט, אַז דאָס עקזיס-טירט גאָר נישט פאַר אים!

אין זיין דערציילונג „איך קען אַריבערשפּרינגען קאַלזשעס“ פאַרענדיקט ער אַזוי דעם דיאַלאָג מיטן חבר, וועלכער פרעגט אים: „כ'וונדער זיך, ווי אַזוי דו קענסט מיט קוליעס אַהין אַריבערגיין? און דו שאַי (זיין אויטאָביאָגראַפישע מאַסקע) רעפּלעקטירט אַ ווייל: „קוליעס! האָב איך אויסגערופּן, באַזייטיקנדיק דעם אַנמערק מיט פאַראַכטונג, קוליעס זענען גאָר נישט!“ ס'איז ווירקלעך נישטאָ קיין ספּערע פון גאַרמאַלן לעבן צו וועלכן ער זוכט נישט קיין גאַרמאַלן צוטריט.

זיין גלויבן אין חברשאַפט („מיטשיפּ“), וואָס שלאַגט אַן וואַרצלען אין דער אויסטראַלישער טראַדיציע פון הענרי לאַסאָנס וועלט, צוזאַ-מען מיט זיינע אַנדערע קוואַליטעטן, וואָס מיר האָבן אַנאַליזירט פּריער, האָבן אַזוי פּיל בייגעשטייערט צו עלען מאַרשאַלס גרויסן פּובליקום אין אייגענעם לאַנד, וואָס איז אין אויסטראַליע (אויך ערגעץ אַנדערש?) נישט קיין צו אַפטע דערשיינונג ... טאַקע דערפאַר וואָס זיין נישט אַנגעוואַרפענע פּשטות דערוואַרעמט, און אַזוי אויך זיין אויפריכטיקייט און לעבנס-אויטענטישקייט ...

אפילו אין אַ נישט גאַר-שטאַרק געראַטענעם ווערק זיינעם („ווי שײן זענען דינע פּיס“), געבנדיק אַ שילדערונג פון אַ מעלבּור-נער שיד-פאַבריק אין די יאָרן פון דעפּרעסיע, ווי אַזוי אַט די יאָרן האָבן באַווירקט די אַרבעטער — פאַרמאַגט עס אויך אייניקע געלונגענע כאַראַקטער-סקיצן און אַ גוטע פאַרשונג פון דעם רוי-מאַטעריאַל מיט וועלכן דער מחבר זעט אויס צו זיין גוט באַקאַנט. אמת איז, אַז אין זיינע געראַטענע קורצע דערציילונגען פּילט ער זיך אַמבעסטן,

ווייל ער איז דאָרט אין זיין עלעמענט, בפרט ביים שילדערן קינדער, ביים אויפכאַפן זייערע רייד זייער תמימותדיקע אומשולדיקייט, ווי אין דער דערציילונג „דערצייל אונדז וועגן דעם אינדיק, דזשאַי“. דער סוזשעט איז מיט אַ נאַראַטאָר און צוויי יינגלעך, מיט וועלכע ער שמועסט :

דער נאַראַטאָר האָט באַגעגנט ביים וואַסער צוויי ברידערלעך. דער יונגערער האָט אויסגעזען אַ פיר יאָר אַלט, דער עלטערער צוויי מאָל אַזוי פיל...

אין די ווייטערדיקע שורות, גיב איך אַ פרייע איבערזעצונג פון דער דערציילונג, מיט געוויסע פאַרקירצונגען.

„... די צוויי יינגלעך האָבן זיך מיט מיר באַגריסט, בעת מיר האָבן זיך אָנגעקוקט. איך בין זיי געפעלן געוואָרן, האָב איך געטראַכט. דער יונגערער האָט מיר געשטעלט עטלעכע פּערזענלעכע פּראַגעס, געוואָלט וויסן, וואָס כ'טו דאָ, פאַרוואָס כ'טראַג אַ גרינע העמד, וווּ איז מיין מאַמע? איך האָב אים געגעבן די אינפאָרמאַציעס מיט דעם רעספעקט, וואָס ס'קומט איינעם, וועלכער זוכט וויסן. דאָן האָב איך אים אויסגעפּרעגט און זיך דערוואַסט וויפיל אומגליקן ער האָט שוין געהאַט אין זיין לעבן.

— ווי אַזוי האָסטו באַקומען דעם שניט אין קאַפּ? האָב איך געפּרעגט. אויפן שטערן איז ביי אים געווען אַ ראַזער שראַם, וואָס האָט צעטיילט זיינע פּיעגעס.

דאָס קליינע יינגל האָט אַ קוק געטאָן אויפן עלטערן ברודער, וואָס האָט געענטפּערט פאַר אים. דער קלענערער האָט דאָס אפנים דערוואָרט... בעת דער ברודער האָט גערעדט, האָבן דעם קליינעמס אויגן געשיינט, די ליפן האָבן זיך אים געעפנט, ווי ביי איינעם וואָס הערט זיך צו אַ שפּאַנענדיקער מעשה.

— ער איז אַראַפּגעפּאַלן פון אַ בענקעלע, ווען ער איז געווען קליין, האָט דער ברודער געזאָגט. ביים פּאַלן האָט זיך זיין קעפל אָנגעקלאַפט אין אַ רידל. ס'האָט געבלוטיקט.

— יאָ-אַ, האָט דאָס קליינע יינגל נאַכגעבאַמבלט, מיט אַ געוויסן יראת הכבוד פאַרן בילד. אין זיינע אויגן איז געווען די שפּאַנונג פון דער געפאַר, וואָס ער איז דורכגעגאַנגען. ער האָט געקוקט אויפן וואַסערפּלאַץ פאַרוואַקען אין זיין טראַכטן וועגן רידל און בלוט.

— אַ קו האָט אים איין מאָל אַ קאַפע געטאָן, האָט דער ברודער געזאָגט.

— אַ קו? האָב איך מיט שטוינונג אויסגערופן!

— יאָ, האָט ער געזאָגט.

— דערצייל ווייטער, דזשאָ, האָט דאָס קליינע יינגל מיט אַ שטאַרקער זשעדנעקייט אונטערגעיאָגט. ער איז געשטאַנען לעבן אים און אַריינגעקוקט גלייך אין פנים.

— ער האָט געוואָלט צוזאַמענבינדן אירע פיס און די קו האָט אים געגעבן אַ קאַפּע אין בויך, האָט דזשאָ אויפגעקלערט.

— אין בויך, האָט דאָס קליינע יינגל איבערגעחזרט מיט אַ שטאַר-קער באַטאַנונג און גיך אַ קוק געטאַן אויף מיר, אַ שאַקל געטאַן מיטן קאַפּ... .

— ער האָט זיך פאַררייט, האָט דזשאָ געזאָגט.

— איך האָב זיך פאַרדרייט, האָט דאָס קליינע יינגעלע פאַוואָליע נאַכגעזאָגט, נישט זייענדיק זיכער.

— וואָס איז פאַרדרייט, דזשאָ?

— ער האָט נישט געקענט גוט אַטעמען, האָט דזשאָ צו מיר געזאָגט, ער האָט געסאַפּעט.

— איך האָב אין גאַנצן נישט געקענט אַטעמען, האָט דאָס קליינע יינגעלע געזאָגט... .

— דאָס האָט נישט געטויגט, האָב איך געזאָגט.

— יאָ, עס איז געווען זייער שלעכט, נישט אמת, דזשאָ? האָט דאָס קליינע יינגל געזאָגט.

— יאָ, האָט דזשאָ געזאָגט.

דזשאָ האָט געקוקט אויפן קליינעם יינגל, ווי ער וואָלט געזוכט נאָך צייכנס פון צוזאַמענשטויסן.

— אַ לייטער איז איינמאַל אויף אים אַרויפגעפאַלן, האָט ער געזאָגט.

דאָס קליינע יינגעלע האָט גיך אַ קוק געטאַן אויף מיין פנים צו זען וואָס פאַר אַן איינדרוק דאָס האָט געמאַכט אויף מיר. די דער-קלערונג האָט אים שטאַרק באַאיינדרוקט. (...)

איך האָב זיך אויפגעהויבן פון מיין אַרט, צוגעגאַנגען צו זיי, זיך איינגעבויגן... אַ קליינער צייכן איז געווען אויף דער ווייסער הויט פון זיין פלייצע.

— יאָ, ס'איז דאָרט דאָ, האָב איך געזאָגט, כ'גיי אין געוועט, אַז דו האַסט אַ סך געוויינט, ווען דאָס איז געשען.

דאָס קליינע יינגעלע האָט זיך אויסגעדרייט צו דזשאָ: — האָב איך געוויינט, דזשאָ?

— ניין, האָט דזשאָ געזאָגט. (דער עלטערער ברודער דערציילט ווייטער, ווי אַזוי דער יונגערער האָט אַ צי געטאַן דעם לייטער צו זיך און אויך געגעבן קאַמענטאַרן וועגן די האַקן פון לייטער).

— אוי! האָט דאָס קליינע יינגעלע אַ זאָג געטאָן אַ צעהיצטער.
 ער האָט געקלאַפט מיט די הענטלעך, האַלטנדיק זיי צווישן זיינע
 קני און בעת מעשה געטופעט מיט די פיס...
 — ער האָט זיך גוט צעקלאַפט, האָט דזשאָן געזאָגט.
 — איך בין געוואָרן גוט צעקלאַפט, האָט דאָס קליינע יינגעלע
 פאַמעלעך דערקלערט, ווי עס וואַלט פאַר אים אַליין צוערשט זיך
 אַנטפלעקט דער פאַקט.
 ס'איז געווען אַ פּויזע און דאָס קליינע יינגעלע איז געבליבן
 זיצן פאַרטראַכט.
 — ס'איז אַ שיינער טאָג היינט, נישט אמת? דזשאָן האָט געזוכט
 גייע קאַנטאַקטן מיט מיר... דאָס קליינע יינגעלע איז געשטאַנען
 לעבן זיין ברודער און מיט געבעט אים אַריינגעקוקט אין די אויגן.
 — אין וועלכעס נאָך בין איך געווען, דזשאָן? האָט ער זיך
 געבעטן, דזשאָן האָט זיך פאַרטראַכט, געקוקט צו דער ערד, געצופט זיין
 גראַבן פינגער.
 — ביסט מער אין קיין שום זאָך נישט געווען, האָט ער ענט-
 גילטיק געזאָגט.
 — אַ, דזשאָן, איז דאָס קליין יינגעלע געבליבן אומצופרידן פון
 דער ענטגילטיקער דערקלערונג. ער האָט אויף שנעל זיך איינגע-
 בויגן, אָפּגעדעקט אַ קני, געזוכט אַ צייכן פון אַ קלאַפּ.
 — וואָס איז דאָס דזשאָן, האָט ער אַנגעוויזן אויף אַ שוואַכן
 צייכן פון זיין קני.
 — דאָס איז גאַרנישט, האָט דזשאָן געזאָגט, און געוואַלט אַרויפ-
 פירן אויף דער טעמע וועגן אויסשפירן.
 — דאָס זעט אויס יאָ עפעס, האָב איך אַ זאָג געטאָן, קוקנדיק
 פון דער נאַענט אויפן צייכן.
 דזשאָן האָט זיך איינגעבויגן, עס באַטראַכט, דאָס קליינע
 יינגל האָט געקוקט אויף מיר און אויף זיין ברודער, און צוריק,
 וואַרטנדיק אויף אַ דעציזיע פון עלטערן ברודער, וועלכער האָט עס
 גענטער באַטראַכט, געריבן מיט זיינע פינגער דעם צייכן. דאָס קליינע
 יינגעלע האָט נאָכגעפאַלגט יעדער באַוועגונג פון דזשאָן אויספאַר-
 שונג מיט אַ דערוואַרטנדיקער אויפּמערקזאַמקייט.
 — אפשר האָסטו זיך אַמאָל אָפּגעברייט, איך ווייס נישט.
 — איך וואַלט טאַקע געוואַלט עס זאָל זיין אָפּגעברייט, האָט דאָס
 קליינע יינגעלע געזאָגט. עס איז געווען אַ געבעט, אַז דזשאָן זאָל זיך
 יאָ אַנגאַזשירן אין דעם. אָבער דזשאָן האָט זיך געהאַלטן ביים אמת
 און געזאָגט: — איך קען נישט געדענקען זאָלסט זיך האָבן אָפּגע-
 ברייט, די מאַמע מוז וויסן.

— אפשר קענסטו זיך דערמאנען פון אן אנדער עפעס שפאָ-
נענדיקער זאָך? האָב איך פאַרגעלייגט.
— יאָ האָט דאָס קליינע יינגעלע געזאָגט מיט חשק. ער איז
צוגעגאַנגען צו מיר, מיך אָנגענומען פאַר דער האַנט. מיר זאָלן ביידע
אָפּוואַרטן דעם רעזולטאַט פון דזשאַיס פאַרטראַכטן זיך (...)
הינטער אונדו האָט זיך דערהערט אַ שוואַכער „האַלאַ“ מיר
האַבן זיך אויסגעדרייט. אַ קליין מיידעלע איז געלאָפּן דורך די
פעלדזן... זי האָט געהאַט דינע פּיסלעך און געטראָגן לאַנגע שוואַרצע
זאַקן... זיי זענען לויז געווען. האָבן זיך כּסדר אַראַפּגעלאָזט. זי האָט
זיך איינגעבויגן אַרויפּצוציען, אַרונטערשטופּן אונטער דער גומע...
זי האָט אויסגערופּן די נעמען פון די ברידער ביים לויפּן. אין
איר שטים איז געווען אַ נאַטקע, אַז זי טראָגט עפעס נייעס.
— דער טאַטע איז דאָ אין שטוב, האָט דזשאָו געזאָגט.
דאָס קליינע יינגעלע איז געווען ביז צוליב איר אַריינרייסן זיך.
— וואָס וויל זי? — האָט ער געזאָגט אַ פאַרזויערטער.
דאָס קליינע מיידעלע איז צוגעקומען נענטער... זי האָט אַ פּאַכע
געטאַן מיט דער האַנט. — מיר האָבן אַ שוועסטערל, אַ קינד אַ ניס,
האַט זי געשריגן.
— אַ, פּע! האָט אויסגעשריגן דאָס קליינע יינגעלע.
ער האָט זיך אויסגעדרייט און אָנגערירט דזשאַיס אַרעם —
האַסטו אַ טראַכט געטאַן וועגן נאָך עפעס שפּאַנענדיקס, דזשאַי? זיין
פנים האָט אויפגעלויכטן מיט אַ פּלוצלינגדיקער דערמאָנונג.
— דערצייל אים דזשאַי, ווי אַזוי דער אינדיק האָט מיך גע-
יאָגט, האָט ער אויסגערופּן.

איך האָב דורך דער פּיינער קינדער־דערציילונג געוואַלט אילוסט-
רירן, ווי אַזוי עלען מאַרשאַל האָט געקענט אויף אַזאַ מייסטערהאַפּטן
אופן נאָכפּאַלגן די שמועסן מיט קינדער אין זייער לשון; מיטטראַכטן
מיט זיי, מיטלעבן מיט זיי און פאַרשפּיגלען קינדער־פּסיכאָלאָגיע.
ביים לייענען איז מיר געקומען אויפן געדאַנק, וויפּל דערוואַק-
סענע ווילן, פּונקט ווי דאָס קליינטשיק יינגעלע, מען זאָל באַדויערן
זייערע אומגליקן, פּאַקטישע, אַדער טעלעסקאָפּיש־פאַרגרעסערטע...
מחמת דאָס וועלן זיין אין צענטער פון אויפּמערקזאַמקייט, איז נישט
נאָר דאָ ביי קליינער קינדער...
...

נאַרנאָן לינדזע

(דער שרייבער, דער מאַלער און בוך־אילוסטראַטאָר)

נאַרמאַן לינדזע איז געווען איינער פון די איינפלוסרייכסטע קינסטלערס און שרייבערס אין אויסטראַליע אין דער ערשטער העלפט פון דעם היינטיקן יאָרהונדערט. זיין בוך פאַר קינדער («צויבערקוגל») איז געוואָרן אַ קלאַסיש ווערק נישט נאָר פאַר אויסטראַלישע קינדער, נאָר אויך פאַר קינדער פון פיל אַנדערע לענדער.

אין זיין שאַפן האָט זיך מאַניפעסטירט, שטאַרקער און לעבעדיקער, — ווי ביי וועלכן נישט איז אַנדערן שרייבער אין אויסטראַליע, — די קינדער־יאָרן און יוגנט־יאָרן. יינגלשאַפט און יוגנט־יאָרן, ווערן ביי אים דורכגעלויכטן ווי אַ שטודיע פון אַ פּראָצעס אַרויסגעבראַכט אויף אַן אוממיטלבראַרן אופן. מען דאַרף נישט זוכן אין זיין ליטעראַרישן שאַפן אידייען — ער פאַרנעמט זיך נישט מיט אַזעלכע זאַכן, און אויך נישט מיט אַן אינדיווידואַליזירטער כאַראַקט־טעריזאַציע — דאָס איז אויך נישט זיין ספּעציאַליטעט. אָבער עס איז דאָ עפעס אַזאַ בשותפותדיקער שטאַרקער לעבנס־שטראַם, וואָס ער לאַזט דורכגיין איבער זיינע טיפן, און אַט דער שטראַם — אין די בעסערע טיילן פון זיין שאַפן — ווירקט ווי אַ גוטע אָפּפרישונג פון אַ קילן ווינטל נאָך אַ דושנעם טאָג.

ער איז געווען שעפּעריש ווי אַ הומאַריסט, סאַטיריסט, און ווי אַ גוטער קאַריקאַטוריסט. זיין סאַטירע אַטעמט מיט אַ שטאַרקער וויטאַליטעט. אין זיין קאַמעדיע איז ער וויציק, אָבער נישט טיף, דעריבער גייט עס נישט אַוועק צו ווייט פון אַ פאַרס. אָבער אין אַלץ וואָס ער האָט געשאַפן האָט ער אַריינגעגעבן זיין ליידיגשאַפט פאַר אמת, פאַר פרייהייט און פאַר אַנדערע הומאַנישע ווערטן, אַזוי ווי ער האָט זיי געזען און געשפירט אין זיינע ביינער. דאָס קענטיקט זיך אויך בולט אין זיינע בוך־אילוסטראַציעס.

בכלל האָט ער אין זיין שאַפן אַרויסגעוויזן אַ טיפע נעגאַציע צום קאַנווענציאָנעלן און פּרעטענציאָנעלן. ער איז שטאַרק אין זיין

עקספרעסיע פון ליבשאפט און שנאה, אזוי אויך אין זיין סאטירישן עלעמענט, מיט זיין פיינעם חוש פאר הומאר.

טראגעדיע איז נישט געווען אויף זיין ריכטליניע פון שעפע־רישקייט. אפשר דערפאר, וואָס עכטע טראַגעדיע איז פאַרבונדן מיט גלויבן, מיט אַפּירמאַציע פון לעבן, און נאָכן פאַרלירן אָט די וואָ־ליאַרן קומט דאָך די טראַגיק פון פאַרצווייפּלונג און יאוש... און דאָס איז אים פרעמד געווען.

נאַרמאַן לינדזעי געהערט צו אַן אויסערגעוויינטלעכער טאַלאַנט־טירטער משפּחה אין אויסטראַליע. אַלע זיינע ברידער און שוועס־טער זענען באַרימטע קינסטלערס, אזוי אויך זיינע זין און אַ טאָכטער. דער פּאָטער זיינער איז געווען אַ דאָקטער, און די מוטער אַ טאָכטער פון אַ באַוווּסטן מיסיאָנער אין די פּאַציפּישע אינדזלען. ער איז באַ־וווּסט געווען א״ב רעווערענד טאַמאַס וויליאַמס. געווען איז ער אַ גרוי־סער הומאַניסט, וואָס איז געפאַרן אין די פאַרוואַרפּנסטע אינדזלען נישט בלויז צו ״ראַטעווען נשמות״, נאָר ברענגען הילף די ״נייטיווס״. ער האָט זיך אויך אָפּגעגעבן מיט פּלאַסטישער קונסט־טעטיקייט.

נאַרמאַן לינדזעי, זעט אויס, האָט א סך געירשנט פון זיין מוטער און פון איר פּאָטער. ער האָט מיט גרויס ענטוויאַזם געהאַלפּן יונגע שרייבערס און קינסטלערס און מיט נישט ווייניקער ענטוויאַזם אַליין זיך אריינגעוואַרפן אין זיין אַרבעט — שרייבן, צייכענען און מאַלן.

מאַלעריי האָט גענומען ביי אים די בכורה. ער פלעגט זיין אזוי פאַרטאַן אין דער אַרבעט, אַז ער האָט נישט געזען קיין מענטשן דאָן אַריינקומען און אַרויסגיין פון זיין אַטעליע. ער איז געווען זייער פּרוכטיק אין ראַדירן (״עטשינג״). אין פּען־צייכענונגען, אין שאַפּן סטאַטוען פאַר גאַרטנס און קאַריקאַטורן פאַרן ״בולעטין״. צו דעם נאָך אַ סך שרייבן. עס פלעגן ביי אים אָפט זיין געסט, וואָס פלעגן זיצן ביז שפעט אין דער נאַכט אַריין, נאָך זייער אַוועקגיין, פלעגט ער זיך אַוועקזעצן ביי זיין שרייב־מאַשינקע אויפכאַפּנדיק אַ דורכ־גייענדיקע אינספּיראַציע, וואָס ער האָט געוואַלט פאַרפּיקסירן.

בעת זיין טיפּן עלטער האָט זיך זיין קינסטלערישע פּרוכטיקייט נישט פאַרמינערט. פאַרקערט, זיין פּראָדוקטיוויטעט איז געוואָרן גרע־סער און ער האָט געמאַכט אויסשטעלונגען פון נייע שאַפּונגען.

ווען ער האָט געשפּירט, אַז די אינספּיראַציע האָט זיך אָפּגע־קערט פון אים, פלעגט ער אַריינפאַלן אין דעפּרעסיע־שטימונגען, וואָס פלעגן צייטנווייז אויספאַלן ביי אים זייער אָפטע. דאָך, ווען מען נעמט אין אַכט, וואָס ער האָט אַלץ באַוויזן צו שאַפּן אין זיין לאַנגן לעבנס־שפּאַן — 90־91 יאָר — און אין אזוי פיל פאַרשידענע קונסט־

צווייגן — אין דעם זין איז באמת נישטאָ קיין גלייכן צו אים אין אויסטראַליע.

אויסער זיין אַלזייטיקע באַגאַבטקייט אויף אַזוי פיל קונסט־געביטן, האָט ער אַרויסגעוויזן אַ לייַדנשאַפט צו בעלי־חיים. ער האָט אין זיין אַטעליע בכּוונה געזוכט אויסצוגעפינען די ליבלינג־שפּיין פון פאַרשידענע מיין, וועלכע זענען געקומען „צו גאַסט“. אַזוי אויך וועגן מוראַשקעס און אַפילו וועגן אַ שפּין. זיין אַרבעט האָט געשפּריצט מיט לעבן. אַפילו, ווען ער איז געזעסן ליידיק האָט ער געמוטיקט אַלע פאַרמען פון לעבן אַרום זיך.

אין זיין שאַפן האָט סעקס געשפּילט אַ וויכטיקע ראָל. עס איז אָבער מער געווען אַ מין געשלעכטלאַזער סעקסואַליזם ביי זיינע „נודס“, וואָס איז הימל ווייט פון דער היינטיקער סעקס מגיפה... ער האָט אין פרויען־קערפער געזוכט אינדיווידוואַליטעט, עפעס ניי גאַנצור־טראַכטן און איבערשאַפן דורך אינטואַיציע אין אַן עסטעטישער פאַרם. פאַר זיינע אויגן איז פאַרגעקומען די אַנטוויקלונג פון די אוי־סטראַלישע גרויסע קונסט־מאַלערס, וואָס האָבן דערגרייכט באַרימט־קייט ווייט איבער די גרענעצן פונעם לאַנד. און אַזעלכע גרויסע קינסטלער, ווי נאַלאַן, בּויד, דאַבער, דרייזדיל (אַגב), זענען די לעצטע צוויי אויך געווען גלענצנדיקע צייכנערס) טאַקער, דזשאַסטין, אַ'ברייען און נאָך אַנדערע הויך־טאַלאַנטירטע קינסטלערס, וועלכע האָבן מיט זייערע שאַפונגען דערגרייכט אַ הויכע רעפּוטאַציע אין אויסטראַליע און אין דער וועלט (ווי אומעטום, איז אויך אין אויסטראַליע זייער צאַל אַ גאַנץ באַגרענעצטע).

אָבער פון דער גוטער קאַניוקטור, וואָס ס'איז היינט פאַראַן פאַר מאַלערייען, געניסן פון דעם אויך די איבעריקע... סיי פון דער הויכער נאַכפראַגע און פון די אינפלאַציע־פרייזן... לאַמיר דער־מאַנען: מיט אַ האַלב יאָרהונדערט צוריק איז אין מעלבורן און אין סיַדנעי געווען בלויז אַ האַלב טויז קונסט־גאַלעריעס און אַ פאַר צענד־ליק מאַלערס. וואָס האָבן מיט זייערע געמעלן געקענט ציען אַן עולם. היינט זענען פאַראַן פיל צענדליקער אַנגעזעענע קונסט־גאַלעריעס און הונדערטער מאַלערס.

עס איז אמת, אַז די מאַלעריי־קונסט, ווי יעדער אַנדער קונסט־צווייג, פאַרגרעסערט אונדזער וויסן און לעבנס־דערפאַרונגען, נאַטיר־לעך, אויב די קינסטלערס האָבן עפעס פּערזענלעכס וואָס צו זאָגן אויפן געביט פון עסטעטיק. אָבער די גוטע קאַניוקטור פאַר מאַלעריי־בילדער — אַ חוץ די וואָס קויפן צוליב עסטעטישן גענוס, אַדער איינצושאַפן זיך אַ שיינע קאַלעקציע פון קונסט־בילדער — ווערן זיי דאָך אין דער היינטיקער צייט געקויפט אויף שפּעקולאַציע, ווי מען

קויפט אַקציעס און הייזער אויף אינוועסטירונגען. אָבער דאָס איז נאָר אַ זייטיקע באַמערקונג.

אומקערנדיק זיך צו די שאַפונגען פון נאָרמאַן לינדזעי, וואָס האָט געזוכט צו דערגרייכן אַ פאַרשטענדעניש מיט זיך אַליין און מיט דער סביבה, דורך וועלכער ער האָט מיט טאַלאַנט אַרויסגעבראַכט קאַמפלעקסן פון מענטשלעכע דערפאַרונגען. ער האָט צוזאַמען מיט אַנדערע קינסטלערס געזוכט די אויסטראַלישע לאַנדשאַפֿט, און די נשמה־פּייזאַזשן, זיי איבערצושאַפֿן ווי אַ קונסט־זשאַנער. און זיי, די פּייזאַזשן, האָבן זיך אונטערגעגעבן זיין פען, זיין פענדזל און זיינע פאַרבן, אינטואַיציע און אינטעלעקט זענען געאַנגען געאַרעמט אין זיינע שאַפונגען, און ווי באַוווסט, גיט אינטואַיציע דעם קינסטלער פּליגל צו פּליען, בעת אינטעלעקט זענען זיינע אויגן צו זען וווּהיין צו פּליען, און האָט אויך די עובדה צו באַלייכטן דעם וועג.

אינטעלעקטועל האָט ער געזוכט צו אַנטלויפֿן פון דער פּראַווינ־ציעלער שמאַלקייט פון דער אויסטראַלישער געזעלשאַפֿט, און דאָס איז געווען אַ ריכטיגניע, אַן אמתדיקע אַפּשפּיגלונג פון אַ שטרעמונג אין אויסטראַלישן לעבן אין דעם לעצטן האַלבן יאָרהונדערט.

דאָס וואָס ער האָט געזען אַרום זיך האָט אים נישט באַפּרי־דיקט. ער האָט נישט געקענט שלום מאַכן מיט דעם, וואָס אַנדערע האָבן אָנגענומען פאַר גוט און ריכטיק. זיין נאָן־קאָנפּאַרמיזם האָט אָנגענומען פאַרשידענע פאַרמען, אָבער אין תּוך גענומען, איז דאָס געווען אַן אינדיוידועלער סטיל פון אַ נייער פּערזענלעכע פון דער לאַקאַלער סצענע און אירע מענטשן.

ער האָט זיך אויסגעטיילט מיט זיין סטיל און מאַנעריזמען, ווי אַ קינסטלער, וואָס איז באַאיינפּלוסט פון געפּילן, מחשבות און וויזיע — פון אימפּרעסיעס, וואָס זענען געווען אַנדערש, ווי ביי פּיל פון זיינע מיטצייטלערס. אין די פּריערדיקע יאָרן, ווען איראַפּעישע קונסט־מאַלערס האָבן עקספּערימענטירט מיט כל־ערליי סטילן, איז דאָך אין אויסטראַליע דער קאָנסערוואַטיום געזעסן טיף אין זאָטל. לינדזעי איז געווען דער רעבעל קעגן קאָנסערוואַטיום.

עס וועט דאָ זיין אויפֿן ריכטיקן פּלאַץ צו דערמאַנען, אַז אַן אוי־סטראַלישע קולטור איז צו ערשט פּראַקלאַמירט געוואָרן דורך די פּייזאַזש־מאַלערס. די עסטעטישע עקספּרעסיע פון דעם אַ"ג אויסט־ראַליאַניזם, איז קודם געקומען צום אויסדרוק אין די מאַלערייען פון גרונער, הילדער, הייסען, סטריטאָן און אַנדערע. זיי זענען געווען גרויסע בר־מזלס צו האָבן גוטע פּאַטראָנען פאַר זייערע בילדער. אַ דאַנק דעם איז נאָך אין 19טן יאָרהונדערט דערמוטיקט געוואָרן די אַנטוויקלונג פון דער אויסטראַלישער מאַלעריי.

ווידער די שרייבערס — זיי זענען געקומען שפעטער, און די קאָלאָניאַלע פּאַעטן און ראַמאַניסטן זענען דאָך אין לאַנד געווען פּונקט ווי אויסלענדער. די פּאַעזיע — אַן אַנגליזירטע, דורך דעם עמאַציאַ-נעלן פּאַקט פון שפּירן זיך אין גלות.

אויף דער פּראָגע: ווי אַזוי האָבן זיי געזען דאָס לאַנד? איז דער ענטפּער: זיי האָבן זי אין גאַנצן נישט געזען! זיי האָבן געזען זיך און די „נייטיווס“, וועלכע זענען זיי נישט געווען צום האַרצן... דאָס לאַנד גופא האָט נישט געהאַט פאַר זיי קיין פּאַעטישן סובסטאַנץ.

פאַראַן נאָך עד היום אַ געוויסער פּראָצענט שרייבערס אין אוי-סטראַליע, וועגן וועלכע די פּאַעטעסע דזשודיט רייטה האָט ריכטיק באַמערקט, אז זיי האָבן נאָך היינט אַ באַציונג צו אויסטראַליע, ווי די פאַרצייטישע ערשטע קאָלאָניסטן אין לאַנד, פאַר וועלכע דאָס איז געווען „דאָס לאַנד פון גלות און האַפּענונג“ (אָדער האַפּענונגסלאַזיקייט).

עס דערמאָנט זיך מיר, ווי איך האָב געהאַט געטראַפּן אין עראַפּלאַן אַ מאַן, אויפן וועג פון מעלבורן קיין סידנעי, אַן אַמעריקאַ-נעם טוריסט. אין זיין שמועסן מיט מיר, האָט ער אַ זאָג געטאָן: „איך האָב געהאַט אַ „שאַק“, אַז דער אויסטראַליער לעבט נאָך פּסיכיש אַלץ אין דעם פאַרצייטנס פון דער פאַרשיקונגס-קאָלאָניע. אויך אַמע-ריקע איז עס אַמאָל געווען און האָט שוין לאַנג פאַרגעסן פון דעם, אָבער ביי אייך אין אויסטראַליע קענט איר עס נישט פאַרגעסן. עס האָט נאָך אַלץ ביי אייך אין לאַנד אַ טיפּע באַדייטונג אין דעם באַ-וווּסזיין פון אייערע שרייבערס און קינסטלערס.“

מיין ענטפּער איז געווען, אַז דער אויסטראַלישער קינסטלער האָט די אויפגאַבע אויסצודריקן אויפּסניי, פאַר די אויסטראַליער, דעם כאַראַקטער פון לאַנד און דעם כאַראַקטער פון די מענטשן. די אוי-סטראַלישע ליטעראַטור איז היינט שטאַרק אינגעוואַרצלט ווי אַ לאַקאַ-לער פּלאַנץ מיט זיין קלימאַט פון אַן היימישער אַטמאָספּער. אָבער געשיכטע מיט אַלע אירע באַגלייט דערשיינונגען פון 19טן יאָרהונדערט פאַרפּאָלט נאָך אַלץ דעם אויסטראַלישן קינסטלער אין דער טעמאַ-טיק פון קונסט-טערמינען.

אַט זעען מיר ווי דאָס לאַנד ראַנגלט זיך נאָך שטאַרק מיט דעם פּראַבלעם פון די אַבאָרידזשיניס און דאָס איז נאָך אַן איבערבלייבעניש פון דער קאָלאָניאַלער ירושה.

דער אַמעריקאַנער טוריסט איז קענטיק געווען אַן ערודיט אין מאַלעריי און ער האָט אַנגעהויבן צו רעדן וועגן די אויסטראַלישע מאַלערס און צייכנערס, וועגן זייער כוח צו אינטערפּרעטירן, און דערמאָנט, צווישן אַנדערע — לינדזעין.

ער האט מיר דערציילט אַ געשיכטע, וואָס האָט זיך אָפּגעטאָן מיט נאָרמאַן לינדזעיס אָן אויסשטעלונג אין לאַנדאָן, אין 1923. די „נשים צדקניות“ פון פאַרשידענע פּוּריטאַנישע פּרויען-גרופּעס און געזעלשאַפּטן, האָבן נאָך דער דערעפּענונג פון דער אויסשטעלונג (מיט די פאַרשיידנאַרטיקע „גודס“-צייכענונגען) געפּאָדערט, מ'זאָל לינדזעין אַרעסטירן פאַר פאַרנאָגראַפּיע.

מאַכט זיך, אַז די דעמאָלסטיקע ענגלישע „ערשטע ליידי“, די קעניגין מערי, איז אויך געקומען זען די אויסשטעלונג. ווען זי האָט געזען די „גודס“, האָט זי גענומען אויספרעגן דעם הויפּט-אויפּזעער פון דער אויסשטעלונג, ער זאָל איר דערקלערן דעם זין פון די אַלע דעטאַלן אין לינדזעיס צייכענונגען. ער האָט באַקומען אַלע קאָלירן אין פנים ביים פּרווון אויפקלערן די פאַרשיידענע פאַרבן און פּרטים פון די צייכענונגען. דאָס האָט צוגעצויגן די אויפּמערקזאַמקייט פון אַנדערע באַזוכער פון דער „געזעלשאַפּט“, וואָס זענען צוגעקומען נענטער צו הערן די אויפקלערונגען. אַבער די קעניגין, דערזענדיק די גאַלעריע פּרויען-אויגן אויף זיך לעבן די „גודס“, האָט זיך אויס- באַהאַלטן הינטער אַ פאַרהאַנג ...

לינדזעי האָט אויך אין אויסטראַליע אין יענע יאָרן געהאַט „צו זינגען און צו זאַגן“ צוליב זיינע צייכענונגען ... אַבער נישט נאָר וואָס ער האָט זיך פון דעם נישט איבערגענומען, פאַרקערט נאָך, האָט הנאה געהאַט פון זיין ראַל צו זיין אַ ציל-ברעטל פאַר די אַלע צניעות- היטער.

איינע פון זיינע אַקסיאָמעס איז געווען: אַראַפּרייסן מאַסקעס פון די, וואָס קוקן מיט פאַרגלאַצטע אויגן אויף דער מאַראַל פון דער געזעלשאַפּט און נעמען אויף זיך די ראַל פון צענזאָרן ... מאַלערס האָבן זיי נאָך דערלויבט צו מאַלן נאַקעטע מאַדעלקעס. אַבער מאַכן פון זיי אָן אויסשטעלונג? איז געקומען דער באַהעמיקער נאָרמאַן לינדזעי און געפרעגט א שאלה: — פאַר וואָס זאָלן פּאָעטן נישט האָבן די זעלבע פּרווילעגיע ווי מאַלערס, צו שטודירן דער פּרוי אין „גוד“?

נישט פּרעגנדיק ביי די צענזאָרן, פּלעגט ער אַרויסווייזן חסד צו זיינע פּריינד פּאָעטן, און זיי פאַרבעטן צו זיך אין דער אַטעליע, ווען ער האָט געצייכנט אַ מאַדעלקע... איינע פון זיי, — „ריטאָ פון די ניינציקער“ — באַקאַנט ווי אַ צייכענונג פון זייער אַ שיינער יונגער פּרוי (זי איז דאָ אין זיין בוך „אָפּגעקליבענע פּען-צייכענונגען“) האָט טאַקע פיל מאַל פּאָזירט פאַר אים אין דער אַנוועזנהייט פון לינדזעיס אַ פּריינט. דער מאַלער האָט געגלויבט, אַז דער גאַסט (אַ באַקאַנטער פּאָעט) וועט אַרויסווייזן די זעלבע קילקייט און גלייכגילט, ווי ער...

אמת, נישט אלע מאַדעלקעס האָבן מסכים געווען צו האָבן זייטיקע אַנוועזנדיקע בעתן פאַזירן. אין זיינע אויטאָביאָגראַפישע ביכער דער- ציילט לינדזעי אייניקע פיקאַנטע עפיוואַדן, וואָס האָבן שיער נישט צעשטערט דעם שלום-בית צווישן אַ פאַרפאַלק, ווען די פרוי האָט זיך דערוווסט, אַז איר מאַן איז געווען אין דער אַטעליע און איינער פון די מאַדעלקעס געהאַלפן זיך אויסטאַן... עס האָט געקאַסט לינדזעיין אַ סך מי צו איבערצייגן דער פרוי, אַז דער מאַן האָט איר נישט פאַראַטן.

אַט די קוריאַזן האָבן קורסירט צווישן די מאַלערס און שריי- בערס, וואָס פלעגן זיין די שטאַם-געסט ביי נאַרמאַן לינדזעי. אינטערעסאַנט איז אויך, וואָס ער דערציילט אין זיין אויטאָביאָ- גראַפישן ראַמאַן „צימערן און הייזער“ וועגן די קינסטלער, וואָס האָבן בעסער געוואַלט וווינען אין צימערן ביי יענעם און זיך נישט פאַרדרייען דעם קאַפּ מיט וווינען אין אַ הויז, מיט אַלץ וואָס איז דער- מיט פאַרבונדן. עס איז באַוווסט געווען לינדזעי'ס אַטעליע אויף „ברידזש סטריט“ נומער 12, וואָס איז געווען דעמאָלט אַ מין קונסט- סאַלאַן פאַר באַהעמיקער און פריינט. איינער פון זיי, אַ רוסישער ייד, דאַליאַ דיבוש, אַן אַריינגייער צו לינדזעיין, האָט געשפילט אַ וויכטיקע ראָל אין אויסטראַלישן טעאַטער, ווי אַ רעזשיסאָר און אַקטאָר. זיין געשיכטע איז באמת אַן אינטערעסאַנטע.

זיין טאַטע האָט אים צוגערעדט ער זאַל שפילן אויף דער בינע, ער האָט געזען דעם זונס אַקטיאָרישן טאַלאַנט און געהאַט פאַרשטענ- דעניש פאַר טעאַטער. ער האָט געלאָזט דעם זון זיך לערנען אין דער סטוד- דיע פון סטאַניסלאַווסקין, וועלכער האָט געגלויבט, אַז דער אַקטיאָר דאַרף נישט נאָר פאַרשטיין, נאָר אויך דורכלעבן יעדן באַוועג פון דעם כאַ- ראַקטער, וועלכן ער שפילט אויס. סטאַניסלאַווסקי פלעגט נאָך זעקס מאַנאַטן רעפּעטיציעס ערשט דערלויבן צו מאַכן אַ פאַרשטעלונג.

דאַליאַ דיבוש האָט נאָכן דורכמאַכן סטאַניסלאַווסקיס שול, עמי- גרירט קיין אויסטראַליע. פאַר דעם, לויט דער עצה פון פאַטער, זיך אויסגעלערנט צו מאַכן שאַקאַלאַד, וואָס האָט זיך אַרויסגעוויזן פאַר אַ גוטע זאָך דאַן צו האָבן פּרנסה אין אויסטראַליע. ער האָט זיך איינ- געאַרדנט אַ שאַקאַלאַד-פאַבריק, וואָס האָט שטאַרק פּראָספּערירט און דיבושן געגעבן גענוג פרייע צייט זיך אַפּצוגעבן מיטן טעאַטער. ער האָט אויפגעפירט פיעסן פון גאַגאַלן און פון טשעכאַווין. די אויפפירונג פון „קאַרשן-גאַרטן“ האָט מעלבורן געהאַט לאַנג צו געדענקען. ער האָט מיט די אַקטיאָרן איינגעקנעלט, אַז דאָס אויסשפילן די „פּויוזעס“ פון טשעכאַווין אַ פיעסע, האָט פונקט אַזוי פיל באַדייטונג, ווי די פּראַזע, ביים שאַפן די שטימונג.

לינדזעי האָט געמאַכט די בינע־דעקאָראַציעס פאַר זיינע אויפ־פירונגען און די קאָסטיומען פאַר די ראָלן. און נאָך זיין אויפ־פירן די דראַמע „נעד קעללי“ איז דאָליאָ דיבוש געווען אַן אַפּטער באַזוכער פון לינדזעיס אַטעליע. דיבוש האָט געהאַט שוועריקייטן מיטן ענגלישן לשון און באַזונדערס ביים אַרויסרעדן דעם „דאַב־יִר“. ער האָט מחמת דעם אַממיינסטן געשפּילט די ראָלן פון אויסלענדישע כאַראַקטערן, קאָמישע ראָלן, פאַר וועלכע עס איז געווען צוגעפּאַסט זיין שלעכטער אַקצענט, וועגן וועלכן חברה פּלעגט אַ סך קיבעצן. דער יידישער מזרח־אייראָפּעישער אימיגראַנט האָט אַ סך בייגעשטייערט פאַר דער אַנט־וויקלונג פון אויסטראַלישן טעאַטער.

יעדער וואָס האָט נאָר געהאַלטן אַ פּען אין האַנט אָדער אַ פּענדול, האָט געוואָלט באַקענען און זוכן די פּריינדשאַפט פון נאַרמאַן לינדזעי. און ס'איז נישט געווען קיין ווונדער: לינדזעי האָט אין זיינע ווערק געשאַפּן אַ וועלט, אַן אייגנאַרטיקע לינדזעישע וועלט, אויסנוצנדיק יעדן מעדיאָ. עס איז געווען אין דער מאָדע צו האָבן זיינע אַרבעטן, וואָס האָבן געהאַט אי קינסטלערישע קוואַליטעט, אי אַ קאַנצעפּציע פון אַריגינעלער דעקאָראַטיווקייט.

די אַנערקענונג פון זיין טאַלאַנט האָט זיך אַנגעהויבן אין 1901. ער איז אַלט געווען ביי צוויי און צוואַנציק יאָר, ווען ער האָט געמאַכט זיינע צייכענונגען צו „דעקאָמעראַן“. דער רעדאַקטאָר פון „בולעטין“ האָט אים צוגעצויגן ווי אַ מיטאַרבעטער, און ער איז געוואָרן דער קאַריקאַטוריסט פון זשורנאַל. זיין פּילזייטיקער טאַלאַנט האָט גלייך צוגעצויגן די אויפּמערקזאַמקייט. מען האָט דערזען אַ יונגן מענטש מיט אַן אויסערגעוויינטלעכער באַגאַבטקייט, ענערגיע און זיכערקייט פון זיין פּערזענלעכקייט. ער האָט זיך תּיכּף אויסגעטיילט מיט זיין גראַפּישער קונסט, ווי מיט זיינע ליטעראַרישע אַרבעטן.

ער האָט געשריבן וועגן אַלץ אין דער וועלט, אַרויסגעגעבן אפּילו עטלעכע פּילאָזאָפּישע ביכער, אַרויסגעוויזן ערוידיציע אין די גריי־כישע קלאַסיקער, און זיך געפּילט אַ בן־בית אין דער וועלט פון געטע, באַלזאַק, אָדער מאַפּאַסאַן. וועגן אַלץ האָט ער גערעדט ווי אַן עקספּערט: וועגן האַמער און יוריפּידעס, פּלאַטאָ און פּעטראָנוס. זיין אויסערגעוויינטלעכער זכרון צו געדענקען, אינטערפּרעטירן און רעדן מיט עקספּערטיו וועגן געשיכטע און פּילאָזאָפּיע, וועגן מיטאַלאָגיע און מזויק.

ער האָט זיך געפּילט „אין דער היים“ ביים רעדן וועגן די זולר־מלחמות אָדער וועגן שיפּן, און געדענקט אַלע זייערע נעמען, דאַטעס, ערטער. איינע פון זיינע „האַביס“ (צייט־פאַרברענג) איז געווען צו מאַכן שיפּ־מאָדעלן. אויך אין זיי האָט ער אַרויסגעוויזן זיין טאַלאַנט

און טעכנישע בריילאנטישקייט. זיינע פריינד האָבן אים צוגערעדט און ער האָט שפעטער אַרויסגעגעבן אַ בוך „נאַרמאַן לינדזעס שיף מאַדעלן“.

לגבי אים קען נאָר דאָס וואָרט זשעני פאַרקערפערן זיין קראַפט און אַריגינאַליטעט, זיין אוימאויפהערלעכע, שעפּערישע ענערגיע אין אַזוי פיל קונסט־זשאַנערן: געמעל, צייכענונג, סקולפטור, ליטעראַטור, (שרייבער פלעגן גערן אים הערן רעדן, ווי אַזוי צו קאָנסטרוואירן אין אַ ראַמאַן, אַקציע און כאַראַקטעריזאַציע; און ווי אַזוי מ'דאַרף אַרגאַניזירן די א"ג בריקן־טיילן).

ער האָט פאַרן אייגענעם פאַרגעניגן געמאַכט גאַרטן־אַרנאַמענטן, סטאַטועס־פיגורן, וואָס זענען ווערטפולע סקולפטורן. זיינע קונסט־ביכער און רעפּראָדוקציעס האָבן געהאַט אַ גוטן אַפּאָזיץ־מאַרק. ס'רוב פון זיינע ווערק זענען צעשפּרייט איבער די קונסט־גאַלעריעס פון גאַנץ אויסטראַליע. ער האָט געשיקט אויך קיין אַמעריקע אַ רייכע קאַלעקציע פון זיינע געמעלן און פען־צייכענונגען, פון וועלכע טיילן זענען פאַרברענט געוואָרן בעת אַ פייער־אויסברוך אין דעם צוג, וווּ מ'האַט זיי געפירט.

אַ באַזונדער געשיכטע איז זיין טעמע אַטלאַנטיס — דער לעגענד־דאַרער אינדזל אין אַטלאַנטישן אַקעאַן, וועלכן פּלאַטאָ באַשרייבט מיט אַלע פּרטים. דער טרוים פון אַ שיינער ציוויליזאַציע, וווּ די קינסט־לער זענען די עליטע, האָט פאַרכאַפט די פּאַנטאַזיע פון נאַרמאַן לינדזע. ער האָט נישט אויפגעהערט צו רעדן וועגן אַטלאַנטיס, נישט ווי אַ לעגענדע, נאָר ווי אַ פאַקט פון וועלכן עס איז, ליידער, נישט פאַרבליבן קיין געשיכטלעכע פאַרצייכענונג. יעדן רמו און וויכוח אַרום אַטלאַנטיס האָט ער נאַכגעפּאַלגט אויף אַ ליידנשאַפטלעכן אופן, און מחמת עס איז עד היום נישט פעסטגעשטעלט געוואָרן אויף וויפיל די לעגענדע איז אַ פּראָדוקט פון פּלאַטאָס פּאַנטאַזיע, אָדער עס איז טאַקע געווען אַזאַ ציוויליזאַציע אויף דעם אינדזל — וועגן דעם גייט נאָך אַן אַ וויכוח — אָבער נישט פאַר נאַרמאַן לינדזע, וועלכער האָט פאַר די אויגן געהאַט אַ רעאַלן בילד פון פּלאַטאָס אַטלאַנטיס...

ער האָט בכלל געלעבט מיט דעם באַוווּסטזיין, אַז די גאַנצע מענטשלעכע ציוויליזאַציע און די גאַנצע וועלט־ליטעראַטור, אַנהייב־דיק פון האַמער ביו זיין צייט און דור, פאַרמאַגט דורך אַלע אונטער־שיידן אַ גלייכצייטיקע קאָנסטרוקציע און סדר, ביים לייגן אַ ציגל נאָך אַ ציגל צו די אייגענע בנינים פון נאַציאָנאַלע קולטורן.

די צענטראַלע טעמאַטיק פון זיין שאַפן איז געווען אַן אונזויער־סאַלע. לדוגמא, זיינע קונסט־געמעלן, ווי די „אַמאַזאָנען פון דאָן זשואַן“.

אָדער „כבוד צו באלזאָקן“ — צו דערמאָנען נאָר אַ פּאַר נעמען פון זיינע הונדערטער עקספּאַנאַטן אין אוניווערסאַלע פּאַרבן. ביי אים האָט דער סטימול צו אַ ווערק געקענט אַמאַל זיין צוליב אַ שפּאַס. ער דער- ציילט טאַקע, אַז זיין בוך (וואָס איז געוואָרן אַ קלאַסיש ווערק) „צויבערקוגל“, האָט ער אָנגעשריבן צוליב אַ שפּאַס, וואָס ער האָט גע- מאַכט מיט זיינס אַ פּלימעניק, וועלנדיק אים אויפווייזן, אַז קינדער האָבן בעסער ליב געשמאַקע מאַכלים, ווי צויבער-מעשיות.

אַבער אין ערנסטע מאַמענטן האָט ער געשאַפן זיינע באַוווּסטע אַנטי-היטלער קאַריקאַטורן צו דעמאָנסטרירן זיין באַציונג צום נאַצי- רעזשים. פּערזענלעך האָט ער אַבער נישט פּאַרטראָגן ערנסטקייט און אָנגעקראַכמאַליעטקייט. פּאַרקערט, לייכטקייט און פּריילעכקייט איז געלעגן אין זיין בלוט. ער פּלעגט דאָס וועלן זען פון זיינע פּריינד און פּאַרערער, וועלכע האָבן געקלעפט אַרום אים. אין זיין אויטאָ- ביאָגראַפּיש בוך „מיין מאַסקע“ געפינט מען אַ ריי עפּיזאָדן און אינ- טערעסאַנטע באַשרייבונגען אַרום זיין קאַנצעפּציע פון — חייגעלעבט.

איד האָב פון אָנהייב דערמאָנט זיין טאַלאַנטירטע משפּחה. זיין ברודער פּערסי לינדזעי ווערט דורך אייניקע קונסט-קריטיקער באַ- טראַכט פּאַר דעם פּיינסטן מאַלער פון דער פּאַמיליע. נישט לאַנג צוריק איז אין באלאָראַט (אַ שטאַט לעבן מעלבורן) פּאַרגעקומען אַ גרעסערע אויסשטעלונג פון פּערסי לינדזעיס עקספּאַנאַטן, ווי אַן אויסדרוק פון כּבוד-אַפּגעבן דער גאַנצער לינדזעי-פּאַמיליע. ער האָט מיטגעאַרבעט אין באַוווּסטן זשורנאַל „בולעטין“.

געווען זענען צען קינדער אין דער לינדזעי-פּאַמיליע, זענען פינף פון זיי קינסטלערס און שרייבערס. נישט סתם מיט אַ דורכשניטלעכן טאַלאַנט, נאָר מיט אַ נאָמען ווייט איבער די גרענעצן פון אויסטראַליע. אין לאַנד גופא זענען די נעמען נאָרמאַן, לייאַנעל, דאַריל פּער- טיוואַל (פּאַרקירצט אויף פּערסי) און רובי, עד היום אַ שם דבר אין פּיל קינסטלערישע זשאַנערן. עס זענען נאָר דאָ חלוקי דעות, ווער פון זיי איז מער טאַלאַנטירט אויף דעם אָדער אַנדער געביט פון דער פּלאַסטישער קונסט אָדער ליטעראַטור.

ווי ס'רוב ביי גרויסע טאַלאַנטירטע פּאַמיליעס, וווּ עס טיילן זיך אויס קינדער מיט זייערע שטאַרקע אינדיוידועלע פּערזענלעכקייטן, איז אויך די לינדזעי פּאַמיליע געווען צעטיילט צווישן פּאַרשידענע קונסט- ריכטונגען און לאַגערן. אַמשטאַרקסטן האָט זיך אויסגעטיילט נאָרמאַן, וואָס האָט זיך אַלעמאַל אָנגעכאַפט אין נייע טעאַריעס און קאַנצעפּ- ציעס אַזש ביז ספּיריטואַליזם.

אַ געמיינזאַמער שטריך ביי זיי אַלע איז געווען די שטאַרקע

באַרעדעוודיקייט... עס גייען נאך ביז היינט אַרום קוריאָזן אויף דער טעמע. למשל, ביים עסן אַמאַל צוזאַמען מיט זייער אַ נאַענטן פריינד, ר. ג. מענזעס (אגב, האָט מענזעס, זייענדיק פּרעמיער־מיניסטער פון אויסטראַליע, אָנגעשריבן אַ פאַררעדע צו אַ ביאָגראַפיש בוך פון איי־נעם פון די לינדזעי ברידערס), האָבן זיי אַלע גערעדט פאַר אַמאַל. רופט זיך אַפּ לייאַנעל צו מענזעסן: „די צרה מיט נאַרמאַנען איז וואָס ער רעדט צופיל. נאַרמאַן האָט אים נישט פאַרשוויגן (כאַטש עס איז אים אָנגעקומען שווער צו קומען צום וואָרט...)“ „די צרה פון לייאַ־נעלן, האָט ער צוגעגעבן, באַשטייט אין דעם, וואָס ער האָט אויערן, אָבער עס ווייזט אויס, אַז זיי האָבן נישט די פונקציע צו הערן...“

אין זייערע אויטאָביאָגראַפישע ביכער איז פאַראַן אַ שלל מיט אָנעקדאָטן וועגן די ברידער. אָבער דער אָנעקדאָטאַריום געהערט נישט צו אונדזער טעמע, איך וועל נאָר אַנרופן אייניקע פון זייערע אויטאָ־ביאָגראַפישע ביכער מיט אַזעלכע נעמען: „צייט אָן זייגערס“; „לעבן דערציילט זעלטן“; „קאָמעדיע פון לעבן“; „אַ בלעטערנדיקער בוים“; „אַ פאַרטערעט פון טאַטן“. צו דעם נאָר באַמערקן, אַז דעם טיטל „לעבן דערציילט זעלטן“ איז גענומען געוואָרן פון באַריס פאַסטערנאַק, וועל־כער האָט געהאַט געשריבן: „עס זענען פאַראַן בלויז געציילטע, אפילו צווישן די דערוואַקסענע, וואָס זאַלן פאַרשטיין דאָס, וואָס פאַרמירט, שאַפט און בינדט זיי צוזאַמען. דאָס לעבן זאָגט זיי זעלטן אונטער, וואָס ער גייט טאָן מיט זיי, מחמת ער האָט צו שטאַרק ליב זיין ציל. ווען ער רעדט שוין יאָ וועגן זיין אַרבעט, איז עס נאָר צו די, וואָס ווינטשן אים דערפאַלג און טוען לויבן זיינע מכשירים“. אַט די שורות פון פאַסטערנאַקן האָט דער מחבר גענומען ווי אַ מאַטאָ צו אַן אוי־טאָביאָגראַפיש בוך, וואָס פּראָזשעקטירט די קינדהייט און יוגנט פונעם מחבר.

אַ געמיינזאַמער שטריך ביי די ברידער לינדזעי איז געווען זייער ערודיציע אין קונסט, ליטעראַטור, געשיכטע, פילאָזאָפיע — און אין וואָס נישט? נישט פון שולן האָבן זיי זיך אָנגעזאַפט מיט דעם אַלגע־מיינעם וויסן, נאָר מיט לייענען יעדע פרייע מינוט. זייער לייען־מאַטער־יאַל האָט אַרומגענומען דעם ברייטסטן פעלד: די גריכישע פילאָזאָפיע, די ענגלישע שרייבערס פון 18טן יאָרהונדערט, די פּראָנצויזישע שול. דער געבילדעטסטער פון זיי איז געווען לייאַנעל, וועלכער האָט באַ־הערשט אין וואָרט און שריפט אַ ריי שפּראַכן. ער האָט זיך אפילו גענו־מען לערנען כינעזיש, בכדי צו פאַרשטיין די פאַרצייטישע כינעזישע פּאָעזיע. ער איז אָבער געבליבן שטיין ביי פינף הונדערט כינעזישע כאַראַקטערן און עס אויפגעגעבן.

לייאַנעל לינדזעי האָט זיך אַמבעסטן געפילט אין אַן אינטעלעק־

טועלער סביבה, וואס האט אים סטימולירט. אבער דאס וויכטיקסטע פאר אים איז געווען, אז ער האט נאר געהאט מיט וועמען צו רעדן. עס האט געקענט זיי א פרעמיער-מיניסטער, אן הויפט-ריכטער און אפילו דער קצב ביי וועמען ער האט געקויפט פלייש. ער האט געקענט אפשטעלן דעם בעקער אין גאס און אוועקלייגן א דיסערטאציע ווי אזוי צו באקן ברויט, דערביי אריינווארפן אזא פראזע: — געדענקסט דאך וואס פלאטא האט געזאגט וועגן געזעץ? ... ער האט דערביי, נישט אפגעבנדיק זיך קיין שום חשובן, טאקע משמעות אליין געגלויבט, אז יעדער איינער ווייס וועגן וואס ער רעדט.

ער פלעגט ביים עסן — הגם ער האט שטארק הנאה געהאט פון עולם הזה, פון גוט עסן און טרינקען — אבער צום רעדן איז עס נישט געקומען! פלעגט ער האלטן א גלאז וויין אין האנט און אריבערשפרינגען פון איין טעמע צו א צווייטער, פון די הויכע פליי-נען פון וויסנשאפט צו דער פאליטישער לאגע אין אייראפע, און וועגן דער פראנצויזישער ליטעראטור, צי גאר וועגן פויפסט אדער אקסן-קאמפן — דאס עסן פלעגט דערווייל ווערן קאלט.

ער איז געווען א תמימותדיקער מענטש, אן א שמץ גאוה, און געגלויבט זיינע אייגענע ווערטער: „איך, רעד ווייניק“... ער האט אמאל אויפן וועג קיין סידנעי געטראפן א געוועזענעם ענגלישן ארמיי אפיציר, שוין אן עלטערער מענטש, היפש טויבלעך. לייאנעל האט די גאנצע צייט אין אים אריינגערעדט וועגן דער כינעזישער פאעזיע, וועגן וואלטערן, וועגן רעמבראנדטן און וועגן א טויך נאך אנדערע טעמעס, ביז זיי זענען אנגעקומען קיין סידנעי. ער האט געדרוקט שטארק די האנט דעם אלטן אפיציר, וועלכער האט גיך אפגעצויגן פון זיין קאמפאניאן, ווי פון א פעסט... נאך דעם האט לייאנעל א זאג געטאן צו זיין זון: — „איך גלויב ער האט הנאה געהאט פון דעם שמועס“... „דער טויבלעכער אפיציר האט דאך נישט געהערט וואס דו האסט גערעדט צו אים“, האט דער זון געענטפערט דעם טאטן. ער האט דאך נאר געעפנט זיין מויל צו זאגן „יא“ אדער „ניין“ און דאס איז אויך נישט געווען אויפן ריכטיקן ארט...“

ווי איך האב שוין דערמאנט, איז די לינדזעי משפחה איינע פון די אנגעזעענסטע אין אויסטראליע. עס איז ווייט נישט קיין אפטע דערשיינונג, אז פון א פאמיליע פון צען קינדער זאלן פינף ארויסוואקסן מיט א גרעסערן אדער קלענערן טאלאנט אין אזוי פיל קינסטלע-רישע זשאנערן, ווי מיר זעען עס ביי נארמאן, לייאנעל, דארייל, רובי, פערסיוואל — צו דערמאנען בלויז די פינף ברידער פון דער לינדזעי פאמיליע — א חוץ פון די קינדער זייערע און די איבעריקע מיטגלידער

פון דער פאַרצווייגטער לינדזעי משפּחה (וואָס האָט גע'שמוט ווייט איבער אויסטראַליע און אין אויסלאַנד).

אַבער ווי שרייבער מיט אַנערקענונג האָבן באַקומען נאָר די צוויי לינדזעי ברידער : נאַרמאַן און לייאַנעל. נאַרמאַן איז געווען דער פּרוכטיקסטער. ער האָט געשריבן יעדן טאָג, בעיקר ביינאַכט, און געקענט אַנשרייבן אין אַ נאַכט טויזנטער ווערטער. אויב ער האָט נישט געשריבן קיין ראַמאַן אָדער אַ ביאַגראַפיש בוך, האָט ער געשריבן אַפּהאַנדלונגען וועגן בראַונינג אָדער סערוואַנטעס, וועגן קאַנראַד אָדער בוירנס, און וועגן פּיל אַנדערע פון זיינע ליטעראַרישע געטער.

ער איז געווען גאַנץ באַשיידן וועגן זיך און זאָגן : „אויב פון מיין פּראָדוקציע וועט בלייבן מיט אַ דויערנדיקן ווערט אפילו נאָר צוויי פּראָצענט וועל איך זיין גליקלעך. דאָס איז אַממיינסטן וואָס יעדער מענטש דאַרף וואַגן צו האַפּן“...

אווודאי האָט ער געהאַט זיינע שוואַכקייטן און בלויוז, אַבער פאַר-מאַגט האָט ער פּייער אין מוח און פּייער אין האַרצן. מיט ביידע פּייערן איז ער אדורך די אַלע שטורעמס, וואָס האָבן געבושעוועט אַרום זיין שאַפּן, מחמת ער איז פון זיין אַנהייב ביזן סוף פאַרבליבן אַ קאַנטראַ-ווערסאַלע פיגור.

קודם איז דאָס געווען די פּראָגע פון סעקס. זיין ברודער לייאַנעל האָט געזאָגט וועגן נאַרמאַנען, אַז סעקס האָט ביי אים פאַרנומען אַזאַ אַרט, ווי מאַדעס ביי אַ פּרוי. עס איז געווען נישט נאָר די דאָמינאַנטע אין זיינע צייכענונגען, נאָר אויך פון זיין צוגאַנג צום לעבן. דאָס איז געווען די שטאַרקסטע געווער אין זיין האַנט קעגן שמאָלקעפּיקן פּראַ-ווינציאַליזם פון אויסטראַליע אין יענער צייט.

אַמת איז, אַז ער האָט נישט אויפּגעהערט צו קעמפּן אפילו ווען ער האָט שוין געהאַט געוואונען די שלאַכט. אַבער דאָס פאַרמינערט נישט זיין ראַל און אויסוויקונג אין זיין צייט צו באַפּרייען דעם שטאַ-פּערישן קינסטלער פון זיינע קאַנווענציאָנעלע קייטן, ער זאָל קענען פּריי אויספאַרשן דעם עגאָ פון מענטש און די ראַל פון געשלעכטלעכן אינסטינקט, ווי אַ דאָמינירנדיקער מאַטיוו אין זיינע האַנדלונגען.

אַ סך פון דעם פאַר וואָס ער האָט בשעתו געקעמפט זעט אויס היינט פאַרעלטערט. אַבער מיר דאַרפן דעם קינסטלער זען אין דער ראַם פון אַ פאַרגאַנגענער עפּאָכע און דאָן אים אַפּשאַצן נישט אויפן סמך פון אַן איינצלעם צווייג פון זיין שאַפּן, נאָר פון אַלע צווייגן צוזאַמענגענומען, אַרויסגעוואַקסן אויף איין בוים, געבענטשט מיט פאַר-שידענע פּרוכטן, זעלטן ביי איין שטאַם צו טרעפּן.

ווען מען נעמט צונויף זיינע אַלע געשאַפענע בילדער, זיינע ראַ-

מאנען און דערציילונגען, די ליטערארישע אָפּהאַנדלונגען, ווער רעדט נאָך וועגן זיינע קריטישע צייכענונגען און אילוסטראַציעס צו ווערק; די אַקטועלע קאַריקאַטורן, די שיף־מאַדעלן און די פּילאַזאָפּישע עסייען — אַלץ צוזאַמען איז אַ שלל פון אַ ראַנגע, וואָס מען באַצייכנט מיטן נאָמען: זשענײ. ווען מיר וועלן צו דעם אויך אונטערשרייבן זיין ראַל אַלס ליטעראַרישער מדריך און אינספּיראַטאָר פון יונגע שרייבער — מחמת אויך דאָס גייט אַריין אין חשבון פון זיינע דערגרייכונגען, קענען מיר ערשט באַגרייפן זיין ראַנגע.

עקסצענטרישע כאַראַקטערן אַרויסצוהייבן, איז געווען איינער פון זיינע טאַלאַנטן. ער פלעגט זיי קענען פרעזענטירן אין איבערצייגן־דיקע טערמינען, בכלל איז זיין אופן פון פאַרטערטירן מענטשלעכע שוואַכקייטן און אויסטערלישקייטן געווען אַ שם דבר, מחמת ער האָט זיי באַוווּיזן צו מאַכן פּולסירן פּול מיט לעבן. דאָס האָט ער אויך געטאָן מיט זיין אייגענער אויסטערלישקייט, וואָס ער האָט אַרויסגעוויזן לגבי פּלאַטאָס לעגענדע וועגן אַטלאַנטיס.

איך האָב שוין וועגן דעם פּריער דערמאָנט, אָבער וואָס איך וויל דאָ אונטערשרייבן אין, וואָס עלטער ער איז געוואָרן, אַלץ מער האָט ער אַליין געגליבט אין אַט דער אונטערגעאַנגענער וועלט, וואָס איז פאַרניכטעט געוואָרן דורך עפעס אַ נוקלעאַרן קאַטאַקליזם מיט אַ 20 טויזנט יאָר צוריק ערגעץ אין צפון ים.

ער האָט געהאַט אין זיך דעם כּוח צו איבערצייגן אפילו די סקעפֿ־טיקער, אַז ס'האַט עקזיסטירט אַזאַ „אַטלאַנטיס" און די באַוווּיזן פון דעם ליגן באַגראַבן טיף הונדערטער פּוס ערגעץ אין ים, און אַרכע־אַלאַגן און ים־טויכער וועלן עס נאָך זיכער אַרויסברענגען אויפן אויבערפלאַך.

אַז ער האָט געלייענט אַלץ, וואָס איז אים נאָר געקומען אונטער דער האַנט וועגן אַט דער פאַרלוירענער וועלט, איז זעלבסט־פאַר־שטענדלעך. איך האָב דעם איינדרוק, אַז פאַר אים איז דאָס גאָר נישט געווען קיין פאַרלוירענע וועלט, נאָר אַ מאַדעל פון אַ פּערפעקטער וועלט, אַ וואַרעמע, אַן אַנדערע פון דער וועלט אַרום אים. פּונקט ווי דער אַלימפֿ־מאַדעל איז געווען אַנדערש פון דער פאַרשטעלונג וואָס זיין זיידע, וויליאַם, האָט געהאַט וועגן הימל און גן־עדן.

יא, ער האָט געמוזט גלויבן אין דעם לעגענדאַרן לאַנד, מחמת ער האָט זיך גענויטיקט אין דעם טרוים. ער האָט געדאַרפט עס זאָל עקזיסטירן, ווייל ער האָט עס געמוזט האָבן צו זיין עקזיסטענץ פון זיין יוגנט ביז צום קבר אַריין. דעריבער האָט ער זיך אַזוי באַגייס־טערט ביים רעדן און שרייבן וועגן אַטלאַנטיס, וואָס איז געווען זיין קולט.

ווען מען לייענט היינט זיינע אויטאביאָגראַפישע מאַטעריאַלן, קענן טיקט זיך, וואָס פאַר אַן אַרט עס האָט ביי אים פאַרנומען די קינד-הייט און יוגנט. עס איז נישט לייכט צו שרייבן וועגן קינדער און יונגע יינגלעך, ווען מען איז שוין אַליין אין די טיפע רייפסטע יאָרן. אַז מען לייענט זיינע באַשרייבונגען וועגן יינגלעך אין זיין צייט, איז צו באַוונדערן זיין זכרון פון יענע יאָרן: די סצענקעס, די קליידונג, דער אופן פון רעדן, פון טראַכטן, פון שפילן זיך און ווי ער פאַרגעדענקט דאָס אַלץ!

ווען מען לייענט זיין „קוזין פון פידושי“, די רייכע כאַראַקטע-ריזאַציע פון דער דאַמקין פאַמיליע, וועלכע האָט זיך צוריק אומגעקערט קיין באַלאַראַט אין די יאָרן פון זיין קינדהייט. אַדער זיין ווערק „וונדער דורך אַראַנזשירונגען“, איינע פון זיינע בעסטע ביכער וועגן יוגנט און מיטעלע יאָרן. די שילדערונגען זענען פון סינדעי, פון אַ ווייטערדיקן שטאַט-טייל, ווייניק באַוווינט.

דער מחבר צייכנט אַ מיטליאַריק פאַרפאַלק, די גרעשהעמט מיט זייערע עקסצענטרישקייטן, יעדער פון זיי זוכט אַ ליבע-אַפערע, אַ נייע איבערלעבונג, האָבן אָבער מורא צו פאַרלאָזן די אויסגעוואַרעמטע נעסט, די זיכערע היים פון אַן אויבנאויפיקן „גליקלעכן“ פאַמיליע-לעבן... מיט איראַניע איז געצייכנט די רעזיגנאַציע ביים בלייבן מיטן אַלטן רוטינ. אַזוי די הויפט-כאַראַקטערן, די גרעשהעמט, און אַזוי אויך די אַנדערע כאַראַקטערן.

עס איז נויטיק צו באַטאָנען, אַז זיי זענען אַלע באַזירט אויף אויטענטישע טיפן — מאַן, פרוי אַדער קינד — וועלכע דער מחבר האָט מער ווייניקער גוט געקענט. הגם די אַקציע שפילט זיך אָפּ צווישן ביידע וועלט-מלחמות, ווערט עס דאָך אויפגענומען ווי אַ מאַ-דערנער ראַמאַן. דאָס איז טאַקע דער כוח פון נאַרמאַן לינדזעי.

ער האָט נישט געקענט פאַרטראַגן קיין שום פאַזע, די פרעטענ-ציעלקייט פון אַרויסשטעלן זיך אין אַ גרויסאַרטיקער פאַזע! ער האָט פאַר דעם נישט געזשאַלעוועט זיין סאַטירישע פאַרב... שטייענדיק אין שלאַכט, האָט ער נישט אויסגעמיטן צו באַקומען קלעפּ, ווי אַ קאַנט-ראַווערסאַלער מאַלער און שרייבער. ער האָט אָפּגעצאַלט צוריק, און מיט הויכע פּראַצענטער...

ווען מען האָט אָפּגעצייכנט זיין 90טן געבוירן-טאָג (1969) האָט דער ראַדיאָ, די טעלעוויזיע און פרעסע געמאַכט אים די גרויסע פּוב-ליסיטי. טעלעגראַמעס, טעלעפּאָנען, בריוו, מתנות פון אַלע זייטן. אַנשטאַט פיינט צו האָבן, האָט אים דער ערב-רב גאַר שטאַרק ליב באַקומען. אַמאָל האָט דער זעלבער המון געוואַלט זיין בלוט, דעם

„פונט פלייש“. איצט האָבן זיי געוואָלט קושן זיינע הענט... בלויז מיט די מקורבים האָט ער פאַרבראַכט ביז זיינע לעצטע טעג. צווישן זיי האָבן אויך געהערט די קוקאַבעריס, וואָס האָבן געגעסן פלייש פון זיין האַנט.

ער איז פאַרבליבן זיין גאַנץ לעבן קריטיש צו זיך — קיין שום פאַרטרעט, וואָס ער האָט געמאַכט האָט אים קיין מאָל נישט צופרידן-געשטעלט, אַזוי אויך זיינע שרייבערישע ווערק. אָבער אייניקע פון זיינע ביכער האָבן לאַנג־דויערנדיקע ווערטן. אַזאַ בוך ווי דער „צוי־בערקוגל“ (1918) ווערט כסדר איבערגעדרוקט. עס איז אויפגעפירט געוואָרן אויף דער בינע ווי אַ מאַריאַנעטן־שפּיל. עס האָט דעם שאַרם פון אַן „אַליס אין ווּנדערלאַנד“.

זיין צושטייער צו דער אויסטראַלישער קולטור איז זייער גרויס. ער איז אַ בויער און זוכער פון אַן אויסטראַלישער קולטור־אידענ־טיטעט, וואָס האָט אין אים געהאַט אַן איבערגעגעבענעם זשעני.

די דילענוע פונעם יידישן עמיגרֶאַנטישן לעבן

(וועגן יהודה וואָטענעם יידישער טעמאַטיק)

צווישן דעם צענדליק ביכער, וואָס יהודה וואָטען האָט פאַר־
עפנטלעכט, זענען די וואַגיקסטע, די ווערק, וועלכע פאַרשפּיגלען דעם
געראַנגל פון די יידישע אימיגראַנטן אין אויסטראַליע צו פאַרהיי־
מישן דאָס נייע לאַנד. דאָס איז פאַר זיי די שווערסטע דילעמע אין
זייער געראַנגל צו אַדאַפטירן דאָס „ווייטע לאַנד“ (דער טיטל פון זיינס
א בוך) און דאָס לאַנד גופא זאָל וועלן אַדאַפטירן דעם „פרעמדן זון“
(דער טיטל פון זיין געראַטענעם ערשטלינג).

יהודה וואָטען האָט געשריבן אויך אויף אַנדערע טעמעס, מיט
א קלענערן אַדער גרעסערן דערפאַלג, אָבער די „ווייט־קאָרטע“ מיט
וועלכער ער איז אַריין אין דער אויסטראַלישער ליטעראַטור, און דורך
וועלכער ער איז באַוווּסט געוואָרן, ווי אַ שרייבער מיט אַ פּאָזיציע
אין דער ליטעראַטור, איז עד היום פאַרבליבן זיין יידישע טעמאַטיק
און די אימיגראַנטישע פּראָבלעמאַטיק פונעם יידישן לעבן אין אוי־
סטראַליע, פון וועלכן ער האַלט זיך, אגב, מער ווי פון דערווייטנס ...
ווי ער האָט אַליין דערציילט, איז ער פון פּנחס גאַלדהאַרן ע"ה
באַאיינפלוסט געוואָרן צו שרייבן און בעלעטריזירן די דעראינערונגען
פון זיינע קינדער־יאָרן אין אויסטראַליע, וואָס זענען אויסגעפאַלן בעת
די יאָרן פון ערשטן וועלט־קריג. ער האָט אָנגעשריבן זיין ערשטע
דערציילונג (1946) און זי אָפּגעדרוקט אין אַן אויסטראַלישער אַנטאָ־
לאַגיע („פון ברעג צו ברעג“). דער אַפרוף האָט אים צוגעגעבן מוט
צו שרייבן ווייטער אַ סעריע דערציילונגען וועגן יידישע עמיגראַנטן
אין אויסטראַליע, וואָס זענען דערשינען אין בוך־פאַרם אונטערן טיטל
„דער פרעמדער זון“ (1952). דער געראַטענער ערשטלינג איז אין די
שפעטערדיקע יאָרן דערשינען אין אַ פּאָפּולערער אויסגאַבע, אין
צענדליקער טויזנטער קאָפּיעס, און איז אויך איבערגעזעצט געוואָרן
אין פיל שפּראַכן. דער מחבר האָט באַקומען אַ רעפּוטאַציע, ווי דער

ערשטער אויסטראלישער שרייבער. פון מזרח-איראפעישער אפֿ-
שטאַמונג, וואָס שרייבט אין ענגליש.

זיינע 13 דערציילונגען וועגן יידישן אימיגראַנטישן לעבן האָבן צוגעצויגן די אויפמערקזאַמקייט, מחמת זיי זענען געשריבן געוואָרן פון אַן אינעווייניקסטן מענטש, פון אַן אימיגראַנטישער פאַמיליע, אַדע־סער יידן, וואָס האָבן זיך באַזעצט אין אויסטראַליע פאַרן ערשטן וועלט־קריג. יהודה וואָטען איז אַלט געווען קוים 2 יאָר ביים אַנקומען אין לאַנד (פאַר דעם איז זיין משפּחה געווען אַ צוויי יאָר אין פּאַלעס־טינע — 1911—1913). און אין די דערציילונגען פונעם ערשטלינג־ביכל, איז אַ יינגל דער נאַראַטאָר פון די כאַראַקטעריזאַציעס און פּראַבלעמען מיט וועלכע ער טרעפט זיך אָן, ווי אַן אַבסערוואַטאָר מיט אַ שאַרף אויג, וואָס זעט אַלץ וואָס עס קומט פאַר אַרום אים. דאָס יינגל אַליין פּאַסט זיך גיך אַריין אין דער נייער סביבה. אים קומט עס אָן לייכט, אָבער גאָר אַנדערש גייט עס צו מיט די עלטערן זיינע. זיי לייזן פון היימבענקשאַפט, ווי פון שפּראַכלעכע און קולטור־רעלע באַריערעס.

ער איז אַן עדות פון די באַמיונגען פון זיינע עלטערן און פון אַלע אַנדערע יידישע אימיגראַנטן צוצופאַסן זיך צו די נייע דער־פאַרונגען פונעם אויסטראַלישן לעבן, אָבער דער פּראָצעס גייט זייער שווער צו. די מאַמע וואַלט שטאַרק געוואַלט אומקערן זיך צוריק קיין רוסלאַנד. איר געפעלט נישט דאָס נייע לאַנד, זי פאַרשטייט נישט די שפּראַך און די מנהגים. אַלץ וואָס זי זעט איז איר דערווידער, עס איז אַ קעגנזאָץ צו איר פּריערדיקן שטייגער־לעבן אין דער אַל־טער היים מיט איר קולטור, וואָס זי האָט מיטגעבראַכט אינעם ווייטן, נייעם לאַנד.

דער דורשט צו וויסן וואָס עס גייט אָן „דאַרטן“ איז די הויפּט־טעמע צווישן די יידישע אימיגראַנטן, וואָס אַטעמען מיט דער נאַס־טאַגלישער לופט פון עקספּאַטריאַנטן, וואָס לעבן אין אויסלאַנד מיט דער לופט פון דער היים. דער סוזשעט נעמט אַרום די יאָרן 1914—1918, די יאָרן פון דער ערשטער וועלט־מלחמה, וועלכע זענען לחלוטין געווען אַנדערש — אין פּיל הינזיכטן — פון די יאָרן פון צווייטן וועלט־קריג מיט דער גרויסער מאַסן־אימיגראַציע נאָכן קריג. צו יענער צייט (פאַרן און נאָכן ערשטן וועלט־קריג) האָבן די נייע אימיגראַנטן נישט אויסגעמאַכט אפילו קיין איין פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג, און די וואָס זענען געקומען פון מזרח־איראָפּע זענען בכלל דורך דער איינגעזעסענער באַפעלקערונג באַטראַכט געוואָרן, ווי אַ מין עקזאָטיש געוויקס. בפרט, אין די קליינע פּראָווינץ־שטעט־

לעך — דער הינטערגרונט אויף וועלכן וואַטען האָט געשילדערט די סוזשעטן און פּראָבלעמען פון די יידישע אימיגראַנטישע משפּחות.

דער מחבר האָט די פּראָווינץ־שטעטלעך געדענקט פון זיין קינד־הייט, מחמת זיינע עלטערן האָבן זיך פון אָנהייב באַזעצט אין אַ קליין שטעטל לעבן פּערט. אַט די דערפֿאַרונגען פון זיינע עלטערן, וועגן וועלכע ער גיט גאַנץ פּיינע בעלעטריזירטע כאַראַקטעריזאַציעס, זע־נען באַגלייט מיט הומאַנישער וואַרעמקייט, פּאַטאָס און לייכטער קאַמעדיע. דער מאַמעס אומקאַמפּראַמיסלעכע איינשטעלונגען שטעלן דאָס יינגל זייער אָפט אין פּאַרלעגנהייט, אָבער ער באַמיט זיך אָפֿ־צושאַצן אירע מאַטיוון — פּאַר וואָס זי וויל נישט לערנען די שפּראַך פון לאַנד און די געפּאַרן און נסיונות וואָס זי זעט פּאַר איר פּאַמיליע, פּאַר וועלכער זי איז גרייט מקריב צו זיין איר לעבן.

דער אויטאָר ווייזט אַרויס פּאַרשטענדעניש אי פּאַר אירע אַלטע לאַיאַליטעטן, אי פּאַר אירע זאָרגן צו טאָן אַלצדינג, וואָס קען נאָר ברענגען נוצן אירע קינדער. דער „טשאַלענדזש“, וואָס זי טרעפט אָן אין לאַנד קעגן איר אַלטן שטייגער, איז איר שווערסטער אינער־לעכער געראַנגל מיט זיך און מיט דעם גאַנצן אַרום.

לייכטער קומט עס אָן דעם פּאַטער מיט זיין בטחון און אָפּטי־מיזם. ער שטעלט זיך גלייך פון אָנהייב אַוועק מיטן פנים צום נייעם לאַנד, וועלכן ער באַמיט זיך צו אַדאַפּטירן פּריינדלעך, ממש מיט אַ יינגלשער נאַאיוויטעט, זעענדיק זיך און זיינע לאַנדסלייט אין אַ נייער ליכטיקער פּערספּעקטיוו, פול מיט גלויבן, צו האָבן דאָ אַ זיכערע צוקונפט. ער זאָגט צו מרס. זוסמאַן: „מיר געהערן צו אַט דער נייער ערד. עס האָט אונדז אַריינגעצויגן, צי מיר ווייסן יאָ אָדער נישט פון דעם.“ ער וואַרפט אָפּ קאַטעגאָריש דעם געדאַנק צוריקצופאַרן קיין רוסלאַנד: — פון וואָס גייסטו אַנטלויפן? וואָס וועסטו דערמיט אויפּטאָן? ...

אינדיווידועל גענומען, זענען די פּראָבלעמען פון יענער פּיאַנע־רישער אימיגראַציע געווען כמעט די זעלבע, ווי פון דער לעצטער יידישער מאַסן־אימיגראַציע, וואָס איז געקומען נאָכן גרויסן אייראַ־פּעישן חורבן. אמת, דער וועג צוריק איז שוין דאָ געווען אַ פּאַרברענ־טער, און ס'איז שוין נישט געווען קיין ברירה צוריקצופאַרן „דאָרטן“. אָבער די חבלי לידה אינעם נייעם לאַנד האָבן זיך איבערגערופן מיט יענע קדמונישע צייטן, כאַטש די עקאָנאָמישע באַדינגונגען פון איינ־אַרדענען זיך, זענען אומפּאַרגלייכלעך געווען פיל בעסערע נאָכן לעצטן קריג. שוין אָפּגערעדט די הילפּס־גרייטקייט פון דער יידישער „וועל־פּעיר סאָסייטי“, און דאָס אַנקומען אין די גרויסע שטעט פון מעל־

בורן און סידנעי, ווו עס זענען געווען שוין עטאבלירטע יידישע ישו-
בים, מיט איינגעפונדעוועטע געזעלשאפטלעכע און קולטור-אינסטי-
טוציעס, אין וועלכע די נייע אימיגראנטן האבן זיך אָנגעוואַרעמט
און צוגעטוליעט.

דאָס אַלץ איז דאָך נישט געווען אין די צייטן, וועלכע עס שיל-
דערט אין זיינע ווערק יהודה וואַטען. מען זעט עס פון די סצענקעס
און באַשרייבונגען, פון די צייכענונגען פון די מענער און פרויען, וועל-
כע דער מחבר האָט פאַרגעדענקט פון זיינע קינדער-יאָרן. די פאַר-
טרעטן פון מר. סמוטקעוויטש, פון דעם אַלטן הירש, פון בענין, פון
אַנקל יצחק, די שוואַרצע מיידל לילי — אַ גאַלעריע טיפן אַרייַן-
געפלאַכטן אין דער אַקציע מיט פאַרשידענע סיטואַציעס, האַנדלונגען,
מאַטיווירונגען און באַשרייבונגען, וואָס דערמעגלעכן דעם מחבר צו
געבן אַ בעלעטריסטיש בילד פון די פּיאַגערישע אימיגראַנטישע
משפחות, פון עלטערן און קינדער מיט זייערע קאַנפליקטן און ריסן...
די קינדער האָבן שוין דאָן געלעבט אין צוויי וועלטן: די יידישע
וועלט פון די עלטערן, און די אויסטראַלישע וועלט: די שולן, קינ-
דער, ביכער, די גאַס — דאָס אַלץ וואָס איז דאָך געווען אַזוי אַנדערש
פון דער יידיש-אימיגראַנטישער סביבה.

כדאי צו דערמאָנען, אז דעם מחברס טאַטע האָט זיך פאַרנומען
מיט דעם האַנדל פון אויפקויפן פלעשער («באַטל-אַה»!). און דאָס
יינגל האָט זיך אָפט מיטגעכאַפט אויפן טאַטנס וואָגן, געווען זיין
איבערזעצער ביים פאַרשטענדיקן זיך אין מסחר.

אויף איינער פון די נסיעות, האָט דער טאַטע זיינער געטראָפן
דער אויסטראַלישער דיכטערין, קעטערין סוואַנא פּריטשהאַרד (זע
וועגן איר אויף אַן אַנדער אָרט), דאָס יינגל האָט זיך צוגעהערט צו
זייער שמועס, דעם טאַטן אַרויסגעהאַלפן ווען ער האָט באַנוצט די נישט
ריכטיקע ווערטער. מיר זעען אין בוך אַ ריי נישט יידישע פּערסאָ-
נאַזשן, זייערע באַצוינגען מיט די יידישע שכנים, מיט די מענער,
פרויען, קינדער. דאָס יינגל דער נאַראַטאָר, שילדערט זיי אין סימפּא-
טישע פאַרבן, מיט פיל וואַרעמקייט.

„דער פרעמדער זון“ פאַרמאַגט אַ קוואַליטעט פון אַ סענסיטיוון
רעאַליזם. די טיפן לעבן אויף די בלעטער אין אַ געהעריקער עקס-
פּרעסיע פון מענטשלעכער וואַרעמקייט און סימפּאטיע. עס זענען פאַ-
ראַן שורות מיט אַ דינעם הומאַר און מיט פאַרשטענדעניש פאַר דעם
אינדיווידואַליזם פונעם טיפ מיט זיינע שוואַכקייטן און שטאַרקייטן.
די נאַציאָנאַלע פאַרב האָט אַן אוניווערסאַלע אָפּשפיגלונג, ווי מיר
זעען עס ביים סוף פון דער דערציילונג „שכנים“, ווען בעני

שטעלט זיך אַנטקעגן דעם ווילן פון מר. סמוטקעוויטש: „ער איז אַרויסגעלאָפֿן אין גאַס, ווי נאַכצוגיין דעם טאַטן. ער האָט זיך אָפּגעשטעלט. ער האָט נאַכגעפּאָלגט די ברייטע פּלייצע און די איינ-געבויענע פּיס, וואָס זענען געוואָרן קלענער פֿון דערווייטנס“... עס איז דאָ צאַרטקייט און פּילבאַרקייט אויך אין דעם רעוואָלט פֿון די קינדער קעגן די עלטערן, קעגן זייער דאַמינירן. די שאַרפע קאַנפּליקטן צווישן די אימיגראַנטישע עלטערן און זייערע קינדער, שוין געבוירענע און דערצוגעגעבן אין אויסטראַליע, וואָס פאַרקער-פערן פּולשטענדיק אַנדערע וועלטן; סאַציאַלע, קולטורעלע. די קינ-דער פאַרלאָזן די וועלט פון זייערע עלטערן, אַרבעטן זיך אַרויף, דער-גרייכן אַ הויכע פּראָספּעריטי, אָבער נישט קיין אינטעלעקטועלע אידעאלן.

אין יהודה וואַטענס שאַפֿן איז דאָ אַ געוויסע פאַרצווייפּלונג און אויך — אַפּירמאַציע. אָבער וואָס עס טיילט זיי אויס איז דער הומאַניזם, וואָס ער באַשרייבט פון די יידישע אימיגראַנטישע היימען. און היים, באַמערקט ערגעץ דער מחבר, איז דאָרט וווּ דער פייער ברענט מיט זיין וואַרעמקייט און ליכט. היים איז די באַזע. ער שרייבט דאָס אין שייכות מיט די שרייבער, וואָס גייען זוכן דערפּאָלג אין אויסלאַנד, אין ווייטע ערטער, אָז דאָס ליכט וואָס גיט דאָרט אַ שייך אויף זיי, איז נישט מער ווי פון אַ מעטעאָר, וואָס פאַרשווינדט אין חלל.

ער האָט אינטואַטיוו, הגם ער איז נישט און באַטראַכט זיך נישט לגמרי ווי אַ יידישער שרייבער (נאָר ווי אַן אויסטראַלישער פֿון יידישן אָפּשטאַם). געפונען אין די אימיגראַנטישע יידישע היימען אַט יענעם יידישן פייער, וואָס האָט געוואַרעמט און געליכטיקט. ער האָט אַט די היימען מיט דערפּאָלג געשטאַלטיקט אין אַ האַלב צענדליק פון זיינע אַרויסגעגעבענע ביכער.

עס איז כאַראַקטעריסטיש, אַז גראַדע די יידישע טעמאַטיק, די יידישע אימיגראַנטישע טיפֿן פון די „פרעמדע זיך“, וואָס האַבן זיך אַקלימאַטיזירט אין דעם פּאַר זיי פּרעמדן לאַנד, האַבן צוגעצויגן צו זיך דעם נישט-יידישן לייענער.

זינט עס איז דערשינען זיין בוך „דער פרעמדער זון“, האָט עס באַקומען אַזאַ פאַרשפּרייטונג, וואָס איז געווען די העכסטע זינט העבֿן רי לאָסאַנס צייטן. דאָס בוך איז זיך צעגאַנגען אין אַ 50 טויזנט עקזעמפּלאַרן (ווען עס איז דערשינען אין אַ פּאָפּולערער אויסגאַבע), און דאָס איז נישט דאָס איינציקע ווערק זיינס, מיט יידישע פּערסאָ-נאַזשן, ווי מיר וועלן עס באַלד זען ביים אַנאַליזירן די אַנדערע ווערק זיינע ווי „דאָס ווייטע לאַנד“ אָדער „די אומבויגזאַמע“, טעמאַטיש זענען זיי אַלע צווישן זיך פאַרבונדן ווי אַ טרילאָגיע.

„דאס ווייטע לאַנד“ האָט צוויי הויפט־העלדן יהושע קופערשמידט און זיין פרוי שושנה, וואָס זענען געקומען פון פוילן קיין אויסטראַליע, אַ לאַנד פון טאַלעראַנגן און פון גאַר גרויסע מעגלעכקייטן, באַזונדערס פאַר אַזאַ אשת־חיל, ווי שושנה.

יהושע איז אַ ייד אַ תלמיד־חכם; אידל, קען שפראַכן און אויך פידל־שפילן. שושנה, איבערגעגעבן צום מאַן און קינדער, אַן ענער־גישע פרוי, וואָס טויג זיך גוט צום מסחר, ביידע פאַסן זיך גוט אַריין אין די נייע באַדינגונגען.

די צופאַסונג, גייט קודם צו מיטן נאַמען. פון קופערשמידט ווערט קופער און פון זייערע עכטע יידישע נעמען, ווערן יאַש און סוזאַנאַ. ביידע טיפן זענען געצייכנט לעבעדיק, שאַרף, אינדיווידועל. עס איז דאָ אַן אינטערגראַלקייט אין דער כאַראַקטעריזאַציע פון דעם אינטער־לעקטועלן יהושע און פון דער ענערגישער אשת־חיל און סוחרטע, שושנה.

אויך די צוויי זין און די טאכטער זענען אינדיווידועל געשטאַל־טיקט אין זייערע דריי באַזונדערע וועלטן. אַלע טוען זיי אַקצעפטירן דאָס נייע כּוּנען, סיי אין דער קליינער פּראָווינציעלער מיליע און שפּע־טער אין דער מעטראָפּאָלישער מעלבאָרן, מיט די סאַבורבס, קראַמען, האַטעלן וואָס האָבן אַ בולטע פאַרב.

דאָך איז נויטיק צו באַמערקן, אַז די אויסטראַלישע ספּעציפּיש־קייט קומט נישט אַרויס בולט. די לאַנדשאַפט זעט זיך גאַר ווייניק אַרויס, און די סביבה ווידער, קען אויך זיין פּונקט אזוי אין אַמע־ריקע, ווי אין ענגלאַנד אָדער אַפּריקע. וואָס עס קענטיקט זיך יאָ בולט איז די שוועריקייט פון אַדאַפּטאַציע, די זייער שווערע געבורט־ווייען פון אַקלימאַטיזאַציע אין דעם נייעם לאַנד.

די העלדן זענען געשילדערט מיט אינטימיטעט און הומאַנישקייט. דאָס איז, פאַרשטייט זיך, נישט נוגע ביים קויפן און דינגען זיך מיט די סוחרים. ווען זיי, די סוחרים, פּרעגן איר ביים אויסדינגען זיך: מרס. קופער, האָט איר קיין האַרץ נישט? — וואָס האָט האַרץ צו טאָן מיט מסחר — ענטפּערט זי מיט סוחרישער תּמימות „מיין האַרץ איז פאַר אַנדערע זאַכן“.

אַט טאַקע וועגן די „אַנדערע זאַכן“, וואָס מאַטערן די קופער־שמידטס — זיי גיבן אַריין באַדייטונג אין דעם ווערק. סיי יהושע אין זיין טראַנספּאַרמאַציע, וואָס ער מאַכט דורך אין אויסטראַליע, ווען עס פּורעמט זיך אויס אַ טיפע פאַרבינדונג צווישן אים מיטן נייעם לאַנד. ער נעמט אויף נייע אידיען און אַסימילירט זיי, מחמת די אַלטע קענען אים מער נישט באַפּרידיקן. ווידער שושנה, וואַקסט אויס אין איר כאַראַקטעריזאַציע, ווי אַ פיגור פון אַ יידישער מאַמען, וועלכע

איז מאַנומענטאַל אין איר אויפהאַלטן די היים, וואָס איז פאַר איר אַ נר תמיד.

עס איז דאָ אַזאַ גרויסער קאַנטראַסט צווישן פיליפּ ראַטס יידישע מוטער־געשטאַלט און יהודה וואַטענס. אַבער דער לעצטער איז שטאַרק מגזום זיין פאַראַלגעמיינערונג, ווען ער האָט ערגעץ אין זיין שרייבן באַמערקט, אָז די אַמעריקאַנער יידן־שרייבערס (נישט די יידישע שריי־בערס!) האָסן זייערע עלטערן, באַזונדערס זייערע מאַמעס, אַז דאָס איז אַבער זעלטן פאַר נישט־אַמעריקאַנער שרייבערס פון יידישן אַפּשטאַם.

יהודה וואַטען, ווי אַן אַסימילירטער ייד, וועמען עס איז פול־שטענדיק פרעמד די יידישע קולטור און יידישע ליטעראַטור, שרייבט וועגן דער יידישער קולטור, ווי „אַ זאַך פון עבר“... אַזוי אויך זיין באַצייג צו געמישטע חתונות, וועלכע ער מאַכט צו קליינגעלט (חתונה האָבן מיט אַ נישט־ייד — ווי די מורא פאַרן טויט אַליין“...) אַבער דאָס, נאַטירלעך, וועט אַ נאַציאָנאַלן יידן נישט איבערראַשן צוליב פאַרשטענדלעכע סיבות...

אַט די אַסימילאַטאַרישע טענדענצן קענען דאָך נישט אַוועק־נעמען די פּאַזיטיווע ווערטן פון די הויפט־פּערסאָנאַזשן אין „דאָס ווייטע לאַנד“. די קרעפטיקע כאַראַקטעריאַציע פון שושנה קופּער־שמידט, די ווערטלעך מיט וועלכע דער מחבר באַווירצט אירע איד־אַ־מען („גאַט האָט ליב די אַרעמע און העלפט די רייכע“), צי אין דעם זאַג וועגן דער מאַמען און טאַכטער: „זי האָט פאַראייניקט אַגרעסיוו־קייט און טאַקט, נאַכגעבנדיק ווען זי האָט געמוזט“. ער באַמערקט אויך, אגב, וועגן דעם אויסטראַלישן עסן (מיט „פאַמפּקין“ און געבראַטן שעפּסן־פלייש) און פרעגט: צי דאָס איז טאַקע נישט יידישע? נאָר גו־אישישע שפּיז?

עס וואַרפט זיך טיילמאַל אין די אויגן, וואָס נישט תמיד הערשט ער איבער זיינע ווערטער. אין געוויסע שורות הערשן זיי איבער אים. אַבער דאָס זענען נאָר פּגימות, וואָס קענען נישט צעשטערן די קוואַל־ליטעטען פונעם ווערק. אַזאַ קאַפיטל ווי „דער טעאַטער“ (וועגן אַ יי־שער פאַרשטעלונג אין מעלבורן), איז זייער רירנדיק און לעבעדיק קאַנסטרוואירט. אַ גאָר פיינע שילדערונג איז „אַ וואָגן מיט פלעשער“ און אַזוי אויך אַנדערע קאַפיטלען פון דעם בוך.

די דאַמינירנדיקע געשטאַלט, וואָס טורעמט איבער אַלע אַנדערע איז די פרוי שושנה מיט איר שפרודליקער ענערגיע, מיט ערדיש־קייט און שכל הישר, און ביים סאַמע סוף פון איר לעבן — די שיל־דערונג פון איר פאַטאַלער קראַנקהייט...

אין תוך גענומען איז דאָס בוך — אַ געשיכטע פון געראַנגל און אַסימילאַציע. עס איז די שאַרפע דילעמע פון יידישן קיום, אַבער באַשריבן און געזען דורך אַסימילאַטאָרישע ברילן... וועגן אַסימילאַציע ביי אונדז אין לאַנד האָבן אויך געשריבן פנחס גאַלזיהאַר און הערץ בערגנער. פאַרשטענדלעך, אַז ביי זיי באַקומט זיך גאַר אַן אַנדער פערספעקטיוו פון אַט דעם געראַנגל אויפצוהאַלטן אין אויסטראַליע אַ יידיש לעבן.

יהודה וואַטען גיט אויך אַ שאַרפע פערספעקטיוו אַ פאַמיליע פון דער יידישער אימיגראַציע אין אויסטראַליע. ער ווייזט פאַרשיידענע סיטואַציעס אויף אַ דירעקטן אופן, באַזונדערס דאָס שטייגן אויף אַ העכערן סאָציאַלן שטאַפל. עס שיינט, אַז דער מחבר האָט שטאַרק פיינט שוואַכקייטן און וואַקלדיקייט פון כאַראַקטער. דעריבער האָט ער אין דער שושנה-געשטאַלט אַריינגעגעבן אַזוי פיל אימפּאַנירנדיקע שטריכן. איר גאַנצער וועזן איז באַשטראַלט מיט אַזאַ אינערלעכער שלי-מות, ער קאַנפּראַנטירט איר מיט אַנדערע פערסאָנאַזשן מיט זייערע פּראַב-לעמען און קאַנפליקטן, מיט וועלכע עס טרעפן זיך צונויף די מיט-גלידער פון דער משפּחה קופערשמידט. עס קענטיקט זיך, אַז צווישן דעם ווערק און „דער פרעמדער זון“ איז פאַראַן אַן אינערלעכע קאַנטינואַטיטעט.

„די אומבויגזאַמע“ געהערט צו דער זעלבער טעמאַטיק, ווי „דער פרעמדער זון“ און „דאָס ווייטע לאַנד“. די הויפּט-כאַראַקטערן זענען ווידער יידישע אימיגראַנטן — די קאַכאַנסקיס. זיי זענען די זעלבע טיפּן, נאָר אַנדערש אין טעמפּעראַמענט פון די מענטשן אין זיין ערשטן בוך, מחמת דאָרטן לעבן זיי מער אין זייער קליינער אַפּגע-גרענעצטער וועלט פון דער אייגענער אימיגראַנטישער סביבה, בעת די קאַכאַנסקיס ווערן גלייך אַריינגעשלידערט און אַריינגעצויגן אין אַלע קאַנפליקטן, וואָס קומען פאַר אין דעם קליינעם שטעטל סטירלינגטאָן.

דאָס קומען אין קאַנטאַקט מיט די אויסטראַלישע תושבים ביים אַנקומען אין לאַנד (1912), האָט זיי נישט אַפּגעזונדערט צו בלייבן אַנגאַזשירט נאָר אין דעם ענגן, אייגענעם קרייז פון מורח-איראַ-פעישע יידן, אויף וועלכע די אויסטראַליער האָבן לכתחילה געקוקט, ווי אויף אויסטערלישע ברואים.

דאָס וואַלט, נאָטירלעך, געדאַרפט באַשווערן דעם פּראַצעס פון צופאַסונג צום נייעם לאַנד און צו זיינע איינוווינער, צו בלייבן שטיין פון דערווייטנס און נישט ווערן אַריינגעצויגן אין די קאַנפליקטן, פּראַבלעמען און שטרייטן, וואָס זענען דאָן פאַרגעקומען אין דער אויסטראַלישער געזעלשאַפט.

אַבער עס איז די צייט פון היסטעריע, וואָס האָט אַרומגעכאַפט דאָס לאַנד בעתן ערשטן וועלט־קריג. עס איז דעמאָלט פאַרגעקומען דער גרויסער שטרייט וועגן „קאָנסקריפּשן“ (צוואַנג־מיליטער צו שיקן אויף די פּראַנטן פון אייראָפּע). דאָס לאַנד איז געוואָרן צעריסן און צעטיילט אויף צוויי מחנות: — אָנהענגער און קעגנער פון „קאָנסקריפּשן“.

יהודה וואַטען זייענדיק אַ קליין קינד אין יענער צייט, האָט נאַטירלעך, נישט געקענט זיין קיין עד ראיה פון די שטרייטן און עקסצעסן, וואָס זענען דאָן פאַרגעקומען אַרום אָט די ליידנשאַפטלעכע שטרייט־פּראָבלעמען. אייניקע קריטיקער האָבן אים פאַרגעוואָרפן פאַר ליטישע קאָמוניסטישע טענדענצן אין דעם אופן ווי ער שילדערט די אינערלעכע קאָנפּליקטן צווישן די שטרייטנדיקע צדדים. מיר זעען ווי די אימיגראַנטן וואָס זענען געקומען צו די אויסטראַלישע ברעגעס, צו געפינען מנוחה פון די איבערלעבענישן אין צאַרישן רוסלאַנד, האָבן זיך פּלוצעם געפונען אין אַ פּאַליטישן שטורעם, וואָס האָט צעטרייסלט דאָס לאַנד.

די קאַכאַנסקיס זענען געוואָרן אַריינגעכאַפט אין דעם שטורעם, נאָר דאָס קליינע יינגל, מאָזעס, קען נישט באַגרייפן, וואָס די מענטשן קאָכן זיך און וואָס עס קומט בכלל פאַר אַרום אים. דער מחבר האָט אויסער די יידישע טיפן אויך געשילדערט אויסטראַלישע מענטשן, וואָס האָבן פאַרנומען אַן אַרט אויף דער אויסטראַלישער סצענע אין די אַלע קאָנפּליקטן פּראָ און קאַנטראָ „קאָנסקריפּשן“.

ער שילדערט דעם לערער גראַגאַן און דעם קאַנסילאַר דזשאַנ־סאָן און נאָך פיל אַנדערע געשטאַלטן, וואָס זוכן צו דאָמינירן די סצענע אַרום די קריגס־פּראָבלעמען און זייערע באַגלייט־דערשיינונגען אין לאַנד.

דער מחבר איז געשטאַנען פאַר אַ גרויסן נסיון, דער נאַראַטיוו פון דעם בוך זאָל זיך דין אויסשפּרייטן אויף אַ צו ברייטן פעלד און פאַרלירן די גאַנצקייט. אַ צווייטער פּראָבלעם וואָס איז געשטאַנען פאַר אים, איז אויך געווען דער אויסוואַל: צי וועט זיין די פּאַסיקע פאַרם פאַר אַ ראַמאַן צו שרייבן אין ערשטן פּערזאָן, וואָס איז גוט צוגעפאַסט פאַר אַ קורצער דערציילונג, אָבער פּראָבלעמאַטיש פאַר אַ גרעסער ווערק?

יהודה וואַטען האָט אויסגעקליבן אַן אַביעקטיוו מעינאָד אין דעם בוך. דורך דעם האָט ער נישט פארלוירן די אינטימקייט מיט זיינע הויפּט־כאַראַקטערן — די קאַכאַנסקיס און זייער באַזונדערן פּראָבלעם זיך איינצולעבן אין די נייע באַדינגונגען. די טווערקיטיטן וואָקסן נאָר

אויס דורך דעם גייסטיקן ריס, וואָס עס האָט זיך געשאַפן צווישן מאַן און ווייב און דורך דער פּאַליטישער היסטעריע פון יענעם פּער-יאָד. חנה קאַכאַנסקי פּאַרבלייבט די אומבויגזאַמע. זי האַלט זיך וויי-טער ביי איר פּעסטע מיינונגען.

פאַר די קאַכאַנסקיס איז דער קריג מעבר לים, ווי דער פּאַלי-טישער קאַנפליקט אין אויסטראַליע, וועלכן זיי זעען אויף די גאַסן פון סטירלינגטאָן, ווייט נישט קיין ראַמאַנטיק. עס ציט זיי ביידע אַריין אין די זכרונות פון נאַענטן עבר, ווען זיי זענען אַנטלאָפן פון רוסי-לאַנד צוליב פּאַגראַמען, רדיפות און עקסצעסן. ער, סאַלאַמאָן קאַ-כאַנסקי, האָט אָבער מאַמענטן, ווען ער פּאַלט יאָ אַריין אין אַ חלום-וועלט. ער טרוימט: „עס וואַלט אַזוי גוט געווען איצט צו שטיין לעבן גענעראַל מאַנאַש און באַטראַכטן מיט גרויסע פּעלד-גלעזער דעם שלאַכטפּעלד, ווי די בילדער פון די אַפיצירן, וואָס ער האָט געזען אין די אילוסטרירטע צייטונגען“.

די כאַראַקטעריזאַציע פון דעם יידישן אימיגראַנט סאַלאַמאָן קאַ-כאַנסקי און פון זיין ווייב חנה איז געצייכנט מיט קרעפטיקע פּאַרבן. פונקט ווי שושנה קופערשמידט, איז אויך חנה קאַכאַנסקי דער שטאַר-קערער כאַראַקטער און זי פּאַרנעמט דעם אויבן-אַן אין דעם נאַראַ-טיוו. זי פּאַרבלייבט ערלעך צום מאַן, כאַטש זי פּאַראַכטעט אים צוליב זיין נוצלאַזיקייט... ווי אַ טויגעניכטס... אָבער ער איז מער הומאַניש פון איר, במילא מער סימפּאַטיש פאַרן ליענער, חנה, לויט איר כאַראַקטער, שיינט צו זיין מער פון איין גוס. עס פעלט איר די פילפאַרביקייט און פילזייטיקייט וואָס מאַכט אַ מענטש מער אַטראַק-טיוו. ביידע העלדן, סאַלאַמאָן און חנה, מאַכן דורך שווערע אַנטווי-שונגען. עס איז דאָ אַ סצענקע ווי אַזוי סאַלאַמאָן קאַכאַנסקי ראַטעוועט אַ זקנה אויף אַ מיטינג פון די אַנטי-קאַנסקריפּטן אַנהענגערס, בעת זי ווערט אומגעוואָרפן אויף דער ערד דורך שיכורים. געזוכט האָט ער אויסצומיידן אַריינמישונג, געדענקענדיק די צרות פון דער אַלטער היים, אָבער זעענדיק, ווי אַזוי אַ שוצלאַזע פרוי ווערט צעטראַטן, קען ער נישט פּאַרבלייבן אַ זייטיקער צושויער, ווי עס זענען זיך נוהג אויסטראַליער בעת אַ קאַמף צווישן צוויי פּערוואַנען... .

יהודה וואַטען שרייבט בטבע קיל, רייף, אַ ביסל איראַניש, זוכנ-דיק אַ קאַמישן עפעקט אַרויסצורופן. אַמבעסטן איז ער ביים איבער-געבן דערפאַרונגען מיט וועלכע ער איז געווען נאַענט און אינטים באַקאַנט. דאָס קענטיקט זיך זייער בולט אין די אַנאַליזירטע ביכער.

פון די זכרונות, וואָס יהודה וואַטען האָט אַמאַל דערציילט וועגן זיין מאַמען, זעט זיך, אַז ער האָט זיינע פרויען-געשטאַלטן פון דער

יידישער אימיגראַנטישער סביבה געפורעמט לויט דעם מוסטער פון זיין מוטער. דער טאַטע איז שטענדיק געווען פאַרטאָן אין דער שווער־רעד מי צו קענען אויסאַרבעטן די בידנע חיונה פאַר דער פאַמיליע. אָבער די מאַמע זיינע האָט געמאַכט גראַנדיעזע פּלענער פאַר אירע דריי קינדער (פאַר אים און פאַר זיינע צוויי שוועסטערס) אַרויסצורייסן זיי פון דער אַרעמאַנסקער אימיגראַנטישער ווירקלעכקייט. זי האָט געטרוימט צו מאַכן פון זיי גרויסע מוזיקער, אַדוואַקאַטן, דאָקטוירים. אַריינצופירן זיי אין דער אינטעלעקטועלער וועלט, אין וועלכער זי האָט געזען די איינציקע מעגלעכקייט זיי זאָלן קענען שטייגן אויפן העכסטן שטאַפל פון סאַציאַלן לייטער.

אין זיין משפּחה, דערציילט וואַטען, האָט מען נישט גערעדט וועגן באַראַקטערן, נאָר וועגן דערגרייכונגען: סאַציאַל, עקאָנאָמיש, אינ־טעלעקטועל. אָבער אין געמיט און אין זכרון איז אים דאָך פאַרבליבן די וואַרעמקייט פון דער עלטערנס היים, ווי באַגרענעצט זי איז נישט געווען, איז זי דאָך געווען דער הויפּט־קוואַל! און די מענטשן אירע זענען געשטאַנען הינטער זייערע קינדער דורך קאַלטס און וואַרעמס. אַט דאָס, האָט ער שפּעטער אַריבערגעטראָגן און עס אויסגעברייטערט צו זיין לאַנד, אויסטראַליע, באַטאַנענדיק, אַז: „דיין אייגענע קלענערע וועלט וועט דיך אַזוי שנעל נישט פאַרגעסן, ווי עס טוט די גרויסע וועלט“; אַז מנוחה און שלוה באַקומסטו אין די ראַמען צווישן דייןע נאָענטסטע, וווּ אַלץ אַטעמט מיט פריינדלעכקייט און מיט ליבער וואַרעמקייט.

עס איז נישט צופעליק דער סוף פון זיין בוך „דאָס ווייטע לאַנד“, וווּ דער מחבר שילדערט די רה, וואָס יהושע האָט געפונען אין דעם לאַנד, אין זיין צימער מיט די נאָענטסטע: „דער צימער איז געווען פריינדלעך; די זונליכט האָט אים אַזוי איידל געוואַרעמט, נישט גע־שווינדלט אין די אויגן. עס איז דאָ געווען פולשטענדיקע מנוחה“...

עס זענען פאַראַן חלוקי דעות, וועלכע פון זיינע ווערק געהערן צו די אַריגינעלסטע. אייניקע מיינען, אז דאָס איז „אַ חלק אין מאָרד“, אַנדערע גלויבן, אַז דאָס איז „סעזאָן פון יוגנט“. מיין מיינונג איז, אַז ער האָט געפונען זיין בעלעטריסטישן תיקון אין די ראַמאַנען נאָר וועגן אימיגראַנטישן לעבן. דאָס מיינט בעיקר: דאָס לעבן פון די פּיאַנערישע משפּחות אין אַנהייב פון דעם יאַרהונדערט, מחמת אין זיינע שילדערונגען פון אַ שפּעטערדיקער עפּאָכע, ווען ער באַהאַנדלט די שוין גוט אַרויפגעאַרבעטע יידישע און איטאַליענישע משפּחות, זייערע סטודענטישע יוגנט און די געמישטע משפּחה־פאַרבינדונגען (נאָר אַזוי פיל און נישט ווייטער); הגם די פּראַבלעמען זענען מער

הינטצייטיקע און מער אקטועלע, אבער דאָס בוך גופא איז ווייניקער אימפרעסיוו, ווי לאַמיר זאָגן „דער פרעמדער זון“. אזוי אויך זיין בוך „סעזאָן פון יוגנט“, כאַטש דער בעסטער טייל איז וועגן די באַציונגען פונעם העלד מיט זיינע עלטערן, לאַזט עס דאָך נישט שטאַרק באַאיינדרוקן.

עס זענען גוט באַקאַנט די פּאָליטישע איבערצייגונגען פון יהודה וואַטען. ער האָט צוזאַמען מיט פרענק האַרדי און דזשאָן מאַריסאָן געהערט צו דער אַ״ג רעאַליסטישער שרייבער-גרופע, געווען גלייך פון אירע גרינדער (אין אָנהייב די 1950-ער יאָרן). אַבער אין זיין שאַפן קענטיקט זיך דער גלויבן, אַז קיין שום פּאָליטישע רעוואָלוציע וועט נישט לייון אַלע מענטשלעכע פּראַבלעמען, נישט די אינדיווידועלע-עמאַציאָנעלע, אָדער פיזישע קראַנקהייטן, נישט די מיספּאַר-שטענדענישן און טראַגעדיעס, מחמת ליידן איז עפּעס מענטשלעך-אוינווערסאַל, און וואַרשיינלעך וועלן זיי שטענדיק באַגלייטן דעם מענטש.

וואַטען האָט דאָס בולט אונטערגעשטראַכן אין זיין שרייבן, דע-ריבער באַגלייט זיין שאַפן אַ קלענערער אָדער גרעסערער שטראַם פון יאָוש, הגם זיינע פּאָליטישע אידיען דאַרפן אים שטויסן צו אַ שטאַרקן גלויבן אין דער רעוואָלוציע, צו איר באַיאָונג פון לעבן — ווי אַ לייונג פון אַלע מענטשלעכע צרות.

די פּראַבלעמאַטיק, וועלכע ער באַהאַנדלט אין זיינע ווערק, גע-הערט צו דעם אוניווערסאַלן שטאַף פון דער ליטעראַטור, צום לעבן פונעם יחיד, פון זיין עמאַציאָנעלן און סאַציאַלן לעהן, ווי פון זיין מחשבה, האַרץ און געפיל.

נישט תמיד האָט דער העלד אַן אויסוואַל אין זיינע האַנדלונגען, אין זיין אחריות וואָס ער פילט ביים מאַכן דעם אויסוואַל און איינ-גיין אויף געוויסע קאָמפּראַמיסן, וואָס דאָס לעבן צווינגט אים אויף. אַט דאָס איז דער טראַגזום וואָס דער העלד לעבט דורך ביים דעצי-דירן זיך אויף געוויסע האַנדלונגען, אַרייננעמענדיק אין חשבון גע-וויסע פּאַקטאַרן, וואָס זענען פאַר אים קלאַר און אויסלאַזנדיק די אומ-באַוויסטע עלעמענטן, וואָס זענען אַפט אזוי גורלדיק פאַר אים און זיינע נאַענטסטע.

יהודה וואַטען האָט, אין זיינע בעסערע שאַפונגען, פאַרשפּיגלט די אַנגסטן פון מענטשלעכן אויסוואַל, די קאַנפליקטן אין אים גופא, ווי די קאַנפליקטן צווישן מענטשן. צו דעם דאַרף נאָך צוגיין דער קאַנפליקט צווישן מענטש און נאַטור — צוזאַמען איז עס אַ קאַנ-פליקט אין דריי פלאַכן, אי פון דעם העלדס שטאַרקייט און גרויסקייט.

אי פון דעם פינטעלע הייליקייט און געטלעכקייט אין וועלכע עס ליגט אויך די שוואַכקייט פון מענטש.

דאָס וועט שוין תמיד פאַרבלייבן דער תמצית פון דער ליטעראַטור, ווי פון יעדן עכטן שרייבער. יהודה וואַמען האָט מיט זיינע מיטלען און פאַרבן עס געזוכט בולט אַרויסצוברענגען אין זיינע ראַמאַנען פונעם אימיגראַנטישן לעבן אין אויסטראַליע, דורך זיי האָט ער זיך פאַרשאַפט טאַקע די פאַזיציע, וואָס ער פאַרנעמט היינט אין דער אויסטראַלישער ליטעראַטור.

זיין באַליבטער שרייבער, פון דער פראַנצויזישער ליטעראַטור, איז באַלזאַק. ער הערט נישט אויף וועגן אים צו רעדן. אין די שרייבערישע קרייזן דערציילט מען אָן אַנעקדאָט, אָז פאַר אַן אַפעראַציע האָט ער צו זיין אַנעסטעטיקער אַזוי לאַנג גערעדט וועגן באַלזאַקן ביזן פאַרלירן דעם באַווסטזיין. ווי נאָר ער האָט זיך אויפגעכאַפט, האָט ער ווייטער פאַרגעזעצט וועגן באַלזאַקן.

אַבאָרידזשיניס

(ווען עלאַנאָר דאַרק'ס שאַפן)

קיין ענדגילטיקע באַווייזן פון וואָנען די אויסטראַלישע שטאַם-
באַפעלקערונג („אַבאָרידזשיניס“) זענען געקומען קיין אויסטראַליע
זענען עדי-היום נישט פאַראַן. עס זענען דאָ השערות, אַז זיי זענען
געקומען פון ערגעץ אין דרום-מזרח אַזיע און געפינען זיך שוין אויפן
אויסטראַלישן קאָנטינענט בערך אַ דרייסיק טויזנט יאָר. עס איז בלתי-
ספק, אַז דורך די טויזנטער יאָרן, ביזן טרעפן זיך מיטן וויסן מענטש,
האַבן זיי געלעבט אין האַרמאָניע מיט דער נאַטור און מיט זיך. אָבער
די סצענע האָט זיך געענדערט מיטן אַנקום צו די אויסטראַלישע ברע-
געס פון קאַפיטאַן פּיליפּ, ווען ער האָט געלאַנדעט אין 1788 מיט זיין
ערשטן פּלאַט קאַטאַרוזשיקעס פון ענגלאַנד.

עס ווערט געשאַצט, אַז אויפן אויסטראַלישן קאָנטינענט האָבן זיך
דעמאָלט געפונען בערך אַ דריי הונדערט טויזנט אַבאָרידזשיניס. זיי
זענען באַשטאַנען פון אַ פינף הונדערט שבטים, אַפּגעטיילט איינער
פון אַנדערן מיט אַזעלכע נאַטירלעכע גרענעצן, ווי פעלדזן און ביימער.
געלעבט האָבן זיי ווי נאַמאָדן און יעגער. קאָאָפּעראַציע איז געווען
פאַר זיי אַ לעבנס-נויט פאַרן קיום. דאָס האָט געפורעמט די באַציאָנו-
גען צווישן די שבטים, ווי אַ יסוד פאַר סאַציאַלער אויפפירונג. דער
טאַטעמיום (טאַטעם — סימבאָל פון חיות און פּלאַנצן) — ביי איין
שבת אין שייכות מיטן צווייטן איז געווען אַ סאַציאַלער און אויך
פון ביידע באַזונדערע געשלעכטער: די מענער האָבן געהאַט איין מין
פון זייער טאַטעמיום און די פרויען — אַ צווייטן.

וואָס די ווייסע קאָלאָניסטן האָבן אַפּגעטאָן מיט די אַבאָרידזשי-
ניס, איז אַ שוואַרצער קאַפיטל אין דער אויסטראַלישער געשיכטע.
די צוזאַמענשטויסן האָבן זיך אָנגעהויבן גלייך פון אָנהייב, ווען די
ווייסע האָבן צוגענומען פאַר זיך דעם פּרוכטבאַרסטן באַדן, גענומען
„דאָס געזעץ אין די אייגענע הענט“ און אויסגעהרגעט גאַנצע ישובים.
אַט די „פאַציפיקאַציע“ פאַרנעמט אַ באַדייטנדיקן אַרט אין דער אוי-
סטראַלישער ליטעראַטור. פון די פּילצאַליקע אויסטראַלישע שרייבערס,

וואָס האָבן אָפּגעשפּיגלט דאָס לעבן פון די פּאַרשיידנאַרטיקע אַבאַריי-
דזשינישע ישובים, וויל איד דאָ נאָר ארויסהייבן צוויי נעמען: עלאַנאָר
דאַרק און קסאַויער הערבּערט.

עלאַנאָר דאַרק געהערט צו דער מזרח-וואַנט פון די אויסטראַ-
לישע היסטאָרישע ראַמאַניסטן. אין איר באַרימטן ווערק „די צייטלאַזע
ערד“ קענטיקט זיך אַ לעבעדיקע כאַראַקטעריזאַציע פון די מענטשן
אין דעם ווייסן בראַשית פון אויסטראַליע. די מחברין האָט גרינטלעך
נאָכגעפּאַרשט יענע עפּאָכע מיטן אַנקום פונעם ווייסן מענטש אויף
דעם קאָנטינענט און זיין צוזאַמענשטויס מיט די אַבאַרידזשיניס. יעדער
אויסטראַליער איז מער ווייניקער באַהאַונט מיט אַט דעם שוואַרצן
פלעק אין דער אויסטראַלישער געשיכטע, וואָס האָט אַנגענומען גרויל-
פאַרמען פון אַ קאַרדינאַלן געשיכטלעכן פאַרברעכן. די מחברין קוקט
דורך די אויגן אי פון דעם ווייסן דעראַבערער אי פון דעם אַבאַריי-
דזשיני, וועלכער ווערט פאַרטריבן פון זיין ערד, וואָס איז פאַר אים
אַ שטיק הייליקטום. פאַרשטענדלעך, אַז דער אַבאַרידזשיני האָט מיט
זיין פּרימיטיוון כלי-זיין נישט געקענט פאַרטיידיקן זיין נחלה און ער
האַט פאַרשפּילט, אַחוץ דעם באַדן, אויך זיין לעבן . . .

אַפיציעל איז אין די ערשטע צייטן פון דער קאַלאָניזאַציע געווען
אַ ריכטליניע פון דריי פּרינציפּן לגבי די „נייטיווס“: געבן זיי דעם
פולן סטאַטוס פון בריטישע בירגער; מאַכן זיי פאַר קריסטן; ציוויי-
ליזירן זיי מיט אַלע רעכטן און זאַרגן פאַר זיער וווּילזיין. אַבער נישט
דער לאַנדאַנער „פאַריין-אַפיס“ און נישט די קאַלאָניסטן האָבן בדעה
געהאַט צו רעאַליזירן אין לעבן די פּרינציפּן. נישט בלויז צוליב שווע-
ריקייטן ביים אַנווענדן זיי אין לעבן, נאָר בעיקר דערפאַר, וואָס די
קאַלאָניסטן האָבן געוואַלט פטור ווערן פון די, וועלכן האָבן זיך באַ-
טראַכט פאַר די באַלעבאַטים פון דער ערד, במילא אַ שטערונג פאַר
דער וויסער קאַלאָניזאַציע. און בכלל, די פרווון צו „ציוויליזירן“ די
„ווילדע נייטיווס“ האָבן זיך אַרויסגעוויזן צו זיין גאָר נישט לייכט . . .
האַבן די קאַלאָניסטן גלייך אויפגעגעבן אַט די טירחא. און די מאַכט-
אַרגאַנען האָבן אומדירעקט סאַנקציאָנירט די האַנדלונגען פון די קאַלאַ-
ניסטן מיט דער „פאַציפיקאַציע“ דורך כוח — באשר די אַבאַריי-
דזשיניס זענען צו „פּרימיטיוו“ צו ווערן ציוויליזירט . . .

עלאַנאָר דאַרק ליידט אַ ביסל פון ראָזן פאַרב און זי באַהאַנדלט
די טעמע צו ראַמאַניש (זי איז נישט די איינציקע אין דער הינזיכט),
אַבער צו איר שבח דאַרף געזאָגט ווערן, אַז זי האָט באַוויזן בעלעט-

ריסטיש צו פאַרשפיגלען טאַקע אין לעבעדיקע פאַרבן די ראַנגלענישן צווישן די ווייסע און די אַבאַרידזשיניס, אַרויסהייבנדיק אויך די וויזיע פון די גליקלעכערע, בעסערע צייטן פון דער עפאַכע.

זי האָט אויף איר זייט אַ באַוווסטן פּראָפּעסאָר פון אַנטראָפּאָ-לאַגיע אין סידנעיער אוניווערסיטעט, וועלכער האַלט, אַז אירע עטנאָ-לאַגישע כאַראַקטערן שטימען היסטאָריש מיט דער ווירקלעכקייט פון דעם קלימאַט אין יענער צייט.

צו די מעלות פון איר ווערק געהערט איר לעבעדיקער סטיל, וואָס גיט אריין א רוח־חיים אין דער היסטאָרישער אַטמאָספּער, און אין די כאַראַקטערן. זי מאַכט זיי אויסזען אַזוי רעאַל פאַר אונדזערע אויגן, טאַקע בולט און לעבעדיק אין דער פולער גרויס, ווי מיר וואַלטן זיי געזען דורך אַ טעלעסקאָפּ. קיין שום אַנדערער שרייבער אויף דער טעמע האָט נישט באַוויזן צו ברענגען צו אונדז אַזוי נאָענט די ערשטע אריינדרינגלעך-קאָלאָניסטן, ווי זי האָט עס באַוויזן מיט איר טאַלאַנט און בעלעטריסטישער קראַפט פון אַ הויכער מדרגה. מיין באַמערקונג, אז זי לייכט דורך די עפאַכע אַ ביסל צו ראַמאַנטיש, פאַרמינערט נישט איר לעבנסוויזיע פון יענעם היסטאָרישן אַנהייב.

עלאַנאָר דאַרק האָט אויף אַ געלונגענעם אופן געשאַפן אַ בעלעט־ריסטישע רעקאָנסטרוקציע פון אַבאַרידזשינישן שטייגער און טראַדי-ציעס מיט דעם גאַנצן קאָמפּליצירטן קאָמפּלעקס פון סאָציאַלער אַרגאַ-ניזירונג, וואָס שליסט איין רעליגיע און קונסט, מיטאַס און גלייבן אין רוחות. זי ווייזט ווי זייער אינטימער וויסן און אַנען פון די נאַ-טור־פּראָצעסן און זייער פּעאַיקייט אַנצווענדן אַט דאָס וויסן צו פּראַק-טישע צוועקן, האָט פיל בייגעשטייערט צו זייער עקזיסטענץ מיט אירע אַלע נויטיקייטן און באַדערפענישן

ביז דער „וויסער אַקופאַציע“, וואָס האָט זיך אַנגעהויבן אויפן אויסטראַלישן קאָנטינענט מיט קרוב צוויי הונדערט יאָר צוריק, זענען די אַבאַרידזשינישע שבטים געווען — אויף זייער אייגנאַרטיקן אופן — אַ שטאַלץ, ווירדיק פּאַלק מיט אַן אייגענער רייכער קולטור און ציוויליזאַציע. אָבער דאָס אַלץ איז געווען פאַרבונדן מיטן לאַנד און באַדן, אויף וועלכן זיי זענען געזעסן, ווען דער וויסער מענטש האָט אַנגעהויבן צונעמען פון זיי דאָס לאַנד, האָבן זיי אַנגעהויבן פאַרלירן נישט בלויז דעם באַדן אונטער זייערע פיס, נאָר אפילו דער געוועב פון דער אַבאַרידזשינישער געזעלשאַפט איז פאַרניכטעט געוואָרן. זיי זענען געוואָרן פאַרלירענע מענטשן און זענען אומגעקומען אויך, ווען זיי זענען ניצול געוואָרן פון דער פיזישער פאַרניכטונג.

עלאַנאָר דאַרק און אַ ריי אַנדערע אויסטראַלישע שרייבערס, וואָס האָבן זיך אָפּגעגעבן מיט פּאַרשן דעם אַבאָרידזשינישן פּראָבלעם, האָבן אָפּגעשפּיגלט אין זייערע ווערק די פּילאָזאָפּיע און די טאַבוס, די חתונה-געזעצן און לעבנס-צערעמאָניעס, ווי בכלל די גאַנצע סאַציאַלע אַרגאַניזאַציע פון די גרופּירונגען מיט זייער אינטעלעקט-טועלער פעאיקייט און אייגנאַרטיקער קינסטלערישער עקספרעסיע, וואָס פּאַרנעמט אַזאַ באַדייטנדיק אַרט אין דעם לעבן פון די אַבאָרידזשיניס.

נאָך מיט איבער הונדערט יאָר צוריק האָבן די אַנטראָפּאָלאָגן אויפּגעוויזן דעם קאָמפּלעקס פון דער סאַציאַלער אַרגאַניזירונג, וואָס איז אין אַ געוויסן זין גאָר נישט הינטערשטעליק געווען לגבי אונז-דזערן. נאָך מער: זי האָט אויך געהאַט אַ טיפּערע פּאַרשטענדעניש פון דער מענטשלעכער פּסיכיק.

די בעלעטריסטישע שילדערונגען פאַרשפּיגלען עטנאָלאָגיש דעם גאַנצן קאָמפּליצירטן געוועב פון סאַציאַלע גרופּן, שבטים, געשלעכט, קרובהשאַפט און באַדנשאַפט, וועלכע בילדן צוזאַמען די גאַנצע קאָמפּלעקס-אַרגאַניזאַציע פון פאַרצייטישן אַבאָרידזשינישן לעבן, איידער און נאָך דעם ווי עס איז געקומען אין באַריר מיט דער וויסער ציוויל-ליזאַציע און עס איז געשען דאָס אַלץ, וואָס איז געשען . . .

אין די ראַמען פון דער אָפּהאַנדלונג איז נישט מעגלעך גענויער צו באַהאַנדלען די קלאַסיפיקאַציע פון די מיטגלידער פון די פּאַר-שידענע גרופּעס, ווי: מאַמעס, טאַטעס, פעטערס און אַנדערע משפּחה-מיטגלידער, און ווי אַזוי דאָס איז געוואָרן אויסגעברייטערט אריינ-צונעמען דעם גאַנצן שבט; און די רינגען צווישן איין שבט און אַ צווייטן אין דעם סיסטעם פון טאַטעמיזם, וואָס רעגולירט, צייטנ-ווייז, מענטש און באַדן, נאַטור און שבט.

עס איז זייער באַלערנדיק די קלאַסיפיקאַציע פון די פאַרשידענע גרופּעס מיטגלידער און זייערע שייכותן מיט נאַטור און לעבן, אונטער און מענטש, פאַרגאַנגענהייט און קעגנוואָרט, וואָס ווערן אינספּירירט דורך זייערע מיטאַלאָגיעס און ריטואַלן, דער כסדרדיקער קאַנטאַקט פון די אַבאָרידזשיניס מיט דעם מיטאַס איז געוויינטלעך פאַרבונדן מיט געוויסע אייגנשאַפטן פון דער לאַנדשאַפט, פון וועלכער דער שבט ציט יניקה פאַר זיין ספּיריטועלן לעבן.

די באַשרייבונגען פון די יונגע מענטשן, וואָס ווערן ביי א געוויסן עלטער, נאָך א ריי צערעמאָניאַלן, די שומרים פון די מיטאַסן, און פון די ריטואַלן, וואָס באַגלייטן זייער אַקצעפטאַציע, ווי דערוואַקסענע און דיסציפּלינירטע מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט, זענען נישט בלויז

אינטערעסאנט, נאָר אויך אַ באַווייז פֿון זייער אייגנאַרטיקער אַבאַריי־
דזשינישער קולטור און סאַציאַלער אַרגאַניזאַציע.

כאַראַקטעריסטיש איז די גרופּע פֿון די אַבאַרידזשינישע מעדי־
צינער און זייערע מעגלעכקייטן ווי היילערס און מאַגיקערס, וואָס
זוכן צו געבן דעם חולה אַ פאַרזיכערונג פֿון געזונט ווערן און אַ ווילן
צום לעבן. זיי זענען היילערס דורך גלויבן, און די טראַדיציאָנעלע
מעטאָדן וואָס זיי ווענדן אָן, זענען ווירקזאַם דורך סוגעסטיע און היפ־
נאַז. די דאַקטוירים ווערן כאַראַקטעריזירט ווי אויסערגעוויינטלעכע
פּערזענלעכקייטן מיט אַ טיפּער פאַרשטענדעניש און אַריינדריינגונג
אין דער מענטשלעכער פּסיכיק. נאַטירלעך באַנוצן די מאַגיקער זייע־
רע אייגענע טראַדיציאָנעלע מעטאָדן, און ווען זיי זעען, אַז ס'איז זיי
נישט געלונגען אויסצוהיילן, איז עס דערפאַר וואָס מ'האַט זיי גערופּן
צו שפּעט, אַדער דער קראַנקער האַט עובר געווען אויף געוויסע
וויכטיקע טאַבוס און אַ העכערע מאַגיק האַט איבערגעווויגן און מנצח
געווען איבער זייער קראַפט ...

עס איז אינטערעסאַנט צו באַמערקן, אַז חתונות צווישן נאַענטע
משפּחה־מיטגלידער, אַפילו נישט פֿון דער זעלבער בלוט־קרובהשאַפט,
זענען פאַרבאַטן. און עס איז אויך כּדאי אונטערצושטרייכן, אַז היינט,
ווען דער מערב־מענטש זוכט איבערצונעמען פֿון אַריענט די ספּירי־
טועלע היילונגס־קראַפט פֿון מעדיטאַציע און יאָגאַ, האַט דער אַבאַ־
רידזשיני שוין לאַנג זיך אויסגעלערנט אַט די נשמה־היילונג, באַנוצנ־
דיק די שטילקייט און איינזאַמקייט פֿון בוש, וואָס האַט אים געגעבן
גינסטיקע באַדינגונגען פֿון מעדיטאַציע. צייטנווייז, פּלעגט אויך דער
וויסער מענטש אין אויסטראַלישן בוש זיך פאַרקוקן אויף דעם אַבאַ־
רידזשיניס „סתם זיצן“ און פּרווון אים נאַכטאַן, זיצן און מעדיטירן ...

עלאַנאַר דאַרקס „צייטלאַזע לאַנד“ (1941) איז פאַרבליבן אַ קלאַ־
סיש ווערק פֿונעם אַבאַרידזשינישן לעבן. עס איז אויך געווען אַ נייער
צוגאַנג צו דער אויסטראַלישער לאַנדשאַפט און צו דער סטרוקטור
פֿון דער היסטאָרישער נאַוועלע, וואָס שטייט אָפּט פאַר אַ שווערער
דילעמע: צי זאָל אַ היסטאָרישער ראַמאַן, אין זיין בעלעטריסטישער
רעקאַנסטרוקציע פֿון עבר, לאַזן די פּערסאָנאַזשן רעדן און האַנדלען,
פּילן און טראַכטן, ווי זיי וואַלטן היינט געלעבט, דאָס הייסט דערנעב־
טערן יענעם ווייטן היסטאָרישן פּעריאָד צו אונדזער צייט און אַזוי
אַרום אָפּשאַפֿן די מחיצה צווישן פאַרגאַנגענהייט און קעגנוואַרט. מיט
אַנדערע ווערטער: אין ליכט פֿון נעכטן אַנמערקן אויפֿן היינט און
וויזאַגירן דעם מאַרגן. דאָס איז איין דרך.

אַ צווייטער אופן איז רעפּראָדוצירן דעם פּולן קלימאַט פֿון יענער

קדמונישער תקופה אין איר פולבלוטיקער באַלעבטער אַטמאָספּער און לאָזן די פּערסאָנאַזשן אַזוי אַקוראַט, ווי מעגלעך, זיין אויטענטיש פּאַר-בונדן מיט יענער צייט, מיט אירע פּראָבלעמען, ראַנגלענישן, פּילן און דענקען, הגם דאָס איז אַלץ אַזוי לגמרי פּרעמד און אויסטערליש פאַר אונדז. און דער עיקר: עס וואָרפט נישט קיין שום ליכט אויף דעם, מיט וואָס מיר לעבן היינט, מחמת זייער לעבן האָט נישט קיין שום שייכות מיט דעם, וואָס מיר לעבן דורך אין אונדזערע זוכע-נישן, בענקענישן, בלאַנדזשענישן און לייזונגען.

עלאַנאָר דאַרק האָט באַוויון צו סינטעזירן אויף אַ גלענצנדיקן אופן ביידע מעטאָדן. זי האָט די העלדן אריינגעשטעלט אין דער ראַם פון זייער קדמונישער עפּאָכע, וואָס איז אַזוי אַנדערשדיק — אין אַלע הינזיכטן — פון אונדזער צייט, גלייכצייטיק פּילן מיר אַ הינטצי-טיקייט אין דער פּראָבלעמאַטיק, וואָס זי פאַרשפּילט אין איר ווערק. דער אידיאָם, די רייד, די אַקציע געהערן טאַקע צו יענער ווייטער געשילדערטער צייט, אָבער דער קנויל פון קאַנפּליקטן אין דער מענטשלעכער נשמה קענען זייער גוט, אין ליכט פון נעכטן, פאַר-שפּילען דעם היינט, זיינע אידייען און פּירונגען מיט אַלע באַגלייט-דערשיינונגען געזען דורך אַ טיפּערער באַלויכטונג.

די מחברין איז אריינגעדרינגען אין עבר און געגעבן אַ לעבע-דיקע כאַראַקטעריזאַציע פון די מענטשן, און פון געוויסע אַספּעקטן אינעם אויסטראַלישן בראשית מיט זיין איינשטעלונג צו דעם גאַנצן קנויל פּראָבלעמען און דערפאַרונגען. און אפשר דערפאַר וואָס זי איז נישט צוגעשמידט צו די פּאַקטן, ווי עס איז דער היסטאָריקער, באַ-ווייזט זי צו געבן מיט דער הילף פון פּאַנטאַזיע און אינטואַציע אַ טי-פּערן בילד, וואָס איז מער נענטער צום אמת, ווי דער געשיכטלעכער. אַט דער כלל גדול אין דער בעלעטריסטישער קונסט באַשטעטיקט זיך בולט אין עלאַנאָר דאַרקס היסטאָרישע ראַמאַנען. מיר זעען דאָס אין איר „צייטלאַזע ערד“ און אויך אין איר „שטורעם פון צייט“, ווי זי גיט אַ פּינעם פּסיכאָלאָגישן אַנאַליז פון די ערשטע פאַרשיקטע קאַטאַרוזשניקעס. אין דעם ווערק איז אויך דאָ פּסיכאָלאָגישער אריינ-דרינג אינעם מענטשלעכן וועזן און גלייכצייטיק אַ שטיק געשיכטע פון אויסטראַליע, געשטיצט אויף דאָקומענטאַציע.

דער ליענער ווערט באַאיינדרוקט פון איר סטיל, וואָס איז פּרע-ציז און קאָמפּעטענט. עס איז אַ סטיל וואָס איז אינדיווידועל, און קומט גלייך צו דירעקט צום ענין גופא, אָן איבעריקע ווערטער און אָן דער משא פון באַלערנטקייט, מיט וועלכער געוויסע שרייבער באַשווערן זייערע ווערק. צו דעם איז די מחברין באַשאַנקען מיט אַ פּילבאַרקייט, צייטנווייז, ווי אַרומגענומען מיט פּאַעזיע. עס קענ-

טיקט זיך בולט איר באהערשן דעם מאטעריאל, וועלכן זי פורעמט און פרעזענטירט מיט אירע אייגנארטיקע פינגער-צייכנס.

עלאנאר דארק טיילט זיך אויס פון א פריערדיקן דור אויסטראַ-לישע היסטארישע ראמאניסטן מיט דעם, וואָס זיי האָבן זיך אָדרע-סירט נאָר צום לייענער מעבר לים, אָדער צו די איבערגעפלאַנצטע ענגלישע אימיגראַנטן אין דעם לאַנד, וואָס האָבן געפילט, אָז זיי לעבן אין גלות... עלאַנאר דארק, צוזאַמען מיט אַ ריי אַנדערע ראַמאניסטן, זענען געוואָרן אַ ווענד־פּונקט נישט בלויז אין דעם אופן פון פּאַרשן און בעלעטריזירן קינסטלעריש געשיכטע, נאָר אויך אין גלייבן, אָז ס'זענען שוין פּאַראַן אויסטראַלישע לייענערס פאַר ראַמאַנען, אין וועל-כע די אַקציע, די כאַראַקטערן און דער קלימאַט זענען נישט קיין אימפּאַרטירטע. זיי זענען גרינטלעך ביידע: אויסטראַלישע און אַני-ווערסאַלע, ווי עס איז יעדע עכטע נאַציאָנאַלע ליטעראַטור און קולטור. איר טעמאַטיק נעמט אַרום אי דעם בראַשית פון דער אויסטראַ-לישער געשיכטע, אי אויך די אַנטוויקלונג פונעם שטאַטישן און הינ-טערשטאַטישן לעבן, פאַרקערפערט אין כאַראַקטערן, וועלכע זענען שוין טיף פאַרוואַרצלט אין זייער לאַנד און זענען וואַכיק עמאַציאָנעל און אינטעלעקטועל.

די מחברין גופא איז אַן אינטעלעקטואַליסטישן און ראַמאַנטיקע-רין. געפיל און מחשבה פאַרנעמען ביי איר אַ גלייכווערטיקן פּלאַץ. אין אירע ערשטע ווערק שפּיגלט זיך אַפּ זייער שאַרף דער געראַנגל צווישן מוח און האַרץ — דאָס האַרץ האָט די אויבערהאַנט. אין די שפּעטערדיקע ווערק זענען אויך די עמאַציעס אינטעלעקטואַליזירט און אידייען זענען אַרומגענומען מיט בלוט פון האַרץ, אויף וויפל זיי קענען בכלל באַטראַכט ווערן ווי סעפּאַרירטע עלעמענטן. הגם אינעם לעבן זענען מחשבה און געפיל געקניפט און געבונדן, דאָך נעמען רעפּלעקסן אָן אַ דאָמינירנדיקע ראַל לגבי די עמאַציעס.

אירע ווערק זענען געשריבן מיט טאַלאַנט. אירע שילדערונגען פון אומגליקלעכע הייראַטן, ליבע-קאַמפּליקאַציעס, ליידנשאַפטן כאַפּן נישט אַריבער די מאָס... די גייסטיקע אַקטיוויטעטן צויען די העלדן, וועלכע געהערן ס'רוב צו דער אידייען-וועלט, נישט אַנווערנ-דיק דערביי דעם אינטימען קאַנטאַקט מיט דער חושים-וועלט. אַחוץ געוויסע אויסנאַמען, האָט זי באַוווּזן צו אינדיווידואַליזירן די העלדן, די אַקציע, וואָס פּליסט נאַטירלעך, אָן אויפגעצווונגענקייט. די עמאַ-ציעס האָבן אַ נאַטירלעכן יסוד. עכט-נאַטירלעך זענען אירע באַשריי-בונגען און פאַסירונגען פון דער אויסערלעכער, ווי פון דער אינער-לעכער וועלט.

— "קאָפּרִיקאַרניאַ" —

די אַנטוויקלונג פון דער וויסער ציוויליזאַציע
אויף אַבאָרידזשינישער טעריטאָריע

דער אויסטראַלישער שרייבער אַלבערט פּרענציס קסאוויער הער-
בערט האָט אין זיין ראַמאַן — „קאָפּרִיקאַרניאַ“ (1938) פאַרשפּיגלט
דאָס אַבאָרידזשיני-לעבן און געראַנגל אין דער נאַרטעהערן טעריטאָריע
פון אויסטראַליע און דעם טראַגישן קאַליר-פּראַבלעם ביי די מולאַטן,
וואָס ווערן צעריסן צווישן אייראָפּעיִשע און אַבאָרידזשינישע
קולטורן.

דער מחבר באַהאַנדלט אויף אַ ברייטן אופן די ראַסן-באַציי-
אונגען און די אַנטוויקלונג פון דער וויסער ציוויליזאַציע צווישן די
אַבאָרידזשיניס. ער שילדערט די סאָציאַלע פּראַבלעמאַטיק אויפן באַדן
פון ראַסן-פאַראַורטיילן אי לגבי די פּולבליטיקע אַבאָרידזשיניס, אי אין
באַצוג צו די מולאַטן. דער מחבר האָט באַקומען אַ פּריז פאַר זיין
ראַמאַן. הגם עס פאַרמאַגט אַ סך חסרונות, דאָך וואַרפט עס אַ שטאַרק
פּראָזשעקטאָריש ליכט אויף די ריסן און קאַנפּליקטן צווישן די ראַסן
אין דער טעריטאָריע, וואָס האָבן גורם געווען ליידן און אומגליקן פאַר
די „נייטיווס“ און אויך אלענאַציע פאַרן יחידישן לעבן.

קסאוויער הערבערט האָט יאָרן לאַנג געלעבט מיט די אַבאָרי-
דזשיניס, זיך אויסגעלערנט צו רעדן אין זייער לשון, פאַרקערט מיט
זיי און אַבסערווירט די רעזולטאַטן פון דער געשאַפּענער אומבאַ-
לאַנסירטקייט צווישן מענטש און מענטש גופא. ער איז ארומגעפאַרן
אין הינטערלאַנד פון צפון אויסטראַליע און עטלעכע יאָר געווען אַן
אויפּזעער איבער אַבאָרידזשיניס אין דאָרווין.

דאָס בוך איז אַ גרויסער באַשולדיקונגס-אַקט קעגן וויסן מענטש
און זיין באַציונג צום „נייטיוו“ און מישלינג. ער שילדערט דאָס לאַנד
פאַר דעם אַנקום פון דער וויסער ציוויליזאַציע, ווי אַן הינטערגרונט
און ראַם פאַר די ענדערונגען, וואָס עס ברענגט אריין דאָס בויען
אַ באַן-ליניע, וועלכע ווערט מער ווי אַ קאָמוניקאַציע-מיטל. מחמת די
ענדערונגען אין די עקאָנאָמישע און פּאָליטישע כוחות-פאַרהעלטענישן,
וועלכע די באַן-געשעעניש ברענגט אריין אינעם לעבן פון די אַבאָ-

רידושינים און מישלינגען, זענען פיל מער ווי פון א קאמוניקאציע-מיטל.

פון איין זייט איז דאס ווערק א סימבאל פון פיאנערישקייט אויף דער „נארטהערן טעריטאריע“, הגם באזירט אויף מאטיוון פון עקס-פלאטאציע, עגאזום און גיריקייט. עס גייען דורך פאר אונדזערע אויגן א גאלעריע וויסע קאלאניסטן, באזאמטע מיט דעם גאנצן קאמ-פלעקס פון קאמפליצירטע באציאונגען מיט די פולבלוטקע און גע-מישטע ראסן, באגלייט מיט דיסקרימינאציע און אסימילאציע פאליטיק. פאראן אויך שילדערונגען פון פארפלייצונגען און טריקענישן, פון אלקאהאל און קארופציע ...

מיט ביטערן סארקאזם באשרייבט דער מחבר ווי אזוי געוויסע קאלאניסטן האבן פארטראכט א מיטל צו „באפריינדן“ זיך מיט די אבארידושינים, שענקענדיק זיי זעק מיט מעל אויסגעמישט מיט סם ... אזוי איז לויט דער באצייכענונג פון מחבר „ענדלעך פארפלאנצט געווארן ציוויליזאציע“.

זיינע שילדערונגען רופן זיך איבער מיט די פון עלאגאר דארק וועגן דעם פרעמדן כוח, וואס האט זיך אריינגעריסן אין דער נאטיר-לעכער וועלט פון די אבארידושינים און צעשטערט די הארמאנישע באציאונגען וואס זייער געזעלשאפט האט דערגרייכט מיט דער ארומי-קער נאטור.

דאס בוך פארמאגט א קאלידאסקאפ מיט בילדער, באזונדערס פון די מולאטן, וועמענס מצב ער האט נאכגעפארשט און באשריבן. ער גיט פיל אלגעמיינע אימפרעסיעס פון אינצידענטן — צייטנווייז זעען זיי אויס צו זיין אומווארשיינלעכע — וועלכע ער באפעל-קערט אויף א ריי זייטלעך פון בוך, און ער מאכט זיי דראמאטיש.

דורך די איבערבאפעלקערטע סצענקעס און פערסאנאזשן הייבט דער מחבר ארויס די געשיכטע פון דעם יינגל נארמאן (ביי די „ניי-טיווס“ באשטייט אט דער נאמען פון צוויי טיילן „נאנים“ — קיין נאמען. געוויינלעך גיבן זיי אזא נאמען צו הינט, וועלכע זיי האבן נישט שטארק ליב, אבער האבן נישט קיין הארץ זיי אומצוברענגען).

נארמאן איז געווען א פארווארלאזט קינד פון געמישטע עלטערן (פון אן אבארידושיני מיט א ווייסן), וואס איז שפעטער געווארן אדאפטירט (צוערשט אומויליק) דורך א ברודער פון קינדס פאטער. נארמאן פארברענגט זיינע קינדעריארן אויף דעם פארם פון אדאפ-טירער, שפעטער פארט ער אוועק קיין מעלבורן ווו ער קוואליפיצירט זיך אלס שלאסער, אנטוויקלט זיין כאראקטער און זיינע פעיקייטן. ער קומט צוריק אין דער צפון טעריטאריע און האט אויסצושטיין א סך באלידיקונגען ...

מיט זיין געשיכטע איז אויך פארוועבט די לעבנס־געשיכטע פון א צווייטן מולאט, טאָקי, אַ פרוי, וואָס קומט אום און איר טויט איז דער שטאַרקסטער דראַמאַטישער עפיזאָד פון בוך. אַ שטאַרקע איינ־דרוקספולע סצענע איז די שילדערונג, ווי אזוי נאַרמאַן גייט אַוועק אין בוש אריין מיט פאַראַכטונג פאַר זיינע באַלידיקערס און דאָרט געפינט ער אויס ווי אזוי טאָקי מיט איר קינד — זיין קינד — זענען געשטאַרבן.

די צייכענונגען פון די ביידע כאַראַקטערן אויף דעם הינטערגרונט פון דער טעריטאָריע, זענען די געלונגענסטע פון דעם ווערק, גוט קאַנסטרואירט און פיין אריינגעפלאַכטן אינעם סוזשעט מיט דעם אומ־פאַרמיידלעכן אויסגאַנג און סוף. אָבער מען קען דאָס ניט זאָגן וועגן פיל אַנדערע פּערסאָנאַזשן, וועלכע זענען געצייכנט בלוטלאָז און באַגלייט מיט אַ פּובליציסטישער פּראָזע. דער מחבר זעט אויס צו זיין מער קאַמפּעטענט אין די סאַציאַלע און היסטאָרישע באַדינגונגען, וועלכע ער האָט אריינגענומען אין זיין ווערק, ווי אין די ליטעראַרישע ווערטן, דער סטיל צייכנט זיך אויס מיט אַפּגעלאָזנקייט און צעצויגנקייט, און זאָגט גענוג עדות וועגן מחבר, אַז ער איז זייער ווייט פון אַ סטיליסט. . . אָבער נאָכן אונטערשטרייכן די הויפּט־חסרונות פון זיין ווערק, דאָרף מען אויך צוגעבן, אַז דער מחבר האָט אַרויסגעבראַכט די גרויזאַמע באַהאַנדלונג פון די אַבאָרידזשיניס און מולאַטן אין בעלעטריסטישע פאַרבן. הגם, ער האָט נישט קיין חוש פאַר די געהעריקע וואַרט־פאַרבינדונגען, וואָס זאָלן זיין צוגעפאַסט פאַר גע־וויסע סיטואַציעס און אַקציעס, אָבער ער פאַרמאַגט הומאַר און שאַרפע סאַטירע און באַנוצט זיך מיט וויץ און אַלעגאָריע. אמת, דער הומאַר איז לרוב איראַניש און ביטער. און אזוי פאַסט ער אויך צו נעמען פון מענטשן און ערטער צו זיין בייסנדיקן הומאַר, אָבער עס שאַפט די אַטמאָספּער ארום דער אַקציע און אַרום די פּערסאָנאַזשן מיט זייערע אויסגעטראַכטע נעמען, ווי די מיסיאָנערן בליטער און האַלאַוער, דער ריכטער פּאַנדראַסעס, די הויפּט־פיגורן אַסקאַר און מאַרק.

מיט סאַרקאַזם איז געצייכנט די אַנטשטייאונג פונעם ישוב לטובת די „נייטיווס“, ווי זאָגט ערגעץ דער מחבר „עס ווענדט זיך ווי אזוי מען קוקט אויף אַ פּערפּעקטער מדרגה פון אַ געזעלשאַפט. מיינט עס נישט, אַז יעדער זאָל זיך פילן גליקלעך? אָדער עס מיינט אונ־דער סיסטעם פול מיט זאָרג, זינד און שווייס. . . וועלכע ציוויל־זאַציע אין אַ העכערע?“.

עס קומען פאַר צו אַפטע איבערחזרונגען אין דעם בוך וועגן דער האַרמאָנישער באַלאַנסירונג צווישן געזעלשאַפט און נאַטור, וואָס די אַבאָרידזשינישע קולטור האָט דערגרייכט און די וויסע ציוויל־

זאציע האָט עס צעשטערט און באַאומראַיקט... אין דער קאַנווע זענען אויך פאַרוועבט איבערמאַסיק די אונטערשיידן פון עסטעטישער און סענסועלער פרייד, די צאַרטקייט פון קינדהייט און יוגנט מיט זייער סענסיביליטעט און קלאַרן בליק אויף דער וועלט; די אימפולסן פון פאַמיליע־וואַרעמקייט און דאָס פאַרקערטע...

איינדרוקספול איז די שילדערונג פון דעם העלדס ארומואַנדערן אין בוש, ווען ער טראַכט וועגן דעם פענאַמען פון זיין עקזיסטענץ ווי אַ מענטשלעך וועזן, און די עקזיסטענץ פון דער מענטשהייט — די ספקות וואָס זענען אים באַפאַלן אין זיין אמונה „צום ערשטן מאל אין זיין לעבן האָט ער באַוווּסטזיניק אַנגעהויבן צווייפלען אין דער קאַנווענציאָנעלער עקזיסטענץ פון דער געטלעכקייט אין וועלכער מען האָט אים דערצויגן צו גלייבן, צו ווּוּנדערן זיך איבער דעם — עפעס וואָס ער האָט געקענט זען אין די שטערן... ער האָט איינגעהאַלטן זיין גוטן געמיט־צושטאַנד ביזן אַנקומען אין „טאַטלאַק פּויל“. אַט דאָס אַרט האָט ער דערגרייכט ערשט אויפן פינפטן טאָג, אַנקומענדיק אהין נאַכמיטאָג מיט ליבע פאַר דער מענטשהייט, אין צוויי שעה שפּעטער איז ער אַוועק פון דאָרטן שעלטנדיק דעם אוניווערס... ”

ווייזט דער מחבר ווי אזוי „נאַניס“ איז אויפגענומען געוואָרן דורך בעקהאז און דאַניקען, די באַלעבאַטיס, וואָס האָבן אים אויס־געפרעגט אויף אַ גראַבן אופן, ווי ער וואַלט אַ נעגער געווען... זיי האָבן אים נישט פאַרבעטן צום עסן, נאָר ארויסגעשיקט צו אים אויף דער וועראַנדע עפעס אויף אַ בלעכענעם טעלער... פון אַנהייב איז ער געווען פאַרווּנדערט, נאָך אַ ווייל זיצן איז ער אַוועק אָן עסן, זיין טעלער איז פול געווען מיט מוראַזשקעס...

פון יענער צייט ווען קסאווער הערבערט האָט ארויסגעגעבן זיין בוך „קאַפּריקאַרניאַ“ (1938) ביז היינט, האָט זיך פיל געענדערט אין דער באַהאַנדלונג פון די אַבאָרידזשיניס. אַבער דער פּראָבלעם איז זייער אַ שווערער אַפילו פאַר די, וואָס האָבן דעם בעסטן ווילן צו העלפן זיי. אין די 1930־ער יאָרן איז די רעגירונגס־פּאַליטיק געווען צו אַסי־מילירן זיי מיט דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג, אַבער דאָס האָט זיך נישט איינגעגעבן, ווייל זיי ווילן גאָר נישט זיך אויסמישן מיט דער ווייסער באַפעלקערונג און אויפגעבן זייער לשון, פּאַעזיע, מוזיק, טענץ, רעליגיע, פאַרן פרייז צו באַקומען פולע בירגערשאַפט (צי דערמאָנט עס נישט אין דעם „פּרייז“, וואָס מען האָט אין 19טן יאָרהונדערט געפאַדערט פאַר דער עמאַנציפּאַציע פון די יידן אין דייטשלאַנד).

דער פּראָבלעם איז זייער קאַמפּליצירט, מחמת עס זענען פאַראַן פאַרשידענע קאַטעגאָריעס אַבאָרידזשיניס אין אויסטראַליע, קודם, די פּולבליטיקע, זיי לעבן ס'רוב אין די צענטראַל־מערבדיקע געביטן פון

דעם קאָנטינענט אין אַרנהעם לאַנד, און זענען שטופנווייז באַזעצט געוואָרן אין רעגירונגס אָדער מיסיאָנערישע סטאַציעס, הגם עס איז זיי שווער צו באַפרייען זיך פון זייער נאַמאָדישן לעבנס־שטייגער און איבערגיין צו אַן אַרבעטס־סיסטעם אין די גרובנס. דער יונגער דור איז מער צוגעפאַסט צו דעם ווי דער עלטערער.

אין צפון און מערב־אויסטראַליע קומט אויס די יונגע אַבאָ־רידזשיניס צו פאַרן פון איין שבט־טעריטאָריע צו אַ צווייטער צו באַ־קומען אַרבעט אין די גרובנס. צווישן איין באַשעפטיקונג און אַ צוויי־טער קומען זיי צוריק צום שבט. אין דער מאַדערנער אינדוסטריע האָט מען זיי קיין מאָל נישט אריינגעלאָזט. מחמת עס הערשן נאָך אַלץ פאַראורטיילן לגבי זייער אינטעליגענץ.

נישט איין מאָל קומט אויס צו הערן די מיינונג און באַציונג לגבי די אַבאָרידזשיניס, ווי צו אַן אינפעריאָריטי ראַסע, נישט חלילה צוליב דער שולד פון די ווייסע, נאָר מחמת זיי זענען „נידעריקער אין דער עוואָלוציע סקאַלע“. דער אויספיר: דער פרימיטיווער וועט שטענדיק פאַרבלייבן נידעריקער ווי דער ציוויליזירטער ...

אָזלעכע ראַסיסטן ווילן זיך מאַכן פאַרגעסן, אָז די אַבאָרידזשיניס פאַרמאָגן אַ סאָפיסטיצירטע אייגענע קולטור, וואָס האָט זיי געגעבן אַ צופרידענעם זעלבסטשטענדיקן לעבן, ביז דער ווייסער האָט עס צעשטערט.

וואָס שייך ציוויליזירטקייט און טעכנאָלאָגיע, איז באַקאַנט, אָז די אינדיאַנעזער האָבן געלערנט די אַבאָרידזשיניס צו באַנוצן שטיין, ווי אַ בוי־מאַטעריאַל, נוצן שטאַל, וועבן שטאַפן, קולטיווירן רייז. אָבער נאָכן אַוועקגיין פון די אינדיאַנעזער פון אַרנהעם־לאַנד, האָבן די אַבאָרידזשיניס אויפגעהערט עס צו טאָן.

ווידער דער אונטערשייד פון זייערע קולטור־טראַדיציעס און מינהגים מיט די פון אַנדערע פעלקער, איז פונקט ווי מיט דער „טרעפיק“. אין געוויסע לענדער פאַרט מען לינקס, אין אַנדערע רעכטס. איז דען פאַראַן עפעס אַ העכערקייט פון פאַרן רעכטס אָדער לינקס? צו דעם קען מען דאָך אויפווייזן, אָז זיי, די אַבאָרידזשיניס, האָבן איינגעהיט אייגנשאַפטן און אינסטינקטן, וואָס דער ווייסער מענטש האָט פארלוירן אין זיין עוואָלוציע און טעכנאָלאָגישער אַנטוויקלונג.

די אַבאָרידזשינישע יונגט, וואָס קומט אין נענטערן קאַנטאַקט מיטן ווייסן מענטש, ווערט באַווירקט פון דעם געדאַנק אַוועקצוואַרפן טראַדיציעס און זיך צופאַסן צו דער מאַדערנער אינדוסטריאַליזירטער ציוויליזאַציע. אַ טייל ווערט טאַקע ביסלעכווייז אָפגעפרעמדט פון שבט, קליידט זיך אַנדערש, רויכערט, טרינקט, הערט „פאַפֿ־מוזיק. ביי זיי שאַפט זיך אַ תהום צווישן יונג און אַלט פון זייער קלאַן.

האָבן מיר דאָ ווידער אַן אַנאַלאָגיע מיט אונדזער יידיש לעבן, מחמת ביי די אַבאָרידזשיניס שטייט דאָך אויך דער פּראָבלעם: צי וועט מיט דעם אַוועקגיין פון אַלטן דור אַפּשטאַרבן די אַבאָרידזשינישע קולטור? שוין דאָס אַוועקשטעלן די פּראָגע, אָ וואָס נענטער די אַבאָ-רידזשיניס קומען צו צום אייראָפּעישן לעבנסשטייגער אַלץ מער ווערן זיי דערווייטערט פון זייער טראַדיציאָנעלן לעבנס-באַנעם ווייט, אָ דער פּראָבלעם פון אַסימילאַציע מאַטערט פּאַרשידענע פעלקער און ראַסן און גראַד די אַבאָרידזשינישע אינטעליגענץ באַקעמפט מיט דער גאַנ-צער שאַרפּקייט די אַסימילאַציע-לייוונג, וואָס האָט סיי ווי באַנקראַט-טירט אויף דער גאַנצער ליניע. דאָס פירט אונדז אויך צום פּראָבלעם פון „געמישטע חתונות“ — דער פּראָבלעם פון די מולאַטן אין אויסטראַליע.

קריסטיןאַ טשאַרלעס איז אַ מולאַטקע, 18 יאָר אַלט. זי איז אויפגעבראַכט געוואָרן אין אַן אַבאָרידזשינישן רעזערוואַט. פון דאָרטן איז זי אַוועק אַרבעטן אין סידנעי אויף אַ מלוכהשן פּאַסטן און האָט שוועריקייטן זיך אַריינצופאַסן אין אורבאַנישן לעבן. זי אידענטיפי-צירט זיך פולשטענדיק מיט דער אַבאָרידזשינישער ראַסע און איר קולטור. זי און פיל אַנדערע אירס גלייכן רעדן פאַר זייער פּאַלק באַ-טאַנענדיק: „אויסערלעך זעען מיר אויס האַלב ווייס, אָבער אינע-ווייניק — פּסיכיש, זענען מיר אַלע פולשטענדיק שוואַרץ“.

עס קומען פאַר טראַגעדיעס מיט די וואָס האָבן פאַרלוירן זייערע טראַדיציעס, ווען זיי זענען פון די רעזערוואַטן אַוועק אַרבעטן אין שטאָט, און קענען זיך נישט אַריינפאַסן אינעם אייראָפּעישן לעבנס-שטייגער. זיי האָבן פּראָבלעמען מיט געפינען ווינונגען, און אויך פּאַסטנס, הגם אין אויסטראַליע אַרבעטן, בערך אַ 65 אַרגאַניזאַציעס צו העלפן די אַבאָרידזשיניס, די פּולבלוטיקע און געמישטע.

דער פּראָבלעם פון בילדונג איז זייער אַ שאַרפּער. סך-הכל זענען פאַראַן פיר אַבאָרידזשיניס מיט אוניווערסיטעט בילדונג. דזשאַן מאַריאַרטי איז איינער פון זיי, ער איז אַ העלפט אירלענדיש און אַ העלפט אַבאָרידזשיניש און געהערט צו דעם אויפשפּראַץ פון דער יונגער אינטעליגענץ, וואָס ציט די אויפּמערקזאַמקייט צו אַ בריי-טערן ספּעקטרום פון אַבאָרידזשינישן דענקען.

דזשאַן מאַריאַרטי האָט זיך ספּעציאַליזירט אין אַבאָרידזשינישע ענינים און אין שייכות מיט זיי געמאַכט אַ וועלט-טור צו שטודירן פּראָבלעמען פון מינדערהייטן און עטנישע גרופּן אין אַמעריקע און אַנדערע לענדער. צוריקקומענדיק האָט ער דערקלערט, אָ „אויסטראַ-ליע קען זיך אַ סך לערנען פון אַמעריקאַנער פעלערן“.

קליין איז דערווייל די צאל פון דער אַבאָרידזשינישער אינטע-
ליגענץ צוליב דעם מאַנגל אין בילדונג (זיי הויבן אָן שפעטער ווי די
ווייסע צו גיין אין שול און פאַרלאָזן זי אויף אַ נידעריקער שטופע).
במילא זענען זיי ווייניקער צוגעגרייט אי צו דער אַגרי-קולטור ווירט-
שאַפט און אויך צו דער אינדוסטריעלער עקאָנאָמיע. די פּראָבלעמען
זענען: געזונט (אינפּאַנט-שטערבלעכקייט ביי די אַבאָרידזשיניס גע-
הערט צו די העכסטע אין דער וועלט). דערציונג, אַרבעט, וווינונגען
און אַ באַזונדערע נאַציאָנאַלע אידענטיטעט; פּראַקטיצירן אייגענע
קולטור און זעלבסט-באַשטימונג, צוגעפאַסט צו די באַדינגונגען פון
מאָדערנעם לעבן, ווי אַן אינטעגראַלער טייל פונעם קיבוץ און פון
גלייכע רעכט מיט אַלע אויסטראַליער. אין דער ריכטונג גייט אָן די
אַרבעט און דער קאַמף פון דער יונגער אַבאָרידזשינישער אינטעלי-
גענץ, וואָס באַשטייט ס'רוב פון מולאַטן.

קולטור-פּלוראַליזם איז איינע פון די וויכטיקסטע לאַזונגען,
וואָס שטייען היינט אויפן סדר-היום אין אויסטראַליע, ווי אין אמע-
ריקע. אין דער בעלעטריסטיק און אין דער אויסטראַלישער פּובלי-
ציסטיק ווערט אָפּגעשפּיגלט די אידיי פון פאַרשטענדעניש צווישן
די ראַסן, פון רעספּעקטירן און אַרייננעמען אין חשבון די פאַרשידנ-
אַרטיקע קולטורן און זייער געשיכטע.

די אַבאָרידזשיניס האָבן אָבער אַ באַזונדערן חשבון מיטן אוי-
סטראַלישן פּאָלק אין באַצוג צו זייער לאַנד-רעכט, וואָס איז היינט
אויך פארבונדן מיט די מינעראַלן-אוצרות. זיי פאָדערן לאַנד-באַזויץ
אָדער קאַמפּענסאַציע. „אין גיכן וועט שוין נישט זיין קיין לאַנד
אויף וועלכן מיר וועלן האָבן רעכט, ווייל מיר וועלן שוין דאָרט
מער נישט וווינען“, האָט נישט לאַנג צוריק דערקלערט דער דער-
מאַנטער דזשאַן מאַריאַרטי. שוין אָפּגערעדט פון דעם נישט אינגע-
געבענעם פרוו צו שאַפן דאָ אויך אַ מין „בלעק פּאַוער“ מיט דעם
געשריי „מיר ווילן אונדזער ערד און עשירות, וואָס האַנקי האָט
אָוועקגעריבט פון אונדז“ (האַנקי) איז אַ „סלענג“ פאַרן ראַסיסטישן
ווייסן מענטש).

למען האַמט דאָרף מען צוגעבן, אז די אויסטראַלישע רעגירונג
און געזעלשאַפט האָבן אונטערגענומען אַ סאַלידע איניציאַטיוו צו
רעכטמאַכן די עוולות, וואָס זענען באַגאַנגען געוואָרן אין דער פאַר-
גאַנגענהייט. עס איז אויך אָפּגעוואָרפן געוואָרן די באַנקראַטירטע
אַסימילאַציע-פּאָליטיק, געבנדיק די אַבאָרידזשיניס אַ פרייע מעגלעכ-
קייט צו פלעגן זייער קולטור, וואָס ווערט געשטיצט, רעספּעקטירט
און געמטיקט דורך דער פעדעראַלער רעגירונג און געזעלשאַפט.

„אַרענוער כוענטש כוין לאַנד“

אונטער דעם דאָזיקן טיטל האָט קסאָויער הערבערט פאַרעפנט־ לעכט דאָס גרעסטע בוך וואָס עס איז ווען געשריבן געוואָרן אין דער ענגלישער שפראַך. עס האָט 1472 זייטן און 850.000 ווערטער. עס איז אַ גרויס מאַסיוו ווערק נישט בלויז אין כמות, נאָר ווי אַ גאַנצע עפיק פון דער אויסטראַלישער און אינטערנאַציאָנאַלער סצענע במשך פון אַ האַלבן יאָרהונדערט מיט דעם הינטערגרונט פון דער „נאַרט־הערן“־טעריטאָריע אין אויסטראַליע, וועגן וועלכער ער האָט זיך מיט אַ דריטל יאָרהונדערט צוריק קונה שם געווען מיט זיין ווערק קאַפּריקאַרניאַ.

איך בין ביי דער מיינונג, אַז מיט אַט דעם ווערק וועט שוין אויף תמיד בלייבן פאַרבונדן דער נאַמען פון קסאָויער הערבערט, מחמת קאַפּריקאַרניאַ איז טאַקע דאָס וויטאַל־גרויסע, צאַרנדיק ווערק פונעם מחבר, וואָס לאַזט זיך נישט פאַרגלייכן מיט זיין לעצטן בוך, הגם עס האָט באַוווּזן אַרויסצורופן אַ סך לויבעזאַנגען מצד אייניקע רעצענז־ זענטן, וואָס האָבן דאָס לעצטע בוך באַצייכנט, שיער נישט, ווי די אויסטראַלישע מאַרקע פון אַזאַ ווערק ווי קריג און פּרידן.

גיי איך דאָ נישט אַריין אין דעם פאַרגלייך צווישן טאַלסטאַין און הערבערטן, נאָר אויך אין קענען פאַרגלייכן די קוואַליטעט פון דעם זעלבן מחברס צוויי ווערק, ווי קאַפּריקאַרניאַ און אַרעמער מענטש מיין לאַנד.

קאַפּריקאַרניאַ וועט פאַרבלייבן ווי איינע פון די גרעסטע ראַמאַ־ נען אין דער שטאַרקער קוואַליטעט פון דער טעקסטור (וואָס איז אַגב גאַנץ שאַרסטקע), מחמת עס פאַרשפיגלט אַ טעריטאָריע פון אַ לאַנד, פון אַ געזעלשאַפט, וואָס האָט באַוווּזן צו שאַפן איר אייגענעם לעבנס־ נוסח מיט זיין פאַראַדאַקסאַלער פאַרשיידנאַרטיקייט, וועגן וועלכער עס זענען געמאַכט געוואָרן אַזוי פיל ליטעראַרישע עקספּערימענטן, אַבער אַן דעם קינסטלערישן דערפאַלג וואָס עס האָט דערגרייכט קסאָויער הערבערט.

עס איז נישט קיין סובטעל ווערק פאַר דעם פיינשמעקער פון

ליטעראטור. אזא איינער וועט געפינען גענוג פעלערן אין אַט דער בעלעטריסטישער שאַפונג און איר טעכניק, וואָס זאָל אָפּשפיגלען אַ ראַפּינירטע סענסיוויטעט און אַ גאַנצן לעבנסזין אין פאַרם פון אַ ראַמאַן.

עס טראַגט אויך אין זיך דעם דאַמינירנדיקן רעאַליסטישן חותם פון דער ריכטונג אין דער אויסטראַלישער ליטעראַטור, וואָס האָט געהערשט אין דער ערשטער העלפט פון דעם יאָרהונדערט. הערבערט האָט עס טאַקע אַדאַפּטירט מיט זיין אינדיוידועלן נאַטירלעכן טעמפע-ראַמענט, אָבער ער האָט אין דעם ווערק אריינגעגעבן אַזאָ כוח און דערגרייכט עפעס אַזוינס, וואָס קיין אַנדער אויסטראַלישער שרייבער האָט ביי דער זעלבער טעמע נישט באַוווּזן צו דערגרייכן. דעריבער פאַרנעמט „קאַפּריקאַרניאַ“ אַזאָ מזרח-אַרט אין דער היגער ליטע-ראַטור, אַ כשר-פאַרדינטן פּלאַץ, וואָס קיינער האָט ביז היינט נאָך נישט באַוווּזן עס פון אים צונעמען.

קומען מיר אָבער צוריק צו זיין לעצטן גרויסן ווערק און וועלן פרוּווּן אַנאַליזירן זיינע קוואַליטעטן.

ווען מען שטעלט זיך די פּראַגע: איז דען טאַקע געווען נויטיק אַנצושרייבן אַזאָ גרויס בוך? צי האָט דער מחבר נישט געקענט רעדוצירן די צאָל כאַראַקטערן און געשעענישן? איך בין נישט מסכים מיט די וואָס האַלטן, אַז יעדער כאַראַקטער און עפּיזאָד איז דאָ אַן אַרגאַנישער באַשטאַנדטייל פון אַ גראַנדיעזן פּלאַן, פון אַ גי-גאַנטישן בנין, וווּ יעדער ציגל האָט זיך זיין אָרט. אמת איז, דער מחבר האָט באַוווּזן צו שאַפן די אילוזיע, אַז יעדער איינצלנער דעטאַל גיט צו פאַרב צו דער מאַזאַיק פון דער קאַנווע אויף וועלכער ער האָט געאַרבעט בערך אַ צענדליק יאָר. און עס נעמט אַרום אויך די זעלבע טעריטאָריע, וועלכע מיר קענען פון „קאַפּריקאַרניאַ“. די צייט איז: פאַרן און שוין נאָכן צווייטן וועלט-קריג.

עס איז די זעלבע שוין-אונדז-באַקאַנטע „נאַרטהערן“ לאַנד, וווּ עס שפּילן זיך אַפּ ס'רוב פון די געשעענישן, אייניקע עקסקורסיעס מאַכט דער מחבר מיט זיינע פּערסאָנאַזשן אין די דרומדיקע הויפט-שטעט פון סידנעי און מעלבורן, וועלכע דעקאַרירן דעם נאַראַטיוו, עס הייבט זיך אָן אין דעם פּעריאָד, ווען עדוואַרד דער 8-טער איז אַרויף אויפן טראַן; די האַסטיקע געענדערטע געשעענישן וואָס האַבן נאָכ-געפאַלגט ביז דעם קריג אין פּאַציפּיק און די קאַמפּן ביים קאַראַל ים. אַ קורצער עפּילאָג קומט אויך פאַר אין די 1950-ער יאָרן.

דאָס בוך איז איינגעטיילט אין דריי באַזונדערע אַפּטיילן. אין יעדן טייל — זיין באַזונדער טעמפּאַ, שטימונג, אַקצענט און אויס-

בליק. די אקציע שטייגט אין איבערגאנג פון צייט פון איין טייל צום צווייטן. דאס שטייגן אין טעמפא איז פארבונדן מיט דער אוממיטל-בארקייט פון נאראטיוו. עס איז אונטערגעווארפן די איינהייטלעכקייט און שלימות פון מחברס וויזיע פון כאראקטער, געשעעניש, מאטי-וירונג און פסיכאלאגישער אנאליז.

ווי אין זיינע פריערדיקע ראמאנען, פארשטעלט זיך דא אויך דער מחבר אין איינעם פון זיינע העלדן. אין דעם בוך האט ער אדאפטירט די בעלעטריסטישע מאסקע פון דזשערעמי דעלאסי. ער איז א כליבו — א וועטערינאר-דאקטער, א פארמאציסט, אן אייגן טימער פון א פארם, און איבער אלץ — אן אויטאדידאקט. אן אידע-אלזירטע פיגור, וועמענס לעבן און מיינונגען פארנעמען אזא גרויסן פלאץ אין דעם גרויסן ווערק.

וויכטיק איז דער פאקט וואס ער, דעלאסי, איז פארהייראט צו א מולאטקע. זיין פארם איז דעריבער א מקום-מקלט פאר אבארי-דזשיניס און אויך פאר יידישע פליטים פון דייטשלאנד. דזשערעמי דעלאסי איז פול מיט פאראדאקסן. ער איז א מין אנט-מיליטאריס-טישער מיליטאריסט, מחמת דורך מלחמה וועט מען דערגרייכן די עכטע פאלקישקייט... ער איז אן עליטע-מענטש און א פאלקס-מענטש, אבער ער חוזקט אפ פון די ברייטע מאסן הלמאי עס פעלט זיי די אידענטישקייט פון א נאציאנאלן כאראקטער (אזוי ווי ער פאסט עס אויף ווי אן אויסטראליער). ער איז א מין אנט-ראסיסטישער ראסיסט, אבער ער פאראכטעט די אויטאריטעט פון „עסטאבלישמענט“, בכלל איז ער אן אומאפהענגיקער מענטש פארליבט אין זיין אויטאדידאקטישקייט.

אלץ ווייסט ער, באזונדערס האלט ער שטארק פון זיין ספעציאל-ליטעט אין עטימאלאגיע — אט דעם צווייג פון לינגוויסטישער וויסנ-שאפט באטראכט ער פאר זיין פאראפיע. ער ווערט באוונדערט פאר זיינע קענטענישן צו דערקלערן די פארמאציע פון ווערטער, זייער זין און אפשטאם, די בייגונגען פון דעם אדער אנדערן ווארט. מען האלט אים פאר א „גייענדיקע ענציקלאפעדיע“ סיי אויפן עטימאלאגישן געביט און אויך אויף אנדערע געביטן פון קולטן און רעליגיעס (אגב ווערט ער באצויבערט פון יודאאיזם, אבער ווי א רעזולטאט פון טרעפן זיך מיט אן אטראקטיווער יידישער פליטה).

פרויען יאגן זיך נאך אים נאך, זיי האבן פון אים קינדער. ער איז אנגעזען אויך ביי דער מיליטערישער אנטפירונג פון דער טערי-טאריע און דער בריטישער גענעראל וויל אים באשטימען אנצופירן מיט דער פארטיידיקונג פון דעם צפון-ראיאן. אפילו דער אלטער

„זילבערנער צונג“, דער פרעמיער־מיניסטער (מענזעס?) האלט פון אים אַ וועלט. אין דער קאמפאניע פעלט אויך נישט אַ רעכטע נאַציאָנאַליסטישע גרופע מיט איר פאַטריאַטיזם. מיט איין וואָרט: עס לאָזט זיך לייכט דערקענען די מאַדעלן פון די אַלע פּאַליטישע קאַריקאַטורן.

דאַרף איך נאָך דערמאָנען, אַז דער פאַרם איז אויך אַ מקום־מקלט פאַר חיות — און מיר האָבן פאַר זיך, מער וויניקער, אַ בילד אַרום דער מאַסקע פון דזשערעמי דעלאַסי.

אַרעמער מענטש מיין לאַנד, איז געשריבן, ווי אין הערבערטס פריערדיקע ביכער, אין אַ רעאַליסטישער שטימונג. עס איז אַ ראַמאַן וואָס אינפאַרמירט א סך וועגן זיינע כאַראַקטערן, זייער לעבנס־שטיי־גער פון אַ געמישטער געזעלשאַפט אויף דער באַשטימטער טערי־טאַריע. דער מחבר האָט טאַקע אויך אַריינגעגעבן אַ סך „לאַקאַלע פאַרב“ אין די שילדערונגען און אין דער טעמאַטיק, אָבער די הויפּט־טעמע איז: אויסטראַליע, איר נאַענטע פאַרגאַנגענהייט, איר היינט (פון די באַשריבענע יאָרן) און די וואַרשיינלעכע צוקונפט.

פונקט ווי אין קאַפּריקאַרניאַ ווערן די אַפּהאַנדלונגען פון נאַראַטיוון נוסח אויסגעברייטערט אויף גרעסערע סימבאָלישע אַנדייטונגען. זיי ווערן באַגלייט פון לירישע באַטאָנונגען און פון פּיזאַזשן מיט שאַרפע דראַמאַטישע סצענעס. דער מחבר זוכט אַריינצונעמען אַלץ, וואָס קען ביישטייערן צו זיין לעבנס־פּילאָזאָפּיע. ער האָט דעריבער אויסגעקליבן פאַר זיין לעבנס־בליק אַ לויזע ברייטע סטרוקטור, אין וועלכער ער זאָל קענען אַריינעמען אַלע זיינע אַנגעמערקטע זאַכן, אַזוי ווי זיי געשען אין נאַראַטיוו. פונקט ווי אין קאַפּריקאַרניאַ, קענטיקט זיך אויך אין דעם ווערק זיין טאַלאַנט פאַרן קאַמישן און קאַריקאַטור־פאַרם, טיילמאָל אַ מין חזק־באַציונג, באַגלייט מיט המצאות פון אינצידענטן. עס איז אויך פאַראַן אַ מין ביטערע סאַטירע ביים זוכן יושר אין אַ וועלט, וווּ דאָס פעלט אויס אויף טריט און שריט. אָבער דאָס שטערט אים נישט צו זוכן די סיבות פון דעם „גאַטירלעכן“ אומיושר, וואָס דער מחבר דעמאָנסטרירט דורך זיינע העלדן אין דעם גאַנג פון זיינע צאָלרייכע באַשריבונגען.

דער טיטל פון לעצטן בוך איז אַן אַבאַרידזשינישער אויסגעשריי פון וויטיק, פון גלות — „פאַר מיין לאַנד וואָס ווינט אין מיר“. עס איז אויך דעם מחברס אַן אויסגעשריי (פאַר אויסטראַליע), אין וועלכן ער רופט אויס, אַז איינער דאַרף פריער האַסן איידער ער לערנט זיך אויס ליב צו האָבן. דאָס בוך פאַרמאַגט אַ סך האַס אין דעם סאַטירישן עלעמענט פון דעם וויסנס אויפפירונג אין דעם לאַנד, אָבער

אויך א סך ליבשאפט און ליידינשאפט פארן אויסטראלישן לאַנד. און קיין שום אַנדער וויסער מענטש האָט גישט אַזוי ליידינשאפטלעך געשריבן, ווי הערבערט, וועגן דעם פיזישן פענאַמען פון דעם לאַנדס שיינקייט, פון זיין נוצלעכקייט אויפצוהאַלטן מענטשלעך לעבן, שטעלנ־דיק אין דינסט פון מענטש אַלע נאַטירלעכע רייכטימער.

זיין פאַרדרוס איז, וואָס ס'רוב אויסטראַליער פאַרשטייען גישט אַפצושאַצן דעם קאַנטינענט און אים אַנגעוואַרפן אַ ציוויליזאַציע וואָס איז אים לחלוטין פרעמד. אַן אויסנאַם איז דזשערעמי דעלאַסי, — דער זיידע פון פּרינדי. דזשערעמי איז ווייס, פּרינדי איז קאַלירט. די פאַרבינדונג וואָס אַנטוויקלט זיך צווישן זיי, איז שטאַרקער פון דער בלוט־קרובהשאַפט. עס פאַראייניקט זיי די קולטור פון אַבאָרידזשי־נישן פּאַלק און די סאַציאַלע הילף, וואָס דזשערעמי ברענגט פאַר די אומגליקלעכע. אין די וויסע זעט ער אַ פאַסקודנע ראַסע, וואָס האָט אַרויסגעשטויסן און באַרויבט „אַן אַלט, שטאַלץ קולטור־פּאַלק“. מיר זענען געבליבן צופרידן צו בלייבן אַ ראַסע פון גישט אַנוועזנדיקע באַלעבאַטיים אויפן לאַנד — צוערשט בריטישע; שפעטער — אַמע־ריקאַנער.

קסאָויער הערבערט מיט זיין עקספּערטיז פון די אַבאָרידזשינישע שבטים, וועלכע ער האָט אַזוי קענען געלערנט זיין גאַנץ באַוווסט־זיניקן לעבן, זיין אַנונג פון זייער קולטור, האָט אים געגעבן די מעג־לעכקייט צו שאַפן אויסערגעוויינטלעכע כאַראַקטערן, באַשרייבן זיי אויפן הינטערגרונט פון זייער פיזישער סביבה, וואָס האָט פאַר זיי אַ רעליגיעזן קולט, פאַרבונדן מיט דער מיטאַלאָגיע.

ער באַשרייבט אַלי, גאַמחון און איגולגול, די זון און די לבנה זענען די יסודותדיקע סימבאָלן, די הויפט־אַרטעריעס, וועלכע זענען פאַרבונדן מיט אַנדערע פּרינציפיעלע עלעמענטן פון באַשאַף, פון מיטאַס, וואָס איז צענטראַליזירט אין קונאַפּיפי (באַוווסט אויך אַלס קוראַוואַדי); די מוטער־ערד — די אַממיינסטן אַנגעזעענע פיגור פון אַט דער מיטאַלאָגיע מיטן נאָמען טשאַמאַלאַ; דער רעגנבויגן־שלאַנג דער קוואַל און סימבאָל פון טייוול — דער לעצטער איז, אין קסאָ־ויער הערבערטס ווערסיע פון די אַבאָרידזשינישע מנהגים און גלוי־בונגען, אויך איינגעקוואַרטירט אין די געמאַלענע גאַלעריעס פון זיינע העלדן דזשאַרדזש און פּרינדי אַרום דעם קולט טשאַמאַלאַ. זיי ביידע ריזיקירן אין דעם הייליקן און מוראדיקן באַדן, ווען דער שוין איגי־צירטער דזשאַרדזש נעמט פּרינדין, וואָס איז נאָך דערווייל אויף פּראַבע (פאַרן ווערן אַקצעפּטירט אַריינגענומען צו ווערן אונטער די פּליגל פון די דערוואַקסענע אין שבט־לעבן ביז זיין איניצירונג)

אריינצוגיין אין די אמונהדיקע פילאָזאָפישע לערעס פון דעם שבט און קולט צו וועלכן זיי געהערן. פרינדין ווערט פאָרגעשטעלט די גע- היימע טאַטעס-פיגור פון איניצירונג, די פיגור פון טרוים-צייט. דעם מחברס רעספעקט פאַר דער מאַגיק פון שבטים-קולט, פאַר דאָס איראַציאָנעלע אין דער אַבאָרידזשינישער וועלט און פאַרן הייליקן געבאַט — געהערט צו די לעבעדיקסטע בילדער אין בוך. די באַשריי- בונג פון דעם מעדיצינער באַבוירידירי (באַב), ווען ער ווערט בעת דער קרוינגונג פון עדוואַרד דעם 8טן באַפרייט פון טורמע (דורך דער פראַקלאַמירטער אַמנעסטיע), איז איינע פון די שטימונגספולע און עיקרדיקע עפיזאָדן פון דער אַקציע. באַבס איינפלוס לייגט אַ שאַטן איבערן מולאַט פרינדי.

די כאַראַקטעריזאַציע פון פרינדין הייבט זיך אָן גלייך אין אָנהייב בוך, ווען דאָס שיינע פיזיש-אַנטוויקלט יינגל איז נאָר 8 יאָר אַלט. ער איז סענסיטיוו צו די קלאַנגען פון מוזיק און ווען די אַקציע אַנטוויקלט זיך איז אָט דאָס יינגל שוין אין צענטער פון אַן האַלב טויז קולטורן און לעבנס-סטילן, וועלכע ראַנגלען זיך פאַר זיין נשמה. ער ווערט איניצירט פאַרמעל (און נישט פאַרמעל) אין עטלעכע רעלי- גיעס (הינדואַס, קאַטאָליציזם, יודאַים) און באַגעגנט אויף זיין לעבנס- וועג קאַמוניסטן, פאַליציאַנטן, ביוראָקראַטן און «סקוואַטערס».

ער איז איינער פון אַ רייכער גאַלעריע העלדן און טיפן, מיט אַ ליסטע, וואָס קאַטאָלאָגירט אַ 70 הויפט-כאַראַקטערן, פון וועלכע פרינדי איז נאָר איינער פון די מוסטערן. אָט די רייכע פאַרטערטור פון דעם מחבר האָט שוין צוגעצויגן די אויפמערקזאַמקייט אין קאַפּריקאַרניאַ, אַבער דאָ האָבן מיר דאָך מער ווי כּפּל כּפּלים מיט אַ גאַ- לעריע פּערסאָנאַזשן. לאַמיר אַנרופּן נאָך אַ פאַר נעמען — אַ חוץ די פריער-דערמאַנטע—ווי דער אייזל-פירער, בילי; דער פליענדיקער דאָק- טער, פעליקס פאַקס; דזשעק טינבאל (דער לאַקאַמאַטיוו-פירער). אַבער די צענטראַלע אַקס פון סוזשעט פירט, דורך אַזעלכע כאַראַקטערן, ווי דזשערעמי דעלאַסי און זיין אייניקל פרינדי; ווי רבקה, דאָס יידישע שיינע מיידל, די פליטה פון נאַצי-דייטשלאַנד. און דער אַבאָרידזשי- נישער מעדיצינער, באַמוירידירי.

צוגלייך מיט דעם מחברס טאַלאַנט אַרויסצוברענגען אַזאַ מחנה פון ענערגישע (אַפט אויך קאַמישע) טיפן, איז זיין כּוח נישט אָפּגע- שוואַכט געוואָרן אויך צו אינדיווידועלע סצענעס, אומפאַרגעסלעכע לויט דעם איינדרוק, וואָס זיי לאָזן איבער אויפן לייענער. מיר וועלן, לדוגמא, דערמאַנען די סצענקע פון דערטרונקען ווערן פון סערדזשענט קאַכן אַדער די ריטועלע שחיטה מיט איר גאַנצער שוידערלעכקייט, וואָס איז דער קלימאַקס פון סוזשעט.

ליבע און תאוה, פרייער ווילן און דעטערמיניזם, רעליגיע און ראציאנאליזם, מאגיק און סקעפטיק — אט די אלע פאראדאקסן, מיט זייערע קעגנזעצלעכע אייגנשאפטן, האט דער מחבר באוויזן צו פארא קערפערן אין אט דעם גרויסן בוך. און געטאן האט ער עס ווי א שעה פערישער קינסטלער, פאר וועלכן דערציילונג און געשיכטע גייען האנט ביי האנט ווי א זיווג פון פרייד און גאנצקייט.

„דער גייסט פון לאנד“ איז דורכן מחבר פארשפיגלט געווארן אויף אן אופן, ווו יעדער אינטש פון דער אויסטראלישער ווילדערניש איז נישט געבויט אויף עפעס א ראמאנטישער מיסטיפיקאציע, נאר אויף א דעטאליזירטן וויסן פון דעם באדן.

אין תוך גענומען, איז ביי הערבערטן פאראן א ליידנשאפטלעכע ליבשאפט און א טיפע פארשטענדעניש פארן אויסטראלישן לאנד. אבער עס דאמינירט די טעמע פון דער אבארידזשינישקייט, וואס איז דער יסוד און הארץ פון דעם ווערק, דער קאמפלעקס פון דער אבארידזשינישער קולטור און פון שבט־לעבן גייט דורך ווי א רויטער שנור איבערן גאנצן בוך. די היסטארישע פראבלעמען פון 30—40 יאר צוריק זענען פארן מחבר פול מיט היינטיגקייטן באדייטונג. דורך דעם שאפט זיך טייל מאל דער איינדרוק, אז ס'איז פאראן עפעס אן אומזיכערקייט אין דעם ראמאן צווישן דעם היסטארישן און היינטיגקייטן.

דער מחבר פלאנטערט זיך אויך א ביסל ארום די פראבלעמען פון „בלוט“ אדער „ראטע“. שוין אין „קאפריקארניא“ זענען געווען אנדייטונגען פון ענלעכע פלאנטערנישן, אבער אין דעם לעצטן ווערק פארציט עס א טיפערן נעפל, ווען דעלאסי שאפט זיך אן אייגענע אידעאלע קולטור־אידעאלאגיע צונויפפארנדיק די מינהגים, וואס עס האט אריינגעבראכט דאס יידישע מיידל, מיט די מינהגים, וועלכע ער אדאפטירט פון די אבארידזשיניס.

זיין אייניקל פרינדי, דאס אבארידזשיניש יינגל, וועלכער האט אבסארבירט דעם קולטור־אמאלגאם פון זיין זיידן דעלאסי, זעט אויס, לויט זיין אינטעליגענץ, צו זיין דעם מחברס פראטאטיפ, איינער פון די ערשטע „רעאלע“ אויסטראליער פון דער צוקונפט. עס דערגייט ביי אים צו אזא אבסורדאלן עקסטרעם, אז דער אבארידזשינישער דיאלעקט אין ענגליש ווערט ארויסגערוקט דורך דעלאסין און אנדערע פערסאנאזשן פון דעם ראמאן, ווי אן אלטערנאטיוו! דער דיאלעקט זאל זיין פארטראגן ווי א מער „עכטערע“ שפראך און קולטור, ווי עס איז די ענגלישע...

אגב, איז דא נויטיק צו באמערקן, אז די אויסטראליער ווערן

דורך די אבארידזשיניס באצייכנט מיטן טערמין „בליאדי נאטשינס“, דאס מיינט, אז עס פעלט זיי אן אייגענע קולטור.

מען קען זאגן, אז אין דעם בוך איז נישטאָ קיין יחיד, גרופע אָדער קלאַס, וואָס זאָל אויסמיידן דעם צאָרן פון מחבר: פּראָטעסטאַנטן, קאַטאָליקן און יידן; וויסע און שוואַרצע, קאַמוניסטן, סאַציאַליסטן און קאַפיטאַליסטן; זעלנער און פּאָליטיקער, גלחים און פּאָליציאַנטן — יעדער איינער פון די דערמאָנטע קען געפינען אויף די זייטלעך אַנ-גרייפּערישע אַרויסזאָגונגען קעגן יחידים און גרופעס. ווי דאָס וואָלט געווען די כּוונה פון מחבר צו פּאַלעמיזירן — אָדער פּראָוואַצירן — דעם און יענעם ער זאָל זיך פּילן געטראַפּן, ווי אַ צד, (צוליב די אָדער אַנדערע באַמערקונגען פון מחבר). דער צוזאַמענשטויס פון פּערסאָנאַ-נאַזשן דורך זייער עטנישן הינטערגרונט אָדער אינדיווידועלן טעמ-פּערזאָמענט, צי גאָר צוליב שאַטירונגען פון רעליגיע — יעדער פון זיי באַקומט אַ „גאַב“ צו קענען זיך פּילן געטראַפּן און וועלן רעאַגירן ...

נישט איין מאָל שאַפט זיך דער איינדרוק, אז קסאווער הער-בערט האָט גענומען צופּיל אויף זיך, אין זיין פּאַרמעסטן זיך אַרייַנ-צונעמען אַזוי פּיל געשיכטע פון אויסטראַלישן לעבן אין איין בוך. און דערצו זיין פּרוּוו אָט די געשיכטע אַרומצורעמען מיט דעם קאַנ-טעקסט פון דער וועלט-געשיכטע אין דער עפּאָכע וועלכער ער באַ-שרייבט. דער אופּן ווי אזוי זיך דעלאַטי דעפינירט דעם אויסטראַלישן נאַציאָנאַלן כאַראַקטער אויף אַ סצענע, וווּ עס נעמען אַן אַנטייל פּיל אַקטיאָרן, און זיי שפּילן אויס פּאַרשיידענע ראָלן, גרעסערע און קלע-נערע אין דער געשיכטע פונעם לאַנד.

זיכער האָט דאָס בוך אַ שליחות. ווי דער מחבר וואָלט געזאָגט: — זעט וואָס פּאַר אַ תּל די אויסטראַליער האָבן געמאַכט פון אַט דעם דרומדיקן לאַנד, וואָס האָט געקענט ווערן דער העכסטער ציוויליזיר-טער ישוב און זיי האָבן עס פּאַרטאַכליעוועט.

די דעדיקאַציע זיינע „פּאַר מיין אַרעם פּאַרניכטעט לאַנד“ זאָגט, דוכט זיך, שוין אַליק, וואָס ער האָט געוואָלט אַרויסברענגען וועגן דער ווייסער ציוויליזאַציע אין אויסטראַליע. ער ווייזט אַן ווער עס זענען די הויפּט-שולדיקע — און קודם-כל טאַקע די אויסטראַליער גופּא. זיין פּאַראָרטיילן די מאַכט-אַרגאַנען און זייער אויטאָריטעט — די אויטאָריטאַרישע פּערוואַן גייט אַדורך פון היטלערן ביז סטאַלינען און ביז דעם נידעריקסטן אויסטראַלישן פּאָליציאַנט.

דער אמת איז אָבער, אז דער מחבר האָט צופּיל פּאַראיינפאַכט די קאַמפלעקסן און פּערסאָנאַזשן פון דער פּאַרגאַנגענהייט. אַלע זענען

ביי אים פאראורטיילט, און זיי פארדינען ביי אים פאראכטונג פאר דער מיאוסער ראָל, וואָס זיי האָבן געשפּילט אויף דער אויסטראַלישער סצענע. ער טיילט נאָר אַויס רבקה, ווי אַ מוסטערהאַפטע פּערזענלעכ־קייט, וואָס רופט אַרויס צו זיך דרך־אַרץ. אַבער זי ווערט אויסגע־טיילט נישט ווי אַ יידישע, נאָר ווי אַ פּערזאָן, מחמת די ייִדן זענען אויך, פונקט ווי אַלע אַנדערע ווייסע אייראָפּעער, פּרעמדע אין אוי־סטראַליע. פונקט אַזוי ווי די ענגלענדער און די אַנדערע נאַציאָנאַ־ליטעטן, וואָס באַוווינען דאָס לאַנד. און פונקט ווי „קאַפּריקאַניאַ“ איז אויך זיין לעצט בוך געדיכט מיט גוואַלדטאַט און טויט, באַגלייט מיט שוידערלעכקייטן, טראַגזיס און קאַמיזם. קאַפּיטל נאָך קאַפּיטל איז אַנגעפּיקעוועט מיט טראַגיש־קאַמישער אַקציע, וועלכע דער מחבר האָט צוגעשטעלט מיט אַ ברייטער האַנט...

עס איז אויסער יעדן ספק דער טאַלאַנט פון הערבערטן, ווי אַ דערציילער. זיין כוח אין דעם זשאַנער קען מען נישט פאַרלייקענען. עס פעלט אים נאָר אַ בעלעטריסטישע דיסציפּלין צו צוּמען זיין דער־ציילערישע תּאוּוה ביים אַרויסברענגען זיין אורטייל איבער אַ האַלב יאָרהונדערט סאַציאַלער, עקאָנאָמישער און פּאָליטישער געשיכטע פּונעם לאַנד און אויף דער אינטערנאַציאָנאַלער אַרענע. דער מחבר האָט פאַרוואַרפן זיין נעץ און אין איר אַריינגענומען מער וויפּל ער האָט געקאַנט אַרויסהייבן און אַרויספּישן אויף אַ קינסטלעריש־דיסציפּלינירטן אופן.

דאָס גרויסע ווערק איז באַפעלקערט מיט אַ סך טיפּן, אַבער איבער זיי אַלע טורעמט דעלאַסי מיט זיין אומאַפהענגיקייט פון געדאַנק און פּילאָזאָפּישער איינשטעלונג איבער די קאַטאַלאַגירטע געשעענישן צווישן ווייסע, שוואַרצע און אומגליקלעכע קאַלירטע (מולאַטן). זייער דעגראַדאַציע און דערנידערונג דורך די ווייסע אַריינדרינגערס גייט נאָך ווי אַ שאַטן דעם מחבר, וועלכער קוקט רעטראַספּעקטיוו אויף די באַדינגונגען פון די 1930־ער און 1940־ער יאָרן. ער זעט אין זיי אַי די סיבה און אַי דעם סימבאָל פון אויסטראַליע און אויסטראַ־ליער אין די 1970־ער יאָרן. די טראַגישע פאַרניכטונג פון דזשערעמי דעלאַסי, וועלכער איז אין יעדן פּרט אַ דערגאַנגונג צו דעם פאַרטערט פון פּרינדין, וועלכער דאַרף פאַרקערפּערן, פּאַטענציעל, דאָס בעסטע פון אַנדערן אויסטראַליע.

נישט קיין ווינדער, וואָס די געזעלשאַפט קען נישט טאַלעריין אַזאַ מענטש ווי דעלאַסי און זי מוז אים פאַרניכטן דורך אַלע אירע מיטלען, ווי עס איז געשען מיט אונדזער העלד.

אין „ארעמער מענטש מיין לאַנד“ קענטיקט זיך דער גרויסער דערציילער, דער פּאַלעמיקער און דער שעפּערישער בעלעטריסט. איך בין אָבער נישט מסכים מיט דער מיינונג פון מחבר, אז אין „קאַפּריקאַריאַ“ האָט ער דורכגעמאַכט זיינע לערניאַרן, דורך וועלכע ער האָט זיך צוגעגרייט צו זיין איצטיקן גרויסן ראַמאַן. מיט אַ צייט צוריק האָט ער באַמערקט, אז „יעדער שוטה קען אַנשרייבן איין גוט בוך“, ער גיט אָבער צו, „אַנשטאַט אַנצושרייבן מיין ערשטן גוטן בוך, האב איך אַנגעשריבן דעם לעצטן“. איך האַלט, אז „קאַפּריקאַריאַ“ וועט פאַרבלייבן זיין בעסטער בוך, כאַטש ער האָט אַנגעשריבן נאָך אַנדערע ווערק („זעלנערס פּרויען“, „גרעסער ווי לעבן“, „זיבן עמוסעס“ און זיין נישט-געדרוקטע עסיי-אויטאָביאָגראַפיע „די קליינע אלמנה“).

וועגן זיינע אַלע פּריערדיקע ווערק, האַלט הערבערט, אז זיי זענען געווען נאָר די יאַרן ווען ער האָט זיך געלערנט דאָס פּאָך פון שרייבן, צו קענען ווערן אַ ראַמאַניסט און אַנשרייבן אַזאַ גיגאַנטיש בוך ווי „ארעמער מענטש מיין לאַנד“. איצט, גלויבט ער, האָט ער דערגרייכט די העכסטע שטופּע פון זיין טאַלאַנט. ווען מען נעמט אין אַכט, אז ער איז איצט שוין 74 יאָר אַלט, קען מען מסכים זיין מיטן מחבר, אז זיין גאַנץ ליטעראַריש לעבן איז דאָ אין דעם לעצטן בוך. עטלעכע פרטים וועגן זיין ביאָגראַפיע:

ער איז געבוירן געוואָרן אין פּאַרט העדלאַנד און ער איז אין זיין נע-ונד לעבן געווען פיל זאַכן: אַן אַפטייקער, אַ פּי-טרייבער, אַ טויכער אין די ים-טיפּענישן און אַן אויפזעער אין אַן אַבאַרי-דזשינישן רעזערוו אין דער „נאַרטהערן“ טעריטאָריע. אויסער דעם איז ער נאָך געווען אַן אַרבעטער אין אַ טאַרטאַק, אַ זעלנער, אַ פליער און נאַטירלעך אַ שרייבער, וואָס האָט פיל דורכגעמאַכט אין זיין לעבן. ער באַמערקט אזוי וועגן זיין עלטער: „ווען איך וועל פילן, אז דער סוף איז נאָענט, וועל איך, פונקט, ווי די אַבאַרידזשיניס, אַוועקגיין אין בוש און דאַרטן שטאַרבן... זיין פרוי, סידי, איז אַ יידישע (מחמת „איך וואָלט נישט געקענט חתונה האָבן מיט אַן אויסטראַליע-רין“). ער וווינט שוין מיט איר, 45 יאָר, זייער ווייט פון די מעטראָ-פּאָליעס, סידיע איז און מעלבורן. לכבוד זיין איצטיקן בוך האָט זי זיך באַוויזן אין דער עפנטלעכקייט און די פרעסע האָט איר געווידמעט עטלעכע שורות.

זי איז געבוירן געוואָרן אין לאַנדאָן, געקומען קיין אויסטראַליע צו איר ערשטן מאָן, מיט וועלכן זי איז זיך פּאַנאַדערגעגאַנגען און זיך אומגעקערט צוריק קיין ענגלאַנד. אויף דער שיף האָט זי זיך באַקענט מיט אַ „ווילדן“ אויסטראַלישן בושמענטש, דער כעמיקער קסאוויער

הערבערט. ער האט דאן אָנגעהויבן שרייבן זיין ערשטן בוך אויף וועלכן קיין שום פּאַרלאַג האָט זיך אפילו נישט געוואָלט אומקוקן. ער האָט דעם מאַנסקריפּט באַגראַבן אין אַ שופּלאַד און אפילו געדאַרפּט פאַרזעצן זיין שרייב־מאַשינקע, מחמת ער האָט נישט געהאַט מיט וואָס איבערצולעבן אַ טאַג. ער האָט אין יענער צייט צוריק זיך געטראַפּן מיט סידיין. זי האָט געגלויבט אין זיין שרייבערישן טאַלאַנט, געדונגען פאַר אים אַ בוידעם־שטיבל און אים אַוועקגעזעצט ער זאָל דאָרט זיצן און שרייבן. דאָס איז געווען זיין בוך „קאַפּריקאַרניאַ“ — טאַקע איר געווידמעט. ער נוצט נאָך, זאַגט ער, עדיהיום די זעלבע שרייב־מאַשינקע, וועלכע זי האָט דאָן אויסגעלייזט פון לאַמבאַרד . . . געקומען צוריק אליין קיין אויסטראַליע און אָנגעהויבן שרייבן קורצע דערציילונגען צו פאַרדינען אויף איר שיף־בילעט, אין די 1930-ער יאָרן איז זי צוריקגעקומען קיין אויסטראַליע און זיך באַזעצט מיט קסאַויער הערבערטן אויפן ווייטן צפון. ווען ער האָט פאַרענדיקט זיין „קאַפּריקאַרניאַ“ האָט ער זיך גלייך אַרויסגערוקט אויפן פאַדערגרונט פון דער אויסטראַלישער פּראָזע־קונסט.

די לעצטע 25 יאָר וווינען זיי אין אַ דאָרף, רעדליטש, לעבן קעינס, אין אַ הילצערנער כאַטע מיט אַ בלעכענעם דאָך, און זי באַרימט זיך, אַז זי טראַגט נאָך אַלץ דעם זעלבן מאַנטל, וואָס דער מאַן האָט איר געקויפט אין 1940.

זיי האָבן נישט קיין קינדער, און דאָס לעבן אין אַט דעם פאַר־וואַרפענעם עק פון אויסטראַליע איז געווען אויסגעפילט מיט טיפּער איינזאַמקייט פאַר דער געוועזענער „קאַקנעיי“־מידל פון יידישע אימי־גראַנטישע עלטערן אין לאַנדאָן.

די צייטונגען האָבן געשריבן, אַז הערבערט האָט אַ דאַנק זיין פּרוי „אַדזאַפּטירט“ דאָס יידישע פּאַלק און אַז זי היט אָפּ אין שטוב יידישע טראַדיציעס, אָבער פון זיין באַהאַנדלטן ווערק זעט זיך נאָר בולט, אַז ער האַלט אַ וועלט פון איין יידיש מידל (די פּריער־דער־מאַנטע פּליטה, וועלכע ער באַשרייבט מיט אַ סך וואַרעמקייט). זיין ערשטע ליבע איז פאַר די אַבאָרידזשיניס און זייערע מולאַטן. ער איז שטאַרק איבערגענומען מיט זייער גורל און געראַנגל צוליב דעם אַנאַצן סיסטעם פון דער ווייסער ציוויליזאַציע.

דעריבער דער טראַגישער אויסגאַנג פון זיינע הויפּט־העלדן — דעם זיידן מיטן אייניקל, וועמענס לעבנס עס ווערן אונטערגעשניטן דורך זייערע באַדינגונגען.

די ווירקונג פון „פּוּרל האַרְבאַר“ אויף דער אויסטראַלישער ליטעראַטור

אַמעריקעס אַרײַנטרײט אין דער צווייטער וועלט־מלחמה, נאָכן יאַפּאַנישן אַנפּאַל אויף פּוּרל־האַרְבאַר, האָט געבראַכט גרויסע ענדע־רונגען אין דער אויסטראַלישער ליטעראַטור. פּאַרן קריג איז דאָך גרויס־בריטאַניע געווען די וועלט־מאַכט אין האַנדל, ווי אין קולטור. אויסטראַליע (באַצײכנט פון ענגלענדער, ווי „אַן אַריגינעלע פּראָווינץ“) האָט זיך געפילט באַשיצט און אַפהענגיק פון מעכטיקן ענגלאַנד, נישט בלויז מיליטעריש און קאָמערציאַנעל, נאָר אויך גײַסטיק־קולטורעל. נישט קײן ווונדער, וואָס אויסטראַלישע שרײַבערס האָבן זיך געריסן קײן ענגלאַנד, און די געצײלטע, וועלכע האָבן דאָס באַווײזן צו דער־גרייכן, האָבן גאָר נישט געהאַט בדעה זיך אומצוקערן צוריק אין אַזאַ „סוב־פּראָווינץ“ ווי אויסטראַליע.

איז געשען, דאָס אַלץ וואָס איז געשען בעתן קריג מיט יאַפּאַן. די שוידערלעכע מפלות פונעם בריטישן פלאַט, די יאַפּאַנישע אינ־וואַזיע פון סינגאַפור, פון ניו־גינע. די מאַפע פון דער וועלט האָט זיך ראַשיק אַזוי ראַדיקאַל געענדערט אַרום אויסטראַליע. עס זענען אַנגעקומען אין דעם לאַנד צענדליקער טויזנטער ענג־ליש־רעדנדיקע זעלנער, מאַטראַסן, פליער, צווישן זיי — פּאַעטן, שרײַבערס, ווי קאַרל שאַפּיראַ, העַרי ראַסקאַלענקאַ — אַנצורופן נאָר אַ פּאַר נעמען פון די פּיל, וואָס האָבן אַרויסגעוויזן אַן אינטערעס צו דעם, וואָס איז ליטעראַריש־קולטורעל אַנגעגאַנגען דאָן אין אויסטראַ־ליע. זײ האָבן געקויפט די אויסטראַלישע ראַמאַנען און לידער־ביכער — דאָן, נאָך ווײַניק אין צאָל. מעגלעך, אַ ביסל צוליב קוריאַזיטעט, טיילווייז אויך פון אַ ריכטיקן פּאַרלאַנג אויסצוגעפינען, וואָס עס ווערט געשאַפן אין דעם לאַנד אויפן ליטעראַרישן און גײַסטיקן געביט. דאָס איז, וואַרשיינלעך, אײנע פון די סיבות פון דער פּלוצומ־דיקער פּאַרגרעסערטער ביכער־פּראָדוקציע אַן יענער צײַט, גאָר נישט

קיין פארגלייך צו דעם מצב אין לאַנד אין די יארן נאָכן ערשטן וועלט־קריג.

כדאי דאָ צו דערציילן, אַז אין די 1920־ער יארן, האָט געוויילט אין אויסטראַליע דער אַמעריקאַנער קריטיקער האַרטלעי גרעטעזן. ווען ער האָט זיך בעת זיין באַזוך נענטער באַקענט מיט דער אויסטראַלי־שער ליטעראַרישער סצענע, האָט ער אַזוי געשריבן: — די לייע־נערס אין דעם לאַנד האַלטן מער פון אַ דריטראַנגיקן אַמעריקאַנעם אַדער ענגלישן בוך, ווי פון אַן ערשט־קלאַסיק אויסטראַליש ווערק. די אַפּשאַצונג איז דאָן געווען אַבסאָלוט ריכטיק.

פון יענער צייט ביז היינט, האָט זיך אַט די באַציונג קאַרדינאַל געביטן (הגם ביי אַ צאָל לייענער איז נאָך עד היום פאַרבליבן אַ סנאָ־בישע באַציונג צו אימפּאַרטירטע סחורה — אויך גייסטיקע — מעג עס אפילו זיין פון אַן ערגערער קוואַליטעט ווי די לאַקאַלע). עס איז ציפּעריש באַוווּזן, אַז אויסטראַליע לייענען היינט אַ סך מער ביכער פון היגע שרייבערס, ווי ווען עס איז פריער, מחמת עס איז פאַראַן די באַדערפעניש צו לייענען און געניסן פון הימישער שפּעפּערישקייט. ווידער די אויסטראַלישע שרייבערס האָבן אויפן לאַקאַלן הינ־טערגרונט אַנטדעקט אַניווערסאַלע ווערטן. עס האָבן זיך אויך געענ־דערט די ליטעראַרישע טענדענצן: פון רעאַליזם אויף ראַמאַנטיזם. מען דאַרף דאָ דערמאָנען, אַז סוף 19טן און אָנהייב 20טן יאָרהונדערט, האָט דער נאַטוראַליזם, מיט זיין צוטרוי און האַפענונג אויף דער צוקונפּט, דאַמינירט אין דער אויסטראַלישער ליטעראַטור. די דיסאי־לוזיע איז געקומען בעת די ביידע וועלט־מלחמות און נאָך זייערע קאַטאַקליזמען, וואָס האָבן אַרויסגערופּן ספּקות און שטאַרק אונטער־געגראַבן דעם אַפּטימיזם פון ניינצנטן יאָרהונדערט.

וואָס שייך דער אַנטוויקלונג פון דער אויסטראַלישער ליטעראַ־טור, האָט דאָס פּראַווינציאַלע פון איר פּריערדיקן מהות אַפּגע־טראָטן פאַר קאַסמאָפּאָליטישע טענדענצן. עס האָט זיך אויך געענ־דערט די ליטעראַרישע דיקציע פון די טיפּישע אַספּעקטן פון נאַציאָ־אינדיווידועלער באַהאַנדלונג פון די פּערסאָנאַזשן און זייער לעבנס־אופן. עס איז דאָ היינט דער באַוווּסטזיין ביי די שרייבערס, אַז זיי שאַפּן ווי אויסטראַליע און דערציילן פון זייער אייגן לאַנד, פון דעם לעבן, אין וועלכן די לייענער קענען דערקענען זייער אייגענער דערפאַרונג.

אין די בעסערע ווערק קענטיקט זיך מער רייפּקייט, מער פּאַע־טישע און טעכנישע קאַמפּעטענטקייט — זיכערקייט אין דער טעמאַ־טיק און מער מייסטערשאַפּט אין פאַרם — אָבער דאָס קומט צום אויס־

דרוק נאָר אין די קינסטלעריש-רייפֿע שאַפונגען, און זיי באַווײַזן זיך נישט צו אַפֿט אין דער ליטעראַטור.

עס איז אויך פאַרשוונדן דער איזאָלאַציע-געפיל — אַ דאַנק דער אַנטוויקלונג פון דזשעט־קאָמוניקאַציע — די ווייטע מרחקים האָבן פאַרלוירן זייערע דיסטאַנצן אויך אינעם גייסטיקן לעבן. ווען מיר וועלן נאָך צוגעבן צום בילד די הויך־אַנטוויקלטע אינדוסטריאַ־ליזאַציע און די גרויסע מאַסן־אימיגראַציע — נאָכן לעצטן קריג — אַלץ צוזאַמען האָבן צעוואָרפֿן די לאַנג־דורותדיקע באַריערע פון דער פּסיכאָלאָגישער איזאָלירטקייט פון דעם לאַנד.

עס איז אַ טעות צו טראַכטן, אַז דער אויסטראַלישער שרייבער איז דורך די ענדערונגען געוואָרן ווייניקער פאַרבונדן מיט זיין לאַנד. אין די היינטיגטיקע ווערק ווערט אַלץ ווייניקער אַקצענטירט די גרויסע וועלט אויף אירע טערמינען. דער טראַפּ ווערט איצט אויך אין דעם לאַנד געלייגט מער אויף דער אַלענאַציע פונעם מענטש. וועלכער געפינט נישט פאַר זיך קיין אַרט אין דער וועלט פון טעכ־נאַקראַטיע. צווישן אים און דער געזעלשאַפֿט איז דאָ אַ תּהום.

אין די בעסערע קינסטלערישע ווערק, קענטיקט זיך בולטער היינט דער סימבאָלישער עלעמענט אין די שילדערונגען און כאַראַק־טעריזאַציעס, וועלכע זענען טיילמאַל אַ רעפּלעקס פון עפּעס גרעסערס פון דעם, וואָס איז באַשריבן אויף די זייטלעך פון זייערע ווערק. אויך אין דעם זין גייען זיי אין די פּוס־טריט פון די פּראָזע־קינסטלער אין אַנדערע לענדער.

נוֹאָרִיס וועסט

(איינער פון די דערפאלגרייכסטע שרייבערס)

עס זיין דאָ אַ גרופע אויסטראַלישע שרייבער, וואָס האָבן דער־גרייכט אַ גרויסן דערפאלג אויפן אינטערנאַציאָנאַלן ביכער־מאַרק. איינער פון זיי — קאַרטער בראַון (עלען יאַטס) גייט בראש פון דער גרופע. מען שמועסט, אַז במשך פון אַן אַנדערטהאַלבן צענדליק יאָר, זאָל ער האָבן פאַרקויפט אַ 40 מיליאָן קאַפּיעס פון זיינע ביכער, וואָס זענען איבערגעזעצט געוואָרן אין פיל שפראַכן. מיר וועלן דערמאָנען אויך די שרייבער: דזשאָן קליר, ד'אַרקי נילאַנד, ראַסל ברעדאַן און אויך מאָריס וועסט. זיין — מאָריס וועסטס — שאַפן האָט באַקומען אַ גרויסן מאַסן־אַפּיל אין אַ ריי לענדער. ס'איז דעריבער כדאי זיך אַפּצושטעלן און געבן וועגן אים אַ געוויסע פען־צייכענונג.

מען שטעלט די פראַגע: מיט וואָס האָט ער זיך אַזוי קונה שם געווען איבער דער וועלט? דער ענטפער: זיין טאַלאַנט ליגט אין קענען פרעזענטירן אַקטועלע, ממש „הייסע“ סיטואַציעס און פראַב־לעמען אין אַ בעלעטריזירטער פאַרם, וואָס ציט אַריין דעם מאַסן־לייענער אויף אַ מיליאָניקן פאַרנעם, ער איז עפעס ווי אַ ליטעראַ־רישער סייסמאָגראַף, וואָס כאַפט אויף די צאַפּלדיקע געשעענישן פון דער וועלט אויף „דער הייסער מינוט“ און מאַמענטאַל באַווייזט זיך אַ ווערק, וואָס שילדערט די געשעעניש נאָך איידער זי האָט זיך באַוויזן אַפּצוקילן. דאָס האָט ער באַוויזן נישט איין מאָל, נאָר מיט אַ ריי ווערק.

זיין ערשטלינג „קינדער פון דער זון“ איז דערשינען אין ענג־לאַנד אין די 1950־ער יאָרן. ער האָט דאָן יאָרן געלעבט אין איטאַליע און זיך אַנגעטראַפן מיט די פראַבלעמען פון די אַרטיקע שוידער־לעכע „סלאָם“־באַדינגונגען. אין דעם בוך שילדערט ער דאָס לעבן פון די אַרעמע יינגלעך אין נעאַפּאָל, וואָס ער האָט אָפנים זייער גוט געקענט און עס קרעפטיק באַשריבן, אַגב, איז אַ האַלבן צענדליק פון זיינע ווערק פאַרבונדן מיט איטאַליע, מיט אַרטיקע פראַבלעמען. עס איז דעם געראַטענעם ערשטלינג אַנגעקומען גאַנץ שווער

ביז ער האָט דערזען די ליכטיקע שיין... פינף פאַרלאַגן אין אַמע-
ריקע האָבן גלייך אָפגעוואָרפן און אויך אין ענגלאַנד איז עס דערשיי-
נען נאָר אין אַ פאַר טויזנט עקזעמפלאַרן. עס האָט אָבער גלייך אָנגע-
שלאָגן דעם מאַרק, ווי אַ גוט־פאַרקויפטער בוך מיט אַ נייער אויפֿ-
לאַגע און פאַרשפרייטונג פון אַ 25 טויזנט עקזעמפלאַרן. דאָס איז געווען
זיין אָנהייב „מיטן רעכטן פוס“ און דער גרויסער דערפאַלג זיינער
איז געקומען מיט זיין בוך „דעם טייוולס אַדוואַקאַט“.

מאָרים וועסט איז אליין געווען במשך פון אַ צוועלף יאָר
אַ „קריסטלעכער ברודער“, אַ בן־בית אין דער קריסטלעכער וועלט
מיט אירע פראַבלעמען, אינטריגעס, איינפלוסן און קאַמפן, דעריבער
האַט ער אין דעם בוך, ווי אויך אין דעם שפּעטערדיקן „בעסט־סע-
לער“, וואָס איז דערשינען א״נ „אין די שײַד פון דעם פישערמאַן“,
דערגרייכט אַן אינטערנאַציאָנאַלן דערפאַלג. דאָס בוך איז פונקט דער-
שינען, ווען עס איז געשטאַרבן דער פויפסט. און ווייל ער האָט אין
בוך באַהאַנדלט אַזאַ הייסע צאַפּלדיקע טעמאַטיק מיט דער גאַנצער פראַ-
צעדור און מיט די הינטער־קוליסן ביים אויסוויילן אַ נייעם פויפסט,
דאָס אַלץ האָט צוגעהאַלפן עס זאַל פאַרקויפט ווערן אין אַ פיר מיליאָן
עקזעמפלאַרן (שוין אָפּגערעדט פון פילם־דערפאַלג שפּעטער).

זיין בוך „דער טורעם פון בבל“, וואָס האָט בעלעטריזירט די
געשפאַנטע באַציאונגען צווישן ישראל און די אַראַבישע לענדער,
באַגלייט מיט שפּיאַנאָזש־אַקטן פון אויטענטישע געשעענישן, איז אויך
דערשינען אויף „דער הייסער מינוט (אין 1967).“

מען מוז צוגעבן, אז דער מחבר האָט אין אַלע פאַלן באַוויזן
גרינטלעך אויסצופאַרשן די באַדינגונגען און אויך דעם הינטערגרונט
פון די געשעענישן נאָך איידער ער איז צוגעטרעטן צום בעלעטריי-
זירטן סוזשעט, אפשר נאָך איידער ער האָט אים פאַרטראַכט, ווי אַ סיי-
פור המעשה פאַר אַ בוך. אַז מען לייענט זיינע ביכער זעט מען, אַז ער
איז גוט באַהאַונט אין די קאַמפּלעקסן אַרום די געשעענישן און
פראַבלעמען, וועלכע ער פאַרשפּיגלט און געשטאַלטיקט דורך זיינע
העלדן.

ווען ער שילדערט, למשל, דעם וואַטיקאַן ביים פראַקלאַמירן
אַ נייעם פויפסט, קען ער נישט בלויז אויסגעבונדן די ראַל פון וואַטי-
קאַן אין דער וועלט־פּאָליטיק, נאָר ער קען אויך אַלע שרייפּעלעך
פון דער „מאַשיין“, ווי אַזוי זי אַרבעט, אירע אינטערווענצן אין פאַר-
שידענע אינסטאַנצן. די איינפלוסן פון די קאַרדינאַלן אין פאַרשיי-
דענע לענדער און זייער ראַל אין וואַטיקאַן ביים באַשטימען די
אַקציעס פון דער קאַטוילישער וועלט מיט איר וואַג און איינפלוס...

דער מחבר האָט גערן צו פּסיכאָלאָגירן, טיילווייז סאָפיסטיצירט און פּאַרטיפּט, טיילמאַל ווי אין אַ סענסאַציאָנעלער מעלאָדראַמע, וואָס נעמט אויס ביים ברייטן ליענער־עולם — מעסטנדיק מיט זיין וועלט־רעפּוטאַציע, באַגלייט מיט דעם „באַנוס“ פון איבער א צען מיליאָן פּאַרקויפּטע ביכער, נאָך דעם די פּילמען.

אויך אין טעאַטער האָט ער זיך אַרויסגעהויבן, ווען עס איז געשפּילט געוואָרן, מיט דערפּאָלג, זיין דראַמע „דער הערעטיקער“. עס איז די דראַמע פון דזשאָרדאַנאָ ברונאָ, וואָס האָט אין זיך אַלציי־טיקע עלעמענטן פון דעם העלד־מאַרטירער, פון דעם וואָס שטעלט זיך אַנטקעגן דעם כוח פון מאַכט מיט זיין גייסטיקער גבורה און מיט דעם גלויבן אין זיין אמת, פאַר וועלכן ער איז מקריב זיין לעבן. עס איז אויפן אָרט דאָ צו דערמאַנען, אַז דער משפּט איבער דזשאָרדאַנאָ ברונאָ האָט זיך געצויגן אַ ניין יאָר (1591—1600) און דורך די אַלע יאָרן איז געווען דער דרוק פון דער אינקוויזיציע־מאַשין — מיט אַלע אירע שרייפּעלעך און מאַכיאָנאַציעס, פון וועלכע די סטאַלין־פּראָצעסן האָבן א סך קאַפּירט — דער באַשולדיקטער זאָל זיך מודה זיין, אַז ער האָט געגרייזט און זאָל צוריקציען זיינע „אַפּיקורסישע באַהויפּטונגען“, אַז די ערד איז נאָר א טייל פון דעם אַוניווערס, ווי אויך זיין נישט וועלן גלייבן אין יעזוסעס געבורט פון „בתולה־שאַפּט“... און אין אַנדערע ניסים זיינע. און אוודאי דאַרף ער זיך מודה זיין אין זיין פאַלשער שטעלונג צו דער קירכע אַרום זינד, תּאוּוה, פּאַרגעניגנס — בכלל זיין גאַנצער אַרויסטריט קעגן דער קירכ־לעכער דאַגמע, וואָס איז די שווערסטע הערעזיע און זינד פון אַ קריסט.

מאַריס וועסט האָט געזוכט צו דראַמאַטיזירן די אַגאַניע פונעם יחיד, ווען זיין פּערזענלעכע אמונה איז אין אַפּאָזיציע צו דער אינ־סטיטוציאָנעלער פּאַליטישער אַדער קירכלעכער דאַגמע, די לידן וואָס דער יחיד מוז נעמען אויף זיך, ווען ער שטעלט זיך אַנטקעגן דער מאַכט פון דער עפּנטלעכער מיינונג, אַנגעפּירט און אויפגעשרויפּט דורך דער „עסטאַבלישמענט“ פונעם פּאַליטיש־געזעלשאַפּטלעכן לעבן, און ווער זאָל דאָ זיין דער פּאַרשפּילטער און ווער דער געווינער? דאָס אייגנטלעך פּרעגט דאָך ברונאָן דער הויפּט־אינקוויזיטאָר אין דער דראַמע: „ווער זאָל געווינען, דער פּויפּסט אַדער ביליאָאַט?“ דער מחבר, וואָס קען פון אינעווייניק זייער גוט די מאַכט פון דער קירכלעכער היעראַרכיע, איז אויף דער זייט פונעם מאַרטי־

רער, וועלכער איז ערדיש, אינדיווידואליסטיש אין זיין כאַראַקטער און נאָך־קאָנפֿארמיסטיש אין זיין אני־מאמין. ער ווייסט די קאָנסעק־ווענצן און איז גרייט צו צאָלן דעם שווערסטן פרייז פאַר זיין אמת. ברונאַס ריס מיט דער קירכע קאָסט אים, נאָך פארן משפט, אַ שטיק געזונט, מחמת ביים רייסן שטיקער פון האַרץ פון רויס, רייסט ער מיט דעם אויך אויף זיין אייגן האַרץ... דזשאַרדאַנאַ ברונאַ מאַכט דורך די טראַגישע אינערלעכע ריסן, וואָס עס האָט אַדורכגעמאַכט אַ גלוי־ביקער, ווען ער האָט אַנטפלעקט שפּאַלטן אין די פעסטע מויערן פון זיין פריערדיקער וועלט (ה. ד. נאַמבערג האָט אויך וועגן דעם דער־ציילט, ווען ער האָט פאַרלוירן זיין רעליגיעזן גלויבן).

דער מחבר לאָזט זיינע העלדן אַ ביסל צו פיל פּסיכאָלאָגירן און מעדיטירן איבער דער אַלכעמיע צו פאַרוואַנדלען פיין אין רחמנות. בכלל מעדיטירט דער מחבר אין אַלע זיינע ווערק וועגן דעם זין פון פיין און ליידן אויף דער וועלט — מיר וועלן צו דעם זיך אומ־קערן ביים באַהאַנדלען ברייטער „אין די שייך פון פישערמאַן“. אָבער אין דער דראַמע איז די טעמע אויסגעברייטערט און אַקטואַליזירט צו היינטיקע דילעמעס, אַרום פּראַטעסטן, גרויסע מאַנאָפּאָלי, עפנט־לעכע אומרוען און אַנדערע פּאָליטישע מאַמענטן און דילעמעס. ער שטעלט אויך אַוועק די פּראַגע: צי קען אַ מענטש אַנטלויפן פון זיין גורל?

אָבער איבער אַלע פּראַגן און טעמעס, וועלכע מאָרים וועסט באַ־האַנדלט אין זיינע ביקער, פאַרנעמט אַ צענטראַלן אַרט די מאַכט פון דער קירכע מיט אירע פאַראַדאַקסן און דילעמעס. צום בולטסטן איז דאָס אַרויסגעבראַכט אין דעם ווערק „אין די שייך פון דעם פישערמאַן“. די פאַראַדאַקסן: דער גרינדער איז געווען אַ סטאַליאַר פון נצרת. ער האָט נישט געהאַט קיין פּלאַץ אַוועקצולייגן דעם קאַפּ, און היינט איז די קירכע אַרומגערינגלט מיט אַזאַ רייכטום און פאַמפע, וואָס זעט אויס אין ליכט פון דער הונגעריקער וועלט, ווי אַ גוואַל־טיקע פאַרשווענדערשיקייט, און די גרעסטע סתירה צו דער פריי־דיקונג־פּילאָזאָפיע פון דעם גרינדער פון קריסטנטום.

דער מחבר באַהאַנדלט דעם מאַכט־אַספּעקט פון דער קירכע און איר השפעה פון דעם קוק־ווינקל — אומשטערבליכקייט. ער גיט אַזאַ הנחה: אומעטום אין דער יצירה איז דער געשריי נאָך לעבן. נאָר דער מענטש ווייסט פון דער אומפאַרמיידלעכקייט פון טויט, זוכט ער אומשטערבליכקייט אין אַנדערע פאַרמען. די וועלטלעכע נאַציאָ־

נאליסטן האבן אים געגעבן אַ פאַרזיכערונג אין אַ פיזישער לאַקאַלער אויסברייטערונג פון זיין „איך“; דורך דעם קורצן לעבנסשפּאַן, די אומשטערבלעכקייט — פון אַן אייגן לאַנד אַ פּאַן, אַ מלוכה, מיט איר גאַנצער פּאַמפע.

די מאַרקסיסטן האָבן אים צוגעזאָגט די אידעאַלע מענטשלעכע געזעלשאַפט פון אינטערנאַציאָנאַלן סאָציאַליזם; די דעמאָקראַטן — פרייהייט דורכן שטיים-צעטל, אַז ער וועט אַפילו דאַרפן שטאַרבן עס צו פאַרטיידיקן קעגן די שונאים פון דעמאָקראַטיע; די רעליגיע האָט אים פאַרזיכערט השארת הנפש, און די קירכע איז אינסטרױ-מענטאַל אין דעם אומשטערבלעכקייט-צוזאַג אין איר ספּערע...

אַבער דאָס זענען נאָר אַגבֿ-אורחאדיקע אַרויסזאָגונגען אין בוך, מחמת דער עיקר פונעם סוּזשעט איז די גרויסע מאַכט פון וואַטי-קאַן, וואָס איז די אַבסאָלוטסטע, ווייל ער האָט נישט קיין נאַציאָנאַלע גרענעצן. אַבער ער איז ווידער אַפּהענגיק פון נאַציאָנאַלע אינטעריגעס, פון פאַרטייאישן דרוק און איינפלוסן אין פּיל לענדער.

דאָס איז די אַלגעמיינע ראַם פאַר די ראַלן פון די פאַרשידענע הויכע פּערסאָנאַזשן, וועלכע דער מחבר האָט אַריינגעוועבט אין דער קאַנווע פון סוּזשעט. צו ערשט די הויפּט-ראַלן: פון פּאַנטיף (קיריל) און פון די קאַרדינאַלן (רינאַלדי און טלעמאַנד). עס איז אויך דאָ אויף דער הויפּט-סצענע דער „שומר החומות“, קאַרדינאַל לעאַני, וואָס היט אַפּ די מויערן פון דער קירכע, עס זאָל חלילה זיך דאַרט קיין שפּאַ-רונקע נישט מאַכן... אין דער קאַנווע זענען נאָך אַריינגעוועבט מיניסטאַרן, אויסלענדישע קאַרעספּאַנדענטן, אויך באַלשעוויקעס און אַנדערע טיפּן.

ווי דערמאָנט, איז דער מחבר אויסגעבונדן מיט אַלע ספרוּזשי-נעס פון דער העכערער קירכלעכער מאַשין, וועלכער ער באַהאַנדלט ווי אַ פּיראַמידע, סאַמע אויבן — דער פּאַנטיף, לויטן מחבר — דער אַבסאָלוטער און דער באַגרענעצטער; דער רייכסטער אין איינקונפט און דער אַרעמסטער אין פּערזענלעכער אַריינדריינגונג...

מיט אַ שטאַרקער סאַטירישער פאַרב מאַלט דער מחבר דעם פאַרטערטער פון גאַט אויף דער ערד, וואָס איז „פאַרזיכערט מיט אַ געטלעכער גאַראַנטיע קעגן פעלערן“, און אליין איז ער ווייניקער פאַרזיכערט פון רעטונג, ווי דער לעצטער פון זיינע אַנהענגער. אויב ער זאָגט, אז ער שטייט נישט פאַר דעם נסיון פון אויטאָקראַטיע און אַמביציע, איז ער אַ ליגנער. אויב ער גייט נישט אַמאַל מיט שרעק, און איז נישט מתפלל אין דער פינצטערניש — איז ער א שוטה. ער האַלט טאַקע דעם שליסל פון קעניגרייך, אַבער ער איז אַליין מחוץ אים...

מאָרים וועסט איז נישט קיין הערעטיקער. ער זאָגט דורך זיינס אַ העלד: „איך וויל פאַרן צוריק צו גאָט דורך דעם מענטש". דאָס מיינט: דורך דינען דעם מענטש, וועלן מיר דינען צו גאָט, און דאָס דאַרף זיין דער וועג פון דער קירכע. זיין באַשולדיקונג קעגן איר איז, וואָס זי האָט פאַרלוירן דעם קאָנטאַקט מיטן לעבעדיקן מענטש, מיט זיין טראַכטן, פילן און גלויבן, און אַז די קירכלעכע גדולים באַהאַנדלען נשמה־זאַכן, ווי בוכהאַלטעריע פּאַזיציעס... דער קלער בלוטיקט נישט אין דער טראַגעדיע פון זיין פּאַלק, די אַגאַניע, דער געוויין, דער געשריי פון קינדער אין דער נאַכט, דרינגט נישט אַדורך די ווענט פון דער קירכע.

דער מחבר מעדיטירט וועגן הערשער און... געשיכטע. די ערשטע זעען אין געשיכטע נאָר גרויסע פאַראַלגעמיינערונגען, אַנ־שטאַט איינצוזען, אַז זי איז די סומע פון מיליאָנען קליינע איינצלעהיטן. צוויי מענטשן קומען נישט צו גאָט אויפן זעלבן וועג, ווייניק דער־גרייכן אים אָן בלאַנדזשענישן און פּאַלן... און דאָס באַצייט זיך אַפילו צו די צדיקים (דערמאָנט זיך ש. אַנסקיס אַריינפיר־ווערטער אין „דיבוק“...).

דער מחבר זוכט גאָט און ער ווייסט, אַז דער וועג צו אים איז פול מיט באַריערעס, וועלכע מען קען נישט דורכגיין מיט איין שפרונג. דאָס וויכטיקסטע אָבער איז — די ריכטונג, אין וועלכער דער מענטש גייט. אויב ער קאַנצענטרירט זיין בליק נאָר אויף זיך אַליין — איז עס אַ קורס צו זעלבסטמאָרד. אָבער אויב ער גייט פון זיך — קען ער לסוף קומען צו גאָט. דינען אים דורך די פשוטסטע זאַכן, געטאָן מיט ליבשאַפט און רחמים. אַט די זאַכן ווערן אָבער א סך מאָל נישט געטאָן אָדער נישט פאַרענדיקט, מער צוליב רוטין ווי צוליב מאַנגל אין גוטן ווילן.

נישט שייך זיך אַפצושטעלן אויף די פילצאָליקע מחשבות און מעדיטירונגען, וואָס דער מחבר זאָגט ארויס דורכן מויל פון זיינע פּערסאָנאַזשן, וואָס זענען פאַר זיך אינטערעסאַנט, דאָך זענען זיי אָבער אַפנויגן פון עצם הויפט־טראַקט. עס פעלט אין דעם ווערק די שלמות און דער צעמענט פון אינערלעכער געשלאָסנקייט. אמת, דער מחבר האָט אַ ריכטליניע, אָבער ער פאַרט אָפּט אַראָפּ אויף פיל זייטיקע סטעזשקעס פון פילאָזאָפישן כאַראַקטער, אָדער פון אַ טראַנסצענד־דענטאַלן הויכפונקט. ערשט ווען ער קומט צוריק צו די טראַנספּאַר־מאַציעס, וואָס די קירכע האָט דורכגעמאַכט פון איר אַנטשטייאונג ביז היינט צו טאָג, איז ער צוריק אויף דעם הויפט־טראַקט.

זאָגט ביי אים דער פויפסט קיריל: „דער מייסטער איז געקו־מען קיין ירושלים, רייטנדיק אויף אַן אייזל און איך דאַרף געטראַגן

ווערן אויף די אקסלען פון דעם (קירכלעכן) אַדל, און מיט דער פאַמפע פון אַ רוימישן אימפעראַטאָר. ער זאָגט נאָך א פיל שטאַר-קערן אמת: „איבער דער גאַנצער וועלט גייען אַרום באַרוועסע מענטשן און איך דאַרף געקרוינט ווערן מיט גאַלד, מיין טריומף-צוג איז אילומינירט מיט אַ מיליאָן ליכטער, שעם איך זיך דערמיט, וואָס איך, דער נאַכפּאָלגער פון דעם סטאַליאַר, ווער באַהאַנדלט ווי א מלך“.

מאַריס וועסט מעדיטירט אויך וועגן דער אַדמיניסטראַטיווער טעטיקייט פון וואַטיקאַן, ער דערמאָנט די אויסגאַבן פאַר די מיסיאָנערן... די גלחים וואָס שטעמפלען דאַקומענטן, ווי אַלע געוויינלעכע באַאַמ-טע, מיט אַ צייט-זייגער, און בכלל די איבערציע פון דער קירכע, וועמענס גאַנצע אַרבעט איז ווייט אַוועק פון דעם מענטש, וועלכער האָט די טעטיקייט אָנגעהויבן... צוליב דעם — דער טיפּער קריזיס, וואָס די קירכע לעבט דורך. דער וואַטיקאַן איז אַ גרויסמאַכט איבער הונדערטער מיליאָנען מענטשן, און קיין מענטש בלייבט נישט דער זעלבער דורך זיין דערפאַרונג פון מאַכט; וועמען עס דערפירט צו טיראַניע, אַנדערע — צו פּערווערסיע, אַדער צו ווערן קאַרומפּירט דורך חניפה און פּריווילעגיעס, וועלכע מען באַקומט. אַדער מען נעמט זיך אַליין...

דעריבער האָבן פיל גלויביקע אָנגעהויבן אַזוי שטאַרק צו צווייפן-לען אין דעם, וואָס זיי האָבן אַזוי הייליק געגלויבט... פון איין זייט פּילן זיי, אַז מען קען נישט אַרויסוואַרפן דורכן פענצטער 2000 יאָר טראַדיציע, און די דאָגמע, וואָס האָט געשטעלט זיך פאַר אַ ציל מענטשן זאָלן גלויבן, פּילן, טראַכטן און אויף איין און דעם זעלבן אופן וועגן דער ערד און הימל...

פון דער צווייטער זייט איז זיי באַפאַלן אַ פאַרצווייפלונג אין דעם אַלעם, וואָס זיי האָבן געהאַלטן, אַז דאָס איז אין דער קירכע פונדאָ-מענטאַל און פערמאַנענט. זיי האָבן אָנגעהויבן שטעלן זיך קשיות: האָט טאַקע די געטלעכע השגחה דאָס אַלץ געמאַכט און באפוילן דעם מענטש, ער זאָל דאָס אַלץ אַקצעפּטירן מיט די אַלע אומגענוגנטיקייטן און באַגרענעצונגען?

די פּראָגן פון די העלדן זענען פון אַ ברייטערן כאַראַקטער. למשל, וועגן זינד — איז דאָס אַ מיסברויך פון נאַטירלעכן אינ-סטינקט? און וועגן דער טעאַטראַלישקייט אין דער קירכע: עפעס פּילן זיי, אַז אַ פאַטער רעדט צום זון פשוט און פריי פון האַרצן, און נישט דורך אַ מין אַקטיאַרישער מאַסקע... די פּראַטאַגאַניסטן האָבן נישט קיין זעלישע מנוחה. זאָגט רות לעווין: „מיר זענען אַלע אין אַ תּפּיסה, אויף אַזאַ אַדער אַנדערן אופן“ און אַנדערער באַמערקט: —

יעדער פון אנדז טראַגט זיין קרייץ, געמאַכט און צוגעפאַסט צו זיינע אומוויליקע פלייצעס... און דער קרייץ טיילט זיך צווישן דער אמונה, וואָס אַ מענטש פאַרמאַגט, זיין געהאַרכזאַמקייט צו דער דאָגמאַטישקייט, וואָס דערלאָזט נישט קיינע ספּקות, און די וואָס צווייפלען און דער-גייען צו אַפיקורסות.

בכדי צו ווייזן, אַז דער הערעטיקער איז אַ מענטש אויף אַ מדרגה, ציטירט דער מחבר אַ זאָג פון הייליקן אויגוסטינאַ: „עס נעמט אַ גרויסן מוח צו ווערן אַ הערעטיקער“. זאָגט ווידער אַ העלד וועגן די אינערלעכע קאַנפליקטן אין דער נשמה, וואָס גיבן נישט קיין מנוחה, מחמת מען איז טאַגטעגלעך אין דעם אַריינגעצויגן: „ביסט נישט געבוירן געוואָרן פאַר פרידן“.

אין דעם ווערק זענען פאַראַן א סך מחשבות און מיינונגען וועגן ליבע און פיין, וועגן ווערטן, וואָס נעמען אַן פאַרשידענע פאַרמען, וועגן קינדער, ווי אַ געוויסער אופן פון באַזיץ, וואָס ענדערט זיך, ווען זיי וואַקסן אויס, און דער צוואַמענבונד מיט זיי ווערט לויזער. די עלטערן דערשפירן, אַז זיי האָבן זיי נישט מער אין באַזיץ ווי אַמאָל. גיט עס איין העלד, ווי אַ ביישפּיל מיט אַ בלום: — רייסט זי אַרויס, טוסט זי אַריין אין אַ וואַזע, אין אַ וויל אַרום הייבט זי אַן וועלן. ווערט דאָך דאָן זיכער שוין אומוויכטיק, וואָס דו פאַרמאַגסט אַ בלום, אָבער אַזאַ פאַרגלייך לגבי קינדער, וואָס וואַקסן אויס און גייען אוועק פון די עלטערן, מיט אַן אַרויסגעריסענער בלום, איז זיכער צו דראַסטיש! פאַרצייכן איך עס צו אילוסטרירן דעם מחברס זיג-זאָגישע מעדיטאַציעס, וועלכע ער האָט אַריינגעפאַקט אין דעם ווערק.

מאָרים וועסט האָט אַנגעלאָזן זיין ווערק „אין שיך פון דעם פּיר-שערמאַן“ מיט פיל דיסערטאַציעס וועגן דער קירכע, פּאָליטיק, ליבע, פיין און אויך וועגן דער מיסטעריע פון דער גאַנצער יצירה. אַ די-סערטאַציע אונטערן טיטל „דער מענטש אין דער צייט“ באַהאַנדלט דעם מענטש פון עבר, פון היינט און פון דער צוקונפט. ער שאַצט אים פון פאַרשידענע אַספּעקטן, ווי אַזוי ער עקזיסטירט אין דעם איצטיקן מאַמענט און אין זיין אוראַלטער פאַרגאַנגענהייט, וואָס גייט צוריק ביז צו אַ פּונקט, וועלכער פאַרלירט זיך אין אַ נעפל; און ער קומט צוריק צו דעם מענטש פון דער צוקונפט, דורך אַלע מעגלעכע קאַנ-צעפציעס און אויסזיכטן, לויט זיין קוק.

ווען מען קוקט, שרייבט ער, אויפן מענטש לויט דער סקאַלע פון פּראָפּאָרציע, געפּינסטו אים — פון איין זייט — אַ קאַרליקל אין אַן אַוניווערס, וואָס האָט נישט קיין גרענעץ. פון דער צווייטער זייט, ווען דו קוקסט אויף אים דורך דער פּריזמע פון צאָלן, איז ווי די

וואָלסט געציילט דעם זאָמד אויפן ים. מעסט מען אים לויט אַן אַנדער־רער סקאַלע, געפינט מען אים, טיילווייז, אין קאַנטראַל פון אַ ריזיקן פאַרברעכן, אין וועלכן ער לעבט...

דער מחבר שטעלט זיך זייער פיל אָפּ אויף די וויסנשאַפטלעכע היפּאָטעזעס וועגן די אוראַלטע, קדמונישע צייטן, ווען עס האָבן זיך באַוויזן די ערשטע ביאַטישע פאַרמען אויפן ערד־פּלאַנעט, און די פרימיטיווע לעבנס־פאַרמען האָבן זיך, ווי אַ נעץ, אויסגעשפּרייט איבערן איבערפלאַך פון זיך־שפיגענדיקן גלאַבוס. זיי האָבן אַנגע־הויבן זיך פאַראייניקן און טיילן זיך אין פיל קאָמבינאַציעס פון פאַר־מען. דאָ קומט דער מחבר צום עוואָלוציע־פּראָצעס. די וואָס האָבן געקענט אויסהאַלטן די ענדערונגען און זיך צופאַסן צו דער נייער אומגעבונג — זענען געבליבן.

אַבער די עוואָלוציע פון מענטש האָט אַנגענומען אויך אַנדערע פאַרמען. ווייניקער ברוטאַלע אין קאַנקורענץ פאַרן לעבן און דורך דעם איז דער מענטש אַרויסגעקומען ווי אַ פענאַמען אין אַ געענ־דערטן אַוניווערס. די רעפּראָדוקציע פון פרימיטיווערע לעבנס־פאַר־מען, וואָס האָבן זיך פאַרפילפאַכט, זיך פאַראייניקט און איבערגרונ־פירט זיך צו אַ געוויסער סטאַביליטעט, פערמאַנענץ — און דער לעבנס־בוים וואָקסט הויך. צווייגן שטאַרבן אָפּ, צווייגן הערן אויף וואַקסן. אַבער עס גייט ווייטער אַן דער אַנגריף פון וואָקס צו דער הויך, אין דער ריכטונג פון אַ גרעסערן מוח און אַ קאָמפּלעקס־אַרגאַניזם, און דער צום אַממערסטן עלאַסטישער מעכאַניזם זוכט לעבן בלייבן.

אַט דער עוואָלוציע־פּראָצעס, דורך המשך, גאַנצקייט, אינהייט — איז געבראַכן געוואָרן אין געוויסע ערטער. מיר ווייסן נישט, ווען לעבן האָט זיך אַנגעהויבן, אין וועלכער צייט. מיר זעען מענטשן — שוין אין מערצאַל! מיר ווייסן נישט פון וויסנשאַפטלעכן שטאַנד־פונקט, צי עס איז געווען אַן ערשטע פאַרל, אָדער עס זענען שטענ־דיק געווען אַ סך. נישטאַ קיין שום רעקאָרד פון איין פאַרל. אין אַ געוויסן מאָמענט פון געשיכטע — איז דאָ דער מענטש און מיט אים — באַוואוסטזיין ווי אַ פענאַמען, וואָס ווייסט, אַז ער ווייסט.

איך האָב זיך אָפּגעשטעלט אויף פאַרשידנאַרטיקע עלעמענטן פון דעם ווערק, וואָס זענען אין טעמאַטיק און פינאַנץ נישט ווי געהע־ריק צונויפגעוואַקסן. דאָך איז יעדער באַזונדערער עלעמענט לעבע־

דיק באַשריבן, אינפאַרמאַטיוו, באַלערנדיק, טיילווייז — שפּאַנענדיק, טיילמאָל סענסאַציאָנעל און מעלאָדראַמאַטיש. אָבער אַלץ צוזאַמען אָפּגעקאַכט אין איין טעפל און דערלאַנגט ווי אַ „הייסע“ בולבע, האָט אַנגעשלאָגן און צוגעצויגן מיליאָנען לייענער איבער דער וועלט.

איך האָב דערמאָנט פון אָנהייב מאָריס וועסטס באַזונדערן טאַג-לאַנט צו קענען גלייך זיין מיט אַ נייעם בוך, וועגן אַ וועלט-געשעע-ניש, וואָס איז נאָך אין אַ צאַפּלדיקן צושטאַנד. אַזוי איז געשען מיט אייניקע פון די ווערק, וועלכע איך האָב אַנאַליזירט אויבן און אַזוי אויך מיט אַזאַ ווערק, ווי „דער אַמבאַסאַדאָר“, וואָס איז פּונקט דער-שינען נאָכן גוואַלט-טויט פון מלוכה-ראש דיעם אין וויעטנאַם.

ווי אין זיינע אַנדערע ווערק, וווּ ער האָט פריער גוט נאָכגע-פאַרשט דעם רוי-מאַטעריאַל ביים צוגרייטן דאָס בוך, האָט ער אויך דאָ געפאַרשט בודיזם און זיינע איינפלוסן אין דעם טייל וועלט, וווּ עס האָט זיך אָפּגעשפּילט די גרויסע טראַגישע דראַמע פון וויעטנאַם.

פיל גייעס-רעפּאָרטערן און זשורנאַליסטן האָבן אין ביכער אויך געפרוווט באַלייכטן יענע געשעענישן. אָבער זיי האָבן עס נישט געקענט מאַכן מיט דעם טאַלאַנט און נישט געקענט אילומינירן סיי טראַגיעס און געשעענישן — טיילווייז פּאַקטוועלע, אָבער בעיקר צו-געטראַכטע און בעלעטריזירטע, ווי עס האָט באַווזן מאָריס וועסט. דעריבער געהערט ער צו די דערפאַלגרייכסטע אויסטראַלישע שריי-בער אויפן וועלט-מאַרק פון ביכער.

זיינע לצטע צוויי ביכער זענען „סאלאַמאַנדער“ און „האַרלעקיין“. אין „סאלאַמאַנדער“ שילדערט ער דעם פּרוווו צו מאַכן אַ נעאַ-פּאַסיס-טישע איבערקערעניש אין איטאַליע אין וועלכער עס זענען אַריינגע-מישט הויכע פּערזענלעכקייטן, די געוועזענע אַנפירערס פון מלוכהשן שפּיאַנאַזש-אַפּאַראַט און נאָך אַנדערע גדולים. פאַראַן דאַרט אויך אַ ריי יידישע מאַמענטן, אָבער אַ וויכטיקן פּלאַץ פאַרנעמט אין דעם ווערק „די שטיס פון בלוט“, דער אַטאַווזם, וועגן וועלכן דער מחבר שטעלט זיך גאָר אַ סך אָפּ. ער זאָגט אויף איין אָרט: „מיר זענען אַלע געפאַנגען ביי אונדזערע גענעס און אונדזער געשיכטע“.

צוליב זוכן די וואַרצלען פון זיינע אירלענדישע אבות, איז ער אַוועק פון אויסטראַליע קיין איראַפּע און ער גלויבט באַמונה שלימה, ווי ער האָט דערקלערט אין אַן אינטערוויו לעצטנס, אַז „אַטאַווזם איז דער שטאַרקסטער, הגם דער נאַד-אַמווייניקסטנס אַנערקענטער כוח און איינפלוס אויף אונדזער לעבן, וואָס פריער מיר וועלן אָנער-קענען אַט דעם ריזיקן כוח אויף אונדזער לעבנס-גאַנג, אַלץ גיכער און בעסער וועלן מיר קענען אַנטוויקלען דעם נויטיקן קאַנטראַ-באַלאַנס, אונדזערע רעאַקציעס צו אַנדערע מענטשן“.

זיין גאר לעצטן בוך ווידמעט מאַריס וועסט די טונקעלע גע-
שעפטן און באַנק־אָפּערעס אויף אַן אינטערנאַציאָנאַלן מאַסשטאַב.
אין „האַרלעקין“ שילדערט ער די פּרוּווּן פּון אַ קאַמפּיוטער־קאַמפּאַני
און אירע מאַניפּולאַציעס אויפן אינטערנאַציאָנאַלן געלט־מאַרק. ווי
אין אַלע זיינע ווערק, איז דאָ אויך פאַראַן אַ געמיש פּון פּאַקטן און
„פּיקשן“, באַגלייט מיט אַ געוויסן מאַראַלישן צוועק. מאַריס וועסט
האַלט, אַז ער איז ממשיך די טראַדיציע פּון עמיל זאָלאַ, וואָס איז
אויף זיין אופן אויך געווען אַ מאַראַליסט. ער האָט איבערגעזעצט
די דילעמעס פּון זיין צייט און זיינע פּערזענלעכע דילעמעס אין אַ ראַ-
מאַן־פּאַרם, און דאָס זוכט אויך מאַריס וועסט צו טאָן דורך זיינע
ווערק.

וואָס האָט ער געזוכט אָבער אין זיין לעצטן בוך? אין „האַרלעקין“
זוכט ער אויפצווווייזן די ראַל פּון די קאַמפּיוטערס, ווי אַן אינוואַזיע
אויף דעם לעבן פּון יחיד. שוין דער פּאַקט גופּא, וואָס פּרעמדע מענטשן
קענען צונויפנעמען און צוריק אַרויסבאַקומען אינפּאַרמאַציעס וועגן
אונדז — ריכטיקע אָדער פּאַלשע — דערמיט אַליין דאַמינירן זיי
איבער אונדזערע לעבנס. דאָס איז נאָר איין זייט פּון דער מטבע.

די צווייטע זייט איז, וואָס טעראָר און קאַמפּיוטערס גייען צוזאַ-
מען. ער נעמט אַלס ביישפּיל דעם אורבאַנישן קאַמפּיוטער קאַנטראָל.
וואָס באַטייט: פּאַליציי־קאַנטראָל. זיי ציען אַרויס דיין נאַמען פּון
אַ קאַמפּיוטער, ציען דיר אַראָפּ פּון גאַס, ציען דיר אריין אין טורמע.
ער דערמאַנט דרום־אַפּריקע און ענלעכע סיסטעמען.

אין אַן אינטערוויו מיט אַ וויכטיקן שוויצאַרישן באַנקיר, דער-
צײלט ער דעם פּאָלגנדיקן דיאַלאָג:

וועסט: — די קאַנטעס וואָס קומען אַריין אין דיין באַנק. קעגן-
סטו דערקענען די געלטער, וואָס זענען דירעקט פאַרבונדן מיט טע-
ראַריסטישע אַקטיוויטעטן? קענסטו זיי אידענטיפּיצירן?

באַנקיר: — יאָ... די געלטער קומען אָבער דורך די געהע-
ריקע קאַנאַלן און גייען דורך דער געוויינטלעכער פּראָצעדור פּון דעם
באַנק־סיסטעם און ווערן אויסגעצאָלט אין הסכם מיט די פּאַרלאַנגען.

וועסט: — אָבער די געלטער גייען פאַר טעראַריסטישע אַקטן.
וואָס טוסטו וועגן דעם?

באַנקיר: — גאַר נישט. די געלטער געהערן צו די, וואָס דעפּאַ-
זיטירן זיי און זיי זענען אונדזערע קליענטן. אונדזער אויפגאַבע איז
אַפּצוהיטן זייער געלט. דאָס איז אונדזער חוב.

וועסט: — נעמט איר אַראָפּ די פּאַראַנטוואָרטלעכקייט צו וויסן

אויף וואָס פאַר אַ צוועק די געלטער זענען באַשטימט? איז אייער געוויסן אין אָרדענונג? שפירט איר, אָז — — —

באַנקיר: — אַפֿיציעל ווייס איך גאַר נישט. טראָג איך נישט קיין אַחריות צו וויסן אויף וואָס, — — — און דאָס טוען מיר אַלע. מיר זאָגן: איך ווייס און ווייסט נישט, און דאָס וואָס איך ווייסט נישט שאַדט מיר נישט, כאָטש עס קען וויי טאָן עמעצן אַנדערש . . . אַפֿילו איך וואָלט יאָ געפרוּווט עפעס טאָן, וואָלט איך עס אויך נישט געקענט. זיי וועלן אַריינטראָגן דאָס געלט אין אַן אַנדער באַנק, אין אַן אַנדער אָרט . . . און דאָס איז היינט אַן אוניווערסאַלע דילעמע.

האַרלעקי, דער שוויצאַרישער באַנקיר־טיפּ פון מאָרים וועסט לעצטן בוך באַהאַנדלט נישט נאָר די דילעמע פון געלט. פון וואָנען עס קומט? און ווער זענען די דעפֿאָזיטאָרן? דאָס ווערן וואַרפט אַ שוין בלויז אויף איין אָפּשניט פון דער אינטערנאַציאָנאַלער טונקלער מאַניפּולאַציע וועלט: די קאָמפּיוטערס. די העסלעכע קאָמבינאַציעס און אינטריגעס פון די באַטעס — אויסקלייבן וועמען צו פאַרקויפֿן פאַר אַ גוטן פּרייז, צו דעם אַדער אַנדערן, די סחורה . . .

אין צענטער פון בוך איז פאַרשפּיגלט דער אַכזריות־דיקער משאַ-ומתן און געראַנגל פאַר דער קאָנטראָל פון אַ שוויצאַרישער באַנק, ווער עס זאָל באַשטימט ווערן פאַר דעם באַט און ווער פאַר דער קאָמפּיוטער קאָמפּאַניע, דאָס ווערט באַגלייט מיט די אַלע מאַכינאַציעס און ספרוּשיגעס פון די הערשער.

אַבער אַרום דעם אַלעם אַנטפלעקט זיך דער קלעם אין וועלכן מיר געפֿינען זיך אין דער היינטיקער וועלט. דער אויספיר פון מחבר האָט מער פּראָגן ווי ענטפּערס. ווען ער שטעלט אַוועק די פּראָגע: — ווי אַזוי זאָלן מיר רעאַגירן אויף דעם היינטיצייטיקן טעראָר? מיט וואָס פאַר אַ מיטלען? זאָלן מיר עס טאָן מיט געווער אין די הענט? זאָלן מיר ענטפּערן מיט אַ קאָנטראַ־טעראָר? איז שוין טאַקע פאַר אונדז נישט געבליבן קיין אַנדער ברירה? און וואָס וועלן דאָן זיין די קאַנ־סקווענצן?

איך פאַרשפּאַר צו באַמערקן, אַז ביים לייענען אָט די פּראָגן האָבן מיר פאַר די אויגן די טעראָריסטישע אָנפאַלן פון אונדזערע לעצטע און פּריערדיקע צייטן און ווי אַזוי די וועלט האָט רעאַגירט אויף זיי . . .

מאָרים וועסט דערמאָנט, אַז זיין געשפּרעך מיטן שוויצאַרישן באַנקיר האָט ער געהאַט נאָך דער שחיטה, וואָס די טעראָריסטן האָבן דורכגעפירט אין מינכען. ער רופט נישט אַן די ג.ל.אָ. אַבער עס איז דאָך קלאָר, אַז ער רעדט דאָ וועגן דעם טראַגישן קנויל פון מיטל־

מזרח און דעם קלעם אין וועלכן עס געפינט זיך היינט ישראל. אבער דאס אלץ געפינט זיך נישט אין דער דירעקטער באהאנדלונג פון סוזשעט און אפילו נישט אין די פראגעס, וואס זענען אומדירעקט אזוי געקניפט און געבונדן מיט דעם אראבישן טעראר אויף די ישראל-ישובים, און אויף די פארכאפטע עראפלאנען...

מאָריס וועסט איז ביי זיינע קרוב 60 יאָר זייער פראָדוקטיוו. יעדע כמעט 18 חדשים קומט ער אַרויס מיט אַ ניי בוך, וואָס איז צאָפּליק אַקטועל און ווערט גלייך אַ „בעסט סעלער“. דער נאָמען זיינער גייט פאַרויס, נאָך איידער דאָס ווערק דערזעט די ליכטיקע שיין. ווען אַ קאַרעספּאָנדענט האָט אים געפרעגט מיט וואָס דערקלערט זיך זיין אוניווערסאַלער אָפּיל צו אַזוי פּיל לייענערס פון פאַרשיידענע פעלקער, האָט ער אָנגעגעבן צוויי מאָטיוון. ער האָט זיי אַזוי מאָטי-ווירט: „מיין כּוונה איז צו רעדן צו וויפּל מענטשן עס איז נאָר מעג-לעך. אָבער אויב דו ווילסט מען זאָל זיך צוהערן צו דיר און וועלן דיך פאַרשטיין, דאַרפסטו קענען מאַכן אַ באַוווּסטיגיקע אָנשטרענגונג צו געפינען דעם סימבאָל וואָס איז אָנגענומען און בשותפותדיק פאַר יעדן איינעם“.

ער האָט געגעבן אַזאַ ביישפּיל: קושן זיך, איז דער אָנגענומענ-סטער אופן פון אויסדריקן ליבשאַפט, נאָענטקייט, אינטימקייט פאַר ס'רוב מענטשן. אָבער אין יאַפּאַן איז אַן עפּנטלעכער קוש אַן אויס-געלאָסענער זשעסט — ווי מען וואָלט זיך עפּנטלעך אויסגעטאָן... „ווען איך האָב געוואָלט באַשרייבן ליבשאַפט, האָב איך דעריבער געדאַרפט אויסגעפינען אַ סימבאָל, וואָס איז אָנגענומען ביי יעדן איינעם, און דאָס איז, לויט מיין מיינונג די פליכט פון אַ שרייבער“. ער האָט אָבער גלייך צוגעגעבן, אַז די וויכטיקסטע סיבה פון זיין פאַ-פולערקייט איז, וואָס ער איז אַ גוטער מעשה-דערציילער. „איך בין זיך מודה אומפאַרשעמט, אַז איך בין עס, האָט ער מיט אַ שמייכל אונטערגעשטראַכן, „איך ווייס וואָס עס מאַכט אַ גוטע געשיכטע און וויס ווי אַזוי עס צו דערציילן“.

אַ גרויסן קפיצת הדרך האָט מאָריס וועסט דורכגעמאַכט זינט יענע יאָרן (די 20ער און 30ער), ווען ער איז געווען, ווי ער באַצייכנט עס, אין דעם „קולטור-געטאָ פון קאַטוילישן מעלבאָרן“. געבוירן אין אַן אַרבעטער-משפּחה פון אירלענדישן אָפּשטאַם, איז ער אַריינגע-צויגן געוואָרן אין אַ „קריסטלעכן ברודער-סעמינאַר“, וווּ ער האָט אויך גענומען זיינע דערווייליקע שבועות, און געוואָרן אַ לערער אין דעם סעמינאַר. ער האָט זיך אָבער צוריקגעצויגן און ביי 24 יאָר פאַרלאָזט דאָס מאַנאַסטירישע לעבן, פון דאָן אַז קענטיקט זיך אין

אַלע זיינע ווערק אַ קריטישער צוגאַנג צו דאָגמאַטישע דעפיניציעס. אָבער קאַטוילישע פּראָבלעמען און רעליגיעזע פּראָגן בכלל פּאַר-נעמען אַ באַדייטנדיקן אַרט אין זיינע ווערק. ער איז נישט קיין אויסנאַם אין דעם פּרט. אין די קאַטוילישע לענדער זענען פּאַראַן גרוי-פּעס שרייבערס, וואָס ראַנגלען זיך מיט זייער קאַטוילישער דער-ציונג. אויך אין אויסטראַליע, איז פּאַראַן אַ היפּשע גרופּע, וואָס האָט אַ קאַטוילישן אָפּשטאַם און דאָס האָט געלייגט אַ חותם אויף זייערע ווערק. מאָריס וועסט איז איינער פון זיי און ער האָט אַ סך צו דער-צילן, און דער לייכטסטער אופן ביי אים איז צו נעמען זיך שרייבן אַ בוך ...

א גאסט אויף א ווייל...

איז געקומען צו פארן אויף א קורצן באזוך אין אויסטראליע דער בארימטער ענגלישער שרייבער ד. ה. לאורענק. האט ער וועגן אויסטראליע אנגעשריבן א בוך „קאנגארו“, וואס האט פיל מעלות, אבער אויך נישט ווייניק חסרונות. מייסטערהאפט איז זיין באשרייבונג פון דער אויסטראלישער לאַנדשאַפט, פון ים, באַרג, בושלאַנד, פייגל, חיות און געוויקסן. זיין בריליאַנטישע אַבסערװאַציע פון דעם אויסטראַלישן קאַנטאַינענט מיט דער פּרעמדער נאַטור און סצענערע, האַט פאַרכאַפט זיין פאַנטאַזיע. דורך זיינע שילדערונגען שפּירסטו שטאַרקער די היימישע זאַכן, דעם גייסט פון די ערטער. עס איז גענוג צו זען בלויז זיין באַשרייבונג פון אַזאַ אויסטראַלישן פּױגל, ווי דער קוקובער, בכדי אַפּצושאַצן זיין טאַלאַנט.

דאָס ווערק האַט פיל לעבנס־אַמתן, אַבער אויך האַלבע אַמתן. עס איז אַ געמיש פון טיפּער אַריינדריינגונג אינעם לאַנד, און אויך פון מיס־פאַרשטייענישן פון דעם, וואָס ער האַט געזען און געהערט בעת זיין קורצן באַזוך. דעריבער פאַרקערפּערט נישט דאָס בוך אַן אַמת בילד וועגן אויסטראַליע. עס פאַרשפּיגלט אַבער יא אַן אַפּבילד „פון לאַרענץ אין אויסטראַליע“; פון זיינע באַטראַכטונגען, די אינדיװידװאַליטעט פון זיין עקספּרעסיע, זיין קינסטלערישער חוש פאַרן וואַרט־בילד און זיין ליידנשאַפטלעכע אויפריכטיקייט ארויסצוברענגען זיין קריטישן צוגאַנג צום לאַנד, צום בוש, וואָס האַט אים פאַרכאַפט און געשראַקן.

דער הויפּט־כאַראַקטער סאַמערוס, וועלכער איז טיפּיש פאַרן מחבר, ווי זיין אַפּבילד, זאַגט אַזוי וועגן אויסטראַליע: „דאָס גרויסע אומ־באַפּעלקערטע לאַנד... אַזוי גראַ, אַזוי אומצוטריטלעך... עפעס אַן אויסדוכטעניש ווי אַ בייזער גייסט. די הויכע בלאַסע ביימער און די פיל טויטע ביימער, ווי מתים, טיילווייז אַפּגעסמאַליעט דורך בוש־פּייערן; ערשט די טונקלע בלעטערשאַפט, ווי גריין־גראַע איצן... און דאָן איז אַלץ אַזוי שטיל. אפילו די עטלעכע פייגל זעען אויס פאַר־זונקען אין שוויגן, וואַרטנדיק, וואַרטנדיק, דער בוש זעט אויך אויס גרוי־וואַרטנדיק, ווי ער וואַלט נישט געקענט דורכדרינגען זיין סוד

און ער קען נישט צוקומען צו אים. קיינער קען נישט. אויף וואס ווארט ער ?

לאורענץ האט באזוכט אויסטראליע אין אנהייב פון די 1920-ער יארן. געווען איז ער סך-הכל בערך א יאר און די גאנצע צייט געווען פארנומען מיט שרייבן דעם בוך, וועלכן ער האט פארענדיקט נאכן פארלאזן דאס לאנד. פארשטענדלעך, אז א בוך, וואס איז געשריבן גע-ווארן פון א שרייבער מיט אן אינטערנאציאנאלער רעפוטאציע, האט גלייך באקומען אן אפקלאנג איבער דער וועלט. עס האט פאראינטריגירט דעם אויסלענדישן ליינער, וועלכער האט זיך סומך געווען אויף דער רעפוטאציע פונעם מחבר און אויפן סמך, וואס א גאסט אויף א ווייל ... אבער גראד אין אויסטראליע האט לאורענצעס בוך ארויס-גערופן א שארפע קריטיק, מיט רעכט האבן אויסטראלישע קריטיקער אנגעוויזן אויף די פעלערן פון „קאנגארו“ און צווישן אנדערן בא-טאנט, ווי ווייט אויסטראליע האט זיך פאקטיש געענדערט אין דעם לעצטן האלבן יארהונדערט, נישט נאר גייסטיק-קולטורעל, נאר אויך אין אינדוסטריעלן און ציוויליזירטן זין פון ווארט, לאורענץ אליין וואלט דאס לאנד היינט נישט דערקענט. אזא קאלאסאלער אונטער-שייד איז פון די 1920-ער ביז די 70-קער יארן, בפרט היינט, אויפן שוועל פון דעם לעצטן פערטל פון דעם יארהונדערט.

אבער די קריטישע באמערקונגען וועגן לאורענצן זענען נישט שייד וועגן היינטיקן בילד פון אויסטראליע, נאר פון יענער צייט, ווען ער איז געווען אין דעם לאנד און געהאט א מעגלעכקייט צו בא-קענען זיך מיט די מענטשן, מיט זייער לעבן און שאפן. אבער ער האט דאס נישט געטאן. דאס וואס ער האט באשריבן וועגן די אוי-סטראלישע מענטשן איז אויבערפלעכלעך און טייל מאל מאכט עס דעם איינדרוק, ווי ער וואלט געשריבן א פאראדיע און נישט קיין ערנסט ווערק, ווי מען האט געקענט דערווארטן פון אזא שרייבער.

בעת מיר וועלן אין די ווייטערדיקע שורות רעדן וועגן זיין הויפט-העלד ריטשארד לאוואט סאמערס, איז עס די ליטערארישע מאסקע פון לאורענצן גופא. עס איז סאמער/לאורענץ, וועלכער דער-ציילט פון אויסטראלישן לעבן און דריקט אויס זיינע מיינונגען (און אנגריפן) אויף דער אויסטראלישער געזעלשאפט, אויף אירע אידיען און באוועגונגען, ביז ער איז געקומען צום אויספיר, אז „זיי (די אוי-סטראליער) גייט לגמרי גאר נישט אן. עפעס איז דא ביי זיי א מין צולהכעיסדיקייט און טראציקייט קעגן יעדער סארט זארג, מענטשלעכע אדער אוממענטשלעכע, גוט אדער שלעכט“.

פארשטייט זיך, אז דאס איז א פאלש בילד! די אויסטראליער, פונקט ווי מענטשן פון אנדערע לענדער לעבן נישט גלייכגילטיק,

און זארגן זיך פונקט אזוי, ווי מענטשן פון אנדערע פעלקער איבער זייערע אינדיווידועלע און געזעלשאפטלעכע פראבלעמען. זיי זענען נישט, אפשר, אזוי פאליטיש פארקאכט, ווי מען זעט אין די פאליטישע באוועגונגען פון פיל אייראפעישע לענדער, אבער זיי זענען ווייט פון גלייכגילטיקייט, ווי עס באשרייבט זיי סאמערס/לארענץ.

בכלל האט דער מחבר אפגעגעבן אין זיין בוך א צו גרויסן פלאץ די טעאריעס און די כוחות פון קאמוניזם און פאשיזם אין אויסטראליע. דאס שטימט אויך נישט לגמרי מיט דער ווירקלעכער לאגע פון יענער צייט, אין קיין שום פראפארציע צו זייער פאקטישער אומבאָ-דייטנדיקער השפעה. באַזונדערס קלינגען די ווערטער מאַדנע היינט, פאַר אַ דור, וואָס האָט זיך צוגעזען צו וואָס עס האָט דערפירט די עפאָכע פון מוסאליני, היטלער, סטאלין...

ריטשארד לאַוואַט סאַמערס, שיינט צו זיין אַ פּאָליטישער אַנאַל-פאַבעט. און ווען ער גייט אַוועקלייגן אַ גאַנצע געזעצגעבונג וועגן פּאָליטיק און געזעלשאַפט, מאַכט עס אַ מאַדנעם איינדרוק. מעגלעך, דערפאַר, וואָס ער האָט זיך צוגעזען אין איטאַליע, אָנהייב די צוואַנ-קער יאָרן, וואָס עס האָבן געטאָן די „שוואַרצע העמדלעך“, האָט ער דאָס בילד אַריבערגעטראָגן קיין אויסטראַליע מיט געמישטע געפילן: ער האָט אָפּגעשאַצט די זאַרגלאַזע פּרייהייט פון אויסטראַלישן מענטש, געהאַלטן, אַז זי (די פּרייהייט) איז צו לייכט און אָן פאַראַנטוואָרט-לעכקייט און דעריבער זיך געשראַקן פאַר די קאַנסעקווענצן... „מיר ווילן נישט האָבן קיינעם איבער זיך, האָט געזאָגט קאַנגאַר. מיר ווילן אפילו נישט אַרויפגיין אויבן, ווייל דעמאָלט וועלן מיר דאָך זיין אַ שטאַק העכער פון די ערשטע נידעריקע שטאַקן“.

סאַמערס לאָרענצעס געפילן צו די איינוווינער אין לאַנד זענען געווען געמישטע און סתירותדיקע, באַגלייט מיט דער זעלבער שרעק, ווי פאַר דער אויסטראַלישער לאַנדשאַפט. אין זיינע שילדערונגען פון אַט דער לאַנדשאַפט, ווען ער פלעגט אין אַ לבנהדיקער נאַכט אַרומ-גיין צווישן ריזיקע ביימער-שטאַמען און נישט זען קיין סימן פון לעבן אינעם בוש. אפילו ווען די שרעק פון בוש איז אַוועק פון אים און ער האָט געקוקט אויף די משונהדיקע ביימער, „האַבן די האָר אויפן קאַפּ זיך באַדעקט מיט אַן אייז-קאַלטן שוידער“. וואָס איז עס? האָט ער זיך אַליין געפרעגט און גוט געוואוסט, אַז ס'איז גאַרנישט.

אַ זשעניראַמאַניסט קען אין אַ קורצער צייט דערזען זאַכן און אויפכאַפן אומבאַקאַנטע אַספּעקטן, וואָס נעמען אַ געוויינטלעכן מענטשן יאָרן לאַנג צו דערזען. דאָס קענטיקט זיך ביי לאָרענצן אין די שיל-דערונגען פון אויסטראַלישן בושלאַנד און אין די באַשרייבונגען פון

די אומבאפעלקערטע לאַנדשאַפטן, וועלכע האָבן סאַמערס/לאָרענץ אַזוי פאַראַינטריגירט און גלייכצייטיק געשראַקן.

אַבער אויך דערביי מאַכט ער טעותים און מיספאַרשטייענישן לגבי די אויסטראַליער; צי זיי באַהאַנדלען דאָס לאַנד ווי אַ כּלה־לאַנד, וועלכע מען וויל ליב האָבן? פאַר אַן אויסטראַליער קלינגען משונה־דיק היינט לאָרענצעס פּאַלגנדיקע ווערטער: „אויב דו קענסט דאָס לאַנד אַנרופן אַ כּלה, געהערט זי צו אַזאַ סאַרט כּלות, וואָס אַ סך פּון אונדז וואַלטן נישט געוואַלט האָבן קיין מגאָ ומשאַ מיט זיי. זי (די כּלה) טרינקט דיין שווייס און בלוט, און דאַן לאַזט זי דיך ליגן איינגע־לייגט. זי טוט עס... (די אויסטראַליער) באַהאַנדלען דאָס לאַנד נישט — ווי אַ כּלה, נאָר גיכער ווי אַ גאַסן־פּרוי, אַזוי מיין איך“.

מיט אַזעלכע שאַרפע קאַמענטאַרן וועגן אויסטראַליע און אוי־סטראַליער, ווי אַזוי זיי שפּירן זיך אין לאַנד — דאָס זענען פּשוטע מיספאַרשטייענישן, און עס ווּנדערט זיך, ווי אַזוי דער מחבר איז פאַרפּירט געוואָרן אין זיינע טעותדיקע איינדרוקן, וועלכער זענען, נאַטירלעך, שטאַרק נישט געפּעלן געוואָרן אין אויסטראַליע.

פאַר זייער קומען קיין אויסטראַליע איז לאָרענץ מיט זיין פּרוי פּרידאַ, אַ סך אַרומגעפאַרן איבער אייראָפּע. געקומען זענען זיי קיין אויסטראַליע צו זוכן אַנטשפּאַנונג פּון אייראָפּע. אפּנים, אַז די אַנט־שפּאַנונג איז נישט געקומען, און די ערשטע איינדרוקן זענען גלייך געווען אומסימפּאַטישע. די אויסטראַלישע געזעלשאַפט האָט אים אויסגעזען צו זיין מגושמדיק, גראַב, אומקולטורעל, און דאָס פּאַלק אַזוי פּוסט און הויל. „קוק זיך צו צו די אויסטראַליער, זאָגט סאַמערס אין זיין ערשטן אינטערוויו מיט קאַנגאַרו. זיי זענען זייער פיין, אַבער האָבן אין זיך גאַרנישט. זיי זענען פּוסט. ווי אַזוי קענסטו עפעס אויפ־בויען אויף אַזאַ פּוסטקייט?“

אויף וואָס פאַר אַ גרונט האָט ער אַרויסגעטראָגן אַזאַ שאַרפּן אורטייל? די ערשטע צוויי מאַנאַטן איז ער געווען אין פּערט און דאָרט זיך נישט געטראָפּן מיט דער אויסטראַלישער געזעלשאַפט. ער האָט מסתּמא נאָר געזען געוויסע טיילן פּון בושלאַנד, אַבער נישט די מענטשן. דאָס מערקווירדיקסטע פאַר אַ שרייבער פּון אַזאַ קאַליבער, ווי לאָרענץ, וועלכער האָט זיך פאַרנומען צו שאַפּן אַ ווערק וועגן אַ לאַנד און אירע מענטשן מיט וועלכע ער האָט נישט געלעבט, כּמעט נישט געקענט, און זיך נישט געגעבן די מינדסטע מי זיי אויסצוגעפינען.

מעגלעך, ער האָט געטראָפּן אַ פאַר אויסטראַליער אויף די עטלעכע שיפּן, וואָס האָבן אים געפּירט פּון נעאַפּאַלס קיין אויסטראַ־ליע. אַבער פאַרנדיק צווייטן קלאַס, האָט ער אין יענע צייטן, פּון

אויסטראלישן לעבנס-סטאנדארד, ווייניק שאַנסן געהאַט צו טרעפן זיך מיט פיל אויסטראַליער דערצו נאָך אין צווייטן קלאַס ... אין פּערט האָט ער זיך כמעט נישט געטראָפּן מער, ווי מיט די דזשענקינס און זייערע פּאַר פריינד, אָבער זיך נישט באַגעגנט מיט דער שרייבערין קעטערין סוואַנאַ פּריטשהאַרד, וואָס וואָלט אים יאָ געקענט עפעס דערציילן וועגן אויסטראַליער לעבן. אַלע אירע באַמיונגען אים צו טרעפן האָבן זיך נישט איינגעגעבן און נישט צו-ליב איר שולד ...

ער איז פון פּערט אַוועק קיין סידנעי, וווּ ס'איז שוין דאָן געווען אַ גאַנץ פיינע ליטעראַרישע און אינטעלעקטועלע סביבה. עס האָט געזשומעט מיט אַ קולטור-לעבן — קינסטלערס, שרייבערס, קאַמ-פּאָזיטאָרן, אינטעלעקטואַלן. זיי וואָלטן אים אויפגענומען מיט אַפּענע אַרעמס, ווען ער וואָלט נאָר געוואָלט זיך טרעפן מיט דער געזעל-שאַפט. האָט ער נישט געמאַכט קיין שום פּאַרבינדונג מיט דער קול-טור-וועלט אין סידנעי, און אויך די מענטשן „פון אַ גאַנץ יאָר“ האָט ער ווי אויסגעמיטן.

מען קען זיך פאַרשטעלן, וואָס פאַר אַ מיינונג ער האָט געהאַט וועגן סידנעי (וועגן אויסטראַליע בכלל), אַז ס'איז געווען פאַר אים אַ סורפרייז, ווען ער האָט אין די באַזוכטע ביבליאָטעקן און בוכ-האַנדלונגען געזען ליגן זיינע ביכער. דערביי זיך נישט באַמיט צו דערוויסן זיך צי אויסטראַליע גופא פאַרמאַגט אייגענע שרייבערס, מאַלערס, סקולפּטאָרן. פונקט אזוי איז אים נישט אָנגעגאַנגען אויס-צוגעפינען וואָס און ווי אַזוי עס גייט אָן אין געזעלשאַפטלעכן און אין פּאַליטישן לעבן פון לאַנד.

ווען מען לייענט זיין „קאַנגאַרו“ און מען זעט, ווי פון איין זייט גרייפט ער אָן די אויסטראַלישע געזעלשאַפט און פּלוצעם נעמט ער לויבן מיט ענטוויאַזם דאָס לעבן אויפן לאַנד, דאַרף מען נישט קיין טעות מאַכן. אַט די ענדערונגען פון זיינע שטימונגען זענען נישט קיין פּועל יוצא, וואָס ער האָט שפּעטער באַוווּזן טיפּער אריינצודרינגן גען אין די פּראַצעסן און פּראַבלעמען פון לאַנד, נאָר פשוט, וואָס זייענדיק אַ מענטש מיט שטימונגען, וואָס ענדערן זיך ביי אים, און דער עיקר, וואָס ער האָט דעם בוך, כמעט, געשריבן „אויף איין פּוס“, אַלץ פאַרצייכנט בחפּזונדיק, זייענדיק אונטער אַ געוויסער שטימונג און געמיט-צושטאַנד.

פאַרן פאַרלאָזן אויסטראַליע האָט ער, באַשר, באַמערקט, אַז ער וועט זיין מאַנסקריפט איבערמאַכן פאַרן אריינגעבן צום דרוק, אָבער ער האָט דאָס נישט געטאַן. כאַראַקטעריסטיש איז, וואָס אין אַ וויי-טערדיקן טייל פונעם בוך באַמיט זיך סאַמערס/לאָרענץ צו געבן

פסעוודא-וויסנשאפטלעכע טעאָריעס וועגן אויסטראַלישן מענטש. איין טעאָריע זיינע איז: אין דעם וואַרעמען קלימאט אין וועלכן עס קומט אים אויס צו לעבן ווערט דאָס בלוט דינער און עס טריקנט אויס די נשמה פון מענטש... די צווייטע טעאָריע: דער פרימיטיווער קאָנטינענט גופא האָט דאָמינירט, רעדוצירנדיק דעם מענטש צו אַ גע-וויסער צוריקגעשאַטאַנענקייט.

אַזעלכע אויסטערלישע טעאָריעס וואָרפן אַ פּראָזשעקטאַריש ליכט אויף די טענדענצן פון מחבר און זיין העלד סאַמערס, צו זען אַזוי, ווי זיי האָבן געוואָלט זען דעם אויסטראַליער. אודאי איז ער, דער אויסטראַליער, שטאַרק פּאַראַינטערעסירט אין ספּאַרט, אין פּוטבאָל, נח, אין ענגלאַנד איז עס דען אַנדערש? אָבער אַז מען זוכט צו מאַכן אַ פּאַראַדיע איבער די איינוווינער פון אַ געוויסן לאַנד, וועט מען זיי צושרייבן די אַבסורדאַלסטע זאַכן, אַט למשל אַבסערווירט סאַמערס אויף די גאַסן אין סידנעי, וווּ עס גייען פרויען און ער שרייבט וועגן זיי בזה הלשון: „כמעט יעדע איינע פון די יונגע פרויען, וואָס גייט דורך די גאַס שפירט, אַז זי ווערט סעקסועל נאַכגעפּאָלגט. יעדער מאַן אין גאַס קוקט זי נאָך“, דאָס איז פּאַרשטענדלעך אַ גרויסער אַב-סורד, אויף וועלכן עס איז נישט כדאי זיך לענגער אַפּשטעלן.

די איראַניע און סאַטירע אויפן חשבון פון אויסטראַליע קען מען נאָך פּאַרשטיין, ווען מען נעמט אין אַכט, אַז מיט אַ האַלב יאַרהונ-דערט צוריק איז אויסטראַליע נישט געווען נאָך דאָס וואָס זי איז היינט (און אַמעריקע איז עס יא געווען? — י. ק.) די אויסטראַלישע ציוויליזאַציע איז דעמאָלט נאָך זיכער געשטאַנען פיל נידעריקער ווי אין ענגלאַנד, און דאָס האָבן באַטאַנט אין זייערע ווערק אויך די אויסטראַלישע שרייבערס. אָבער די לעצטע האָבן געוויסט וועגן וואָס זיי רעדן, ווייל זיי האָבן געלעבט אין פּאָלק און מיטן פּאָלק. זיי האָבן נישט צוגעטראַכט זאָכן ווי עס טוט סאַמערס/לאָרענץ.

טייל מאַל שאַפט זיך דער איינדרוק, אַז ריטשאַרד לאַוויאַט סאַ-מערס, דאָס מיינט לאָרענץ גופא, מאַטערט זיך מיט זיינע אייגענע פּראַבלעמען און ער רופט עס: אויסטראַליע, נאָר אין געציילטע מאַ-מענטן קומט לאָרענץ צום אויסדרוק אונטער זיין אייגענעם נאָמען, אָבער ער זאָגט נישט אַרויס קיין אַנדערע מיינונגען, ווי ער טוט דאָס דורך זיין העלד, ביידע שפירן אין אויסטראַליע „אַ ביטערע ברענענ-דיקע נאַסטאַליע נאָך איראַפּע, סיצייליע, נאָך דער אַלטער ציוויליזאַציע“.

פאַראַן אַ קאַפיטל „דער קאַשמאַר“, וואָס פאַרציכנט די דער-פאַרונגען פון מחבר בעת דעם ערשטן וועלט-קריג אין ענגלאַנד. דאָס איז אַן אימפרעסיווער קאַפיטל, וואָס לאַזט איבער אַן איינדרוק און

מאכט קלאר פארוואס סאמערס קען נישט לעבן אין זיין אייגן לאַנד. אויסטראליע האט אים פאסצינירט און צוגעצויגן צו זיך אַ דאָנק דעם מאַנגל פון אַ געזעלשאַפטלעכן דרוק, און ווי ער באַצייכנט: „די גלייכ־גילטיקייט“ צו אַ מענטשנס לעבן. דער מחבר, און זיין פּראָטאַטיפּ, האָט דורך דעם געזוכט אויך צו ליזן אַ פּערזענלעכן פּראָבלעם. ער האָט געוואָלט זיין אין אַ לאַנד, לעבן אויף אַ פּלאַץ, וווּ ער קען זיין איינזאַם, אָבער האָבן אַרום דער איינזאַמקייט אַ געוויסן סאָרט מענטשן, וואָס דאָס לאַנד האָט נישט פּראָדוצירט.

אַ צווייטער מאַמענט, וואָס איך האָב שוין אַנגעמערקט, איז די מורא, אז די אויסטראַלישע געזעלשאַפט גייט נאָכפּאָלן דעם מוסטער פון איטאַליענישן פּאַשיום (אַן אומבאַגרינדעטע מורא). זיין קרעפטיקע שילדערונג פון אַ סאָציאַליסטישן מיטינג, וואָס ווערט אויפגעריסן דורך די מיטגלידער פון „דיגערס קלוב“ האָט זיך ביי אים אַסאַציאַרט מיט די בילדער, וואָס ער האָט געזען אין איטאַליע. אָבער זיינע איינ־דרוקן וועגן פּאַשיום און קאַמוניזם אין אויסטראַליע זענען ממש געווען פּאַלשע. און בכלל ווייזט ער אויך אַרויס איגנאָראַנץ (אגב, אויך אַ קאַפּעטשקע פּאַראַכטונג) צו דער פּראָפּעסיאָנעלער באַוועגונג.

ער האָט געזען, ווי אַזוי עס אַרבעט דער דעמאָקראַטישער סיס־טעם אין אויסטראַליע און האָט אים ווילגאַריזירט און דערנידעריקט, שרייבנדיק אַזעלכע אַרויסזאָגונגען דורך זיין סאָמערסן: „דאָס איז דער אַממיינסטן דעמאָקראַטישער אַרט לעבן און אַרט אין וועלכן כ׳בין געווען. איך זע פון דער דעמאָקראַטיע אַלץ, און עס געפּעלט מיר נישט“. און איצט הערט פאַר וואָס: „עס ברענגט אַלץ אַראָפּ צו דעם ווילגאַרישן ניוואַ פון שכירות און פרייזן... זיי באַקומען גוטע שכיר־רות, טראָגן גוטע שיך און אַלע מיידלעך טראָגן זיידענע זאַקן... אָבער דאָס אַלץ זעט אויס פּוסט, אַזוי נישטיק, עס מאַכט דיך פשוט קראַנק“.

דאָס פּאַרוואַנדלען דעם פּאַליטישן און סאָציאַלן זין פון דער דעמאָקראַטיע אין אויסטראַליע אין אַזעלכע טערמינען און בילדער, קען נישט באַצייכנט ווערן אַנדערש, ווי פשוטע ווילגאַריזאַציע, וואָס פּאַסט נישט פאַר אַזאַ קינסטלער.

נישט קיין ווונדער, וואָס דער אויסטראַלישער ליינער האָט ביים ליינענען דאָס בוך געהויבן מיט די אַקסלען, זעענדיק זיך אין שפיגל פון „קאַנגאַרו“, וווּ דער מחבר ווייזט אַרויס אַזוי בולט זיין צוויפּל־האַפּטן וויסן וועגן דעם סאָציאַל־פּאַליטישן לעבן פון דעם לאַנד, און וועגן זיינע צוגעטראַכטע פּאַנטאַזיעס, וועלכע ער באַשרייבט אין זיין בוך (און אין זיינע בריוו — זע צווייטער באַנד, ז' 707), ווי פּאַק־טועלע דערשיינונגען.

די איינגעפונדעוועטע דעמאקראטישע טראַדיציעס אין אויסטראַליע, ווערן דורכן מחבר באַצייכנט, ווי אַ פרייהייט און אַ קאָנטראַל, וואָס מוז זיך צעפאלן אין כאַאָס און פאַרמלאַזיקייט. זיין סאַמערס רופט אויס פאַטעטיש: „א, ווי איך פאַראַכטע אַט די סאַכאַרין-דע-מאַקראַטישע אויסטראַליע“.

די מעשה, אַז קאַנגאַרו, דער פירער פון אַ פאַשיסטישער אַרגאַ-ניזאַציע אין אויסטראַליע, און דער קאַפיטאַן דזשעק פון אַן אַנדער גרופע, זענען געקומען צו אים זוכן שטיצע, און בפרט נאָך ביי אַזאַ אַנגעזעענעם גאַסט פון ענגלאַנד, וועלכן זיי באַווונדערן, עפעס אַ קליי-ניקייט — סאַמערס/לאָרענץ? דאָס נעמען אַזעלכע צוויי אויסטראַליער, ווי קאַנגאַרו און דזשעק און מאַכן זיי פאַר פירערס פון אַרגאַ-ניזאַציעס, וואָס פאַרמעסטן זיך מיט דער אויסטראַלישער דעמאָ-קראַטיע און זייער אַרומכאַפן זיך מיט אַזאַ ענגלישן געווינטשענעם גאַסט, איז אַזוי אויפגעשרויפט און פאַנטאַסטיש באַשריבן, אַז עס קען נאָר אַרויסרופן שטוינונג אויפן מחבר ... איך וועל נישט באַנוצן דאָס וואָרט חזקדיק, ווי אַן אויסטראַלישער קריטיקער, האָט באַ-צייכנט די גאַנצע מעשה מיט קאַנגאַרו און דזשעק. אָבער עס איז זיכער מער ווי חידושידיק אויף לאָרענץ.

ווען איך האָב געלייענט „קאַנגאַרו“ האָט זיך נישט איין מאָל ביי מיר אויפגעוועקט די פראַגע: ווי וואָלט אויסגעזען ווען אַן אוי-סטראַלישער גרויסער שרייבער פאַרט אַוועק אויף געציילטע חדשים קיין ענגלאַנד. ער וואָלט פאַרבראַכט דאָ און דאָרט אַ פאַר חדשים און נישט געזען זיך מיט קיין מענטשן פון לאַנד, נישט געלייענט די פרעסע און נישט געזוכט צו באַקענען זיך מיט דער ענגלישער קולטור, מיט אירע שעפער, נאָר די גאַנצע צייט וואָלט ער זיך רואיק דאָרט געזעסן אַנצושרייבן אַ בוך וועגן ענגלאַנד, וועגן איר קולטור און ציוויליזאַציע, וועגן איר פּאָליטיק און געזעלשאַפטלעכן לעבן און אַרויסברענגען מיט אַזאַ זעלבסטזיכערקייט פאַר דער וועלט וועגן זיינע גרויסע „אַנטדעקונגען“ און נביאישן אַריינדריינג אין אַלע שריי-פעלעך און ספרושינעס פון דעם באַשריבענעם לאַנד. ווי אַזוי וואָלט דער ענגלענדער אויפגענומען אַזאַ מין בוך? ...

לאָרענץ אַליין, האָט פאַרן פאַרלאָזן אויסטראַליע אַזוי געשריבן: „מיר האָבן דאָ נישט געקענט קיין איינציקן לעבעדיקן נפש און דאָס איז אַ פאַרלייכטערונג“. דער גרעסטער טייל פון זיין בוך איז טאַקע לגמרי נישט געשטיצט אויף אַבסערוואַציע, נאָר אויף פרייער פאַנ-טאַזיע. און די פאַנטאַזיע איז נישט געווען קיין שעפערישע. אַפילו דער אויסטראַלישער אידיאָם, וועלכן ער פרוווט אימיטירן אין דעם בוך, קומט נישט אַרויס אויטענטיש. ער מאַכט א סך טעותים — איז

דען א ווונדער ? האָט ער דען געזוכט צו וויסן פון אויטענטישע קוועלן ? בלייבט מען טאָקע שטיין פאַר דעם גרויסן חידוש, ווי אַזאָ שרייבער, ווי לאָרענץ, האָט זיך אונטערגענומען צו שרייבן אַ בוך וועגן אַ לאַנד, וואָס איז געווען און פאַרבליבן פאַר אים פרעמד, דערביי גייט ער אויפבויען די אַטמאָספּער פון דעם עקזאָטיש־פרעמדן עלעמענט, וואָס איז נישט פאַמיליאַר פאַר זיינע אויסלענדישע לייער־נער. פון אים האָט מען געקענט דערוואַרטן מער אחריות, ווי ער האָט אַרויסגעוויזן אין זיין בוך.

די צוויי הויפט־כאַראַקטערן, לאָרענץ און פרידאָ, מיט אַלץ וואָס איז געשען ביי זיי — פאַקטיש אָדער אויספאַנטאַזירט — איז דער תוכן פון בוך. אין דעם פּערזאָן פון סאַמערס, לייכט ער זיך אַליין דורך פון אינעווייניק. לאָרענצעס בריוו ווייזן, ווי אַזוי ער האָט אין זיין פּראָטאָטיפּ דראַמאַטיזירט די אידייען מיט וועלכע ער האָט זיך צו יענער צייט געראַנגלט. די פּערזענלעכע פּראָבלעמען מיט וועלכע ער האָט זיך פאַרנומען דעמאָלט, אין וועלכע עס זענען אַריינגעגאַנגען אי דער פּראָבלעם צו געפינען אַ שייכות צווישן דער מאָדערנער געזעלשאַפט מיט זיין איך. דאָס מיינט: געפינען אַ געזעלשאַפט אין וועלכער ער זאָל קענען לעבן אָן קאַנפּליקטן און רייבונגען. דאָס איז געווען איינער פון זיינע פּראָבלעמען.

דער צווייטער איז געווען: ווי אַזוי צו ברענגען פאַר דער מענטשהייט דאָס נייע פּראָפעטיש וואַרט, וועלכע די השגחה האָט אים אָנפאַרטרויט ? ער האָט געגלויבט, אָז ער האָט אַ מין שליחות צו ווערן אַ משיח, מיט דעם וואַרט, וואָס ער טראָגט אויף זיינע ליפּן... דער דריטער פּראָבלעם איז געווען שוין אַ מער אינדיווידועל־פּראָזאָישער: ווי אַזוי צו קענען לעבן מיט זיין ווייב ? און די אַלע דריי זאכן האָט לאָרענץ אויסגעשפּילט דורך סאַמערסן, וועלכער איז פאַר אים געווען אַן אָפּגעטיילטער זעלבסט־פאַרטערעט. אַנדערש פון די אַלע אַנדערע אין זיין שאַפּן.

עס האָט ווער באַמערקט, אָז ער האָט סאַמערסן באַהאַנדלט מיט אַ היפשער דאָזע פון פיינטלעכער סאַטירע, ווי ער וואָלט כאַטש איין מאָל געוואָלט זיך אַליין זען אין שפיגל, ווי ווייט מעגלעך אַביעקטיוו און ער זאָל קענען ווי אויף אַ "קאַסעט" צוריקשפּילן און זען זיך ווי ער קוקט אויס פון אויסנווייניק.

לאָרענצעס בריוו ווייזן אויך אָן, ווי אַזוי ער האָט אין סאַמערסן דראַמאַטיזירט זיין אייגענעם פאַנטאַזיע־לעבן. ער איז געווען כסדר

אין קידער־ווידער מיט זיין פרוי און באוויזן צו „רעקארדירן“ זיינע אייגענע באציונגען מיט פרידען און מיט זיין טעאריע פון דעם מאַנס דאַמינירן איבער דער פרוי ...

אין „קאָנגאָרו“ איז דאָ אַ גאַנצער קאַפיטל וועגן לאָרענצעס אויפפאַסונג פון דעם ריכטיקן יסוד פון הייראַט מיט אַן אַבסורדאַלער אַלעגאָריע וועגן אַן הייראַט־שיף ... אָבער די אַלע טעאָריעס פֿאַלן איין, ווי קאַרטן־הייזלעך, מיטן גאַנצן קנאַק! סאַמערסן געלונגט נישט, זיין ווייב זאָל זיך שטעלן פאַר אים אויף די קני ... און ער איז פאַר־בליבן קידער־ווידער מיט דער וועלט און מיט זיך ...

אָבער מען דאַרף נישט אין גאַנצן אַוועקמאַכן דאָס בוך מיט דער האַנט צוליב די אַרויסגעוויבענע חסרונות. ביי אַלע בלוזן איז אין דעם ווערק פאַראַן אַ סך בריליאַנטישקייט און אימפּרעסיווקייט אין די אויסטראַלישע פּינאָזש־בילדער. אין בוך און אין זיינע בריוו באַלעבט ער די פרעמדע פאַר אים אויסטראַלישע נאַטור, די חיות, פּלאַנצן, ים־ברעג און בוש. זיין באַלעבונג פון דער פרעמדער סצענע געהערט צו דעם בריליאַנטישסטן טייל פון זיין בוך. פאַראַן אויך אַ גע־וויסער אויפשײן פון אַ וויזיע, פון אַ נייער וועלט, באַפּרייט דורך אַ שעפּערישער פּאַנטאַזיע.

כאַטש דאָס בוך געהערט נישט צו די בעסטע, וואָס איז אַרויס פון זיין פען, איז עס אָבער אויך נישט פון די ערגסטע. פּונקט ווי זיינע אַנדערע ווערק, פאַרמאַגט אויך דאָס בוך סטימולירנדיקע אַרויס־זאָגונגען, טיילמאָל אפילו פּראָוואַצירנדיקע, וואָס פאַרמאַגן אַ באַזונדערן חן. אפילו פאַרן אויסטראַלישן לייענער, וועלכער קען געפּינען ביי אים אַזוי פיל טעותים און פאַלשע איינדרוקן, אויף וועלכע מיר האָבן זיך פּריער אָפּגעשטעלט באַריכות, געפּינט ער אָבער אויך אויס געוויסע זאַכן, וואָס זענען דורך אַנדערע שרייבערס געוואָרן אייגנאַ־רייט, אָדער שוין געוואָרן פאַרגעסן. געוויסע אָספעקטן פון אויסטראַ־לישן פאַרשטעטל ווערן אילומינירט און זיי סטימולירן דעם לייענער נאָך אַמאָל איבערצוטראַכטן. דאָס בוך מאַכט דעם איינדרוק פון אַ טשעק, וואָס האָט נישט קיין פולע דעקונג, אָבער די טיילוויזיע, איז אויך גענוג צו פאַראַנטריגירן דעם לייענער. ער זאָל זיך געבן די מי אויסצוטיילן די קערנער פון די ליידיקע זאַנגען און דעם שאַלעכץ אַוועקוואַרפן ...

ראַנדאַלף סטאַו

(פון דער יונגער גענעראציע)

צו דער גרופע פון דער יונגערער גענעראציע אויסטראלישע שרייבערס, געהערט דזשוליאן ראַנדאַלף סטאַו. ער שרייבט פּאָעזיע און פּראָזע. זיין פּאָעזיע איז אַ פּאָסטאַראַלע, נאָענט צו דער נאַטור־סצענע מיט אירע סעזאָן־שטימונגען און שיינקייטן דורך אַלע זייערע פּאַרשידענע מאַניפעסטאַציעס. דורך זיין פּאָעזיע קענטיקט זיך זיין פּאַרליבטקייט אין לעבן. ער האָט צוזאַמען מיט אַנדערע יונגע פּאָעטן באַוווּזן, אַז די אויסטראַלישע פּאָעזיע איז נישט סטאַטיש, זי שניידט זיך דורך אַ וועג צו אַ נייער וויזיע, וואָס זאָל זיין קאַנקרעט און ליריש דורך בילדער און אימאַזשן פון אינזיך צו דער וועלט.

ראַנדאַלף סטאַו האָט זיך פּאַרשאַפט אַ נאָמען אין דער אוי־סטראַלישער ליטעראַטור נישט מיט זיין דיכטונג, נאָר מיט זיינע ראַמאַנען. למען האַמט דאַרף מען צוגעבן, אַז ער האָט פון קריטיקער אויך באַקומען נעגאַטיווע אַפּרופּן לגבי זיין אַרט שרייבן אין וועלכן ער מישט צוזאַמען דעם רעאַליסטישן זשאַנער מיטן אַנטי־רעאַליסטישן. וועט דאָ זיין אויפן אַרט איך זאָל זיך אַפּשטעלן אויף די דעפּי־ניציעס פון אַט די ביידע קעגנזעצלעכע זשאַנערן וועלכע מיר טרעפּן אין די ווערק פון אַ ריי באַוווּסטע שרייבערס.

אין ענגליש ווערט באַנוצט דער טערמין „נאָוועל“ פאַר אַ בעלעט־ריסטישן גרעסערן ווערק, אַ ראַמאַן מיט אַ פּאַרנעם, וואָס שטייגט ווייט אַריבער דעם גדר פון אַ דערציילונג. דאַרף מען אונטערשטרייכן, אַז די רעאַליסטישע אָדער נאַטוראַליסטישע פּראָזע־קונסט, וואָס איז געווען דער דאָמינאַנדיקער זשאַנער — צו ערשט אין ענגלאַנד און נאָכער איבער גאַנץ אייראָפּע — זינט אָנהייב דעם 18טן יאָרהונדערט, האָט אַדאַפּטירט דעם אַלטן איטאַליענישן טערמין „נאָוועל“ פאַר איר ליטעראַרישן פּאַרם.

וואָס זענען געווען די ריכטליניעס פאַר דעם רעאַליסטישן אָדער נאַטוראַליסטישן זשאַנער? קודם כל, די פינקטלעכע אַבסערוואַציע

פון מענטש און געזעלשאַפט, געוויינטלעך, פון אַ באַשטימטער צייט, צו אילומינירן דאָס לעבן פון מענטש דורך ווייזן דעם אמת וועגן אים. אמת, די בעלעטריסטישע שילדערונג האָט געדאַרפט אויך באַ- פרידיקן עסטעטיש — דאָס איז דאָך איר קינסטלערישע פונקציע, אָבער דער הויפט־געוויכט איז געשטעלט געוואָרן אויף די אָבסער- ווירטע פאַקטן פון מענטשלעכער אויפפירונג, פסיכאלאָגישער און סאָציאלער. די געשילדערטע העלדן, בכדי צו קענען זיין באַגלייבט, האָבן געדאַרפט זיין פון די, וואָס מיר קענען זען אַרום אונדז, אָדער אין זיך גופא. די האַנדלונגען האָבן געדאַרפט אַרויסוואַקסן פון די כאַראַקטערן, פון זייערע קאַמפלעקסן און אויפפיר, באַגלייט פון די טערמינען, אין הינזיכט פון מאַראַל און „קאָנווענשאַנס“, פון דער געגע- בענער געזעלשאַפט אין וועלכער זיי האָבן געלעבט.

די הויפט־קריטעריע איז געווען: וואַרשיינלעכקייט. עס האָט באַ- דיט: אויסשליסן דאָס איבערנאַטירלעכע און נישט אַריינגעמען אַלע- גאַריע און סימבאָליזם; בכלל זיך נישט אַריינלאָזן אין די הויכע ספּערעס פון דעם אַספּעקט אייביקייט מיט וועלכער עס פאַרנעמט זיך, נאַטירלעך, די פּאָעזיע. די געשילדערטע העלדן און די אַקציע זענען געווען אין אַ נאַטוראַליסטישער ראַם, אַרום וועלכער זיי האָבן זיך געקענט באַוועגן, האַנדלען, רעאַגירן, לעבן און שטאַרבן.

אַט דער בעלעטריסטישער זשאַנער, אין זיין נאַטוראַליסטישער פאַרם, האָט דאָמינירט אין 19טן יאָרהונדערט און געהאַט גרויס דער- פּאָלג, ווי אַ ליטעראַרישער אויסדרוק־פאַרם. עס זענען געשאַפן געוואָרן גרויסע קינסטלערישע ווערק, וועלכע האָבן מרעיש עולם געווען מיט זייערע באַהאַנדלטע מענטשלעכע אויפפירונגען אין הומאַנישע טערמינען.

מען דאַרף אָבער אויך צוגעבן, אַז די גרענעץ־ליניעס צווישן רעאַליזם און ראַמאַנטיזם זענען נישט אומעטום דאָן געווען אַזוי שאַרף צעטיילט. אין פיל ווערק האָבן זיי זיך געגעבן די הענט, אָבער בדרך כלל, זענען זיי זיך געגאַנגען אויף באַזונדערע וועגן. דאָס רעאַליס- טישע און נאַטוראַליסטישע האָט אַזוי שטאַרק דאָמינירט אין דער איראָפּעיִשער ליטעראַטור ביזן סוף פון לעצטן יאָרהונדערט, ווען די איינגעשטעלטע כללים (אין דער סעריע פון ראַמאַן) האָבן אַנגע- הויבן אַרויסרופן אַ רעוויזיע.

עס האָט זיך אַנגעהויבן אַ רעבעליע קעגן דעם רעאַליזם, וועל- כער איז באַטראַכט געוואָרן פאַר סטעריל. איינציקווייז האָט מען אַנ- געהויבן ברעכן די איינגעשטעלטע פאַרמען, פון רעאַליזם איז מען אַוועק צו סוררעאַליזם, מיט לאָזן פריי פליסן „דעם שטראָם פון באַ-“

וויסטזיין". ווידער די פסיכאָנאָליטישע טעאָריעס האָבן אַריינגעבראַכט דעם אונטערבאַוווּסטזיין אין די דערציילונגען. עס האָבן זיך אויך אַרויסגערוקט ווערק, וואָס האָבן סימבאָליזירט פּאָליטישע טעאָריעס, אין וועלכע די העלדן זענען נישט רעפּרעזענטירט געוואָרן, ווי יחידיים, נאָר ווי סאָציאַלע גרופּעס, באַזירט אויף דער שיטה פון סאָציאַלן רעאַליזם.

דער רעזולטאַט פון ברעכן די אַלטע לוחות, האָט דערפּירט צו דיסקרעדיטירן בכלל די טערמינען „רעאַל“ און „רעאַליזם“. די טראַג-דיציאָנעלע פּאַרמען פון „נאָוועל“ זענען פּאַרטראַטן געוואָרן דורך אַנדערע פּאַרמען פון פּראָזע: סוררעאַליזם, אַלעגאָריע, סימבאָליזם און פּאַנטאַזיע. עס זענען אויפגעריסן געוואָרן די ענגע צוימען און ראַמען פון דער „פּיקשן“ ליטעראַטור. און מיר טרעפן שוין אויך אין אַ ראַמאַן רעאַליזם און אַנטי-רעאַליזם — ביידע קאָמבינירט אין איין בוך, וואָס שטייט אויף די אייגענע פּיס.

דערמאָנען מיר זיך, אַז אין אָנהייב פון דעם יאָרהונדערט האָט פּראַנץ קאַפּקאָ אָנגעהויבן זיין „משפּט“, ווי אַ נאַטוראַליסטיש ווערק און באַלד ווערט עס טראַנספּאַרמירט אין אַן אומאויפהערלעכן קאַש-מאַר. אַזוי זעען מיר אויך די ענדערונג ביי אַנדערע.

ראַנדאַלף סטאַו האָט אין זיינע ראַמאַנען — נישט אין אַלע — פּאַרבונדן די נאַטוראַליסטישע פּאַרם מיט דער אַנטי-נאַטוראַליסטי-שער. אַט שילדערט ער מענטשן, געשעענישן און האַנדלונגען באַזירט אויף אַן אויטענטישן הינטערגרונט. די אַבסערוואַציע פון זאַכן זענען גענומען פון אַ רעאַלער וועלט אַרום אונדז; גלייכצייטיק, האָט ער אַריינגעפירט דעם אַנטי-נאַטוראַליסטישן עלעמענט פון אַן אייגן-גע-שאַפענער וועלט, וואָס איז הימל-ווייט פון אונדזער פּאַקטישער וועלט. די סצענאַריאַ און די עלעמענטן זענען לגמרי נישט אויטענטיש, און פילן זיך נישט געבונדן צו קיין שום פּרינציפּ פון דער רעאַלער וועלט, וועלכער מיר קענען.

ער נוצט כאַראַקטערן און געשעענישן צו סימבאָליזירן און אָנ-דייטן אידיען און טעאָריעס פון סאָציאַלע באַציונגען און פּסיכאָלאָ-גישע געזעצן, וואָס זענען געוויינטלעך נישט פּאַראַן אין אונדזער טעגלעכן לעבן.

ווי דערמאָנט, האָט ער נישט אין אַלע ראַמאַנען צונויפגעפלאַכטן די צוויי פּאַרשיידענע זשאַנערן, אָבער זיי דאָמינירן אין זיין שאַפּן

און דערפאר ארויסגערופן קעגן זיך אַ שאַרפע רעאַקציע מצד אייניקע קריטיקערס..

פון זיין האַלב טויף פאַרעפנטלעכטע ביכער, האָט דאָס ווערק „צו די אינדולענץ“ געמאַכט אים אַ רעפוטאַציע אין לאַנד און אין אויס-לאַנד. פון איין זייט איז עס אַ רעאַליסטישע שילדערונג אויפן היינ-טערגרונט פון דער מערב־שטאַט אין אויסטראַליע. ער שילדערט אַ שטאַט אין רעאַלע פאַרמען, וואָס געפינט זיך נישט ווייט פון גאַלד-גרובן. מיר טרעפן זיך מיט אַן אַלטן מיסיאָנער, העריאַט, וואָס האָט פאַרלוירן זיין אמונה און ווי אַ סימבאָל פון זיין צעבראַכענעם גלויבן צעשמעטערט אַ קרוציפיקס...

העריאַט זוכט אַפצודעקן דאָס געמיינע און דאָס נישטיקע, וואָס געפינט זיך אונטער אַ פאַרפוצטן איידעלן אויבערפלאַך, און העריאַט איז אין פיל אופנים אַ מיסטעריעזע פיגור. אָבער דער מחבר פירט אונדז אריין אין זיין וועלט, צו זען מיט זיינע אויגן די נאַטוראַליס-טישע וועלט פון דער מיסיאָנערישער סטאַנציע, די קאָנפליקטן מיט די אַלע אַרומיקע פערסאָנאַזשן, וואָס זענען גאַנץ טאַלאַנטפול באַ-שריבן. דאָס איז די רעאַליסטישע פאַרב פונעם ווערק.

עס איז אָבער אויך דאָ אַן אַפאַקאַליפטישע פאַרב פון אַלעגאָריע און מיטאַס, וואָס זוכט צו באַהעפטן דאָס רעאַליסטישע מיט אַ פאַעטישן סימבאָליזם. ראַנדאלף סטאָ גלויבט אין כוח פון דערקענונג. פאַר אים באַטייט דערקענען: רעטונג! דעריבער פרוווט ער אַראָפּנעמען די איבלען און גראַבקיטן פון זייער אומשולד-מאַסקע. דער מחבר פאַר-מאַגט דעם כוח צו מאַלן דורך אַן אימפרעסיאָניסטישער פראָזע די טעקסטור פון רעאַליסטישן אויבערפלאַך. עס איז פונקט ווי דורך אַן עקס-ריי, וואָס לייכט דורך פאַרן ליענער די צעפייניקטע אינווייניגער אויפן פאַן פון די סימבאָלישע לאַנדשאַפטן.

דאָס ווערק פאַרמאַגט אָבער דעם פעלער, וואָס דער מחבר האָט זיך צופיל אָפגעשטעלט אויף דער אידעאָלאָגישער זייט פונעם גע-שילדערטן כאַראַקטער און ווייניק אַכט געלייגט אַרויסצוברענגען זיין אינדיוידואַליטעט.

אַ צווייטער פעלער: אין זיינע שילדערונגען פאַרלירט זיך די פאַרבינדונג צווישן דער אויפפירונג פונעם העלד און די מאַטיוו, וואָס האָבן באַווירקט זיינע האַנדלונגען. נאָך אַ פעלער: צייטנווייז זענען די העלדן נישט אויס צו זיין קיין לעבעדיקע מענטשן, נאָר סקעלעטן באַקליידטע מיט מחשבות. די געצייכנטע אימאַזשן פון מחבר פאַרמאַגן נישט תּמיד אַ זין, גיבן זיי דאָך במילא נישט צו קיין באַדייטונג.

בכלל איז דאָ דער זיווג צווישן רעאַליסטישן און אַנטי־רעאַליסטישן נישט קיין געראַטענער און דאָס קומט גאַר בולט צום אויס־דרוק, ווען דער מחבר ברענגט אַרויס זיינע כאַראַקטערן אויף אַן אַנטי־רעאַליסטישן אופן. זיינע באַמיונגען צו באַנוצן זיך מיט פּער־זאָנען, פּאַסירונגען פון דער פּאַקטישער וועלט, אָבער נישט זיין דערביי צוגענאָגלט צום פּריניצפּ פון אויטענטישקייט, האָט געשאַפן אומקלאַרקייט.

דער ליינער באַקומט דעם איינדרוק, אַז מען קען נישט פאַרבינדן און באַהעפטן אַזעלכע צוויי באַזונדערע זשאַנערן: פון איין זייט פירט אונדז סטאַו אַריין אין אַ רעאַלער נאַטוראַליסטישער וועלט, וווּ די אַקציע, געשעענישן און כאַראַקטערן זענען באַזירט אויף אַ רעאַליסטישער אַבסערוואַציע און אויף אַן הינטערגרונט פון דער פּאַקטישער וועלט אַרום אונדז. מיר קענען די כאַראַקטערן זען, און זיי אידענטיפיצירן דורך אַ ווייטערדיקער אַבסערוואַציע אין דער וועלט אַרום אונדז; פון דער צווייטער זייט, ביים באַנוצן די אַלע עלע־מענטן פון דער פּאַקטישער וועלט און געבן זיי אַן אַנטי־נאַטוראַליסטישן איינשטעל, קאָנסטראַוירט דורך דעם מחברס פּאַנאָזיע, ברענגט אַריין אַ צעמישונג אין די יוצרות, אָבער ביי די אַלע אויסגערעכנטע פעלערן, איז ראַנדאַלף סטאַו אַ טאַלאַנטירטער שרייבער מיט אַ שטאַר־קער סענסיביליטעט (ספּעציעל אין סענסועלע דעטאַלן), און ער פאַר־מאַגט אַ שאַרף אויג פאַר אַבסערוואַציע פון מענטשלעכע לעבנס און זייער שייכות צו דער געזעלשאַפט.

ריכטיק האָט באַמערקט אַן אויסטראַלישער קריטיקער, ווען ער האָט דערמאָנט, אַז דר. דזשאַנסאָן האָט אַמאָל שטאַרק אַראַפּגעריסן דעם יונגן מילטאָנס אַ פּאַעמע „לייצידעס“. ער האָט אַנגעוויזן אויף אַ סך פעלערן, און דאָך, ביי די אַלע בלוזן, וואָס פאַר אַ הערלעכע פּאַעמע עס איז מילטאָנס יוגנט־שאַפונג! דאָס זעלבע קען מען זאָגן לגבי די ווערק פון ראַנדאַלף סטאַו, וואָס האָבן אויך פיל מעלות.

אין סטאַוס ראַמאַנען מערקט זיך, ווי דער מחבר זוכט צום זעלבן פּראַבלעם אַן אַנדער לייזונג, אין יעדן בוך באַוועגט זיך די אַקציע אַרום אַ הויפּט־כאַראַקטער, וועלכער טיילט זיך אויס מיט זיין אויסער־געוויינטלעכער פּערזענלעכקייט, וואָס פאַרמאַגט אַ מאַגנעטישע קראַפט.

דער מאַגנעטיזם ציט צו און פאַרבינדט צו אים די אַנדערע כאַראַקטערן, וואָס זענען אַ געוואַלדיקער קאָנטראַסט צו אים. געוויינט־לעך איז דאָס אַ מאַן, וועלכער איז באַהערשט פון אַן אומבאַפּרידיק־טער ליבע, אַזאַ וואָס האָט צעשטערט זיין לעבן און געבראַכט שאַדן די איבעריקע איבער וועלכע ער האָט דאָמינירט מיט זיין אַטראַקציע

און ענערגיע. אין די ריכטונגען גייט די אַקציע אַוועק, באַגלייט מיט אַ קייט פון געשעענישן.

דער כוח פון דעם צענטראַלן כאַראַקטער און זיין שטאַרקער דראַנג צו דאַמינירן איבער די לעבנס פון די אַרומיקע, ברעכט זייער אַפט אין די געוויינטלעכע פאַרמען פון פאַמיליע און ציבור-לעבן. זיין מאַגעטישער כוח באַצוווינגט די מענטשן, וועלכע ווערן אַוועק-געשטעלט פנים אל פנים פאַר מאַראַלישע און מעטאַפיזישע פראַבלע-מען, פון וועלכע זיי וואַלטן געקענט זיך באַשיצן לויט די געזעצן פון אינערציע און טראַדיציע. אַבער צוליבן שטאַרקן דרוק אויף זיי — אַ צעשטערערישער דרוק — בלייבן זיי שוואַלץ נישט זעענדיק פאַר זיך קיין אַנטריניקונג.

דאָס באַציט זיך אי צו אַ מיסאַנערישער סטאַנציע, אַדער צו אַן אינזאָלירטער פאַמיליע; צו אַ שטעטל וואָס איז אַפגעשניטן פון דער רעשט וועלט. אַדער צו אַ קליינער, ענגער גרופע, וואָס פאַלט אַריין אין אַ בלינד געסל פון וועלכן ס'איז נישטאָ קיין אַרויסגאַנג און קיין צוריקוועגס צוליבן דרוק.

אויך זיין ווערק „טורמאַלין“ איז נישט קיין רעאַלע וועלט און עס פּרעטענדירט נישט צו זיין אַ ראַציאָנעלע וועלט. דער גאַנצער ישוב באַשטייט פון אַ 30 מענטשן, וואָס האָבן פאַרלוירן די פאַרבינד-דונג מיט דער אַרומיקער וועלט. דער מחבר איז מרמז, אַז ס'איז פאַרגעקומען אַ גרויסע קאַטאַסטראַפע אויף דער וועלט און אַלץ איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין באַרבאַריזם. דער פאַליציאַנט פון טורמאַלין שיקט אַוועק אַ טעגלעכן ראַדיאָ-באַריכט, אַבער עס איז קול קורא במדבר... ער באַקומט נישט פון ערגעץ קיין ענטפער. איבערן גאַנצן ווערק שוועבט אַ שווערער קאַשמאַר. עס דוכט זיך, אַז ס'איז פון אַ וועלט, וואָס איז אונדז קענטיק (פון דעם נאַטוראַליסטישן אויבער-פלאַך) אַבער דאָס איז נאָר אַן אילוזאָרישער אַפשייק, מחמת עס ווערט קאַנטראַלירט דורך אומבאַקאַנטע איראַציאָנעלע כוחות. די טעכניק פון דעם בוך דערמאַנט כסדר אין קאַפּאַס „משפט“.

סטאָו האָט געזוכט אין דעם ווערק אַ נייעם צוגאַנג, צו שטעלן זיך מיטן פנים צו דער צוקונפט פון דער וועלט, נאָך אַ וואַרשיינלעכער, קאַטאַסטראַפע פון דער ציוויליזאַציע, די וועלכע מיר קענען. די איינ-וויינער לעבן נאָך מיטן עבר, נישט קענענדיק זיך אַפגעבן אַ חשבון, וואָס איז פאַרגעקומען אין דער וועלט. דער מחבר באַנוצט זיך דערביי מיט סימבאָלישע פאַרמען אַרום פראַבלעמען און פאַדערונגען פון רעאַלן לעבן. דאָס רופט אַרויס מטושטשדיקע בילדער און שילדע-רונגען, וועלכע גיבן נישט דעם לייענער קיין קלאַרע וויזיע, וואָס ער האָט געוואַלט אַרויסברענגען אין בוך.

אין „טורמאלין“ איז דאָ אַ היפש ביסל רעליגיעזע אַלעגאָריע. אָבער דאָס האָט גאַרנישט צו טאָן מיטן קריסטנטום, אָדער מיט וועל-כער עס איז אַנדער רעליגיע, וואָס פאַרלאַנגט הכנעה און אַבדיקאַציע פון דער יחידישער נשמה. עס איז נישט קריסטלעך, מחמת דער סיסטעם פון ליבע איז כמעט אין אַלע זיינע ווערק אַ פאַרניכטנדיקער כוח. ער זעט גרויזאַמקייט, קריג און מאָרד; דעגענעריירונג און ליידן, קעגן וועלכע דער יחיד איז ביי זיין בעסטן ווילן מאַכטלאָז.

איז אָבער ווידער דאָ דער חסרון ביים מחבר, וואָס די וואַרצלען פון די אַלע איבלען קומען אַרויס פאַרנעפלט. דאָס בולטע איז נאָר דער רוף זיינער: „האַלט ערלעך די יחידישע נשמה“. ער זאָגט דאָס דורך זיינע פאַרשידענע העלדן, דורך פרוי און מאַן, יעדער פון זיי טראַגט אַן אינדיווידועלע אַחריות פאַר זיין מיטמענטש. דער קריסט-לעכער חטא הראשון טראַגט ביי אים אַן אַנדער אַנווענד. די ערשטע זינד האָט זיך אָנגעהויבן, ווען אַ מענטש, דער ערשטער מענטש האָט געשריגן צום צווייטן: — היט מיין לעבן, איך האַלט פאַר אַ צוזאַמענברוד.

און וואָס שייך זינד, — איז „נישטאָ קיין זינד, נאָר גרויזאַמ-קייט און פיין“. דאָס איז דער מאַראַלישער פרינציפ אויף וועלכן עס באַזירן זיך סטאַוס ווערק. אין יעדן ראַמאַן איז דאָ ביי אים דער עלעמענט פון טראַגעדיע, אָבער דער ציל פון מחבר איז צו זאָגן, און די וועלט ענדיקט זיך מיט אַ זעץ אין איר ...

ווי אַ צוגאַב צו זיין בוך „טורמאלין“ האָט סטאַו פאַרעפנטלעכט אַ סעריע פאַעמעס „וואַריאַציעס פון טעמעס וועגן טאַג טעה טשינג“. דאָס דערמאַנט אין פאַסטערנאַקס טעכניק ביים צוגעבן אַ סעריע פאַ-עמעס צו זיין ראַמאַן „דר. זשיוואַגאַ“. אָבער ביי פאַסטערנאַקן זענען זיי אַן אינטעגראַלער טייל פון יורי זשיוואַגאַ. דער לייענער איז באַ-קאַנט מיט זייערע עלעמענטן, מיט זייער הינטערגרונט, מאַראַל און מעטאַפיזיקס.

אָבער אַנדערש איז עס מיט סטאַוס בוך אויף אַ הינטערגרונט פון מערב-אויסטראַלישן שטאַט. אַריינפלעכטן אין אַזאַ בוך טאַזיס, הגם זי איז אַ גרויסע וועלט-רעליגיע מיט פילאַזאָפישע סיסטעמען, אָבער זי איז דאָך אומבאַקאַנט דעם לייענער, וואָס געהערט נישט צום אַרענט, נאָר צו דער מערב-וועלט. שאַפט עס ווידער אַ רעטעניש און מטושטשדיקייט.

די זעלבע שטריכן קענטיקן זיך אין זיינע אַנדערע ווערק, אויף וועלכע איך גיי זיך דאָ נישט אַפּשטעלן. בכלל גענומען, איז ראַנדאָלף סטאַו אַ שרייבער מיט פיל קאַנטראַסטן, אין איין בוך געלונגט אים

צו געבן אַ קרעפטיק־שיינעם, אינדיווידואַליזירטן דיאַלאָג, אָבער ער בלייבט הינטערשטעליק מיט אַנדערע עלעמענטן. און אין אַ צווייט בוך שאַפט ער אַ בריליאַנטישן הינטערגרונט, אָבער די פּאַבולע מיט אירע קאַנפּליקטן און אויסגאַנג זעען אויס מאַדנע פּאַרטונקלט. נאָך אַ מערק־ווירדיקער שטריך זעט זיך ביי אים: אין אַלע זיינע ווערק איז דאָ אַ כאַראַקטער־טיפּ, וואָס שטייט מן הצד. ער איז אַ זייטיקער אין דער אַקציע. ער אָבסערווירט זי, אָבער פאַרשטייט נישט די אינערלעכע באַדייטונג. טייל מאָל שרייט אויס אַ העלד עטלעכע ווערטער און זיי דאַרפן אילוסטרירן דעם זין פון דער אַקציע.

סטאָן איז, פאַרהעלטנישמעסיק, נאָך אַ יונגער שרייבער (געב. 1935) און באַשאַנקען מיט טאַלאַנט. אָבער ער דאַרף זיך אַליין נאָך געפינען. דערווייל פאַרקערעוועט ער זיין טאַלאַנט אויף פאַרשידענע וועגן און אומוועגן, פאַרבלאַנדזשעט אַפט אויף זייטיקע סטעזשקעס. אָבער ער זוכט זיין וועג, וואָס זאָל אים אַרויספירן פון די פאַר־בלאַנדזשעטע שליאַכן און אים פירן פון אינזיך — צו דער וועלט.

טאַמאַס קינילי

— איינער פון די צוואַנדיקסטע אויסטראַלישע נאָוועליסטן

אין די לעצטע 20 יאָר האָבן זיך אַרויסגערוקט אויבן־אָן, אויף דער היגער ליטעראַרישער סצענע, יונגע טאַלאַנטירטע ראַמאַניסטן מיט באַדייטנדיקע קינסטלערישע דערגרייכונגען. איינער פון אַט דער יונגער גענעראַציע אויסטראַלישע ראַמאַניסטן, וועלכער האָט זיך שוין פאַרשאַפט אַ גוטן נאָמען אויך מחוץ די גרענעצן פון דעם לאַנד, איז טאַמאַס קינילי.

במשך פון דעם לעצטן צענדליק יאָר האָט ער שוין אַרויסגע־געבן קרוב אַ צענדליק ביכער, אין וועלכע עס קענטיקט זיך אַן ערנסטער טיפער שרייבער מיט אַ קאַטוילישן הינטערגרונט און דער־ציונג, און דאָס פאַרנעמט אַ באַדייטנדיקן אַרט אין זיין טעמאַטיק.

זיין פאַרנעם איז אויף גרויסע טעמעס דורך וועלכע ער זוכט קינסטלעריש צו פורעמען זיין קינדהייט, זיינע יוגנט־דערפאַרונגען און אַבסערוואַציעס פון קאַטאָליציזם, קאַמוניזם — און דעם טרעף־פונקט צווישן די ביידע אידעאָלאָגיעס אויפן קאַמף־פעלד פון אי־דייען, ווען עס האָט זיך אַנגעהויבן אַ געוויסער דיאַלאָג צווישן זיי.

טאַמאַס קינילי האָט זיך באַוווּזן אויפן ליטעראַרישן אַרזאָנט מיט זיין אומרייפן ערשטלינג — דאָס אַרט ביי ווהיטאן (1964), ווען מען הייבט אָן לייענען דאָס בוך שאַפט זיך קודם דער איינדרוק, אַז מיר האָבן פאַר זיך אַ דעטעקטיוו־געשיכטע, אַדער עפעס ענלעכס פון אַט דעם באַקאַנטן זשאַנער

דער סוזשעט איז אַרום אַ געפונענעם טויטן קערפער פון אַ פאַרם־אַרבעטער ערגעץ אין אַן איזאָלירטן סעמינאַר פון ניו סאָוט וויילס. די עלעמענטן פון טויט, גוואַלדטאָטן, וועלכע מיר וועלן באַגעגענען שוין שפעטער זייער אַפט אין זיינע רייפערע ווערק, זענען שוין ווי קערנער פאַרזיט אין דעם אומגעראַטענעם ערשטלינג. טויט איז נישט דער פינאַל פון לעצטן אַקט, עס איז אויך אַ פראַצעס ביזן שטאַרבן און טאַקע אַט דער צושטאַנד פון קערפער איז געשילדערט ביים

געפינען אים. מיר זעען מאַקאַברישע בילדער מיט וועלכע דער לייער גער וועט זיך טרעפן אין די ווייטערדיקע ווערק פון דעם מחבר. דאָס זעלבע איז אויך מיט דעם גלחישן סעמינאַר, מיט זיין געשלאַסנקייט אין אַן אַפּגעזונדערטער וועלט, אין „אַן אַרט וווּ מענטשן גיבן אַפּ זייערע יאָרן. זייער בלוט און ענערגיע פאַר אַ מטושטשדיקן גאַט“.

די אויספאַרשונג וואָס ווערט געפירט וועגן דעם דערמאַרדעטן, איז באַגלייט מיט דעם כאַראַקטער פון דעם סעמינאַר און זיינע תלמידיים, וואָס שניידן זיך צו ווערן גלחים און בלייבן נישט פאַרהייראַטע. שוין אין אָנהייב ווערק זאָגט דער פרעזידענט פון סעמינאַר וועגן זייער אַנדערשקייט „אויב מחוץ פון די וועלט איז טויט אַ פשוטע נאַטירלעכע זאַך, ווערט אָבער דאָ טויט אָנגערופן מאַרד, וואָמפירישקייט אָדער כישוף, סיידן מען רופט גלייך אַ דאָקטער“.

הגם דער מחבר באַהאַנדלט די געשלאַסענע סעמינאַר געזעלשאַפט מיט אַ געוויסער סימפּאַטיע (וואָס איז געמישט מיט אַ דאָזע חזקדיקער גלייכגילטיקייט), זענען די ווערטער וועגן כישוף און איראַנישער אַנדייט, וואָס פאַר אַן אַרט דער עלעמענט כישוף פאַרנעמט נאָך אַלץ אין אַט דער געזעלשאַפט.

ליידן — פיזישע, פסיכישע און סאָציאַלע — זענען ווי אַ קייט־רעאַקציע, אַ מין אינפּעקציע, וואָס שטעקט אָן: ליידן ווי אַ קינד פון ליידן, אַ פּראָצעס וואָס גייט אָן ביזן לעצטן פונקט, וועלכער איז אומ־פאַרמיידלעך און איז נישט מעגלעך צו קאַנטראָלירן, עס איז ווי אַ היפּ־נאַטישער זינלאָזער פּראָצעס, וואָס קענטיקט זיך אין דער אויסטראַ־לישער ליטעראַטור ביי פיל שרייבערס.

אין „די מורא“ (1965) איז דאָ דער הינטערגרונט פון דער צוויי־טער וועלט־מלחמה — מיט דער געפאַר פון אַ יאַפּאַנישער אינוואַזיע אויף אויסטראַליע, און פון צוגן מיט מיליטער וואָס פאַרן אַפּ צום צפון. דער סוזשעט גופא פאַרנעמט זיך אָבער מיט אַנדערע פּראָב־לעמען, וואָס זענען פאַרבונדן מיט דעם מחברס יוגנט־יאָרן. דאָס ווערק איז דעריבער שטאַרק אויטאָביאָגראַפיש אין זיין תוך. עס באַ־שטייט פון צוויי העלפטן, וואָס האָבן געקענט זיין באַזונדערע ביכער און יעדער פון זיי וואָלט דאָן געהאַט מער גאַנצקייט, ווי אין זייער צוזאַמענגעשלאַסנקייט אין איין בוך.

די ערשטע העלפט באַהאַנדלט דאָס יוגנטלעכע לעבן פון דאַניעל (דעני) דושאַרדאָן. ער איז אַ קאַטאָליק, דער שכן — די פּאַמיליע מאַנטל, איז קאַמוניסטיש. קומען אַרויס די קאַנפליקטן צווישן די צוויי אידעאָלאָגיעס. דעני איז דאָן אַלט ביי אַכט יאָר, און ער איז אי דער פּראָטאַגאָניסט און אי דער נאַראַטאָר — טיילווייז — פון דער פּאַבולע. מיר זעען דעם מר. מאַנטל, וואָס טיטולירט זיך אַליין אַלס „חבר

לענין". זיין פרוי, הילדא, איז א ליידנדיקע, און אזוי איז אויך איינער פון אירע צוויי יינגלעך, דער קריפל דזשאזעף. דאס צווייטע יינגל — ליני — איז א קאמוניסט. ער טראגט זיין קאמוניסטישן גלויבן מיט א משיחיש-רעליגיעזן פיבער. און ער איז אין דעם בוך דער אומבאלאנסירטער טיפ. ער פארווונדעט זיך אליין, פארגיסט סימבאליש זיין בלוט צו ווייזן, אז ער איז א מאַרטירער פאַר דער זאַץ.

עס וואלט געווען נישט ריכטיק צו באַמערקן, אז דאָס יינגל, דזשאַזעף, איז אַריינגעצויגן אין די קאַמפן צווישן קאַטאָליציזם און קאַמוניזם. מען זעט בכלל נישט אָן אין דעם בוך אַט דעם שטרייט. עס זענען נאָר פאַרצייכנט אינצידענטן אין דער אַקציע, וואָס ציט זיך, אגב, זייער פאַמעלעך און אַפט איז דאָ דער איינדרוק, אז דער סוועט איז אַראָפּ פון די רעלסן... דער מחבר איז זיך אליין מודה (אין אַן אינטערוויו), אז ער האָט פאַרלוירן דעם וועג פון דער טעמע, אַריינגעגעבן אין איר זאַכן וואָס האָבן נישט געדאַרפט זיין. און געטאָן האָט ער עס צוליב דעם פאַלשן באַגריף, אז „אזוי אַרום וועל איך אָנהאַלטן דעם אינטערעס פון לייענער“.

ביידע פון זיינע ערשטע ווערק געהערן דעריבער צו זיינע לער- יאַרן און דאָס בעלעטריסטישע בלוט אין זיי איז גאָר שטאַרק אַנע- מיש... עס איז נאָר ווי זכרונות פון זיין קינדהייט און יוגנט. דער מחבר שטייט צו נאָענט צו דעם שטאַף ער זאָל אים קענען פרעזענ- טירן פאַרן לייענער אין אַ קלאַרער פּערספּעקטיוו. ער מערקט שוין אָבער אָן, אז ער האָט טעמעס, וועלכע וועלן קענען שפעטער ווערן אויסגעצייטיקט.

דעניס מורא, איז נישט איינע, נאָר אַ קייט פון מוראס. צוערשט זענען זיי די פּחדים פאַר מענטשן, פאַר דעם איינפלוס פון זיין חבר, און פאַר די באַמבעס וואָס קענען פאַלן אויפן לאַנד (דאַרווין איז טאַקע געוואָרן באַמבאַרדירט — י. ק.). אין צווייטן טייל קומט שוין אַריין אויך די מורא פאַר נאַטור־אויסברוכן: „עס איז געווען אַ ווולקאַן־ אויסברוך, יעדער איינער האָט געוואוסט, אַז (סיאיז געשען) אויף אַ יאָ- פּאַניש־אַקופּירטן אינדזל אין צפון... דעריבער איז דער זון־אונטער גאַנג געווען דער קאָליר פון זשאַווער און דאָס בייטאַג־ליכט ווי בראַנדז. דער בראַנדז איז געלעגן אויפן גראַז לעבן פאַרק“ (ו' 23).

אַ חוץ די באַשרייבונגען פון דעם טויט פון די הויפּט־פּערסאָן נאַזשו, איז אויך ביים סוף פון בוך, דאָ די שילדערונג פון דער שחיטה איבער די יאַפּאַנישע קריגס־געפאַנגענע. און מיר וועלן באַלד אין זיין דריטן ווערק זיך ווידער טרעפן מיט דורכגעפירטע מאַרדן איבער די פאַרשיקטע קאַטאַרוזשניקעס, טאַקע גלייך אין דעם באַ-

גינען פון דער אויסטראַלישער וויסער קאָלאָניאַציע, ווען די אַרעס-טאַנטן פרווון צו אַנטלויפן און באַפרייען זיך פון דער שרעקלעכער ברוטאַליטעט פון זייערע אויפזעערס.

„ברענג טרילערלעך און העלדן“

אין 1967 איז דערשינען טאָמאַס קיניליס ערשטער קינסטלעריש-רייף־וועיק, וואָס האָט באַוווּזן, אַז דער מחבר האָט פאַרענדיקט זיינע שרייבערישע לעריאַרן און מען קען שוין פון אים דערוואַרטן גוטע ווערק. אין דעם בוך זענען בולט אַרויסגעהויבן געוואָרן אוניווער-סאַלע, מאַראַלישע פּראַבלעמען. עס קענטיקט זיך, אַז טאָמאַס קינילי איז אין דעם ווערק באַווירקט געוואָרן פון פעטריק ווהייט, — דורך אַלעגאָריע — צו זוכן פאַר זיך אַ געהעריקן אידיאָם.

די טעמע איז פאַרבונדן מיט דעם סאַמע בראשית פון וויסן מענטש אין אויסטראַליע, און דער פרעמדער כאַראַקטער פון דעם קאַנטינענט איז גלייך דאָ אין ערשטן אָפּזאַץ פון בוך: „ביי דעם ערגסטן עק פון דער וועלט, אין אַ זונטיק בייטאַג, אין פעברואַר...“ דער מחבר רופט נישט אַן דאָס אַרט ביים נאַמען. ער זאָגט נאָר, אַז דאָס אַרט איז אַ שטראַף־קאָלאָניע אין דרום־פאַסיפיק. די דאַטע: סוף 18־טער יאָרהונדערט. פון דער דעסקריפציע און פון די באַשריי-בענע פאַקטן, ווי פון דער שילדערונג פון דער לאַנדשאַפט איז קלאַר, אַז די ברוטאַלע שטראַף־קאָלאָניע איז אין פאַרט דזשעקסאָן און די צייט איז אַרום 1790, בעת אין ווייטן פּראַנקרייך קומט פאַר די גרויסע פּראַנצויזישע רעוואָלוציע.

דער פאַראַלעל ליגט ממש אויף דער האַנט צווישן די צוויי ווייטע פּאַליוסן. בעת אין אייראָפּע, אין פּראַנקרייך קערן זיך איבער וועלטן, איז אין דער שטראַף־קאָלאָניע אָנגעקומען אַ פאַרפינצטערניש און אַ חיהשקייט פון מענטש צו מענטש, וואָס שאַפט אָפּ די מחיצה צווישן פרייען מענטש און פאַרברעכער. אַלע זענען אַריינגעכאַפט אין דער נעץ פון ברוטאַליטעט, רציחה, טעראָר; פון מאַקאַברישע סיטואַציעס באַגלייט מיט מאַרד.

אויף דעם הינטערגרונט צייכנט קינילי זיינע פּערסאָנאַזשן מיט דעם הויפּט־העלד, דער קאַפּראַל פעלים האַלאַראַן... דער מחבר שילדערט אים באַלד אויפן ערשטן זייטל, ווען אַט דער זעלנער שפּרייזט מיט גרויסע טריט אין דער שבתדיקער היץ און מיטן ערשטן מאַמענט ווען ער באַווייזט זיך נאָר אויף דער סצענע קעגן טיקט זיך, אַז ער איז ארומגענומען מיט אומזיכערקייט.

לויט דעם ווי ער איז געצייכנט דורכן מחבר, איז ער מער א פאבל-פיגור, מיט אלעגארישע אנדייטונגען פון זיין אינטעלעק-טועלער אפאזיציע, צוליב א שווערער דילעמע אין וועלכער ער איז אריינגעכאפט געווארן, זינט ער איז אנגעקומען אין דער פארשיקונגס-קאלאניע. דעם שווערן אויסוואל וואס ער דארף מאכן, איז צווישן דעם „סאציאלן קאנטראקט“, וואס ער האט מיט דער מאכט צוליב אן אויפגעצווונגענער שבועה צו דינען איר מיט אלע זיינע כוחות — און זיין אייגענעם געוויסן, וואס לייגט ארויף אויף אים אינדיוידועלע אחריות פאר זיינע מעשים.

אומויליק ווערט ער אריינגעצויגן, ווי אן אנטוילנעמער און עדות, אין א סעריע אינצידענטן, וואס אנטפלעקן פאר אים די ברוטאל-טעט און קארומפירטקייט פון דעם שוידערלעכן ארעסטאנטן-סיסטעם. און ווי א מענטש מיט אן אומאפהענגיקן צוגאנג און געוויסן, ווערט ער איבערלעך צעריסן פון ספקות, וואס שטעלן אונטער א פראגע-צייכן די ווערטן אויף וועלכע עס שטיצט זיך דער גאנצער סיסטעם. פעלים האלאראן איז נישט קיין געוויינטלעכער קאפראל. ער איז א פאעט און א געלערנטער. ער זעט אויף טריט און שריט די אומ-גערעכטיקייטן, וואס ווערן באגאנגען לגבי די פארשיקטע, דורך די היטער פון געזעץ, אין אט דער שטראף-קאלאניע. אלע זיינע באמיי-אונגען צו באקומען גערעכטיקייט פאר די פארשיקטע זענען דורכ-געפאלן. זיינע לאנדסלייט, די אירלענדישע קאטארזשניקעס ווערן גרויזאם באהאנדלט דורך די אפיצירן. זיי ווערן געשמיסן. עס קומען פאר עקזעקוציעס און ער, האלאראן, איז געצווונגען צו זיין א מיט-באטייליקטער צוליב דער זעלנערישער שבועה, וואס ער האט געגעבן צו דינען געטריי דעם קעניג און זיינע מאכט-ארגאנען. ער ראנגלט זיך דעריבער שטארק מיט זיין מענטשלעכן געוויסן ביים דינען דעם גרויזאמען סיסטעם, אין וועלכן ער זעט די טיראניע פון דער אראג-ניזרטער אינסטיטוציאנעלער געזעלשאפט. דאס איז אייגנטלעך די צענטראלע טעמע, וואס רופט זיך איבער — אין דעם מאראלישן זין — מיט טאלסטאין.

די אומהומאנישע האנדלונג פון מענטש צו מענטש, וואס ווערט סאנקציאנירט דורך דער אויטאריטעט פון דער מאכט, האט נאך אבער אויך אין קינליים ראמאנען א רעליגיעזן הינטערשלאק. פעלים האלאראן איז אן אירלענדישער קאטאליק און ער איז אין דינסט פון די פראטעסטאנטישע ענגלענדער. וועלכע האבן אים געבראכט אין דער שטראף-קאלאניע אפצוהיטן ארדענונג פון א סיסטעם, וועלכן זיי האבן איינגעפירט און זי אים אנגעווארפן צו דינען געטריי (דורך אן אויפגעצווונגענער שבועה), בעת ער וויל זיך פירן זיין פריוואטן

לעבן אין הסכם מיט זיין פערזענלעכן געוויסן. אָט די שבועה, וואָס איך האָב דאָ עטלעכע מאָל דערמאָנט, און דער קאָטוילישער עלעמענט בפרט, שפּילן אַ באַדייטנדיקע ראָל נישט נאָר אין דעם ווערק, נאָר אויך אין אַנדערע פון קיניליס ראַמאַנען, ווי מיר וועלן עס זען שפעטער. און דאָס איז נישט קיין צופעליקייט, מחמת טאַמאַס קינילי האָט במשך פון לאַנגע יאָרן זיך געלערנט אין אַ סעמינאַר פון אַ קאָטוילישער פּריסטערשאַפט, ער האָט פאַרן נעמען די „שבועה“ (באַפּעלן) פאַרלאָזט דעם גלחים־סעמינאַר.

זיינע העלדן ראַנגלען זיך מיט זייער קאָטויליש־רעליגיעזער דיילעמע, ווי מיט דעם טייל פון דער נשמה וואָס הייסט: געוויסן. אין אַן אינטערוויו, האָט דער מחבר געזאָגט וועגן זיך, אַז זיין וועזן „איז פאַרסמט דורך דער אַלטער גוטער אירלענדישער טעאַלאָגיע“. אָט דעם סם האָט ער טאַקע אַריינגעגעבן אין די פּערסאָנאַזשן מיט אַ קאָטוילישן הינטערגרונט, ווי האַלאַראַן און אַנדערע העלדן זיינע. דער מחבר דראַמאַטיזירט זייער בולט די שפּאַנונגען, קאָנפּליקטן און לאַיאַליטעטן; די מאַביליזירטע אירלענדישע זעלנער אַטאַקירן איר־לענדישע קאַטאָרשניקעס. ער שילדערט סיטואַציעס פון ברודער־האַס און פון דער ביטערקייט, וואָס דער סיסטעם רופט אַרויס אין די קאַמפּן פון אירלענדישער קעגן אירלענדישער. דאָס איז דאָך נישט נאָר געשיכטע פון פאַרגאַנגענע צייטן, נאָר אויך די היינטיקע געשיכטע, וואָס שפּילט זיך אָפּ מיט אַזוי פיל קרבנות פאַר אונדזערע אויגן אין צפון אירלאַנד.

ווידער דאָס — „אויספירן באַפּעלן“ געהערט דאָך אויך צו אונז־דזער שוידערלעכער נאַצישער תקופה מיט די אַלע באַגאַנגענע גרוי־זאַמקייטן, וואָס האָבן נישט קיין גלייכן אין דער מענטשלעכער גע־שיכטע. חנה אַרענדט האָט אין איר טיפּער אַנאַליטישער אַרבעט „אייכמאַן אין ירושלים“ אַזוי ווי דאַקומענטאַריש דורכגעלויכטן, פון אינעווייניק, די מאַשין־ביוראַקראַטיע פון היטלער־רעזשים, מיט די אַלע מאַקאַברישע באַגלייט־דערשיינונגען פון אונדזער בלוט־אויסגעווייטיקטער עפאַכע.

ווייזט אונדז טאַמאַס קינילי אָט דעם סיסטעם פון אינעווייניק, מיט זיינע אַכזריותדיקע אַקטן — ווי געשיכטלעכע אילוסטראַציעס — פון אָט דעם אינסטיטוציאַנאַליזם. דער אַרעסטאַנט מילעי ווערט געשמין: פאַר וואָס? פאַר זינד וואָס ער איז נישט באַגאַנגען. ווידער, איזווערס, גייט אויף דער תליה באַשולדיקט אין אַ פאַרגוואַלדיקונג, וואָס ער איז נישט באַגאַנגען — און איך ברענג נאָר אַ פאַר ביישפּילן פון די פילצאָליקע אומיושרדיקע אַקטן, וואָס זענען אויסגעווייטיקט אין בלוט פון דער געשיכטע.

אין דעם נאראטיוו גיט דער מחבר כסדרדיקע קאמענטארן. מען שפירט זיין אנוועזנהייט, ווי א קאמענטאטאר, בעת האלאראנס צוקוקן זיך צו דער הארצלאזיקייט פון שטראף-סיסטעם. ער, האלא-ראן, שאצט איבער זיין פאזיציע, ווי א יחיד, אין דעם סיסטעם און זיין שטעלונג וואס ער האט אנגענומען מיט א-זיך-בארעכטיקן ראציא-נעל. אבער זיין האלב-פארנעפלטער ראציאנאליזם, באקומט אן אומ-זיכערקייט, ווען עס באווייזט זיך ראבערט העירן, וואס פלאגט האלא-ראנס געוויסן, און זיין דילעמע באקומט דא א קאנקרעטע פארם צוליב א ביזארן פלאן.

האלאראן ווערט געשטעלט פארן גרויסן נסיון צו העלפן ווירק-זאם א פארמשפטן לאנדסמאן. ער דארף העלפן העירענען צו אנטלויפן פון דער שטראף-קאלאניע און זיך ראטעווען אין רעוואלוציאנערן פראנקרייך (די אקציע קומט דאך פאר אין דער צייט פון דער גרויסער פראנצויזישער רעוואלוציע), אבער דאס איז פארבונדן נישט נאר מיט א בונט קעגן דער מאכט, נאר אויך מיט גנבה, פון צונעמען שפיז פון די קלייטן, וואס דאס איז שוין בכלל קעגן די אינטערעסן פונעם הונגעריקן ישוב.

הילף פאר א יחיד (אין דעם פאל) אויפן חשבון פון דער געזעל-שאפט, איז דאך שוין אַנטי-סאציאל! דא איז שוין במילא אוועקגע-שטעלט אין צענטער גאר אן אנדער דילעמע, וואס איז אין די באדינ-גונגען פון דער שטראף-קאלאניע אין יענער צייט פארבונדן מיט אפואראפן יעטוועדע אחריות פאר דער געזעלשאפט.

קומען מיר ווידער צו א טראגיש-שווערער דילעמע — א פראבלעם פאר וועלכן עס זענען געשטאנען אין אונדזער צייט די יידן אין די געטאס פון אקופירטן אייראפע, ווען פאר יעדער רעבעליע קעגן נא-ציזם איז געקומען א טעראר-כוואליע מיט שווערע קרבנות... מיר דערמאנען זיך דעם גרויסן וויכוח, וואס איז אנגעגאנגען בעת די "סע-לעקציעס" צווישן די מנהיגים אין ווארשעווער געטא וועגן נעמען אויף זיך אחריות — דורך אן אויפשטאנד, וואס קען גורם זיין דעם אומקום פון דעם גאנצן ישוב. (ביים לייענען דאס בוך איז מיר דאס געקומען אויפן געדאנק). טאמאס קינילי באהאנדלט נישט אין דעם ווערק די טראגישע פראבלעמאטיק פון אונדזער צייט, נאר די דילעמע פון א געוויסנהאפטקייט יחיד מיטן נאמען האלאראן, וועלכער זוכט צו געפינען זיין ארט אין דער מיט פון דער געזעלשאפט. ווען ער קען עס נישט דערגרייכן, זוכט ער — ביחידות — זיך אפצוהונדערן פון איר — צוזאמען מיט זיין יא-אדער-נישט-חחונה-געהאטער פרוי, די ארעסטאנטקע טו (וועלכע איז א הויזדינערין ביי דער מרס. בלייטה).

דער קאָפּיטל פון זייערע באַציאָנגען קען געזען ווערן, ווי אַ פּרוּוו־ שטיין פון סעקס־מאַראַל און פון רעליגיעזע געזעצן. די סעקסועלע אונטערטענער, זענען דאָ אויך אַ טייל פון דער רעבעליע קעגן סיסטעם (עס ווערט טאַקע שפּעטער באַטראַכט פון רעבעליע־שטאַנדפּונקט מצד די מאַכט־אַרגאַנען). אָבער די סצענעס און קאָנפּליקטן ווערן, אַגבּ, אין דעם ראַמאַן בלויו אַרויסגעבראַכט אין רעליגיעזע טערמינען.

העירן דערפּירט האַלאַראַנען צו קוועסטיאָנירן די אַלע מאַראַ־ לישע ווערטן פון דעם איינגעשטעלטן סיסטעם: געהאַרכזאַמקייט, אויטאָריטעט, געטלעכע רעכט. עס איז דאָך געווען דאָן די תקופּה פון דער אויפקלערונגס־עפּאָכע, פון ראַציאָנאַליזם, האַלאַריאָן האַט צוזאַמען מיט די אַנדערע העלדן דורכגעטראַכט טעאָלאָגיע פון אַלע זייטן — אַלע הערשאַפטן אונטערן הימל זענען אַריינגעפאלן אין שלעכטע הענט! ווי נאָר זיי האָבן עס באַקומען, האָבן זיי דורך אַרייַ־ געכאַפט צו שווערן געהאַרכזאַמקייט: „האַלאַראַן האַט געטראַכט פון דעם ברענענדיקן דאָרן אין מדבר און פון דעם ביבלישן גאַט... איז דאָס געווען דער גאַט פאַר וועלכן זיי האָבן געוואָלט כּיזאַל שווערן? ווייס איך אָבער נישט, צי עס איז ריכטיק צו טראַכטן, אָ דער גאַט פון די ביבלישע אַבות קומט אַראָפּ אַזוי נידעריק צו הערן זיין שבועה, מיין שבועה, יעדן איינעם שבועה?... ער האַט געטראַכט אין וואָס פאַר אַ גראַד דער אמתער גאַט, דער טראַנסצענדענטאַעלער גאַט — איז אַריינגעצויגן אין דינע ענינים“... דערביי מעדיטירט ער, אָז יעדע געזעלשאַפט, ווי צעפּוילט זי זאָל נישט זיין, פאַרמאַגט מענטשן, וואָס באַטראַכטן זיך פאַר פון גאַט־באַשטימטע ריכטער, צו זיין די פּאָך־ טרעגערס פון מאַראַל...

דער מחבר איז אָבער מער פאַראַינטערעסירט אויסצוגעפינען, ווי אַזוי וועלן די מענטשן זיך אויפּפירן אין אַ געוויסער סאָציאַלער סיטואַציע, ווי אין דעם אַנאַליז פון די מענטשן גופּאָ. דעריבער פעלט אין דעם ווערק אַ געוויסע פּאַרטיפּטיקייט פון כאַראַקטעריזאַציע, עס פעלט אַ טיפּערע באַלייכטונג פון די אַקצעפּטירטע ענדערונגען און פון די אינערלעכע אימפּולסן, וואָס פירן צו באַרבאַרישקייט, און אַט די עלעמענטן נורטעווען דאָך אונטערן אויבערפלאַך.

אָבער ביי די אַלע פעלערן פון כאַראַקטעריזאַציע פאַרמאַגט דאָס ווערק דעם שטאַרקן כּוח צו מאַכן די אינצידענטן פון דעם עבר רעלע־ ווענט אויך פאַר אונדזער צייט, גאָר באַזונדערס אין דער קריטיק פון דעם פּרימיטיווסטן אירלענדישן קאַטויליציזם. אַ כאַראַקטעריסטישער פּרט: אין דער שטראַף־קאַלאָניע איז דאָן נאָך נישט געווען קיין קאַ־ טוילישער גלח און די אירלענדישע אַרעסטאַנטן, פונקט ווי זייערע

אויפזעער די אירלענדיש-קאטוילישע אפיצירן, האבן געהאט די דילע-
מע פון ווענדן זיך צום פראטעסטאנטישן גלח, אדער בלייבן נישט
פארהייראט.

האלאראן, וואס האט זיך אין דער אלטער היים געלערנט פאר
א פריסטער האט אליין אויך געקענט דורכפירן די חתונה-צערעמאני-
ניאל, אבער דאס וואלט סיי ווי געזעצלעך נישט אנערקענט געווארן.
ווידער אן אירלענדישער קאטאליק זאל חתונה האבן מיט די ברכות
פון א פראטעסטאנטישן גלח? ...

האלאראן מיט זיין כלה ען געהערן צו די סימפאטישסטע גע-
שטאלטן פון דעם ראמאן. דער מחבר איז קענטיק מיטן גאנצן הארצן
אויף זייער זייט. ער זעט זייער גערעכטיקייט, וועלכע ער זוכט נישט
צו סענטימענטאליזירן. און האלאראן איז אין שושעט רעפרעזענטירט
אין פארשידענע ראָלן און אויך אין שאַרפע דראַמאטישע סיטואַציעס.
פון דער נאַטור אַ טרוימער און פּאַעט, אַ נישט־דערגאַנגענער
גלח און אַ נישט־דערפאַלגרייכער ראַציאָנאַליסט, האַלט ער זיך אַנדערש
אין אַ קאָנפּראָנטאַציע מיט דער מרס. בלייטה, ווען ער איז דאָ אין
איר הויז צו זען זיך מיט ען (און מיט איר צוזאַמען זיך איזאָלירן פון
דער געזעלשאַפט). און אַנדערש ווען ער איז ביים ים־ברעג. דער
ראַמאַנטישער טרוים צו אַנטלויפן פון אַחריות געלונגט אים נישט.
ווידער זיין „געהיימע חתונה“ מיט ען רופט ארויס דעם קאָנפּליקט
צווישן דעם יחידישן געוויסן מיט דער קאָנווענציאָנעלער סאַציאַלער
מאַראַל, וואָס ווערט רעפרעזענטירט דורך מרס. בלייטה. זי האַט זיך
גענומען די ראַל צו זיין דער משגיח איבער דער מאַראַל פון איר
הויז־דינערין ען, און זי צווינגט איר טאַקע צוזאַמען מיט האַלאַראַ-
נען צו געבן אַ שבועה (באַמערקט די ראַל פון דעם „שבועה־טערמין
אינעם ווערק), אַז זיי וועלן נישט לעבן אַן אַ חתונה כּדת — דער גע-
זעלשאַפטלעכער מאַראַל. נוצט זי שוין אויס, אגב אורחא, אויך איר
מאַכט און רעליגיע־מאַראַל־השגחה, ווי אַ ווענטילאַציע פאַר איר פּער-
זענלעכער סעקסועלער פּרוסטראַציע. זי איז אַ זייל פון דעם „סיסטעם“.
מיט זיין היפּאָקריזיע, בעסטיאַלישקייט, וואָס גייט געאַרעמט מיט זיין
קאַרומפּירטקייט.

האלאראן קען זיך נישט איזאָלירן פון דעם אַרום אין אַ מין
„נאָן־אינטערעווענץ־פּילאָזאָפּיע. ער מוז זיך דעצידיירן צו זיין אַנגאַ-
זשירט אין די געשעענישן אַרום אים, וועלכע ער קען שוין מער נישט
איגנאָרירן. זיין טרוים פון אַ רויק פאַמיליע־לעבן צוזאַמען מיט ען —
אַן אַפּעזונדערטן פון דעם גאַנצן עטאַבלירטן סיסטעם, ווייזט זיך
אַרויס צו זיין נישט נאָר אומפּראַקטיש און האַפּענונגסלאָז, נאָר אויך
לחלוטין אוממאַראַליש.

די שחיטה וואָס ווערט דורכגעפירט דורך דער אַדמיניסטראַציע איבער די אירלענדישע רעבעלן, צווינגט אים צו אַנגאַזשירן זיך און מיטטראַגן אחריות פאַר זיין אַנטייל אין דער קאַנספּיראַציע, וואָס פירט שוין, ווי אַן אומפאַרמיידלעכקייט, צו דער שוידערלעכער טראַגעדיע מיט די עקזעקוציעס, און מיט די אַלע נאַכפּאָלגן... טויט איז געבליבן פאַר אים דער איינציקער וועג צו באַקומען זיין פרייהייט און ערלעכקייט.

זיין צוגאַנג צו דעם זין פון זיין לעבן איז אַבער נישט פון קיין העלד, נאָר פון אַ יחיד „וועמענס האַלדז איז געווען פול מיט טרערן פאַר דעם קנאַספּ פון קינד, פאַר דעם קנאַספּ פון מענטש“. פחד איז פאַר אים געווען נאַטירלעך, און געוויסט האָט ער פון די צוויי זאַכן (כאַטש נישט אויסגעדריקט אין פיל ווערטער): — ס'איז אַ ליגן צו פאַרגלייכן דאָס לעבן פון אַ מענטש צו אַ טאָג; און אַז דעם טויט פון אַ מענטש קען מען נישט פאַרגלייכן צו אַ זון־אונטערגאַנג... דער מענטשלעכער טויט האָט נישט קיין חשיבות... דעריבער איז עס אַ פאַעטישער ליגן וועגן זון־פאַרגאַנג פון לעבן... אַדער: „דאָ ליגט אין פרידן“... דאָס איז אַלץ בכדי דער מענטש זאל צוליב זיין אומ־פאַרמיידלעכער שטערבלעכקייט נישט אַראַפּגיין פון זינען...

טאָמאַס קינלי האָט אין דעם ווערק אַרויסגעוויזן זיין קרעפטיקע שעפּערישע פאַנטאַזיע, מאַראַל־פּילאַזאָפּיע און אויך זיין שטעלונג צום אירלענדישן קאַטאָליציזם. דער מחבר האָט פאַרשפּיגלט זיין הויפּט־העלד, האַלאַראַן, אויף דעם צעשיידוועג צווישן אומשולד און דער־פאַרונג, די אימאַזשן פון קאַרופּציע, ברוטאַליטעט, טויט, קבורה לאַזן איבער אַ שטאַרקן איינדרוק. דער מחבר האָט דורך דעם ווערק זיך גלייך באַזעצט ביי דער מזרח־וואַנט פון די אויסטראַלישע ראַמאַניסטן, און מיט יעדן איינעם פון זיינע ווייטערדיקע ווערק, זיך אַרויסגע־רוקט מער אויבן־אָן.

אודאי קען מען אין דעם ווערק נאָך געפינען פיל לעכער אין דער קאַנסטרוקציע און אין דער כאַראַקטעריזאַציע. אַבער פיל באַ־זונדערע סצענעס פאַרמאַגן גרויסקייט, אַריגינאַליטעט און פּראַכט. די דיאַלאָגן אַרום די אוניווערסאַלע מאַראַלישע ווערטן און די מענטש־לעכע אינדיווידוואַליטעט פון צענטראַלן כאַראַקטער, ווי אויך די אינ־טעלעקטועלע אַרגומענטן און דער אַנגעמערקטער סימבאָליזם — זאָגן עדות וועגן דעם מחברס טאַלאַנט און פאַרשטענדעניש צו דראַ־

מאטזירן אַ פאַרצייטישע געשיכטע, וואָס קען אַריינציען דעם ליענער און פאַרכאַפן אים מיט איר באַהאַנדלונג.

„דאָס געזאַנג פון דזשימי בלעקסמיט“

פונקט ווי האַלאַראַן ווערט צוליב דעם ברוטאַלן און קאַרומ־פירטן אַרעסטאַנטן־סיסטעם אין דער שטראַף־קאַלאַניע אַריינגעצויגן אין אַן אומויליקער אַקציע (פון וועלכער ער פאַלט אויך אַ קרבן), אַזוי איז אויך דזשימי בלעקסמיט אַ קרבן פון די אומשטענדן און באַ־ציונגען צווישן די אַבאָרידזשיניס. די מולאַטן און די ווייסע. ער איז אַנגאַזשירט אין דעם קאַמף פאַר זיין מענטשלעכער ווירדע. ווי אַ העלד, אַן אַקטיווער אין זיין פערזענלעכער בלוט־נקמה, וואָס האַלאַראַן האָט נישט געקענט דערגרייכן.

דער מחבר גיט אין דעם ווערק („דאָס געזאַנג פון דזשימי בלעק־סמיט“) צוריקבליצן, צו אַ ריי פּריערדיקע געשעענישן, מיט אַן אוממיטלבאַרער פּשטות פון דעם נאַראַטיוו, וואָס גיט צו שטאַרקייט דעם ווערק און באַשטעטיקט זיינע דימענסיעס.

דזשימי איז אַ מולאַט און ער וויל זיך אינטעגרירן אין דער ווייסער געזעלשאַפּט. לאַמיר געדענקען די צייט: עס איז אויף דער שוועל פון דעם יאַרהונדערט, ווען פון די קאַלאַניעס אין אויסטראַליע ווערט אַ קאַמאָנוועלט־פּעדעראַציע און די אידעאַלן פון דער אויסט־ראַלישער מלוכהשאַפּט קאַנפּראַנטירן זיך מיט דער באַציונג און באַ־האַנדלונג, אי צו די אַבאָרידזשינישע פּול־בלוטיקע און צו די מולאַטן.

דער ערשטער קאַפיטל פונעם ווערק פאַרשפּיגלט די פּרימערע אַנטיטעזע: דזשימי בלעקסמיט מאַכט דורך זיין צערעמאַניאַל דורך זיין אַריינטריט אינעם שבטישן מענערטום און דער רעווערענד מר. נעוויל גרייט זיך צו די „איסטער הימנס“, אַ די ביידע זאַכן גייען פאַראַלעל, זאָגט עדות דער צווייטער קאַפיטל. מיר זעען ווי מרס. נעוויל זוכט איינצופלאַנצן אין דעם מולאַט דזשימי די סימבאָלישע זיכערע אמתן, פון „היים, האַרק, ווייב, לאַנד“. דזשימי זוכט אויפצו־געבן זיין שוואַרצן יאָדער בכדי אַריינגענומען צו ווערן אונטער די פליגל פון די ווייסע, אויפנעמען זייערע ווערטן און לחלוטין אַוועק־גיין פון זיין שבט־לעבן.

דערמאָטיקט דורך דעם גוט־מיינענדיקן רעווערענד, ה. י. נעוויל, וועלכער איז דער אויפזעער פון דער מיסיאָנערישער סטאַנציע, באַ־מיט זיך דזשימי אַפּצוטרייסלען פון זיין שוואַרצער ירושה, חתונה

האַבן מיט אַ ווייס מיידל, טאַקע אַרבעטן שווער און דורך דעם צו ווערן אַקצעפטירט אין דער ווייסער געזעלשאַפט.

עס געלונגט אים אַט דער וועג פון אַנהייב. ער ווערט אַ גוטער אַרבעטער (און באַמערקט נישט ווי ער ווערט באַשווינדלט פון זיינע ווייסע באַלעבאַטים). ער האָט חתונה מיט דער פּאַטעטישער ווייסער מיידל, גילדאַ (מיינענדיק, אַז זי איז שוואַנגער פון אים). זי פרעזענטיִרט אים טאַקע מיט אַ ווייס קינד, וואָס איז נישט זיינס... אָבער דער דרוק וואָס ווערט אויסגעאיבט אויף גילדאַן, צעברעכט איר הייִראַט מיט דזשימי, וועלכער ווערט נישט אַריינגעלאָזט אין דער וועלט פון ווייסן מענטש. זיינע פּרוסטראַציעס פון דער אומגעזעצטיקייט, וואָס די ווייסע וועלט באַגייט לגבי אים, פאַרוואַנדלען זיך אין אַ מין קריגס־דערקלערונג לגבי די ווייסע. עס פירט אים צו זיין מאַסן־מערדערישער קאַריערע איבער ניו־ביוס הויזגעזינד. (מחמת די מיט־גלידער פון ניו־ביוס הויזגעזינד האָבן געמאַכט דעם דרוק אויף גילדאַן).

דורך דער גאַנצער געשיכטע איז דאָ די אַנונג, אַז די ווייסע דערוואַרטן טאַקע די שוואַרצע זאָלן אַפּטאָן דאָס ערגסטע... און ווען דאָס געשעט זענען זיי צופרידן, וואָס זייערע דערוואַרטונגען זענען מקויים געוואָרן... דזשימי, אַ פאַרביטערטער, אַן אַנטוישטער אין זיין לעבן, ווערן זיינע אומבאַפּרידיקטע אַמביציעס איבערגעזעצט אויף תּאוּוה צו אַ ווייסער פּרוי מיט דעם פּאַקוס (בעיקר) אויף דער סנאָר־בישער שול־לערערין, פעטראַ גראַף. עס איז טאַקע אַט די תּאוּוה, וואָס דערפּירט אים צו בלוט־פאַרגיסונג, ווי אַן אויסדרוק פון זיין נקמה־אַקט איבער די ווייסע.

דער מחבר באַמערקט, אגב, אַז תּאוּוה און (גלייכצייטיק) די פאַראַכטונג פון ווייסן פאַר דער שוואַרצער פּרוי, איז זייער אַן אַפּטע דערשיינונג. דזשימיס בלוט־אַקטן זענען פאַרשטענדלעך, רעטראַספּעק־טיוו, ווען דער מחבר שילדערט די עוולות, וואָס דזשימי איז אַלץ אויסגעשטאַנען פון זיינע ווייסע „באַסעס“. עס איז אַ נאַטוראַליסטישע באַהאַנדלונג און געפיל פאַר דער אויסטראַלישער געשיכטע מיט די געהעריקע קאַמענטאַרן פון ווייסן מאַנס „פּאַרוואַלדיקונג פון די פּרי־מיטיווע“ (ז' 177).

די געזעלשאַפט פאַרפּאָלגט אַט די דזשימיס און זי באַשטראַפּט אים שפּעטער פאַר די פאַרברעכנס, וואָס ער איז באַגאַנגען אונטער דעם דרוק פון די אומשטענדן, אין וועלכע דער ווייסער מענטש האָט אים פּריער אַריינגעשטופּט און דערמוטיקט.

וואָס עס פעלט אין דעם בוך איז אַ גרינטלעכערע קאַראַקטער־שטודיע פון דעם מולאַט. דזשימיס קאַראַקטער און געשיכטע זענען

טאקע פארשפיגלט אויף אַ רעפרעזענטאַנטיוון אופן, אָבער נישט גענוג טיף אַנאַליזירט. משמעות, דער מחבר האָט געהאַלטן, אַז פאַר דעם צוועק, וואָס ער האָט זיך געשטעלט, איז דאָס נישט נויטיק.

עס איז אָבער יאָ געווען נויטיק, בכדי טיפער אַריינצודרינגען אין דער גאַנצער פּראָבלעמאַטיק פון אַבאָרידזשינישן און מולאַטישן מצב אין אויסטראַליע. דער גורל פון אָט די קינדער, ווי דזשימי, וואָס ווערן געבוירן פון אַן אומבאַקאַנטן וויסן פּאַטער, וועלכער פאַר־שווינדט שפעטער פון זייער האַריזאָנט און זיי בלייבן הענגען אין דער לופטן צווישן צוויי וועלטן. אויך די היפּאָקריזיע פון דער וויסער געזעלשאַפט לגבי די ציבורדיקע ווערטן פון די אַבאָרידזשינישע שבטים, ווי די שילדערונג פון זייער מענטשלעכער דעגראַדאַציע דורך ברוטאַליטעט, פאַרגוואַלדיקונג און גרויסקייט־מאַניע. גוואַלדטאַט און סעקסואַליזם זענען דאָ סימבאָליש באַהאַפּטן. דורך דעם ווערט פאַר־שפיגלט די פאַרגרעסערונג פון דער צאָל מולאַטן, אין די טערמינען פון זייער דראַמאַטישן קאָנפּליקט און געראַנגל אַקצעפּטירט צו ווערן אין דער וויסער געזעלשאַפט.

די קאָנסטרוקציע פון דעם ווערק איז צו געבן נאָר קורצע קאַנ־דענסירטע סצענקעס פון די פּערסאָנאַזשן. און יעדער כאַראַקטער וואָס איז רעפרעזענטירט אין דעם בוך פאַרקערפּערט דעם צוגאַנג און די מאַטיווירונג פון די הערשנדיקע באַציאונגען, וואָס ווייזן דעם דורכפאַל פון דעם אויסטראַלישן חלום, צו שאַפן אַן אידעאַלע געזעלשאַפט, אַן ראַסן־פאַראורטיילן און קלאַסן־פאַנאַנדערטיילונג.

מיר זעען די סתירה צווישן אידעאַל און די אַקטועלע ווערטן פון אַ ניי פּאָלק אין זיין געזעלשאַפטלעכער קאַמפּאָזיציע. יעדער איינער פון די פּערסאָנאַזשן רעפרעזענטירט אַ סאָציאַלן טיפּ, וואָס איז דראַ־מאַטיש גענוגנדיק צו ברענגען דזשימין צום באַווסטזיין, אַז דער וויסער וויל טאקע דער מולאַט זאָל דורכפאַלן, בכדי צו באַווייזן זיין אייגענע סופּעריאָריטעט נישט נאָר איבער די שוואַרצע, נאָר אויך איבער די געמישטע בלוטן.

דער מחבר צייכנט מיט אַ שאַרפּער סאַטירישער פאַרב דעם פאַ־ליציאַנט, פאַרעל, זיין ברוטאַלקייט און פּערווערויע, וואָס ווערט סאַנק־ציאָנירט דורך דער מאַכט אין איר איינשטעלונג לגבי דעם אַבאָרי־דזשינישן ישוב. עס איז דאָ דער שול־לערער, מעקרידי, דער איינ־ציקער וויסער אין דעם ישוב, וואָס פּרוווט צו פאַרשטיין די אַבאַ־רידזשיניס. און מיר זעען הילין, דעם אַנאַלפּאַבעט, וואָס קען באַשיצן זיין אינפּעריאָריטי־קאָמפּלעקס דורך באַשווינדלען דזשימין. אויך דער שאַטלענדער, לואיס, וועלכער קען נישט באַגרייפן, ווי אַזוי עס קען

זיך צונויפפארן אַרבעט מיט פרייד. און ער איז נשתומם ביים הערן לאַכן דזשימיס האַלב־אַבאָרידזשינישן ברודער, מאָרט.

זייער כאַראַקטעריסטיש איז דער פרוו פון לערער מעקרידין צו איבערצייגן דזשימין — און מיט דערפאַלג — אַז ער דאַרף זיך אָפּזונדערן פון זיין פּוּל־בלוטיקן האַלב־ברודער... בכלל איז עס אַ ווערק אויף אַ פאַרהעלטנישמעסיק קליינעם שטח, אָבער רייך אין איראַניעס און אַגאַניעס. דער עפנטלעכער תּלּין, מר. הייבערי, ווערט רעקאַמענדירט פון דעם גובערנאַטאָר צו באַקומען אַ טיטל פון מ.ב.א.י; היות אָבער, עס איז געווען גלייך נאָך דער תּליה פון דזשימין און פון זיין פעטער, קען די רעקאַמענדאַציע נישט ווערן דערוויל אויס־גענוצט, מחמת דאָס אָפּגעבן אים איצט אַט דעם צוגעטיילטן כּוּד וועט אויסזען עפעס נישט אַרנטלעך...

דער מחבר אַקצענטירט דאָס יאָר 1900, וואָס איז אויסגעפאַלן אין דער צייט פון דער באַערישער מלחמה אין דרום־אַפּריקע און גלייכצייטיק בעת דער אויסטראַלישער עטאַבלירונג פון דער קאָמאַנ־וועלטה. עס זינגען די קינדער אין מעקרידיס שול דאָס לידל: „אויסט־ראַליע איז דער קלענסטער קאָנטינענט, / דער גרעסטער אינדול, / און דאָס טייערסטע לאַנד...“ (ז' 133). דער זעלבער לערער, מעקרידי, אגב אַן אַסטמאַטיקער, ווערט דורך דזשימין אויף אַ נאַרישן אופן גענומען פאַר אַ משכון, איז דאָס בלויז אַן אילוסטראַציע פון דזשימיס פאַרלאַנג געכאַפט און באַשטראַפט צו ווערן דורך די ווייסע, אַט די וואָס האָבן אים דערפירט צו דעם, וואָס ער איז דערגאַנגען אין זיין מענטשלעכער דעגראַדאַציע און צום שפּאַט דורך די אַרומיקע ווייסע. דער מחבר האָט סובלימירט די פאַרלאַנגען און דעם פּחד פון דעם מולאַט, וואָס איז נאָך נישט אַריינגעדרינגען אין דעם נאַציאָנאַלן באַוואוסטזיין פון אויסטראַלישן פּאַלק. די קאָנפּליקטן זענען פון דזשימין מיט דעם ווייסן אַרום, און אין אים גופא, ווען ער וויל וויסן: וווּ געהערט ער? ... צו וועלכער געזעלשאַפט איז זיין „בעלאַנגיג“? פון וואַנען ער שטאַמט? אַדער דאַרט וווּ מען האָט פאַרהאַקט פאַר אים די טיר? — — —

„דר“ אפּלאַדיסמענטן ...“

אין 1968 האָט טאָמאַס קינלי פאַרעפנטלעכט זיין ווערק „דריי אַפּלאַדיסמענטן פאַר דער גייסטלעכער פּרעלאַטור“. דער מחבר באַ־האַנדלט אין דעם בוך פּראַבלעמען און כאַראַקטערן פון אַ קאַטוילישן „שטודיר־הויז“, וואָס פּראַזשעקטירט דעם ראַדיקאַלן עלעמענט פון

קאטויליציזם (פארקערפערט אין ד"ר מעיטלענד) אין זיין גערענגל מיט דער קאנסערוואטיווער היערארכיע.

שוין אין אנהייב בוך דערוויסן מיר זיך, אז ד"ר מעיטלענד האט, אן דער קירכלעכער הסכמה, אונטער א פסעוודאנים, ארויסגעגעבן דאס בוך „דער זין פון גאט". די קאנסעקווענצן פון דעם שפירן מיר ביים לייענען ביזן לעצטן זייטל — בפרט בעת דער אויספארשונג איבער דער ארדן־שוועסטער, מארטא — מחמת דאס גע׳ היימע דרוקן פון אט דעם בוך, ווערט שוין באטראכט פון דער קירכ־לעכער פרעלאטור, ווי אן אקט פון הערעזיע.

ד"ר מעיטלענד, דער הויך־געבילדעטער ארדן־ברודער, איז א זוכער פון אמת. ער איז קריטיש צו די קירכלעכע דאגמעס, וואס זענען פארעלטערט און אפגעטראגן. זיי דארפן, לויט זיין בליק, ארויסגעווארפן ווערן פון דער אמונה, ווי עס ווערן ארויסגעווארפן פאר עלטערטע כעמישע פארמולעס. ער האט אויך א קריטישע באציאונג צו די גייסטלעכע, וואס רעדן מיט אזעלכע פארגלאצטע אויגן וועגן גאט, און דאס איז צוליב דעם „מחמת זיי האבן קיינעם נישט ליב, פאנטאזירן זיי, אז זיי האבן ליב גאט".

ד"ר מעיטלענד, ווי האלאראן, זענען רעבעלן קעגן אויטאקראט־טישן רעזשים. דער ערשטער — אין סעמינאר פאר גייסטלעכע, און דער לעצטער — קעגן די אויטאקראטן פון דער שטראף־קאלאניע. היות דער מחבר גופא איז זיבן יאר געווען אין א גלחים־סעמינאר, האב איך דעם איינדרוק, אז ביים שרייבן דעם בוך, האט ער געוואלט אפשליסן אלטע חשבונות זיינע מיט דער קאטוילישער קירכע, און אנהייבן נייע.

אויך זיין פראטאטיפ, ד"ר מעיטלענד, זוכט דאך שלום צו מאכן מיט זיך, מיט זיין פאזיציע אין דער קאטוילישער קירכע, דורך שרייבן א ראמאן, און דאס איז דאך אייגנטלעך אויך דער וועג פון טאמאס קינילי, וועלכער איז געווארן א ראמאניסט — און א גוטער ערנסטער שרייבער — אנטשטאט צו ווערן א גלח...

אבער די קאטוילישע טעמאטיק — און פראבלעמאטיק — וועלכע קינילי קען פון אינעווייניק — פארנעמט א וויכטיקן ארט אין זיין שאפן. מיר זעען דעם מחברס סימפאטיע פארן ליבעראל־רעפארמירטן קאטוילישן לאגער און זיין שארפע קריטיק קעגן קאטוילישן קאנסערוואטיוון „עסטאבלישמענט" מיט זיין שמאלקייט און אומטאלעראנץ צו יעדער נייקייט פון סאציאלן רעפארם און מאדערנעס רעליגיעזן געדאנקענגאנג.

ד"ר קאסטעלא, אן ארדן־חבר פון ד"ר מעיטלענד, געהערט צו די „שומרי החומות", צו די פאנאטיש־שטרענגע אפהיטערס פון דער

קאָנסערוואַטיווער ריכטונג, נישט צו דערלאָזן די מינדסטע שפּאַרונקע אין די קאָטויליש-טעאַלאָגישע איינשטעלונגען. זיין לאָזונג איז: — שטיי אויף דער וואַך!

ער טראַגט זיך אַרום מיט אַ טיפּן חשד אויף ד"ר מעיטלענד, און זאָגט: — אין דער קירכע אונדזערער גייט אַן אַן אַנגריף אויף טראַדיציע. צום ערשטן מאל ווערן די אַנגרייפערס טאַלעררט, אין געוויסע קרייזן ווערן זיי באַהאַנדלט מיט איינזע, אַפילו גינציק. „אונדזער טראַדיציאָנעלע טעאַלאָגיע איז געוואָרן אַן אַביעקט פון סקעפטיק און אונדזער טראַדיציאָנעלע מאַראַל — אַ ציל-ברעטל פאַר ציניקער. אַפילו דער גלויבן אין אַ פערזענלעכען גאָט איז אונטער אַנגריף“ (ז' 148).

די שורות צילט ער קעגן ד"ר מעיטלענדס בוך „דער זין פון גאָט“, וווּ ער אַנאַליזירט די גאָט-אידיי זינט דעם 18טן יאָרהונדערט און רופט זיך איבער מיט דעם באַרימטן טעאַלאָג טיילד. וועלכער רעדט וועגן „אַ גאָט הינטער אַ גאָט“. דאָס מיינט: אַ גאָט פון אינסטי-טוציעס, בימהס, פּאַליטישע פּאַרטייען, און אַן אומבאַקאַנטער גאָט. ד"ר מעיטלענד קריטיקירט דער קירכע פאַר איר פאַרנאַכלעסיקן צו באַזייטיקן סאָציאַלע איבלען: „מיר טוען פאַראַורטיילן, צייטנווייז, פאַלן פון קאַרופּציע, אַבער מיר ווערן נישט אַקטיוו אויפגעשוידערט אויף קאַרופּציע פון אַן אינטערנאַציאָנאַלן פאַרנעם“ (ז' 119).

דער פּרעזידענט פון דעם גלחים-סעמינאַר, ד"ר נאַלאַן, וויל דורכאויס נישט דערלאָזן די מינדסטע קריטיק קעגן דער קירכע און דאָס ברענגט צו שאַרפע קאַנפליקטן מיט ד"ר מעיטלענד אין דעם מאַנאַסטיר.

ביים ליענען דאָס בוך האָב איך געהאַט דעם איינדרוק, אַז די אַלע עוולות, וואָס דער יונגער טאָמאַס קינילי האָט געהאַט געליטן, אַדער געהערט, בעת זיינע יאָרן אין דעם סעמינאַר-אַרדן, האָט ער אַרויסגעבראַכט אין דעם ווערק. ער האָט אַבער געלאָזן ווייניק פּלאַץ אויף צו אַנטוויקלען די כאַראַקטערן, עס פעלט טיפּער אַנאַליז פון די הויפּט-העלדן, פון זייערע אַנדלונגען און ראַנגלענישן.

דער פּראָטאַגאָניסט פון מחבר, ד"ר מעיטלענד, ווערט פאַר-שפיגלט אין אַ ריי אינצידענטן אין וועלכע ער ווערט אַריינגעפלאַגט טערט צוליב זיין גוטסקייט און רחמנות, און מיט דעם רופט ער זיך טאַקע אויך איבער מיט האַלאַראַן.

מעיטלענדס פּרווון צו העלפן זיין חבר און ברודער-גלח, איגען, וועלכער האָט זיך פאַרפלאַנטערט מיט אַ פּרוי (נאָראַ) און מיט איר דראַגאָן-שוועסטער (ציליאַ), און ער וויל זיך דעריבער טאַקע באַ-פרייען פון זיין צעליבאַט-שבועה... דר. מעיטלענד זוכט צו העלפן

אויך דעם סעמינאר־סטודענט, הוירסט, וועמענס שרעקלעכע אימפולסן האָבן פאַרניכטעט זיין שכל הישר ...

דער דראַמאַטיש געשילדערטער עפיזאָד מיט זיין קלימאַקס, פאַר־שפיגלט די פסיכישע דיסאינטעגראַציע פון הוירסטן, וועלכער איז דערפירט געוואָרן צו זיין צושטאַנד דורך דעם פאַנאַטיזם פון דר. קאַסטעלאַ מיט זיין „קאַטוילישן געוויסן“ ...

דר. מעיטלענד איז אַ בונטאַר. ער וויסט, אָז דער קירכלעכער „עסטאַבלישמענט“ איז אומגערעכט. אָבער ער אַליין איז אַ טייל פון דעם און וויסט נישט ווי אַזוי ער קען אים אויסבעסערן. זיין בונטאַר־רישקייט קעגן דער אויטאָריטעט פון זיינע עלצטע דראַט אים צו ווערן פאַרניכטעט, ווי אַ פריסטער און מענטש. ער זעט זיין געפאַר, אָבער זיין מענטשלעכער געוויסן דערלאָזט נישט ער זאָל אויפגעבן זיין קאַמף קעגן די אומגערעכטיקייטן, וואָס ער זעט צווישן די קירכלעכע ווענט פון סעמינאַר און מחוץ.

זיין געשפרעך מיטן אַדוואַקאַט וועגן די לאַנד־שפעקולאַציעס און מאַכניאַציעס פון די קאַמפאַניעס אין וועלכע די קירכע האָט אינ־וועסטיציעס, איז זייער אַקטועל ... אַזוי אויך די סאַטירישע באַמער־קונגען וועגן די רעקלאַמעס און פאַרפירענישן ביים פאַרקויפן לאַנד אַדער אַנדערע אַרטיקלען („יעדע פראָפּעסיע האָט זיך אירע סטאַנ־דאַרטן: איינער אַנאַנסירט, אָז דורך זיין זיף פאַר טואַלעט־צימערן, קען יעדער מיידל, וואָס וועט עס נוצן אַרויסרופן צו זיך די אויפ־מערקזאַמקייט פון מענער ... (ז' 117).

דר. מעיטלענד, דער זוכער פון אמת, רופט נאַטירלעך ארויס מיט זיינע האַנדלונגען דעם צאָרן פון עפיסקאָפּאַט. אין רעזולטאַט פון דעם, וועט ער נישט קענען שטייגן, ווי דר. קאַסטעלאַ אין דער קירכ־לעכער היעראַרכיע און ער וועט שוין פאַרבלייבן אויף אייביק מיט איר אין קאַנפליקט, אָבער ער וועט ווייטער פאַרבלייבן אין די ראַמען פון דער קירכע, ווו ער וועט קעמפן פאַר זיין אמת.

ער וועט זיך אייגשטעלן פאַר דער מאַנאַכין, מאַרטין, וועלכע ווערט אַרויסגערופן אויף אַן אויספאַרשונג, זייענדיק אונטערן חשד פון הערעזיע, מחמת דר. נאַלאַן וויל נישט זען אין דעם פריסטער, דעם יחיד. נאָר פאַר אים איז ער אַ קאַרפּאָראַציע, מיט פליכטן פאַר אונדז אַלע“.

דר. מעיטלענד קען זיך בשום אופן נישט אידענטיפיצירן מיט אַט דער קירכלעכער קאַרפּאָראַציע. ער געהערט צו אַ נייער גענע־ראַציע, וואָס באַהאַנדלט קריטיש דעם רעליגיעזן אמת פון „עסטאַב־לישמענט“. ער זאָגט צו די קירכע־פּאַטערס, אָז ער קען עס נישט באַטראַכטן ווי אַ סטאַטישע זאַך, וואָס ענדערט זיך נישט.

די מענטשלעכע באַנעמונג פון אמת מזו וואַקסן און ענדערן זיך. אַנדערש ווערט ער אַ ציפער... די קירכע איז געווען זיכער, אַז זי האָט אַ נעץ פון טעאָלאָגישע פאַרמולעס פּעסט געהאַלטן פאַר אַלע צייטן דעם גרויסן פּיש דעם אמת, און אַז נישט די נעץ און נישט דער פּיש וועט זיך ווען עס איז ענדערן און וואַקסן... די (טעאָלאָגישע) נעץ איז טאַקע געווען דער זיכערסטער מיטל צו האַלטן דעם פּיש, וואָס איז געווען לסוף גאַט... אָבער דער קירכלעכער אופן פון דענקען איז געוואָרן פאַרקאַלכט... "ז' (71).

טאָמאַס קינילי האָט אין דעם בוך פאַרשפּיגלט די קריטיק פון די ליבעראַלע קאַטאָליקן קעגן דער אינסטיטוציאָנאַליזירטער קירכע. דר. מעיטלענד פאַרקערפערט די קאַטאָלישע „נאַך-קאַנפּאַרמיסטן“ און רעבעלן, וואָס קעמפּן פאַר אַ קירכע מיט אַ הומאַנישן פּנים, מיט וואַרעמקייט פאַרן מענטש, אַזוי ווי עס איז דער פאַרשפּיגלטער הויפּט-העלד גופּא. ער שטעלט אַיין זיין אייגענע קאַריערע אין קאַז און ער האָט נישט מורא געשטעמפלט צו ווערן פאַר זיין אָפּענער הערעזיע אין די קירכלעכע דרכים. צוליב זיין בונטאַרישקייט וועט ער שוין פאַרבלייבן דער פאַרלוירענער העלד פון אונדזער צייט. קלאַר, אַז ווען זיין אַרדן-ברודער דער קאַנפּאַרמיסט דר. קאַסטעלאָ וועט כּסדר שטייגן צו די הויכע שטאַפלען פון דער קירכלעכער היעראַרכיע, בעת דר. מעיטלענד איז שוין פאַרמשפּט אויף אומזון.

דער רעליגיעזער געדאַנק פון דער קריסטלעכער טעאָלאָגישער ליטעראַטור האָט באַקומען אַ בעלעטריסטישע פאַרקערפערונג אין פּיל ווערק, אַזוי אויך דער קריזיס פון דער קירכע, ווי מיר זעען אים אין טאָמאַס קיניליס שאַפּן, ווי אויך ביי אַנדערע שרייבער, ס'רוב פון אַ קאַטאָלישן הינטערגרונט. ביים לייענען דאָס בוך האָבן איך געמאַכט אַנאַלאָגיעס (אין געדאַנק) בנוגע דער יידישער רעליגיע און די יידישע רעליגיעזע דענקער פון אונדזער צייט.

עס האָבן מיך פאַראינטערעסירט אַ ריי דיאַלאָגן — טאָמאַס קינילי איז אַ מייסטער פון דיאַלאָג — וועגן גאַט-באַגריף, וועגן רעליגיעזע רעפּאַרמען און בכלל די שטרייטן צווישן די אַרטאָדאָק-סאַלע און ליבעראַלע קאַטאָליקן, מחמת זיי גיבן אויך דעם יידישן לייענער אַ סך נאַכצוטראַכטן...

דער מחבר האָט באַוווּן צו באַהעפּטן כאַראַקטערן און אידיען פון רעליגיעזן לאַגער, אין געוויסע מאַמענטן האָט ער מיר דער-מאַנט אין חיים גראַדען, הגם זיי געהערן און באַהאַנדלען אַזעלכע צוויי פאַרשידענע וועלטן. דאָך זענען פאַראַן געוויסע טרעף-פּונקטן אויף אַ בשותפותדיקער טעריטאָריע פון כאַראַקטעריזאַציע און פּראַבלעמאַטיק.

פאראן אין טאמאס קיניליס ווערק געוויסע פעלערן פון פארם און קאנטראל. טייל מאל פעלט טיפקייט אין זיין פאנטאזיע. אבער ביי אלע בלויוז, דארף מען אנערקענען זיין כוח אריינצוציען דעם לייענער, פארכאפן אים מיט א געוויסער סיטואציע פון נאראטיוו, וואס פארמאגט שארפזין, קאנפליקט און רעבעליע קעגן אן „עסטאבלישׁ-מענט“, וואס לאזט זיך נישט ענדערן. עס איז דא א גוטער צוזאמען-שפיל פון כאראקטערן, פראבלעמען און אידייען; דילעמעס פון רעפארמיסטן און קאנפארמיסטן — די לעצטע, וועלכע גלויבן און פילן, אז דאס גייע וועט ברענגען כאאס. און אז דער כאאס קומט נישט פון דרויסן, נאר פון אינעווייניק.

מיר אטעמען איין די אטמאספער פון גלחים-סעמינאר מיט זיין אויסערלעכער שטילקייט און זיינע אינערלעכע געוויטערס. אין געוויסע מאמענטן ברעכן אויס דונערן און בליצן. אבער זיי רייסן נישט אויף דעם בנין. ווי זאגט דר. מעיטלענד צום סטודענט עדמאנד „איך בין אן אינסטיטוציאנאליזירט וועזן. איך בין עס פון מיין קינדהייט. מיין איינציקע האפענונג איז צו ווארטן מיין אינסטיטוציע זאל צוריק אַנקניפן אַ קאָנטאַקט מיטן לעבעדיקן אחת...“

„געוויסע מיסטיקער, נביאים, צדיקים, ווי יחידים, וואקסן ארי-בער אינסטיטוציעס. אבער איך וועל עס קיין מאל נישט. סײַן כײַזאַל ווערן אַ מיסטיקער, נביא אָדער צדיק. נישטאַ אַבער קיין שום אַנווייז אויף דעם“ (ז' 222).

דאס איז דער אני מאמין פון דעם מחבר, וועלכער איז, אגב, איינער פון די פראוואצירנדיקסטע ראמאניסטן פון דעם יוגנט דור. דאס בוך וואס מיר באהאנדלען דא, אויב מען קען נישט זאגן, אז עס איז א גרויס ווערק איז עס אבער א גוט בוך, א פראוואצירנדיקס, וואס צווינגט דעם לייענער צו פארטראכטן זיך. דער מחבר האט די מעלה אויך אין זיינע ווייטערדיקע שאפונגען, ווי מיר וועלן עס באַלד קענען זען.

„דער לעבן געבליבענער...“

דער סוזשעט פון „דער לעבן געבליבענער“ שילדערט אן אנט-ארקטיק-עקספעדיציע פון א האלב יארהונדערט צוריק, ווו אלע אנטיל-נעמער קומען אום מיטן אויסנאם פון אלעק ראמזוי. עס איז נאר בא-וויסט, אז די איבעריקע פון דער עקספעדיציע מיט דעם פירער לימיונג בראש, זענען טראגיש אומגעקומען אין די שניי-שטורעםס.

טאמאס קינילי האָט אין דעם ווערק — אפשר צום ערשטן מאל — אויסגעפֿאַרשט זיינע כאַראַקטערן אין דער געהעריקער טיף. ראַמזיי טראַגט זיך אַרום מיט אַ שולדיקן געוויסן. ערשטנס, האָט ער זיך אַליין מודה געווען, אַז ער האָט פֿאַרלאָזט לימינגען, ווען ער האָט נאָך געלעבט. עס קורסירן אויך אַרום קלאַנגען וועגן קאַניבאַליזם אין דער עקספּעדיציע...

ראַמזיי גייט אַרום אויך אַ שווער שולד-באַלאַדענער, מחמת ער האָט אַמאל געהאַט סעקס-באַציונגען מיט לימינגס פֿרוי, בעלאַ, און שפּעטער האָט ער זיך נאָך פֿאַרפֿלאַנטערט אין האַמאָסעקסואַליזם גלייך ביים ערשטן צוזאַמענטרעף מיט לימינגען. ער האָט באַלד גע-שמועסט מיט אים ווי צו אַ געליבטן און איז זיכער געווען, אַז לימינג ווייסט נישט פֿון זיינע אינטימע באַציונגען מיט זיין פֿרוי בעלאַ.

אַבער וואָס ווייזט זיך אַרויס? ביים איבערלאָזן לימינגען אין שניי, האָט ער צו זיין שרעק אויסגעפונען, אַז לימינג טראַגט מיט זיך אַרום אַ רשימה פֿון זיין ווייבס אַלע געליבטע צווישן וועלכע עס פיגורירט אויך דער נאָמען פֿון ראַמזיי...

דער מחבר גיט אַ פֿאַרטיפֿטן פֿסיכאָלאָגישן אַנאַליז פֿון לימינגען, דעם פֿירער פֿון דער עקספּעדיציע, וועלכער איז געווען אַ ראַמאַנטיקער אינעם זין פֿון אַנטדעקן אַ נייע אַמונה. די אַנטאַרטיק-עקספּעדיציע האָט אים פֿאַרטראַטן „די טויטע רעליגיע פֿון עבר“. ער זעט אין איר אַ מין רעליגיעזע מיסטעריע פֿון אַבסאַלוטן.

בכלל פֿרוווט דער מחבר צו געבן דעם סוזשעט אַ דימענסיע פֿון אַ רעליגיעזן מיטאַס. ראַמזיי גייט אַרום מיט אַ שולד-געפיל. ער איז אַ דירעקטאָר אין אַ דאַרפֿישער הויך-שול פֿאַר אויסגעברייטערטער שטודיום, אָבער ער טראַגט אין זיך די צייכנס פֿון זיין קאַלוויניסטישער דערציונג מיט אַ פֿאַרלאַנג אַפֿצוקומען פֿאַר זיינע זינד.

זיין פֿסיכישער צושטאַנד פֿאַרערגערט זיך, באַזונדערס, ווען עס שטאַרבט זיין קינד און זיינע באַציונגען מיט זיין פֿרוי האָבן זיך שטאַרק פֿאַרערגערט. זיין פֿרוי, עלאַ, האָט שוין לאַנג פֿאַרלוירן דאָס געדולד צום מאַן, זי באַשולדיקט אים אין לימינגס טויט און אין אַנדערע חטאים. אָבער פֿונקט ווי מיט דר. מעיטלענד, וועלכער טראַץ אַלעמען פֿאַר-לאָזט נישט דעם סעמינאַר, מאַכנדיק אַ קאַמפּראַמיס מיט דעם קירכ-לעכן אַרדן, אַזוי פֿרוווט אויך ראַמזיי צו מאַכן אַ קאַמפּראַמיס מיט זיין פֿרוי און פֿאַרלאַטן זיין צעבראַכענעם פֿאַמיליע-לעבן.

טאמאס קינילי שאַפט אַ פֿיינעם פֿסיכאָלאָגישן געוועב פֿון סוזשעט און כאַראַקטעריזאַציע. — הגם ראַמזיין פעלט אינדיווידואַליטעט און דער מחבר פֿסיכאָלאָגירט אויך אַ ביסל צופיל איבער דעם העלד.

איז ער אָבער דער צענטער אינעם סוזשעט, און ער לערנט זיך אויס צו פאַרשטיין דעם אונטערשייד צווישן בוכשטעבעלעכן און סימבאָלישן אמת, ביים זוכן אַ נייע הייליקייט.

„אַ געהאַרזאָמע מאַכטער“...

אַ פּאַב־ווערק וועגן עלטערן און קינדער, אויפן הינטערגרונט פון אַ פּאַרם מיט זיין טאַג־טעגלעכן לעבן. דער נאַראַטיוו ווערט דער־צײלט דורך אַ צווייטן פּערזאָן, דורך דעם יונגן סטודענט דאַמיען גלאָווער, ווי ער וואָלט געוואָלט פאַר זיך אַליין דערקלערן די באַדיי־טונג און דעם גאַנג פון די געשעענישן, באַשר אַנדערע וואָלטן נישט געווען אומשטאַנד עס צו טאָן.

דאָס בוך איז נישט געוויינטלעך אין אַ ריי אופנים. עס איז באַ־הויכט מיט אַ מין מאַנסטער־עלעמענט און די אַממיינסטן דראַמאַטישע מאַמענטן פון סוזשעט גיבן צו עפעס אַן אומרואַיקן כאַראַקטער אין די נאַטירלעכע און אומנאַטירלעכע באַציונגען ביי דער יונגער גענע־ראַציע. עס מאַכט דעם איינדרוק, ווי דער מחבר טאַמאַס קינילי וואָלט געפּרעגט: — וואָס איז נאַטירלעך און וואָס איז נישט נאַטירלעך אין די פּאַרהעלטענישן?

דאַמיען גלאָווער זאַגט, אַז ס'זענען נישט פאַראַן אויף דעם קיין געזעצן. די נאַטור גופא איז אַן אייגנשאַפט פון אונדזערע מוחות, וואָס נעמען זי אויף. און דאָס וואָס מיר זעען, שפירן און באַנעמען מיט אונדזערע חושים איז נישט צו פאַרטרוילעך פאַר אונדז, צו דער־קעגען און אַקצעפּטירן אין דער פּולער מאַס. נייע סיסטעמען און מחשבות פאַרנעמען דאָס אָרט פון די אַלטע, רעליגיע פאַרשווינדט, און עס זענען פאַראַן היינט יונגע מענטשן „וואָס טראַכטן אין גאַנצן נישט אין טערמינען פון הומאַניש אַדער אומהומאַניש, פון נאַטירלעך אַדער אומנאַטירלעך“ (ז' 38).

בכלל פאַרנעמט דאַמיען גלאָווער אַ צוויידייטיקע פּאָזיציע צוליב די באַאומרואַיקנדיקע געשעענישן, וואָס זענען פאַרגעקומען אינעם לעבן פון דער גלאָווער פּאַמיליע. זיין מיינונג איז גוט באַוווסט, אי צו זיין פריינדין העלען און אויך צו זיין שוועסטער באַרבאַראַ.

די יונגע באַרבאַראַ האָט דורכגעמאַכט זייער אַ שווערע צייט בעת איר ערשטער מענסטרואַציע, ביי צוועלף יאָר, וואָס האָט אַרייַנגעבראַכט אַן ענדערונג אין איר לעבן (זי באַשולדיקט די עלטערן, וואָס האָבן איר פּריער וועגן דעם נישט געגעבן קיינע אַנווייזונגען).

אַט די ענדערונג האָט איר געגעבן אַ נייעם זין פון איר מאַכט איבער די עלטערן, וועלכע באַשולדיקן איר אין זייער פאַרערגערטן געזונט-צושטאַנד. באַרבאַרע פירט אַן מיט דער באַלעבאַטישקייט פון פאַרם און דערפילט אַפילו די פונקציע פון אַ וועטערינאַר דאָקטער. איר אחריות און פליכטן ווערן דורך איר אַקצעפטירט צוליב דעם שווערן צושטאַנד פון טאַטע-מאַמע, וועלכע וויסן אַליין נישט ווי קראַנק זיי זענען, פיזיש און פסיכיש.

עס איז אין סוזשעט דאָ דער טראַגזום פון מענטשלעכן לעבן, וואָס דערגייט צו אַ צושטאַנד פון אַ חיה, און דער מענטש שפירט אַפילו נישט, אַז ער האָט זיך אַזוי געענדערט און דאַרף שלום מאַכן דערמיט. אין די מושב-זקנים שפיטעלער טרעפן מיר אַפט אַט די פאַלן, וואָס שוידערן אויף ביזן בייך, ווען מיר דערזעען דעם נעכטיקן געזונטן מענטש, צו וואָס ער איז דערגאַנגען... טאָמאַס קינלי האָט אין דעם בוך קהלתדיקע טענער, באַגלייט מיט אַ טראַגישן גראַטעסק-פאַבל.

היסטאָרישע ווערק און העלדן — היינצייטיקע מאַטיוון

די לעצטע דערשיינענע ווערק פון טאָמאַס קינלי, זענען ווייט פון דער אויסטראַלישער סצענע. „Dust in the Wind“ איז די לעגענדאַרע העלדין פון פראַנקרייך, באַרימט פון די מלחמות וואָס זי האָט אָנגע-פירט אין 15טן יאָרהונדערט. עס איז דאָ אַ גאַנץ רייכע ליטעראַטור וועגן אַט דער אויסערגעוויינטלעך מיידל, וואָס האָט אַרויסגעוויזן אַזאַ אומגעווענע העלדישקייט, שטעלבדיק זיך בראש פון דער אַרמיי צו פאַרטידיקן דאָס לאַנד קעגן דער ענגלישער אינוואַזיע. די גע-שיכטע פון איר לעבן און טויט איז זייער גוט באַקאַנט און איז אויסגענוצט געוואָרן פאַר אַ קאַנווע דורך פיל שרייבערס און קינסטלערס.

טאָמאַס קינלי האָט אַבער אריינגעגעבן אַן אַנדער דימענסיע אין זיין ווערק, די העלדין און איר צייט זאַלן קענען געזען און אַפגע-שאַצט ווערן אין היינטיקע טערמינען. די כראַניקעס פון יענער צייט, וואָס באַשרייבן די גרויזאַמקייטן, דערמאָנען אונדז אין די געשעענישן פון וועטנאַם אין די 1960-ער און די אָנהייב 1970-ער יאָרן. דער פויער פון וועטנאַם, ווי דער פויער אין פראַנקרייך אין 15טן יאָר-הונדערט, האָט אויסגעטראַגן אין דער פולער מאָס די אַטאַקעס פון

שונא, בעת פאר די פריצים אין פראנקרייך אין יענער צייט איז די ענגלישע אינוואזיע געווען נאָר אַ מיין ספּאַרט.

אין דער כאַראַקטעריזאַציע פון דער קאַנאַניזירטער העלדין, זעט קינלי די הויכע מיינונג, וואָס זי האָט געהאַט וועגן זיך, מחמת „זי האָט געהאַט סימפּטאָמען פון אַלץ; פון קלינישער היסטעריע ביז מיסטיציזם“...

טאַמאַס קינלי האָט מער פון אַלץ געשאַפן אַ פּאַליטיש ווערק אַרום איר פּערזאָן. עס איז אַ בוך וועגן מאַכט, געלט, עקספּלואַטאַציע, קאַרופּציע — מיט איין וואָרט: היינטיקע מאַטיוון איינגעהילט אין אַ היסטאָרישן מאַנטל.

ער ווייזט די פּערזענלעכקייט פון דעם יונגן מיידל: „זי האָט פאַרמאַגט אַ פּאַליטישן חוש און איז געווען אַ גרויסע רעוואַלוציאָנערין“. די געשעענישן האָבן זי, ווי אַ גרויסע פּערזענלעכקייט, אויפּגעהויבן צו אומגעהויערע הויכן, און דער איינציקער אופן די ענגלענדער און די בורגונדיאַנס זאָלן איר קענען עלימינירן פּאַליטיש איז געווען נאָר מיט אַנווענדן איין מיטל: צו דערקלערן איר פאַר אַ מכשפה! מיט דעם מאַמענט, ווען זיי האָבן עס באוויזן צו דערגרייכן האָבן זיי איר פאַרענדיקט...

די טראַגישע מאַמענטן פון איר משפּט און די שפּעטערדיקע עקזעקוציע, איז אַ גוט באַקאַנטער קאַפיטל אויף וועלכן איך דאַרף זיך דאָ נישט אָפּשטעלן. דער מחבר שטעלט זיך יאָ אַבער אָפּ אויף דעם משפּט, „וואָס איז געווען, לויט זיינע ווערטער, אַזוי טעכניש קאַמפּליצירט“.

די העלדין איז דורך קינלין נישט באַהאַנדלט ראַמאַנטיש, און אויך נישט ווי אַן הייליקע. גיכער דערמאַנט זי אין דער פּאַליטישער פיגור פון דע גאַל. מחמת פונקט ווי ער, איז זי געווען איבערצייגט אין איר גורלדיקער ראַל באַשטימט פון דער השגחה („דעסטיני“). זי האָט דאָך שוין צו 13 יאָר געהערט „שטימען“, וואָס האָבן געמאַכט פון איר דאָס, וואָס זי איז געוואָרן אין איר לעבן: צו איר אויפשטייג צו אַ פירנדיקער פּערזענלעכקייט פון פּאַלק, ביז איר משפּט און אומקום...

בלייבט מיר נאָך איבער זיך אַפּצושטעלן אויף טאַמאַס קינליס צוויי ווערק: אויף „בלוט רויטע, שוועסטער ראָזע“ און אויף זיין אַקאַרשט דערשינענעם לעצטן בוך „פּליאַטקעס פון וואַלד“. דער טיטל

פון ערשטן שטאַמט פון אַ באַמערקונג פון די „שטימען“ וואָס דזשאַן האָט „געהערט“ אין זיך. דער נאַראַטיוו פון דעם ווערק אינטריגירט דעם ליינער און איז פול מיט דיאַלאָגן אין אַ מאַדערנעם אידיאָם. די אַקצענטירונג איז אויך שאַרף וויזועל און די עפיזאָדן זענען געשילדערט אַרום די קאַמפן און געשעענישן פון דעם 15טן יאָרהונדערט.

עס זענען אַריינגעפלאַכטן פּאָלקלאָר, מיסטעריע, מאַגיק און קולטן, און דער לייטמאָטיוו איז דער, וואָס גייט דורך אין טאָמאַס קיניליס גאַנצן שאַפן: געוויסן איז העכער ווי אויטאָריטעט און מאַכט. דער יחיד אַליין האָט דאָס רעכט און די פליכט צו באַשטימען דאָס וואָס איז פאַר אים מעגלעך אָדער אוממעגלעך אויסצופירן. ער אַליין דאַרף באַשטימען — די גרענעץ־ליניע.

„פּליאַטקעס פון וואַלד“ איז אַ ווערק אַרום דעם וואַפּנשטיילשטאַנד־אַפּמאַך אין 1918. די געשעענישן און הויפט־פּיגורן זענען גוט באַקאַנטע, ווי מאַרשאַל פּאַש מיט זיין מיסטישן גלויבן אין דעם כוח פון ווילן, און פון די דעראיגערונגען פון דער חרפהדיקער מפּלה פון פּראַנקרייך אין דער פּרייסיש־פּראַנצויזישער מלחמה. עס איז אויך דאָ דער מעסיקער דייטשער פּאָליטיקער ערצבערגער — אַ גוט באַקאַנטער טיפּ פון קיניליס פּריערדיקע ווערק, אַן אומזיכערער אָבער סימפּאַטישער ליבעראַל, וועמענס אַרנטלעכקייט שטעלט אים אַוועק אין אַן אומבאַקוועמער לאַגע אין אַ וועלט און באַדינגונגען אין וועלכע דאָס פּאַרשפּילטע דאָן דייטשלאַנד איז דעמאָלט איינגעקלאַמערט געוואָרן.

דער מחבר באַנוצט דעם מאַטעריאַל מיט גרויס עקאָנאָמיע און קאַנטראַל. ווי אַ מייסטער פון דיאַלאָג דורך וועלכן ער שילדערט ס'רוב פון דער אַקציע — צוזאַמען מיטן נאַראַטיוו — ליינעט זיך דאָס בוך ווי אַ דאַקומענטאַרישע דראַמע.

די בערך 80 קורצע סצענקעס זענען אָנגעפילט מיט שפּאַנענ־דיקייט און בעיקר מיט אַ גוט קאַנסטרואירטער דראַמאַטישער שפּאַן־נונג צווישן די העלדן גופא. וואָס גייען באַשטימען דעם ווייטערדיקן גורל פון דער אייראָפּעיִשער געשיכטע.

די דעציזיעס וואָס ווערן געמאַכט אין דעם באַן־צוג, האָבן ברייטע אימפּליקאַציעס. מחוץ די באַן־וואַגאַנעס, איז דער וואַלד, וואָס שיינט צו זיין ווייט פון קריג — מעגלעך אַ סימבאָלישער רמז פון דער פּאַסטאָראַלער מנוחה, וואָס איז קאַנפּראַנטירט מיט אַ קריגס־באַרבאָריום.

עס איז דאָ אַ סצענקע ווען עס קומט אָן די דייטשע פּאַרטיע, וואָס גייט אַדורך די ליניעס פון די אויסגעמאַטערטע דייטשע און

פראנצויזישע זעלנער. דער לייענער זעט ממש וויזועל די געשעענישן וועלכע באגלייטן זיי פון די אַקאַפּעס, פון די מאַטראַזישע אויפשטאַנדן און פון די אַרבעטער־ראַטן, אין די דייטשע שטעט און פּאַרטן, באַ־גלייט מיט דער אַבדיקאַציע פון דייטשן קייזער.

דער מחבר האָט אויסגעמיטן מעלאַדראַמאַטישע מאַמענטן פון זיינע פּריערדיקע ווערק און דער איינדרוק איז נישט נאָר פון אַן אימפרעסיוון בוך גופא, נאָר אויך ווי אַ ווערטפולער צוגאַב צו טאַמאַס קיגיליס פּריערדיקע גרויסע דערגרייכונגען און קינסטלערישע צוזאַגן להבא.

דייוויד מאַרטין

דייוויד מאַרטין פאַרנעמט היינט אַן אַרט אין דער אויסטראַלישער ליטעראַטור. הגם ער האָט אַדאַפּטירט דאָס לאַנד, ווי אַן אימיגראַנט, וועמענס מוטערשפּראַך איז נישט געווען ענגליש, האָט ער אָבער באַהערשט די שפּראַך, וועלכע ער האָט זיך פאַרמעל געלערנט אין דער שול, און זי איז שפּעטער געוואָרן זיין רעד־שפּראַך אין דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע אין שפּאַנישן בירגער־קריג. ער איז געווען צוזאַמען מיט די אַמעריקאַנער פּרייוויליקע, וואָס זענען אַוועק קיין שפּאַניע צו העלפּן די רעפּובליקאַנער. געקומען איז ער פון אַ ישראלדיקן קיבוץ צוזאַמען מיט נאָך זעקס חברים צו קעמפּן קעגן די פּאַשיסטן. פון די זיבן זענען נאָר צוויי געבליבן לעבן.

דייוויד מאַרטין (געבוירן אַלס לודוויג דעטסינאַ) שטאַמט פון אונגאַריש־יידישע עלטערן. פון זיין פאָטער, וועלכער איז צוערשט געווען אַ זשורנאַליסט (שפּעטער אַ טעקסטיל אינדוסטריעלער), האָט ער געירשנט זיין נטיה צו דער פּען, און ווי ס'רוב יונגע שרייבער, אַנגעהויבן מיט פּערזן. זיין מוטערשפּראַך איז געווען דייטש און זיין קינדהייט האָט ער דורכגעמאַכט אין דייטשלאַנד.

נאָך היטלערס קומען צו דער מאַכט האָט ער עמיגרירט, און ווי אַ פּאַליטיש־אַנגאַזשירטער מענטש, געקעמפט אין שפּאַניע. פון דאָרט איז ער אַוועק קיין ענגלאַנד און אַנגעהויבן שרייבן אין ענגליש. ער האָט מיטגעאַרבעט אין דער ב.ב.ס. און אויך אין „דיילי עקספרעס“, וועלכע האָט אים געשיקט אַלס איר קאָרעספּאָנדענט קיין אינדיע. פון אינ־דיע האָט ער עמיגרירט קיין אויסטראַליע (1949), וווּ ער איז שוין פאַרבליבן אַ תּושב — אַן אויסטראַלישער שרייבער, וואָס שרייבט ס'רוב וועגן אויסטראַליע און וועגן אויסטראַליער.

אין זיינע יונגע יאָרן איז ער געווען אַ רעוואָלוציאָנער און אַ ראַ־מאַנטיקער. אין זיינע ביכער וואָס ער האָט פאַרעפּנטלעכט, ווי אין זיין זשורנאַליסטישער און ליטעראַריש־קריטישער טעטיקייט, זוכט ער די וואָר פון דעם געענדערטן אומרואיקן מענטש אין אונדזער צייט, איינגטלעך, זוכט ער זיך אַליין, אַט דעם צעמישטן אַטעאיסט.

ווי ער באצייכנט זיך, וועלכער גלויבט איצט אין דער געהימער קראפט, וואָס האַלט אין אייביקן באַלאַנס דאָס גוטע מיטן שלעכטן. ער גלויבט שוין נישט מער אין דעם אַבסאָלוטן נצחון פון גוטס, סאַציאַלער ווי אינדיווידועלער, וואָס וועט באַזיגן און אויסוואַרצלען דאָס אַבסאָלוטע שלעכטס פון לעבן.

הגם עס זענען נאָך געבליבן אין אים די איינפלוסן פון די אייראָפּעיִשע קלאַסיקער אויף וועלכע ער האָט זיך דערצויגן, איז ער אָבער געווען אַן עדות פון דעם אַלעם וואָס איז געשען זינט דער היטלער־תּקופּה... אין זיינע ווערק, בפרט אין זיין בוך „דאָרט וווּ אַ מענטש געהערט“, קענטיקט זיך זיין חשבון הנפש, וואָס לאָזט איבער גאַנץ ווייניק פּלאַץ פאַר זיין אַמאָליקן רעוואָלוציאָנערן ראַמאַנטיזם...

כאַראַקטעריסטיש איז אויך די טראַנספּאָרמאַציע וואָס ער האָט דורכגעמאַכט זינט ער איז פון אינדיע אַוועק קיין אויסטראַליע. אין אינדיע, וווּ אַ מענטשנס מלבושים דערציילן אַ טויזנט געשיכטעס, און עפּישע טראַגעדיעס באַגעגענען דיך אויף טריט און שריט, צווענדיק דאָס אַלץ, וואָס ער האָט זיך אָנגעזען און אָנגעהערט אין אינדיע, האָט אויסטראַליע אים אויסגעזען ווי אַ ליידיקע בינע. עס האָט גע־נומען עטלעכע שיינע יאָר ביו ער האָט געקענט דערזען און אויס־געפינען, אז זאָכן קענען זיין טיף אויסבאַהאַלטן אין דער ליידיקייט, ביו ער האָט דערזען די סובטעלקייט פון דער סביבה פון וועלכער די מענטשן זענען אַ טייל, און דער יחיד ווערט אויסגעטיילט פון המון — אַט דאָס וואָס עס מאַכט לייכטער פאַר איינעם צו געפינען אין דעם לאַנד דעם שטאַף פאַר זיינע ווערק.

זייענדיק אַליין אָן אימיגראַנט, האָט אים באַזונדערס צוגעצויגן דער גורל פון אימיגראַנטישן לעבן אין אויסטראַליע. שוין אין די ערשטע יאָרן פון זיין זיין אין דעם לאַנד האָט ער אָנגעהויבן שרייבן זיין ראַמאַן „דאָס יונגע ווייב“, וווּ די הויפּט־העלדין אין אַן עמי־גראַנטקע פון ציפּערן. דער ראַמאַן האָט געהאַט אַ גוטן אַפרוּף און איז אַדאַפּטירט געוואָרן שפּעטער פאַר דער בינע, וווּ עס איז געשפּילט געוואָרן מיט דערפּאָלג. אָבער דערפּאָלג איז נישט תּמיד דער סימן מובהק פון גוטער קוואַליטעט. האַלט איך טאַקע, אַז זיין בוך „דאָרט וווּ איינער געהערט“ האָט פאַרדינט צו האָבן אַ בעסערן אָפּקלאַנג. ווי עס האָט באַקומען אין דער קריטיק און ביים לייענער. מיר וועלן זיך אַ ביסל אַפּשטעלן אויף דעם אינהאַלט פון בוך.

דער אויטאָביאָגראַפּישער עלעמענט קענטיקט זיך בולט: אַ דייטשישער ייד, מעקס, וועמענס גאַנצע משפּחה איז אומגעקומען אין אַרישע קרעמאַטאָריעס און ער אַליין איז אַ שרייבער אין מעל־

בורה, פארט צוזאמען מיט זיינס אן איינזאמען אויסטראלישן פריינד (וועלכער האָט נישט קיין דערפאלג ביי פרויען) קיין דייטשלאַנד, צו געפינען פאר אים אַ כלה. דער אויסטראלישער פריינד, פאָל, ווייס פון אַ דייטשיש מיידל, גודרון, מיט וועלכער ער וויל חתונה האָבן און מעקס איבערצייגט אים, אַז ער דאַרף עס נישט מאַכן אומגעזענער־ הייט, נאָר פריער זיך טרעפן מיט איר, און ער — מעקס, נעמט אויף זיך די ראל צו זיין דער פילאָזאָפישער באַגלייטער... זיי וואַנדערן אַ סך איבער אייראָפּע, און פאַר די ליינער גייט דורך אַ קאַליי־ דאַסקאַפּ פון לאַנדשאַפּטן — וואָס איז די הויפט־אימפרעסיע פון דעם ווערק — אַ סעריע בילדער פון לאַנדאַן, פון צענטראַל־אייראָפּע, ווי פון מעלבורן.

נישט וויכטיק איז אין דער סיפור המעשה, אַז דער צוזאַמען־ טרעף מיט דער מיידל גודרון ענדיקט זיך מיט אַ פּיאַסקאַ פאַר פּאָלן און דאָס אַ דאַנק די מאַכניאַציעס פון זיין בעל יועץ און באַגלייטער מעקס. אָבער נישט דאָס איז דער „טשוואַק“ פון ווערק.

די נסיעה גופא איז אַ פיזישע און אַ ספּיריטועלע. עס איז אַ רייזע פון דער נייער וועלט צו דער אַלטער — צוריק צו דער קינדהייט דורך די לאַבירינטן פון זיך־אַנטפּלעקונג צו באַטרעטן דאָס ערד, וווּ ס'איז געשטאַנען דיין וויגעלע און עס האָט דערפירט צום קבר פון אַלע דייע געענטסטע, וואָס זענען דאַרט פאַרבליבן און האָבן זיך נישט באַוויזן צו ראַטעווען באַצייטנס.

ביים ליינען דיוויד מאַרטינס בוך, האָט זיך עס אין מיין מחשבה איבערגערופן מיט אַן ענלעכע נסיעה פון אַ צווייטן שרייבער, פון ישראל, יהודה אַמיכי, וועלכער האָט אין זיין בוך „נישט פון דער צייט, נישט פון דעם פּלאַץ“ אויך געמאַכט אַזאַ נסיעה קיין דייטשלאַנד — צוריק צו זיין קינדהייט און געבוירן־שטאַט פון וואַנען די דייטשן האָבן אַוועקגעשיקט די יידן צו די אומקום־לאַגערן...

דיוויד מאַרטין צייכנט די טיפן — זייער סקיזירט — ווי דעם זיגמונט גראַווערס, וועלכער האָט זיך ספּעציאַליזירט מיט פאַרפאַלגן די האַלבע יידן, וועלכע האָבן נאָך געמיינט, אַז זיי וועלן נאָך קענען אַנגיין מיט זייערע פּריערדיקע קאַריערעס אין היטלער־דייטשלאַנד, דער עיקר אין דער טעאַטער־וועלט און קונסט. אָבער די גראַווערס האָבן שוין געזאָרגט אויסצוגראַבן זייערע יידישע נעמען און אַפּשטאַג־ מונג. דערפאַר איז ער געשטיגן זייער הויך אין געבעלס קונסט־ אַרגאַניזאַציע „קולטורקאַמער“... בעתן קריג האָט עס געהייסן, אַז דער פאַרשוין געפינט זיך אויפן רוסישן פּראַנט, בעת פּאַקטיש איז ער געווען אין פּוילן, אין וואַרשע, לאַדזש, וווּ ער האָט אַרגאַניזירט די באַרדעלן פאַר דער העכערער ראַנגע פון „קאַמאַנדאַ אַסט“, נאָך

דעם קריג האָט ער אָנגענומען אַ פּרעמדן נאַמען, אָבער ער איז דער-קענט געוואָרן. מען האָט אים אַרעסטירט און ער האָט באַוווּן זיך אויפצוהענגען פאַר זיין משפּט.

אַט די סקיצירטע שטריכן זענען דאָך טיפּיש פאַר פּיל דייטשן — אויך פאַר די גרויסע צאָלן, וואָס לעבן נאָך היינט אין ביידע דייטשלאַנדס און פאַר די, וואָס לעבן אונטער מאַסקירטע נעמען אין די לאַטיין און דרום-אַמעריקאַנער לענדער. דער מחבר דערמאָנט די בעלי-תשובות, וואָס זוכן אַ פאַרגעבונג דורך אַרבעטן עטלעכע יאָר אין אַ ישראָל-קיבוץ. נאָר איינער פון זיי זאָגט „ניין, דאָס וואָלט געווען אַ צו לייכטע לייזונג.“ עס קלינגט אויך אויטאָביאָגראַפּיש, וואָס דער מחבר דערציילט וועגן דעם העלדס פּאַטער, אַז ער האָט אין דער זעלבער וואָך אָנגעצונדן די חנוכה-ליכט און די ליכט אויף דעם קריסטמעס-בױם. אָבער דאָס האָט אים נישט געהאַלפּן מען זאָל אים נאָך 25 יאָר זיין אַ מיטגליד, נישט אַרויסטרייבן פון דעם דייטשן פּוטבאַל-קלוב און ער האָט ווי אַ קינד געוויינט, ווען ער האָט עס דערציילט זיין גרעטאַן ...

זאָגט איינער פון די העלדן: „איך בין מתפלל פאַר אַלע יידן, זיי זאָלן זיין גליקלעך, זייערע ווונדן זאָלן זיך אויסהיילן. גאָט זאָל זיי געבן די גבורה צו קענען אונדז פאַרגעבן און ער זאָל אונדז פאַר-געבן. דער מחבר רעפּלעקטירט וועגן די דייטשן, וואָס האָבן געהאַלפּן יידן זיך ראַטעווען (געווען געוויסע) אָבער וויפּיל איז געווען זייער צאָל? ... און ער טוט אַ זאָג דורך מעקסן (אין זיין שמועס מיט מיס גודרון) וועגן זיין אומגעבראַכטער פּאַמיליע, וואָס פאַר אַ טיילוואַגנישן ווונטש עס האָט גענורטעוועט ביי אים אין האַרצן ביים דערמאָנען זיך די אומגעבראַכטע משפּחה: „איך האָב זיך נישט איין מאָל גע-ווונטשן, אַז פון אַלע מיליאָנען דייטשן זאָל ווערן בלוין איינער, איך זאָל זיך אַוועקשטעלן קעגן אים, קעגן איבער אַ וואָנט און אַריינשיסן אַ קויל אין אים.“

קומט אין מחשבה אַ פעסימיסטישער אויסבליק לגבי דאָס שלעכטס, וואָס גורטעוועט בכלל אינעם מענטש און דער אויספיר: „ס'איז גאַר נישט פאַראַן, בוכשטעבלעך גאַרנישט, וואָס מענטשן זאָלן נישט זיין בכוח צו טאָן.“ עס איז אין די שמועסן אויך אַריינגע-פּלאַכטן דעם מחברס באַציונג צו ישראָל, ער איז דאָרט געווען אין אַ קיבוץ און איז אַוועק, מחמת ער האָט זיך נישט געקענט אַריינפאַסן אין דעם אַרטיקן לעבן. ער לאָזט זיין יידישן העלד (מעקס) ענטפּערן אויף דער פּראָגע פאַר וואָס ער פאַרט נישט קיין ישראָל? אַז פאַר אים וועט עס זיין נאָר אַ מקום מקלט, מחמת „איך וועל זיך דאָרט נישט אַריינפאַסן“, זאָגט צו אים דאָס דייטשע מיידל: „ס'איז דאָך אייער

לאַנד, דאָס לאַנד פון אייער פּאַלק" — ביסט עפעס אַ מאַדנער סאַרט ייד? און ער ענטפערט איר, אַז ס'זענען פאַראַן פאַרשידענע מינים יידן... פּרעגט זי ווייטער: „ביסטו איינער פון די וואָס האָבן נישט געוואָסט, אַז זיי זענען יידן ביז היטלער האָט זיי געלערנט?... דאָס ווערק „דאַרט וווּ אַ מענטש געהערט" פאַרמאָגט פיל אוי-טאַביאָגראַפישע עלעמענטן פונעם מחבר. אָבער אַ גוט בוך איז נישט תמיד דער, וווּ דער מחבר קומט נאַקעט פאַר זייענע לייענער. קונסט מיינט אויך דיסקרעטייט, און ריכטיק באַמערקט דער מחבר אין איי-נער פון זיינע אַרויסזאָגונגען, אַז מיר (די שרייבערס) זענען קיין מאַל נישט צו פיל מאַסקירט. דער שרייבער איז, ווי דער וואָס טרוימט אין זיין חלום און זעט זיך אין אַלע מענער און פרויען — „מיר זענען דאָ אין אַלע כאַראַקטערן". אַט דער זאָג פאַרלאַנגט אָבער אַ גרע-סערע אָפהאַנדלונג און מיר ווילן איבערגיין צו מאַרטינס אַנדערע ווערק, וועלכע האָבן נישט צו טאָן מיטן נאַציזם און מיטן פאַרלאַנג נאָך נקמה, מיט די אַלע קאַמפלעקסן וואָס באַגלייטן דעם יידישן העלד פון דייטשיש-יידישן אָפּשטאַם.

אין זיינע אַנדערע ווערק איז פאַראַן אומעטיקע איראַניע, אומ-שולד און טראַגזום, לדוגמא, ווי אין דאָס יונגע ווייב. אין דעם בוך זעען מיר דורכדרינגענדיקע כאַראַקטער-שטודיעס פון פאַרשידענע טיפּן. אַט די נעוואַרטישע פרוי פון פּראָפּעסאָר באַרוויג, פאַטריציע. אַזוי אויך פון געוויסנלאַזן אַלעקסיס, די קאַמפלעקס-געשטאַלט פון יאַנגיס מיט זיין אייפערזיכטיקייט. זיין בלינדע מוטער, וואָס שטאַרבט פון קענסער און זי לעבט מיט איין געדאַנק: צי וועט איינער פון אירע זין האָבן אַ קינד?...

די צענטראַלע אידיי פון דעם בוך זענען די אימיגראַנטן, וואָס זענען געקומען קיין אויסטראַליע; העראַישע אידעאָליסטן, וואָס זענען געקומען זוכן אין דעם לאַנד א נייע האַפענונג, אַ צוקונפט. זענען פאַראַן צווישן די העלדן אַזעלכע, ווי אַלעקסיס, וואָס קענען פון אַלץ פּראָפּיטירן; אָבער אַנדערע, וואָס ראַנגלען זיך מיט זייער גורל אויף דער נייער ערד, די וואָס בלייבן הענגען צווישן צוויי וועלטן, ווי יאַנגיס, וועלכער ווייס אַליין נישט וווּ ער געהערט.

יאַנגיס איז אַ קאַמפלעקס-געשטאַלט, וואָס ווייסט אַליין נישט ווער ער איז און פון וועלכעס ער דאַרף זיך דערווייטערן. ער האַלט נישט פון רעליגיע מיט אירע פּריסטערס, אַפילו פון זיין אָפּשטאַם-לאַנד איז ביי אים גאַר נישט פאַרבליבן ביי וואָס זיך אַנצוהאַלטן, און זיין פאַרהייראַט-לעבן איז איין קייט מיט מיספאַרשטענדענישן, כאַטש ער האָט באַקומען פאַר אַ פרוי אַזאָ אוצר ווי אַנגאַ. מיר זעען די שפּאַ-נונגען צווישן די פאַרשידענע כאַראַקטערן, אַנגאַס אָפּקומענישן, וואָס

איז די צענטראלע געשיכטע אינעם בוך, אויך קריטאנס טראגעדיע, בעת ער האט אריינגענומען צו זיך אַנאַן, ווען זי איז אַוועק פון פּראַ-פעסאַר באַרוויג («וועלכער קען נישט אַראָפּנעמען זיין האַנט פון יונגע מיידלעך»...)

דייוויד מאַרטין זוכט ביי זיינע העלדן צו אַנטדעקן זייער הומאַ-ניזם, זייער צופאַסונגס-פּעיקייט צו נייע באַדינגונגען פון נייעס היימ-לאַנד (ביי זיינע אימיגראַנטישע העלדן). ווען דער יונגער מעקס האַלט ביים עמיגרירן קיין אויסטראַליע באַמערקט ער, אַז ער וועט זיך קיין מאַל נישט אויסלערנען שפּילן «ברידזש». אָבער דער אַלטער תּושב זאָגט אים: «וועסט זיך דאָס אויסלערנען אין אויסטראַליע». אין אויסלאַנד האָט מען גאָר נישט קיין באַגריף וועגן דעם לאַנד, «ווי קירכעס האָבן נישט קיין גלעקער און די ים-ברעגעס האָבן נישט קיין שאַטן». וואָס ווייסט מען וועגן די שטעט? וועגן די «פּאַבס»? ... דער אימיגראַנטישער מחבר האָט זיך גוט איינגעוואַרצלט אין דעם לאַנד («איך פּיל, אַז איך געהער דאָרט ווי איך בין»), כאַטש זיין טעמאַטיק נעמט אַרום פאַרשידענע לענדער, אָבער בעיקר שרייבט ער וועגן אויסטראַליע און אירע מענטשן, וועגן די אַלטע תּושבים און אירע נייע אַדאַפּטירטע קינדער. כאַראַקטעריסטיש פאַר דעם מחבר איז, וואָס מ'ווייסט קיין מאַל נישט וואָס פאַר אַ נייע טעמע עס וועט אַרויסקומען פון זיין פען. פון אויסטראַלישע אַדער גריכישע טיפּן קען ער אַ שפּרונג טאָן צו לאַאָס און קאַמבאָדיע (ער רופּט עס אין זיין בוך להאַדיאַ) און שילדערן דעם קעניג אַנאַבאַל מיט זיין פּראַנצויזישער פּרוי. אַ בוך וואָס «עפּנט אַ פענצטער צום דרום פאַ-ציפּיק» און צו דער מזרח עקזאָטישער וועלט מיט אירע קאַנפּליקטן אונטערן שאַטן צווישן די צוויי גרויס-מאַכטן. אין דער אַקציע איז טאַקע פאַרוועבט דער אַמעריקאַנער אַמבאַסאַדאָר, וואָס ליבט זיך מיט דער קעניגין. עס איז אַ ווערק מיט אַ סך אַקציע, אָבער מיט «סטאַק» העלדן.

פרענק דאלבי דייוויסאָן און נושה סטאווסקי

פרענק דאלבי דייוויסאָן פאַרנעמט אַן אייגנאַרטיק אַרט אין דער אויסטראַלישער ליטעראַטור. ער האָט געשריבן ראַמאַנען און דערצייע-לונגען אין נוסח פון לאָסאַן, פּוירפי און וואַנס פּאַלמער. לויט זיין טאַלאַנט, האָט ער נישט געקענט פאַרנעמען אַן אַרט אויף דער מזרח-וואַנט. זיין סטיל איז צו פשוט, צייטנווייז, אַ ביסל נאַאיוו און ער היט זיך אויך נישט אויס פון באַנוצן קלישירטע אויסגעריבענע פּראָזן. טיילמאַל נעמט ער אויך אַ מעלאַדראַמאַטישע נאַטקע אין זיינע באַ-שרייבונגען — אַט די אַלע עלעמענטן, וואָס פאַרמינערן די בעלעט-ריסטישע ווערטן פון אַ ראַמאַן און אַ דערציילונג.

ער האָט זיך אָבער אויסגעטיילט מיט צוויי טעמאַטישע ווערק — אויף אַ קינסטלערישן ניוואַ — וואָס האַבן אים פאַרשאַפט אַ נאַמען אין דער אויסטראַלישער פּראָזע-קונסט. די צוויי ביכער זענען: „דאָסטיי“ און „מענטש-שעמעווודיקייט“. און די ביידע זענען וועגן חיות און נאַטור-באַשרייבונגען.

דער יידישער לייענער דערמאַנט זיך אַ קלאַסישן ביישפּיל פון דער יידישער ליטעראַטור. עס גיט אַ קלינג אָפּ, ווי מיט אַ הילכער, דער נאַמען משה סטאווסקי, וועלכער איז אַריינגעקומען אין דער יידי-שער פּראָזע מיט זיינע היימישע בעלי-חיים. מיר געדענקען גוט זיין „געלע הון“ און דאָס פּערדל „לבן האַרמי“ — רעאַליסטישע שילדע-רונגען מיט פּאַעטישער סימבאָליק. אויך „די מעשה מיט אַ חזיר“ געשריבן הומאַריסטיש וועגן אַ „שונא פון דער יידישער גאַס“. ער האָט אויך שטימונגספול געשילדערט די איבערלעבונג פון אַ פּערד בעת אַ שטורעמווינט.

משה סטאווסקי האָט נישט געשריבן וועגן וואַלד-חיות, נאָר וועגן שטוביקע באַשעפענישן; פּערד, קי, הינער, זיי זענען געווען יידישע היימישע איינוווינער. ממש בני-בית אין אַ יידישער שטוב און עס דערמאַנט זיך זיין זאָג וועגן דעם צער פון אַ שטוביקער בעלי-חי:

„קיינ זאך גיט אין האַרץ פון מענטש נישט אַריין אַזוי פיל יאוש, ווי אַ בהמה וואָס ליגט אויסגעצויגן אויפן מיטן וועג...“ . ער האָט די שטוביקע חיות געשילדערט, ווי אייגענע לייב-ברידער און זיי זענען טאַקע לעבעדיקע העלדן פון זיינע דערציילונגען.

נישט קיין ווונדער, וואָס אַריבערפאַרנדיק קיין ישראל, איז ער דאָרט געוואָרן איינער פון די בעסטע בהמות-ציכטער. זיין דערציילונג „בנגב“ טיילט זיך אויס מיט די שילדערונגען וועגן אייזל, פּערד, קו אויף די פעלדער פון נגב, און די גרויזאַמקייט פון דער נאַטור.

דערמאָן איך דאָס, נישט ווי אַ דיגרעסיע פון מיין טעמע, נאָר צו ווייזן די אַנדערשקייט פון דייוויסאַנס בעלי-חיים, וואָס זענען נישט די היימישע שטוביקע, וואָס לעבן אונטער איין דאָך מיט זייערע באַ- לעבאַטיים. „דאָסטו“ איז אַ הונט-חיה פון געמישטע אַבות. אַן אַפּשטאַ- מיקער פון די אויסטראַלישע „דינגאַס“, וואָס פאַרצוקן די שאַף. עס פליסט אין זיינע אַדערן דאָס בלוט פון דינגאַ. זיין הינט איז פול מיט אימאַזשן, ריחות און שפּירונגען פון אַ נייער וועלט אין וועלכער זיינע אַבות האָבן נישט געטאַרט אַריינקומען, מחמת זיי זענען — צוליב זייער פאַרצוקערישער נאַטור — אַוועקגעשטעלט געוואָרן מחוץ למחנה.

די צענטראַלע טעמע פון דאָסטי איז דער אינערלעכער קאַנ- פליקט, וואָס ליגט פון איין זייט צווישן ציוויליזאַציע (און הומאַניזם) מיט דער שטים פון בלוט פון דער געיאַגטער חיה, וואָס אַנטלויפט פון מענטש שפּירנדיק אין אים זיין טויט-שונא. אַ הונטס מוח אַרבעט נישט, מסתמא, פונקט אַזוי, ווי דייוויסאַן שילדערט אים. אָבער דעם מחבר איז געלונגען צו איבערצייגן אונדז און אַקצעפטירן זיינע קאַנ- צעפּציעס און אילוסטראַציעס פון דאָסטיס איבערלעבונגען. ער ווייזט אונדז דעם הונט ווי אַ קינד, וואָס איז געפאַנגען געוואָרן אין אַן אומבאַקאַנטער פאַר אים וועלט, און ער וואַקסט ביסלעכווייז אַריין אין דער נייער וועלט פון זיין געפאַנגענשאַפט, כאַטש פון צייט צו צייט, רופט זיך אַפּ אין זיין בלוט די שטים פון זיינע דינגאַ-אַבות און ער איז דעמאָלט גרייט להשמיד ולהרוג יעדעס שעפעלע אויף וועלכן ער לויערט אינסטינקטיוו.

דער מחבר פּרווויט נישט אַריבערצושפּרייזן די מענטשאַלע באַגרע- נעצונגען פון זיין צענטראַלן העלד און זיינע חלומות פון דער ווילדער סטאַדע, וואָס יאָגט זיך אין פעלד נאָך די אומבאַשיצטע שאַף. ער פּרווויט דאָ און דאָרט, צו וויזאַנירן די אינערלעכע קאַנפּליקטן אין דעם הונטס פּסיכיק מיט זיין אויפפיר, וואָס איז אַזוי אַקוראַט רעפּ- ראָדוצירט, אַזוי רעאַליסטיש אין דער אַבסערוואַציע, אַז מען גלייבט דעם מחבר אַלץ וואָס ער דערציילט.

דער ליענער פילט, אז אין די געשילדערטע פאסירונגען (באגלייט מיט פיל אַוואַנטורעס פון זיין חיהש בלוט) איז דאָ רעאַליטעט. די פאַג-טאַזיע פון מחבר מיט זיינע פסיכאלאגישע מעדיטאַציעס, וואָס האָבן אַנאַלאָגיעס אינעם מענטשלעכן לעבן, איבערצייגן, אַז ס'איז פאַראַן אַ סך וואַרהאַפטיקע אַבסערוואַציעס אין די באַשרייבונגען. דער ליענער ווערט אַריינגעצויגן אין דעם מחברס צוגאַנג צום לעבן, צו די קאַנסעקווענצן פון די פסיכישע ריסן און קאַנפליקטן ביי דאַסטין (פונקט, ווי ביי מענטשן).

די טעמע — איז אַ געוואַנטער און אַריגינעלער עקספּערימענט, וואָס איז עפיש און ליריש געשילדערט. פאַראַן אויך פעלערן אין דעם ווערק, ווען דער סטיל ווערט אין געוויסע ערטער אַ ביסל „פיעכאַטנע“, אָבער דאָס זענען פעלערן, וואָס פאַרמינערן נישט די ווערטן פון דעם ווערק, ווי אַ גאַנצקייט. באַזונדערס, די געלונגענע נאַטור-באַ-שרייבונגען, די אַטראַקציע פון בוש פאַרטאַג און פאַרנאַכט, ווען עס ווערט אומהיימלעך, ווען חיהשער עלעמענט פון דינגאַ וואַכט אויף אין דאַסטין, און ס'איז פונקט, ווי ביי מענטשלעכע וועזנס, ווען די צוימען פון ציוויליזאַציע ווערן לויזער און די אינסטינקטן נעמען איבער די אויבערהאַנט... האָבן מיר דאָ אַן אַפּשפּיגלונג פון דעם קאַנפליקט צווישן אונטערבאַווסטזיין מיט דעם גאַנצן אַנוואַקסן פון הומאַניזם דורך לאַנגע דורות

אויך אַנדערע אויסטראַלישע ראַמאַניסטן האָבן געמאַכט חיות פאַר זייערע הויפט-כאַראַקטערן, געשילדערט זיי רעאַליסטיש און סימ-באַליש, אָבער עס איז זיי נישט אַזוי געלונגען ווי דייוויסאָנען. זיינע בעלי-חיים זענען נישט נאָר לעבעדיק און רעאַל באַשריבן, זיי זענען אויך אינדיווידואַליזירט. עס איז אַ פרוּוו צו באַנעמען יעדע באַשע-פעניש אינדיווידועל, וואָס עס שפילט זיך אָפּ אין זיין קאַפּ, אַזוי צו זאָגן, צו פאַרשטיין זיינע רעאַגירונגען און האַנדלונגען. דייוויסאָן האָט זיך פאַרמאַסטן צו פאַרשפּיגלען, פון אינעווייניק, דעם גייסט פון פרייהייט ביי די חיות, וואָס זוכן צו שטעלן אַ ווידערשטאַנד די, וואָס מאַכן אַן אינוואַזיע אויף זיי. דער קאַמף און דער ווידערשטאַנד איז געשילדערט זייער רעאַליסטיש: נישט נאָר, וואָס מיר זעען זייער קאַמף, מיר זענען צווישן זיי אין דעם געראַנגל...

דייוויסאָן האָט פיל יאָרן פון זיין לעבן פאַרבאַכט אויפן לאַנד און געהאַט אַן אינטימען קאַנטאַקט מיט שטומע באַשעפענישן, וועלכע ער שילדערט אין „דאַסטין“ און אין „מענטש-מענווידיקייט“. ווען ער שילדערט, למשל, די רויטע טעליצע, גיט ער אַזאַ בילד פון איר קינדהייט און אַנטוויקלונג: „... זאַכן, באַוועגונגען, דערשיינונגען, די אַלע אויסטערישע פרעמדע זאַכן זענען לכתחילה געווען אַן באַדיי-“

טונג פאר איר. אלארמירנדיק, אבער אן א סדר... זייערע קוואלי-טעטן קומען צו איר, ווי אין דער ספערע פון א קינדס באנעמונג. ווען עס האט נישט קיין שום הילף פון די עלטערע באשעפענישן פון זיין מין; אדער די הילף פון ווערטער צו באנעמען די באדייטונג און דעם זין... ערשט אין לויף פון צייט האט עס אנגעהויבן צו באנעמען די שייכות צווישן איין זאך און א צווייטער. דאס איבערחזרן זיך פון דערשיינונגען, פון זאכן, פון געשעענישן, האבן אנגעהויבן, שטופני-וויי, צו פארמירן א חוש פאר סדר. אזוי האט אויך, שטופנוויי, דער חוש פון תיכפדיקער סכנה באקומען א פארם און זיך אנגעטאן אין א לבוש פון נאטירלעכער שעמעוודיקייט און רעזערווירטקייט.

אין דער כאראקטעריזאציע קענטיקט זיך, ווי דער מחבר גייט נישט צו פון דער אויסערלעכער זייט אין זיין אבסערוואציע פון חיות. ער צייכנט זיי נישט פון אויסנווייניק, ווי זיי זעען אויס פארן אויג, נאר פון אינעווייניק, אריינגעבנדיק אין דער באשעפעניש אן אינדיווידואליטעט, וואס זאל פארבלייבן פארקריצט אין זכרון. ער ווענדט אן צו חיות דעם זעלבן אנאליטישן מעטאד, ווי צו מענטשן, און מאכט עס אויף א סאלידן אופן.

דאס קענטיקט זיך אויך אין זיין בוך „די ברונעמער פון באר שבוע“, ווו ער ווייזט אונדז ווידער די חיה, דאס פערדל אויף וועלכן עס רייט אין באר שבע דער אויסטראלישער קאוואלעריסט בעת דער ערשטער וועלט-מלחמה. אין דער אויסטראלישער געשיכטע פארנעמט דער ענין „גאלפאלי“ מיט די צאלרייכע קרבנות, וואס די אויסטראלישע זעל-נער האבן דאן אזועקגעגעבן אופן טערקישן פראנט — ממש א היס-טארישן ווענד-פונקט. אבער אין דיוויסאנס ווערק איז דער הויפט-כאראקטער נישט דער זעלנער, נאר א טיפ פון א פערד אויף וועלכן א זעלנער האט געריטן. די פראזאישע עפיק טיילט זיך אויס — פונקט ווי אין „מענטש-שעמעוודיקייט“ און אין „דאסטי“ — מיט א לירישער קוואליטעט. אין דעם קריזיס פון דער געשיכטע ווערט דאס עפישע ליריש. עס ווערט פארוואנדלט אין א מין פראזע-פאעמע, ווי אין דעם אופן פון זיין באשרייבן די פערד, זייער אפשטאם און זייער האדעווען זיך. עס איז אויך אויפסניי מרמו אויף קאנפליקטן אויסערלעכע און אינערלעכע.

דער מחבר האט א סך גענאסן פון דעם, וואס ער האט געהאט אן אינטימען קאנטאקט מיט דעם אלעם, וואס ער האט געשילדערט פון חיה און מענטש, און ער האט געלייגט א סך מער אכט אויף דער כאראקטעריזאציע פון דער חיה ווי פון מענטש. אין א ריי דער-ציילונגען — די דערציילונגען זענען ביי אים ס'רוב ארויסגעקומען קינסטלעריש רייער ווי די ראמאנען — שרייבט ער אין ערשטן

פערזאן, און דער נאראטאָר מאַכט דעם איינדרוק, ווי ער וואָלט גערעדט צו זיך אליין. אין זיין בוך „תמיד אין דער פריי“, ווי אין זיין זאַמלונג קורצע דערציילונגען, זוכט ער צו שפיגען, וואָס ער האָט אַנטדעקט און אַנטפלעקט אין לעבן.

ער אַנטוויקלט נישט זיינע כאַראַקטערן אין זייער פּולויטיקייט, מחמת אים אינטערעסירט מער דאָס ספּעציפישע פּון אַ געגעבענער געשעעניש. דעריבער זענען זיינע מענער און פּרויען-כאַראַקטערן נאָר סקיציש געצייכנט. זיי אינטערעסירן אים נאָר אויף אַזוי פּיל, אויף וויפּיל די, און די אַנדערע פּאַסירונגען זענען מיט זיי פּאַרבונדן. ער שילדערט זיינע טיפּן מיט אַ הומאַריסטישער טאַלעראַנץ, ווי ער וואָלט געוואָלט זיי ווייזן, אַז ער איז זיי מוחל די שוואַכקייטן זייערע.

אין אַ ריי ערטער רופּט זיך זיין שרייבן איבער מיט וואָנס פּאַלמערס מעטאָד, מיט דעם אופּן פּון צוטראַכטן און טיילן זיך מיט געשפרעכן, דורך שאַפּן דעם איינדרוק, אַז זיי זענען ווירקלעך אַזוי פּאַרגעקומען און זענען נישט אויסגעטראַכט פּון דעם מחברס פּאַנ-טאַזיע. אָבער דייוויסאָן האָט נישט באַוויזן צו דערגרייכן וואָנס פּאַל-מערס קינסטלערישע הויכקייט, כאַטש ער שרייבט צייטנווייז מער היימישער און מיט אַ מער דינאַמישן סטיל ווי פּאַלמער.

דייוויסאָנס שאַפּן, זיין געשמאַק און טעכניק איז אַ פּשוטע, אַ נישט סאַפיסטיצירטע און געווענדעט צום לייענער, וואָס איז אינטערעסירט צו הערן, וואָס איז טאַקע געשען מיט די באַשריבענע מענטשן נאָך די פּאַרפּאַלן, וואָס זיי האָבן געהאַט.

אָבער ווען עס קומט צו דער וועלט פּון חיות — דאָ אַנטפלעקט זיך זיין אינדיוידועלער טאַלאַנט, זיין טיפּע אָבסערוואַציע פּון מיטלינגען („דאַסטי“), פּון פּערד, בהמות. דאָ בויט ער זיינע ווערק פּון אַ סאַלידן מאַטעריאַל.

א דיאלאג צווישן א יידישן און אויסטראלישן שרייבער

א: איך בין א יידישער שרייבער און כ'בין אינטיים פארבונדן מיט דער יידישער ליטעראטור. איך האב אויך שטודירט און קענען געלערנט די אויסטראלישע ליטעראטור און געפין אויס פיל בשות-פותדיקע שטריכן צווישן זיי. אז איך האב געלייענט הענרי לאוסאנען איז מיר אפט געקומען אויפן געדאנק דער יידישער פראזע-קינסטלער י. מ. וויסענבערג.

נישט נאר אין זייער שאפן רופן זיי זיך איבער, אפילו זייערע פערזענלעכע לעבנס-דערפארונגען קומען זיך צונויף, ווי באן-שינעס ביי געוויסע פונקטן. אבער דאס גיב איך נאר ווי א ביישפיל. וואס מיך אינטערעסירט איז אן אנדער זאך: אין דער יידישער ליטע-ראטור, איז זינט דער צווייטער וועלט-מלחמה מיט דער גרויסער פאר-טיליקונג, וואס דער היטלעריזם האט געמאכט איבער א דריטל פון יידישן פאלק — פארנעמט איצט א באדייטנדיקן ארט דער נאסטאלגיע-מאטיוו. דער נעכטן ווערט באשריבן מיט א סך בענקשאפט. מען קוקט צוריק צו דער קינדהייט און יוגנט פון דער אמאליקער היים, ווען א סך קינדער זענען געווען צוזאמען, געגעסן, טיילמאל פון דער זעל-בער שיסל. עס ווערט באלעבט דאס שטעטל, ווו מען איז אויסגע-וואקסן און קליינע זאכן פון אמאל באקומען גרויסקייט.

דער יידישער שרייבער איז ממש עולה רגל צו זיין אמאליקער נעסט און טוליעט זיך צו דער ווארעמער, הארציקער פאמיליע-היים, די קלוגע רייד און ארויסזאגונגען אויף וועלכע ער האט צו יענער צייט קיין אכט נישט געלייגט, לעבן אויף אין זיין זכרון. עס קלינגען אפ, ווי דורך א גלעקל, אזוי פיל פארגעסענע זאכן פון דער אמא-ליקער היים, ווו ליבשאפט האט צוזאמענגעבונדן דורות. איז דאס אלץ אזוי פארשטענדלעך, ווען מיר נעמען אין אכט דעם בלוטיקן שניט... אבער מיך ווונדערט, וואס אויך אין דער אויסטראלישער ליטע-ראטור טרעף איך אן ווערק, וואס זענען פול מיט נאסטאלגיע צום אמאליקן לעבן. דאס אויסטראלישע פאלק האט דאך נישט געהאט

קיין אוישוויץ און מיידאנעק... די היים איז געבליבן א גאנצע. אזוי אויך די משפחות אין וועלכע עס קייטלען זיך לעבעדיקע עטלעכע דורות. מיט וואס דערקלערט זיך דער נאסטאלגיש-מאטיוו אין דער אויסטראלישער ליטעראטור?

ב: איך בין שוין דער זעקסטער דור אויסטראליער. מיינע אור-אבות זענען געבוירן געווארן אין דעם לאַנד. מיר האָבן געהאַט דעם גוטן מזל אויסצומיידן דעם שרעקלעכן גורל פון אייער פּאָלק בעת דעם לעצטן קריג. אָבער אַלטע דורות גייען ביאָלאָגיש אַוועק אין דער אייביקייט און מיר ווילן, אַז די נייע דורות זאָלן וויסן ווער עס זענען געווען זייערע זיידעס און באַבעס, ווי אַזוי האָבן זיי געלעבט, זיך געראַנגלט אויפצושטעלן אַ משפּחה, אַ היים.

זוכט דער שרייבער צו באַלעבן דעם געכטן און דעם געשיכט-לעכן גאַנג פונעם אויסטראַלישן מענטש. מען דערמאָנט זיך פון דער אייגענער יוגנט און פון א דור פריער, וואָס איז געווען אַזוי ענלעך אין פיל זאַכן, אין די אופנים פון ליבע, פון טרינקען צוזאַמען; פון די רייד און ווערטלעך, וואָס מען פאַרגעדענקט פון די עלטערן און זיידעס. דער שרייבער זוכט אויסצוסאַרטירן די אַלע זאַכן, אַרויס-געמען די קערנער און אַוועקוואַרפן די פּלעוועס, עס טויכן אויף בילד-לעך, אַ פּיזאַזש ערגעץ אויף אַ באַרגיק געגנט, וווּ פון הייזקעס איז געגאַנגען אַ בלאַסער רויך. דער מענטש מיטן ווינט האָבן צוזאַמען געלעבט אין פעלד און אין בוש, דער ראַמאַנטישער שייַן און דער לירישער סטיל מאַכן אויפלעבן פאַר אונדזערע אויגן אַן אַלטע, אָבער רעאַלע וועלט, אירע מענטשן מיט זייערע לעבעדיקע שטריכן, אינ-דיווידועלע, סאַציאַלע. דאָס ברענגט אריין וואַרעמקייט אין דער נשמה און עס שאַפט אַ לעבעדיקע בריק צווישן דורות, צווישן ווייטן ראַ-מאַנטישן נעכטן און קאַנקרעטן פּראַגמאַטישן היינט.

א: אין דער וועלט איז דאָ דער איינדרוק, אַז די אויסטראַלישע ליטעראַטור איז אַ פּראָווינציעלע, זייער אַ באַגרענעצטע. איך ווייס, אַז דאָס איז נישט ריכטיק. זינט איך האָב זיך פון דער נאַענט באַקענט מיט דער אויסטראַלישער ליטעראַטור, האָב איך אויסגעפונען אַ ריי גרויסע שרייבערס, וועלכע קענען פאַרנעמען אַן אַרט אויף דער מזרח-וואַנט ביי אַ ריי פעלקער. איך האָב אַנטדעקט אַ סטיל אין זייער שרייבן, וואָס מאַכט זיי אינדיווידועל און אויך אוניקאַל. און סטיל ביי אַ שרייבער איז זייער אַ וויכטיקע זאַך, מחמת סטיל דאַרף זיך נישט אַריינרייסן, אַפּציען די אויפּמערקזאַמקייט, שאַפן אַ מחיצה צווישן שרייבער, בוך און לייענער.

איך ווייס זייער גוט דעם אונטערשייד פון דער ליטעראַ-

רישער טראַדיציע אין דעם קאַלאַניאַלן פּעריאָד (פון דער אויסטראַ-לישער געשיכטע) ביז דער היינטיקער טראַדיציע. פאַר די ענגלישע קאַלאַניאַלע שרייבערס, איז אויסטראַליע געווען אַ פּרעמד, ווילד לאַנד. אַלץ האָט אויסגעזען אַזוי אויסטערליש פּרעמד; דער פּייזאַזש, די נאַטור, די אַבאָרידזשיניס. די שרייבערס, וואָס האָבן געוואָלט כאַ-ראַקטעריזירן דאָס נייע, וואָס זיי האָבן דאָ געטראָפּן, האָט געפּעלט זיכערקייט אין די אייגענע כוחות. אַז זיי קענען דאָס טאָן פון אינע-ווייניק און נישט ווי אַן אויסערלעכער, אַ זייטיקער... און ווי האָבן זיי עס געקאַנט טאָן מיט דעם פּולן האַרץ, אַז דאָס האַרץ האָט געלעבט מיט דער אַלטער וועלט, אַ צען טויזנט מייל ווייט פון דער נייער.

דאָס איז דאָך אויך פאַרגעקומען מיט די יידישע שרייבערס אין די נייע אימיגראַציע־לענדער, וואָס זענען אין דער נייער וועלט געבליבן זיצן אויף זייערע וואַליזעס, ווייל דאָס האַרץ איז געבליבן אין דער אַלטער היים, וווּ מען האָט געלאָזן די גאַענטסטע, די געליבטסטע...

ב: דו זוכסט צו פאַרגלייכן די יידישע אימיגראַנטישע שריי-בערס אין די אַמעריקעס מיט די ענגלישע קאַלאַניאַלע שרייבערס אין אויסטראַליע אינעם ניינצנטן יאָרהונדערט. אָבער ביים סוף, אין די 80ער און 90ער יאָרן, האָבן זיך אַרויסגערוקט נייע, יונגע שריי-בערס געבוירענע שוין אין אויסטראַליע. אין זייער שאַפּן קען מען דאָס לאַקאַלע אָנרופן: פּראָווינציעלקייט, אָבער אין דעם איז אויך געווען אַזוי פיל הומאַנישקייט און אוניווערסאַלקייט. נישט ווייניקער, ווי ס'האָבן געהאַט פיל אייראָפּעיִשע שרייבערס. איד וועל דאָ נאָר אָנרופן אַ צוויי נעמען, ווי לאַוסאַן און פּוירפי, און פון אַ שפּעטער־דיקן דור — ריטשאַרדסאָן און דאַרק — אַ ביסל נאָך שפּעטער — הער־בערט, פּאַלמער, ווהייט — צו דערמאָנען נאָר געציילטע נעמען פון אַ גאַנצער פּלעיַאָדע, וואָס האָבן די אויסטראַלישע ליטעראַטור אַרויס־געריסן פון איר פּראָווינציעלקייט און אַוועקגעלאָזט זי פאַרן אויף אוניווערסאַלע טראַקטן מיט אַן אויסטראַלישן הינטערגרונט.

צוליב אַ ריי סיבות, געשיכטלעכע, געאָגראַפּישע, האָט דער ראַמאַנטישער גייסט געגעבן שליסל־טעמעס פאַר גרויסע שאַפּונגען. עס איז פאַרבליבן אַן עקספּערימענטאַלער פאַרמעסט אין דער היגער ליטעראַטור, טיילמאָל חידושיק און אומגעוויינטלעך אין דעם קינסט־לערישן אויסדרוק. אָבער דאָס איז נישט דער כאַראַקטעריסטישער שטריך פון דער אויסטראַלישער ליטעראַטור. דער טאַלאַנטירטער שריי-בער האָט אויך אין היסטאָריש־ראַמאַנטישן כאַראַקטער געזוכט אַרויסצוברענגען און אינטערפּרעטירן די סובטעלקייטן, דאָס תּמצית־

דיקע און ווערטפולע פונעם מענטש אין אלע זיינע גורלדיקע אומוואַנדלונגען.

האַסט דאָך געלייענט פּוּרפּיס בוך „אַזוי איז דאָס לעבן“, דער-מאַנסט זיך אפּשר, אַ מאַמענט, ווען דער מחבר גיט אַ ביישפּיל מיט באַן-שינעס. ביי אַ געוויסן פּונקט הייבן זיי זיך אָן פּאַנדערצוגיין און צעשפּרייטן זיך אין פּאַרשידענע ריכטונגען. דאָס זעלבע געשעט דאָך אין לעבן פּון מענטש, ווען ער שטייט פּאַר אַ גורלדיקן אויסוואַל-מאָ-מענט אין זיין לעבן. נאָכן דעצידירן זיך, ווהיין ער זאָל זיך פּאַרקע-רעווען קען ער שוין נישט ענדערן דעם קורס און אויסמיידן די קאַנ-סעקווענצן פּון זיין אויסוואַל. און ער האָט דאָך צו יענער צייט אַליין נישט געוואוסט, אָז זיין דעציזיע איז אַזוי גורלדיק פּאַר זיין ווייטערדיקן לעבן. דאָס באַציט זיך אַי צו אַ יחיד, ווי צו אַ פּאַלק, וועלכער הייבט אָן צו גיין אויף זיין אייגענעם וועג, וואָס באַשטימט זיין גורל. קענסט נעמען ביישפּילן פּון דיין אייגענעם פּאַלק, וואָס האָט געהאַט אין זיין געשיכטע פּאַרשידענע אַלטערנאַטיוון.

אַבער לאַמיר צוריקגיין צו אונדזער טעמע. פּוּרפּיס גרויס ווערק איז אוניקאַל אין אונדזער ליטעראַטור, כאַטש עס פּאַרמאַגט אויך אַ היפשע צאָל חסרונות. זיין הויפּט-מעלה איז זיין באַלעבן אַ פּעריאָד פּון אונדזער געשיכטע.

א: איך ווייס, אָז בכדי צו דערקענען דעם כאַראַקטער פּון אַ פּאַלק דאַרף מען זיך ווהערן צו דער שטיים פּון זיינע דיכטער. איך האָב זיך אַנגעטראָפּן אויף שרייבערס אין אייער ליטעראַטור, וואָס כאַפּן זיך אָן אין מאַמענטן פּון „עסקיפּיזם“. זייערע העלדן זוכן צו אַנט-לויפּן פּון זייער אומדערטרעגלעכער לעבנס-רעאַליטעט צו אַ לעבנס-אופּן, וווּ אַלץ שיינט צו זיין העלער און ליכטיקער, ווי אין דער ווירק-לעכטיקייט. אַבער זיי צאָלן דערפּאַר אַ טייערן פּרייז, ווען זיי מוזן זיך צוריק אַוועקשטעלן מיטן פּנים צום רעאַלן לעבן פּון וועלכן מען קען נישט דעזערטירן...

קינדער פּון מיין פּאַלק האָבן געפרוּווט אין דייטשלאַנד און אין אַנדערע לענדער אַנצונעמען די מאַסקע פּון מימיקרי. נישט זיין מער קיין יידן, נייערט זיך אויסמישן מיטן מערהייטס-פּאַלק. עס איז געווען אַ יידיש-אַמעריקאַנער שרייבער אין אַמעריקע, זיין נאָמען איז לודוויק לואיסאַן. האָט ער געשילדערט אַט די פיר דורות יידן — פּון געטאַ אין מוזח-איראַפּע ביז ניו-יאָרק — וואָס האָבן געפרוּווט זיך באַ-פּרייען פּון זייער פּאַלקס-ירושא און זענען געבליבן אין אַ גייסטיקן וואַקיום, אויסגעוואַרצלטע און צעריסענע נשמות. ער ווייזט אויך די

פערטע גענעראציע, וואָס דערשפּירט די טראַגעדיע פון נאַציאָנאַלן „עסקיפּיזם“.

מען פּרעגט אָפּטמאָל אויף אַ בעל־שכלדיקן מענטש, הלמאי ער נעמט אַ קליין שיפל און לאַזט זיך אַוועק אויף אַן אומראַציאָנעלער ריזע איבער די ימים? צי טראַכט ער נישט וועגן די סכּנות? זיכער יא, אָבער ער ווערט געפּירט דורך דער זעלבער טרייב־קראַפט, וואָס גיט אַרײַן אין אַ מענטש דעם ווילן צו קלעטערן אויף די העכסטע בערג, וווּ דער מינדסטער שלעכטער גאַנג איז פאַרבונדן מיט סכּנות־נפשות. אָבער פאַר אים איז דאָס אַ מיין מיסטישע אַרויספאַדערונג: העלדיש צו געווינען אָדער צו פאַרשפּילן אַ מלחמה — און דאָס לעבן...

פאַראַן מאַמענטן אין לעבן, ווען מען דאַרף פשוט דורכגיין דורך ווענט, ווען עס זענען נישטאַ קיין טירן און פענצטער. דאָס איז דער יידישער וועג דורך זיין גאַנצער געשיכטע. אונדזער וועג איז נישט קיין לייכטער... מיר זענען נישט זיכער מיט אַ סך זאַכן, אָבער מיר גייען אין לעבן מיט אַן אויפגעהויבענעם קאַפּ. טיילמאָל האָב איך דעם איינדרוק, אַז יידן לעבן צווישן די פעלקער, ווי אַ טראַפּן בוימאָויל אין וואַסער. טיילמאָל איז דער טראַפּן פון אויבן, טיילמאָל אונטן, אָבער שטענדיק באַזונדער, ער מישט זיך נישט גוט אויס מיט די אַנדערע...

מען דאַרף לייענען און לערנען די ליטעראַטור פון לאַנד און זיין פאַרבונדן מיט דער אַרומיקער קולטור, פאַראייגענען זי, אָבער דערביי נישט אַוועקוואַרפן די אייגענע קולטור־טראַדיציעס. איך האָב קענען געלערנט, וואָס פאַר אַ זוכעניש עס גייט אָן אין דער היגער ליטע־ראַטור און קונסט צו ספּיריטואַליזירן געוויסע עלעמענטן פון דעם אויסטראַלישן עבר.

דער פּראַצעס קומט פאַר אויך אין אונדזער געשיכטע, וואָס טראַגט גאָר אַן אַנדער כאַראַקטער, ווי אייערע. מיר האָבן נישט באַ־הערשט קיין קאַנטעינענט, נאָר געוואַנדערט פון לאַנד צו לאַנד... יידישע אויגן קוקן אַנדערש. זיי האָבן אַן אַנדער אויסדרוק, ווי נישט־יידישע. איך ווייס נישט צי דו האַסט געזען ערגעץ אַ מאַלעריש בילד אין אַ מוזעאָם, וואָס הייסט: „כל נדרי“. עס איז וועגן אַ יום־כיפור תפילה. מען דאַרף אָבער זען די עקספרעסיע פון די פּנימער, פון די מתפללים, דער אויסדרוק פון זייערע קערפּערס, פון די הענט...

אָבער לאַמיר צוריקגיין צו אונדזער טעמע. איך האָב אַנמלט געזען לאָלעס דראַמע „די זיבנצנטע ליאַלקע“. זעסט, וואָס דער אויסטראַלישער דראַמאַטורג מאַכט דאָרט פון דעם אויסטראַלישן מענטש?

ב: ער רייסט אראפ פון אים די ראמאנטישע מאסקעס. האסט געהערט די פראגן, וואס ער שטעלט אוועק דורך זיינע העלדן: — ווער זענען עס די טרוימער פון אויסטראליע? די וואס גייען אין די שענע קען („פאבס“) אדער צו די פערדלעך-געיעגן („רייסעס“)? זענען עס די, וואס ציען זיך ארויס פון דער געזעלשאפט, ווייל זיי ווילן נישט טראגן קיין אחריות? דורך די טיפן האט לאולעי געזוכט צו ווייזן, ווי געפערלעך עס איז פארן לאנד די אויסטראלישע אילווע וועגן די זון-אפגעברענטע בחורים, די גוט-מוסקולירטע יונגען, וואס טראגן זיך ארום מיט זייער שטאלצער סופעריאריטעט און קומען נאר נעמען. געניסן, אבער נישט געבן עפעס דער געזעלשאפט.

ווינדער זיך נישט, וואס די דראמע האט אזוי אנגעריסן אין אויסטראליע, פארשאפט אזא נאמען דעם מחבר אויך מחוץ אויסטראליע. די סיבה איז א פשוטע: די פיעסע פארשפיגלט די אנטוויקלונג פונעם לאנד, די עקספאנזיע פון דער אינדוסטריע, ווערנדיק ווייניגער קער אפהענגיק פון ענגלישן מארק און בריטישער מאכט. דער מחבר האט ארויסגעבראכט די פארמירונג פונעם נייעם נישט-ראמאנטישן נאציאנאליזם אין אויסטראליע, וועלכער וויל זיך שוין פארלאזן אין גאנצן אויף די אייגענע כוחות.

א: די אויסטראלישע ליטעראטור דערמאנט מיר אין פיל אס-פעקטן פון דער יידישער ליטעראטור, איך מיין אין דער מאדערנער יידישער ליטעראטור, וואס איז א העלפט יונגער ווי די אויסטראלישע. אבער נישט וועגן עלטער גייט דא, נאר וועגן דער קוואליטעט. דער יידישער שרייבער האט נישט געהאט פאר זיך קיין קאנטינענט, נאר דאס קליינע שטעטל אין וועלכער די ליטעראטור האט דורכגעמאכט איר קינדהייט, יוגנט און רייפקייט. שפעטער האט זיך אנגעהויבן די וואנדערונג צו דער גרויסער שטאט און צו די וועלט-מרחקים איבער די ימים. עס האבן זיך געעפנט ברייטערע האריזאנטן פון דער נייער וועלט, וואס האט זיך אנטפלעקט פארן יידישן שרייבער. א טייל האט זיך באגייסטערט, אז מען פליט הויך, זעט אונטן אויס זייער קליין...

ערשט שפעטער האט מען איינגעזען וויפל גרויסקייט עס האט געשטעקט אין דער קלייניקייט. דאס קליינע מלכות ישראל האט אמאל ארויסגעגעבן פון זיך אן עמוס און אנדערע גרויסע גייסטער, און דאס קליינע גריכנלאנד האט ארויסגעגעבן א סאקראטעס. וויפל גרויסע מענטשן האט דאס קליינע יידישע שטעטל ארויסגעגעבן פון זיך! זיי האבן גרויס געמאכט די יידישע ליטעראטור. נישט די קלאסי-קערס און נישט די שפעטערדיקע דורות גרויסע יידישע שרייבערס זענען ארויסגעוואקסן פון די גרויסע שטעט. דער אויסטראלישער

שרייבער האָט געהאַט פאַר זיינע אויגן דעם פינפטן קאָנטינענט, אָבער געווען איז עס דאָך נישט באַפעלקערט, במילא האָט ער געזען נאָר אַ פּראָווינציעלן ישוב, וואָס האָט דורכגעמאַכט דעם פּעריאָד פון קאָנ־פּליקטן (1789—1850); דעם שפּעטערדיקן פּעריאָד פון סטאַביליזאַציע (1850—1890), און דאָן איז געקומען דער פּראָווינציעלער נאַציאָנאַליזם, וואָס מען האָט גערופן מיט דעם קלינגענדיקן נאָמען: אויסטראַליאַניזם. דאָס האָט זיך אָפּגעשפּיגלט אויך אין דער ליטע־טור, וואָס איז געווען אַ באַגרענעצטע אין איר טעמאַטיק און באַהאַנדלונג.

ב: זיכער איז די אויסטראַלישע ליטעראַטור געווען אַמאָל אַ בוש־און־גרענעץ ליטעראַטור. אָבער אין לויף פון יאָרן איז זי ווייט אַוועק פון איר אַמאָליקן פּראָווינציעלן אויבערפלעכלעכן אויסטראַלי־יאַניזם. זי האָט זיך אַנטוויקלט צו אַן אינטעלעקטועלער און גייסטי־קער טיפּקייט, ווי אין דער אייראָפּעישער טראַדיציע. אין דער טעמאַטיק, ווי אין די גרויסע געשאַפענע כאַראַקטערן איז פאַראַן סאָפיסטי־צירטקייט סיי אין פאַרם, ווי אין דעם אינהאַלט. אמת טאַקע, אז די פּערסאָנאַזשן זענען געקניפּט און געבונדן מיטן לאַקאַלן הינטערגרונט, מיט אַ נאַציאָנאַלן אידיאַם, וואָס איז אייגן די כאַראַקטערן און זייער לעבנס־שטייגער. דאָס איז די נאַציאָנאַלע ראַם. אָבער דאָס בילד אין דער ראַם ברענגט צום אויסדרוק די באַציונגען פון מענטש צו מענטש, די פּאַסירונגען און פּראַבלעמען, וואָס שאַפן זיך אונטערן דרוק פון געשיכטלעכע און געאָגראַפישע באַדינגונגען; פון עמאַציעס און אימ־פּליקאַציעס, וועלכע האַבן אין דעם טייל וועלט געפורעמט דעם טעמ־פּעראַמענט און די אַלע אייגנשאַפטן פון אַן אומאָפּהענגיקן אויסטראַ־לישן כאַראַקטער.

עס געהערט שוין צו אַ גאָר ווייטער פאַרגאַנגענהייט, ווען די ליטע־ראַטור פון דעם לאַנד האָט זיך אין גאַנצן אָפּגעגעבן דער קאָנפּראַנ־טאַציע צווישן ווייסן מענטש און דער פּרעמדער נאַטור פון דעם קאָנטינענט. היינט צו טאָג ווערט דער שווער־געוויכט געשטעלט אויף דעם אינערלעכן געראַנגל פונעם מענטש מיט זיך אַליין. דו ווייסט שוין, מסתמא, אז דער אויסטראַלישער מענטש איז אַ פּראַגמאַטיקער. ער בויט נישט זיין לעבן אויף פּרינציפּן און אידיען. ער איז פּראַק־טיש און גלויבט אין דער צוקונפּט פון זיין לאַנד.

ביי די פּרעירדיקע איינגעוואַנדערטע דורות האָט גענומען אַ לענ־גערע צייט דער פּראַצעס פון אַקלימאַטיזאַציע. אָבער ווען דאָס פּרעמ־דע איז געוואָרן היימיש און מען האָט זיך אָנגעהויבן פּילן „ביי זיך אין דער היים“, איז אַנטשטאַנען די באַדערפּעניש בעסער און טיפּער

צו דערקענען די ספעציפישקייט פון דעם לאַנד, פון דער לאַנדשאַפט, וועלכער מען האָט צוגעשריבן אַ געוויסן מיסטיציזם. דאָס האָט געטאָן ד. ה. לאָרענץ. ער האָט אויפגעעפנט די אויגן פון די אויסטראַ-לישע שרייבער אויף דער ספעציפישער אייגנשאַפט, וואָס ער האָט אַנטדעקט אין זיין בוך, אין וועלכן ער האָט באַשריבן אויסטראַליע.

א: איך האָב געלייענט זיין „קאָנגאַרו“ און טאַקע באַמערקט דעם אופן, ווי ער שאַצט אָפּ און נעמט אויף די אויסטראַלישע נאַטור און אירע מענטשן. אגב האָב איך אויך געלייענט פון אַ צווייטן שריי-בער אַ בוך וועגן אויסטראַליע. זיין נאָמען איז האַרטלעי גרעטען. ער איז געקומען פון אַמעריקע און געלעבט דאָ אין לאַנד בערך אַ דריי יאָר. ער האָט געזוכט צו פאַרגלייכן אויסטראַליע מיט אַמעריקע און געגלויבט אין דער מעגלעכקייט צו בויען אויף דעם קאָנטינענט אַ ווערסיע פון אַן אייראָפּעיִש-אַמעריקאַנער ציוויליזאַציע, וואָס זאָל זיין אוניקאַל אין דער וועלט; דערגרייכן די מעלות, וואָס אַמעריקע וועט, לויט אַלע וואַרשיינלעכקייטן, קיין מאָל נישט דערגרייכן. עס איז מיר געווען אינטערעסאַנט צו לייענען זיין בוך, הגם, ער, ווי לאָר-רענץ, מאַכט אַ ריי טעותים בנוגע דעם אויסטראַלישן כאַראַקטער.

ב: האַרטלעי גרעטען האָט געזוכט אַרויסצוברענגען דאָס בשותפותדיקע פון אַמעריקע און אויסטראַליע און אויך דאָס וואָס טיילט זיי פּאַנאַדער. ער האָט ריכטיק פאַרשטאַנען, אַז אויסטראַליע קען נישט ווערן קיין גרויסמאַכט, ווי אַמעריקע. ער האָט אָבער גע-גלויבט, אַז אויב דער גורל וועט באַוויליקן, קענען די אויסטראַליער ווערן אַ גרויס פּאַלק. אגב, איז זיין בוך דערשינען אַ 20 יאָר שפּע-טער ווי לאָרענצעס. עס איז געווען אין סאַמע ברען פון דער מלחמה אין וועלכער דאָס לאַנד איז געווען אַנגאַזשירט און פאַרבונדן מיט אַמעריקע. אָבער אַ חוץ קריגס-ענינים איז דער אַמעריקאַנער איינ-פלוס אין לאַנד, אין יענער צייט, געווען פיל קלענער ווי היינט, דעריי-בער איז פאַר אים אויסטראַליע נאָך אַלץ געווען אַ מין בריטישע טעמע מיט אויסטראַלישע וואַריאַציעס. ער האָט ריכטיק אָפּגעשאַצט, אַז אין דעם לאַנד איז געווען אַ פונדאַמענטאַלע ליטעראַרישע טראַ-דיציע פון רעבעליע, און אין ליכט פון אַט-דער טראַדיציע האָט ער געזוכט צו פאַרשטיין דאָס לאַנד, די מענטשן. ער האָט שטאַרק גע-גלויבט אין דעם הומאַניזם פון אויסטראַלישן מענטש און אים קאָנ-פראַנטירט מיט דעם הומאַניזם פון אַמעריקאַנער. זיין בוך האָט אַ סך אמתן, אָבער אויך נישט ווייניק טעותים, אַזוי ווי לאָרענצעס.

א: לאָרענץ און גרעטען זענען געווען אין אויסטראַליע נאָר צו גאַסט, און אַ גאַסט אויף אַ ווייל... זע אָבער די אונטערשיידן

ביי ביידע שרייבערס, וואָס זענען גאַנץ פאַרשטענדלעך און באַגרינדעט. צוויי פּאַטאַגראַפישע אַפּאַראַטן וועלן פּאַטאַגראַפירן דעם זעלבן אַביעקט, וואָס וועט דורך ביידע אַפּאַראַטן אַרויסקומען ענלעך אין אויסזען. אָבער די אימפּרעסיעס פון צוויי מענטשן קומען שוין אַרויס אַנדערש ביי יעדן איינעם פון זיי און די סיבה איז אַ פשוטע: דער מענטשלעכער בליק איז נישט גלייך צום פּאַטאַגראַפישן. דער מענטש לעכער אויג ווערט באַאיינפלוסט דורך געפילן און אידיען. דער מוח און דאָס האַרץ פון מענטש באַפאַרבט דאָס, וואָס דער אויג און דער אויער זעט און הערט.

דאָס איז דאָך די אינדיווידוואַליטעט, וואָס ווערט אַריינגעגעבן אין אַ טעמע אָדער קאַנצעפּציע. דער קינסטלער איז דאָך נישט סתם אַן אַבסערוואַטאָר און באַריכטער פון דעם, וואָס ער זעט און הערט. ער זוכט דאָך אויך דאָס, וואָס ליגט באַהאַלטן פון אויג אונטערן אויב בערפלאַך. אַנטפלעקן אויך דאָס, וואָס איז דערווייל דאָ נאָר אין פאַר טענץ. עס איז נאָך פאַרטונקלט, וואַרפט ער אויף דעם א שייך.

קונסט האָט אירע וואַרצלען אין לעבן, אין דער וועלט. אָבער עס איז נישט קיין שקלאַפישער רעפּלעקס פון לעבן, נאָר זיין אַנט־פּלעקונג. אָדער טראַנספּאַרמאַציע. ביי יעדן עכטן קינסטלער זענען פאַראַן צוויי הויפט־זיילן: דאָס וואָס איז דאָ אין לעבן; און דאָס וואָס דער קינסטלער וויל עס זאָל זיין. בכדי אַריינצוברענגען אַ סדר אין כאָאָס, מוז דאָס ווערק פונעם קינסטלער האָבן אַ שטרענגע פאַרם, עס דאַרף זיין פּרעציוז פּלאַנירט און אויסגעבויט, ווי אַ בנין מיט שטאַק, אָדער ווי אַ בריק.

עס איז דאָ אַ בשותפותדיקער עלעמענט ביי קינסטלער פון פאַרשיידענע פעלקער און דורות, און דאָס איז די שטרעבונג צו אַנט־פּלעקן דעם אמת פונעם גאַנצן לעבן. יעדער קינסטלער קען זיין אַנ־דערש אין טעמפּעראַמענט, אין אַפּשטאַם און סביבה, אָבער די שטרע־בונג איז צו אַנטפלעקן זיין וועלט, זיין פּאַלק.

נעם אַ ביישפּיל פון דער יידישער ליטעראַטור און פון דער יידי־שער געשיכטע. ביידע האָבן געקעמפט פאַרן יידישן קיום. עס איז אַ מלחמה פון גייסט קעגן טייוול און זיינע משרתים. געווען אַ יידישער דיכטער, זיין נאָמען איז אברהם רייזען. האָט ער אַמאָל אויסגעזונגען די געשיכטע פון זיין פּאַלק אין אַכט קורצע שורהלעך. אַט זענען זיי:

צי פּילסטו, מיין פריינד,

וואָס איז דאָס אַזוינס,

אַ פּאַלק אַ קליינס

און גרויס איז דער פיינט?

אָן וואָפּן, אָן מוט ...
 און האָט נישט קיין שוין ;
 און הפּקר זיין גוטס
 און הפּקר זיין בלוט ...

איך האָב פּריער דערמאָנט די מלחמה פון גייסט אין דער יידישער געשיכטע. עס איז געווען אַ מאַמענט אין דער יידישער געשיכטע, בעת דער הערשאַפט פון רוימישן סאַטראַפּ, קעגן וועלכן די יידן האָבן געמאַכט אַן אויפשטאַנד אונטער דער אָנפירונג פון צוויי פירער : ר' עקיבא און בר כוכבא. די רוימישע לעגיאָנערן זענען געווען זיכער, אַז איצט איז דער סוף פון יידישן פּאָלק. אָבער זיי האָבן געמאַכט אַ טעות. עס איז געבליבן איין קאַמפּס־פּאַזיציע — דער יידישער גייסט פאַרקערפערט אין אַ שטעטעלע יבנה, און די פּאַזיציע האָט איבער־געלעבט די רשעות און דעם באַרבאַריום פון יענער צייט און פון די שפּעטערדיקע צייטן.

איך האָב עס נאָר געוואָלט ברענגען פאַר אַ ביישפּיל אין אונז דזער דיאַלאָג, בכדי צו זען וויפּל האַפּענונגען מיר יידן לייגן אויף די פאַרגייטיקטע עלעמענטן פון אַ פּאָלק.

ב : איך קען נישט אייער יידישע ליטעראַטור. געלייענט נאָר אייניקע איבערזעצונגען פון יידישע שרייבערס אין אַמעריקע, וואָס האָבן איבערגעלאָזט אַ טיפּן איינדרוק. געהערט. אַז ס'איז דאָ אַ רייכע יידישע פּאַעזיע אין אַמעריקע, אויך גרויסע ראַמאַניסטן. אָבער זיי זענען מיר אומבאַקאַנט.

איך בין געווען אין אַמעריקע, זיך געטראָפּן מיט מענטשן פון פאַרשיידענע נאַציאָנאַליטעטן, אויך יידן, און זיי האָבן מיר דערציילט וועגן אַ גרויסן קריזיס, וואָס עס מאַכט דורך דאָס היינטיקע לעבן. עס איז אַ קריזיס פון דיסאינטעגראַציע ; דאָס מאַטעריעלע איז געוואָרן דער אָפּגאַט צו וועלכן מען דינט. עס איז נישט בלויז אין אַמעריקע, אומעטום טרעפט מען זיך אַן אויף דער דערשיינונג. אויך אין אוי־סטראַליע איז מאַטעריעלער דערפאַלג געוואָרן דאָס איינציקע און וויכטיקע זאַך אין לעבן : האָבן אַ גרויסע קאַר, אַרבעטן שווער און מאַכן געלט. אויפבויען זיך אַ הויז — אַ פּאַלאַץ.

איך שרעק זיך, וואָס אונדזערע גייסטיקע ווערטן גייען צום אַפֿ־גרונט און מענטשן לעבן אַזוי אומגליקלעך, מען לעבט אין אַזאַ שפּאַ־נונג, אַז ס'כאַפט אַן אַ שרעק. איך קוק זיך צו צום יונגן דור. מיר דאַרפן אים געבן אַליץ, וואָס אַן עלטערער דור איז שולדיק יעדן יונגערן דור. ליבשאַפט און שוין קומט זיי, אָבער אונדזערע נשמות געהערן צו אונדז. אַ סך פון אונדז האָבן קינדער, אָבער נישט קיין יורשים ... אפשר

האָבן זיי צו פיל ווילטאָג היינט. און ווו עס איז דאָ צופיל — פעלט עפעס ...

דאָס זענען אונדזערע היינטיקע הויפט־פראַבלעמען אויף וועלכע מיר זוכן אָן ענטפער אין דער ליטעראַטור. מיר לעבן אין אַ שטור־מישער צייט — אומעטום פילט מען עס. מען פרעגט מיך: פאַרוואָס זאָרגסטו וועגן אַפּאַרטהייד? און מיינ ענטפער איז: ווייל איך זאָרג וועגן מיינע קינדער און אייניקלעך און וועגן דער וועלט. דער עמ־פינדלעכער קינסטלער, באַוירקט דורך דער אַטמאָספער פון קאַנ־פליקטן און כאַאָס אין אַ שנעל־זיך־באַוועגנדיקער וועלט, זוכט דאָס אַלץ אויסצודריקן אין קונסט־טערמינען. די פראַגע איז: איז זיין טעכניק צוגעפאַסט צו דעם אַלעם?

א: דאָס איז די זאָרג היינט אויך אין דער יידישער ליטעראַטור. די יידישע אַספיראַציעס מוזן האַרמאָניזירן מיט דער צייט און מיט דער אַרומיקער סביבה. עס איז אַ פאַרמעסט קעגן די צעשטערערישע קאָמפּלעקסן, וועלכע נעמען צו די אינערלעכע זיכערקייט ביים מענטש און אַ באַרעכטיקטן צוטרוי צו זיין גייסטיקער ירושה. דער יידישער שרייבער פאַרשט, ער אונטערזוכט די יידישע וואַרצלען צי זיי זענען גענוג שטאַרק אויפצוהאַלטן דעם שטאַם. מען דאַרף געבן די יונגע דורות טיף־אַרומנעמענדיקע גייסטיקע האַריזאָנטן, וואָס זאָלן האָבן וואַרצלען און פליגל פאַר אַ געשיכטלעכער פערספעקטיוו פון קולטור־רעלע און גייסטיקע ווערטן.

מיר ווילן אין אונדזער גייסטיקער היים פלעגן אונדזער נאַציאָנאַלע קולטור, אָבער די ווענט פון אַט דער היים זענען נישט קיין באַריערע צווישן אונדז און דער וועלט. ווען מיר רעדן מיט זיך, רעדן מיר מיט אַלעמען אין דער וועלט. מיר זענען נישט קיין ראַסיסטן אין פראַגן פון בלוט־ריינקייט, ווייל מען קען האָבן אין זיך הונדערט פראַצענט יידיש בלוט און זיך נישט פילן און טראַכטן ווי אַ ייד. דאָס גייסטיקע פון אַ פאַלק דאַרף אַריינזאָקסן אין מאַרד פון די ביינער, אַריינדרינגען אין אונטערבאַווסטזיין — דאָס זענען די הויפט־פראַבלעמען פון יידישן לעבן אין אונדזער צייט.

מיר האָבן דאָך אַמאָל געלערנט אין שול וועגן די צעלן, וואָס דרינגען אַריין די ערשטע אין באַדן צוגרייטנדיק דעם וועג פאַרן ווייטערדיקן וואַרצל. אַט די צעלן זענען דאָך די פּיאַנערן פון די פּלאַנצן, און די ראַל דערפילן די יידישע שרייבער און די יידישע ליטעראַטור. דער קינסטלער פירט מיט זיך דעם צושויער צו די הויכע באַרג־שפיצן, ווו די האַריזאָנטן ווערן ברייטער פון אַלע זייטן און אַלע זאָכן פון דעם אַרום ווערן מער פאַרשטענדלעכער.

נאך דעם גרויסן חורבן איבער אונדזער פאלק, בעת די שווי-
 דערלעכסטע היטלער-יאָרן, האָט זיך אַוועקגעשטעלט דער פּראַבלעם
 פון קיום האומה: וועט דער בוים פון יידישן פאלק צוריק אָנהייבן
 בליען? וועט ער נאָך קענען געבן פּרוכטן? וועלן אַרויסוואַקסן נייע
 צווייגן דאָרט, וווּ זיי זענען געוואָרן אָפּגעאַקט? דער יידישער שריי-
 בער האָט געזוכט אַרויסצוברענגען האָפּענונגען אויף אַ באַנייטן לעבן.
 דאָס האָט געטאָן די פּראָזע-קונסט און די דיכטונג. מיר האָבן פיל
 טאַלאַנטירטע יידישע דיכטער. זיי קענען מאַטעריעל נישט לעבן פון
 דיכטונג, אָבער זיי מוזן לעבן מיט דיכטונג. איך רעד וועגן עכטע
 קינסטלערס. ביי זיי וועסטן געפינען דאָס וואָרט, די שורה, וואָס קאָג-
 קרעטיזירט די וויזיע און זיי אַנטדעקן פאַרן לייענער דאָס אויסער-
 געוויינטלעכע אין געוויינלעכן.

אַט צייכענען מיר היי-יאָר אָפּ די זעכציקסטע יאָר-
 צייט פון אונדזער גרויסן שלום-עליכם. איך וואָלט דיר
 אַ סך געקענט דערציילן וועגן זיין שאַפונג, און עס איז נישט „פידלער
 אָן די רוף“... אָבער דאָס וועט אונדז אַוועקפירן פון אונדזער טעמע.
 איך וויל נאָר באַמערקן, אָז ער לעבט היינט אין די הערצער פון
 צענדליקער מיליאָנען מענטשן, וועלכע האָבן געלייענט אים אין פאַר-
 שידענע לשונות — ער איז היינט מער לעבעדיק, ווי בעת ער האָט
 געלעבט. וויפּל פון זיינע מיטציטלערס, וועלכע האָבן געלעבט און
 געשאַפן אין זיין צייט, אָז זיי זענען געשטאַרבן זענען זיי אָפּגעשטאַרבן
 אין גאַנצן... מסתמא איז דאָס געשען אויך אין אייער אויסטראַלישער
 ליטעראַטור? עס וועט מיר זיין אינטערסאַנט צו הערן וועגן
 ענלעכע פאלן.

ב: אין דער זעלבער צייט, ווען עס האָט געלעבט הענרי לאָר-
 סאָן, האָט געשריבן אויך סטיל רוד (אַרטור האַיעי דייוויס — איז זיין
 אייגנטלעכער נאָמען). אָבער וואָס פאַר אַ פאַרגלייך איז צווישן די
 צוויי שרייבערס! ביידע האָבן געשילדערט דאָס זעלבע לעבן, וואָס
 שיינט צו זיין פון קליינע גרופן, איזאַלירטע, זיי זענען צווישן זיך
 פאַרבונדן, ווי גלידער פון אַ צעשפּרייטער משפּחה. פאַר זיין דור איז
 דאָס בילד, וואָס סטיל רוד האָט געשאַפן געווען פריש. אָבער היינט
 זעט אויס זיין שרייבן, ווי דו וואָלסט געהאַלטן אין האַנט אָן אַלטע
 אָפּגעבליאַקעוועטע פּאַמיליע-פּאַטאַגראַפיע, וועלכע די אייניקלעך
 האָבן געפונען אין אַ פּאַמיליע-אַלבום. וואָס זעען זיי אויף דער פּאַטאַ-
 גראַפיע? עפּעס אַ גרופּע מענשן אין משונהדיקע מלבושים ערגעץ
 אויף אַ פעלד. אָדער ביי אַ טיך, ווי זיי וואָלטן געזעסן אויף אַ „פיק-
 ניק“, אויף אַן אויספּלוג ערגעץ וווּ, מער זאָגט עס גאַרנישט. אָבער אין

לאוסאנס שאפונגען. אין זיינע בעסערע דערציילונגען, לעבן די מענטשן, זעסט זיי אין ליכט פון א לעבעדיקער אייביקייט.

איד האב געזען אמאל וואָטיוס א בילד אין וועלכן ער האָט געמאַלן דעם ספעציפישן „פיקניק“ פון אַ פראַנצויזישן אַדלמאַן ערגעץ אין אַ פריצישן פאַרק. און דאָס בילד האָט אין זיך אייביק לעבן, אַזוי ווי עס האָבן די געשילדערטע טיפן ביי לאָסאַנען. מיר ווייסן זייער גוט, אַז נאָר אַ קליינער טייל פון שעפער און ווערק זענען באַשאַנקען געוואָרן מיט די יסודותדיקע עלעמענטן, וואָס בלייבן אייביק. איד וועל דיר געבן אַ ביישפּיל פון צוויי אַנדערע שרייבער: אין „די גליקן פון ריטשאַרד מאַהאַני“ האָט די מחברין, ה. ע. ריטשאַרדסאָן, אָנגע-ווענדט איר גאַנצע פאַנטאַזיע צו אַנטדעקן דעם זין פון איר פאַטערס לעבן — דאָס פינטעלע אמת וועגן זיין לעבן — די אומגע-לעכטיקייט פון זיין גייסט צו קענען פילן זיך אין דער היים און קענען דורכמאַכן די קאַנפליקטן פון ווערטן צווישן דעם אויסטראַלישן און ענגלישן לעבנס־שטייגער. אַט דער קאַנפליקט איז דורך דער אוי-טאָרין קינסטלעריש פאַרשפּיגלט געוואָרן אין די באַציונגען צווישן ריטשאַרדן און מערין — די ביידע טיפן רעפּרעזענטירן דעם ענגלישן און אויסטראַלישן טעמפּעראַמענט. אַט די יחידים וואָס קענען נישט געפינען קיין אַרט אין לעבן, פילן זיך אומבאַקוועם אין דער וועלט פון מענטשן אין וועלכער עס קומט זיי אויס צו לעבן. די מחברין לאָזט נישט אַרויס פון אויג די, וועלכע דערלאָזן נישט עס זאָל ווערן גייסטיק און מאַראַליש סקלעראַזירט דער מענטשלעכער געוויסן, דער יחידשער און דער דעת הקהל.

נעם אַ צווייטן שרייבער — מאַרטין בויד — איז ער שוין נישט געווען זיכער מיט זיינע דערפאַרונגען פון אויסטראַליע, ער זאָל זיין בכוח אַרומצונעמען זיין פאַמיליע־זאַגאַ מיט אַ סאַציאַלער ראָם. ער האָט אַבער געוואָרפן אַ געוויסע ליכט אויף דעם קאַלאַניאַלן פראַבלעם און געשאַפן אַ באַדייטנדיק בילד פון אַן אַקטיווער, פעיקער משפּחה, וואָס באַוועגט זיך אומבאַקוועם אויפן אויבערפלאַך פון אויסטראַלישן לעבן, אויפן שוועל פון דעם יאַרהונדערט. פונקט ווי זיינע העלדן, האָט אויך זייער מחבר נישט געקענט אַקצעפּטירן אַט דאָס לעבן אין דער פולער מאָס, אַבער ער האָט זיך אַליין געזוכט צו פאַרשפּיגלען אין דעם משפּחה־אַלבוּם, וועלנדיק אַרויסבאַקומען אַלע איינצלהייטן פון זיינע פריערדיקע דורות, ווי אַזוי האָבן זיי געלעבט? — דורך זיי האָט ער זיך אַליין געזוכט.

ריטשאַרדסאָן פאַרנעמט אַן אַרט אויף דער מזרח־וואַנט פון דער אויסטראַלישער ליטעראַטור, אַבער נישט מאַרטין בויד. הגם אין

זיין סטיל קען מען טרעפן שורות מיט א שעפערשן ליריציזם, אבער אין זיין גאנצקייט איז דא אויבערפלעכלעכקייט.

א: איך האב וועגן אים א בעסערע מיינונג, ווי געוויסע אויס-
 טראלישע קריטיקערס, אבער עס וועט אונדז צו ווייט אוועקפירן מיר
 זאלן וועגן אים איצט דיסקוטירן. די אויסטראלישע ליטעראטור —
 ווי די געשיכטע פון דעם וויסן מענטש אויף דעם קאנטינענט —
 איז נאך פארהעלטנישמעסיק זייער א יונגע. אין א צוועלף יאר ארום
 וועט ערשט ווערן צוויי הונדערט יאר זינט דער וויסער מענטש
 האט באטראטן דעם קאנטינענט. אמעריקע פיערט היי-יאר דעם
 צוויי הונדערט-יאריקן יובל פון איר עקזיסטענץ. עס איז אינטערע-
 סאנט צו פארגלייכן אט די ביידע לענדער, וואס האבן דורכגעמאכט
 זייער אנטוויקלונג אויף אזעלכע פארשיידענע וועגן. אבער ביי געוויסע
 פונקטן טרעפן זיי זיך צונויף, האבנדיק צווישן זיך א סך געמיינ-
 זאמס און קודם כל: — דער געבורט פון א נייעם פאלק, וואס איז
 ארויסגעקומען אן פארשוואנגערן... אבער עס איז א באזונדער טעמע
 און מיר וועלן עס איבערלאזן אויף א צווייט מאל.

ביכער דערשיינענע פון מחבר :

"פונקען און פלאמען"

אויסטרעאליע, מעלבורן, 1964
(אויספארקויפט)

"אויפן צעשיידוועג"

תל-אביב, ישראל, 1971
(אויספארקויפט)